

MAIJA ANTTILA

TAIDEKEHÄNTARINA

KANKAANPÄÄN KULTTUURINEN JA FYYSINEN MUUTOS
TAIDEKAUPUNGIKSI DISKURSSIEN VALOSSA

TEKNILLINEN KORKEAKOULU
TEKNISKA HÖGSKOLAN
HELSINKI UNIVERSITY OF TECHNOLOGY
TECHNISCHE UNIVERSITÄT HELSINKI
UNIVERSITE DE TECHNOLOGIE D'HELSINKI

MAIJA ANTTILA

TAIDEKEHÄN TARINA

KANKAANPÄÄN KULTTUURINEN JA FYYSINEN MUUTOS
TAIDEKAUPUNGIKSI DISKURSSIEN VALOSSA

Tekniikan tohtorin tutkinnon suorittamiseksi laadittu väitöskirja, joka esitetään Teknillisen korkeakoulun insinööritieteiden ja arkkitehtuurin tiedekunnan luvalla julkisesti tarkastettavaksi korkeakoulun TUAS-talon luentosalissa AS 1 marraskuun 22. päivänä 2008 klo 12.

Teknillinen korkeakoulu
Insinööritieteiden ja arkkitehtuurin tiedekunta
Arkkitehtuurin laitos
Yhdyskunta- ja kaupunkisuunnittelu

Julkaisumyynti:
Teknillinen korkeakoulu
Arkkitehtuurin kirjasto
PL 1300
02015 TKK
Puh. (09) 451 4418
E-mail: a-kirjasto@tkk.fi

© Maija Anttila 2008

Kannen kuva | Ilmari Mattila
Graafinen suunnittelu | Kaarina Marttila
Kirjapaino | Esa Print
Painopaikka ja aika | Tampere 2008

ISBN 978-951-22-9553-1
ISBN 978-951-22-9554-8 (PDF)
ISSN 1797-3511
URL <http://lib.tkk.fi/Diss/2008/isbn9789512295548/>

Espoo 2008

Kauneimpien unelmiemme joukkoon kuuluvat miellyttävät matkamuistot. Ihanat kaupunkikuvat, monumentit, paikat ja kauniit näkymät palautuvat mielessämme silmiemme eteen, ja me nautiskelemme vielä kerran kaikesta siitä ylevästä ja suloisesta, jonka luona viipyillessä olimme kerran niin onnellisia. Viipyillessä! – Voisimmepa viipyillä useammin tämän tai tuon paikan äärellä, jonka kauneutta ei voi katsella kyllikseen! Varmasti selviäisimme joistakin raskaista hetkistä keveimmin sydämin ja uutta voimaa saaneina jatkamaan elämän ikuista taistelua.

(Camillo Sitte 1889/suom. 2001, 7.)

ESIPUHE

Tämä tutkimus oli haaveena mielessäni kun aloitin opiskelun Teknillisen korkeakoulun yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen YTK:n pitkällä kurssilla syksyllä 1999. Elinikäiseen opiskeluun minua on kannustanut kodin perintö, mutta erityisesti hakeutuminen virka-arkkitehdin ammatillisesti yksinäiselle uralle pieneen kaupunkiin. On syntynyt tarve katsoa etäämpää, pyrkiä ymmärtämään sekä muiden että omaa toimintaa ja suhteuttaa työssä usein henkilöityviä ristiriitoja laajempaan perspektiiviin. Tähän on tutkimustyö tarjonnut tilaisuuden.

Yhdyskuntasuunnittelu oli aikanaan luonteva valinta Otaniemessä 1960-luvun lopulla opiskelleelle. Perhesuhteiden vuoksi hakeutuminen Kankaanpään kaupunginarkkitehdiksi on osoittautunut ennakoitua paljon rikkaammaksi valinnaksi. Kankaanpään kaupunki on tarjonnut minulle jo 21 vuoden ajan haasteellisen ja monipuolisen toimintaympäristön. Työ on ollut todella elämänmakuista. Paikkakunnan taide-elämä on antanut työlleni poikkeuksellisen ja antoisan ulottuvuuden. Kaupungin imagotyön olen ottanut niin tosissani, että oikeasti suren hyvän kaupunkimme aluekehityksen negatiivista suuntaa. Uskoa mahdollisuuksiin en ole vieläkään silti menettänyt ja niitä valottaa osaltaan myös tämä tutkimus.

Nyt on kiitosten aika ja ensimmäiset kiitokseni kohdistan kollektiivisesti tutkimuskohteelleni. Kankaanpään kaupungille ja sen viranhaltijoille, luottamushenkilöille, sidosryhmille, taiteilijoille, kaupunkilaisille sekä median edustajille rikkaasta aineistosta tutkimustani varten. Erityisesti kiitän Kankaanpään taidekoulua eli nykyään Satakunnan ammattikorkeakoulun kuvataiteen yksikköä, jonka kanssa yhteistyö on ollut mieluista ja luontevaa, toimihan sisareni Liisa Juhantalo pitkään koulun rehtorina. Kiitän Liisaa lukuisista yhteisistä projekteista, joista samalla on tullut tutkimukseni keskeinen aineisto. Samoin erityiskiitos kuuluu Kankaanpään Taideyhdistykselle monipuolisesta yhteisestä toiminnasta. Taidekoulun perustajille, Juhani Tarnalle ja edesmenneelle Kauko Räikkeelle olen kiitollinen siitä, että he ovat panneet alulle kehityksen, jonka hedelmistä koko kaupunki saa nyt nauttia.

Yllä mainittujen lisäksi kiitän henkilökohtaisista haastatteluista taidekoulun Matti Velhonojaa ja Pertti Mäkistä sekä työtovereitani teknisessä keskuksessa, Erkki Liimua ja Ilpo Möttöstä. Arkkitehti, professori Staffan Lodenius ansaitsee lisäksi erityiskiitoksen kaupungin kaavoituskonsulttina ja taidekehän idean isänä. Haluan myös esittää kiitokset kaikille sidosryhmäkyselyyni vastanneille.

Jatko-opintojeni alkuvaiheen keskusteluista, ohjeista ja aineistovinkeistä kiitän YTK:n johtajana toiminnutta professori Hilikka Lehtosta, joka myöhemmin suostui myös tutkimustyöni ohjaajaksi. Hilikka on tukenut ja kannustanut lämpimällä otteellaan ja viisailla neuvoillaan työtäni alusta loppuun asti. Kiitollisena muistan myös muita ytk-laisia, etenkin Liisa Knuutia ja Timo Heikkistä saamistani neuvoista.

Professori Trevor Harris on opintojeni valvojana ollut erityisen kannustava. Keskustelut Trevin kanssa ovat inspiroineet ja avanneet uusia näkökulmia tutkimukseen. Tutkimukseni tärkein kasvuympäristö on ollut professori Kimmo Lapintien Tohtoritalli, joka on vuodesta 2001 lähtien kokoontunut kuukausittain TKK:n yhdyskunta- ja kaupunkisuunnittelun laitoksella. Haluan kiittää kaikkia tallilaisia antoisista keskusteluista ja erityisesti Kimmo Lapintietä, Helena Teräväistä ja Aija Staffansia käsikirjoitukseni lukeemisesta ja kommentoinnista. Helenaa kiitän meitä tutkimuksellisesti ja ammatillisesti yhdistävien kokemusten jakamisesta ja vaikkapa yhteisistä junamatkoista Satakunnan ja Pohjanmaan suuntaan.

Olen kiitollinen Suomen kulttuurirahaston Satakunnan rahastolle, jonka antama apuraha on muistunut kannustavana mieleeni epävarmuuden hetkinä, Kun minuun on uskottu, enhän voi jättää hanketta kesken. Työnantajalleni Kankaanpään kaupungille kuuluu kiitos myötämielisestä suhtautumisesta opintoihini. Kaupunginhallitusta kiitän kolmen viikon palkallisesta virkavapaasta. Esimiehiäni Paavo Karttusta ja Pekka Laihoa kiitän joustavasta suhtautumisesta opintojen edellyttämiin työaikajärjestelyihin. Työyhteisöni ympäristökeskuksen väki on ollut korvaamattomana tukena mitä ikinä olenkin tekemässä. Erityisesti haluan kiittää lähimpiä työtovereitani Teija Kaarnametsää ja Marjo Lahtista myös konkreettisesti avusta tutkimukseni kuva- ja kartta-aineiston käsittelyssä. Margit Mantilaa kiitän avusta kaupungin arkistomateriaalin etsinnässä.

Tutkimustyön tekeminen ei onnistu ilman täydellistä rauhaa. Väitöskirjatyö on ollut rytmittettävä kaupunginarkkitehdin virkatehtäviin, jotka olen kuitenkin aina asettanut etusijalle. Lomat ja lyhyet virkavapaat on pitänyt käyttää tehokkaasti ja se on onnistunut ainoastaan riuhtaisemalla itsensä irti totunnaisista kuvioista. Satakunnan taidetoimikuntaa kiitän mahdollisuudesta käyttää useita kertoja Prahnan taiteilijaresidenssiä ja kerran myös kuukauden ajan Barcelonan lähellä sijaitsevaa Arenys de Marin residenssiä. Ritva Heikkiselle olen kiitollinen inspiroivasta ajasta Ranskan Juan les Pinsin asunnossaan. Serkkuni Raimo von Rentzell lainasi muutamaksi viikoksi Tapiolan Ukonvaajan asuntoa, mistä lausun hänelle kiitokseni.

Esitarkastajina professori Helka-Liisa Hentilä ja dosentti Ossi Naukkarinen ovat antaneet työni viimeistelyyn arvokkaita neuvoja. Esitän heille siitä lämpimät kiitokset.

Graafisesta suunnittelusta vastannutta Kaarina Marttilaa kiitän ammattitaitoisesta ja innostuneesta paneutumisesta tehtävään sekä joustavasta yhteistyöstä. Kirjan ulkoasu vastaa toiveitani. Kuvituksen halusin tietoisesti, tarinaa tukeakseni valita kokonaan Kankaanpäästä.

Lopuksi suurin kiitos on kohdistettava kotiväelle. Ilman aviopuolisoni Arton ymmärtävää ja myötäelävää suhtautumista olisin tuskin jaksanut maaliin. Aikuiset poikani Hannu, Lauri ja Tapio samoin kuin miniäni Nanna ja Sari ovat olleet kannustavia ja suhtautuneet ymmärtäen ajankäyttööni. Ihanat lapsenlapseni Eevi ja Alvari ovat tulleet osaksi elämääni ja tuoneet siihen iloa tutkimusprosessin aikana.

Mahdollisuus opiskeluun on kaiken kaikkiaan ollut suuri etuoikeus ja ainutlaatuinen prosessi, josta ymmärrän olla kiitollinen kaikille sitä tukeneille, joita ehkä en ole tullut tässä erikseen maininneeksi.

Kankaanpäässä 21.10.2008

Maija Anttila

TIIVISTELMÄ

Tutkimuskohteena on suomalainen pikkukaupunki Kankaanpää, sen kulttuurinen ja fyysinen muutos 1950-luvun maalaiskirkonkylästä nykyaikaiseksi taidekaupungiksi. Pohjan muutokselle loi Kankaanpään koloniana tunnettu taiteilijaryhmä ja vuonna 1965 perustettu Kankaanpään taidekoulu. Kaupunkisuunnittelun ja taiteen vuorovaikutus on vuosina 1995–2006 luonut Kankaanpään Taidekehän, yli sadan julkisen taideteoksen kokoelman kaupunkitilaan. Taide näkyy ja kuuluu kaupungissa. Tapaustutkimuksen ytimen muodostaa vuosina 1995–1999 toteutettu Kankaanpään ydinkeskustan kulttuuripainotteinen kehittämisprojekti *Katseet Kankaanpäähän*, heikkenevää aluekehitystä vastaan pyristelevä hanke. Kuva tutkimuskohteesta täydentyy tekstin etenemisen myötä ja liittyy taustoitukseen, teoriaan ja kirjallisuuteen.

Tutkimuksen punaisena lankana on selvittää, miten eli millaisten prosessien ja diskurssien kautta Kankaanpään kulttuurinen ja fyysinen muutos maalaispitäjästä taidekaupungiksi on ollut mahdollinen. Sekä menetelmiltään että aineistoltaan monipuolisena tutkimus kuuluu laadullisen tutkimuksen piiriin. Teoreettisen viitekehyksen tarjoavat yhdyskuntasuunnittelun teoria, imago- ja kulttuuriteoriat. Keskeistä aineistoa ovat sidosryhmäkyselyt, avainhenkilöiden haastattelut ja runsas mediatekstien kokoelma. Tausta-aineistona on hyödynnetty muun muassa yleisökyselyiden tuloksia. Lisäksi käytettävissä on ollut runsas hallinnollinen materiaali sekä toimijan omakohtainen tieto ja kokemukset. Tutkijan omaa osuutta ei ole voitu rajata pois aineistosta, mikä on aiheuttanut tutkimuseettistä pohdintaa. Laaja empiirinen aineisto on jäsennelty teemoiksi käyttäen diskurssianalyysia. Ymmärtävän selittämisen kautta tutkimus hahmottaa tulkintamallin Kankaanpään kehitykselle maalaispitäjästä taidekaupungiksi.

Tutkimuksessa jäsennetään yhteiskuntakehityksen, kulttuuripolitiikan, kaupunkiuudistuksen ja ympäristötaiteen ilmiöitä, jotta Kankaanpään kehitys asettuisi laajempaan perspektiiviin. Taidekehän tarina osallistuu ajankohtaiseen keskusteluun kulttuurin ja fyysisen ympäristön imago- ja aluekehitysvaikutuksista. Kulttuurin suorista ja välillisistä taloudellisista vaikutuksista on käyty keskustelua jo pari vuosikymmentä, mutta aineettomia, talouteenkin välillisesti heijastuvia, ilmiöitä kuten identiteetin ja imagon syntyprosesseja on toistaiseksi selvitetty varsin vähän. Niiden empiirinen todentaminen on tutkimuksen keskeisenä fokuksena.

Kankaanpään taidekaupunkikehityksessä voidaan hahmottaa kolme käännekohtaa: taide-elämän synty ja taidekoulun perustaminen 1950–60-luvuilla, taidekoulun aseman vakiintuminen keskiasteen kunnalliseksi oppilaitokseksi 1980-luvun lopulla ja Taidekehän rakentuminen eli taiteen laajempi näkyvyys kaupunkikuvassa 1990-luvun puolivälistä lähtien. EU-rahoitus avasi mahdollisuudet monille kaupunkisuunnittelua ja taide-elämää yhdistäville hankkeille. Hankkeiden vuorovaikutteisuutta edellyttävä luonne sekä niiden aikaansaama medianäkyvyys ovat olleet omiaan vahvistamaan kaupungin kulttuurista muutosta.

Tutkimuksen mukaan yhdyskuntasuunnittelulla ja sen eri paradigmavaiheissa sovelletuilla käytänteillä on tärkeä rooli kaupungin identiteetin ja imagon rakentumisessa. Kankaanpään selkeälle kaupunkirakenteelle on luotu pohja rationaalisella suunnittelulla. Kommunikatiivinen suunnitteluote yhdistettynä strategiaan ja kulttuuriin päämääriin ovat viime vuosina leimanneet kaupunkisuunnittelua ja keskustan kehittämisprosessia. Suunnittelun lopputulos, julkinen kaupunkitila säilyy pysyvänä osana ihmisten elämää. Prosessi jättää jälkensä toimijoihin. Kaupunkitaidetta vaikuttaa ihmisten elämismailmassa, puheissa, teoissa, visuaalisissa kuvastoissa.

Kaupunkien imagotyö näyttäytyy kilpailutaloudessa ja mielikuvien yhteiskunnassa tärkeänä. Imago ja identiteetti toimivat vuorovaikutteisesti. Median ja ulkopuolisen huomion vaikutus mielipiteisiin ja sitä kautta imagoon (maineeseen) on keskeinen. Jos taide-elämä juurtuu osaksi Kankaanpään kaupungin identiteettiä, on edellytykset aidon imagon muodostumiselle. Aineisto osoittaa, että monista ristiriidoista huolimatta muutosta tähän suuntaan on tapahtumassa.

Diskurssi eli puhunta on tutkimuksessa tulkittu laajasti käsittämään niin puheen, tekstit ja kuvastot kuin taideteokset ja -toiminnankin. Taideimagoa edistävinä diskursseina erottuvat *aluekehitys*-, *eiffel*- ja *yhteisöllisyysdiskurssit* ja sitä hillitsevinä *peruspalvelut kuntoon*-, *ristiriita*- ja *henkinen lama* -diskurssit. Aineisto osoittaa, että muutokseen tähtäävä, edistävä puhunta on yleensä lähtöisin *toimijoilta* - vahvistettuna usein auktoriteettipuheella. Tätä seuraa ja vahvistaa *median* puhe. Vähitellen on alkanut syntyä *spontaania*, itseohjautuvaa puhetta ja toimintaa, mikä on tulkittu osoitukseksi taide-elämän vähittäisestä juurtumisesta. Lopulta kaikki puhunta vahvistaa toinen toistaan, *puhe kumuloituu*.

Tutkimuksen avaintulos on *puhunnan kehii havainnollistava kaavio*, joka pitää sisällään useita toisiaan vahvistavia kehiä. Sen tarjoaman mallin avulla voi hahmottaa, miten materiaaliset ja immateriaaliset, aineettomat tekijät osallistuvat puhuntaan ja imagon rakentumiseen. Materiaaliset tulokset kuten fyysinen kaupunkiympäristö ja -taide sekä myös syntyneet instituutiot, yhdistykset jne. edustavat *rakenteellista juurtumista*. *Relationaalinen juurtuminen* (Kainulainen 2005) ilmenee spontaanina puheena, kulttuurisen identiteetin syntymisenä. Aineettomien tekijöiden kategoriaa on lisäksi vahvistanut kommunikatiivinen toiminta, kun yhteinen prosessi on kasvattanut sitoutumisen astetta. Nämä kaikki tekijät ovat toimineet keskenään vastavuoroisesti vaikuttaen taidekaupungin identiteetin ja imagon muodostumiseen. Puhunnan kehät osoittaa itseään vahvistavan positiivisen kierteen mahdollisuuden, mutta malli toimii yhtä hyvin myös päinvastaiseen suuntaan.

Tutkimuskirjallisuuden ja aineiston pohjalta on pääteltävissä, että Kankaanpään Taidekehä pitää joka tapauksessa sisällään merkittävän imagopotentialin. Kaupungin imagoresurssit ovat sekä *materiaalisia* että *symbolisia* (Äikäs 2001). Koossa on omaperäisen *tarinan* ainekset (Jensen 1999). *Ketjuajattelu* toteutuu, kun taide ja laadukas kaupunkiympäristö ovat ympärivuotisesti ja helposti saavutettavissa. Taide-elämällä on lisäksi *suuri suhteellinen merkitys* paikkakunnalla (Kainulainen 2005). *Kulttuuripääoman* syntyminen on tosiasia ja Kankaanpäää voidaan hyvällä syyllä kutsua taidekaupungiksi.

Asiasanat: | diskurssi (puhunta) | diskurssianalyysi | identiteetti | imago | juurtuminen
| kaupunkitaide | yhdyskuntasuunnittelu | kulttuuripääoma | taidekaupunki | tapaustutkimus
| tarina | ympäristötaide |

ABSTRACT

The object of the research is a small Finnish town of Kankaanpää, its cultural and physical transformation from a 1950's rural village into a modern art town. The foundation for this transformation was laid by a group of artists called Kankaanpää Colony and the Kankaanpää School of Arts established in 1965. The interaction between town planning and art from 1995 to 2006 has resulted in the Kankaanpää Circle of Art, a collection of over a hundred public works of art in the urban space. The core of the case study research is comprised of the culture-oriented development project Eyes on Kankaanpää of Kankaanpää town centre realised between 1995 and 1999 to battle against regional decline. The picture on the object of the research is complemented as the text progresses and is interlaced with background, theory and literature.

The objective of the research is to find out what have been the processes and discourses through which the cultural and physical transformation of Kankaanpää from a rural village into an art town has been possible. The research can be categorised as qualitative owing to diversity in both methodology and data. The theoretical frame of reference is provided by urban planning, cultural and image theories. Primary data consists of interest group surveys, interviews of key persons and an abundant collection of mediatexts. Among others things, surveys of the public have been used as background material. In addition, abundant administrative material and the researcher's own knowledge and experiences have been available. The researcher's own role could not be excluded from the data which has caused ethical deliberation. The broad empirical data has been categorised into themes using discourse analysis. Discourse is interpreted broadly to cover speech, texts, imagery as well as works and acts of art. Through understanding explanation the research identifies an interpretation model for Kankaanpää's development from a rural village into an art town.

The research analyses phenomena in society development, cultural politics, urban renewal and environmental art so that the development of Kankaanpää can be set to a larger frame of reference. The Narrative of the Circle of Art participates in the contemporary discussion of the image and regional development effects of culture and the physical environment. Culture's direct and indirect impacts on the economy have been discussed for a few decades but immaterial phenomena having indirect effects also on the economy, such as the birth processes of identity and image, have so far received relatively little study. Their empirical verification is the focus of the research. The embeddedness of cultural change then reveals itself as a central factor.

Three turning points can be identified in Kankaanpää's development into an art town: the birth of art life and establishment of the School of Arts in the 1950's and 60's, the stabilisation of the School of Arts as a middle-level municipal school at the end of the 1980's, and the emergence of the Circle of Art starting from the mid 1990's bringing art greater visibility. EU funding opened up the possibilities for many projects combining town planning and art life. The interactive nature of these projects and the visibility in the media that the projects have received have greatly amplified the town's cultural change.

According to the research urban planning and the practises applied in its different paradigm stages have an important role in the formation of a town's identity and image. The foundation for Kankaanpää's distinct urban structure has been laid by rational planning. The communicative approach to planning combined with strategic and cultural objectives have characterised the urban planning and town

centre development processes in recent years. The end result of planning and design, the public urban space, will remain as a permanent part of people's lives. The process affects also the actors. Urban art influences in people's experience environment, speech, and visual imagery.

The efforts to improve a town's image appear important in a competitive economy and a society of images. Image and identity are in interaction. The impact of media and outside attention on people's opinions and therefore image (reputation) is crucial. If art life is embedded as part of Kankaanpää's identity, there are grounds for the formation of a genuine image. The data shows that despite many differences there is transition happening to this direction.

In the research discourse has been interpreted broadly to include speech, texts and imagery as well as works and acts of art. The discourses promoting art image include regional development, Eiffel and community discourses whereas moderating discourses can be characterised as basic services first, conflict and emotional depression. The data shows that the discourse aiming for change usually originates from actors – often reinforced with authoritative speech. This is further followed and amplified by media discourse. Gradually there emerges spontaneous, self-guiding discourse and action which is interpreted as the gradual embeddedness of art life. Finally, all discourses amplify each other. Discourse cumulates.

The key finding of the research is the Circles of Discourse which comprises of several mutually amplifying circles. The model it provides can be used to illustrate how material and immaterial factors affect discourse and the formation of image. Material results such as physical urban environment and urban art as well as established institutions, associations, etc. represent structural embeddedness. Relational embeddedness (Kainulainen 2005) appears as spontaneous discourse the formation of cultural identity. The immaterial factors category is reinforced by communicative action when a joint process has increased the level of involvement. All these factors have interacted with each other and contributed to the formation of the identity and image of an art town. The Circles of Discourse points out the possibility of a positive feedback loop but the model works equally well the other way round.

Based on literature and results it can be concluded that the Kankaanpää Circle of Art holds in any case significant potential for image building. The town's image resources are both material and symbolic (Äikäs 2001). There exist elements for original narrative (Jensen 1999). Chain thought is fulfilled when art and high quality urban environment are easily accessible year round. Art life has in addition a great relative significance within the town (Kainulainen 2005). The formation of cultural capital is a fact and Kankaanpää can be justifiably called an art town.

Keywords: | discourse | discourse analysis | identity | image | embeddedness | urban art
| town planning | cultural capital | art town | case study research | narrative | environmental art

SISÄLLYSLUETTELO

Esipuhe	6
Tiivistelmä	8
Abstract	10
Sisällysluettelo	12
 1. JOHDANTO	 17
1.1 Tutkimusaihe	17
1.2 Tutkimuksen tavoitteet ja merkitys	19
1.3 Tarinan rakenne	21
 2. ARVOITUSTA RATKAISEMAAN	 25
2.1 Laadullisen tutkimuksen piirteitä	25
2.2 Suureen seikkailuun	26
Tutkimuskysymykset hahmottuvat	28
Keskeisiä käsitteitä	29
2.3 Tutkimusmenetelmien kirjo	35
Sidosryhmäkysely 2003	35
Avainhenkilöiden haastattelut 2004	37
Muu empiirinen aineisto	38
2.4 Tutkimuksen luotettavuus	39
Oma roolini toimijana ja tutkijana	40
Validiteetti- reliabiliteettikysymykset	41
2.5 Kaaoksesta järjestykseen	42
Metodina diskurssianalyysi	43
Ratkeaako mysteeri?	45
 3. ILMIOITÄ TUTKIMUKSEN TAUSTALLA	 47
3.1 Luovuus ajan hermolla	47
Legitimoitu luovuus	48
Luova talous ja kulttuuri	50
3.2 Kulttuurin vaikuttavuudesta	51
Kulttuuripolitiikka	51
Kulttuuriteollisuus	53
Syrjästä esiin	54
Tutkimuksia kulttuurin taloudellisista vaikutuksista	56
3.3 Luovat kaupungit	59
Landrysta Floridaan	59
Luovan luokan kaupungit	60

3.4 Julkinen kaupunkitila kaupunkiuudistusten keskiössä	62
Kulttuuripääkaupungit	62
Barcelonan malli	63
3.5 Taide pois gallerioista	64
Moniulotteinen ympäristötaide	65
Muistomerkeistä Mätäjoelle	67
Tietaide	74
Väliaikainen taide	76
Kotimaisia taidekaupunkeja	78
Kaupunkitaide – korkeaa vai matalaa?	81
3.6 Kohti tarinaa	85
 4. MAALAI SPITÄJÄSTÄ TAIDEKAUPUNGIKSI	 87
4.1 Historia ja identiteetti	87
Seudullinen asema ja näkymät	88
4.2 Taide-elämän synty ja vakiintuminen	89
Alkuhämärän aika eli taide-elämä syntyy periferiaan	89
Vakiintumisen aika	93
Kohti legendaa eli taiteen kasvava näkyvyys	96
4.3 Katseet Kankaanpäähän ydinkeskustan kehittämisprojekti	98
Keskustan kehittämisen sysäys 1990-luvun alun lamavuosista	99
Projektin organisointi ja alkuvaiheet	100
Taide löi kättä rahan kanssa	102
Uusia toimintatapoja	104
4.4 Taidekehä kaupunkisuunnittelun ja taiteen liitto	106
Symposiumit ja kesänäyttelyt	109
Ideoita, talkoohenkeä, kansainvälisyyttä	111
Vastatuulta projektin päättyessä	112
4.5 Projektin eri vaiheissa hankittu tieto	114
Kyselyt Katseet Kankaanpäähän -projektin käynnistyessä 1995–1996	115
Yleisökyselyitä projektin päättyttyä	116
Projektityöskentelyn onnistuminen sidosryhmäkyselyn 2003 valossa	117
4.6 Pohjois-Satakunnan toriprojekti vuodesta 2003 lähtien	122
4.7 Taidekaupunkikehityksen käännekohtat	124
 5. KAUPUNKIRAKENTAMISEN TAITEESTA KULTTUURISEEN SUUNNITTELUUN	 127
5.1 Kaupunki taideluomasta tieteksi	128
Modernistista optimismia 1960-luvun suunnitteluteoriassa	130
Rationaalista suunnittelua Kankaanpäässä	131

5.2 Suunnittelusta toteutukseen	136
Vuoropuhelua vai vallankäyttöä?	136
Todellisuus haastaa hierarkkisen järjestelmän	138
Osaammeko suunnitella vain kasvua?	139
Strategisen suunnittelun idea	140
Kaupunkisuunnittelijan monet roolit	143
Kommunikatiivista vai strategista suunnittelua Kankaanpäässä?	146
Uudenlaista valtaa	149
5.3 Kulttuurinen näkökulma, avain uuteen kauniiseen kaupunkiin?	150
Esteettisen asiantuntemuksen mahdollisuudet	151
Asiantuntijoiden vai kansan kaupunki?	153
Kaupunkisuunnittelun ja taiteen vuoropuhelu Kankaanpäässä	155
5.4 Yhdyskuntasuunnittelun imagomahdollisuudet	161
 6. KAUPUNKI-IMAGON RAKENTUMISESTA	 163
6.1 Maineesta brändiin	164
Imagotulkintojen moninaisuus	165
"Kunnia meni mutta maine kasvoi"	167
Kaupungin identiteetti?	168
6.2 Fyysinen ympäristö imagotekijänä	170
Imagotyö yhdyskuntasuunnittelussa	172
Valekaupunkeja vai aitoja?	174
Kaupungit markkinoivat	176
6.3 Käsitteitä Kankaanpään identiteetistä ja imagosta	177
Pikkukaupunki-identiteetti korostuu	179
Taideimago nousussa	180
Imagonäkemykset vahvistuvat	182
6.4 Medioitumisen merkitys imagotyössä	184
Sidosryhmäkyselyn media-arvioita	185
6.5 Tarinoilla imagoa	188
6.6 Imagoluvun lopuksi	190
 7. DISKURSSIT IMAGOTYÖSSÄ	 193
7.1 Teksti, teos, puhunta, diskurssi	195
7.2 Fyysinen ympäristö diskurssina	196
Taide puhuu	197
Puhetta taiteesta	199
7.3 Taideimagoa edistäviä diskursseja	204
Aluekehitysdiskurssi	204
Eiffeldiskurssi	213
Yhteisöllisyysdiskurssi	220

7.4 Taideimagoa hillitseviä diskursseja	235
Peruspalvelut kuntoon -diskurssi	235
Ristiriitadiskurssi	239
Henkinen lama -diskurssi	248
7.5 Diskurssien kenttä	252
7.6 Teeseistä tekoihin	254
Toimijoiden puhunta	254
Median puhunta	265
Spontaani puhunta	274
7.7 Taidepuhunta kumuloituu	282
 8. TAIDEKEHÄSTÄ TAITEEN KEHÄKSI	 285
8.1 Kohti selitysmallia alakysymysten kautta	285
8.2 Kulttuurisen muutoksen juurtuminen	288
Rakenteellisen juurtumisen ilmiötä	289
Havaintoja relationaalisesta juurtumisesta	290
8.3 Avaintuloksena puhunnan kehät	292
Virtausuunta voi muuttua	294
Taidekaupungin mahdollisuuksia	294
8.4 Loppupäätelmät	296
Onnistuinko?	296
Haasteita jatkotutkimuksiin	297
Tämä oli tärkeää tässä ajassa	298
 Lähteet	 300
Kirjallisuus	300
Kankaanpäää koskevat raportit, julkaisut, esitteet	305
Tutkitut ja viitatus, Kankaanpäää koskevat lehtikirjoitukset	307
Kuvaluettelo	324
Kaavioluettelo	329
 Liitteet	
Liite 1. Sidosryhmäkyselyn 2003 kaavake	
Liite 2. Sidosryhmäkyselyn ja yleisökyselyn 2003 tuloksia; Kaaviot A–K	

Kuva 1. **Tiiliportti** Taidekehällä. Teollisuusneuvos Toivo Lepistö ideoi ja teetti portin tiilentekijöiden kunniaksi ja nimesi sen *Työn raskaan raatajat*. Tiilenteon vaiheista kertovat reliefit toteutti Ensio Härkönen.

1 | JOHDANTO

1.1 TUTKIMUSAIHE

Taidekoulun perustaminen maalaispitäjään vuonna 1965 aloitti Kankaanpäässä kehityksen, jonka vaikutukset näkyvät tänään kaupunkikuvassa ja kaupungin ulkoisessa imagossa. Kehitys ei ole ollut ristiriidatonta, päinvastoin. Alastomina kirmanneiden 1960-luvun taideopiskelijoiden herättämistä mielikuvi-
ta on pitkä matka uskottavuuteen, minkä tämän päivän ammattikorkeakoulutasoinen taideopetus on hankkinut. Rähjäisistä tiloista on siirrytty moderniin koulurakennukseen. Taidekoulun ja kaupunkisuunnittelun toimijoiden pitkäjänteinen yhteistyö on tuottanut Kankaanpään Taidekehän ja sinne yli sadan julkisen taideteoksen kokoelman¹. Projektit ovat seuranneet toisiaan. Vallasta ja reviiereistä on kamppailtu sekä henkisesti että aineellisesti, niin diskursseissa kuin kuntataloudessa ja konkreettisesti kaupunkitilassakin. Taide on kuitenkin pikku hiljaa alettu nähdä myös kaupungin tärkeänä vetovoimatekijänä ja se on hyväksytty kaupungin strategian osaksi.

Taidekehän tarina tarjoaa tutustumismatkan varsin omaleimaiseen maaseutukaupunkiin, Pohjois-Satakunnan Kankaanpäähän. Kaupunki tunnetaan mm. Niinisalon varuskunnasta ja pesäpallosta, mutta vähemmän tunnettua lieenee kaupungin saama tunnustus² hyvästä kaupunkisuunnittelusta, laadukkaasta arkkitehtuurista ja kaupunkitaiteesta. Tutkimuksessani arvioin kaupunkitaiteen ja fyysisen ympäristön merkitystä pikkukaupungin imagotekijänä sekä mahdollisuuksia aluekehityksen vahvuutena. Tutkimuskohteena on Kankaanpään Taidekehä³, sen synty ja kehittyminen vuosina 1995–2006. Otsikkoni Taidekehän tarina toimii kuitenkin kahdella tasolla. Se pitää sisällään paitsi fyysisen kaupunkiympäristön muutoksen myös kertomuksen kulttuurisesta muutoksesta; miten 1950-luvun maalaiskirkonkylästä tuli nykyaikainen taidekaupunki. Kulttuurisen muutoksen aikajänteenä tarkastelen siten viimeisten 50 vuoden ajanjaksoa. Tutkimukseni keskiöön asettuvat kysymykset, miten muutos näkyy puheena kaupungista ja kääntäen, miten puhe muuttaa kaupunkia. Onko kulttuurista muutosta sisäistetty, toisin sanoen onko muutos juurtunut? Onko syntymässä taidekaupungin identiteetti, jolla vahvistuessaan on edellytykset muuttua myös oleelliseksi imagotekijäksi? Tutkin Taidekehää siten ennen kaikkea kulttuurisena ilmiönä.

Näistä lähtökohdista olen rakentanut käytännönläheisen tutkimukseni. Sekä menetelmiltään että aineistoltaan monipuolisena tutkimukseni kuuluu laadullisen tutkimuksen piiriin. Valotan kulttuurin aluekehitys- ja imagovaikutuksiin liittyvää problematiikkaa, mutta oman professioni mukaisesti keskityn fyysisen ympäristön - taiteen ja kaupunkiympäristön – rooliin imagotyössä. Tutkimukseni edustaa monitieteistä kulttuurintutkimusta, jonka viitekehyksinä tukeudun yhdyskuntasuunnittelun teoriaan (mm. Taylor 1998, Lapintie 2003a), imagoteorioihin (mm. Karvonen 1997 ja 1999, Äikäs 2001) ja yleiseen kulttuuriteoriaan (mm. Fornäs 1998, Smith 2001). Vallan problematiikka, kytkeytyy suunnitteluun ja päätöksentekoon, olipa kyse mikro- tai makrotason asioista: vähäisimmästä kaupunkitilan yksityiskohdasta aina kaupunkien kehitysedellytyksiin globaalissa markkinataloudessa. Valtakysymyksissä tukeudun lähinnä Foucault’iin (Fornäs 1998; Flyvbjerg 2001). Valtasuhteisiin liittyvät kysymykset ovat läpäisyperiaatteella läsnä tutkimukseni kaikissa teemoissa.

1 Taidekehän teoksiin ja esitteeseen vuodelta 2006 voi tutustua internetissä osoitteessa www.kankaanpaa.fi.

2 Kankaanpään kaupunki sai Suomen Arkkitehtiliiton SAFA -palkinnon vuonna 2000.

3 Taidekehä on ydinkeskustaa kiertävä jalankulkuraitti, paikkojen verkosto, jolla pyritään korkeatasoiseen ympäristörakentamiseen ja luomaan puitteet erilaisille taideteoksille. Taidepolku lävistää keskustan.

Kuva 2.
Ilmakuva
koillisesta
Kankaanpään
keskustaan
vuonna 2003.

Tutkimuksen ytimen muodostaa tapaustutkimus, joka kohdistuu vuosina 1995–1999 toteutettuun Kankaanpään ydinkeskustan kulttuuripainotteiseen kehittämisprojektiin *Katseet Kankaanpäähän* ja projektin saavutusten arviointiin⁴. Aineistonkeruun menetelminä olen käyttänyt sekä kyselyitä ja haastatteluja että dokumentteja kuten esitteitä ja mediatekstejä. Koko ajan on rinnalla seurannut oma havainnointi ja lisämaustetta tuloksiin tuovatkin empiiriset kokemukseni eräänä prosessin keskeisistä toimijoista. Toimijan tieto on erilaista ja tilanne on tarjonnut mahdollisuuden antoisaan reflektointiin käytännön elämän ja tutkimuksen välillä. Monipuolinen laadullinen ja pieneltä osin myös määrällinen aineisto on tarpeen puheena olevien ilmiöiden valaisemiseksi. Diskurssianalyysin soveltaminen on työn edetessä osoittautunut parhaaksi metodiksi, jolla on mahdollista sitoa laajan aineiston teemoja yhteen hallittavissa oleviksi kokonaisuuksiksi.

Tutkimuksen keskeinen tulos on kulttuuripääoman diskursiivinen muodostuminen; miten toimijoiden puhe ja mediapuhe asteittain laajenee kansalaisten spontaaniksi puheeksi, joka puolestaan alkaa merkitä ilmiön juurtumista vaikuttaen positiivisesti myös kaupungin imagoon. Tähän diskurssiin osallistuu Kankaanpäässä keskeisesti kaupunkitaide, jatkuvasti läsnä olevana ja kaupunkilaisten arkielämään kuuluvana. Pohja kulttuuriselle muutokselle on luotu jo 1950-luvulta lähtien, kun Kankaanpään koloniana⁵ tunnetun taiteilijaryhmän aktiivinen toiminta alkoi. Samoihin aikoihin maalaISPitäjä alkoi luoda perustaa suunnitelmalliselle kaupunkirakenteelle, kun yhdyskuntasuunnittelussa käynnistyi 30-vuotinen konsulttisuhte arkkitehti Olli Kiviseen⁶ ja hänen toimistoonsa. Näistä ilmiöistä lähtien tutkimukseni rakentaa kaaren nykypäivään, kertoo Taidekehän ja taidekaupunki Kankaanpään tarinan.

4 Kankaanpään Ydinkeskustaprojekti oli yksi Suomen suurimmista EU-rahoitteisista kulttuurihankkeista 5b – alueella (maaseutuvaltaisella alueella) vuoteen 1999 päättyneellä ensimmäisellä rakennerahastokaudella.

5 Kolonian suomenkielinen vastine on siirtokunta, mikä viittaa taiteilijaryhmän toimintaan syrjäisellä maalaispaikkakunnalla. Ryhmään kuuluivat Ensio Lamberg, Kauko Räike, Sinikka Räike, Juhani Tarna ja Pauli Vuorisalo. Myöhemmin alettiin puhua Kankaanpään koulusta tai koulukunnasta, mihin on luettu kuuluviksi mm. Pekka Mattila, Pertti Mäkinen, Reijo Paavilainen ja Marja Tarna.

6 Professori, arkkitehti Olli Kivinen oli huomattava suomalaisen yhdyskuntasuunnittelun kehittäjä, alan pioneerin Otto Iivari Meurmanin ”oppipoika”.

1.2 TUTKIMUKSEN TAVOITTEET JA MERKITYS

Fyysinen ympäristö on tärkeä vetovoimatekijä kaupungeille. Alueiden ja kaupunkien välinen kilpailu kiihtyy globalisoituvassa maailmassa. Kansainvälisen kilpailun nimissä työpaikat ja väestö pakkautuvat Suomen harvoin kasvukeskuksiin, mutta myös muu Suomi, pienet ja keski-suuret kaupungit, käy omaa selviytymistaisteluaan. Alueet kilpailevat omissa sarjoissaan. Maakuntien, seutujen ja kuntien strategioissa vannotaan nyt luovuuden ja kulttuurin nimiin.

Tutkimukseni tavoitteena on jäsentää kulttuurin ja erityisesti fyysisen ympäristön imago- ja aluekehitysvaiikutuksista käytävää keskustelua. Taidekehän tarina tuo oman puheenvuoroni tähän keskusteluun. Tutkimukseni valottaa ajankohtaisia yhteiskuntakehityksen, kaupunkisuunnittelun ja taidemaailman ilmiöitä ja suhteuttaa Kankaanpäässä tapahtunutta kehitystä niihin. Etenemällä aina yleisestä kohti tutkimuskaupungin yksityiskohtia tutkimus hahmottaa kaupungin asemaa suunnittelun ja taidemaailman kentillä.

Yhdyskuntasuunnittelun paradigmuutokset näyttäytyvät tulkintani mukaan pikkukaupungissa selvinä. Kaupunkisuunnittelun lähentyminen strategiseen suunnitteluun ja kaavoittajaprofession muuttuminen ovat saaneet omat sovelluksensa Kankaanpään käytännöissä. Tämän päivän kaupunkisuunnittelu on ottanut myöhäismodernille yhteiskunnalle ominaisen imagotyön haasteen vastaan. Näin on tapahtunut myös Kankaanpäässä, jonka viimeisen runsaan vuosikymmenen kaupunkisuunnittelu liittyy kulttuurisen suunnittelun valtavirtaan. Näillä kaikilla on ollut oma vaikutuksensa taidekaupunkikehitykseen. Tutkimuksellani pyrin osoittamaan yhdyskuntasuunnittelun ja sen käytänteiden kytkeytymisen kaupungin imagon muotoutumiseen.

Kaupunkisuunnittelun ja taidetoimijoiden yhteistyöllä muotoutunut Kankaanpään Taidekehä on lajinsa pioneereja Suomessa. Kaupunkitaide ei Kankaanpäässä ole ”päälle liimattua”, vaan ilmiön kulttuurinen tausta liittyy paikkakunnan omaleimaiseen historiaan. Kankaanpään vaihteellinen muuttuminen maalaispitäjästä taidekaupungiksi on ainutlaatuinen ilmiö suomalaisessa pikkukaupungissa ja jopa kansainvälisesti. Yksinomaan tämän syntytarinan kertominen ja suomalaisen pikkukaupungin empiirisen todellisuuden avaaminen rikastuttaa akateemista tutkimusmaailmaa. Kankaanpään profiloituminen taidekaupungiksi voi toimia kannustavana esimerkkinä omien imagokysymystensä kanssa painiskeleville pienille kaupungeille.

Tarkastelen omaa aineistoani suhteessa lähinnä kotimaiseen, viimeaikaiseen tutkimukseen. Kulttuurin ja talouden suhteita ovat käsitelleet mm. Timo Cantell tutkimuksessaan *Kannattaako kulttuuri* (1993) ja Kari Ilmonen väitöskirjassaan *Kulttuuri alueen käyttövarana* (1998). Kimmo Kainulaisen väitöskirja *Kunta ja kulttuurin talous* (2005) kokoaa tähänastisten tutkimustiedon koskien kulttuurin taloudellisia ja aluekehitysvaiikutuksia. Kainulaisen muokkaamaa käsitteistöä olen osittain käyttänyt omien tutkimustulosteni jäsentämiseen. Markku Sotara ja Juha Kostiainen ovat lukuisissa tutkimuksissaan ja teksteissään analysoineet kaupunkien kilpailukyvyyn ja vetovoiman osatekijöitä sekä strategisen suunnittelun merkitystä.

Erityisesti kunnan fyysisen ympäristön ja sen osien imagomerkitystä on tarkastellut mm. Markku Norvasuo (1994, ks. myös Virtanen 1999). Kaupunkiuudistusta eurooppalaisten esimerkkien valossa on tutkinut Jussi J. Jauhiainen (1995). Erkki Karvonen esittelee ja analysoi imagon teorioita väitöskirjassaan *Imagologia* (1997) ja teoksessaan *Elämää mielikuvayhteiskunnassa* (1999). Topi Antti Äikäsken väitöstutkimus *Imagosta maisemaan* (2001) käsittelee Turun ja Oulun kaupunki-imagojen rakentamista. Helena Teräväisen väitöstutkimus *Lapuan Vanha Paukku - uudeksi rakennettu ja puhuttu* (2006) kuvaa rakennetun kulttuuriympäristön merkityksiä eräänä näkökulmana kaupungin imago. Samoin Aulis Tynkkysen (2007) väitöskirjassa *Tori ja pikkukaupunki. Kulttuuriperintö, viihtyisyys ja maine – Loviisan tori ja sen mahdollisuudet* on yhtenä tarkastelunäkökulmana tutkimuskohteen mahdollisuus toimia tämän

Kuva 3.
Kankaanpään
taidekoulun ja
sen etuaukion
harmonista mil-
jöötä. Etualalla
Simon Häggblomin
teos *Delet*.

itäuusmaalaisen pikkukaupungin menestystekijänä. Tuula Isohannin väitöskirja *Arabia, Arabia* (2006) käsittelee Arabianrannan taideprojektien syntyä. Teos tarjoaa kiinnostavan vertailupinnan ympäristötaitteen toteuttamisen haasteisiin ja mahdollisuuksiin silloin, kun taloudelliset resurssit ovat turvatut⁷.

Taidekehän tarina on puheenvuoro yllä kuvattuun ajankohtaiseen keskusteluun kulttuurin ja imagote-kijöiden sekä fyysisen ympäristön roolista kaupunkipolitiikassa. Tuon keskusteluun Teräväisen (2006) ja Tynkkysen (2007) tapaan *kahdenlaista uutta näkökulmaa*: (1) Kulttuurin aluekehitys- ja imago vaikutuksia on tutkittu lähinnä erityyppisten tapahtumien ja festivaalien valossa (Ilmonen 1997, Cantell 1999b, Kainulainen 2005), kun taas oma näkökulmani painottuu fyysisen, pitkälti staattisen ympäristön osuuteen paikkakunnan vahvuutena. Taide kaupunkiympäristössä alituisesti läsnä olevana kuuluu kaupunkilaisten arkeen. Mitä merkitystä sillä on diskursseihin ja kulttuurisen pääoman syntymiseen sekä sitä kautta paikkakunnan imagoon? (2) Pikkukaupungin näkökulma on oleellinen osa tutkimukseni pohjavirettä. Tähänastinen ja vireillä oleva tutkimus on keskittynyt lähinnä suurten kaupunkien kontekstiin. Kuitenkin myös pienet kaupungit joutuvat osallistumaan menestymiskamppailuun⁸, halusivatpa ne sitä tai eivät. Pienten kaupunkien vahvuuksien tarkastelun näen haasteena erityisesti nyt, kun aluekehitykses- sä ja kuntatalouden kriisiytymisessä on siirrytty uuteen vaiheeseen, mistä kertoo mm valtioneuvoston vuonna 2005 käynnistämä *PARAS* -hanke⁹. Pikkukaupungit eivät kuulu yhteiskunnassa jatkuvan raken- nemuutoksen voittajiin eikä ole itsestään selvää, että taide ja kulttuuri (tai edes fyysiseen ympäristöön liittyvä suunnittelu) nähtäisiin kuntien taloudessa panostamisen arvoisiksi. Kulttuuri- ja ympäristösektori- en toimintamahdollisuudet päinvastoin supistuvat suurten keskusten ulkopuolisilla alueilla. Niiden ta- loudelliset vaikutukset ovat vaikeasti todennettavia eikä niiden aluekehitysvaikutuksia vielä tunnisteta pikkukaupunkien päätöksenteossa.

Tutkimuksellani haluan selvittää, onko mahdollista, että Kankaanpäässä on luotu tai ollaan luomassa - huolimatta vaatimattomista lähtökohdista, syrjäisestä sijainnista ja heikohkosta imagosta - kulttuurin ja kaupunkisuunnittelun saralla jotakin todella kestäväää? Tutkimukseni fokus ei kuitenkaan ole sen sel- vittämisessä, mitä Kankaanpäästä tiedetään muualla Suomessa tai onko Kankaanpää muiden mielestä taidekaupunki. Olen lähtenyt avaamaan kysymystä kaupungin sisältä käsin, etsimään modernin pikku- kaupunkimme identiteetin juuria sekä sitä kulttuurista ja fyysisestä kokonaisuutta, jonka varaan imago voi rakentua. Aineistoni kertoo, että taidekaupungin identiteetillä ja imagopotentialilla on jo melko vahva

7 Arabianrannassa on tonttien luovutusehtoihin liitetty vaatimus osoittaa 1–2 % rakennuskustannuksista taidehankintoihin. Sama periaate koskee Helsingin kaupunkia katujen ja puistojen rakentajana.

8 Pikkukaupunkien kohdalla on usein kyse pikemminkin *selviytymiskamppailusta*.

9 Valtioneuvosto käynnisti vuonna 2005 kunta- ja palvelurakenneuudistushankkeen ja laki kunta- ja palvelurakenneuudistuksesta tuli voimaan 23.2.2007. Toimenpiteistä tuli kunnissa päättää elokuun loppuun 2007 mennessä.

jalansija Kankaanpäässä. Onko siis taide-elämä ja taiteen näkyvyys juurtunut pikkukaupungin kulttuuri-pääomaksi, jolla voisi olla pysyvää imago- ja aluekehitysvaikutusta? Millaisten prosessien ja diskurssien kautta tämä juurtuminen on tapahtunut? Mikäli näihin kysymyksiin löytyy vastauksia, on tutkimuksellani laajempaakin yhteiskunnallista merkittävyyttä tässä ajassa. Samalla löydän vastauksen keskeiseen tutkimuskysymykseeni ja ratkaisen arvoitukseni: *Miten eli millaisten prosessien ja diskurssien kautta Kankaanpään kulttuurinen ja fyysinen muutos maalaispitäjästä taidekaupungiksi on ollut mahdollinen?*

1.3 TARINAN RAKENNE

Johdantoluku antaa yleiskuvan tutkimuksen aiheesta, tavoitteista, tutkimusongelmasta sekä tutkimuksen rakenteesta. Asemoin myös alustavasti tutkimukseni merkitystä ja positiota suomalaisen kaupunki-tutkimuksen kenttään.

Toisessa luvussa, Arvoitusta ratkaisemaan, käsittelen tutkimuksen tekemistä. Kuvaan tutkimusaiheen valinnan sekä tutkimusongelman ja tutkimuskysymysten hahmottumisen. Määrittelen keskeisiä käsitteitä siltä osin, kuin niiden määrittelyä ei ole siirretty sisältölukujen yhteyteen. Esittelen ja perustelen tutkimukseni metodologiset valinnat ja selostan käyttämäni tutkimusmenetelmät. Empiirisen aineiston hankinnassa olen käyttänyt monipuolisia menetelmiä: puolistrukturoitua sidosryhmäkyselyä, avainhenkilöiden teemahaastatteluja, havainnointia sekä kirjallisia dokumentteja kuten mediatekstejä, esitteitä, raportteja, esityslistatekstejä ja pöytäkirjoja. Perustelen aineistoni valintaa, pohdin sen luotettavuutta ja omaa asemaani samanaikaisesti sekä tutkijana että toimijana. Monipuolisen aineiston tyypittelyssä ja tulkinnassa olen päätenyt käyttämään diskurssianalyysiä, jonka metodioppaina käytän kotimaista aineistoa (Jokinen & Juhila & Suoninen 1993, 1999).

Seuraavat viisi lukua ovat *sisältölukuja*, joissa teoria, tutkimuskirjallisuus, oma aineistoni ja sen analyysi käyvät vuoropuhelua. Kukin luku vastaa sille asetettuun alakysymykseen, joista vastauksista loppuluvussa rakentuu koko arvoituksen ratkaisu.

Kolmannessa luvussa käsittelen Ilmiöitä tutkimukseni taustalla. Tavanomaista laajempaa taustoitusta perustelen tavoitteellani selvittää tutkimuskaupunkini ilmiöiden suhdetta ajassa liikkuviin kulttuuri- ja aluepolitiikan trendeihin sekä kaupunkiuidistuksen ja ympäristötaiteen virtauksiin. Määrittelen näihin liittyviä avainkäsitteitä ja jäsennän ajankohtaista keskustelua omasta tutkijan näkökulmastani. *Aluksi* tarkastelen ajankohtaista luovuusbuumia, mm. Landryn & Bianchinin (1998), Himasen (2004) ja Wileniuksen (2005) ajatuksia sekä Suomen julkishallinnossakin virinnyttä tahtotilaa¹⁰. Taustoituksen *toisena* teemana on kulttuurin vaikuttavuus. Euroopan neuvoston *Syrjästä esiin* -raportti (1998) linjasi kulttuurin uutta tuleamista marginaalista yhteiskunnallisen vaikuttavuuden keskiöön. EU:n aluepolitiikka on osaltaan pyrkinyt tukemaan tätä kehitystä. Esitän katsauksen kulttuuripolitiikan käännteisiin Wileniuksen (2004) mukaan. Kulttuurin taloudellista vaikuttavuutta koskeneet tutkimukset ovat viime aikoina saaneet rinnalleen uudelleen kulttuurin syvempiä merkityksiä esiin nostavan puheen. Esimerkiksi Kainulainen (2005) on korostanut kulttuurin tertiääristen, rahassa mittaamattomien vaikutuksien merkitystä. *Luovia kaupunkreja* tarkastelen Landryn (1996, 1998) ja Floridan (2005) ajatusten kautta. Fyysisen ympäristön merkitys on jälleen korostunut viime vuosikymmenten kaupunkiuidistuspolitiikassa, kun kulttuurilaitosten ohella erityisesti *julkinen kaupunkitila* on nostettu vetovoimatekijäksi. Postmoderni ilmiö, *taiteen tuominen pois gallerioista kaupunkiympäristöön*, on keskeinen osa tutkimukseni taustoitusta. Määrittelen ympäristötaiteen ja kaupunkitaiteen käsitteistöä ja kuvaan esimerkkien valossa tämän ilmiön yleistymistä.

¹⁰ Tästä kertoo esimerkiksi pääministeri Matti Vanhasen 1. hallituksen ohjelmaan perustuva opetusministeriön luovuusstrategiatyö (Opetusministeriö 2004, 2005, 2006).

Neljännessä luvussa kuvailen tutkimuskohteeni Kankaanpään kulttuuriset ja fyysiset muutosprosessit ot-sikolla *Maalaispitäjistä taidekaupungiksi*. Kankaanpäässä näkyvät yleisen yhteiskuntakehityksen kään-teet pienessä mittakaavassa: Maaseudun suutaripitäjistä kasvoi lyhyessä ajassa 1960–1970 –luvuilla moderni, teollistunut tiilikaupunki¹¹ ja viimeisten 15 vuoden aikana palveluvaltainen, postmoderni taidekaupunki¹². Tapahtunut kulttuurinen muutos voidaan kiteyttää kolmivaiheiseksi prosessiksi: Taide-elämän syntyä peri-feriaan seurasi hidas vakiintumisen vaihe. Kolmatta vaihetta eletään nyt, kun taiteen näkyvyys kaupunkiti-lassa on kasvanut ja taide-elämän olemassaolosta aletaan olla ylpeitä. Viimeisten viiden vuoden aikana on toteutettu mittava toriprojekti ja taide on sisällytetty kaupungin strategiaan. Kuvaan näitä tapahtumaket-juja, erityisesti tapaustutkimukseni keskiössä olevaa *Katseet Kankaanpäähän* -ydinkeskustan kehittämis-hanketta ja Taidekehän syntyä. Työskentelyprosessiin liittyneiden kyselyiden avulla luon kuvaa muutos-ten vastaanotosta ja vaikuttavuudesta. Sidosryhmäkyselyn anti täydentää kuvaa *Katseet Kankaanpäähän* -projektin tuloksista, joita ei olisi voitu saavuttaa ilman EU:n aluepolitiikan tarjoamia mahdollisuuksia.

Luvun viisi otsikon, *Kaupunkirakentamisen taiteesta kulttuuriseen suunnitteluun*, alla käsittelen yhdyskun-tasuunnittelun paradigmanmuutoksia (Taylor 1998, Lapintie 2001, 2003) ja suhteutan Kankaanpään käy-täntöjä niihin. Viime vuosisadan alkupuolen vahva fyysisen ja arkkitehtonisen suunnittelun painotus sai 1960-luvulla antaa tilaa yhteiskuntatieteellisesti orientoituneelle, systeemiteoreettiselle näkemykselle (vrt. myös Bonsdorff 1991). Toinen merkittävä käänne on ollut suunnittelun niin sanottu kommunikatiivinen käänne, joka viimeisten parinkymmenen vuoden aikana on tuonut suunnittelun kentälle laajan osallisten joukon ja vuorovaikutuskäytännöt. Kimmo Lapintie on pitänyt yhdyskuntasuunnittelun kulttuurista kään-nettä siinä määrin oleellisena, että senkin kohdalla voidaan puhua paradigmanmuutoksesta¹³. Strateginen suunnittelu on tullut viime aikoina välttämättömäksi alueiden ja kaupunkien kilpailun myötä. Muutokset Kankaanpään suunnittelukulttuurissa ovat noudattaneet yleisiä valtavirtoja. Rationaalisella suunnittelulla luotiin hyvä pohja murroksessa maalaiskirkonkylästä kaupungiksi. Ydinkeskustan kehittämisprojekti 1990-luvun alun laman jälkeen oli luonteeltaan strategista, positiivisiin aluekehitysvaikutuksiin tähtäävää suun-nittelua. Yhdyskuntasuunnittelun paradigmanmuutosten valossa elettiin kommunikatiivisen suunnittelun aikaa. Taidekehän muodostamisessa pikkukaupungin kaupunkitilaan vuodesta 1996 lähtien taisi Kan-kaanpää olla kulttuurisen suunnittelun eräitä pioneereja Suomessa. Fyysisen suunnittelun ja suunnittelun käytänteiden vaikutus sitoutumiseen ja imagon muodostumiseen on tämän luvun keskiössä.

Luvussa kuusi, *Kaupunki-imagon rakentumisesta*, avaam imagon käsitettä, jota on viime vuosikymmeninä määritelty tutkijasta ja tieteenalasta riippuen monella eri tavalla. Sama koskee imagon sukulaistermejä, mielikuvaa, mainetta ja identiteettiä. Käsittelen mm. Karvosen (1997, 1999), Virtasen (1999) ja Äikäsken (2001) tuotantoa. Kaupunkimarkkinoinnin ja kaupunkipolitiikan kiinnostavat esimerkit kulkevat rinnalla. Tanskalainen tulevaisuudentutkija Rolf Jensen (1999) on esittänyt vision tarinayhteiskuntaan siirtymises-tä. Yhteiskunnan medioitumista ja median merkitystä mielipiteiden muokkaajana ei myöskään voi tässä yhteydessä sivuuttaa. Kankaanpään identiteettiin ja imagoon paneudun tässä luvussa sekä sidosryhmä-kyselyn 2003 että samana vuonna toteutetun yleisökyselyn aineistoja vertaamalla. Tulokset kertovat kiin-nostavalla tavalla sekä eroista että yhtäläisyyksistä tavallisten kankaanpääläisten ja sidosryhmäkyselyyn vastanneiden eri toimijoiden kuten luottamushenkilöiden, viranhaltijoiden, taidetoimijoiden, yrityselä-män edustajien ja toimittajien suhtautumisessa. Taidekaupungin imago on vahvistumassa, mutta suuri yleisö arvostaa edelleen perinteisiä luonnonarvoja. Mitä ovat siis Kankaanpään imagopotentialit ja miten kaupungin fyysinen, rakennettu ympäristö pärjää profiloitumiskilpailussa?

11 Vilkaan teollistumisen vuosikymmeninä Kankaanpäässä oli myös tiiliteollisuutta, mikä on muovannut kaupunkikuvaa voimakkaasti. Lähes kaikki julkiset rakennukset, kerrostaloalueet sekä suuri osa pientaloista ja teollisuusrakennuksista on toteutettu punatiilestä. Lohikon tiilitehtaan ”liekki” ja ”hiillos” olivat käsitteitä 1970-luvulla.

12 Taidekoulu sekä kuvataiteen näkyvyys kaupunkitilassa ja näyttelytoiminnassa ovat vakiinnuttaneet taidekaupunki-ilmauksen kankaanpääläisten puheessa.

13 Lapintien virkaanastujaisesityelmä 25.9.2001.

Luvun seitsemän olen otsikoinut *Diskurssien voima imagotyössä*. Kaupunkisuunnittelun lopputuotos tai deteoksineen on konkreettinen, visuaalinen, käsin kosketeltava. Lopputuloksen muotoutumiseksi tarvitaan kuitenkin ennen muuta puhetta, tekstiä, kuvia, kirjallista ja suullista ilmaisua. Määrittelen tekstin, teoksen ja puhunnan käsitteet. Mm. Fornäsiin (1998) nojautuen sovellan diskurssin eli puhunnan käsitteen laajaa tulkintaa: myös rakennettu kaupunkiympäristö osallistuu diskurssiin. Taiteesta puhutaan, mutta taide myös puhuu.

Luku seitsemän on tutkimukseni laajin sisältöluku. Johdattelen lukijan kankaanpääläiseen puheavaruuteen kokoamalla ja tyypittelemällä aineistostani esiin nousseet diskurssit. Sidosryhmäkyselyn 2003 ja avainhenkilöiden haastatteluiden 2004 antamaa kuvaa täydennän muulla aineistolla ja saadut tulokset jäsennä teemoiksi, joiden käsittelyyn sovellan diskurssianalyysiä. Kaupungin imagoa rakentaviin diskursseihin osallistuvat refleksiivisesti¹⁴ toimivat valtakunnalliset ja paikalliset mediat, matkailuesitteet jne. Näitä ovat ruokkineet aktiivitoimijoiden *eiffeldiskurssi*¹⁵ ja niin ikään koko tutkittavalta ajalta löytyvä *aluekehitysdiskurssi*. Tähän tulkitsen kuuluvaksi aineistosta tunnistettavan ylpeyden taidekoulun erikoisuudesta, joka on toiminut eräänlaisena kilpailu- tai imagodiskurssina. Näiden lisäksi taideimagoa edistäviin diskursseihin kuuluu vahvistumassa oleva *yhteisöllisyysdiskurssi*. Ennakkoluulot taidekoulun edustamaa toiseutta kohtaan ovat kulkeneet rinnalla ja viime aikoina on monestakin syystä suuren yleisön joukossa vahvistunut *peruspalvelut kuntoon -diskurssi*, mikä näkyy mm. yleisönosastokirjoituksissa. Muina taideimagon kehittymistä *hillitsevinä diskursseina* olen tunnistanut *ristiriitadiskurssin* ja heikkenevän aluetalouden kanssa kamppailevan kaupungin *henkisen laman diskurssin*. Diskurssit esiintyvät eri foorumeilla ja eri toimijoiden keskuudessa erilaisin painotuksin. Diskurssit kilpailevat keskenään. Puhe kuitenkin *kumuloituu*: Toimijoiden puheen ja mediapuheen lisäksi on syntynyt *spontaanialuepuhetta*, jolla tarkoitan ”ruohonjuuritasolta” itsestään nousevaa ts. itseohjautuvaa taiteen esiintuloa puheissa, visuaalisissa kuvastoissa ja toiminnassa.

Taidekehästä taiteen kehäksi on kahdeksas ja viimeinen luku, jossa esitän johtopäätökset tutkimukseni tuloksista. Fyysinen ympäristö ja kaupunkitaide osallistuvat imagon luomiseen alituisesti läsnä olevina. Instituutioita syntyy niin julkiselle kuin yksityisellekin puolelle ja entiset vahvistuvat. Pitkät perinteet ja voimistuva taiteen imagodiskurssi ovat synnyttäneet monenlaista uutta toimintaa yksityisestä taidekahvilasta yhteisöjen toteuttamiin taideteoshankkeisiin. Taideyhdistyksen jäsenmäärä kasvaa. Taideperinnöstä ollaan ylpeitä, mikä näkyy spontaanin taidepuheen lisääntymisenä. Kommunikatiivinen suunnitteluprosessi on saanut aikaan sitoutumista. Taide on nostettu kaupungin strategiaan. Nämä ilmiöt kertovat tulkintani mukaan taide-elämän juurtumisesta, sen muodostumisesta kulttuuripääomaksi. Hahmotan useita toisiaan täydentäviä *puhunnan kehiä*, jotka esitän kaaviona ja tutkimukseni avaintuloksena.

Loppuluvussa vertaan saatuja tuloksia taustakirjallisuuteen (Kainulainen 2005, Äikäs 2001), arvioin käytettyjä menetelmiä ja tulosten yleispätevyyttä. Oleelliseksi tekijöiksi verrattuna muissa kulttuuritapahutumien vaikuttavuustutkimuksissa saatuihin tuloksiin muodostuvat Kankaanpään kohdalla Taidekehän pysyvyys ja kokoaikaisuus sekä ilmiön (laajasti käsitettynä) suhteellinen merkitys paikkakunnan kontekstissa. Materiaalisten imagoresurssien rinnalle on syntynyt symbolisia imagoresursseja ja nämä toimivat keskenään vastavuoroisesti vaikuttaen aineettomalla, rahassa mittaamattomalla tavalla imagoon ja aluekehitykseen. *Juurtumista* on ristiriidoista huolimatta tapahtunut monella tasolla, *sekä rakenteellisesti että relationaalisesti*. Puhunnan kautta on syntynyt paikkakuntaa positiivisella tavalla eteenpäin vievä kierre, *taiteen kehä*, jolla on edellytyksiä nousta kaupungin tärkeimmäksi imagotekijäksi. Kankaanpäästä on tullut taidekaupunki.

14 Toimiessaan refleksiivisesti esim. mediatekstit heijastavat aikaansa ja toisaalta ovat muovaamassa aikalaiskäsityksiä kaupungista (Fairclough 1977).

15 Taidekoulun perustajia, Räikettä ja Tarnaa kutsuttiin ”eiffelmiehiksi”. Eiffeldiskurssin käsitteellä kuvaan tutkimuksessani omanarvontuntoista, vahvaa - hieman uhoavaakin - kehittämisotetta, suuria puheita ja tekoja.

Kuva 4. Pertti Mäkisen ja Reijo Paavilaisen teos *Hyrrä* Kuninkaanlähteenkadun varrella.

2 | ARVOITUSTA RATKAISEMAAN

Tieteessä mikään ei korvaa luovaa ajattelua ja normeista piittaamatonta päättelyä.¹

Tässä luvussa esittelen ja perustelen tutkimukseni metodologiset valinnat, kuvaan tutkimusprosessin vaiheet ja etenemisen lähtien tutkimuskohteen valinnasta ja tutkimusongelman vaiheittaisesta hahmottumisesta. Tutkimuksen *pääongelmaksi* (vrt. Hirsjärvi 1997, 116–120) eli tutkimuksella ratkaistavaksi *arvoitukseksi* tai *mysteriksi* (vrt. Alasuutari 1999) on kiteytynyt kysymys siitä, miten ja millaisten prosessien kautta Kankaanpään muutos maalaispitäjästä taidekaupungiksi on ollut mahdollinen. Tämän muutosprosessin avaaminen edellyttää useiden osaongelmien ratkaisua, vastaamista tarkempiin tutkimuskysymyksiin. Käyn läpi tiedon hankintatavat ja runsaan aineiston, jonka olen nähnyt tarpeelliseksi valottamaan tutkimani ilmiön eri puolia. Perustelen ja arvioin valintojani ja niiden luotettavuutta, myös omaa asemaani samanaikaisesti tutkijana ja toimijana sekä soveltamaani diskurssianalyysiä, jota olen käyttänyt olennaisten polkujen löytämiseen ja runsaan havaintomateriaalin pelkistämiseen.

2.1 LAADULLISEN TUTKIMUKSEN PIIRTEITÄ

Tutkimukseni on *laadullista (kvalitatiivista)* tutkimusta. Sille tyypillisiä piirteitä ovat Hirsjärven ym. (1997/2005) mukaan:

1. *Tutkimus on luonteeltaan kokonaisvaltaista tiedon hankintaa, ja aineisto kootaan luonnollisissa, todellisissa tilanteissa.*
2. *Suositaan ihmistä tiedon keruun instrumenttina. (...) Apuna täydentävän tiedon hankinnassa monet tutkijat käyttävät myös lomakkeita ja kyselyjä.*
3. *Käytetään induktiivista analyysiä. Tutkijan pyrkimyksenä on paljastaa odottamattomia seikkoja. Sen vuoksi lähtökohtana ei ole teorian tai hypoteesin testaaminen vaan aineiston monitahoinen ja yksityiskohtainen tarkastelu. Sitä, mikä on tärkeää, ei määrää tutkija.*
4. *Laadullisten metodien käyttö aineiston hankinnassa. Suositaan metodeja, joissa tutkittavien näkökulmat ja ”ääni” pääsevät esille. Tällaisia metodeja ovat mm. teemahaastattelu, osallistuva havainnointi, ryhmähaastattelut ja erilaisten dokumenttien ja tekstien diskursiiviset analyysit.*
5. *Valitaan kohdejoukko tarkoituksenmukaisesti, ei satunnaisotoksen menetelmää käyttäen.*
6. *Tutkimussuunnitelma muotoutuu tutkimuksen edetessä. Tutkimus toteutetaan joustavasti ja suunnitelmia muutetaan olosuhteiden mukaisesti.*
7. *Käsitellään tapauksia ainutlaatuisina ja tulkitaan aineistoa sen mukaisesti.*

Tutkimukseni tarkempana näkökulmana on *kulttuurintutkimus* ja käsitteiden määrittelyssä tukeudun pitkälti Johan Fornäsin *Kulttuuriteoriaan* (1998). Kulttuurintutkimus nostaa yhteiskuntaelämän merkitysvälitteisyyden tarkastelun keskiöön. Kulttuuria ei tarkastella muusta yhteiskunnasta, esimerkiksi valtasuhteista erillisenä saarekkeenaan vaan osana sitä.

¹ Alasuutari 1999, 29.

Laadulliselle tutkimukselle ja kulttuurintutkimukselle on Pertti Alasuutarin mukaan yhteistä, että molemmissa selittäminen perustuu ymmärtävään selittämiseen. "Selitysmallien ei oleteta esittävän universaaleja lainalaisuuksia, vaan keskeistä on ilmiön paikallinen selittäminen. Tehdään ymmärrettäväksi juuri tietty historiallisesti ja kulttuurisesti mahdolliseksi ymmärretty asia." (Alasuutari 1999, 55) Kulttuurintutkimusta leimaakin Alasuutarin mukaan ennen kaikkea halukkuus ottaa hyöty irti kaikista käyttökelpoisista teorioista ja metodeista, jotta tutkittavasta ilmiöstä saataisiin syvällistä tietoa (mt., 25). Kun päämääränä tutkimuksessani on hahmottaa, selittää ja ymmärtää kaupungin kulttuurista muutosta, identiteettiä ja imagoa, onkin tarpeen käyttää varsin monipuolisia metodeja sekä runsasta aineistoa. Soveltamaani tutkimusotetta voidaan luonnehtia myös *hermeneuttiseksi*².

Tutkimusstrategiana on *tapaustutkimus*³ (vrt. myös Yin 1994), jolle tyypillisiä piirteitä ovat:

Valitaan yksittäinen tapaus, tilanne tai joukko tapauksia; kohteena yksilö, ryhmä tai yhteisö; kiinnostuksen kohteena useinkin prosessit, yksittäistapausta tutkitaan yhteydessä ympäristöönsä (luonnollisissa tilanteissa), josta yksittäistapaus on osa; aineistoa kerätään useita metodeja käyttämällä, mm. havainnoin, haastatteluin ja dokumentteja tutkien. Tavoitteena tyypillisimmin ilmiöiden kuvailu. (Hirsjärvi ym. 1997, 125–126.)

Laadullisen tutkimuksen ja tapaustutkimuksen kohdalla tutkimuskysymys on yleensä muotoa *mitä, miten tai miksi*. Hirsjärven mukaan tutkimus voi olla tarkoitukseltaan *kartoittava, kuvaileva, selittävä tai ennustava*. Samaan tutkimukseen voi sisältyä useampia kuin yksi em. tarkoituksista. Kuvailevan tutkimuksen kysymyksiä voivat olla esim.: "Mitkä ovat tässä ilmiössä esiintulevat näkyvimmit käyttäytymismuodot, tapahtumat, uskomukset ja prosessit." Selittävässä tutkimuksessa etsitään vastauksia kysymyksiin, jotka ovat esim. muotoa: "Mitkä tapahtumat, uskomukset, asenteet ja toiminnot ovat vaikuttaneet tähän ilmiöön? Kuinka nämä tekijät ovat vuorovaikutuksessa keskenään?" (Hirsjärvi ym. 129–130.) Omassa tutkimuksessani on sekä kuvailevan että selittävän, osin myös kartoittavan tutkimuksen piirteitä. Kokoavana metodina olen soveltanut *diskurssianalyysiä*, jonka avulla on mahdollista ratkaista muotoa *miten* oleva tutkimukseni pääkysymys.

Haasteena on ollut etsiä tutkimukseni punainen lanka näistä lähtökohdista, runsaan empiirisen aineiston avulla ja näkökulmien moninaisuudessa. Lukijan arvioitavaksi jää, olenko Schulmanin (2003) ilmausta käyttäkseni onnistunut luomaan käyttökelpoisen kartan: määrittelemään tarvittavat käsitteet ja rakentamaan järjestelmän tutkittavan ilmiön identifioimiseksi ja "haltuun ottamiseksi".

2.2 SUUREN SEIKKAILUUN

Tutkimukseni idea on noussut käytännön työstä pikkukaupungissa. Monivuotinen EU-rahoitteinen keskustan kehittämisprojekti, missä on erityisesti panostettu taiteen esiintuomiseen kaupunkiympäristössä, on ollut vastuullani. Toiminta on edellyttänyt laajaa sidosryhmätyöskentelyä ja yhteistyömuotojen kehittelyä, eikä prosessi ole myöskään edennyt ilman ristiriitoja. Pikkukaupungin (ammatillisesti) yksinäisessä arjessa aloin kaivata tuekseni⁴ kehyksiä, joiden puitteissa voisin tarkastella toteutettuja toi-

2 Hermeneuttinen = tulkiten ymmärtävä. "Sana 'hermeneutiikka' on peräisin kreikankielisestä sanasta hermeneuein, 'tuoda ymmärrykseen' kolmessa mielessä: ilmaista, kääntää ja tulkita" (Fornäs 1998, 244).

3 Hirsjärven ym. (1997, 125–126) mukaan kolme traditionaalista tutkimusstrategiaa ovat 1. Kokeellinen tutkimus, 2. Survey-tutkimus ja 3. Tapaustutkimus (case study).

4 Huolimatta (mielestäni) hyvistä tuloksista ja jopa kaupungille myönnetystä SAFA-palkinnosta, sain toistuvasti kuulla olevani kaupunginhallituksessa moitituin virkamies. Tiedustellessani hallituksen puheenjohtajalta Ritva Alapaattikoskelta syyt tähän, kuului vastaus: "Kyllä se on se taide ja kun mihinkään ei saa rakentaa." Arkkitehdin ja kaavoittajan professio näyttäytyi kaiken kaikkiaan kielteisenä pikkukaupungin ilmapiirissä.

Kuva 5.
Einar Mar Gudvardarson:
Family. "Pienet lapsetkin voivat työnnellä niitä, luoda teoksen koko ajan uudelleen. Monumentaalisuuden sijaan tuleekin leikki."
 (Tekijän kuvausta.)

mintamalleja ja niiden mielekkyyttä sekä Kankaanpää-nimisen pikkukaupungin sijoittumista kaupunkisuunnittelun kentällä. Halusin myös lisätä omaa ymmärrystäni kaupunkisuunnittelun muita toimijoita ja osallisia kohtaan sekä sitä kautta kehittää omaa toimintaani. Ammatillinen kiinnostus johti seuraamaan kaupunkiuudistuspolitiikkaa niin Suomen kuin muunkin Euroopan kaupungeissa. Ymmärryksen lisääminen edellytti perehtymistä yleiseen kulttuuriteoriaan ja yhdyskuntasuunnittelun teoriaan.

Työni ensimmäinen otsikko, "Taidetta pikkukaupungissa! Kankaanpään Taidekehä kaupunkilaisten tekijöiden ja ulkopuolisten silmin", kertoi silloisesta (v. 2000) tutkimusasetelmasta ja tavoitteistani. Sen alle listasin maailmoja syleileviä kysymyksiä kaikesta siitä mikä näyttäytyi kiinnostavana. Seuraavassa vaiheessa, kun pohdin omaa, liian läheistä suhdettani Kankaanpään projekteihin, katsoin aiheelliseksi sisällyttää tutkimukseeni muitakin kaupunkeja, joissa oli ollut samantapaisia pyrkimyksiä. Työn otsikko muuttui muotoon "Taide ja kaupunkiympäristö imagotekijänä - kolme suomalaista esimerkkiä"⁵. Kohdekaupungeiksi valitsin Kankaanpään lisäksi Huittisten ja Turun kaupungit niissä toteutettujen taidehankkeiden perusteella. Hankkeilla oli riittävästi yhteisiä piirteitä, jotta ne olisi voitu rinnastaa keskenään, mutta toimintamallit, kaupunkien koko ja ilmapiiri erosivat toisistaan kiinnostavasti. Huittinen on kokoluokaltaan ja pyrkimyksiltään Kankaanpäästä vastaava. Turku pyrki 1990-luvulla profiloitumaan euroopalaisena veistoskaupunkina käyttäen kaupunkitaiteessaan ulkomaisia nimekkäitä taiteilijoita. Kuitenkin keskustelut em. kaupunkien toimijoiden kanssa antoivat viitteitä siitä, että tekemisissä ollaan varsin samantyyppisen problematiikan kanssa kaupungista ja sen koosta riippumatta. Työni edetessä päädyin siten keskittymään Kankaanpään jo yksinään varsin runsaan aineiston analysointiin.

⁵ Näin otsikoidun paperin esitin *Cultural planning and design* seminaarissa Sjäskullassa 31.8.–1.9.2001.

Tutkimukseni tavoitteeksi asetin arvioida kaupunkitaiteen ja fyysisen ympäristön merkitystä ja mahdollisuuksia pikkukaupungin imagotekijänä. Varsin pian tarkastelukulmia tuli lisää. Erityisesti vallan problematiikka näyttäytyi kiinnostavana. Aineistoani tarkastelinkin tästä näkökulmasta Kaupunkitutkimuksen päivillä vuonna 2004⁶ ja sen pohjalta laatimassani artikkelissa (Anttila 2005a). Pohdin, jakautuuko valta uudella tavalla suunnittelukulttuurin muutoksessa; saavatko aktiiviset toimijat myös todellista vaikutusvaltaa. Kysyin, miten poliittinen ja taloudellinen valta kytkeytyvät kaupunkiympäristön rakentumiseen, miten puhe kaupungista ja erityisesti media muokkaavat identiteettiä ja imagoa. Kuvasin myös kiinnostavaa havaintoani vallankäytöstä kaupunkiympäristön mikrotasolla, kulttuuristen merkkien kilpailua kaupunkitilassa. (Mt.)

Kiinnostavia kysymyksiä on tutkimusurani aikana ollut runsaasti ja matkan varrella teemoja on pitänyt karsia. Kaupunkitilan muuttumisen merkityksellisiksi paikoiksi⁷ kaupunkitaiteen myötä, samoin kuin paikkojen kokemiseen⁸ tai taiteen vastaanottoon ja sisällöllisiin tulkintoihin liittyvät kysymykset olen joutunut rajaamaan tarkastelukulmani ulkopuolelle. Oma mielenkiintoni on alusta pitäen kohdistunut kaupunkitaiteen instrumentaalsiin vaikutuksiin; miten se muokatessaan kaupunkikuvaa profiloi kaupunkia, muuttaa sen identiteettiä ja imagoa. Taidekehän ideoita ja vaikuttavuutta en siten tarkastele kaupunkikuvankaan näkökulmasta kuin välillisesti, vaan pikemminkin kulttuurisena ilmiönä. Olen kuitenkin tutkimukseni kuluessa tullut vakuuttuneeksi siitä, että juuri kaupunkitaide voi eri muodoissaan tarjota modernissa, usein ankeaksikin koetussa kaupunkiympäristössä mahdollisuuksia ikimuistoisiin kaupunkielämyksiin ja uudenlaisten, sosiaalisesti latautuneiden paikkojen syntymiseen.

Työni kuluessa maailma on muuttunut kiihtyvällä tahdilla. Globalisaatio ja sen seurannaisilmiöt vaikuttavat yhä selkeämmin myös paikallisella tasolla. Kilpailu kaupunkien elinvoimasta kovenee, joten tutkimukseni aluekehitys- ja imagoaspektit ovat entistäkin ajankohtaisempia. Kulttuurin asema on korostunut symbolitaloudessa. Ympäristötaide ja kaupunkitaide ovat levittäytyneet runsain muodoin ympäri suomalaisia kaupunkeja, tieympäristöjä ja luontoa. Erottuminen tälläkin saralla on entistä haastavampaa. Niinpä myös oman tutkimukseni fokus on siirtynyt tai ainakin saanut matkan varrella uusia painotuksia. Puhdasta fyysisen ympäristön ja sen vaikuttavuuden arviointia olen laajentanut paikkakunnan vähittäisen kulttuurisen muutoksen hahmottamiseen; miten on ollut mahdollista sellainen kehitys, jonka myötä 1950-luvun maalaiskirkonkylä on muuttunut nykyaikaiseksi taidekaupungiksi. Tutkimustyöni kautta olen päässyt raottamaan ovea kiehtovaan kulttuurintutkimuksen maailmaan ja lähtenyt ennalta arvaamattoman suureen seikkailuun.

Tutkimuskysymykset hahmottuvat

Tutkimuskysymysten lopullinen muotoutuminen on edellyttänyt loputonta seurustelua aineiston, tutkimuskirjallisuuden ja muuttuvan toimintatilanteen kanssa. Esitellessäni työni tilannetta jälleen keran tohtoritallissa 14.3.2006 sain tukea tiiviiseen pakettiin muotoilemalleni tutkimuksen johtolangalle: ”Tutkimukseni keskiöön asettuvat kysymykset, miten fyysinen ja kulttuurinen muutos näkyy puheena kaupungista ja kääntäen, miten puhe muuttaa kaupunkia. Onko kulttuurista muutosta sisäistetty, toisin sanoen onko muutos juurtunut? Onko syntymässä taidekaupungin identiteetti, jolla vahvistuessaan on edellytykset muuttua myös oleelliseksi imagotekijäksi?” Diskurssit ja itse prosessin merkitys alkoivat nousta keskiöön. Kesällä 2006 tutkimusorientaatiotani vahvisti Kimmo Kainulaisen väitöskirja *Kunta ja kulttuurin talous*, jonka esittämään kysymykseen kulttuurin tertiäärisistä, rahassa mittaamattomista merkityksistä aluetaloudessa pyrin oman aineistoni pohjalta etsimään vastauksia (Kainulainen 2005).

6 Kaupunkitutkimuksen päivät *Valta ja politiikka* 27.-28.5.2004, työryhmä 4, *Systeemin haastajat*.

7 Vrt. mm. Ylimaula, Lehtovuori, Isohanni ja Vikberg 2002.

8 Erityisesti Panu Lehtovuori (2002) on Suomessa kehittänyt kaupunkisuunnittelun kokemuksellisen lähestymistavan teoriaa.

Työni ollessa käsikirjoitusvaiheessa, päädyin mm tohtoritallin 27.2.2008 keskustelujen jälkeen vielä selventämään kysymyksenasettelua ja tutkimukseni kokonaisrakennetta. Totesin Hirsjärven ym. (1997/2005, 116) tapaan, että ongelman asettaminen ja muotoileminen on usein vaikeampaa kuin sen ratkaiseminen. Luovuin neljästä ”samanarvoisesta” tutkimuskysymyksestä ja muotoilin selkeän *pääongelman* (mt. 119, vrt. myös Eco 1995) eli tutkimuksessa ratkaistavan *arvoituksen*⁹.

Tutkimuskysymys

Miten eli millaisten prosessien ja diskurssien kautta Kankaanpään fyysinen ja kulttuurinen muutos maalaispitäjästä taidekaupungiksi on ollut mahdollinen?

Tämä pääongelma sisältää lukuisia alaongelmia, joihin vastaamisen kautta itse arvoituskin voi vasta ratketa. Tulevissa sisältöluvuissa 3-7 paneudun luku kerrallaan vastaamaan näihin *alakysymyksiin*.

Alakysymykset

1. *Miten Kankaanpään taidekaupunkikehitys sijoittuu suhteessa vallitsevaan yhteiskunnalliseen ja kulttuuriseen tilanteeseen sekä ajassa liikkuviin kaupunkiuudistuksen ja ympäristötaiteen virtauksiin? (Luku 3.)*
2. *Millainen on ollut Kankaanpään taide-elämän kehittymisen kaari? Mitkä ovat olleet tärkeimmät käännekohdat ja niiden taustat? Mikä on ollut EU:n alue- ja kulttuuripolitiikan merkitys Taidekehän synnylle maaseutukaupunkiin? (Luku 4.)*
3. *Mikä on yhdyskuntasuunnittelun rooli pikkukaupungin imagon rakentumisessa? Millä tavoin fyysinen ympäristö ja suunnittelun uudet käytänteet vaikuttavat paikkakunnan identiteetin ja imagon muodostumiseen? (Luku 5.)*
4. *Miten kaupungin identiteetti- ja imagokysymykset kietoutuvat toisiinsa, medioitumiseen ja kaupunkimarkkinointiin? Onko fyysisellä ympäristöllä ja kaupunkitaiteella imagopotentiaalia suhteessa tutkimuskaupungin muihin ominaisuuksiin? (Luku 6)*
5. *Miten fyysinen ja kulttuurinen muutos maalaispitäjästä taidekaupungiksi näkyy diskursseissa ja kääntäen, miten diskurssit muuttavat kaupunkia? (Luku 7)*

Tutkimukseni rakenne noudattaa periaatteessa Alasuutarin¹⁰ esittämää monografian rakenneperiaatetta, ns. *maatuskamallia*, jossa kullakin sisältöluvulla on oma roolinsa alakysymyksiin vastaamisessa. Kukin luku toimii myös itsenäisesti ja sisältöluvuissa teoria, tutkimuskirjallisuus ja empiria käyvät vuoropuhelua¹¹. Kuten tutkimukseni alakysymyksistä on pääteltävissä, sisältöluvuista voi erottaa tarkoitukseltaan kartoittavia, kuvailevia ja selittäviä tai näiden yhdistelmiä. Yllä kuvattuihin alaongelmiin saadut vastaukset tekevät mahdolliseksi vastata tutkimuksen pääongelmaan. Oleellista ei ole mittaustuloksin todistaa kaupungin identiteetin tai imagon muuttuneen vaan löytää ratkaisu sille, miten tämä muutos on tapahtunut tai tapahtumassa. Miten on ollut mahdollista, että taide-elämä on vakiintuessaan muodostunut tärkeäksi osaksi varsin maalaisen pikkukaupungin kulttuuripääomaa?

Keskeisiä käsitteitä

Taidekaupunki

Kun Kankaanpää on muuttunut maalaispitäjästä *taidekaupungiksi*, millaisesta muutoksesta itse asiassa on kyse. Mistä puhutaan kun puhutaan taidekaupungista? Imagojen rakentamisen ja brändauksen

⁹ Tätä ilmausta on käyttänyt mm. Alasuutari (1999).

¹⁰ Teoksessa Kinnunen & Löytty (toim. 2002).

¹¹ Vrt. myös Eskola & Suoranta 1998, 243–245.

maailmassa on koulu-, kulttuuri-, teatteri-, musiikki-, teknologia-, yliopisto-, yms. kaupunkeja. Taidekaupunki taitaa kuitenkin olla vastaavanlaisista luonnehdinnoista vanhin ja lähtöisin jo kaukaa historiasta. Renessanssin Italiassa kaupungin profiloituminen taiteen avulla eli kukoistuskauttaan. Taidekaupungin käsite liittyi nimenomaan *kuvataiteisiin*: *maalaustaide*, *kuvanveistotaide* ja *rakennustaide* eli *arkkitehtuuri* muodostivat kaikki yhdessä ja yleensä vielä taitavan aukio- ja kaupunkitilasuunnittelun kanssa käsitystä taidekaupungista.

Onni Okkonen on teoksessaan *Italian taidekaupunkeja* (1925) luonnehtinut tällaisina seuraavia eri aikakausien kaupunkeja: Lähes hävitetyt hellenistinen *Paestum* ja etruskien *Tarquinia*, Vesuviuksen purkauksessa tuhoutunut *Pompeji*, antiikin ja keskiajan murroskautena kukoistanut *Ravenna* ja myöhempien aikojen *Assisi*, *Firenze*, *Rooma* ja *Venezia*. Kirjan kuvaukset keskittyvät muutamaa kirjailija- ja runoilijainainta (mm. Dante) lukuun ottamatta kokonaan rakennettuun ympäristöön ja kuvataiteisiin.

Okkosen (1925, 108) mukaan Firenzessä ammattikunnat ja uskonnolliset yhdyskunnat olivat poliittisia ja yhteiskunnallisia valtakijöitä; ”kun niiden yhteisharrastus suuntautui taiteelliselle alalle, oli sillä tärkeä, myös taiteen luonnetta määräävä vaikutus”. Samoin aatelisten ja myöhemmin etualalle tulleen porvariylimysten keskinäisellä kilpailulla, kunnian ja maineenthalulla oli suuri merkitys taiteen kehitykselle. ”Taistelu ja rauha, intohimo ja esteettinen kirkastus, intressi-elämä ja taide olivat jossakin hedelmällisessä, tavallista edullisemmassa vuorovaikutuksessa keskenään” (mts.). Samanlaisia kauneudentavoittelun instrumentaalisia piirteitä oli kaikissa muissakin Italian taidekaupungeissa. Venetsiassa ”saavutetut rikkaudet johtivat ulkopuolen kaunistamiseen ja seremonialliseen juhlaistoon. Vähitellen, valtiolliset huippukohdan sivuutettuaan, elämä alkoi muuttua pääsisällykseltään esteettiseksi.” Myöhemmin tämä kaikki sai ”naamioidun” luonteen, jolla oli ”viejätyvoimaa etupäässä ulkomailta tuleviin uteliaisiin katsojiin”. (Mt., 174.)

Taidekaupunkien syntyyn vaikuttaneet seikat ovat siten kautta historian liittyneet, ei ainoastaan kauneuden kaipuuseen vaan myös vallan osoittamiseen ja kaupunkien keskinäiseen taloudelliseen kilpailuun. Myöhemmin kuvaan on astunut kilpailu turisteista, tämän päivän kasvavasta taloudellisesta mahdista. Myös muita motiiveja on esitetty. Alvar Aalto halusi rakentaa Jyväskylästä taidekaupungin, Suomen Firenzen – olihan sen harjun rinne kuin Fiesolen viinitarha (Schildt 1982). Aallon haaveissa kaupunki olisi kokonaistaideteos, jossa rakennukset, kuvanveisto ja maalaustaide sulautuisivat kokonaisuudeksi. Kaupungin sydämessä oikeamittainen tori viihdyttäisi köyhintäkin asukasta. Aallon mukaan syvin kulttuuri kuuluu nimenomaan arkielämään ja kaikkiin sen ilmentymiin.¹²

Erilaisten esittävän taiteen muotojen ja yleensä tapahtumallisuuden korostuminen nykykulttuurissa lienee johtanut siihen, että nykyään kulttuurikaupungin käsite on taidekaupungin käsitettä yleisemmin käytössä. Tämä näkyy esimerkiksi Euroopan kulttuuripääkaupungin vuosittaisena nimeämisenä (vrt. luku 3.4). Sen sijaan taidekaupungit profiloituvat edelleen nimenomaan kuvataiteen ilmiöiden kautta. Arkkitehtuurin ja kaupunkikuvan osuus näyttää nykypuheessa unohtuneen. Kotimaisista taidekaupungeista tarkastelen luvussa 3.5 Mänttää, Turku ja Huittista.

Taidekaupunki on yllä olevaan perustuen määriteltävissä kaupungiksi, jolle on *ominaista kuvataiteiden leimallinen näkyvyys kaupunkikuvassa sekä kuvataiteen eri lajeihin liittyvä näyttely-, tapahtuma- ja museotoiminta*. Haluaisin palata varhaisempaan historiaan siinä mielessä, että liittäisin käsitteeseen edelleen myös laadukkaan *arkkitehtuurin* ja *kaupunkisuunnittelun* osuuden. Tällöin taiteen hieman elitistinen leima himmenisi ja taiteen rooli osana ihmisten arkipäivää korostuisi. Kun nämä molemmat elementit yhdistyvät, voidaan vasta puhua todellisesta taidekaupungista.

12 Erkki Toivanen TV1:n aamulähetyksessä 4.3.2003.

Kulttuuri, kulttuuripääoma

*Lausu sana kulttuuri, ja työnnät lumipallon mäen harjanteelta alas - kieriessään siihen tarttuu aina uusia merkityksiä.*¹³

Kulttuurin¹⁴ käsitettä on määritelty tutkimuskirjallisuudessa lukemattomilla tavoilla. Sitä on myös pidetty yhtenä vaikeimmin määriteltävissä olevista käsitteistä. Laajimmassa merkityksessään kulttuuri pitää sisällään kaiken inhimillisen toiminnan. Suppeimmassa merkityksessä kulttuuri on liitetty taiteisiin, ”korkeakulttuuriin”, johon perinteisesti on luettu musiikki, kirjallisuus, teatteri ja kuvataiteet; maalaustaide, kuvanveisto ja arkkitehtuuri. Alasuutarin (1999) mukaan kulttuurin käsitteen laajentaminen on lähtöisin englantilaisesta Birminghamin koulukunnasta, jonka ”piirissä kulttuurin käsitteellä on tarkoitettu jotakin sellaista kuin *kollektiivinen subjektiviteetti*, ts. jonkin yhteisön tai yhteiskunnan piirissä omaksuttua elämäntapaa sekä maailman hahmottamisen ja mielekkääksi kokemisen tapaa. Tällainen käsitys kulttuurista on olennaisesti laajempi kuin aiemmin vallalla ollut ns. *hierarkkinen* kulttuurikäsite, jonka mukaan kulttuurilla tarkoitetaan parasta ja kauneinta, jota jokin kansa tai sivilisaatio on tuottanut.” (Mt., 56-57.)

Taide- ja taiteilijapolitiittisen ohjelman (Opetusministeriö 2002, 9.) mukaan ”taiteen tapaan kulttuurin käsite pakenee määritelmiä”. Kulttuurin ja taiteen suhdetta luonnehditaan seuraavasti:

Taide ja kulttuuri samaistetaan usein epätarkasti toisiinsa, vaikka ne ovat osin eri asioita. Taide on pääsääntöisesti yksilön luovaa toimintaa yhteisössä, kun taas kulttuuri laajimmassa merkityksessään on sama asia kuin tuo yhteisö. Kulttuuri on muutakin kuin taidetta, mutta yksilöiden uutta luovana toimintana taide on kulttuurin liikkeellepaneva voima. (Mt., 9.)

Lukemattomien kulttuurin määritelmien joukosta erityisesti kahta on Johan Fornäsin (1998) mukaan on käytetty laajasti. *Kapeampi, esteettinen käsitys kulttuurista* sisältää kaunotaiteet, esteettiset teokset ja niiden perinteisen institutionaalisen aseman. Tämä määritelmä hallitsee valtiollisen kulttuuripolitiikan, joukkotiedotuksen kulttuurijournalismin ja esteettisten tieteidenalojen diskursseissa. Sitä on kritisoitu rajoittumisesta em. institutionaalisiin taidemuotoihin ja populaarikulttuurin ja monien muiden arkielämän kulttuuristen käytäntöjen sivuuttamisesta. Toinen perusmääritelmä kulttuurille on *laaja, antropologinen käsitys* tietystä elämänmuodosta tai kokonaisesta elämäntavasta. Tällaisena määritelmä on laava, lähellä yhteiskunnan tai yhteisön käsitteitä, joihin kuuluvat myös inhimillisen elämän sosiaaliset aspektit. (Mt., 167–168.)

Eri tieteiden, humanististen tieteiden ja yhteiskuntatieteiden vuoropuhelussa ovat nämä suppeammin ja laajemmin ymmärretyt kulttuurin käsitteet kohdanneet ja muotoilleet toisiaan. On kehitetty kolmas, ”välittävä” määritelmä kulttuurista *symbolisena viestintänä*. Sen mukaan kulttuuri tarkoittaa muutakin kuin institutionalisoitunutta taidetta, muttei kuitenkaan kaikkea sosiaalista elämää. (Mt., 168–169.)

Fornäsin kulttuurikäsite on prosessuaalinen; kulttuuri ei ole staattinen vaan jatkuvasti muuttuva. Se on alinomaa jakautuvien, yhdistyvien ja toisiaan risteävien virtojen verkko. Kulttuuriset ilmiöt ovat

¹³ Opetusministeriö 2002, 9 (Anthony Everitt, 1999)

¹⁴ Kulttuuri-sanan alkuperä löytyy latinankielisestä sanasta cultura, joka merkitsee viljelyä. Fornäsin mukaan (1998, 167) jo antiikin Roomassa käytettiin käsitettä cultura animi, sielun viljeleminen. Otavan Uusi sivistyssanakirja (1981) määrittelee kulttuurin jo varsin laajasti, mutta pitää vielä mukana sanan alkuperäisen merkityksen: (lat. cultura) sivistys, viljely, alk. etupäässä maanviljely; 1) luonnollisen ympäristön, maan, kasvien, eläinten ym. hoitaminen ja jalostaminen ihmisten perustarpeiden tyydyttämiseksi; 2) ihmisten toiminta ja sen tuotteet tekniikassa, tieteessä, taiteessa ja uskonnossa; 3) ihmishengen jalostaminen; 4) jonkin kansan tai kansojen ryhmän suoritusten kokonaisuus. Parikymmentä vuotta tuoreemman Gummeruksen Suuren sivistyssanakirjan (2001) määrittelyn mukaan kulttuuri on yhtä kuin 1. sivistys, valistus Henkinen ja aineellinen kulttuuri. 2. sivilisaatio, yhteiskunta Inkakulttuuri. 3. jonkin suppean alueen tavat ja muoti-ilmiöt Nuorisokulttuuri, Ravintolakulttuuri. Sanan alkuperä on nykymäärittelyssä siis jo unohdettu.

Kuvat 6 ja 7.
Väliaikaista taidetta
Kankaanpään
Taidekehällä
virastokeskuksen
edustalla: Ulla-
Maija Vikmanin
Riippumatot kesän
2002 *Kankaan päät*
-näyttelyssä ja
Kobinata Chiakin
Tuusulanjärvi
kesän 2003
Hehku-näyttelyssä.

subjektien välisen kanssakäymisen ja kommunikatiivisen toiminnan välikappaleina aina yhteisiä ilmiöitä. Kulttuurin kaiken kattavuutta Fornäs kuvaa seuraavasti:

Kulttuuri on läsnä kaikkialla inhimillisessä elämässä ja yhteiskunnassa. Olemme ihmisiä sen kautta, että ymmärrämme ja tulkitsemme havaitsemaamme eli tuotamme symboleja, joissa jokin edustaa jotain muuta. Symbolien avulla voimme ajatella sitä, mikä ei ole käsillä, ja näin pohtia mennyttä ja suunnitella tulevaa, tarkastella toisia ja spekuloida tuntemattomalla. Muovaamalla yhdessä tällaisia symbolisia malleja me rakennamme maailman ja tuotamme itsellemme paikan siinä.
(Fornäs 1998, 11)

Kimmo Kainulainen (2005, 151) on tuonut esiin, että kaikille kulttuurin määritelmille on ”yhteistä näkemys siitä, että kulttuuri sisältää jotakin sellaista, mikä on opittua ja joka siirtyy symbolien välityksellä (Allardt 1987, 78). Kulttuuri on siis jotakin yhteistä, jaettua tai opittua – meidän ja heidän kulttuuria.” Ilmonen (1998, 23) on kiteyttänyt, että laajimmillaan ajateltuna ”kulttuuri on kaikkialla”.¹⁵

Oman kulttuurikäsitteeni olen rakentanut pitkälti Fornäsin varaan. *Kulttuuri on symbolista viestintää ja kulttuurin muotoutuminen on päättymätön prosessi.*

Kulttuuripääoman tai *kulttuurisen pääoman* käsitteen (*cultural capital*) on luonut alun perin ranskalainen sosiologi Pierre Bourdieu teoksessaan *Distinction* (1984). Bourdieu on hahmottanut tutkimansa tilastollisen aineiston avulla yhteiskunnallisia ryhmittymiä, jotka eroavat näille ominaisen elämänmuodon eli *habituksen* puolesta muista ryhmittymistä: he pitävät samanlaisesta musiikista, ruuasta, vaatteista ja harrastuksista. Habitus on eräänlainen yksilön arkielämää jäsentävä ajatus- ja toimintamalli. Kulttuurin käsitteellä Bourdieu viittaa niihin resursseihin tai siihen koodeista ja tulkintamalleista koostuvaan materiaaliin, joita ihmiset käyttävät omaa maailmankuvaansa, elämänasennettaan ja yhteiskunnallista asemaansa rakentaessaan ja artikuloidessaan. Bourdieun kulttuurikäsitystä on pidetty tavattoman perinteenä ja rajoittuneena: sen mukaan yhteiskunnallisessa hierarkiassa korkeammalla olevilla on enemmän *kulttuurista pääomaa* eli he hallitsevat useampia koodeja ja muita paremmin vaikkapa hyvän maun kriteerit. (ks. myös Alasuutari 1999, 58.)

Fornäs (1998) kiteyttää Bourdieun laajentaneen pääoman käsitteen koskemaan taloudellisen pääoman lisäksi kaikenlaisia arvoja ja voimavaroja:

¹⁵ Ks. myös Tuovinen 1985, 32-33 ja Teräväinen 2006, 13.

- *Symbolinen pääoma on sitä, minkä sosiaaliset ryhmät tunnistavat arvokkaaksi.*
- *Kulttuurinen pääoma on symbolista pääomaa, joka liittyy koulutukseen, hienostuneeseen makuun ja korkeakulttuuriseen kompetenssiin. Tähän yleiseen symboliseen pääomaan kuuluvat omina haaroinaan mm. koulutuksellinen, tiedollinen ja tieteseen liittyvä pääoma.*
- *Sosiaalinen pääoma koostuu henkilökohtaisista yhteyksistä sekä sukulaisuus- ja ystävyys-suhteista tai muista omaa asemaa pönkittävästä sidoksista jonkinlaista valtaa omaaviin.* (Mt., 122.)

Bourdieuilla kulttuuri, maku ja valta liittyvät aina toisiinsa. Jokaisessa teossa ja jokaisessa symbolisessa diskurssissa on olemassa hallinnan ulottuvuus, joka tulisi huomata. Valtaulottuvuus ei kuitenkaan kata kaikkea kulttuurisissa ilmiöissä huomionarvoista. Bourdieuta onkin arvosteltu kulttuuristen käytäntöjen pelkistämisestä ainoastaan statukseen ja valtaan liittyväksi. Kulttuuristen makujen ja yhteiskuntaluokan tai statuksen välillä on Fornäsin mukaan vahvaa homologisuutta, vastaavuutta, mutta kulttuuria ei voi pelkistää ainoastaan tähän ulottuvuuteen ja kulttuurisia eroja on yhä vaikeampi palauttaa yhteiskuntaluokkiin. (Fornäs 1998, 125–128.)

Bourdieuun mukaan yhteiskuntaluokkia ei enää voikaan johtaa ihmisten erilaisista, eduiltaan vastakkaisista asemista tuotannossa, sillä väestön valtaosa on palkkatyösuhteessa. Näiden rinnalle hän nostaa erityisesti koulutuksen, mutta myös kotikasvatus ja kulttuurituotteiden kulutus ovat tärkeitä alueita, joilla yksilöt keräävät kulttuurista pääomaa. Bourdieu on kehittänyt teoriaa kulttuuristen erottelujärjestelmien roolista yhteiskunnallisissa käytännöissä. Yksilön harrastukset ja esimerkiksi taiteellinen maku on hänelle osoitus kulttuurisesta pääomasta, joka on erilaisin strategioin vaihdettavissa taloudelliseksi pääomaksi ja yhteiskunnalliseksi statukseksi.

Bourdieuun kulttuurisen luokkateorian mukaan perinteiset luokkaerot ovat siis häipyneet¹⁶. ”Tässä yhteiskunnallisessa tilanteessa luokkaerojen perinteiset merkit, kuten erot elämäntyyliissä ja taiteellisessa maussa, näyttävät yhä enemmän nimenomaan arbitraarisina merkkeinä, joilla voi halutessaan leikitellä tai joita vaihtamalla voi vaikuttaa statukseensa.” (Alasuutari 1998, 69–70.)

16 Myöhemmin muiden muassa amerikkalainen taloustieteilijä Richard Florida (2005) on niittänyt mainetta uudella luokkateoriallaan (vrt. luku 3.3).

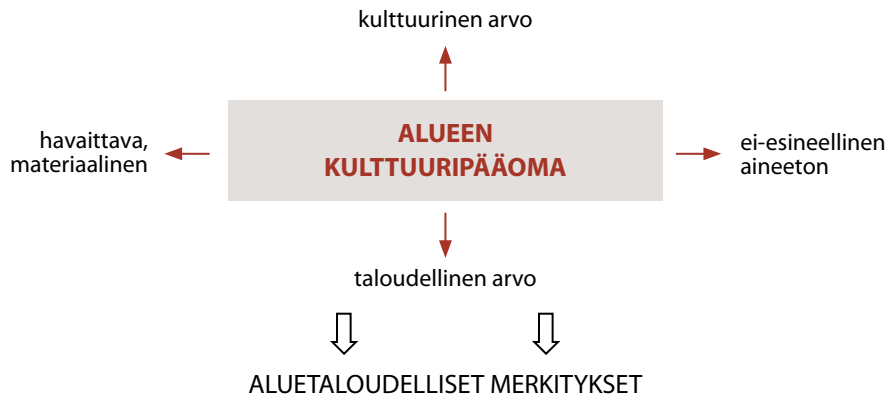
Kuva 8.
Heli Ryhäsen
installaatio *Urbaani*
ilmiö kesän 2003
Hehku-näyttelyssä.

Kuva 9.
Vytautas
Zaltauskas:
Rikotut ikkunat.

Viimeaikaisessa tutkimuksessa kulttuuripääoman käsitettä on laajennettu verrattuna edellä kuvattuun Pierre Bourdieun lähestymistapaan, joka kiinnittyy erityisesti ihmisen yksilöllisiin ominaisuuksiin, voimavaroihin ja kykyihin. Kimmo Kainulainen (2005) käyttää *alueen kulttuuripääoman* (*cultural capital*) käsitettä kulttuurin taloustieteilijä David Throsbyn tapaan, jolla termi toimii talouden ja kulttuurin arvolähtökohtia välittävänä ja yhteen liittäväänä käsitteellisenä siltana. Kainulainen tarkastelee kulttuuripääoman ulottuvuuksia alueiden kehityksen näkökulmasta. Edelleen Throsbyn mukaan Kainulainen toteaa, että alueen kulttuuripääoma voi olla konkreettista ja havaittavaa tai abstraktia, ei-esineellistä todellisuutta. Lisäksi sekä materiaalisesti että immateriaalisesti ilmenevällä kulttuuripääomalla voi samanaikaisesti olla sekä taloudellista välinearvoa että kulttuurin sisäsyntyisyyteen kiinnittyvää itseisarvoa. (Mt., 246–249.) Tätä käsitteen määrittelyä havainnollistaa kaavio 1.

Kaavio 1.
Alueen kulttuuripääoman käsite.
(Kainulainen 2005, 249)

Kainulaisen kulttuuripääoman käsite rakentaa siis synteesiä kulttuurin itseisarvojen ja talouden väliarvojen välille. Tässä mielessä se poikkeaa esimerkiksi Cantellin (1999a) taloudellisen hyötyajattelun pois sulkevasta käsitteen määrittelystä¹⁷. Kuitenkin myös Kainulaisen kiinnostuksen kohteena ovat juuri kulttuuripääoman ”näkymättömät” ilmiöt kuten vaikutukset paikkakunnan ilmapiiriin, imagoon jne. Kaaviolla 2 Kainulainen osoittaa sekä havaittavan, materiaalsen kulttuuripääoman että ei-esineellisen, aineettoman kulttuuripääoman kytkeytymisen alueen imagoon. Miten nämä näkymättömät ilmiöt olisivat empiirisesti todennettavissa, kysyy Kainulainen.

Kaavio 2.
Kulttuuripääoma ja alueen imago.
(Kainulainen 2005, 278)

¹⁷ Cantell on katsonut, että kulttuurin taloudellisten vaikutusten korostaminen johtaa kulttuurin välineellistymiseen ja siten rajannut kulttuurisen pääoman käsittämään vain sellaisia kulttuurin ominaispiirteitä, jotka eivät ole palautettavissa taloudelliseen eduntavoitteluun tai sosiaalisiin hyötyihin (1999a, 265). Cantellkaan ei toki kiistä, etteikö kulttuurilla olisi taloudellista merkitystä, mutta hän korostaa, ettei kulttuurin merkitys ole pelkästään taloudellinen (Cantell 1999b, 275).

Omassa tutkimuksessani pyrin löytämään vastauksia juuri em. Kainulaisen kysymykseen aineettoman kulttuuripääoman todennettavuudesta. Kulttuuripääoman käsitettä käytän Kainulaisen määrittelemällä tavalla.

Muita keskeisiä käsitteitä

Kankaanpään Taidekehdällä on *kaupunkitaidetta*. Ympäristötaiteen eräänä alalajina on alettu käyttää kaupunkitaidteen käsitettä, jonka itse määrittelen julkiseen kaupunkitilaan joko pysyvästi tai tilapäisesti sijoitetuksi tai tiettyyn spesifiin paikkaan suunnitelluksi kuvataiteeksi. Ympäristötaiteen muihin käsittemäärittelyihin palaan vielä luvussa 3.

Tutkimukseni kannalta keskeisten *imagon* ja *identiteetin* käsitteiden määrittelyn olen siirtänyt vastaavan sisältöluvun, luvun 6 yhteyteen. *Tekstin*, *teoksen* ja *diskurssin* (*puhunnan*) käsitteet määrittelen puolestaan ao. luvussa 7.

2.3 TUTKIMUSMENETELMIEN KIRJO

Tutkimukseni kuluessa olen käyttänyt toisiaan täydentäviä menetelmiä päämääränä saada esiin monipuolinen, eri ihmisryhmien mielipiteitä heijastava kuva tutkittavista asioista. Keskeisen aineiston muodostavat kaupunkiuudistuksen eri toimija- ja sidosryhmien kyselytutkimus (sidosryhmäkysely 2003) ja sitä täydentävät kahdeksan avainhenkilön haastattelut (2004). Muu empiirinen aineisto täydentää kuvaa. Tutkimuksen edetessä ovat mediatekstit ja muut kirjalliset (ja kuvalliset) dokumentit nousseet tärkeään asemaan analyysissäni.

Runsaan aineiston keskellä luotan Alasuutarin ajatukseen: ”Mitä enemmän arvoituksen ratkaisemisessa on käytettävissä ratkaistavana olevaan mysteeriiin liittyviä vihjeitä, sitä paremmin tutkija ja lukija voi luottaa siihen, että ratkaisu on mielekäs: että se ei ole vain yksi monista mahdollisuuksista” (Alasuutari 1999, 47–48). Ja edelleen: ”Jokainen käytettävissä oleva havainto tai tiedon sirpale on omaa laatuaan, ja valottaa esitettävää selitystä omasta näkökulmastaan” (mt., 48–49). Seuraavassa esittelen aineiston keruumenetelmät ja sisällön tarkemmin.

Sidosryhmäkysely 2003

Toteutin keväällä 2003 sidosryhmäkyselyn ydinkeskustan kehittämisprojektin keskeisten toimijoiden eli luottamushenkilöiden, viranhaltijoiden (keskushallinto, kulttuuri- ja vapaa-aikatoimi, tekninen toimi, maankäyttötoimi, taidekoulu/SAMK) ja projektin työntekijöiden sekä muiden keskeisten sidosryhmien eli yrittäjien, taiteilijoiden ja toimittajien keskuudessa. Lähetin kyselykaavakkeita yhteensä 70 kpl. Pääosan lähetin 1.6.2003 ja pyysin vastauksia 17.6.2003 mennessä pyrkimyksenä tavoittaa vastaajat ennen kesälomille lähtöä. Ajankohta oli ilmeisen huono, koska vastauksia tuli ensi yrittämällä niukasti. Täydensin kyselyä kesän mittaan, jotta vastaajaryhmien edustavuus olisi tullut turvatuksi. Muistutin vastaamisen tärkeydestä sähköpostitse, henkilökohtaisesti sopivan tilaisuuden tullen, puhelimitse, lähettämällä uusia kaavakkeita postitse tai sähköpostilla. Sain yhteensä 42 vastausta ja vastausprosentiksi muodostui 60 %. Kyselyn laajuus huomioon ottaen tulosta voinee pitää hyvänä.

Toimijaryhmittäin vastausten määrä ja vastausprosentit olivat seuraavat:

	kyselyjä	vastauksia	vast. %
Luottamushenkilöt	10	7	70
Viranhaltijat yhteensä	24	13	54
keskushallinto	4	2	50
kulttuuri- tai vapaa-aikatoimi	6	2	33
taidekoulu/ SAMK	5	3	60
tekninen toimi	4	2	50
maankäyttötoimi	5	4	80
Projektin työntekijät	3	2	67
Yrityselämän edustajat	16	10	62
Taiteilijat	11	6	55
Toimittajat	6	4	67
Kaikki yhteensä	70 kpl	42 kpl	60%

Vastausaktiivisuus oli yllättäen heikoin kulttuuri- ja vapaa-aikatoimen viranhaltijoiden sekä taiteilijoiden keskuudessa, joskaan merkittävistä tilastollisista eroista ei ole kyse. Kaiken kaikkiaan viranhaltijoiden vaatimaton vastausaktiivisuus tuotti pettymyksen, olihan yhteenlaskettu vastausaktiivisuus kaikes-
ta patistelusta huolimatta vain 54 %, kun luottamushenkilötkin ylsivät 70 %:iin. Taiteilijoiden kohdalla pieneksi jäänyt vastausprosentti selittyyneen haluttomuudella ilmaista itseään kirjallisesti. Kaikkien toimijaryhmien vastausprosentit saavuttivat kuitenkin sellaisen tason, että tuloksia voinee pitää kyselyyn valitun joukon suhteen määrällisesti edustavina. Kaiken kaikkiaan tulkitsen kyselyn tuloksia suuntaa-antavina, en "totuutena".

Kyselyssä tiedusteltiin myös, onko vastaaja toiminut projekteissa. Projekteissa toimineille oli vastattavana sivun verran enemmän kysymyksiä kuin muille. Tavoitteena oli koota mielipiteitä myös projektityöskentelystä ja sen tuloksista. Projekteissa toimineiden 25 henkilön joukosta vastauksia sain 15, joten vastausprosentti oli aivan sama, kuin muillakin kyselyn saaneilla eli 60 %. Omalla osallisuudella projekteihin ei siis ollut vaikutusta vastausaktiivisuuteen.

Vuonna 2003 suorittamani sidosryhmäkyselyn kaavake oli laaja (liite 1) ja sisälsi sekä "rasti ruutuun" -kysymyksiä ja monivalintakysymyksiä että myös kysymyksiä, joihin toivottiin vapaamuotoisia vastauksia. Laadin kaavaketta innolla ja taisin sisällyttää siihen kaikki mahdolliset kiinnostavat kysymykset, jotka vaan ymmärsin esittää. Seuloin vastauksia monin tekniikoin niitä järjestelemällä, värejä käyttämällä, taulukoimalla ja laatimalla havainnollistavia pylväsdiagrammeja. Tulokset sisältävät siis sekä määrällistä (kvantitatiivista) että laadullista (kvalitatiivista) materiaalia. Monipuolinen aineisto antaa mahdollisuuksia lähestyä tutkimuskohdetta monelta kannalta, mutta sisältää tutkimuskysymysten tarkennutta siten turhaakin materiaalia¹⁸.

Ensi vaikutelmani vastauksista oli sellainen, kuin olin ennakoinut. Tuntui siltä, että halutaan vastata kysyjän (kuviteltuja) odotuksia vastaavalla tavalla, kun tuloksista ei tuntunut löytyvän juuri minkäänlaista

¹⁸ Tarkempi kysymysten etukäteisanalysointi olisikin ollut tarpeen; monet kysymyksenasettelut vaikuttavat jälkikäteen vähintään naiiveilta. Ilmeisesti kysyin minua kiinnostavia asioita myös liian suoraan, kun suhtautuminen niihin olisi pitänyt ottaa selvälle "kiertotietä". Tutkimuksen teko on kuitenkin prosessi, jossa harhapolutkin lienevät sallittuja.

hajontaa. Suurimmat erot muodostuivatkin vasta kysymyksissä, joissa oli kyse taiteen ”kotiutumises-
ta”¹⁹ Kankaanpään tai joissa haluttiin kannanottoja tulevaan resursointiin. Myös kaupunkiympäris-
tön ja taidekehän laatutavoitteita koskevissa kysymyksissä ilmeni hajontaa. Ehkä parasta antia olivat
kyselyn avovastaukset. Tämä varmisti ajatustani siitä, että kyselyä on tarpeen täydentää avainhenkilöi-
den haastatteluilla.

Kyselyn tulokset esitin pääosin koskien koko vastaajajoukkoa, poimien joukosta ainoastaan mielen-
kiintoisimmat poikkeamat yleisestä linjasta. Avovastauksia sen sijaan käsittelin yleensä myös toimija-
ryhmittäin. Kyselykaavakkeen ryhmiä yhdistin tulosten analysoinnissa seuraavasti:

1. *Luottamushenkilöt*
2. *Viranhaltijat (keskushallinto, tekninen ja maankäyttötoimi, projektin työntekijät)*
3. *Taidetoimijat (kulttuuritoimi, taidekoulun/SAMK:n edustajat, taiteilijat)*
4. *Yrityselämä*
5. *Toimittajat*

Kyselyn toteutusta voi jälkikäteen syystä arvostella. Alasuutarin mukaan lomaketutkimus tulisi suun-
nitella etukäteen hyvin: ”Siinä kysytään vain tiettyjä, tutkijaa kiinnostavia ja kysymyksenasettelun kan-
nalta olennaisia kysymyksiä ja vastausvaihtoehdot määritellään valmiiksi” (Alasuutari 1999, 51). Tällöin
havaintojen määrä olisi rajoitettavissa hallittavan kokoiseksi ennen aineiston keruuta, jo lomaketta
suunniteltaessa. Alasuutarin mukaan myös laadullisessa tutkimuksessa tulisi periaatteessa menetel-
lä näin. ”Suurimmaksi osaksi tämä vaihe tapahtuu kuitenkin laadullisessa tutkimuksessa jälkikäteen.
Analyysimahdollisuuksiltaan laajaa aineistoa, kuten tekstimassaa, tarkastellaan vain tietyistä, teoreet-
tis-metodologisesti määritellyistä näkökulmista.” (Mt., 51.) Omalla kohdallani kyse on viimeksi maini-
tusta lähestymistavasta.

Avainhenkilöiden haastattelut 2004

Täydensin kyselyä vuonna 2004 haastatteleamalla seuraavia kahdeksaa avainhenkilöä: professori, ku-
vanveistäjä Kauko Räike, taidemaalari Juhani Tarna, kuvataidealan koulutusjohtaja, fil.maist. Liisa Ju-
hantalo, kuvataidealan opinto-ohjelmavastaava, fil.maist. Matti Velhonoja, kuvanveiston lehtori, ku-
vanveistäjä Pertti Mäkinen, professori, arkkitehti Staffan Lodenius, teknisen keskuksen päällikkö Erkki
Liimu ja kaupunginpuutarhuri Ilpo Möttönen.

Rajasin haastateltavat sidosryhmäkyselyyn vastanneiden joukosta sillä perusteella, että heidän ko-
kemuksensa taidemaailmasta ja kaupunkisuunnittelusta on suora eli he ovat itse osallistuneet konk-
reettisesti tekijöinä kuvattaviin prosesseihin. Haastateltaviin lukeutui silti monenlaista näkökulmaa
omaavia, ei yksinomaan kritiikittä taidemaailman ilmiöihin suhtautuvia. On lisäksi muistettava, että
haastattelut ovat vain osa aineistoa. Niistä mahdollisesti puuttuvat näkökulmat tulevat esiin riittävällä
painolla esiin muusta aineistosta, kuten jo em. kyselystä sekä kirjallisista dokumenteista, mediateks-
teistä, pidetyistä puheista ja muissa yhteyksissä tehdyistä haastatteluista. Poliitiikan diskurssi todentuu
lopulta tehtävissä päätöksissä, joita olen referoinut, toimittajien diskurssi on luettavissa mediateksteis-
tä ja suuren yleisön ääni kuuluu mm. yleisönosastokirjoittelussa.

Valitsin haastateltavat siis keskeisten toimijoiden joukosta. Halusin ensinnäkin syventää tietämystäni
taidekaupunkimme historiasta sekä reflektoida uranuurtajien käsityksiä kaupungin viimeaikaiseen
kehitykseen. Taidekoulun perustajat halusin siis ilman muuta mukaan koko taidekaupunkikehityksen

¹⁹ ”Kotiutumisen” käsite kysymyksessäni on lähellä myöhemmin käyttämiäni ”juurtumisen” ja ”kulttuuripääoman
muodostumisen” käsitteitä.

alullepanijoina. Arvokasta tietoa ja tarinavarastoa tulin tallentaneeksikin, kun professori Kauko Räike vuonna 2005 sitten kuoli pois. Taidemaailman puolella Liisa Juhantalo on keskeisin toimija Taidekehän synnyssä. Hän edustaa taidekoulun historiassa voimakkaan kehittymisen ja ”ulospäin avautumisen” kautta. Matti Velhonoja puolestaan vastaa oppilaitoksen tulevaisuudesta. Pertti Mäkistä haastattelin pedagogina ja menestyneenä ammattitaiteilijana, jonka teoksia on myös Taidekehällä. Haastatteluilla halusin prosessoida nimenomaan konkreettisia kaupunkiympäristön suunnitteluun ja toteutukseen liittyviä kysymyksiä. Niihin liittyviä teemoja kävin läpi kaikkien haastateltavien kanssa. Staffan Lode-niukselta, Taidekehän ideoijalta, halusin kaupunkisuunnitteluun liittyviä näkemyksiä ja ulkopuolista näkökulmaa Kankaanpään prosesseihin. Erkki Liimu ja Ilpo Möttönen tasapainottivat haastateltavien joukkoa edustaen teknisiä käytäntöjä ja taloudellisia reunaehtoja. Heidän haastattelunsa oli toimintatutkimuksellisesti antoisa. Pystyimme haastattelutilanteessa analysoimaan valtataistelua kaupunkitilassa, kuten minä olen luonnehtinut joskus tekemisen tuoksinassa kärjistyneitä tilanteita.

Valmistauduin haastatteluihin laatimalla karkean, keskustelua johdattelevan kysymysrunгон. Kertasin kunkin haastateltavan antamat vastaukset aiempaan lomakekyselyyn ja esitin vastauksia tarkentavia jatkokysymyksiä. Tein haastattelut osittain kunkin haastateltavan mukaan eli en kysynyt kaikilta samoja kysymyksiä. Halusin eri henkilöiden kanssa syventää eri asioita ja siten luoda tarkempaa kuvaa tutkittavien ilmiöiden eri puolista. Nauhoitin haastattelut ja kirjoitin ne puhtaaksi. Materiaalia kertyi yhteensä 138 sivua kirjoitettuna tiheällä rivivälillä. Yksittäisten haastattelujen pituudet vaihtelevat 9:stä 27:ään liuskaan. Haastattelujen tulokset jäsensin teemoittain, joista poimin käyttöni tarkastelukulmieni kannalta oleelliset diskurssit.

Muu empiirinen aineisto

Mediatekstit ovat keskeistä aineistoani niin määrällisesti kuin laadullisestikin. Lehtileikkeitä on koottu kaupungin suunnittelutoimistossa työhön liittyen koko Kankaanpään virkaurani eli yli kahdenkymmenen vuoden ajan. Sitä vanhempia lehtileikkeitä en ole systemaattisesti koonnut, poikkeuksena vuosittain (vuodesta 1965 lähtien) ilmestyvät Kankaanpään Joulu -lehdet, joista olen poiminut kaikki taidemaailmaa koskettelevat kirjoitukset. Luettelon tutkimistani ja viittaamistani lehtiartikkeleista ja yleisönosastokirjoituksista olen ryhmitellyt lähdeluetteloon seuraavasti:

Taidekoulu - lukio -keskustelu 1991–1996

Katseet Kankaanpäähän ydinkeskustaprojekti - Taidekehä 1995–1999

Lehtikirjoitukset seurantajaksolla 2000–2006

Suuren yleisön diskursseja tulkitsen lähinnä yleisönosastokirjoittelun pohjalta. Lehdistön suhtautumista taideilmiöihin ja kaupunkisuunnitteluun käsittelen sekä määrälliseltä että laadulliselta kannalta. Samoin kuin matkailuesitteiden kohdalla olen ottanut aineistoon materiaalia noin viidenkymmenen vuoden ajalta, kulttuurisen muutoksen ymmärtämiseksi. Erityisesti Taidekoulu - lukio -keskustelu 1991–1996 on tärkeää ottaa tarkasteluun, merkitsihän taidekoulun uudisrakennushankkeen saaminen keskeistä käännekohtaa taide-elämän juurtumisessa ja tuolloin käyty keskustelu hakee vertaistaan. Median rooli on näissä prosessissa ollut keskeinen sekä mielipiteiden muokkaajana että niiden heijastajana, julkisten kannanottojen foorumina. Aineistoni käsittää 693 Kankaanpäästä koskevaa lehtileikettä.

Muita dokumentteja ovat *avainhenkilöiden kirjoitukset ja puheet* myös muissa yhteyksissä kuin suorittamassani kyselyssä ja haastatteluissa. Tarkastelen myös *omaa puhuntaani* prosessin eri vaiheissa joidenkin pitämieni puheiden, haastattelujen ja kirjoitusteni avulla. Suunnitelmaraportit, esityslistat ja pöytäkirjat sekä muu työn kuluessa syntynyt materiaali on niin ikään ollut kattavasti käytettävissäni.

Tavallisten kankaanpääläisten ja poliitikkojen mielipiteiden esiin saamiseksi hyödynnän *haastatteluaineistoa*, jota syntyi TV1:n kulttuuridokumentin *Ihmisten kaupunki* (Kankaanpää, Lappeenranta) kuvausten yhteydessä vuonna 2002. Haastattelijana toimi ohjaaja, toimittaja Ritva Heikkinen, enkä minä ollut läsnä haastattelutilanteissa. Tilanne oli kuitenkin erityinen, tehtiinhän televisio-ohjelmaa, mikä tulee tulkintoja tehtäessä muistaa. Itse tein ohjelman esityspäivän jälkeen keväällä 2003 sähköpostitse *palautekyselyn* kaupungin työntekijöille selvittääkseni, vastasi-ko ohjelma käsityksiä kotikaupungista ts. antoiko se katsojan mielestä oikeaa kuvaa meistä. Vastauksia sain 23 kpl. Vastajat edustivat eri ammattialoja eikä heidän joukossaan ollut projekteissa toimineita, joten rinnastan saadut kommentit suuren yleisön diskurssiin.

Imago- ja identiteettiproblematiikan vertailuaineistona käytän soveltuvien osin myös aikaisempia, työni yhteydessä suoritettuja *yleisökyselyjä*, vaikka niitä ei ole tehty tätä tutkimusta silmällä pitäen. Pidän niiden todistusvoimaa suuntaa-antavana, kun joka tapauksessa liikutaan varsin tulkinnallisten kysymysten parissa. Tulokset kuvaavat kankaanpääläisen suuren yleisön käsitystä kaupungin identiteetistä ja imagosta ja sen muuttumisesta sekä kaupunkiympäristön ja taiteen osuutta siinä..

Matkailuesitteet ovat representaatioita, jotka toimivat kahteen suuntaan. Toisaalta ne heijastavat aikaansa kertoen kunkin ajan tärkeinä koetuista asioista ja siitä, miten kaupunkia on haluttu esitellä vieraille kuvaamani kulttuurisen muutoksen eri vuosikymmeninä. Toisaalta ne toimivat refleksiivisesti eli vaikuttavat mielikuviin kaupungista ja muokkaavat imagoa. Kulttuurista muutosta hahmottaakseni olen analysoinut kymmenen esitettä vuosilta 1969–2003 eli kaikki julkaistut kaupunkiesitteet. Esitteistä olen vertaillut mm. arkkitehtuuri- taide- ja kaupunkikuvadiskurssin esiintymistä, aluekehitysdiskurssin painoituksia, perinne- ja luontodiskurssin roolia jne. sekä yhteiskunnallisen tilanteen heijastumista näihin diskursseihin. Myös muilla dokumenteilla, kuten eri yhdistysten, yhteisöjen tai yritysten laatimilla esitteillä on todistusvoimaa tulkittaessa kaupungin esittämisen tapoja.

Kuva 10.
Sirpa Vartin
teos *Kevät*
kuvattuna
syksyllä 2005.

2.4 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS

Laadullisen tutkimuksen kohdalla tutkimuksen luotettavuuskysymykset jakavat mielipiteitä. Toisaalta menetelmien käyttöön halutaan tarkkuutta ja toisaalta argumentoidaan rajoittamattoman vapauden puolesta. Jälkimmäisessä tapauksessa korostetaan laadullisen aineiston analyysin syvästi tulkinnallista luonnetta. Tapaustudkimuksen kohdalla arviointia rajoittaa usein tutkimuskohteen ainutkertaisuus. Tutkimusten arvioinnissa on lisäksi muistettava kaiken tutkimuksen kontekstisidonnaisuus. Tutkimus on tuotettu tiettyinä aikana ja tietynlaisissa olosuhteissa. Tulosten yleispätevyys on siten aina suhteellista.

Oma asemani samanaikaisesti sekä aktiivisena toimijana että tutkijana on johtanut jatkuviin tutkimuseettisiin pohdintoihin. Tilannetta ei ole omiaan yksinkertaistamaan se seikka, että myös sisareni²⁰ on kuulunut keskeisiin toimijoihin. Nämä lähtökohdat on vain tunnustettava ja pyrittävä tässä tilanteessa mahdollisimman suureen objektiivisuuteen. Oman ja sisareni äänien on rehellisesti kuuluttava osana aineistoa.

²⁰ Liisa Juhantalo on toiminut Kankaanpään taidekoulun rehtorina vuodesta 1990 ja sittemmin Satakunnan Ammattikorkeakoulun Kuvataiteen koulutusjohtajana eläkkeelle jäämiseensä, vuoteen 2008 asti.

Tarkastelen seuraavassa tutkimukseni luotettavuutta niiltä osin kuin tunnen vastauksia edellytettävän. Kuvaan omaa rooliani toimijana ja siitä aiheutuvia haittoja tai etuja tutkimuksen tekemiselle. Pohdin myös alustavasti tutkimukseni lähtökohta-asetelman *validiteettia* (*validity*) eli pätevyyttä ja *reliabiliteettia* (*reliability*) eli luotettavuutta. Loppuluvussa tulen vielä palaamaan arvioon saatujen tulosten pätevyydestä ja käytettävyydestä.

Oma roolini toimijana ja tutkijana

Kaupunginarkkitehtina olen yli kahdenkymmenen vuoden ajan hoitanut Kankaanpään kaavoitusta ja vastannut merkittävämmästä julkisesta rakentamisesta sekä kaupunkikuvan kehittämisestä. Kaupungin omaleimaisuuden vahvistaminen on kuulunut tavoitteisiini alusta asti eli tämän päivän ilmauksia käytäen olen tähdännyt kaupungin profiloitumiseen ja pyrkinyt tekemään imagotyötä. 1980-luvun lopulla rakennettiin tietoisesti tiilikaupungin imagoa, jolle paikkakunnan teollinen perinne loi vahvan pohjan. EU-aika toi 1990-luvun puolivälistä lähtien työhön uusia mahdollisuuksia ja haasteita. Kaupungin veto-voimaisuuden lisäämiseen tähtäävät projektit saivat minusta innokkaan vetäjänsä, olihan niiden avulla mahdollista saada rahoitusta ja hyväksyntää kaupunki- ja ympäristösuunnitteluhankkeille.

Kaupunginarkkitehdin työleni on paikallinen taide-elämä antanut poikkeuksellisen ja antoisan ulottuvuuden. Taiteen tuominen lähelle ihmisten arkipäivää, osaksi kaupunkiympäristöä on nähty Kankaanpään taidekoulun (nykyisin Satakunnan ammattikorkeakoulun kuvataiteen yksikkö) ja kaupunkisuunnittelun yhteisenä tavoitteena jo runsaan kymmenen vuoden ajan. EU-rahoitusmahdollisuuksien hyödyntäminen ensimmäisellä rakennerahastokaudella loi edellytykset ainutlaatuiselle maaseudun kulttuurihankkeelle, ydinkeskustan taidepainotteiselle kehittämishankkeelle ja Taidekehän synnylle. Omaa rooliani prosessissa voi luonnehtia koordinaattorin ja ”tahtojan”, kulttuurisen kaupunkisuunnittelun vetäjän rooliksi.

Ajatus tutkimuksen tekemisestä kypsyi vähitellen. Virkatyötäni en ole malttanut keskeyttää pidemmäksi jaksoksi enkä näin ollen ole voinut heittäytyä päätoimiseksi ulkopuoliseksi tutkijaksi. Tutkimuksen teolle on ollut sekä hyötyä että haittaa siitä, että tutkittava toiminta on jatkunut lähes keskeytymättä ja itse olen ollut siinä mukana koko tutkimuksen teon ajan. Tämä on paitsi viivästyttänyt tutkimuksen tekemistä myös vaikeuttanut sitä, kun uutta materiaalia, tutkittavaa substanssia on syntynyt koko ajan lisää. Varsinaisesta toimintatutkimuksesta²¹ ei kuitenkaan ole ollut kyse, vaikka olen työssäni jo voinut hyödyntää tuloksia ja suhtautua tekemisiini uudella, neutraalimmalla asenteella. Tällä toimintamallilla on tutkimusaihe ollut vaarassa karata käsistä ja tutkimuksen fokusta olen joutunut tarkistamaan useankin kerran. Aihepiirin ajankohtaisuus on sitä paitsi tuottanut jatkuvasti uutta tutkimustietoa ja selvityksiä, joihin on ollut perehdyttävä.

Omaa asemaani tutkittavan kohteen keskeisenä toimijana voi hyvällä syyllä pitää rasitteena, mutta myös etuna. Käytettävissäni on ollut ilman suurempaa perehtymistä kaikki prosessin eri vaiheisiin liittyvä tieto: laaditut anomukset ja raportit, suunnitelmat sekä niiden toteutuneet tulokset, hallinnolliset vaiheet kuten projektin tavoitteiden muotoutuminen, käynnistäminen ja organisointi, eri toimielimien esityslistat ja päätökset sekä sovelletut yhteistyön käytännöt kuten ryhmätyöskentely, matkat, seminaarit ja tiedottaminen. Kautta linjan on mukana seurannut oma havainnointi ja lehtikirjoittelun seuraaminen. Konkreettisen materiaalin lisäksi minulle on kertynyt hiljaista tietoa, jonka vaikutusta ajatteluuni ja omaksumiini ennakkokäsityksiin tuskin voin kiistää. Tästä syystä olenkin kokenut tarpeelliseksi tuoda esiin suuren määrän muuta todistusaineistoa analyysini pohjaksi.

21 Toimintatutkimuksella tarkoitetaan tutkimussuuntausta, jossa suuntaudutaan käytäntöihin ja pyritään muuttamaan tutkittavaa todellisuutta. Tutkittavat osallistuvat tutkimusprosessiin ja tutkija on aktiivisen toimijan roolissa yhdessä tutkittavien kanssa. (Vrt. esim. Kuula 1999.)

Tutkimuksen teosta ja tutkijasta riippumatta syntynyt aineisto, niin sanottu *luonnollinen aineisto*²² on erityisen arvokasta, kun itse olen hankkeessa sekä toimijana että tutkijana. Sellaisen aineiston todistusvoima on kiistaton. Tällaista aineistoa ovat esimerkiksi suurin osa kirjallisista dokumenteista: hallinnollinen materiaali, kirjat, matkailuesitteet, yleisönosastokirjoitukset ja muut mediatekstit. ”Neutraalia” aineistoa syntyi myös toimittaja Ritva Heikkisen haastattellessa kankaanpääläisiä kulttuuridokumentin kuvausten yhteydessä vuonna 2002 tai vaikkapa Risto Ojasen haastatteluiden yhteydessä hänen kirjoittaessaan Kankaanpään uutta kaupunkikirjaa.

Pyrkimys objektiivisuuteen on tutkijan perushyve. Schulmanin mukaan soveltava kaupunkitutkimus ei kuitenkaan voi olla objektiivista näiden käsitteiden perinteisessä merkityksessä. ”Tutkijalla on väistämättä omat arvostuksensa ja mielipiteensä. Niistä on mahdotonta vapautua, mutta arvolähtökohdista pitäisi kertoa avoimesti.” (Schulman 2003, 10). Eskola ja Suoranta (1998, 211) ovat todenneet, että laadullisen tutkimuksen lähtökohtana on tutkijan avoin subjektiviteetti ja sen myöntäminen, että tutkija on tutkimuksensa tärkein tutkimusväline.

Tätä kirjoittaessani olen vilpittömästi objektiivisuuteen pyrkivä tutkija, mutta on mahdotonta rajata pois sitä tosiseikkaa, että samanaikaisesti olen yksi tutkittavan ilmiön keskeisiä toimijoita; sekä viranhaltija että kolmannen sektorin, taideyhdistyksen toimija. Tämä asetelma on kiistatta myös hyödyllinen, koska ulkopuoliselle tutkijalle olisi mahdoton tehtävä sisäistää se aineisto ja tietomäärä, mikä minulle on vuosien mittaan tutkimuskohteesta kertynyt. Tutkimusprosessi on antanut lisäksi oivallisen mahdollisuuden reflektoida tutkimuksen tuloksia ja toiminnan käytäntöjä, mistä, niin uskon, on molempien puoleista hyötyä.

Olen tutkimusprosessin kuluessa joutunut selvittämään omaa rooliani ja pohtimaan motiivejani tutkimuksen tekemiseen. Ehkä olen halunnutkin todistaa itselleni ja erityisesti muille, että lukuisien taideprojektien toteuttamisella ja niiden nivomisella kaupunkisuunnitteluun on ollut ja olisi tulevaisuudessa merkitystä niin kaupungin elämän rikastuttajana kuin ulkoisen imagon kohottajana. Ehkä olen tutkimustyölläni halunnut vahvistaa diskurssia fyysisen ympäristön ja kaupunkitaiteen merkityksestä imagotekijänä. Kun näin varmaan on, on kyseessä kuitenkin tiedostettu arvolähtökohta.

Omasta tutkijan positiostani on todettava, että se on ainakin avoimesti kerrottu ja läpinäkyvä. Takataskussa ei ole kätkeytyä tarkoituseriä vaan kaikki kortit ovat nähtävissä pöydällä.

Validiteetti- reliabiliteettikysymykset

Käsitteet validiteetti ja reliabiliteetti ovat perinteisesti liittyneet kvantitatiivisen eli määrällisen tutkimuksen luotettavuuden arviointiin. Tällöin tutkimuksen validius eli pätevyys tarkoittaa mittarin ja tutkimusmenetelmän kykyä mitata juuri sitä, mitä on tarkoituskin mitata. Reliaabelius tarkoittaa tutkimuksen toistettavuutta tai luotettavuutta. (mm. Hirsjärvi ym. 2005.)

Laadullisen tutkimuksen piirissä käydyssä keskustelussa on esitetty, että validiteetti ja reliabiliteetti eivät perinteisesti ymmärrettyinä lainkaan soveltuisi kvalitatiivisten tutkimusten arviointiin. Laadullinen tutkimus on usein juuri tapaustutkimusta. Kahta samanlaista tapausta ei ole, joten perinteiset luotettavuusarviointit eivät tule kysymykseen. Tarvitaan käsitteiden uudelleenmäärittelyä tai kokonaan uusia termejä, esimerkiksi uskottavuus, siirrettävyys, varmuus ja vahvistuvuus. Takertumatta termeihin voidaan Eskolan ja Suorannan (1998, 212–213) tavoin kiteyttää, että perimmältään tutkimuksen arvioinnin taustalla on kysymys sen sisältämien väitteiden *perusteltavuudesta ja totuudenmukaisuudesta*.

22 Vrt. Jokinen & Juhila & Suoninen (1999, 236–237).

Aineiston monipuolisuuden ja myös eri metodien yhdistämisen on yleensä katsottu lisäävän laadullisen tutkimuksen luotettavuutta. Tutkimuskirjallisuudessa puhutaan *triangulaatiosta*²³, jolla tarkoitetaan erilaisten aineistojen, teorioiden tai menetelmien käyttöä samassa tutkimuksessa. Samaa kohdetta voi myös tutkia useampi tutkija. Siten voidaan puhua neljänlaisesta triangulaatiosta eli aineisto-, tutkija-, teoria- ja menetelmätriangulaatiosta²⁴. Tutkimuskirjallisuudessa on käytetty myös muita termejä kuvaamaan eri menetelmien käyttöä samassa tutkimuksessa. On puhuttu metodien yhdistämisestä tai *metodologisesta pluralismista* (esim. Cantell 1999b, 27). Näitä on myös kyseenalaistettu ja katsottu useamman lähestymistavan johtavan helposti käsitteellisiin sekaannuksiin

Metodologinen pluralismi ja monesta näkökulmasta tutkittavaa ilmiötä valottava aineisto ovat kuitenkin omassa tapaustutkimuksessani perusteltuja. Kun pyrin tulkitsemaan niin syvästi kulttuurista ja ilmeneismuodoiltaan laajaa syy- ja seuraussuhteiden verkostoa kuin mistä on kysymys selvitetessä maalaispitäjän muutosta taidekaupungiksi, näyttäytyy kuvattu lähestymistapa sekaannusten uhallakin minulle ainoana mahdollisena.

Oma aineistoni sisältää runsaan kvalitatiivisen aineiston ohella myös kvantitatiivista materiaalia. Alasuutarin (1999, 32) mukaan kvalitatiivista ja kvantitatiivista analyysiä voi hyvin soveltaa samassa tutkimuksessa ja saman tutkimusaineiston analysoinnissa, ne eivät ole toisensa poissulkevia analyysimalleja. Olenkin käyttänyt niitä toisiaan täydentäen, esimerkiksi niin, että kvalitatiivista aineistoa, kuten lehtikirjoittelua on tarkasteltu sekä laadullisesti, diskurssien kautta että määrällisesti. Toisaalta olen hyödyntänyt aineistoni sisältämää kvantitatiivista materiaalia tulkiten sitä laadullisesti eli olen käyttänyt kyselyaineistoani kuvaamaan lähinnä muutosten suuntaa enkä tilastollisesti relevantissa mielessä.

Tapaustutkimuksen yleistettävyyden kannalta on Eskolan ja Suorannan (1998) mukaan tärkeää, että aineisto muodostaa tavalla tai toisella kokonaisuuden, tapauksen. Yksittäinenkin tapaus sisältää mahdollisuuksia yleistämiseen, kunhan tapaus on kuvattu hyvin ja käsitteellistetty. Keskeisiä ovat aineistosta tehtyjen tulkintojen kestävyys ja syvyys. Siirrettävyydellä tarkoitetaan tutkimuksen havaintojen soveltumista toiseen tapaukseen ja toisenlaiseen toimintaympäristöön. Tämänkin suhteen pätee se, että huolellisesti kuvattu tapaus voi toimia inspiraation lähteenä muille. Loppuluvussa palaan vielä arvioon oman tutkimukseni yleistettävyydestä. Voiko ainutkertaisen tapauksen tulkinnassa edes olla mitään yleistettävää?

2.5 KAAOKSESTA JÄRJESTYKSEEN

Pääosa aineistostani on runsaan kymmenen vuoden ajalta eli tapaustutkimukseni kohteen, Kankaanpään ydinkeskustaprojektin käynnistämisestä, vuodesta 1995 lähtien vuoden 2006 loppuun. Siihen sisältyy kankaanpääläisten, niin ”ei-asiantuntijoiden” kuin taiteeseen suuntautuneidenkin puhuntaa. Edustettuina ovat eri aloja edustavat toimijatahot, päätöksentekijät, viranhaltijat, yritys-elämä ja media. Käytettävissä olevasta laajasta ja monipuolisesta aineistosta on se hyöty, että materiaalia on löytynyt tutkimuskysymysten tarkentuessa ja tarkastelukulman muuttuessa.

Alasuutarin (1999, 40) ohjeita noudattaen olen lähtenyt vaiheittain pelkistämään havaintoaineistoani hieman hallittavammaksi määräksi erillisiä *raakahavaintoja*. Alasuutari korostaa, että laadullisessa analyysissä on tärkeää pyrkiä pelkistämään raakahavainnot mahdollisimman suppeaksi havaintojen joukoksi, keskittyä olennaiseen. Vaarana on nimittäin, että ”jos keskittyy elämän ja tutkimusaineiston loputtomaan moninaisuuteen, ilmiöstä ei saa lopulta mitään otetta. Kaikki peittyi loputtomista eroista koostuvaan harmauteen.” (Alasuutari 1999, 43.)

23 Triangulaatio tarkoittaa alkujaan kolmiomittausta eli eri pisteistä tapahtuvaa maastomittausta.

24 Eskolan & Suorannan (1998) ja Hirsjärven ym (2005) mukaan tällaisen erottelun on esittänyt Denzin 1970/ 1978.

Metodina diskurssianalyysi

Olen soveltanut diskurssianalyysin tarjoamaa viitekehystä etsiessäni ja tyypitellessäni havaintoja laajas-
ta aineistostani. Diskurssianalyysi on eräs, 1990-luvulla varsin suosituksi tullut, laadullisen tutkimuksen
suuntaus. Arja Jokinen, Kirsi Juhila ja Eero Suoninen (1993, 9) ovat määritelleet diskurssianalyysin sellai-
seksi kielen käytön ja muun merkitysvälitteisen toiminnan tutkimukseksi, jossa analysoidaan yksityis-
kohtaisesti sitä, miten sosiaalista todellisuutta tuotetaan erilaisissa sosiaalisissa käytännöissä. Tai Eero
Suonisen sanoin: ”Perusajatuksena on kielenkäytön tarkasteleminen tekemisenä, joka muotoutuu so-
siaalisissa prosesseissa ja rakentaa sosiaalista todellisuutta” (Jokinen & Juhila & Suoninen 1999, 17). Täl-
löin siis huomion kohteena ei ole niinkään se, miten kieli ja muunlainen viestintä kuvaavat todellisuutta
vaan pikemminkin tämä toiminta osana todellisuutta, rakentamassa sitä. Niinpä omassa tutkimuksessa-
nikaan en ole kysynyt ainoastaan, miten fyysinen ja kulttuurinen muutos maalaispitäjistä taidekaupun-
giksi näkyy puheena kaupungista vaan myös, miten puhe on muuttanut kaupunkia.

Lukuisat tutkijat ovat Jokisen ym. (1999) mukaan todenneet, ettei ole yhtä ainoaa tapaa tehdä diskurs-
sianalyysiä. Sitä ei ole mielekästä edes luonnehtia selkeärajaiseksi tutkimusmenetelmäksi, vaan pikem-
minkin *väljäksi teoreettiseksi viitekehyykseksi*²⁵, joka sallii erilaisia tarkastelun painopisteitä ja menetelmäl-
lisiä sovelluksia. Yksinomaan diskurssin käsitteellä on lukuisia tulkintoja. Norman Fairclough’n (1997)
mukaan kannattaa erottaa kaksi merkitystä, joista toinen on kielitieteessä vallitseva: diskurssi sosiaa-
lisena toimintana ja vuorovaikutuksena, ihmisten kanssakäymisenä todellisissa sosiaalisissa tilanteissa.
Toista merkitystä käytetään jälkistrukturalistisessa yhteiskuntateoriassa (esim. Foucault’n tuotannossa):
diskurssi todellisuuden sosiaalisena konstruktiona, tiedon muotona. Itse Fairclough käyttää termiä dis-
kurssi molemmissa merkityksissä liittäen nämä kaksi itse asiassa yhteen. (Mt., 31.) Omassa tutkimukses-
sani jaan tämän Fairclough’n käsityksen.

Arja Jokinen on tarkastellut diskurssianalyttisen tutkimuksen suhdetta sukulaistraditioihin. Hänen mu-
kaansa diskurssianalyysin teoreettinen koti on sosiaalisen konstruktionismin traditiossa. ”Diskurssiana-
lyysi, retoriikka, keskusteluanalyysi, semiotiikka ja etnografia jakavat sosiaalisen konstruktionismin mu-
kaisen kiinnostuksen sen tutkimiseen, kuinka sosiaalinen todellisuus rakentuu kielenkäytössä ja muussa
toiminnassa. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että ne jakavat kiinnostuksen tekstien ja /tai puheen tut-
kimiseen.” Tällöin tutkimamme todellisuus näyttäytyy aina ”jostakin näkökulmasta merkityksellistetty-
nä”, sitä ei voi kohdata ”puhtaana”. (Jokinen ym. 1999, 38–39.)

Metodisia apuvälineitä diskurssianalyysi on lainannut mm keskusteluanalyysistä ja niin kutsutusta uu-
desta retoriikasta. (Jokinen ym. 1993, 9-10.) Perinteisestihän retoriikka ymmärretään taitona puhua hy-
vin ja vakuuttavasti, yleisön vakuuttamisena jonkin argumentin pätevyydestä ja pyrkimyksenä saada
yleisö sitoutumaan siihen, pahimmillaan ylipuhumisena ja aivopesuna. Jan Blomstedtin (2003) mukaan
akateemisessa maailmassa on jo pitkään puhuttu ja kirjoitettu ilmiöstä nimeltä ”retorinen käänne”. Mo-
dernissa retoriikassa esiin ovat nousseet kielen funktiot, merkkijärjestelmät, loogisen ja figuratiivisen
ilmaisun kysymykset sekä prosessin vastavuoroisuus. Vakuuttaminen on edelleen yksi mutta ei ainoa
päämäärä. ”Päämääränä on - sanokaamme varovaisemmin - ymmärtää maailmaa välissämme (mt., 11).”

²⁶ Blomstedt kuvaa siirtymää klassisesta retoriikasta nykyretoriikkaan matkana neuvoista neuvotteluihin.

25 Tämä viitekehys rakentuu seuraavista teoreettisista lähtökohtaoletuksista:

1. Oletus kielen käytön sosiaalista todellisuutta rakentavasta luonteesta
2. Oletus useiden rinnakkaisten ja keskenään kilpailevien merkityssysteemien olemassaolosta
3. Oletus merkityksellisen toiminnan kontekstisidonnaisuudesta
4. Oletus toimijoiden kiinnittymisestä merkityssysteemeihin
5. Oletus kielen käytön seurauksia tuottavasta luonteesta (Jokinen & Juhila & Suoninen 1993, 17–18.)

26 Blomstedt (2003, 7) siteeraa mottonaan Hannah Arendtia (2002): ”Maailma, kuten kaikki muu välissä oleva, samanaikaisesti yhdistää ja erottaa ihmisiä.” Arendtiin viitaten Blomstedt toteaa: ”Emme vain elä samassa maailmassa tai omissa maailmoissamme. On syytä huomata myös välissämme oleva tila, joka on kielestä, esteistä, etäisyyksistä ja esisopimuksista tehty. Se vaikuttaa meihin, ainakin osittain, meistä itsestämme riippumatta.” (Blomstedt 2003, 9.)

(Mt., 9–11.) Diskurssianalyysin yhteydessäkin on syytä tunnistaa ja ymmärtää retorisen vakuuttamisen ilmiöitä, joita usein sisältyy etenkin toimijoiden puheeseen.

Diskurssianalyysi herätti oman kiinnostukseni siinä vaiheessa, kun tunnistin mahdollisuuden käyttää diskurssin käsitettä sen laajassa merkityksessä. Jokinen, Juhila ja Suoninen ovat jo vuonna 1993 todenneet, että ”vaikka valtaosa sosiaalisesta vuorovaikutuksesta ja asioiden merkityksellistämisestä tapahtuukin sanallisen viestinnän keinoin, voidaan myös ei-sanallisia tekoja tarkastella merkityksellisinä” (mt. 27). Tämän diskurssin käsitteen laajemman tulkinnan jakavat useat nykytutkijat. Esimerkiksi Fairclough (1997, 75, vrt. myös Fornäs 1998, 186) käyttää lingvistien tapaan diskurssin käsitettä viittaamaan puhuttuun ja kirjoitettuun kieleen, mutta myös muunlaiseen merkitysten tuottamiseen kuten kuviin (valokuva, elokuva, video, grafiikka) ja sanattomaan viestintään (eleet).

Pauline von Bonsdorff (1991) on lisensiaatintyössään rajannut arkkitehtuuridiskurssin tiukasti tarkoittamaan verbaalisesti, kirjoitetussa tai suullisessa muodossa esitettyjä kommentteja arkkitehtuurista. Hän ei halua laajentaa käsitettä sisällyttämään myös arkkitehtuurin visualisointeja ja siihen liittyvää muuta kuvallista materiaalia. Bonsdorffin mielestä käsitteellinen terminologia hajoaa, jos diskurssi ei edes pääasiallisesti ole diskursiivista²⁷. (Mt., 16.) Arkkitehtuuriajatteluun Bonsdorff lukee kuitenkin kuuluvaksi kolme eri tasoa. Yleisemmällä ja abstraktimmalla tasolla on arkkitehtuuriajattelu, sen jälkeen seuraavat verbalisoidut ja visualisoidut arkkitehtuurikannanotot, ja viimeisenä, konkreettisimpana on toteutettu arkkitehtuuri eli rakennettu ympäristö. Arkkitehtuuriajattelu hahmottuu kirjoituksissa, kuvissa ja rakennuksissa, ja on saavutettavissa vain niiden kautta. (Mt., 13.) Jos siis ajattelu voi käsittää kaikki edellä mainitut tasot, niin analogisesti mielestäni myös diskurssin käsitteen voi laajentaa. Samoin teot voivat olla ajatuksellisia, puhuttuja, kirjoitettuja ja konkreettista toimintaa.

Omassa tutkimuksessani olen lähtenyt diskurssin käsitteen laajasta tulkinnasta. Puheen, kirjoitusten ja kuvien ohella tarkastelen myös fyysistä ympäristöä ja kaupunkitaidetta osana diskurssia. Taideteot ovat osa puhuntaa, ne ovat konkreettisia puheenvuoroja ympäristössä ja saavat aikaan myös uutta puhetta. Diskurssit heijastavat maailmaa ja muuttavat sitä. Näkemystäni perustelen tarkemmin luvussa 7.

Kiehtovaksi diskurssien maailman tekee myös ”merkityssysteemien kirjon” tarkastelu: ”Sosiaalinen todellisuus hahmottuu moninaisena: useiden rinnakkaisten tai keskenään kilpailevien systeemien kenttänä, jotka merkityksellistävät maailmaa, sen prosesseja ja suhteita, eri tavoin” (Jokinen ym. 1993, 24). Erilaisia merkityssysteemejä on kutsuttu toisinaan diskursseiksi ja toisinaan tulkintarepertuaareiksi²⁸. ”Olennaisinta ei ole se, kumpi käsite kulloinkin valitaan, vaan se, miten se määritellään kussakin tutkimuksessa. Itse näemme diskurssin ja repertuaarin käsitteiden olevan niin läheisiä sukulaisia, että määrittelemme ne molemmat verrattain eheiksi, säännönmukaisten merkityssuhteiden systeemeiksi, jotka rakentuvat sosiaalisissa käytännöissä ja samalla rakentavat sosiaalista todellisuutta.” (Mt., 26–27.)

Diskurssit ovat aina tutkijan tulkintatyön tuloksia, eivät analyysin raakamateriaalia. Niinpä merkityssysteemien analyysissä ei ole kyse tekstien ominaisuuksien mekaanisesta kirjaamisesta vaan perustellusta tulkinnasta, joka perustuu tutkijan ja aineiston väliseen vuoropuheluun. (Jokinen ym. 1993, 28.) Tutkijan ”tärkein metodinen valmius on halu tunnistaa aineistostaan ihmettelyn aiheita: ristiriitaisia jännitteitä, urautumista, hienosäätöä...” Diskurssianalyysissä tulkintoja pystyy perustelemaan ainoastaan seurustelemalla aineistonsa kanssa riittävän tiiviisti ja raportoimalla seurustelun kuluessa kehkeytyneet havainnot. Tärkein osa työtä on työlästä tulkintoja kehittävästä uurastusta aineiston kanssa. (Mt., 13.) Uskoisin,

27 Bonsdorff (1991, 16) viittaa Jorma Männyn arkkitehtuurin diskurssin määrittelyyn, mitä hän pitää liian laajana: ”arkkitehtuurin diskurssi tarkoittaa ilmaistuja ajatuksia, keskustelua, väittelyitä tutkimuksia, Penan tai Vadun piirroksia, arkkitehtuuripiirustuksia, rakennettuun ympäristöön kohdistuvia tekoja jne, joiden perusteella muodostuu mielikuva tai mielikuvia arkkitehtuurista”. Eroaako diskurssi tällöin rakennetusta ympäristöstä ja jos, niin miten, kysyy Bonsdorff.

28 Tulkintarepertuaarin käsite sopii lähinnä sellaisiin tutkimuksiin, joissa spesifioidaan yksityiskohtaisesti arkisen kielen käytön vaihtelevuutta (Jokinen & Juhila & Suoninen 1993, 28).

Kuva 11.

Mietiskelijät on Maarit Puhakan, Antti Immosen ja Mauri Lehiköisen teos Pori-Kankaanpää Taidetien varrella Kankaanpäässä.

että omassa tapauksessani aineiston tulkintaa on omiaan helpottamaan se seikka, että seurustelua aineiston ja sen tuottajien kanssa on tapahtunut koko tapaustutkimuksen ajan ja täten on edellytyksiä nähdä myös sanojen taakse. Toimijan hiljainen tieto toimii tulkinnan tukena.

Diskursseja olen etsinyt yhtä hyvin kysely- ja haastatteluaineistostani kuin mediateksteistä ja muusta kielellisestä tai kuvallisesta aineistoista sekä myös tapahtuneesta toiminnasta. Olen yksinkertaistaen tyypitellyt kankaanpääläisen puhunnan taideimagon rakentumista edistävään ja hillitsevään diskurssiin ja löytänyt molempien piiristä muutamia vallitsevia puhetapoja (luku 7). Olen tarkastellut löytämiäni diskursseja myös niiden lähteestä käsin, sillä toimijoiden, median ja yleisön positiot suhteessa diskurssien kenttään vaihtelevat. Diskurssit kamppailevat keskenään, mutta myös sekoittuvat arkielämässä toisiinsa. Jokisen ym. (1993) mukaan:

Diskurssit ja repertuaarit voivat olla paitsi rinnakkaisia, myös keskenään kilpailevia merkityssysteemejä. Valtasuhteiden verkostossa jotkut diskurssit voivat saada muita diskursseja tukevamman jalansijan. Näistä saattaa muodostua yhteisesti jaettuja ja itsestään selvinä pidettyjä 'totuuksia', jotka vaihtelevat vaihtoehtoisia 'totuuksia'. (...) Keskeiseksi nousee tällöin artikulaatiokamppailu merkityssysteemien välillä. (Mt., 29.)

Ratkeaako mysteeri?

Olen tutkimusta rakentaessani tavoitellut juonellista kertomusta, narratiivia, jossa edetään yleisestä kohti tutkimuskaupungin yksityiskohtaista tarkastelua. Jokaisella sisältöluvulla on oma roolinsa ja niitä voi lukea myös suhteellisen itsenäisinä selontekoina ja täten periaatteessa missä järjestyksessä tahansa.

Ymmärtävän selittämisen kautta pureudun seuraavissa luvuissa tutkimuskaupunkini ilmiöihin, taide-elämän kehittymisen vaiheisiin, kaupunkisuunnittelun prosesseihin sekä identiteetti- ja imago-kysymyksiin. Taustaksi kuvaan näiden ilmiöiden liittymistä ajassa liikkuvaan keskusteluun. Lomitan havaintojani muuhun tutkimukseen ja teoreettisiin viitekehyksiin viittaan kulttuuri-, imago- ja yhdyskuntasuunnittelun teorioihin. Kukin luku vastaa tutkimuksen alakysymyksiin ja valottaa osaltaan taidekaupungin mysteeriä. Aineistolähtöisten ja omien havaintojeni yhdistämisessä ja pelkistämisessä olen käyttänyt diskurssianalyysiä. Ratkeaako siis arvoitukseni diskurssien kilpailun myötä?

Kuva 12. Antti Pedrozon teos *Tuoli* Keskuskadun varrella Signe Anttilan puutarhassa kesänäyttelyssä 2005 *Liikkuva keskipiste*.

3 | ILMIÖITÄ TUTKIMUKSEN TAUSTALLA

Yhä selkeämmin on nähtävä sekä yrityselämässä että julkisella sektorilla se, että luovuus ja sitä tukeva kulttuuriosaaminen ovat tulevaisuuden talouden kovaa ydintä.¹

Tässä luvussa sijoitan tutkimukseni vallitsevaan myöhäismoderniin yhteiskunnalliseen kontekstiin. Luonnehdin ajankohtaista luovuuskeskustelua ja myös julkishallinnossa virinnyttä, luovuuden ja kulttuurin merkityksiä painottavaa tahtotilaa. Katsaukset kulttuuripolitiikan diskursseihin eri aikakausina ja keskusteluun kulttuurin taloudellisista ja aluekehitysvaikutuksista luovat pohjan ymmärtää kulttuurin tuotteistamiseen ja imago vaikutusten korostamiseen johtanutta kehitystä.

Alueiden ja paikkojen välinen kilpailu vetovoimasta ei ole uusi ilmiö, Taloudellinen ja kulttuurinen globalisaatio on kiristänyt tätä kilpailua. Harri Anderssonin (1997) sanoin:

Kaupunkien edistämispolitiikan taustalla ovat maailmanlaajuisten taloudellisten ja poliittisten järjestelmien muutokset, joihin kaupungit reagoivat saadakseen osuutensa uudessa järjestelmässä ja taatakseen asemansa kaupunkien välisessä kilpailussa. Esimerkkeinä tästä ovat kilpailu Euroopan kulttuuripääkaupungin tittelistä, olympiakisojen isännyydestä tai Euroopan Unionin kehittämisrahoista. Kysymys on "paikkojen sodasta", jossa paikkojen edistäminen tai uudelleenrakentaminen on oleellinen osa menestymisen politiikkaa.

Nykytutkimuksen valossa on kilpailussa menestymiselle löydetty uusia selitysmalleja. Luovat, monimuotoiset ja kulttuurisesti rikkaat kaupungit pärjäävät. Rakennettu ympäristö, arkkitehtuuri ja julkiset ulkotilat ovat yhä tärkeämpiä kaupunkien profiloitumiselle. Postmodernismin ilmiö tuoda taide pois gallerioista osaksi rakennettua ympäristöä on kohdannut luontevasti kaupunkiympäristöjen parantamiseen tähtäävät päämäärät.

Tutkimuskohteeni Kankaanpää pitää sisällään yllä kuvatut ajankohtaiset ilmiöt pienoiskoossa. Ne näkyvät siis kaikkialla yhteiskunnassa. Kaupungin pieni koko ja perifeerinen sijainti tuo oman mausteensa ilmiöiden tulkinnalle. Ehkä se vain korostaa niiden suhteellista merkitystä?

3.1 LUOVUUS AJAN HERMOLLA

Luovuuden nimiin vannotaan tänään kaikkialla. Kun vielä 1990-luvun lopulla menestyksen avainsanoja olivat informaatio, tieto, teknologia, osaaminen ja oppiminen (Sotarauta & Kostiainen 1999, 11), on luovuus tämän päivän mantra. Luovuus ei ole taiteilijoiden yksinoikeus. Luovuuden nähdään olevan keskeisessä roolissa kaikessa kehitystoiminnassa, olipa kyse elinkeinoelämän, kaupunkien tai kansakuntien kilpailukyvyistä. Vanhasen 1. hallitusohjelmaan oli kirjattu tavoite koko maan kattavan luovuusstrategian

¹ Wilenius 2004, 202.

laatimisesta luovan toiminnan edellytysten kehittämiseksi². Maakuntien, seutukuntien ja kuntien strategioissa vannotaan luovuuden ja kulttuurin nimiin. Niillä nähdään olevan sekä suoranaista taloudellista että imagollista, symbolitalouteen liittyvää merkitystä.

Perinteisesti luovuudella on tarkoitettu keksimistä, mielikuvitusta, uudelleenluomista ja näkymättömiin mahdollisuuksien löytämistä. Charles Landryn ja Franco Bianchinin mukaan tänään tarvitaan kuitenkin täysin erilaista luovuutta, kun tiedämme kaikesta enemmän, mutta ymmärrämme vähemmän. Tarvitsemme luovuutta erityisesti kykyyn tehdä synteesejä. Tarvitsemme välittäjän taitoja ja verkostojen luoja, toisin sanoen yhdistelevää luovuutta, joka kokoaa odottamattomia elementtejä yhteen. Luovuus ja innovatiivisuus pitääkin erottaa käsitteinä toisistaan. Luovuus on prosessi, jossa tuotetaan uusia ideoita ja innovaatio on näiden ideoiden käyttöönottamisen prosessi eli uusien ideoiden sopeuttamista todellisuuden asettamiin rajoituksiin. (Landry & Bianchini 1998.)

Kansainvälisesti luovuuskeskustelu on kiihtynyt erityisesti yhdysvaltalaisen talousmaantieteilijän Richard Floridan vuonna 2002 ilmestyneen kirjan *The Rise of the Creative Class* myötä. Floridalle ei riitä monien käyttämä ilmaus, että olemme siirtyneet/siirtymässä tietoon perustuvaan informaatiokeskeiseen talouteen, vaan hänelle luovuus on yhteiskunnan ja talouden tärkein käyttövoima. Floridan käsitteistössä ”tieto” ja ”informaatio” ovat luovuuden työkaluja ja raaka-aineita. Luovuuden tuote on ”innovaatio”, olipa kyseessä sitten uusi teknologinen luomus taikka uusi liiketoimintamalli tai -menetelmä.” (Florida 2005, 95.)

Tieto ja informaatio muodostavat siis perustan, jolta luovat ideat nousevat, mutta johtaakseen toimintaan ja toteutukseen tulee idean muuttua innovaatioksi. Innovaatiolla on siis hyötyaspekti eli innovaatio on uuden tiedon luomista ja soveltamista siten, että siitä on taloudellista tai muuta hyötyä. Käytän tutkimuksessani käsitteitä luovuus, idea ja innovaatio yllä kuvatuissa merkityksissä³.

Legitimoitu luovuus

Suomessa myös valtionhallinto on kuluvalle vuosikymmenellä⁴ panostanut erityisesti luovan toiminnan ja talouselämän välisen yhteyden syventämiseen. Vuonna 2002 tuotettu hallituksen taide- ja taiteilijajohdettu ohjelma *Taide on mahdollisuuksia* (TAO) tähtää luovan hyvinvointiyhteiskunnan kehittämiseen.

2 ”Valtioneuvoston taide- ja taiteilijajohdettu periaatepäätös antaa hyvän pohjan kulttuurin ja taiteen edistämiseksi. Luovan toiminnan edellytysten kehittämiseksi laaditaan koko maan kattava luovuusstrategia.” Pääministeri Matti Vanhasen hallituksen ohjelma (2003, 32), Valtioneuvoston kanslia, Helsinki.

3 Luovuuden ja innovatiivisuuden määritelmät on kirjattu valtioneuvoston luovuusstrategiatyön loppuraporttiin seuraavasti: *Luovuudella* tarkoitamme kykyä yhdistellä merkityksiä ja asioita ennen kokemattomilla tavoilla. Luovuus nousee yksilöiden henkisestä liikkuvuudesta ja ajattelun avaruudesta. Elin- ja toimintaympäristön monimuotoisuus ja joustavuus mahdollistavat sen toteutumisen. Halu toimia vapaasti ja ottaa riskejä siivittää usein luovuutta. Luovuuden kannalta on tärkeää, että riskinoton mahdollisuudet, perusturvallisuus ja kansalaisten keskinäinen luottamus ovat tasapainossa. *Innovatiivisuudella* tarkoitamme kykyä ja uskallusta viedä luovat ideat uusiksi tuotteiksi, palveluiksi tai käytännöiksi työ- ja muissa yhteisöissä ja organisaatioissa. Sen toteutumista edesauttaa, jos yhteisö arvostaa luovuutta ja jos organisaation toimintakulttuuri, johtamis-, ohjaus-, ja palkitsemisjärjestelmät sekä resurssit saadaan tukemaan sitä. Lisäksi innovatiivisuus edellyttää esteetöntä, muodolliset rajat ylittävää vuorovaikutusta organisaatioissa ja niiden kesken. (Opetusministeriö 2006.)

4 Kupoli-toimikunnan mietintö (Kulttuuripolitiikan linjat. Komiteamietintö nro 36. VAPK. Helsinki 1992) kertoo, että jo 1990-luvun alussa Suomen julkishallinnossa oli vallalla käsitys taide- ja kulttuurisektorin suurista kansantaloudellisista vaikutuksista ja puhetapa oli muuttunut markkinaorientoituneeksi. Rinnalla kulki luonnollisesti edelleen ajatus siitä, että taide- ja kulttuurilaitosten resurssit on turvattava yhteiskunnan tuella, mutta instituutioitakin rohkaistiin etsimään uusia toimintamuotoja ja rahoitustapoja. (Ilmonen 2001, 3.)

Ohjelmassa nähdään taiteen ja kulttuurin tuottaminen kansakunnan strategisena voimavarana. Kulttuuriosaamisen tulisi olla olennainen osa innovaatiojärjestelmää ja kulttuuriosaamista tulisi viedä eteenpäin samalla innolla kuin teknologian kehittämistä. Tämä edellyttäisi luonnollisesti resurssien huomattavaa lisäämistä. (Opetusministeriö 2002.)

Valtioneuvoston luovuusstrategiatyö käynnistettiin vuonna 2003 esiselvityksellä työn toteuttamista-voista. Luovuuskertomus (Opetusministeriö 2004) on jo sinällään pirstävä poikkeus hallinnolle tyyppillisestä kapulakielestä. Työryhmä pohtii siinä raikkaasti luovuuden olemusta ja merkitystä, luovuuden esteitä, keinoja, joilla se voidaan tappaa ja edistämisen mahdollisuuksia. Työryhmän suuntaa antava määritelmä luovuudelle kuuluu: ”Luovuus on yhteisöjä, yhteiskuntaa ja kulttuuria uudistava voimavara. Se ilmenee esimerkiksi uusina ideoina, merkityksinä, tulkintoina, käytäntöinä tai tuotteina.” (Opetusministeriö 2004, 8.)

Luovuuskertomuksen ja siitä saatujen lausuntojen jälkeen valmistelutyötä jatkettiin opetusministeriön nimeämissä kolmessa osatyöryhmässä; luova ihminen, luovat ympäristöt ja luova talous. Kaikkien työryhmien yhteinen näkemys oli, että luovuus kuuluu kaikille ja merkitsee mahdollisuutta vaikuttaa omaan elämäänsä ja toimintaympäristöihinsä. Luovuuden esteinä nähdään työelämän kehityksen nykysuuntaus; kiireen ja työuupumuksen lisääntyminen sekä reviiressään vartioiva sektoroitunut hallintorakenne. Painotuseroja ryhmien kesken löytyy suhtautumisessa mm luovuuden yhteiskunnalliseen käyttöön. Kun luova talous -työryhmä katsoo, että luovuuden edistämisyhtymysten tulee lisätä myös talouskasvua ja Suomen kilpailukykyä, korostaa luovat ympäristöt -työryhmä mieluummin riittävän vapauden antamista luoville ihmisille, mikä tuo heidän panoksensa parhaiten myös yhteiskunnan tavoitteiden käyttöön. Merkitsevä on, että nimenomaan luova talous -työryhmä nostaa painokkaimmin esiin luovuuden kulttuurin voimistamisen taiteen keinoin. Tämän katsotaan edellyttävän mm alan resurssien turvaamista sekä taidelaitosten laadun ja innovatiivisuuden kehittämistä. Taiteen ja kulttuurin työryhmä näkee rakentavan siltaa ja välineitä yhteiskunnallisen toiminnan uutta etsivälle orientaatiolle. Kulttuuri on ”hienovarainen opettaja” luodessaan edellytyksiä ja ylläpitäessään uteliaisuutta uuteen tai toisin näkemiseen. Vaikka luovalla taloudella kokonaisuutena tarkoitetaan luovaan ja innovatiiviseen toimintaan panostamista koko taloudellisen toiminnan alueella, painottaa työryhmä erityisesti kulttuurin toimialoja ja kulttuuriviennin mahdollisuuksia. (Opetusministeriö 2005.)

Luovuusstrategian laadinnan yhteistyöryhmän kokoava raportti *Yksitoista askelta luovaan Suomeen* valmistui syksyllä 2006 (Opetusministeriö 2006⁵). Ohutta raporttia lukiessa ei voi kuin pettyä. Laajan valmistelutyön tuloksena palattiin alkupisteeseen ja tyydyttiin luovuuden haasteiden tunnistamiseen kaikilla toiminnan alueilla, mutta varsin yleisellä tasolla⁶. Valmistelussa ehkä koettiin, että Suomessa asiat ovatkin varsin hyvin, eikä mitään erityisiä toimenpiteitä tarvita. Raportissa esitellään Floridan ja Tinaglin *Euro-luovuus* -matriisi vuodelta 2004, jonka mukaan Suomi sijoittuikin luovuuden edellytysten, kuten koulutuksen ja teknologian suhteen johtavaksi maaksi Euroopassa. Loppuraportin saatesanoissa todetaan:

Kantava ajatuksemme työryhmän työskentelyssä oli, että luovuus on sellainen tapa kokea, ajatella ja toimia, joka on syytä saada käyttöön laajasti yhteiskunnassa. Millään yksittäisellä tempuilla Suomea ei tehdä luovemmaksi. Toinen lähtökohta oli, että luovuutta ei voi ostaa eikä luovuuteen voida pakottaa.

5 www.minedu.fi/OPM/Kulttuuri/kulttuuripolitiikka/linjaukset_ohjelmat_ja_hankeet/luovuusstrategia

6 Luovan Suomen yksitoista askelta ovat luovuusstrategiatyön loppuraportin mukaan: 1. Lasten luovuutta vaalitaan - vanhemmilla on vastuu, yhteiskunta tukee. 2. Eheytytystä koulupäivästä luovuutta tukeva rytmi koulutukseen. 3. Kulttuurin kaikki alueet kukoistamaan. 4. Ikkunoita auki arvoja ja asenteita tarkistamalla. 6. Innostaviin ympäristöihin. 7. Motivoinnilla, johtamisella ja urakierrolla vauhtia luovuuteen. 8. Luovuutta ja innovatiivisuutta kaikille toimialoille ja alueille. 9. Ideat tuotteiksi yrityksissä. 10. Hallinnon rakenteita ja toimintatapoja uudistetaan. 11. Luovuussopimus. (Opetusministeriö 2006.)

Siksi emme esitä varsinaisesti yhtään uutta rahoituspanostusta, uutta lakia tai uutta instituutiota luovuuden nimissä. Tie kohti luovempaa Suomea kulkee asenteiden sekä ajattelu- ja toimintatapojen muuttamisen kautta. (Opetusministeriö 2006.)

Loppuraportissa heitetään pallo seuraavalle hallitukselle, jonka ohjelmassa tulisi ottaa huomioon raportin linjaukset. ”Luovuusstrategian tavoitteiden toteuttamiseksi luovuuden ja innovatiivisuuden edistämiseksi tehdään yksi seuraavan hallituksen politiikkaohjelmista.” Selvitystyö siis jatkuu ja Matti Vanhasen II hallituksen ohjelmassa 19.4.2007 liikutaan jos mahdollista entistä yleisemmällä tasolla⁷.

Luova talous ja kulttuuri

Samanaikaisesti luovuusstrategiatyön kanssa tuotettiin useita puheenvuoroja luovan talouden ja kulttuurin suhteista. Referoin tässä niistä kahta, filosofi Pekka Himasen keskustelua herättänyttä julkaisua *Välittävä, kannustava ja luova Suomi* (Himanen 2004)⁸ sekä tulevaisuuden tutkija Markku Wileniuksen kirjaa *Luovaan talouteen. Kulttuuriosaaminen tulevaisuuden voimavarana* (Wilenius 2004)⁹.

Himanen (2004) peräänkuuluttaa Suomeen uutta hyvinvointivaltion ja tietoyhteiskunnan yhdistämiseen perustuvaa mallia kansainvälisen kilpailukyvyn turvaamiseksi. Tietoyhteiskunta ymmärretään raportissa sanan laajassa mielessä vuorovaikutukselle perustuvana luovuuden yhteiskuntana, jolle olennaisinta ei ole uusi tekniikka, vaan uusi toimintatapa. Globaalien trendien tunnistaminen ja Suomen oma arvopohja ovat lähtökohtia uudelle mallille välittävän, kannustavan ja luovan Suomen rakentamiseksi.

Himasan mukaan luovan talouden uusiksi kärjiksi tulee IT -alan lisäksi nostaa kulttuuriala ja hyvinvointiala, joilla molemmilla nähdään merkittävää kasvupotentiaalia. Sen realisoimiseksi tulee rahoitusta lisätä ja erityisesti satsata liiketoimintamallien ja markkinoinnin kehittämiseen. ”Suomen mallilla eli sosiaalisen oikeudenmukaisuuden yhdistämisellä tietoyhteiskuntaan on nykyisessä globalisaatiossa tärkeä rooli. Mikään kehittynyt maa ei nosta tällä hetkellä edellä kuvattuja aiheita esiin.” (Himanen 2004, 31.) Mallissa korostetaan sitä, että kulttuuri ja hyvinvointi ovat itseisarvoja. Myös sellaista kulttuuria tulee tukea, joka ei ole taloudellisesti kannattavaa. Kulttuurin tulee toimia myös globaalin vastavuoroisuuden periaatteella ja yleensäkin Suomen on avauduttava ulospäin. Meillä on paljon hyvää, mutta siitä ei tiedetä maailmalla. Tulevaisuudellemme on ratkaisevaa osata kehittää Suomen vetovoimaista imagoa ja tähän tarvitaan markkinointiosaamista. Himasen listaaman 25 kohdan toimenpideohjelman toteutusta ei saa viivyttää, aikajänteeksi oli arvioitu kaksi vuotta. (Mt.) Arvio taisi olla ylioptimistinen.

Luovuuden ja kulttuurin merkitys on keskiössä myös Wileniuksen (2004) teoksessa. Wileniuksen mukaan globalisoituminen on edennyt vaiheeseen, jossa kansakuntien menestys perustuu henkiseen, ai-neettomaan pääomaan. Talouden keskeisenä moottorina on tulevaisuudessa kulttuuriosaaminen ja siitä kumpuava inhimillinen ja organisatorinen luovuus. (Mt., 2004, 11.)

Kulttuuriosaamisella tarkoitetaan Wileniuksen mukaan erityisesti kolmea asiaa:

- *kykyä kehittää kulttuuriseen pääomaan liittyviä tuotteita; miten tehdä tuotteista kiinnostavia, esteettisiä ja erottautumiskykyisiä*
- *kulttuurista lukutaitoa (cultural competence)*
- *vahvaan johtamiseen ja ihmisten väliseen vuorovaikutukseen perustuvaa organisaatiokulttuuria, jonka puitteissa luovuus ja innovatiivisuus nousevat esiin (Mt., 14, 212)*

⁷ www.valtioneuvosto.fi/hallitus/hallitusohjelma/fi.jsp

⁸ Eduskunnan tulevaisuusvaliokunta aloitti vuonna 2003 työn tietoyhteiskunnan syvien haasteiden kartoittamiseksi. Himasen (2004) julkaisu syntyi työn tuloksena.

⁹ Teos on osa Suomen itsenäisyyden juhlarahaston, Sitran Kulta-hanketta (kulttuurin roolia ja mahdollisuuksia taloudessa ja yhteiskunnassa käsittelevä hanke).

Tavoitteiden saavuttaminen edellyttää julkiselta sektorilta ja elinkeinoelämältä ennakkoluulotonta yhteistyötä. ”Ja ennen kaikkea tulisi miettiä, kuinka luovat toimialat, siis taide, media, design, musiikki ja teatteri ja muut vahvaa luovaa panosta edellyttävät alat pääsisivät paremmin kehittymään Suomessa ja kuinka ne pystyisivät paremmin integroitumaan muuhun talouteen. Tämä on ratkaiseva haaste Suomen tiellä kohti luovaa taloutta.” (Mt., 51.)

Edellä kuvattujen ohjelmien ja selvitysten valossa näyttää tulevaisuus siis kulttuurin kannalta varsin valoisalta. Tuntuu vallitsevan laaja yksimielisyys siitä, että kulttuuriin ja taiteeseen panostaminen kannattaa ja on suorastaan välttämätöntä tulevaisuuden haasteiden kannalta. Wileniuksen (2004) mukaan Suomeen on muodostumassa vahva poliittinen tahto kehittää kulttuurituotantoa maamme erityiseksi osaamisen ja kilpailukyvyyn alueeksi. Ongelmana ohjelmien toteuttamisessa on kuitenkin ollut ja on edelleen rahoitus. Uutta rahaa ei valtion taholta ole juurikaan osoitettu, vaan ohjelmia on toteutettu vähäisiä resursseja uudelleen suuntaamalla. (Mt., 36.) Jos näin on valtiontaloudessa, tuskin kiristynvä kuntatalouskaan lupaa kulttuurin suhteen strategisia uusia avauksia, jollaisia nyt eri tasoilla tarvittaisiin. Jääkö jäljelle kulttuurin lisääntyvä markkinaorientoituvuus ja keskittyminen megatapahtumiin? Kehitystä tosin tasapainottaa paikalliskulttuureja tukeva EU:n aluepolitiikka, mutta ilmeistä on, että kehitys on pikemminkin johtamassa kulttuurin kentän köyhtymiseen. Miksi on näin? Mitä ovat ne asenteelliset esteet, jotka ovat kulttuurialan nousun tiellä? Missä ovat kulttuurialan puolestapuhujat vaalien alla? Himasen raportin (2004) sanomasta julistetaan vain sitä toista puolta eli hyvinvointialan merkitystä ja kasvupotentiaalia. Kulttuurialaa ei ääneen puolusta juuri kukaan. Ilmiö on tuttu sekä valtakunnallisesta keskustelusta että kunnallispolitiikan painotuksista. Lukuisien tärkeiden asioiden joukossa kulttuuri on kuitenkin se vähemmän tärkeä, kun vähäisiä resursseja kohdennetaan. Seuraavassa kuvattavaa keskustelua kulttuurin monipuolisista vaikutuksista on vaan syytä jatkaa.

3.2 KULTTUURIN VAIKUTTAVUUDESTA

Kulttuurin vaikutuksista on viime vuosikymmeninä tehty lukuisia selvityksiä ja käyty vilkasta keskustelua. Kulttuuri itseisarvona, kaikille kuuluvana hyvinvointivaltion palveluna tai kulttuuri välineenä, taloudellisen tai imagohyödyn tuottajana, ovat keskustelun kärjistetyt ääripäät. Yhä useammin on keskustelu kääntynyt kulttuurin tukemisesta siihen miten kulttuuri voisi hyödyttää yhteiskuntaa ja talouselämää. Suomessa aihetta ovat tutkineet esimerkiksi Timo Cantell (1993, 1999a, 2002), Kari Ilmonen (1998, 2001) ja Kimmo Kainulainen (2005). Katsaus tähän keskusteluun tuo esiin argumentteja, jotka ovat edelleen ajankohtaisia pohdittaessa kulttuurin ja taiteen yhteiskunnallisia, taloudellisia ja aluekehitysvaikutuksia. Ennen ajankohtaiseen tutkimukseen paneutumista on vielä syytä täsmentää kulttuuripolitiikan ja kulttuuriteollisuuden käsitteitä ja niitä koskevan diskurssin muutoksia. Oman lisänsä kulttuurin talouteen on tuonut EU:n aluepolitiikka. Tämän kappaleen punaisena lankana on kysymys: Miksi kulttuuriin ja taiteeseen pitäisi ja kannattaisi panostaa?

Kulttuuripolitiikka

Eri aikakausina on ollut erilaisia painotuksia keskustelussa kulttuurin ja taiteen vaikutuksista, hyödyistä ja käyttöarvoista. On voitu tunnistaa erilaisia kehityksen aaltoja, joita ovat hallinneet erilaiset hegemoniset diskurssit kulttuurin yhteiskunnallisesta asemasta toisin sanoen *kulttuuripolitiikasta*. Taloudellisista ja työllistäväistä vaikutuksista käytävä keskustelu on itse asiassa varsin uutta. (Kainulainen & Suutari 2002, 20.) Tänäkin kulttuurista keskustellaan kuitenkin yhä useammin konkreettisen hyödyn kannalta, vaikkakin rinnalla on koko ajan taiteen ja kulttuurin perinteinen itseisarvon näkökulma. Ilmosen (2001, 1) mukaan on nähtävissä, että kulttuuripolitiikassa on 1990-luvun aikana tapahtunut diskursiivinen

käännös, joka kytkeytyy muun muassa markkinatalousideologian voittokulkuun ja globalisaatioon sekä kulttuurin ja talouden EU-integraatioon.

Wilenius (2004) erottaa itsenäisyyden ajan suomalaisessa kulttuuripolitiikassa kolme vaihetta¹⁰:

Toimintastrategioita ovat olleet kansakuntaideologia, hyvinvointivaltioideologia ja kulttuuriteollisuusajattelu. 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa, taiteen kultakaudella vietiin läpi kansallista sivistysprojektia, luotiin kansallista identiteettiä. Taiteilijoiden tukeminen ilman tuotto-odotuksia kuului asiaan. 1960-luvulta lähtien tuli kansalaisten aktivoiminen kulttuurintukemisen keskeiseksi motiiviksi. Kulttuuri nähtiin hyvinvoinnin tuottajana. Kulttuuritoimintaa oli tarjolla kaikille, sitä piti olla demokraattisesti saatavilla. Markkinatalousideologia voitti alaa perinteiseltä hyvinvointivaltioideologialta 1990-luvulla. ”Esiin nousi tarve perustella kulttuuria hyötynäkökohdilla, esimerkiksi sen taloudellisilla, matkailullisilla ja imagollisilla vaikutuksilla aluekehitykseen” (Wilenius 2004, 71). Wileniuksen taulukko (kaavio 1) havainnollistaa kulttuuripolitiikan linjamuutoksien ja kulttuuripolitiikan sisällön suhdetta kulloinkin vallalla oleviin yhteiskunnallisiin valtavirtoihin, ”suureen kertomukseen”.

LINJA	POLITIIKAN SISÄLTÖ	SUURI KERTOMUS
I Kansakuntaideologia 1800-luvun lopulta 1960-luvulle	kansallisen identiteetin luominen valtion tehtävien luominen taidepolitiikka: taiteen tukeminen TAIDE	Kansalaisuus Sivistys
II Hyvinvointivaltio-ideologia 1960-luvulta 1990-luvulle	hyvinvointivaltio taide- ja taiteilijapolitiikka valtiollistuminen kulttuuripolitiikka KULTTUURITOIMINTA	Osallistuminen Demokratia
III Kulttuuriteollisuusajattelu 1990-luvulta alkaen	markkinaistuminen teollistuminen/ teollistaminen kulttuuripolitiikka teknologisoituminen kansainvälistyminen kulttuurinen yhteiskuntapolitiikka KULTTUURI	Yksilöllistyminen Autonomia Kestävä kehitys

Kaavio 3. Suomalaisen kulttuuripolitiikan linjat. (Wilenius 2004, 60)

Kainulaisen (2005) mukaan myös 2000-luvun kulttuuripolitiikkaa leimaavat instrumentaaliset painotukset. Kulttuurin tehtävänä on lisätä taloudellista kasvua ja alueiden kilpailukykyä. ”Siksi kulttuuria on ’välineellistetty’, ’hyödykkeistetty’, ’tuotteistettu’ tai ’markkinoistettu’ jälkimodernin kulutusyhteiskunnan tarpeita silmällä pitäen” (mt.186). Tämä kehityslinja tai ajattelutapa ei ole tutkimusten mukaan

10 Cantell (2002, 6–7) on jaotellut kulttuuripolitiikan toisen maailmansodan jälkeiset jaksot seuraavasti (korostaen, että jaksot eivät ole selkeärajaisia): 1) Ehkäisevä kulttuuripolitiikka, 1940–1960 –luvut. 2) Kulttuurin demokratisoimispyrkimykset ja osallistumisen aika 1960-luvun lopulta aina 1980-luvun alkuun. 3) Taloudelliset painotukset, kaupunkimarkkinoinnin aika, 1980-luvun puoliväli – tähän päivään. 4) Sosiaaliset painotukset, kulttuurisuunnittelun aika, luova kaupunki, 1990-luvun alkupuolelta tähän päivään.

kuitenkaan selkeästi korvannut hyvinvointivaltiolista kulttuuripolitiikkaa. Pikemminkin vallitsevaa kulttuuripoliittista tilannetta leimaavat moniarvoisuus ja monipuolisuus. (Mt., 187.)

Suomalaisen kulttuuripolitiikan vaiheet ovat näkyneet myös tutkimuskaupungissani. Valtuuston puheenjohtaja Leo Suvanto avasi keskustelua hyvinvointivaltioideologian mukaisen kulttuuripolitiikan¹¹ suuntaan Kankaanpään Joulun 1965 artikkelissaan ”Kuinka on kulttuuriohjelman laita kunnassamme?”:

Muuttuvan yhteiskuntamme ongelmat ovat viime aikoina olleet vilkkaan huomion, keskustelun ja sanomalehtikirjoittelun kohteena. Vähiten ei mielipiteitä ole vaihdettu kulttuurikysymyksistä. Uusia linjoja ei ole vedetty vain koulu-uudistuksen yhteydessä, vaan myös vapaa kulttuurityö on hakemassa uusia uomia. Vaatimukset ovat kasvaneet. Entisellä nuorisoseurojen, työväenyhdistysten y.m. vapaiden kansalaisjärjestöjen uurastuksella ei enää saavuteta sellaisia tuloksia, että ne vastaisivat ajan vaatimuksia. (...) Yhteiskunnan voimakkaampaa ja läheisempää mukaantuloa kaivataan.

(...) Käytännössä on päästy jo varsin lupaaviin tuloksiin, niin kuin sekä Taide- että Musiikkiyhdistysten toiminta osoittaa. Joutuessaan tätä tietä kunnanvaltuuston ja kunnanhallituksen käsiteltäväksi, on myös kunnan luottamusmiesten ollut pakko ottaa asiaan kanta. Väkisinkin astuu siis esille kysymys kuntamme kulttuuripolitiikasta, sen ohjelmasta. (Kankaanpään Joulu 1965, 2–3.)

Kansalaisopisto, musiikkiopisto, museo ja kirjasto voimistuivat 1960-luvulta lähtien ja vastasivat demokraattisesta kulttuuritarjonnasta. Kulttuurin legitiimin aseman kunnallishallinnossa vahvisti 1970-luvun hengen mukainen kulttuuritoimintalaki. Sen myötä Kankaanpäähänkin perustettiin kulttuurisihteerin virka vuonna 1984. Toiminta ei päässyt edes kunnolla vakiintumaan, kun muutaman lyhytaikaisen viranhaltijan jälkeen virka lakkautettiin vuonna 1996. 1990-luvulla alkoi puhe kulttuurin ja taiteen imago- ja aluekehitysvaiikutuksista, mutta tutkimuksessa kuvaamaani projektitoimintaa lukuun ottamatta aktiiviset panostukset ovat Kankaanpäässä kyllä jääneet pieniksi. Ympyrä on sulkeutumassa, kun niukkenevat taloudelliset voimavarat - niin kunnan kuin paikallisen yrityselämänkin puolella - rajoittavat mahdollisuuksia kulttuurin tukemiseen. Kansalaisten omaehtoista toimintaa kaivataan jälleen.

Kulttuuriteollisuus

Theodor Adorno ja Max Horkheimer loivat 1940-luvulla sellaiset käsitteet kuin massakulttuuri ja kulttuuriteollisuus (Adorno 1991, 98). Adornon kritiikin mukaan kuluttaja ei ole ”kuningas”, kuten kulttuuriteollisuus antaa ymmärtää, ei subjekti vaan objekti (mt. 99). Kulttuuriteollisuuden käsitettä alettiin 1990-luvulla Suomessakin käyttää taiteen, kulttuurin ja joukkoviestinnän kattokäsitteenä.

Kulttuuriteollisuutta koskeva teoreettinen keskustelu on Irmeli Hautamäen (1999) mukaan alkanut sen kritiikkinä. Adorno näki kulttuuriteollisuuden alkuperän jo vuosisadan alun eurooppalaisissa kulttuurimonopoleissa. Monopolit ovat tyranneja, jotka käyttävät valtaansa levittämisiensä teosten sisältöön. Kulttuuriteollisuus väärästi yhtä paljon korkean kuin populaarin kulttuurinkin tuotteita. Kysymys taiteen autonomiasta oli siis Adornolla keskeinen, vaikkakin autonomisuus oli hänelle risiiritainen määre: ”taideteos kykenee olemaan taidetta omilla ehdoillaan vain silloin, kun joku haluaa maksaa siitä” (Hautamäki 1999, 30–31). ”Adornon marxilainen käsitys taiteen autonomisuudesta on nykyisen hyvinvointiyhteiskunnan näkökulmasta melko kovapintainen. Jotta taiteilija saavuttaisi autonomisen aseman, hänen on oltava niin hyvä, että hänen teoksilleen syntyy aitoa kysyntää.” (Mt., 32.)

11 Vrt. myöhemmin kappale 4.2, Alkuhämarän aika eli taide-elämä syntyy periferiaan.

Kulttuuriteollisuuden negatiivisia puolia autonomiseen taiteeseen verrattuna ovat Adornon kritiikissä tuotteiden standardisointi ja taiteen sortuminen instrumentaalisen järjen välikappaleeksi. Adorno näki kulttuuriteollisuuden lisäksi sosiaalisena ”initiaatoriittinä”, yhdenmukaiseen sosiaaliseen käyttäytymiseen pakottavana. Yleisö oli Adornon mielestä kulttuuriteollisuuden uhri. Lisäksi taide muuttuu pelkäänsä rahassa mitattavaksi hyödykkeeksi. Sen käyttöarvo ts. sisältö ja merkitykset korvautuvat vaihtoarvolla. Taiteen aito harrastus muuttuukin välilliseksi sosiaalisen arvonannon hankkimiseksi. Adornon teoriaa on kritisoitu yleisöä aliarvioivana. Siinä on tunnistettu vahva protestanttinen pohjaviritys, kun esteettinen arvo yhdistetään vaivannäköön ja kaikki huvittava ja hauska on arvotonta. (Mt., 38–39.)

Kulttuuriteollisuuden käsitteen piiriin on perinteisesti katsottu kuuluneen elokuvateollisuus ja videot, äänilevyteollisuus, kirjojen ja sanomalehtien kustantaminen sekä televisio- ja radiotoiminta. Varsinkin populaarikulttuurin saralla on aina tehty bisnestä, mutta nyttemmin avartuneeseen kulttuuriteollisuuden käsitteeseen katsotaan sisältyvän kaikenlainen kulttuuritoiminta, myös esimerkiksi teatteri, konserttitoiminta, kuvataide ja musiikkijuhlat. (Ilmonen 2001, 4.) Kotroa lainaten Ilmonen kiteyttää: ”Kulttuuriteollisen näkökulman kautta pyritään lähentämään taide- ja kulttuurisektoria yritysmaailmaan ja löytämään keinoja taloudellisesti kannattavalle luovalle työlle” (mt., 4).

Liisa Uusitalo ryhmittelee kulttuuriteollisuuden toimintatavan mukaan ”(1) editoriaaliseen teollisuuteen (kirjankustannus, elokuva, äänitteet), (2) ohjelmavirtateollisuuteen (radio, televisio), (3) kirjoitetun informaation tuotantoon (sanoma- ja aikakauslehdet) ja (4) sähköiseen viestintäteollisuuteen (uusmedia). Jos kulttuuriteollisuus määritellään erittäin väljästi voi tähän vielä lisätä (5) esittävän taiteen ja tapahtumatuotannon (teatteri, tanssi, ooppera, konserttimusiikki, näyttelyt).” (Uusitalo 1999, 137.) Kulttuuriteollisuuden käsitteen laajenemisen 1980-luvulla käsittämään myös esittävän taiteen ja kulttuuritapahtumat Uusitalo katsoo johtuvan oikeastaan käännösvirheestä. Englannin kielen *industry* tarkoittaa tässä yhteydessä mieluummin *toimialaa* kuin teollisuutta, vaikkakin myös esittävä taide on saamassa perinteisen kulttuuriteollisuuden piirteitä. Sitäkin pitää tuottaa, markkinoida, levittää. (Mt., 131, Kainulainen 2005.)

Syrjästä esiin

Euroopan neuvoston Syrjästä esiin -raportti (1998) linjaa kulttuurin uutta tulemistä marginaalista yhteiskunnallisen vaikuttavuuden keskiöön. Raportin mukaan kulttuurisen, sosiaalisen, taloudellisen ja alueellisen kehityksen välillä vallitsee monikerroksinen vuorovaikutus. Kulttuuri nostetaan raportissa kohti yhteiskunnallisen keskustelun ydintä.

Suomen liittyminen Euroopan unioniin on monipuolistanut kulttuurin kenttää ja tarjonnut uusia rahoitusmahdollisuuksia. EU:n rakenne- ja aluepolitiikka korostaa kuitenkin kulttuurin taloudellisia merkityksiä, sillä merkittävätkin kulttuurihankkeet on perusteltava taloudellisin argumentein; työllisyyttä ja kulttuurimatkailua edistävinä hankkeina. Uusissakaan vuosille 2007–2013 laadituissa rakennerahasto-ohjelmissa¹² ei kulttuurilla ole itseisarvoa. Kulttuuri nähdään alueiden kilpailukyvyyn vahvistajana sekä kansalaisten hyvinvoinnin ylläpitäjänä. Sillä nähdään olevan merkittäviä heijastusvaikutuksia elinkeinoelämään ja työllisyyteen. Kulttuuriprojekteista on tullut uusia aluepolitiikan välineitä. Juuri kulttuurin alalla tukipolitiikka onkin saanut aikaan tuloksia, jotka muutoin eivät olisi resurssiköyhillä alueilla olleet mahdollisia.

12 Esimerkiksi Länsi-Suomen EAKR-toimenpideohjelmassa 2007–2013 ovat toimintalinjoja seuraavat: 1. Yritystoiminnan edistäminen, 2. Innovaatiotoiminnan ja verkostoitumisen edistäminen sekä osaamisrakenteiden vahvistaminen, 3. Alueiden saavutettavuuden ja toimintaympäristön parantaminen, 4. Suurten kaupunkiseutujen kehittäminen ja 5. Tekninen tuki. Toimintalinjan 3 erityistavoitteina mainitaan mm. kulttuuri- ja matkailuyrittäjien toimintaedellytysten lisääminen sekä alueen vetovoimaisuuden ja elinympäristön viihtyisyyden lisääminen. (www.satakunta.fi, Hankerahoitus.)

Kuva 13.
Antti Immosen
teos *Auringon
massa* kuului
Kesällä kerran-
näyttelyyn,
joka järjestettiin
Kankaanpään
Taidekehällä
EU-osarahoit-
uksella 1999.

Kuva 14.
Päivi Hannin
herkkä teos
Muotokuva
kesti ehjänä vain
Kesällä kerran-
näyttelyn
avajaispäivän.

Ensimmäisen rakennerahastokauden 1995–1999 kulttuurihankkeiden vaikuttavuutta ovat valtakunnallisessa arviossaan selvittäneet Kimmo Kainulainen ja Timo Suutari (2002). Selvitys keskittyi tavoite 5b, 6 ja 2-alueilla toteutettujen kulttuurihankkeiden työllisyysvaikutuksiin. Selvityksen kohteena oli yhteensä 287 eri puolilla Suomea toteutettua kulttuurihanketta. *Katseet Kankaanpähän*, Kankaanpään ydinkeskustaprojekti¹³ kuului tutkittaviin hankkeisiin ja 3,9 milj. mk:n budjetilla suurimpiin niistä.

Kainulaisen ja Suutarin mukaan kulttuurihankkeiden suunnittelun ja toteuttamisen ensisijaisina lähtökohtina eivät olleet uusien työpaikkojen synnyttäminen, liiketoiminnan käynnistäminen tai kulttuuriyrittäjyyden edistäminen. Pikemminkin tavoiteltiin alueen vetovoimaisuuden ja imagon paranemista, millä sitten nähtiin olevan pitkällä aikavälillä erilaisia positiivisia heijastusvaikutuksia, muun muassa välillisiä työllisyysvaikutuksia. Toisaalta kulttuuri nähtiin alueiden sosiaalista kehitystä, luovuutta ja identiteettiä vahvistavana tekijänä. Onnistuneen projektin keskeisimpänä kriteerinä pidettiin sitä, että hankkeesta jää sen päättymisen jälkeen jotakin ”elämään”¹⁴. Saadut tulokset vahvistivat kuitenkin olettamusta, jonka mukaan kulttuurihankkeiden työllisyysvaikutukset ovat ensisijaisesti välillisiä, pitkällä aikavälillä realisoituvia. Joka tapauksessa kulttuurihankkeilla ja yleisemmin kulttuurin kehittämistyöllä nähtiin olevan kasvava merkitys työpaikkojen luomisen ja säilyttämisen kannalta yhdessä yritysvetoisen elinkeinopolitiikan kanssa. Nämä yhdessä tukevat alueiden menestystä ja työllisyyttä. (Kainulainen & Suutari 2002.)

EU:n rakennerahastojen tuen saaminen edellyttää innovatiivisuutta, uudenlaista kumppanuutta ja uusia toimintamuotoja. Juuri kun rahoitusapparaattiin on ”totuttu” ja sen myötä on ehkä vähennetty muuta julkista rahoitusta, on vaarana tämän rahoituskanavan ehtyminen tai merkittävä väheneminen tuen suuntautuessa merkittävästi uusiin jäsenvaltioihin.

Wilenius (2004) pitää kulttuurin EU -rahoituksen vähenemistä huolestuttavana. Tämä lisää paineita sekä kansallisen että yksityisen sektorin rahoituksen kasvattamiseen. Näköpiirissä on, että tukea joudutaan tällöin perustelemaan entistä voimakkaammin hyötynäkökohdilla. Rahapulassa lähestytään markkinointia, mutta konkreettinen yhteistyö on vielä vähäistä ja sitä pidetään vaikeana. Ihanteena nähdään yhteistyö, missä molemmat osapuolet hyötyvät (ns. win-win -tilanne), mutta ihanteellista olisi vielä pidemmälle viety yhteistyö, jossa todella syntyy ”jotain uutta”. (Wilenius 2004, 134–135)

¹³ OPM:n hankenumero 97A036.

¹⁴ Vastanneiden 110 hankkeen joukossa oli 63 hanketta, joissa oli luotu uusia työpaikkoja yhteensä 884 kpl. Projektin kuluessa työllistyneitä ei näihin lukuihin laskettu. Kankaanpään hanke loi arviolta 3 pysyvää ja useita kymmeniä osa-aikaisia työpaikkoja, jotka liittyivät lähinnä osuuskunta Taitotiimin ylläpitämän monipalvelupiste Postellin perustamiseen. Myös uutta yritystoimintaa syntyi kohteeseen.

Vaikka kulttuuri on siis "vain" kätkettynä EU-ohjelmiin, on se siellä vahvasti mukana. Jo tähän mennessä on kulttuurin EU-rahoitus saanut aikaan positiivisia vaikutuksia, varsinkin alueiden välisiä eroja tasapainottavana tekijänä. Omaehtoiselle kulttuurille on avautunut uusia mahdollisuuksia. Arkipäivän innovatiivisuutta on löytää tavoitelluille hankkeille sopivat rahoituskanavat.

EU-rahoituksen saamismahdollisuus on legitimoitunut hyviä suunnittelu-, selvitys- ja kehittämishankkeita, joista muutoin ei heikkenevän kuntatalouden tilanteessa olisi voinut uneksiakaan. Tästä hyvänä esimerkkinä käy tutkimuskohteeni Kankaanpää, jossa yllä mainittu ydinkeskustan taidepainotteinen kehittämishanke sai mittavan rahoitusosuuden Euroopan aluekehitysrahastolta (EAKR 50%) kansallisena rahoittajatahona olleen opetusministeriön (25 %) lisäksi. Kaupungin oma rahoitusosuus pysyi siten varsin kohtuullisena (25 %). Jälkikäteen on arvioitu¹⁵, että ilman EU-rahoitusta ei hankkeesta olisi toteutunut juuri murto-osaa enempää. Projektin tuloksia ja toimijoiden käsityksiä projektin onnistumisesta selostan lähemmin luvussa 4.

Tutkimuksia kulttuurin taloudellisista vaikutuksista

Kulttuurin vaikutuksia koskeva tutkimus on noudattanut ja tukenut kulloinkin vallalla olevia kulttuuri-politiikan diskursseja. Hyvinvointiteoriaan liittyen kulttuurin tukemista tuli perustella muilla kuin taloudellisilla argumenteilla: kulttuuripalvelut saadaan tasapuolisesti kaikkien, myös vähävaraisten ulottuville. Lapset saadaan kosketuksiin taiteen kanssa ja kulttuurin kollektiivisuus on arvo sinänsä. Cantell tuo esiin Baumolin efektin eli Baumolin taudin (*Baumol's effect*, *Baumol's disease*), pohjana Baumolin ja Bowenin kirja *Performing arts: the economic dilemma* vuodelta 1966. Kulttuurisektori on sen mukaan työvoimavaltaisena sektorina tehottomampi kuin muut sektorit ja sen tuottavuuden kasvu on hitaampaa. Kun kuitenkin palkkakehitys noudattaa muiden sektorien kehitystä, on vääjäämätöntä, että alan suhteellinen tuottavuus laskee. Markkinamekanismi ei voi toimia vaan kustannuskriisi on edessä ennemmin tai myöhemmin. Tätä ajatusta käytettiin hyvinvointiteoriaan liittyen siis kulttuurin julkisen tuen puolustamiseksi. (Cantell 1993, 35.)

Keskustelun kulttuurin merkittävistä taloudellisista vaikutuksista katsotaan alkaneen brittiläisen John Meyerscough'n vuonna 1988 ilmestyneestä kirjasta *The Economic Importance of the Arts in Britain*, jossa osoitettiin kulttuurin olevan 2,1 % työvoimaosuudellaan yksi Britannian tärkeimpiä teollisuudenaloja. Meyerscough'n mukaan jokainen kulttuuriin sijoitettu punta palautuu takaisin 1,7 -kertaisena. (Cantell 1993, 41–48, 1999a, Kainulainen 2005) Teos avasi keskustelun, joka edelleen jatkuu. Se antoi hyviä argumentteja niiden käyttöön, jotka haluavat korostaa kulttuurisektorin taloudellisia merkityksiä. Britanniaa koskeneessa tutkimuksessaan hän päätyi seuraaviin tuloksiin:

- *Kulttuurin suorat työllisyysvaikutukset ovat huomattavia. 1980-luvun puolivälissä alan työpaikkoja tilastoitiin Britanniassa lähes 500 000, mikä oli yli 2 prosenttia kokonaistyövoimasta.*
- *Kulttuuri on kasvava talouden sektori. Museoihin, gallerioihin, teattereihin ja konsertteihin kohdistunut kulutus ja sitä kautta syntyneet työllisyysvaikutukset ovat lisääntymässä.*
- *Kulttuurialat ovat tuottava talouden sektori ja kulttuuriin investoiminen kannattaa.*
- *Kulttuurisektori on merkittävä vientitulojen tuoja.*
- *Kulttuuri- ja taidepalvelut luovat lisääntyneen kulutuksen ja kerrannaisvaikutusten kautta kasvun ja työllistämisen edellytyksiä myös muille toimialoille.*
- *Kulttuuri houkuttelee matkailijoita ja toimii matkailun vetovoimatekijänä.*
- *Kulttuuri-toiminnot toimivat kaupunkien uudistamisprosessien katalyyttinä. Erilaiset kulttuurilaitokset ja kulttuuripalvelut vahvistavat ja parantavat kaupunkien imagoa, identiteettiä sekä elinvoimaisuutta asuin- ja työympäristöinä.*

¹⁵ Sidosryhmäkyselyni vuonna 2003

- *Julkisesti tuettu kulttuuri tukee myös kaupallista viihde- ja kulttuuriteollisuutta. Taiteen luomia ideoita voidaan myöhemmin muuntaa kaupallisiksi tuotteiksi.*
- *Yritykset huomioivat sijoittumispäätöksensä yhteydessä alueen kulttuuritarjonnan.*

Kainulaisen tapaan referoin tässä Meyerscough'n tuloksia laajasti, koska ne sisälsivät jo tuolloin (1988) edelleen keskeisiä argumentteja kulttuurisektorin aluetaloudellisista vaikutuksista.

Kulttuurialan taloudellisia vaikutuksia tutkittaessa on suorien ja epäsuorien vaikutusten lisäksi puhuttu myös seurannaisvaikutuksista. Suorilla vaikutuksilla tarkoitetaan kulttuurin työllistävää vaikutusta, epäsuoria taloudellisia vaikutuksia syntyy yleisön kulutuksesta esimerkiksi kaupoissa ja ravintoloissa. Seurannaisvaikutuksiksi katsotaan näissä tutkimuksissa esimerkiksi lisääntyvä paikallisten kotitalouksien ostovoima. (Cantell 1999a.) Referoimatta näitä vaikuttavuustutkimuksia sen tarkemmin voidaan todeta, että usein tutkimuksissa on todettu kulttuurisektorin merkitys aiemmin luultua suuremmaksi ja tuloksia on käytetty legitimoimaan sektoria ja sen saamia tukia. Tutkimuksia on leimannut justifikointio, alan merkityksen puolustaminen taloudellisin perustein. (Cantell 1993, 34, vrt. myös Ilmonen 2001, Kainulainen 2005.)

Sittemmin vaikutustutkimuksia on kritisoitu useasta eri syystä. Keskeisiksi ongelmiksi on koettu tarkoitushakuisuus, määrittelykysymykset (oliko kulutus seurausta juuri ko. tapahtumasta) ja nettovaikutusten laiminlyönti (muualle sijoitettu raha poiki paremmin). Kulttuurin instrumentalisointi ja ekonomisointi ts. kulttuurisektorin arvioiminen yhä enemmän taloudelliselta kannalta on luonnollisesti ollut kritiikin kohteena. Cantellin mukaan kulttuurin taloudellisten merkitysten korostaminen onkin hieman kaksiteräinen miekka, koska sitä korostamalla saattavat "päättäjät" nähdä alan merkityksen yksinomaan tätä kautta. Kulttuuri välineellistyy ja sille ominainen luovuus, kriittisyys ja vapaus rajoittuvat. Asian voi Cantellin mukaan kiteyttää niin, että "vaikka kulttuurilla on taloudellista (ja sosiaalista) merkitystä, niin kulttuurin merkitys ei ole yksinomaan taloudellinen (ja sosiaalinen)".¹⁶ (Cantell 1993, 61, 1999b ja 1999a, 265.)

Ympyrä alkoi sulkeutua Cantellin (1993, 35) mukaan jo 1990-luvun alussa, kun keskustelu sai uudelleen kulttuurin autonomiaa korostavia piirteitä ja samalla kulttuurin taloudellisia vaikutuksia alettiin problematisoida. Ja tämä keskustelu vaan jatkuu, ei kuitenkaan enää puhtaana hyvinvointidiskursseina vaan luovana sekoituksena talous-, imago-, aluekehitys- ym. diskursseja.

Kulttuurin talouden tutkija Liisa Uusitalon (1999) mukaan kulttuurin ja talouden riippuvuus on molemminpuolista. Kulttuurin markkinaistumisen paineet ovat lähtöisin kulttuuriorganisaatioiden rahoitusongelmista ja toiminta on näin ollen vähitellen saanut yritystoiminnan piirteitä. Asiassa voi nähdä hyvää ja huonoa. Kulttuurin levitystä voidaan parantaa, mutta luovaan toimintaan sopii kovin huonosti liiketoiminnan tehokkuus- ja tulosvastuujuttelu. Talouden kulttuuristuminen näkyy esteettisten ja eettisten kysymysten korostumisena liiketoiminnassa. Tuotteisiin liitettävät mielikuvat alkavat olla yhtä tärkeitä kuin niiden toiminnallisuus. Symbolitalous valtaa alaa. Toistaiseksi kuitenkin lienee kulttuurin markkinaistuminen pidemmällä kuin kulttuurin taloutta sivistävä suuntaus. (Uusitalo 1999, 132–136, vrt. myös Wilenius 2004, 37.)

Uusitalo (mt., 136–137) tuo esiin myös kriittistä näkökulmaa kulttuurin taloudelliseen "kannattavuuteen". Hän muistuttaa, että taloustieteilijät ovat joutuneet toteamaan rahan poikivan paremmin sijoitettuna johonkin muuhun teollisuuteen tai palveluihin. Vaikka kulttuurin kerrannaisvaikutukset paikkakunnan vetovoimaan ja työllisyyteen olisivat positiivisia, voidaan samat tai paremmat vaikutukset saavuttaa

¹⁶ Lainattuun lauseeseen on lisätty kulttuurin sosiaalinen merkitys jälkimmäisen lähdeviitteen kohdalla.

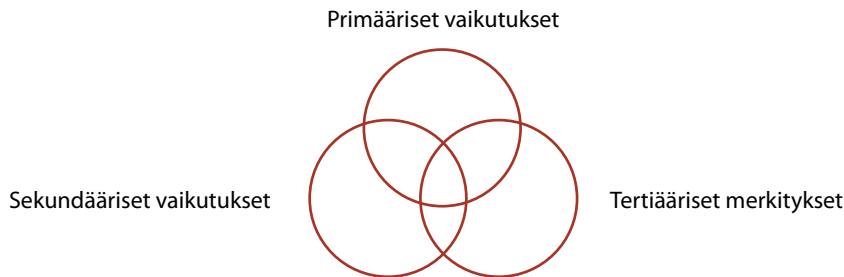
muulla tavoin (vrt. myös Kainulainen 2005, 107). Kulttuurin tukemista ei siis voi perustaa taloudellisiin argumentteihin. Pikemminkin julkista tukea tulee kulttuuripalvelujen tason säilyttämiseksi lisätä, koska työvoimavaltaisena alana kulttuurisektorin suhteellinen tuottavuus heikkenee. Perusteet tuen lisäämiselle löytyvät rahassa mittaamattomista arvoista kuten elämän mielekkyyden lisääntymisestä.

Keskustelua on jatkanut Kimmo Kainulainen (2005) väitöskirjallaan *Kunta ja kulttuurin talous. Tulkintoja kulttuuripääoman ja festivaalien aluetaloudellisista merkityksistä*. Kuten kirjan otsikosta käy ilmi, Kainulaisen fokus on aluetaloudessa ja tutkimuksen yleisenä tavoitteena on jäsentää kulttuurin, luovuuden ja aluekehityksen ympärillä käytävää keskustelua, pureutua varsin poikkitieteelliseen tutkimusongelmaan. Teoreettisen tarkastelun näkökulmina Kainulaisella on kulttuuriteollisuus, symbolitalous ja kulttuuri-instituutioiden alueellinen juurtuminen. Olettamuksena on, että ainoastaan taloudellisin argumentein kulttuurin alat voivat lunastaa paikkansa alueiden kilpailukyvyn kokonaisuudessa uskottavana ja varteenotettavana elementtinä.

Kainulainen (2005, 94) jakaa talousvaikutusten ulottuvuudet kolmeen ryhmään:

- **Primääriset** vaikutukset = suorat työllisyysvaikutukset, vuokrat, paikalliset hankinnat tai investoinnit
- **Sekundääriset** vaikutukset = paikallisen elinkeinoelämän ostovoiman lisääntyminen ja paikallistalouden kokonaisrahamäärän kasvua ja sen kerrannaisvaikutuksia paikalliseen elinkeinoelämään. Tapahtumat synnyttävät alueille uutta taloudellista toimeliaisuutta.
- **Tertiääriset** vaikutukset, joilla on välillinen yhteys tapahtumapaikkakuntien taloudelliseen kehitykseen. Tapahtumat lisäävät tunnettuutta, vetovoimaa ja houkuttelevuutta, mikä voi heijastua yritysten ja asukkaiden päätöksiin. Imagojen ohella tertiääriset merkitykset liittyvät alueiden luovan, aloitteellisen ja innovatiivisen toimintaympäristön kehittymiseen.

Kaavio 4.
Kulttuuri-
tapahtumien
aluetaloudelliset
ulottuvuudet.
(Kainulainen
2005, 99)

Välillisiin vaikutuksiin pureutuminen on Kainulaisen (mt.) mukaan ajankohtainen lähtökohta pohdittaessa esimerkiksi luovuuden ja imagojen merkitystä alueiden kehityksessä. Tertiääristen merkitysten erittely on Kainulaisen tutkimuksen keskiössä. Niitä ei hänen mukaansa ole vielä juurikaan tutkittu ainakaan kulttuurin taloustieteen piirissä johtuen objektiivisen tiedon tuottamisen mahdottomuudesta¹⁷. Näihin mittaamisen ulottumattomissa oleviin kulttuurin tertiäärisiin merkityksiin Kainulainen lukee *kulttuuripääoman* juurtumisen. Oman tutkimukseni kannalta keskeinen kulttuuripääoman käsite on määritelty luvussa 2.1.

¹⁷ Kainulainen on selvittänyt kulttuurifestivaalien aluetaloudellisia ja imago-vaikutuksia käyttäen diskurssianalyysiä. Tämä luovat tulkinnat mahdollistava metodi on Kainulaisen mukaan erityisen toimiva ja oikeastaan ainoa mahdollinen arvioitaessa tertiäärisiä, rahassa mittaamattomia vaikutuksia ja kulttuuripääoman juurtumista. (Kainulainen 2005.)

3.3 LUOVAT KAUPUNGIT

Varhaisia luovan kaupungin puolestapuhujia ovat olleet Charles Landry¹⁸ ja Franco Bianchini, joiden teos *The Creative City* julkaistiin vuonna 1995. Siinä etsitään innostavien esimerkkien¹⁹ valossa luovuudesta perustaa kaupunkien talouden elpymiselle ja urbaaneihin kriiseihin. Luovuus nähdään keskeisenä kaikelle tulevan vuosisadan kaupunkeihin liittyvälle ajattelulle. Kilpailua kansakuntien kaupunkien ja yritysten välillä ei voi enää rakentaa pelkästään luonnonvarojen, paikan tai entisen maineen varaan. ”Tärkeämpää on kyky kehittää puoleensavetäviä mielikuvia ja symboleita sekä suunnata ne tehokkaasti. Urbaani uudistuminen voi tulla todellakin itsessään omaksi spehtaakkelikseen.” (Landry & Bianchini 1998, 12)

Landrysta Floridaan

Helsingin kulttuuripääkaupunkivuoden kynnyksellä Charles Landry vaikutti myös Suomessa ja oli ideoinnassa *Creative City Conference’n* järjestämistä Helsingissä Taideteollisella korkeakoululla vuonna 1999. Konferenssin pohjalta julkaistiin kirja *Creative Cities* (Verwijnen & Lehtovuori, toim., 1999) antaa läpileikkauksen ajalle tyypillisestä keskustelusta; verkostoyhteiskunnasta, virtojen ja symbolien maailmasta, kulttuurivetoisesta kaupunkiuudistuksesta. Verwijnen siteeraa esipuheessaan Landrya, joka mukaan luovuus ja innovaatio ovat kautta historian olleet kaupunkien elinehto. 2000 -lukua lähestyttäessä valitsee jo laaja yksimielisyys siitä, että nämä ovat tulevaisuudessa suorastaan kaupunkien kohtalonkysymyksiä Euroopassa ja muualla maailmassa. Hyvin vähän Landryn mukaan kuitenkin tiedetään sellaisten paikkojen olosuhteista, joissa luovuus ja innovatiivisuus ilmenevät, esimerkiksi Silicon Valley, Hollywood, Barcelona tai Glasgow. (Mt.) Näihin kysymyksiin kiinnostui samoihin aikoihin etsimään vastauksia yhdysvaltalainen taloustieteilijä Richard Florida (2005).

Kaupunkien kilpailukyky ja luovuus sen moottorina olivat siis olleet ajankohtaisia keskustelunaiheita jo pitkään ennen Floridaa. Hänen tutkimuksensa ja julkaisunsa kuitenkin vasta nostattivat kansainvälisen luovuusbuumin ja ovat saaneet osakseen niin kiitosta kuin rajua kritiikkiäkin. Florida kiinnostui tutkimaan, miksi toiset alueet menestyvät ja toiset jäävät jälkeen kehityksessä. Hänen selvityksensä huipputeknologian keskittymistä korreloivat yllättävän hyvin Gary Gatesin homo- ja lesboindeksin kanssa. Samoja tuloksia hän sai kehiteltyään oman boheemiusindeksin, jolla ilmaistaan kuvataiteilijoiden, kirjailijoiden ja esiintyvien taiteilijoiden suhteellista osuutta alueen väestöstä. Myöhemmin indeksit täydentyivät vielä mm. monikulttuurisuusindeksillä ja luovuusindeksillä sekä indeksien yhdistelmällä. Kun nämä tarkoin kvantitatiivisin menetelmin osoittautuivat korreloivan hyvin huipputekniikan indeksin ja innovatiivisuusindeksin (mm. patentit) kanssa, oli johtopäätöksenä, että talouskasvu ei johdu pelkästään yrityksistä vaan ilmenee paikoissa, jotka ovat suvaitsevaisia, monimuotoisia ja avoimia luovuudelle eli paikoissa, joissa luovat ihmiset haluavat asua.²⁰ (Florida 2005.)

Florida (mt.) esittelee kirjassaan nyky-yhteiskunnan uuden luokkajaon, mikä on saanut osakseen myös paljon kritiikkiä. Luova luokka koostuu ihmisistä, jotka tuottavat talouteen lisäarvoa luovalla työllään. Muita luokkia ovat perinteinen työväenluokka, palveleva luokka, josta luova luokka on

18 Charles Landry on Comedian, brittiläisen johtavan kulttuurisen suunnittelun konsultaatioyrityksen perustaja. www.comedia.org.uk

19 Landryn ja Bianchinin monipuolisia esimerkkejä ovat mm Barcelona, Melbourne, Köln, Pariisi, Nimes, Verona, Frankfurt, Groningen, Edinburgh, Manchester, Bologna, Milano, Glasgow jne.

20 Florida kuvaa menestyksen salaisuutta ”kolmen T:n mallilla”. Teknologia on näistä luonnollisesti yksi, toinen T on talentti eli lahjakkuus ts. luova pääoma mitattuna luovissa työtehtävissä toimivien ihmisten lukumäärällä. Kolmas T on toleranssi eli suvaitsevaisuus.

enenevässä määrin riippuvainen sekä maatalous.²¹ Floridan mukaan luovan luokan ytimen muodostavat tieteen, teknisen suunnittelun, arkkitehtuurin, muotoilun, koulutuksen, taiteiden, musiikin ja viihteen alalla työskentelevät ihmiset, joiden elinkeinona on luoda uusia ideoita, uutta teknologiaa ja/tai uutta luovaa sisältöä. Luovan ytimen ympärillä on laajempi luovien asiantuntijoiden ryhmä, joka toimii muun muassa liike-elämän ja rahoituksen, oikeustieteen ja terveydenhuollon alalla. Kaikille luovan luokan jäsenille on yhteistä luova eetos. Luokkien keskeisenä erona on se, millaisesta työstä heille ensisijaisesti maksetaan. Työväenluokkaan ja palvelevaan luokkaan kuuluville maksetaan työn suorittamisesta etukäteen laaditun suunnitelman mukaan, kun taas luovan luokan työ on huomattavasti itsenäisempää ja joustavampaa kuin kahden muun luokan. Luokkien väliin jää luonnollisesti paljon rajatapauksia eikä luovuus työelämässä rajoitu luovan luokan jäseniin. (Mt., 51–53.)

Luovuus on Floridan mukaan talouden tärkein hyödyke ja tuotantovoima. Nykyään mahdollisuus saada palvelukseen lahjakkaita ja luovia ihmisiä on yhtä tärkeä tekijä kuin aikanaan terästehtaan mahdollisuus hankkia hiiltä ja rautamalmia. Se ratkaisee paikan mihin sijoitetaan ja tämä puolestaan muuttaa tapoja, joilla kaupunkien on kilpailtava keskenään. (Mt., 48) Seurauksena on Floridan mukaan ”luovan luokan uusi maantiede”, joka vaikuttaa dramaattisesti Yhdysvaltojen kaikkien alueiden kilpailuun. ”Kilpailu etu siirtyy merkittävässä määrin alueille, joilla asuu huomattavan paljon luovaan luokkaan kuuluvia ihmisiä, kun taas työväenluokan ja palvelevan luokan suuret keskukset jäävät tästä kehityksestä yleensä jälkeen.” (Mt., 359–360, vrt. myös Ilmonen 2003.)

Luovan luokan kaupungit

Miksi luovat ihmiset keskittyvät tiettyihin paikkoihin ja millaisissa paikoissa luovat ihmiset haluavat asua? Vetovoimaisille paikoille on Floridan (2005) mukaan ominaista monimuotoisuus sekä suvaitsevaisen ja avoin ilmapiiri. Työmarkkinoiden tulee olla ”tiheät” eli tarjolla tulee olla useita työllistymismahdollisuuksia. Sosiaalinen vuorovaikutus edellyttää kodin ja työpaikan lisäksi niin sanottuja kolmansia paikkoja, kohtaupaikkoja, joista löytää vapaamuotoisempaa juttuseuraa: kahvibaareja, kirjakauppoja, kahviloita. Paikan aitous ja identiteetti ovat myös keskeisiä, onhan paikka yhä tärkeämpi osa identiteettiämme. Pelkät keskustaudistukset eivät Floridan mukaan riitä vaan tarjolla tulee olla vaihtoehtoisia elämäntyyliä. (Mt.)

Samantapaisiin päätelmiin on tultu Suomessa YTK:n toteuttamassa uraauurtavassa tutkimuksessa, missä selvitettiin tieto ja taitoammattilaisten asumistavoitteita Helsingin seudulla (Ilmonen & Hirvonen & Korhonen & Knuuti & Lankinen 2000). Molemmat tutkitut avainryhmät²² osoittautuivat kaupunkimaisemmin suuntautuneiksi kuin suomalaiset keskimäärin. Avainryhmistä nimenomaan taitoammattilaiset olivat useammin valinneet asuinpaikakseen Helsingin keskustan kun taas tietoammattilaiset arvostivat enemmän luonnonläheistä asumista sen ympäristössä.

Myös Verwijnen on kysynyt (1999b), ovatko kaupungit ja niiden suunnittelu valmistautuneet vastaamaan uuden luovan luokan tai IT-firmojen ja kulttuuriteollisuuden tarpeisiin. Luovat ihmiset kaipaavat hänen mukaansa erilaista, dynaamisempaa ja kulttuurisempaa ympäristöä. Miten tähän voi vastata vanha kontrollia ja kokonaisvaltaisuutta korostava byrokraattinen suunnittelujärjestelmä? Hänen mukaansa *top-down* ajattelun sijasta tulee päästä *bottom-up* suunnitteluun, jossa toimijoiden kanssa yhdessä

21 Luovan luokan osuus Yhdysvaltojen työvoimasta oli aina 1950-luvulle asti noin 10 %, mistä lähtien se kasvoi 1980-luvulla tultaessa 20 % paikkeille ja on siitä lähtien kasvanut räjähdysmäisesti ollen nyt (2002) noin 30 %. Superluovan ytimen osuus on nyt 12 % ja se on kasvanut samassa suhteessa. Perinteiseen työväenluokkaan kuuluu nyt 25 % ja palvelevaan luokkaan 43 %, loput noin 2 % (?) työskentelee maatalouden piirissä. (Florida 2005, 133)

22 Tutkittavat avainryhmät oli jaettuun kahteen: 1) Tietoyhteiskunnan avainalat: tietotekniikka, kemia ja fysiikka, biotieteet jne. 2) Taitoyhteiskuntaa edustavat design- ja taideamatit: muotoilijat, tuotesuunnittelijat, mainos- ja markkinointiala. (Ilmonen & Hirvonen & Korhonen & Knuuti & Lankinen 2000, 17.)

visioidaan ja ennakoidaan mahdollisia tulevaisuuksia. Myös vanhat päätöksentekojärjestelmät ja keskitetty hallinto tulee hylätä. Nyky-yhteiskunnalle ominaisilla verkostoilla ei ole keskustaa, on vain joukko solmuja, jotka ovat yhteyksissä toisiinsa. Yhteiskunnasta on tullut katkelmallinen kaaos - tavallaan hajautunut verkosto kuten internet. Kun kaikki on kytköksissä kaikkeen, tietokoneet nostavat ”pienen pelaajan” valtaa. (Mt.) Päteekö tämä muuhunkin yhteiskuntaan, kun hierarkkisesta järjestyksestä ollaan siirtymässä verkostokulttuuriin?

Peter Hall (1999) pohtii verkostoyhteiskunnan ja teknologisen kehityksen vaikutuksia kaupunkitilaan. *City of Bits* ei ole missään, sillä ei ole maantieteellistä alkuperää. Hall kysyykin, merkitseekö kehitys perinteisen kaupungin kuolemaa. Vastaus on kuitenkin varman kielteinen. Kuten aiemmin ei teknologinen kehitys nytkään aikaansaa yleistä hajaantumista vaan kartan uudelleenjärjestämisen. Toiminnot, jotka voidaan tuottaa tehokkaasti hajasijoitetusti muuttavat ”takatoimistoihin”, koteihin tai alueellisiin työtupiin. Mutta toiset toiminnot säilyvät keskitettyinä edellyttäen *face-to-face* keskuksia. Informaatioalat, kulttuuri ja turismi ovat kasvun vetureita. Museot, konserttitalit, teatterit, konferenssit ja viihdeteollisuus ovat perinteisesti edellyttäneet *face-to-face* kontakteja. Ekonomistit kutsuvat tätä kasautumisen taloudeksi ja ilmiö koskee sekä tuotantoa että kulutusta. Toiminnot haluavat sijoittua klustereiksi kaupunkeihin, yleensä niiden keskustoihin. (Mt.)

Kaupunkien fyysisiä ja toiminnallisia ominaisuuksia tarkastellessaan Florida (2005) viittaa kerta toisensa jälkeen yhdysvaltalaisen kaupunkitutkijan Jane Jacobsin klassiseen teokseen *The Death and Life of Great American Cities* vuodelta 1961. Em. kirjallaan Jacobs käynnisti modernin, rationaalisen kaupunkisuunnittelun kritiikin aallon. Jacobsin ihanne oli toimintojen sekoittuminen. Hyvät ja menestyvät kaupungit ovat moniulotteisia ja -muotoisia, täynnä virikkeellisyyttä ja luovuutta. Suurten metropolien monipuolisuus kiehtoi Jacobsia²³.

Jacobs käytti ilmaisua ”sosiaalinen pääoma” kuvaamaan kaupungin tarjoamaa optimaalista sosiaalisten suhteiden verkostoa. Vahvoja sosiaalisia siteitä tarvitaan, mutta ne eivät saa sanella elämää. Tiettyjen vahvojen siteiden rinnalla, mutta niiden rajoittamatta tarvitaan löyhiin siteisiin perustuvia verkostoja. Nämä kanavoivat monimuotoisuutta ja luovuutta. Löyhät siteet toimivat kaupunkien luomisvoiman lisääjinä. (Florida 2005, 405–406.) Jane Jacobsin ajatuksiin pohjautuu Floridan mukaan myös teoria kaupunkien ja alueiden kasvusta perusajatuksena, että alueellisen kasvun veturina ovat ihmiset. Tämä teoria on noussut esiin aiempaa voimakkaammin noin kymmenen viime vuoden aikana. Teorian kannattajat kutsuvat teoriaa aluekehityksen ”henkisen pääoman”²⁴ teoriaksi. (Mt., 332–333.)

Mitä tekemistä tällä kaikella voi olla suomalaisen pikkukaupungin kanssa? Eiväthän juuri mitkään yllä kuvatuista luovien kaupunkien ominaisuuksista ilmene jossakin Kankaanpäässä. Puuttuu Markku Sotauraudan²⁵ kuvaama ”pörinä” eli monet yksilöitä ja organisaatioita inspiroivat uutta luovat prosessit. Luovuuden ja urbaanin sykkeen syntymisen minimiedellytys on riittävä väestöpohja. Tähän yltää Suomen kaupungeista hädin tuskin Helsinki. Kuitenkin samoja ilmiöitä ja haasteita voidaan tunnistaa, tosin pienemmässä mittakaavassa kaikissa muissakin kaupungeissa. Se, että emme kuulu metropoleihin, ei estä meitä kisaamasta omassa sarjassamme vetovoimasta ja vaikkapa luovien ihmisten suosioista. Voihan olla, että avain löytyykin omasta mittakaavasta ja siinä vetovoimatekijöiden kuten kaupunkiympäristön ja taideyhdistöjen luoman kulttuurisen pääoman suhteellisen osuuden merkityksestä.

23 Taylor 1998, ks. myös Pakarinen 2006.

24 Käsitteellä on selvää sukulaisuutta luvussa 2.1 määritellyn alueen kulttuurisen pääoman käsitteen kanssa.

25 Esim. Markku Sotauraudan ppt-esitys Back to basics? Luovuuden uhosta itseuudistumisen kapasitetiin. Sente. University of Tampere, Research Unit for Urban and Regional Development Studies. Tulostettu internetistä 2006, ei osoitetta.

3.4 JULKINEN KAUPUNKITILA KAUPUNKIUUDISTUSTEN KESKIÖSSÄ

Kaupunkiympäristö ja taide ovat olleet vetovoimatekijöitä kautta historian; antiikin Ateenasta ja renessanssin Firenzestä nykyajan Barcelonaan. Kaupunkien markkinointi²⁶ perustuu usein fyysiseen ympäristöön ja kaupunkisuunnittelu on imagotyössä keskeisessä roolissa. Euroopan kaupungit ovat toinen toistaan viimeistellympiä. Rantojen entisiä satama- ja teollisuusalueita uudistetaan asumisen, virkistyksen ja kulttuurin käyttöön Amsterdamissa, Liverpoolissa, Helsingissä. Historiallisia keskustoja kehitetään jalankulkualueina. Keskustojen kasvojenkohotusprojektit kuuluvat Suomessakin kaikkien itseään kunnioittavien kaupunkien kehittämisohjelmiin, monissa on meneillään jo uudistamisen toinen tai kolmas kierros. Jalankulkualueet, puistojen ja aukoiden sarjat hiotaan kilpailukykyiseen kuntoon. Paikat on löydetty uudelleen²⁷. Kaupunkiuudistuksissa on yhä useammin läsnä myös julkinen taide. Kaupunkitaiteeseen postmodernin kaupungin ilmiönä paneudutaan lähemmin tämän luvun viimeisessä kappaleessa.

Kulttuurikeskusten ja kaupunkiympäristön kautta tavoitellaan myönteistä kehitystä ja vetovoimaa. Turismi ja kulttuuri ovatkin jo maailmalla monien metropolien voimakkaimmin kasvava ”teollisuudenala”²⁸. Klassinen esimerkki on Espanjan pohjoisosassa, Kataloniassa Bilbaon kaupunki, jonka nosti maailmankartalle Frank Gehryn suunnittelema veistoksellinen taidemuseo. Toinen hyvä esimerkki Euroopasta on Frankfurt, joka rakensi 1980-luvulla 10 uutta museota, korkeatasoisia arkkitehtuurikohteita²⁹, säilyttääkseen asemansa Lontoon rinnalla Euroopan finanssimarkkinoilla (Verwijnen 1999b).

Kulttuuripääkaupungit

Yli 20 vuotta on jo vuosittain valittu yksi tai useampia Euroopan kulttuuripääkaupunkeja. Valinta tietää ko. kaupungille voimakasta kehityssysäystä ja kansainvälistä tunnettavuutta, mutta se edellyttää runsasta panostusta kulttuuritapahtumien ohessa usein juuri kaupunkiympäristöön, tapahtumien kehyksiin. Ensimmäinen kulttuuripääkaupunki oli vuonna 1985 Ateena, mutta vasta vuoden 1990 kulttuuripääkaupunki Glasgow herätti toimenpiteillään laajaa huomiota ja muodostui kulttuurisen kaupunkiuudistuksen nyt jo klassiseksi esimerkiksi. Glasgow’n hiilenmusta teollisuuskasvun imago pesi kasvonsa tohtalaisesti vuotta 1990 silmälläpitäen³⁰.

Helsinki oli yhdessä kymmenen muun kaupungin³¹ kanssa Euroopan kulttuuripääkaupunki vuonna 2000. Vuosi muistetaan elävänä kulttuuritapahtumien, kaupunkitaiteen ja festivaalien vuotena. Timo Cantell ja Timo Heikkinen ovat kuvanneet kulttuurikaupungin syntyä ja luonnehtineet sitä lama-ajan

26 Kaupunkien markkinointikaan ei ole mikään uusi asia. Markkinoinnin historiallista kehitystä 1850–2000 on kuvannut kiinnostavasti Stephen Ward (1998).

27 Terttu Pakarinen kirjoitti Aamulehden Torstaivieraana 10.10.2002: ”Informaatioyhteiskunta onkin keksinyt uudelleen paikan merkityksen, mikä seikka on aina ollut kaupunkiarkkitehtuurin peruskiviä. Uuden talouden ja tuotannon kehityksessä paikan merkitys liittyy paikkojen väliseen kilpailuun tuotantotoiminnoista. Kun globaalitalouden yritykset ovat yhä riippumattomampia sijaintipaikastaan, niitä joudutaan pyydystämään tarjoamalla hienoja miljööitä. Kun yritys pyrkii vain minimoimaan tuotannosta aiheutuvat kustannukset, se liikkuu herkästi paikasta toiseen, maasta toiseen ja maanosasta toiseen. Jotta paikka olisi kiinnostava, sen täytyy tarjota jokin selkeä kilpailuetu. Tämä voi liittyä työvoiman laatuun, innovatiiviseen yritys ympäristöön, mutta myös kaupunkimiljööseen. Ja näin paikka onkin keksitty uudelleen.”

28 Esimerkiksi Manhattanin tärkein tulonlähde on yllättäen turismi, ennen pankki- ja finanssitoimintaa. Taide ja kulttuuri ovat New Yorkin ”megateollisuutta” 8 biljoonan dollarin vuosivaihdolla. (Verwijnen 1999b.)

29 Tämän sain itsekin kokea vieraillessa näistä viidessä uudessa museossa Frankfurtissa vuonna 1993, kun taidekoulun uudisrakentamista suunnitellut työryhmä haki vaikutteita Euroopan uudesta arkkitehtuurista. Tuolloin en vain osannut nähdä ilmiön taustaa, ihmettelin vain hiljaa mielessäni moista uusien museoiden rakentamisbuumia.

30 Tiiliksekskursio Skotlantiin ja Englantiin vuonna 1990. Glasgow’sta jäi mieleen kohentunut keskustakuva ja Charles Rennie Mackintoshin hyvin vaalittu arkkitehtuuri kuten Art School ja Hill House.

31 Vuoden 2000 kulttuuripääkaupunkeja olivat Avignon, Bergen, Bologna, Bryssel, Helsinki, Krakova, Praha, Reykjavik ja Santiago de Compostela (vrt. mm. Helsingin Sanomat 19.10.1999: Yhdeksän tapaa kokea kaupunki. Helsingin Sanomat esittelee vuoteen 2000 valmistautuvat Euroopan kulttuurikaupungit.)

kaupunkipoliittiseksi hankkeeksi, kun ”syvän laman, suuren työttömyyden ja pahenevien sosiaalisten ongelmien hetkellä kaupungin johto päättikin sijoittaa kulttuuriin” (Cantell & Heikkinen 2001, 24). Hankkeeseen ei siis lähdetty niinkään kulttuurin kuin talouden vuoksi. Päämääränä oli muokata kaupungin imagoa kansainvälisesti kilpailukykyiseksi ja parantaa myös sisäistä yhteishenkeä ja paikallista identiteettiä. (Mts.) Jälkikäteen vuoden antia on kritisoitu³² sen kertaluonteisuuden takia. Kehitellyt uudet toimintamallit ja käytännöt eivät juurtuneet pysyviksi, mutta toimivat hyvänä kouluttautumisen prosessina. Kohentunut kaupunkiympäristö jäi ja uusia potentiaalisia toimijoita saatiin esiin.

Vuonna 2006 Suomessa käytiin seitsemän kaupungin välinen tiukka kilpailu siitä, mikä kaupunki valitaan Euroopan kulttuuripääkaupungiksi vuonna 2011, kun seuraavan kerran on Suomen vuoro. Pikku-kaupungin näkökulmasta on kiintoisaa, että kilpailuun osallistui myös Mänttä, piskuinen Pirkanmaan taidekaupunki. Pelkällä osallistumisellaan kilpaan kaupunki sai osakseen median runsaan huomion ja positiivista nostetta. Kisan voitti Turku, jossa ohjelmia nyt hiotaan kuumeisesti. Ensimmäisten joukossa on laadittu arkkitehtuuripoliittinen ohjelma, mikä kertoo vahvasta sitoutumisesta fyysisen ympäristön osuuteen kaupungin kehittämiss politiikassa.

Barcelonan malli

Barcelona on eurooppalaisen menestyskseen kaupunkiuudistuksen malliesimerkki, vaikka se ei anomuksesta huolimatta ole vielä saanut Euroopan kulttuuripääkaupungin titteliä. Sen sijaan monien muiden maailmanlaajuisten tapahtumien siivittämänä³³ se on noussut kaupunkiuudistuksen keulakuvaksi. Barcelonassa nimenomaan julkinen kaupunkitila, arkkitehtuuri ja taide kaupunkiympäristössä ovat uudistuksen oleellisia ilmenemismuotoja. Viimeisten kahdenkymmenen vuoden aikana kaupunki on muuttunut yhdeksi dynaamisimmista ja vetovoimaisimmista metropoleista Euroopassa. Kaupunkisuunnittelijoita ja arkkitehteja Barcelona kiehtoo, koska julkinen kaupunkitila rakenteineen ja runsaine taideteoksineen on siellä otettu kaupunkikehityksen moottoriksi ja johdonmukaisen kaupunkipolitiikan välineeksi.³⁴

Barcelona on suurten suunnitelmien ja tapahtumien sekä suurten suunnittelijanimien kaupunki. Arkkitehdit Antoni Gaudí ja Josep Lluís Sert sekä taiteilijat Pablo Picasso, Joan Miró ja Antoni Tàpies ovat Barcelonan taiteen suuria nimiä. Kaupunkisuunnittelun alalla Ildefons Cerdà laajennussuunnitelma, *Eixample*, vuodelta 1860 muodostui yhdeksi modernin kaupunkisuunnittelun varhaisista tärkeimmistä esimerkeistä. Vuosien 1889 ja 1929 maailmannäyttelyt olivat merkittäviä etappeja katalanismin ilmaisijoina ja modernismin voimistajina. Mielenkiintoista on nykyperspektiivistä todeta, että maailmannäyttelyt olivat jo tuolloin kaupunkipolitiikkaa parhaimmillaan ja fyysisen ympäristön parannuksia käytettiin kaupungin imagon kohentamiseen. Jussi S. Jauhiaisen mukaan: ”Erittäin tärkeä merkitys maailmannäyttelyllä oli siinä, että Barcelonan imagoa haluttiin nostaa ja parantaa, mikä tehtiin kaunistamalla ja monumentalisoimalla kaupunkiympäristöä.” (Jauhiainen 1995, 89).

Barcelonan tiheään rakennettu ja rappeutunut vanha kaupunki *Ciutat Vella* on kokenut mittavia kaupunkitilaa koskevia uudistuksia. Kokonaisia kortteleita on purettu kaupunkipuistojen, aukoiden ja julkisten rakennusten tieltä. Ravalin kaupunginosassa kulttuuria on käytetty strategisen uudistamisen moottorina. Alueelle sijoitettiin modernin taiteen museo, kulttuurikeskus sekä yliopiston laitoksia.

32 Mm Timo Heikkinen YTK:n *Kulttuuria suunnitteluun* -seminaarissa esityksessään *Kulttuurikentän uudet toimijat* 22.5.2002.

33 Maailmannäyttelyt vuosina 1889 ja 1929, olympialaiset vuonna 1992 ja Forum Cultura vuonna 2004.

34 Artikkelini *Barcelona kiehtoo. Julkiset tilat kaupunkiuudistuksen moottorina*. Rakennettu ympäristö 3/2005, sivut 16–20 (kuvatekstikorjaukset RY 4/2005, sivu 71).

Muutokset eivät suinkaan ole olleet kivuttomia³⁵, mutta ”kulttuurin ’sijoittaminen’ kaupunginosaan oli uudistajien kannalta mielekäs strategia, sillä se mahdollisti kaupunginosan uuden imagon luonnin ja tämän imagon markkinoinnin uusia asukkaita ajatellen” (Jauhiainen 1995, 146).

Barcelona on kiinnostava esimerkki, koska se on kehittämis-työssään korostanut nimenomaan modernia kaupunkitaidetta ja -designiä, kokonaistaideteosten luomista ranta-alueista, puistoista, aukiosarjoista yhteistyössä arkkitehtien, maisemasuunnittelijoiden ja taiteilijoiden kesken. Suunnittelussa on pyritty luomaan ”paikkoja” ottamalla huomioon kunkin alueen historia ja toiminnot. Taiteella on nähty olevan yhtä hyvin sosiaalisia kuin esteettisiäkin merkityksiä. Periaatteena on lisäksi ollut nykyajalle uskollinen, mutta perinteisen kaupungin lähtökohdista ammentava kehittämissuunta. Tämä näyttäytyy sitäkin arvokkaampana, kun vertaa sitä amerikkalaiseen kaupunkikehitykseen, missä vallitseva elämäntapa on jo johtanut perinteisen kaupungin kuolemaan.

Kuva 15.
Kankaanpään kaupunkitaidetta. Maarit Puhakan teos *Hammerklavier* entisen (taustalla) ja nykyisen musiikkiopiston välimaastossa.

3.5 TAIDE POIS GALLERIOISTA

Tutkimukseni taustoituksen lopuksi tarkastelen postmodernin taidemaailman ilmiötä, taidetta julkisissa ulkotiloissa. Määrittelen ympäristötaiteen käsitteistöä ja kuvaan esimerkkien valossa tämän ilmiön yleistymistä. Pohdin myös, onko kyse korkeakulttuurin pakkosyötöstä kansalle vai varsin kannatettavasta demokraattisesta taidetarjonnasta. Nämä teemat johdattavat kohti Kankaanpään Taidekehän syntytarinaa.

Taiteen tuominen kaupunkiympäristöön on nykyajassa vahvasti näkyvä ilmiö. Mutta onko ilmiö uusi?

Taidehan on kuulunut kaupunkeihin antiikin ajoista lähtien. Perinteisesti taide on kaupungeissa liittynyt arkkitehtuuriin tai monumentaalisiin aukio- ja puistosommitelmiin. Julkiset veistokset ovat kuvanneet suurmiehiä ja kansakuntien historiaa. Rakennuksiin on liittynyt julkisivuornamentteja ja veistoksia. Taiteen vieminen museoiden kätköihin on itse asiassa paljon nuorempi ilmiö. Nythän taide on jälleen palannut aitoon ympäristöönsä, paikkoihin missä normaalisti liikutaan eli julkiseen kaupunkitilaan, ihmisten ja elävän elämän keskelle.

Maria Hirvi (2000) kuvaa taiteen vastaanottoa museoissa ja erityisesti taiteelle suunnitelluissa tiloissa: ”Niissä esityspaikaksi on modernismin taustalla olevien ihanteiden mukaan kehittynyt valkoinen kuutio, tila, joka pyrkii sulkemaan ulkopuolelleen kaiken muun paisti taideteoksen. Valkoisella kuutiolla on sukulaisuutensa sekä kirkkokuoneeseen, oikeussaliin että laboratorioon. Sen arkkitehtoniset ratkaisut ja modernismin ajatus taiteen puhtaudesta ovat ohjanneet yleisön katsetta ja käyttäytymistä sekä vaikuttaneet käsitykseen esteettisestä kokemuksesta.” (Mt., 8-9.) Sen sijaan kaupunkitaidteen katsomisen ja kokemuksen kannalta tilanne on avoin:

35 Suuren kaupunkipuiston Placa del Ravalin alta purettiin 800 rappeutunutta asuntoa - kokonaisia kortteleita. Vuonna 2000 alue oli työmaana ja suunnitelmaa vastustavia banderolleja liehui ikkunoissa. Vuonna 2005 vaikutti siltä, että paikalliset asukkaat olivat ottaneet Placa del Ravalin omakseen.

Kuva 16.
Karlis Ilen Kotka
vartioi Kankaan-
pään apteekin
edustalla. Useat
kivikuvanveisto-
symposiumin
1995 teokset
edustavat baltti-
laista perinteisen
veistotaiteen
traditiota.

Kuva 17.
Anne Alhon teos
Peili valmistui
Taas-näyttelyyn
1998, mistä se
lunastettiin pysy-
västi Taidekehälle
nimellä *Portrait*.
Teos vetää katsojia
puoleensa.

Urbaania kaupunkiympäristöä pidetään ihmisyyshöhen moniäänisyyden lähteenä ja symbolina, sekä tilallisesti että sosiaalisesti - kaupunki on sen erilaisten asukkaiden luoma yhteisö ja toimintakenttä, kokonaisvaltainen kaupunkitila. Tila on näin samanaikaisesti suunniteltu ja pirstaleinen ja sen merkitykset muotoutuvat vain suhteessa käyttäjiin. Tämä on se toiminnan ja merkityksenannon perinne, johon kaupunkitaiteen tekijät ovat suorassa vuorovaikutuksessa. He toimivat mm. visuaalisen elinympäristön rekisteröijinä ja uusiokäyttäjinä. (Mt., 9.)

Pauline von Bonsdorffille (1999) taide ulkotiloissa tarkoittaa "taidemaailman ulkopuolisiin tiloihin si-
joitettuja taideteoksia" Taidetta kuitenkin tuotetaan aina yleisöä varten; kaikki taide on lopulta julkista.
Sen merkitys on olemassa ja muuttuu sosiaalisissa ja kulttuurisissa konteksteissa. Taide on erottamaton
osa sosiaalista ja yhteiskunnallista todellisuutta, jota se on myös luomassa. Kaikki taide on Bonsdorffin
mukaan laajassa merkityksessä myös ympäristöllistä, sillä se ei ole koskaan vapaa kontekstistaan. Koska
taiteen paikka on vapaasti valittavissa, voi ympäristö "vastustaa taideteosta, muuttaa sitä, toivottaa sen
tervetulleeksi tai tuhota sen. Toisin sanoen kaupungin ja taiteen välillä vallitsee aito kahdenvälinen vuo-
rovaikutussuhde." (Mt., 12–14.)

Moniulotteinen ympäristötaide

Ympäristötaiteen käsitteestä on muodostunut yhteinen nimittäjä monenlaisille nykyajan taideilmiöil-
le, joita yhdistää taiteen esityspaikka, joko rakennettu tai luonnonympäristö. Ympäristötaiteen säätiön
www-sivuilla luonnehditaan ympäristötaiteen moniulotteisuutta seuraavasti:

*Ympäristötaiteella ei ole olemassa valmista kaavaa. Ympäristötaide on avointa taiteen tekemisen
eri menetelmille. Se alleviivaa omaa välitöntä ympäristöään, syntyy ja toimii sen kanssa
vuorovaikutuksessa, joko pysyvästi tai tilapäisesti. Ympäristötaiteen perusluonteeseen kuuluu
aina julkisuus. Yleisesti ympäristötaiteella tarkoitetaan joko rakennettuun kulttuuriympäristöön
tai luonnon ympäristöön tehtyä taidetta. Ympäristötaideteos voi toimia itsenäisenä - jopa
funktionaalisenä - objektina tai se voi olla teko, tapahtuma tai prosessi. Ympäristötaide on*

käsitteenä monenlaisten taideilmiöiden yhteinen nimittäjä; sitä voidaan täsmentää erilaisin alakäsittein kuten julkinen taide, maataide, kaupunkitaide, tilataide, yhteisötaide jne. Laajassa mielessä ympäristötaidetta on myös rakennetun ympäristön ja maiseman arkkitehtuuri.³⁶

Ympäristötaide voidaan osittaa erilaisiksi rinnakkais- ja alakäsitteiksi ja taiteenlajeiksi kuten maataide, kaupunkitaide, tilataide, monumentaalitaide, yhteisötaide, paikkasidonnainen taide, julkinen taide, tietäide, prosessitaide. Sama teos voi näkökulman vaihdolla tulla määritellyksi useaan eri lajiin. Varsinaisen ympäristötaiteen käsitteen ulkopuolella ovat maisema- ja ympäristösuunnittelu sekä laajemmat rakennustaiteelliset kokonaisuudet, mutta parhaimmillaan ympäristötaide on osa niitä.

Edelleen ympäristötaiteen säätiön sivuilta voi poimia seuraavanlaisia määrittelyjä³⁷:

Julkinen taide: Taide julkisessa tilassa, kenen tahansa fyysisesti saavutettavissa; myös julkisin varoin tuotettu/toteutettu taide

Kaupunkitaide, katutaide: Taide kaupunkitiloissa ja -rakenteissa kuten valaisinpylväissä, rakennusaidoissa, mainostiloissa jne.; usein lähtökohtaisesti tilapäistä

Käsitetaide: 1960-luvulta lähtien vaikuttanut suuntaus, jossa teoksen ulkoista muotoa ja ilmaisutapaa tärkeämpi on teoksen esittämä tai siihen liittyvä ajatus; enemminkin kriittinen ja filosofinen asenne, joka häivyttää taustalle itse teoksen ja taiteilijan sekä taiteen välitys- ja arvostusjärjestelmän.

Maataide: 1960-luvulla syntynyt suuntaus, jossa teokset tehdään maahan ja maasta, tai muista luonnonmateriaaleista; myös maiseman muokkaus

Monumentaalityide: Taideteokset, jotka on tarkoitettu arkkitehtuurin yhteyteen tai muuhun rakennettuun ympäristöön liittyviksi - esim. seinämaalaukset, reliefit, veistosryhmät, suihkukaivot; myös ympäristötaideteokset

Monumentti: Muistomerkki, esim. patsas, rakennus tai rakennelma, hautapatsas, hautarakennelma; tav. historiallisen henkilön tai tapahtuman muistoksi.

Paikkasidonnainen taide (engl. Site Specific Art): Tiettyyn paikkaan ja/tai kontekstiin tehtyä tai suunniteltua taidetta, joka ottaa huomioon paikan fyysisen ja visuaalisen, joskus myös historiallisen, ekologisen, psykologisen tai sosiologisen luonteen.

Performanssi (engl. Performance): Eri taiteen lajeja yhdistävä, etukäteen suunniteltu, teatterinomainen esitys, johon yleisö ei tavallisesti osallistu. Jokainen esitys on ainutkertainen.

Prosessitaide: 1960-luvulla syntynyt suuntaus, jossa taideteoksen luomisprosessi oli tärkeämpi kuin tuote (lopullinen teos). Teokset valmistettiin usein julkisissa tilaisuuksissa.

Tietaide: Taideteokset erilaisten liikenneväylien ja -rakenteiden yhteydessä, esim. liikenneympyröissä, alikulkutunneleissa.

Tilataide (engl. Environmental Art): Sisä- tai ulkotilaan tehty kolmiulotteinen kokonaistaideteos, jossa katsojalla/kokijalla mahdollisuus astua teoksen sisälle tilaan. Teoksessa tavallisesti moni- ja poikkitaiteellisia elementtejä, jolloin korostuu vastaanoton moniaistisuus.

Yhteisötaide: 1990-luvulla esiin noussut muoto, jossa päämääränä ei välttämättä konkreettisen taideteoksen aikaansaaminen. Taiteilija valitsee kohdeyleisön, jonka kanssa työskentelee yhdellä tai usealla taiteen eri menetelmällä. Yhteistyössä/vuorovaikutuksessa taiteilija ja osallistujat ovat tasa-arvoisia, visuaalisesta lopputuloksesta voi vastata taiteilija yksin, yhdessä osallistujien kanssa tai osallistujat yksin, Usein projektimuotoista, kestoltaan vaihtelevaa. Lopputuloksena voi olla prosessin esittely dokumenttien muodossa.

³⁶ <http://www.yts.fi>, tulostettu 28.7.2006.

³⁷ Ympäristötaiteen täydellisempi sanasto lähteineen löytyy Ympäristötaiteen säätiön kotisivuilta <http://www.yts.fi>, tulostettu 28.7.2006.

Tutkimukseni käsitteistössä käytän eniten ilmausta *kaupunkitaide*, jota käsitettä kuitenkin käytän yllä olevasta määritelmästä hieman laajemmassa merkityksessä. Kaupunkitaide on minulle julkiseen kaupunkitilaan sijoitettua taidetta, joka on luonteeltaan yhtä hyvin pysyvää kuin tilapäistäkin. Katutaiteen käsitteen jättäisin hyvin marginaaliseen käyttöön. Minusta se on vaikkapa katuun ”maalattua” taidetta tai väliaikaisiin rakennustelineisiin sijoitettavaa taidetta. Ympäristötaidetta käytetään yleisesti kaikenlaisen ulkotiloihin sijoitetun taiteen ”kattokäsitteenä”. Itse haluaisin rajata *ympäristötaiteen* käsitteen hieman suppeammaksi, lähelle paikkasidonnaista taidetta, joka sinällään voi olla vaikkapa maataidetta tai tietaidetta. Olennainen piirre ympäristötaiteessa on mielestäni se, että teos on suunniteltu nimenomaan kyseiseen ympäristöön. Ympäristötaiteeksi ei mielestäni tulisi kutsua valmista teosta, joka on vain sijoitettu sopivaan paikkaan, vaikka se aikaa myöten siihen sulautuisikin olennaiseksi osaksi.

Työskentely taideprojektien parissa on vahvistanut yllä kuvattua käsitteenmäärittelyä. Olipa kyseessä kotimaiset tai ulkomaiset taiteilijat kokemuksen on sama: halutaan tehdä omaehtoisia taideteoksia ja paikka niille etsitään jälkikäteen - mieluiten vielä vapaasta puistomaisesta ympäristöstä. Vielä ei ole opittu työskentelemään monialaisesti yhdessä tai ehkä ei tunneta kaipuuta suunnitella teoksia nimenomaan ympäristön lähtökohdista. Tähän suuntaan ollaan kuitenkin menossa ja toisaalta ympäristörakentaminen hyödyntää enenevässä määrin esteettisen muotoilun keinoja.

Hannu Castrén (1999) on kritisoinut modernismin viehtymystä taiteenlajien autonomiaan, mikä on asetunut kokonaistaideteoksen idean vastakohdaksi. ”Siitä kummunnut taiteilijayksilöiden poikkitaiteellinen yhteistyökyvyttömyys on synnyttänyt enemmän tilaajien ehdoilla tehtyä ja taidehistoriallisesti latteaa julkista veistotaidetta kuin rakennuksiin tai rakennettuun ympäristöön pitkäjännitteisellä yhteistyöllä syntyneitä modernismin merkkiteoksia.” (Mt., 116)

Taideteollisen korkeakoulun ensimmäinen ympäristötaiteen professori Markku Hakuri on myös useassa yhteydessä korostanut ympäristötaiteen kokonaisvaltaista luonnetta. Virkaanastujaisitelmässään 11.1.2002 Hakuri³⁸ on kuvannut ympäristötaidetta seuraavasti:

Ympäristötaiteen käsite sisältää hyvin laajasti eri taiteiden alueet. Sen piiriin voidaan lukea myös rakennustaiteelliset ratkaisut, teiden linjaukset ympäristökäsittelyineen, puutarhojen ja puistojen kokonaisuudet ja yleensäkin ympäristömme visuaalinen kokonaisuus. Ympäristötaiteen otsakkeen alla olemme jo nähneet toisistaan voimakkaasti poikkeavia ja monimuotoisia ratkaisuja erilaisin esteettisin ja yhteiskunnallisin painoituksin henkilömonumenteista päivän polttaviin kannanottoihin. Olemme nähneet palavia latoja, kyyneleen muotoisen lähteen, auton romuista rakennettuja lemmiä, taivaalta pudonneita teräskuulia ja öisin valaistuja rakennusten päätyseiniä. Edelleen kuitenkin ympäristötaide sangen usein mielletään lähinnä ulkotilaan sijoitettavaksi veistokseksi, kolmiulotteiseksi arvoesineeksi, jonka olemus ajan mittaan ottaa paikkansa ympäristössä ja historiassa. Ympäristötaide sijoitetaan usein myös arkkitehtuurin kylkiäiseksi ja koristeeksi. Silloin sen päämääränä on rakennetun tilan visuaalisen lisäarvon kohottaminen.

Muistomerkeistä Mätäjoelle

Muistomerkit, rakennuskoristeet, suihkukaivot ja puistoveistokset ovat olennainen osa eurooppalaisen kaupunkien visuaalista ympäristöä. Julkinen taide muutti 1800-luvulla merkittävästi kaupunkien ilmettä, kun politiikan, talouden ja kulttuurin vaikuttajat saivat muistomerkkinsä aukioille ja puistoihin. Liisa Lindgrenin (2003) mukaan moni Helsinkiin 1800- ja 1900-luvun vaihteessa pystytetty monumentaaliteos kertoo määrätietoisesta pyrkimyksestä vakuuttaa, että pääkaupunki on länsieurooppalainen metropoli ja suomalaiset ovat sivistyskansaa. Samanaikaisesti korostui myös tarve korostaa kansallista

38 http://www.uiah.fi/to/hakuri_virka.html, tulostettu 17.1.2007.

Kuva 18.
Tapio Kettusen
 teos *Kaipaus* Kan-
 kaanpään kirkko-
 tarhassa muistut-
 taa sotien aikaisen
 kotirintamatyön
 merkityksestä.
 Teos toteutettiin
 vuonna 2001
 sotaveteraanien
 järjestämän
 kansalaiskeräyk-
 sen varoin. Teos on
 yksi Kankaanpään
 harvoista figuratiivisista veistoksista.

Kuva 19.
Emil Cedercreutzin
 teos *Ensi kertaa*
mallina Kankaan-
 pään Opiston
 puistossa. Teoksen
 lahjoitti Emil
 Cedercreutzin sää-
 tiö vuonna 2004.

identiteettiä sekä vähittäistä eriytymistä Venäjästä. (Mt., 385) Hautamuistomerkit olivat 1850-luvulle asti keskeinen tapa osoittaa julkista kunnioitusta. Sen rinnalle tuli vähitellen modernien henkilömuistomerkkien traditio. Lindgrenin mukaan Suomen monumentaalikuvanveiston katsotaan alkaneen vuonna 1864 Turussa paljastetusta Porthanin patsaasta. Helsingin ensimmäinen merkittävä henkilömuistomerkki oli J.L. Runebergin patsas, joka paljastettiin Esplanadin puistossa vuonna 1885. Vähitellen myös muut kaupungit pyrkivät nostamaan kulttuuriprofiliaan kansallisten merkkihenkilöiden muistomerkkien avulla. Kaupunkien kilpaillessa keskenään saattoi saman suurmiehen muistomerkkejä nousta useammallekin paikkakunnalle. (Mt., 387–389.) Kaupunkien välinen kilpailu kulttuurisesta imagoista ei siis Suomessakaan ole mikään uusi asia.

Suomen kuvataiteen historia on valtaosaltaan maalaustaitteen historiaa. Veistotaiteen nousu liittyi oikeastaan vasta moderniin vaiheeseen, kun vapauduttiin nationalistisesta innostuksesta ja monokulttuurisesta ylhäältäpäin säätelystä. Wäinö Aaltonen nousi veistotaiteen keskushenkilöksi 1920-luvulla. Castrenin (1999) mukaan Wäinö Aaltoselle lankesi vaativa yhteiskunnallinen yhdistämistehtävä. ”Julki-set monumentit saivat kansalaiset tunnistamaan rodullisen jaloutensa ja elämänsä ylevät päämäärät. Veistokset toimivat tavallaan samalla tavalla kuin aapiskoulu jukuripäille.” (Mt., 120)

Wäinö Aaltosen Aleksis Kivi -muistomerkki *Runoilija ja muusa* herätti keskustelun allegorisista muistomerkeistä jo 1920-luvulla. Aleksis Kiven patsasta Helsinkiin tehdessään Aaltonen päätyi kubistisista luonnoksistaan huolimatta vielä näköiskuvaan. Patsas paljastettiin vuonna 1939. (Castren 1999, 116; Lindgren 2003, 391.)

Toisen maailmansodan jälkeen keskityttiin jälleen tekemään sankaripatsaita, sodassa kaatuneiden muistomerkkejä, joissa piti ottaa huomioon helposti ymmärrettävät symbolit ja kansan maku³⁹. Vasta 1950-luvulla alkoi taide vapautua ja myös talouselämä alkoi Castrenin mukaan kiinnostua uudesta veistotaiteesta, ”sillä modernilla veistoksella saattoi luoda yritykselle sopivaa imagoa” (Castren 1999, 122). 1960-luvulla käytiin laajaa polemiikkia modernin, muodoltaan abstraktin julkisen veistotaiteen nostossa päätään⁴⁰. Lindgrenin mukaan kuitenkin niin kauan kuin muistomerkkejä on pystytetty, on niistä myös käyty kiivaita keskusteluja. Käytettävissä ei kuitenkaan ole luotettavia dokumentteja rahvaan suhtautumisesta muistomerkkeihin, joita sen tuli sivistyäkseen pystyttää. Kärjekkäät mielipiteet yleisönosastoissa olivat usein peräisin sivistyneistön edustajien kynästä. (Lindgren 2003, 391.)

39 Ensimmäinen, puhtaasti abstrakti sankaripatsas oli Vuoksenniskan hautausmaalle vuonna 1963 pystytetty kankaanpääläisen kuvanveistäjän ja taidekoulun perustajan Kauko Räikkeen teos Rauhankellot (Lilja 1990, 24, 28, Porin taidemuseo 1983).

40 Kohteena usein Kain Tapperin teokset tyyliin: ”Onko pölkkö taidetta?” 1960-luvun alussa väiteltiin hartaasti Oriveden kirkkoon suunnitellusta Tapperin alttarireliefindä Golgatan kallio, joka yhdessä modernin kirkkoarkkitehtuurin kanssa toteutti kokonaistaideteoksen ideaa. Vrt. mm. Paula Holmilan dokumentti Veistosten maa – patsaskiistojen Suomi. TV1 21.2.2002 klo 22.10.

Kuva 20.
Mati Varikin
teos *Rakkauden*
hiljaisuus
Kankaanpään
Kappelinpuistossa.

Ensimmäinen abstrakti henkilömonumentti Suomessa oli Raimo Utraisen kilpailuvoitto *Esirippu* Ida Aalbergin muistomerkkilpailussa vuonna 1962. Teoksen toteutuksesta käytiin kiivasta polemiikkaa ja tämä, samalla ensimmäinen naisesta tehty monumentti, valmistui Kansallisteatterin puistoon vuonna 1972.⁴¹ Ehkä runsaimmin keskustelua aiheuttanut teos on kuitenkin ollut Eila Hiltusen Sibelius-monumentti, jonka toteutuksesta muodostui eräänlainen käännekohta abstraktin veistotaiteen yleisen hyväksynnän suhteen. Teos on yleisön rakastamana muuttunut Helsingin vahvaksi symboliksi. Sibelius-monumentin saavuttama kansansuosio osoitti Lindgrenin mukaan, että ”modernismin läpimurto tapahtui lopulta yhtä nopeasti kuin sotienjälkeinen yhteiskunnallinen rakennemuutos” (Lindgren 2003, 392).

Altti Kuusamo kuvaa toisen maailmansodan jälkeen tapahtunutta suhtautumisen muutosta suurmiesten monumentteihin Taide-lehden artikkelissaan: ”Heroisuuden, sentimentaalisuuden ja korkeampien yhteisten arvojen tyrkyttäminen tuntui vain häiritsevän, samalla kun ne (suurmiesmonumentit) muuttuivat huomaamattomiksi.” Uusien vakuuttavien monumenttien tekeminen muuttui vaikeaksi samalla kun entisen alkoivat näyttää kitschiltä. Kuusamon mukaan vuonna 1985 järjestetty Mika Waltari -veistoskilpailu osoitti viimein, ”ettei tekijän tuotantoa voi edustaa pönäkkä kokovartalomuotokuva”. (Kuusamo 2005.)

Kuva 21.
Pia Hyppösen
(Soli) pienimuotoi-
nen teos *Rukous*
on sijoitettu
valtion virastota-
lon eteen, kohti
verotoimiston ja
työvoimatoimis-
ton sisäänkäyntiä.
Teos pitää löytää.

Laaja polemiikki soveliaista tavoista vaalia suurmiesten muistoa laantui vähitellen nousten taas uudelleen pintaan postmodernien Kekkosen monumenttien kohdalla. Jukka Yli-Lassilan⁴² mukaan kuvanveistäjä Pekka Jylhän teos *Lähde* eli presidentti Urho Kekkosen muistomerkki onkin muuttanut peruuttamattomasti käsitystä julkisesta veistoksesta. Finlandia-talon naapurissa vuonna 2000 paljastettu teos edustaa muistomerkkijättelua, joka lopulta jätti taakseen iänikuisen ”näköispatsas vai abstrakti teos”-vankäämisen. Lähde on moniosainen, monimateriaalinen ja mahdollisimman anti-monumentaalinen - todellinen katsojaa aktivoiva kaupunkitaideteos.

Varsinaisen ympäristötaiteen alkutaipaletta Suomessa leimasi keskustelu modernismin tuottamista ankeista ympäristöistä, vanhan kaupunkirakenteen hävittämisestä ja taiteen mahdollisuuksista

41 Raimo Utraisen näyttely Soiva viiva EMMAssa 8.2.-29.4.2007

42 Jukka Yli-Lassilan kirjoitus kuvanveistäjä Pekka Jylhästä ”Kuvanveistäjä maalaa pronssin punaiseksi”. Helsingin sanomat C 1, 10.2.2007

elinympäristön viihtyisyyden pelastajana. Ympäristötaiteen tehtäväksi nähtiin yksitoikkoisten ympäristöjen elävöittäminen ja identiteetin luominen esimerkiksi uusille asuntoalueille. Ajattelutapa sai osakseen myös runsaasti kritiikkiä; viihtyvyyttä luovien kulussien luomista pidettiin epärehellisenä (Linnilä 1973, vrt. myös Castren 1999, 116). ”Niin kauan kun asuinympäristöämme kohdellaan kaltoin ja rakennetaan toimimattomia taajamia, eivät ympäristöön ympätyt taideteokset pelasta mitään. Tällä hetkellä avainnippua heiluttelee yhdyskuntasuunnittelu: poliittiset päätöksentekijät ja perinteiset suunnittelijat” (Linnilä 1973, 156). Linnilän mukaan ympäristötaiteet ovat ajankohtainen asia vasta sitten, kun vanhan ympäristön hillitön tuhoaminen lopetetaan. Elävät, toimivat ja ihmisen mittakaavan mukaiset ympäristöt ”tulisivat kaikin mokomin toimeen ilman kuvataiteellisin keinoin toteutettuja viehätteitä”. Linnilä lopettaa ajan henkeä kuvastavan kirjoituksensa kärjekkäästi:

Kuvataiteen liittäminen ympäristösuunnitteluun on tällä hetkellä sumutusta. Kuvataiteella sumutetaan ja peitellään ympäristörivoksia. Tässä tilanteessa oikean, vaikka sitten kuvataiteilijan toteutettavissa olevan ympäristöteoksen olisi oltava informatiivinen. Visuaalisena elementtinä se jakaisi tietoa tapahtuneista ja tulevista ympäristörivoksista relevantin alueen asukkaille. (Linnilä 1973, 157).

Yli kolmekymmentä vuotta on muuttanut suhtautumista ympäristötaiteeseen ja julkisen taiteen tehtäviin, samaan tahtiin kuin itse kaupunkiympäristökin on muuttunut ehkä hieman paremmaksi. Kuitenkin muokattavissa olevia joutomaitakin kaivataan ja taajamien eheyttämisessä nähdään mahdollisuuksia monialaiselle ympäristötaiteelle.⁴³

Taiteen ja ympäristön vuorovaikutuksella on tämän päivän taiteessa jo viiden vuosikymmenen historia. Suuntauksen alkuvaiheissa 1960-luvun alussa keskityttiin Maaretta Jaukkurin (1999) mukaan usein taide-teosten esittämiseen luonnossa tai paikoissa, jossa luonto ja ihmisen jäljet ovat samanaikaisesti näkyvissä. ”Tässä alkuvaiheessa teoksilla oli usein eräänlainen primitiivis-rituaalinen luonne, joka kuitenkin ajan myötä on muuttunut yhä eriytyneemmäksi ympäristössä jo olevien merkitysten näkyviksi tekemiseksi. Liike on kulkenut universaaleista merkityksistä pieniin asioihin, makrotiloista mikrotiloihin tai maailman syleilystä arjen pieniin viisauksiin. Uusimpina alueina tässä taiteessa on yhteiskunnallisten prosessien ja ihmisten elämän näkyväksi tekeminen, ja tässä vaiheessa se myös liittyy kauniisti taiteen perinteeseen tehtävään eli tehdä näkymätöntä näkyväksi.” (Jaukkuri 1999, 9)

Altti Kuusamon (2005) mukaan modernistisen veistostaiteen murroksessa taiteen vaikutusvyöhyke laajeni aste asteelta. ”Se merkitsi laajan kulttuurisen tilan valloittamista julkiselle veistokselle: taide oli saatava sellaisille kulttuurin vyöhykkeille, jotka eivät olleet sille aiemmin otollisia.” Kuusamo erottaa tässä ekspansiossa neljä eri vaihetta:

Ensimmäisenä vaiheena tässä modernististen veistosten ekspansion politiikassa Kuusamo näkee suurkaupunkien lähelle sijoitettujen taidekeskusten syntyminen. Esimerkiksi Tanskan Louisianan yhteydessä luonto muuntui taidemaisemaksi. Henry Moore muodostui tämän vaiheen keskeiseksi symboliksi, kun hänen plastiset veistoksensa sijoitettiin edullisille maisemapaikoille. Toisena esimerkkinä Kuusamo mainitsee Ranskan Saint-Paul-de-Venceä, vaikuttavalla näköalapaikalla sijaitsevan Maeght-säätiön taidekeskuksen, jonka sisääntuloa hallitsevat ikään kuin taiteen etuvartioina ja symboleina Calderin ja Arpin teokset. Näistä molemmista on itsellenikin jäänyt voimakkaat muistijäljet.

Toinen vaihe on ensimmäisen täydellinen vastakohta ja yleensä tästä vaiheesta katsotaan ympäristötaiteen alkaneen. Veistokset tai paremminkin maataide- tai tilateokset sijoittuivat erämaihin, kauas yleisöstään. Tulokset esitettiinkin videoin ja valokuvin. Tämän vaiheen tekijöistä Kuusamo mainitsee mm Richard Longin, Nancy Holtin ja Robert Smithsonin.

43 Markku Hakurin ja Severi Blomstedtin haastattelu artikkelissa ”Ympäristötaide osaksi kaupunkisuunnittelua”, Rakennustaito 5/2006, 6-9.

Kolmantena vaiheena Kuusamo pitää veistospuistojen syntyä 1980-luvulta lähtien. Keskeisiä olivat Kerguehennec Ranskan Bretagnessa, Goodwood Etelä-Englannissa ja *Artscape Nordland* -projekti Norjassa, jossa koko Nordlandin maakunnasta tehtiin veistospuisto.⁴⁴ "Veistospuistoille on yhteistä katsojan aktiivisuus: kartan avulla samoillaan puistossa ja löydetään kätkeytykin objektit." (vrt Taidekehä.) Erilaisena veistospuistona Kuusamo mainitsee Ossi Somman yksityisen pihanäyttelyn Nokialla, jossa "puisto" on jatkuvassa muutoksen ja tuhoutumisen tilassa.⁴⁵

Jokainen edellä mainituista kolmesta vaiheesta "valloitti uuden reaalisen merkitysvyöhykkeen kuvanveistolle: ensin taidemuseon ulkosivuille, sitten erämaihin ja lopuksi maalaismaisemaan. Syvätasolla pyrkimys oli taiteellistaa maailma kaatamalla luonnon ja kulttuurin välinen raja-aita."

Neljättä vaihetta eletään nyt. Veistos piiloutuu marginaaliin ja haluaa olla mahdollisimman huomaamaton sijoituessaan vaikkapa kaivonkansiin tai katukäytäviin (Denise Zieglerin *Epigrammeja helsinkiläisille* 1999, kahdeksan kaivonkantta ja Merja Puustisen ja Andy Bestin *Hiljaiset jalanjäljet* 2000). "Kysymyksessä on enemmänkin kadulle tuotetut kertomukset. (...) Nyt olemme vaiheessa, jossa yleisöstä halutaan tehdä veistoksen tulkinta, kun objekti on paennut maan tai pikemminkin kaupungin rakoon." (Kuusamo 2005.)

Ympäristötaiteessa kuten taiteessa yleensäkin vallitsee tänä päivänä moninaisuuden kirjo. Raja taiteen ja ei-taiteen välillä on veteen piirretty viiva. Kaikki sijainnit, tekotavat ja materiaalit ovat sallittuja. Taiteen tekeminen voi olla myös suuri tapahtuma. Bulgarianlaisyntyinen Christo aloitti 1970-luvulla oman tyyllensä tavan merkitä ja rajata ympäristöä paketoimalla sen. Yhdessä vaimonsa Jeanne-Clauden kanssa hän on toteuttanut massiivisia maisema- ja rakennuspaketteja, kuten Berliinin valtiopäivätalo, *Wrapped Reichstag*, ja Pariisin *Pont Neuf* -silta, joissa itse tekoprosessi usein byrokraattisine luvanhakuinen muodostaa taideteon ytimen. (vrt. mm Reinikka 2001.) Christon ja Jeanne-Clauden hankkeet ovat tyypillisesti vienneet vuosia, Berliinin *Wrapped Reichstag* yli 20 vuotta (Naukkarinen 2003, 87). Yksi tuoreimmista toteutuksista oli *The Gates* -teos New Yorkin Central Parkissa talvella 2005, jolloin oli kulunut neljänneksivuosisata siitä, kun Christo oli tehnyt teoksesta ensimmäiset luonnoksensa. Teos koostui puistokäytävälle noin 40 kilometrin matkalle pystytetyistä 7500 portista, joissa liehui saharinkeltainen kangas.⁴⁶

Kuva 22.
Erja Honkasen
teoksen *Perhonen*
havaitessaan
voi kokea
löytämisen iloa.

44 Omina esimerkkeinä veistospuistoista voisi mainita Latvian Siguldan ja Tshekin Horicen.

45 Kuvanveistäjä Ossi Somma toimi pitkään opettajana Kankaanpään taidekoulussa.

46 Helsingin Sanomat 14.2.2005: New York Timesin mukaan "Teos on puhdasta iloa. Se on valtava hyvän tahdon ja yksinkertaisen kaunopuheisuuden populistinen spehtaakki, 2000-luvun ensimmäinen suuri julkisen taiteen tapahtuma."

Hauska kansainvälinen taidetapahtumien ketju "sai alkunsa Zürichissä vuonna 1998, kun kaupunginisät yrittivät keksiä, kuinka paikallisia ihmisiä saataisiin houkuteltua kaupungin keskusta⁴⁷. Luonnollisen kokoiset ammattitaiteilijoiden, mutta myös muiden, koristelemat lehmäpatsaat levittäytyivät ympäri kaupunkia. Sen jälkeen lehmäparaati on järjestetty jo noin 50 kaupungissa ympäri maailmaa, mm. Lontoossa, Prahassa, Brysselissä, Tokiossa, New Yorkissa, Sydneyssä. Vuonna 2007 ovat *Cow Paraden* verkko-sivujen mukaan vuorossa mm. Istanbul, Marseilles ja Milano. *Cow Parade* ylpeilee verkkosivuillaan olevansa maailman laajin julkisen taiteen tapahtuma. Ideana on, että kunkin tapahtuman jälkeen lehmät huutokaupataan ja varat ohjataan hyväntekeväisyyteen. Jäljittelijöitäkin tämä idea on saanut: Vuodesta 2002 lähtien on useissa kaupungeissa, lähtien Berliinistä, sijoitettu maalattuja karhuja kaupunkitilaan ja tapahtuman jälkeen huutokaupassa saadut varat on osoitettu Unicefin käyttöön⁴⁸.

Ystävällisten, värillisten lehmien tai sympaattisten karhujen saama vastaanotto on lähes poikkeuksetta myönteisen hyväksyvää. Tapahtumilla on myös yhteisöllinen luonne, kun tekijät ovat paikallisia, eivätkä aina ammattitaiteilijoitakaan. Samoin suosittuja ovat esimerkiksi Odensen, Kööpenhaminan tai Västerås-in yleisöä puhuttelevat ihmishahmoiset teokset⁴⁹ tai Dubliniin toteutetut lukuisat suuret pronssipatsaat, jotka esittävät historiallisia tai myyttisiä henkilöitä tai vaikkapa puistonpenkillä rupattelevia vanhoja naisia ostokassit jaloissaan⁵⁰. Torjuntaa sen sijaan ovat aiheuttaneet vaikeasti avautuvat modernit työt, joita on yleisön painostuksesta jouduttu jopa poistamaan. Naukkarisen (2003) esimerkki tällaisen kohtalon saaneesta teoksesta on Richard Serran⁵¹ *Tilted Arc*, joka 1980-luvulla jouduttiin poistamaan New Yorkin Federal Plazalta. Kotimaisena esimerkkinä kritiikkiä kohdanneista voisi mainita Pirkkalan valurautasymposiumien teokset⁵² tai kävelijöille turvallisuusriskiksi muodostuneen Radoslaw Grytan teoksen *Kivikirjasto* Tampereella Aleksis Kiven kadun kävelyalueella.

Valtavilla seinämaalauksilla on "maailmakartalle" päässyt esimerkiksi lähellä Niagaran putouksia sijaitseva Wellandin pikkukaupunki, joka halusi osan Niagaran turistivirroista poikkeavan siellä. Tämä 40 000

Kuva 23.
Matti Kalkamon
ja Heli Ryhäsen
keraaminen teos
Pelle askarruttaa
lapsia Jalavan
päiväkodin pihalla.

Kuva 24.
Marja Tarnan
seinämaalaus
Maiseman helma
ilahduttaa
ohikulkijoita
näkyvällä paikalla
As.Oy Tupavainion
rivitalon päädyssä.
Teos toteutettiin
alueen asukkaiden
aloitteesta vuonna
1998 ydinkes-
kustaprojektin
yhteydessä
EU-osarahoit-
teisena.

47 Helsingin Sanomat 3.6.2004: Lehmäparaati valloitti Tukholman. Taiteilijat maalasivat ja muokkasivat 75 luonnollisen kokoista lehmäpatsasta. Ks. myös www.cowparade.com.

48 www.united-buddy-bear.com

49 Viherympäristö 6/1996: Ympäristötaidetta lisää kaupunkikeskustoihin; Mikko Heikkilä.

50 Helsingin Sanomat 3.4.2004: Eukot laukkuineen ja muita Dublinin nähtävyyksiä.

51 Myös Saksan Bochumissa amerikkalaisen taiteilijan Richard Serran veistos koettiin vieraaksi, "kuin laskuvarjolla paikalleen pudotetuksi" ja vandalisoitiin välittömästi (Landry & Bianchini 1998, 38).

52 Aamulehti 17.10.2001: Valurautaiselle taideteokselle hatkat Pirkkalan kirkon pihasta; Aamulehti 27.8.2003: Ympäristötaide herättää tuhoisiakin tunteita.

asukkaan kaupunki nelinkertaisti muutamassa vuodessa kaupungin turistikulut, hotelli- ja ravintolakulut saapuivat kaupunkiin jne. Ja kaikki tämä lähes kolmenkymmenen mittavan, kaupungin historiasta kertovan seinämaalauksen ansiosta.⁵³

Myöskään grafiikan mahdollisuuksia ulkoilmassa ei ole syytä unohtaa. Museokadun ulkoilmagalleria toteutettiin vuonna 2005 Helsingin Energian, Taideteollisen korkeakoulun ja Suomen Taidegraafikkojen yhteistyöllä.⁵⁴ Museokadun 12 sähkökaappiin kiinnitettiin ammattigraafikoiden teoksia. Seuraavana vuonna näyttely toteutui laajempaan, kun lisäksi Eerikinkadun sähkökaapit saivat kylkiinsä valokuva-taiteilijoiden teoksia. Museokadun ja Eerikinkadun näyttelyiden yhteisenä nimenä oli *Katoavaisuus*.⁵⁵

Luontoon sijoitettu ympäristötaide ja erilaiset taidekierrokset ovat yleistyneet Suomessa viimeisten kymmenen vuoden aikana. Parhaimmillaan teokset ottavat kantaa maiseman muutoksiin, ekologisiin ja ympäristökysymyksiin. Tällainen oli vaikkapa Ukko-Kolin laskettelurinteeseen vuonna 2000 toteutettu *Sovitus*-rinnetaidenäyttely, jolla arkkitehdit Marco Casagrande ja Sami Rintala liputtivat kansallismaiseman eheyttämisen puolesta⁵⁶. Em. työparin läpimurto oli vuonna 1999 Savonlinnassa toteutettu *Maal-tapako*-teos. Maaseudun tyhjenemistä kritisoi teos koostui korkeille jaloille nostetuista ladoista, jotka poltettiin syksyllä näyttelyn päätteeksi. Työpari on sittemmin saanut töillään paljon kansainvälistä huomiota⁵⁷.

Väkevä maa -taidepuisto⁵⁸ aloitti kesällä 2005 kaakkoisella Pirkanmaalla kahdeksalla pysyvällä ympäristöteoksella, jotka korostavat eettisyyttä, väkivallattomuutta, yhteisöllisyyttä, tasa-arvoa ja ekologista kestävyttä. Vuonna 2006 Kangasalan, Kuhmalahden, Luopioisten ja Pälkäneen kuntiin levittäytyvä taidepuisto täydentyi 12 teoksella, tekijöinä kuvataiteilijoita eri maista⁵⁹.

Tanssija koreografi Reijo Kelan 700 turvepäistä hahmoa käsittävä kansa on seissyt Suomussalmen suopellolla viitostien varrella jo vuodesta 1994 lähtien. Hahmojen vaatteiden vaihdosta on tullut alkukesän kulttuuritapahtuma.⁶⁰ Kankaanpään taidekoulusta valmistunut Kari Tykkyläinen on toteuttanut Pudasjärvellä omaperäisiä suoperformssejaan⁶¹.

Helsingissä on Kannelmäen ja Malminkartanon välimaastossa Mätäjoen varrella järjestetty useana vuonna ympäristötaidenäyttelyitä. Kartan ja vuokrapolkupyörän kanssa voi lähteä luontoon taideras-teille. Järjestyksessä toinen *Mätäjoki 2001 Ympäristötaidenäyttely* sai Pessi Raution kirjoittamaan Helsingin Sanomissa: "Ympäristötaidenäyttelyt tai tapahtumat ovat muodostuneet viime kesien tyypinäyttelyiksi. (...) yleistymisen myötä on teosten keskimääräinen pohdituttavuus vähentynyt, ne ovat helposti pelkkiä ulos laitettuja 'taiteellisia' objekteja. Mätäjoellakin teokset ovat suuressa määrin rasteja jotka rytmittävät matkaa ja houkuttelevat etenemään. Mutta kovin paljon ne eivät juuri nimenomaisen paikan ympäristökokemukseen tuo uutta, mikä oikeastaan olisi ympäristöteoksen peruste."⁶²

53 Viherympäristö 6/1996: Seinämaalaukset kaupunkikuvassa; Juhani Rajala.

54 Helsingin Sanomat 18.8.2005: Museokadun sähkökaapit suojautuivat taiteella.

55 http://www.helsinginenergia.fi/pdf/Katoavaisuus_katugalleriat.pdf

56 Helsingin Sanomat 16.7.2000: Sovituksen liput avoimessa haavassa. Kolin suuri rinnetaidenäyttely kommentoi maiseman muutoksia.

57 Helsingin Sanomat 23.3.2003: Positiivinen virus leviää. Marco Casagrande ja Sami Rintala pohtivat arkkitehtuurin oikeutusta elinympäristössä.

58 Väkevän maan toiminnanjohtaja, kangasalalainen kuvataiteilija Anitta Toivio on valmistunut Kankaanpään taidekoulusta.

59 Aamulehti 30.9.2005: Uusi taidepuisto korostaa eettisyyttä ja yhteisöllisyyttä; Aamulehti 18.7.2006: Hämmälinen maalaismaisema rikastuu uusilla taideteoksilla.

60 Helsingin Sanomat 13.6.2002: Suomussalmen hiljainen kansa puettiin kesään.

61 www.tykkylainen.com

62 Helsingin Sanomat 9.8.2001: Taideras-teilla Mätäjoella. Ympäristötaidenäyttelyyn voi lähteä vaikka piknikille.

Tietaide

Yleisin tietäiteen muoto on ollut perinteiseen kuvanveistotaiteeseen lukeutuvien itsenäisten taideteosten tuottaminen ja sijoittaminen tieympäristöön, mutta yhä enenevässä määrin on taide pyritty integroimaan tiesuunnittelun ja -rakentamisen kokonaisuuteen. Tielaitoksen strategisiin linjauksiin liittyen kiinnitettiin 1990-luvulla huomiota tie- ja liikenneympäristöjen kulttuurisiin sidoksiin ympäristöönsä ja yhteiskuntaan. Tielaitos pyrki korkeatasoiseen tiemaisemien käsitteelyyn liittäen usein mukaan korkeatasoisia ympäristörakenteita kuten meluaitoja ja -valleja, valaistusratkaisuja sekä taidetta. Tiesuunnittelun yhteydessä alettiin puhua väyläarkkitehtuurista ja myöhemmin väyläestetiikasta⁶³. Suunnitteluun osallistui arkkitehteja ja maisema-arkkitehteja. Etsittiin tarkoituksenmukaista kauneutta, ratkaisuja, joissa rakenteelliset ja esteettiset tekijät toimisivat yhdessä. Toteutuksien vaikuttavuutta analysoitiin lukuisin tutkimuksin ja raportein.

Suhtautumista tieympäristöjen estetisointipyrkimyksiin ovat selvittäneet Jani Päivänen, Martti Honkanen, Carita Päivänen ja Hilikka Lehtonen (1997) esimerkkinä mm Länsiväylän tietaide Otaniemen liittymässä⁶⁴. Väyläympäristöön liitettyyn teolliseen muotoiluun ja veistotaiteeseen suhtauduttiin kaiken kaikkiaan myönteisesti, mutta toisaalta myös ristiriitaisesti. Aineistoissa tuli esiin toiminnallisuuden ja esteettisyyden kamppailu. Huomiota kohdistettiin turvallisuuskäsitteeseen - mutta myös imagovaikutuksiin.

Tietäiteen määrä on viimeisten kymmenen vuoden aikana kasvanut huomattavasti. Yksi vanhimpia tietäiteen kohteita on Turunväylän ja Kehä III:n liittymään sijoittuva Antti Nurmesniemen muotoilema funktionaalinen teos *Sinikurjet*. Oma suosikkini on ehdottomasti Vuosaaren sisääntuloväylän Vuotien kokonaistaideteos perforoituine, valaistuine pylväineen ja kivikorirakenteineen. Surullisena seurasin keskustelua Vuotien teoksen "vaarallisuudesta" ja suunnitelmista varustaa ajorata teoksen kohdalla kaiteilla⁶⁵. Miksi juuri taiteeseen aina törmätään, miksi juuri taide on tiellä, on aiheellisesti kysynyt mm. Tülay Schakir:

Juuri taiteeseen tuntuvat ihmiset kompastuvan, kiipeävän ja tippuvan, liukastuvan ja hukkuvan. Se on ihmeellistä! Ehkä näin todella onkin, ja niin ei tietenkään pidä päästä tapahtumaan. Mutta onko meillä muutoin ja voiko meillä lopulta olla idioottivarmaa ympäristöä? Innostaako nimenomaan luova taide ihmiset hankkiutumaan mitä kekseliäimpiin vaaratilanteisiin?(Schakir 2003, 14.)

Vuonna 2000 savolainen tiemaisema sai uudet maamerkinsä, kun viitostielle 180 kilometrin matkalle Varkaudesta Sukevalle toteutettiin ympäristötaideprojekti *Maisemagalleria*⁶⁶. Suunnittelusta ja tuotannosta vastasi Valoarkkitehtuuri- ja Valolaterna Oy. Maisemagalleria koostuu kahdeksasta

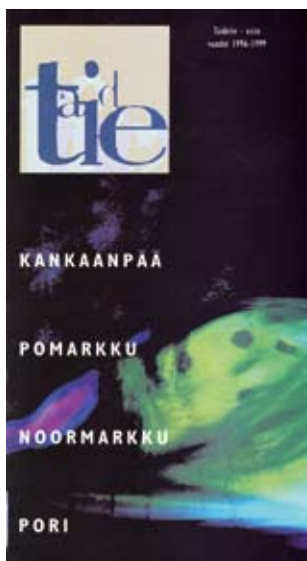
Kuva 25. Artturi Anttila Oy:n Taidebussi liikennöi Pori-Kankaanpää Taide-tietä usean vuoden ajan. Linja-autossa oli tarjolla Taidekehä – ym näyttely-lyesitteitä sekä taidekirjallisuutta tutustuttavaksi matkan aikana. Bussin maalaus toteutettiin taideopiskelijoille järjestetyn suunnittelukilpailun voittaneen ehdotuksen pohjalta (Sanna Eloranta: *Hauskabussi*).

63 Kaupunkien pääväylien estetiikka. Tiehallinnon selvityksiä 80 ja 81/2001.

64 Hannu Sirenin valaistu kallioleikkaus *Vastuu* ja Anne Eerolan teos *Purje*.

65 Helsingin Sanomat 15.3.2007: Helsinki haluaa suojata Vuotien valaisinpylväät kaiteilla. & Helsingin Sanomat 17.5.2007: Vuosaaren "tappajatorpat" saavat suojakaiteen. Kaiteet rakennettiin vuonna 2007.

66 Helsingin Sanomat 7.1.2001: Kultainen kauris ilmestyy kallionkielekkeellä. Maisemagalleria Pohjois-Savossa tekee viitostietä tunnetuksi Varkaudesta Sukevan vankilaan. Valot ja ympäristötaide osuvat kulkijan silmään talvisen pimeyden keskeltä, 180 kilometrin matkalla.

Kuva 26. Taidetie-esitteen kansi, kuvana Antti Maasaloinen *Maaemon viesti*.

Kuva 27. Kartta Pori- Kankaanpää Taidetien teosten sijainnista.

Kuva 28. Pertti Mäkinen ja Reijo Paavilainen teos *Kehä* valtateiden 8 ja 23 liittymässä Noormarkussa.

taideteoksesta ja samasta määrästä valaisukohteita. Nelostiellä on toteutettu (1997) Lahden taideinstituutin Taide ja Valtatie 4 -hankkeen yhteydessä viisi ympäristöteosta. Tiehallinnon verkkosivuilla⁶⁷ esitellään lisäksi lukuisia teoksia Savo-Karjalan ja Lapin tiepiiristä⁶⁸.

Taidetie Pori-Kankaanpää toteutettiin Kankaanpään taidekoulun rehtorin Liisa Juhantalon aloitteesta ja tienvarren kuntien (Pori, Noormarkku, Pomarkku ja Kankaanpää) yhteistyöllä vuosina 1996–2001. Reitin varrella on yhteensä kymmenen veistosta, joista Kankaanpään alueelle sijoittuvat Antti Maasaloinen *Ajatuksen siivin* ja valoteos *Maaemon viesti*, Mindaukas Navakasin *Landscape Piece*, Villu Jaanisoon *Päällekkäin*, Maarit Puhakan, Antti Immosen ja Mauri Lehtoisen teos *Mietiskelijät* sekä Antti Immosen *Valkoinen Torso*.

⁶⁷ www.tiehallinto.fi

⁶⁸ Turun tiepiiri loistaa poissaolollaan (tilanne 29.5.2007), vaikka Taidetie Pori-Kankaanpää -hanke on toteutettu jo vuosina 1996-2001. Turun tiepiirin sivuille hanke on kuitenkin saatu tarkistettu 31.8.2007.

Kuvat 29 ja 30.
**Jääveistoksia
taidekoulun
edustalla.**

Väliaikainen taide

Tilapäiset näyttelyt julkisissa ulkotiloissa ovat viimeisen kymmenen vuoden aikana kasvattaneet suosiotaan. Taide ei enää viihdy ainoastaan Purnun, Salmelan jne. puistoissa vaan levittäytyy kirkon portaille, lyhtypylväisiin, näyteikkunoille, sähkökaappeihin, kaikkialle arkiseen ympäristöön. Sitä esitellään siellä, missä ihmisiä liikkuu; asuntomessuilla⁶⁹, kesäisissä puistoissa ja festivaaleilla.

Väliaikaisella taiteella voidaan kiinnittää huomiota ajankohtaisiin ilmiöihin, se ei herätä niin suuria intohimoja puolesta tai vastaan kuin pysyväksi tarkoitettu kaupunkitaide.

Pauline von Bonsdorffin (1999) mukaan kokeilevilla ja väliaikaisilla teoksilla voi olla paremmat mahdollisuudet käynnistää kriittinen ja tasa-arvoinen dialogi asukkaiden ja vierailijoiden kanssa kuin pysyvästi paikoilleen sijoitetulla teoksella. Niihin voidaan suhtautua vapaammin ja ne voivat myös tulla paremmin huomatuksi kuin pysyvät teokset. Teoksen poistuttua muistikuva jää elävöittämään paikkaa, ”kummitlemaan siinä” (mt., 13). Ilmiöt voivat Bonsdorffin mukaan olla meille elävämpiä ollessaan olemassa ennemminkin muistoina tai mielikuvina kuin käsin kosketeltavina asioina (mt., 18). Varsin kauniisti Bonsdorff luonnehtii myös pysyviä teoksia:

Kaupunkielämän dynamiikan ja jatkuvien muutosten takia voi teoksen suhteellinen pysyvyys toisaalta olla eduksi. Esineellä, joka jää ja pysyy paikoillaan, näyttäytyen aina eri tavoin, on paremmat edellytykset erottua siitä mitä ympärillä jatkuvasti tapahtuu. Teoksen, joka on asettunut alueelle samalla tavalla kuin ne ihmiset jotka ovat asuneet siellä jonkin aikaan, ei myöskään tarvitse erottua ympäristöstään jokaisella kohtaamiskerralla. Todellinen seuralainen osaa pysyä välillä huomaamattomana ja hiljaa, esimerkiksi masennuksen ja hämmennyksen aikoina. (Mt., 18)

Näyttäviä väliaikaisen taiteen projekteja oli esillä Helsingissä liittyen ohjelmistoon Euroopan kulttuuripääkaupunkina 2000⁷⁰. Syksyllä 1999 Helsinki tervehti jo kahdeksaa muuta Euroopan kulttuuripää-

69 Ruotsin Malmön Bo01 –messut jäivät kesällä 2001 mieleen erityisesti mm. ympäristötaiteensa, *Ute på Bo01* -näyttelyn ansiosta.

70 Vuoden 2000 yhdeksästä kulttuuripääkaupungista tutustuin Helsingin lisäksi Prahaan. Molempien tarjonta oli kuvataiteiden alalla runsasta, leimaa antavana piirteenä taiteen tuominen kaupunkiympäristöön (ks. artikkelini Uudempaa arkkitehtuuria ja kaupunkitaidetta Prahassa Rakennettu Ympäristö -lehdessä 2/2006, sivut 56–61)

Kuvat 31 ja 32. Sergei Aloianin teos *Menneen kesän muisto* kaupungintalon puistossa 2004. Verkkoon kiinnitetyt pienet tiu'ut helisivät tuulessa tuoden mieleen kesän riemut.

Kuva 33. Mari Rätty valmisti *Pajukengän* paikallisen kenkätehtaan katolle taidekoulun pajukurssilla 1998. Kurssia veti skotlantilainen Valerie Pragnell.

kaupunkia lähettämällä kullekin oman *Kiteen*, Peter Butterin, Kari Leppäsen ja Dusan Jovanovicin lasisen ääni-valoteoksen. Teos muodostui yhdeksästä kristallimaisesta lasikuutiosta, joissa katsojan kosketuksesta aiheutui muuttuva valo ja ääniefekti. Teos yhdisti valon, äänen, grafikan, videon ja ympäristösuhteen omintakeiseksi kokonaisuudeksi, joka muodosti sekä symbolisen että konkreettisen yhteyden kaikkien yhdeksän Euroopan vuoden 2000 kulttuurikaupungin välille vieraillemalla kaikissa kaupungeissa⁷¹. Kiteet koottiin loppuvuodesta Helsinkiin juhlistamaan vuosituhanen vaihtumista ja seuraavana kesänä ne olivat sijoitettuina Töölönlahden makasiinien kupeeseen.

Töölönlahden taidepuutarhat oli mittava kotimaisen, pohjoismaisen ja japanilaisen ympäristötaiteen katselmus⁷², joka saavutti myös suuren yleisön keskuudessa laajan suosion⁷³. Itselleni jäivät merkittävänä ympäristötaiteen kokemuksina mieleen etenkin japanilaisten taiteilijoiden teokset, kuten Kazuo Makioka *Karesansui*, puupölkyillä aidattu, kivipuutarhaa kiertävä spiraalikäytävä, ja Masafumi Maitan bambuveistos *Hiljaisuus*. Kulttuurikaupungin suurimman ympäristöteoksen sai sen sijaan kokea kesäkuussa 2000 kymmenen päivän ajan Senaatintorilla, missä Kaarina Kaikkosen yli 3000 erivärisestä kirpputoritakista koostunut teos *Tie* levittäytyi Tuomiokirkon portaille⁷⁴. Käytettyjen pikkutakkien inhimillinen sisältö toi lyhyeksi ajaksi uudenlaisen näkökulman maamme kaikkein raskaimmin uskonnollisen,

71 Teos palkittiin Ympäristötaiteen säätiön kunniakirjalla 1999, ks. http://www.yts.fi/kunniakirjat/kide_html

72 Helsingin Sanomat 8.6.2000: Marja-Terttu Kivirinta. Spiraaleja ja virtauksia Töölönlahden taidepuistossa.

73 Aamulehti 16.7.2000: Maila-Katriina Tuominen. Taidepuutarhasta nousi keidas keskelle Helsinkiä. & Helsingin Sanomat 7.9.2000: Marja-Terttu Kivirinta. Taidepuutarha ihastuttaa kävijöitä. & Helsingin Sanomat 15.11.2000: Päivi Lopenen. Töölönlahdesta tykättiin, pikkujuttuja kaivattiin.

74 Helsingin Sanomat 20.6.2007: Marja-Terttu Kivirinta. Kirpputoritakit pyhällä paikalla. Kaarina Kaikkosen *Tie* kulkee kauniisti Tuomiokirkon portailla.

poliittisen, koulutuksellisen ja sotilaallisen vallan merkitsemään toriin: pikkutakit ja ympäristö loivat yhden, voimakkaan emotionaalisen ja visuaalisen kokonaisuuden.⁷⁵

Nykytaiteen museo Kiasma järjesti neliosaisen kaupunkitaideprojektin *Saman taivaan alla*. Taidetta kaupungissa 1999–2000. Maaretta Jaukkurin (2000) mukaan *Saman taivaan alla* -näyttelyn teokset heijastelevat tapoja käyttää kaupunkitilaa ja siinä olevia merkityksiä uusien merkitysten ja tapahtumien perustana. ”Taide avaa mahdollisuuksia nähdä asioita toisin ja katsoa niitä luovasti ja avoimesti. Kyseessä on myös taiteen tuominen keskelle elävää elämää, ihmisten arkea ja paikkoihin, joissa normaalisti liikutaan.” (Jaukkuri 2000, 8). Helsingin harvinaisen runsas taidetarjonta sai Helsingin Sanomien taidekriitikon Marja-Terttu Kivirinnan kirjoittamaan:

Kukaan helsinkiläinen ei voi olla kohtaamatta ympäristötaidetta. Taide täyttää kulttuurikaupungin nyt niin, ettei perässä tahdo pysyä. Ei edes tarvitse juosta, koska kävellessäkin törmää taiteeseen. Kohta ehkä alkaa juosta sitä pakoon. Pian kaikkea ympäristössä rehottavaa roinaa alkaa katsoa taiteena. Nykytaiteessa taiteen konteksti on näet siirretty korkeakulttuurista elävään elämään. Kulttuurikaupungin satsaus on ylipäättään hieno. (Helsingin Sanomat 20.6.2007: Ympäristötaide on arka asia.)

Väliaikainen taide poistui kulttuuripääkaupunkivuoden loputtua eikä moista panostusta taiteeseen ole Helsingissä sen jälkeen nähty. Vahvat muistijäljet teoksista kuitenkin jäivät. Ennakoiko näyttävän väliaikaisen taiteen uutta tulemistä Esplanadin puistossa kesällä 2007 vieraillut espanjalaisen Manolo Valdénin teos *Las Meninas*⁷⁶?

Kotimaisia taidekaupunkeja

Kun vuoden 2005 keväällä etsin internetistä Google -haulla osumia taidekaupunki – sanalle, johtivat lähes kaikki polut Mänttään, joka on luonut taidekaupunki-imagonsa Serlachiuksen suvun taideperinnön ja Mäntän jokakesäisten kuvataideviikkojen pohjalta. Kaupungin kotisivut värikkäine taidekaupunki -logoineen kertovat uskosta asiaan. Mänttä myös hätkähdytti vuonna 2006 asettumalla ehdolle kilpaan Suomesta valittavaksi Euroopan kulttuuripääkaupungiksi 2011. Myös Huittinen sai Googlessa jonkun maininnan, mutta Kankaanpää ei vielä tässä joukossa näkynyt. Toistin haun 29.8.2007 ja silloin Kankaanpäähän tuli jo 5 osumaa 146:sta. Mänttä⁷⁷ oli edelleen ylivoimainen ja useita muita Suomen kaupunkeja oli liittynyt taidekaupungeiksi julistautuneiden joukkoon.

Kotimaisista kaupungeista erityisesti Turulla on ollut määrätietoinen pyrkimys profiloitua kansainvälisenä taidekaupunkina. Turun vuonna 1992 käynnistynyt *Turku - Euroopan veistoskaupunki* -projekti on liittynyt osana Aurajokivarren kaupunkiuudistukseen. Teokset ovat mittavia ympäristötaideteoksia ja tekijöinä ovat nimekkäät, useimmiten ulkomaiset taiteilijat. Teoksia toteutettiin vuosina 1994-2000 yhteensä 14 kpl⁷⁸. Keskenään varsin erilaisina niillä on kullakin oma tärkeä ja näkyvä paikkansa kaupunkikuvassa, esimerkkeinä mainittakoon Mario Merzin *The Fibonacci Sequence 1-55*, Outi Sarjakosken *Network*, Mariella Bettineschin *Carro Celeste*, Alvar Gullichsenin *Posankka* ja Leena Ikosen *Jäähuntu*. Kain Tapperin *Ajan virta* (2000) merkitsee kohdan, mihin Vanha Suurtori ulottui ennen vuoden 1827 Turun

75 http://www.yts.fi/kunniakirjat/tie_olo22_html

76 Helsingin Sanomat 5.5.2007: Anu Uimonen. Hovineidot valloittavat tasavallan.

77 Mäntän taidekaupunki-imagolle on luonut vahvan pohjan Serlachiuksen suvun toiminta, kansallisesti arvokkaat taidekokoelmat ja arkkitehtuurikohteet. Vuodesta 1995 lähtien vuosittain järjestetyt Mäntän kuvataideviikot ovat nousseet yhdeksi kotimaisen nykytaiteen vuosittaiseksi kohokohdaksi. Tutustuessani 16.8.2008 Kankaanpään Taideyhdistys ry:n kesäretkellä Pekilotehtaan, Taidekeskus Honkahovi ja Joenniemen kartanon näyttelyihin, en voinut kuin todeta, että Mänttä on maineensa ansainnut.

78 Vrt. Katiskoski, Kaarina; Karppanen Jari (toim. 2001). Turun ympäristötaideprojektin teokset. 14 kohdetta kaupunkikuvassa. 1994-2000. Wäinö Aaltosen Museon julkaisu nro 30.

paloa. Tämän 70 metriä pitkän teräsveistoksen keskeisenä elementtinä on vesi. Teokseen liittyvät to-
riin upotetut graniittipaadet osoittavat viitteellisesti keskiaikaisen katulinjauksen. Tämä teos on Turun
teoksista oma suosikkini kaupungin rakentumisen historiaan viittaavana, mutta samalla symbolikielel-
tään voimakkaasti nykypäivään ja tulevaisuuteen kiinnittyvänä.

Kunnianhimoinen ja onnistunut projekti⁷⁹ on saanut Turussa osakseen myös paljon arvostelua muun
muassa siitä syystä, että pääosa teoksista on tilattu ulkomaisilta taiteilijoilta. Hankkeen toteutus ei
myöskään ole ollut ruusuilla tanssimista vaan usein se on ollut haastavaa taistelua ja taiteilua moni-
en osapuolten ja kaupungin eri hallintokuntien intressien keskellä.⁸⁰ Toimijoilla tuntuu kaupungis-
ta riippumatta olevan varsin samankaltaisia kokemuksia ympäristötaidehankkeiden läpiviemisen
vaikeuksista.

Turun ympäristötaiteen sarja täydentyi vielä vuonna 2003 uusia uria aukovalla, Maaria Wirkkalan teok-
sella *Tiedon häivä*⁸¹. Turun ja Helsingin yliopistot, Åbo Akademi ja Turun kaupunki olivat vuonna 1999
järjestäneet muistomerkkilpailun *Turun vanhan akatemian perintö*, jonka voittanut työ em. Wirkkalan
hieno, moniosainen teos on. Valaistu ja inskriptioteksteillä varustettu pronssirengas sijaitsee Vanhan
Akatemiatalon edustan katukiveyksessä. Yksi rakennuksen ikkunoista on jatkuvasti valaistu symbo-
loiden tutkijankammion päättämätöntä työtä. Teoksen audiovisuaalinen osa siirtää Turun yliopiston
aulassa liikkuvien ihmisten heijastukset ja äänet reaaliaikaisena Maaherran makasiinin seinään. Erityi-
sesti tällaisen teoksen ylläpito on todettu haasteelliseksi. Turun kaupunki on ottanut huollettavakseen
vain katukiveykseen asennetun pronssirengaan ja sielläkin joudutaan puntaroimaan, mikä osa huol-
lostaa kuuluu kaupungin taidekokoelmista vastaavalle Wäinö Aaltosen Museolle ja mikä puolestaan
kaupungin teknisten palveluiden katurakennuspuolen vastuulle. Teoksen muu hallinnointi ja ylläpito
jakautuvat lisäksi kolmen yliopiston kesken. (Kormano 2003.) Tavoiteltu ympäristötaide tuo mukanaan
uudenlaisia ongelmia ja taloudellisia menoeriä vuosihuollon, uusien materiaalien ja tekniikoiden yllä-
pidon muodossa.⁸²

Kankaanpään kokoluokkaa on Satakunnassa sijaitseva Huittinen, jossa Huittisten Seudun Taideyh-
distys ry on taiteilija Hannu Aaltosen johdolla tuottanut kuusi kesänäyttelyä vuodesta 1996 lähtien
kahden vuoden välein. Huittisten *Katugalleria*, joka alkoi siis muotoutua samoihin aikoihin Kankaan-
pään Taidekehän kanssa, on pysyvine teoksineen ja vaihtuvine näyttelyineen jo käsite⁸³. Katugalleria
käsittää yli 50 pysyvän taideteoksen kokoelman. Ensimmäisiin hankintoihin kuuluva Heli Ryhäsen
teos *Matkalla*, humoristisen pullea juokseva naisfiguuri jäi kaupunkikuvaan yleisön pyynnöstä ja

79 Turku – eurooppalainen kuvanveistokaupunki palkittiin jo vuonna 1995 Ympäristötaiteen säätiön kunniakirjalla.
Perustelut kuuluivat: ”Omaperäinen, modernien ja keskenään hyvin erilaisten teosten kokonaisuus kaupungin
identiteettiä luovana kokonaisuutena toimii esikuvana kaikille vastaaville hankkeille. Teokset ilmentävät paitsi
yleisinhimillisiä, myös paikallisesta miljööstä, elämysmaailmasta ja todellisuudesta nousevia kysymyksiä.
Kansainvälisestikin merkittävien taiteilijoiden teokset tuovat iloa, väriä, valoa ja huumoria kaupunkimiljööseen.”
(<http://www.yts.fi/kunniakirjat/turku.html>)

80 Keskustelu maisema-arkkitehti Ritva Nummioran ja kaavoitusarkkitehti Markku Toivosen kanssa Turun kaupungin
kaavoitusosastolla 18.7.2000. Elävästi jäi mieleen maisema-arkkitehti Ritva Nummioran kuvaus siitä, miten hän joka
päivä jännityksellä seurasi, onko veistoksen osaksi suunniteltu vanha tukirakenne vielä jäljellä Aurajoessa vai joko
satamalaitos on poistanut sen vierasvenesataman tieltä. Tämä taistelu kääntyi voitoksi ja Achim Kühnin teoksesta
Harmonia on tullut yksi Turun kaupungin uusista symboleista.

81 Helsingin Sanomat 6.11.2003: Valo hohtaa akatemian muistona. Maaria Wirkkala teki muistomerkkin Suomen
ensimmäiselle yliopistolle. Marja-Terttu Kivirinta.

82 Samoja kysymyksiä voidaan varmasti kaikissa kaupungeissa, joissa ympäristötaidetta on saatu aikaan, niin myös
Kankaanpäässä. Teosten aikaansaaminen on vielä ”helppoa”, mutta niiden jatkuva hoito on varsin haasteellista. Näiden
arkipäivän kysymysten ratkaisulla mitataan kaupungin kulttuuritahtoa. Mikään ei ole niin ikävä näky kuin ränsistynyt
veistos tai suihkukaivoteos ilman vettä (vrt. esim. Satakunnan Kansa 19.1.2004: Vesi suihkuu vain kuvissa. Helena
Laine).

83 <http://www.huittinen.fi/katugalleria/>, sivustoa olen seurannut koko 2000-luvun.

aiheutti Huittisissa ennennäkemättömän keskustelun⁸⁴. Veistos sai kansan suussa nimen *Doris* ja on muodostunut kaupungin maamerkiksi ja symboliksi. Heli Ryhäsen ja Matti Kalkamon installaatio *Esteit*ä oli alun perin tehty Tampereen Nykyaiteen Museon näyttelyyn, missä teemana oli taiteen tekeminen puhelinkioskista, mutta sieltä se löysi tiensä Huittisiin sijoitettuna samaan katutilaan *Matkalla* -teoksen kanssa. Alaston, muhkea mies ahtaassa puhelinkioskissa sai välittömästi lempinimen *Urpo* tai *Boris*. Molemmat taiteilijat, kuten useat muutkin Katugallerian taiteilijoista, ovat valmistuneet Kankaanpään taidekoulusta.

Huittisissa yrityselmä on tukenut taidehankkeita monin tavoin. Huittisten Osuuspankki luovutti vuonna 2000 taidenäyttelytoiminnalle tiloja kellarikerroksestaan korvauksetta. *GalleriaK* toimi niissä tiloissa vuoden 2002 lopulle. Uusi vaihe *GalleriaK*:n kohdalla alkoi, kun taiteilija Minna Karu osti keväällä 2003 vanhan paloaseman Huittisten kaupungilta. 70-vuotiaasta suojellusta rakennuksesta muokkaantui samana kesänä EU -rahoituksen turvin ja suurelta osin talkootöinä asuin- ja kulttuurikäyttöön tarkoitettu *aseMa*, jonka ensimmäinen näyttely oli vuoden 2003 lopulla. Taiteilija Markku Piri teki merkittävän kulttuuriteon kunnostaessaan niin ikään EU-rahoituksella Huittisten vanhan pappilan kulttuurin monitoimitilaksi. Paikka tarjosi vuosina 2001-2005 mm huipputaiteilijoiden konsertteja ja taidenäyttelyitä navettaan sisustetussa *Galleria Nevadassa*. *Wanhan Pappilan* toiminnan loppuminen talousvaikeuksiin vuonna 2005 oli suuri pettymys Huittisten kulttuuriväelle ja laajemmin koko Satakunnan kulttuuritarjonnalle. Nämä hankkeet kuten koko Huittisten Katugallerian toiminta ovat antaneet Huittisten kaupungille merkittävää nostetta. Niitä on myös osattu markkinoida hyvin – liekö osasyynä tähän että keskeiset toimijat, Hannu Aaltonen ja Minna Karu ovat sekä taiteilijoita että toimittajia.⁸⁵

Viime vuosina erityisesti Oulun kaupunki on nostanut profiliaan myös taidekaupunkina. Prosenttiperiaatteen⁸⁶ systemaattinen käyttö ei ainoastaan rakennushankkeiden vaan myös katu- ja puistointervestointien yhteydessä on kartuttanut kaupungin julkisen taiteen tarjontaa merkittävästi. Kotkassa on kaupunginpuutarhurin johdolla panostettu kaupungin korkeatasoiseen ympäristörakentamiseen. Valta-kunnallisesti palkituin puisto on Kotkan Sapokan Vesipuisto⁸⁷. Keskuskadun Lehmusbulevardin⁸⁸ veistospuistossa on useita nimekkäiden (mm. Tapio Junno, Olavi Lanu, Kain Tapper, Kimmo Schroderus) kuvanveistäjien teoksia. Hanke sai vuonna 2003 Suomen kuvanveistäjäliitolta *Pro Sculptura* -mitalin.

84 Teija Lehtoranta (2003) on Lapin yliopistoon, Taiteiden tiedekuntaan tekemässään Pro gradu -tutkielmassa Törmäys taiteeseen selvittänyt uuden julkisen taiteen vastaanottoa ja merkitystä Huittisten Katugalleriassa vuosina 1996-2002. Lehtorannan mukaan Katugalleria on aktivoitunut kaupunkilaiset runsaaseen mielipiteiden vaihtoon taiteen ja ympäristön merkityksestä. Vilkkaan keskustelun käynnisti erityisesti Doris -teos. Julkista taidetta pidetään Huittisissa merkittävänä erityisesti katukuvulle ja kaupungin imagolle. Koetaan ylpeyttä kotipaikkakunnan rohkeudesta ja ennakkoluulottomuudesta tarttua uusiin asioihin ja tehdä niistä merkityksellisiä. Toki myös kritiikkiä on saatu, mutta siitä huolimatta julkisen taiteen vastaanotto on sujunut Lehtorannan mukaan maaseutukaupungissa melko kivuttomasti.

85 Omasta kymmenien lehtileikkeiden arkistostani poimin seuraavat laajat jutut: Satakunnan Kansa 9.7.2000: Taiteen demokratiaa; Satakunnan Kansa 21.6.2001: Markku Piri pelasti pappilan huomiselle; Satakunnan Kansa 6.6.2002: Valovoimaista nykytaidetta viljamakasiinien suojissa; Aamulehti 3.6.2004: Luonto puhuu Katugalleria Huittisissa; Helsingin Sanomat 24.7.2004: Maailmantähdet Huittisissa. Karita Mattila, Kaija Saariaho ja Martin Katz ottivat rennosti. Mari Koppinen; Helsingin Sanomat 25.2.2005: Nainen tornissaan. Huittisten vanhalla paloasemalla yhdistyvät funkki, klassismi, minimalismi ja Bonk. Jukka Yli-Lassila.

86 Prosenttiperiaatteella tarkoitetaan sitä, että rakennuskustannuksista varataan määrätty prosenttiosuus (yleensä 1-2 %) käytettäväksi rakennusten taiteelliseen suunnitteluun tai taidehankintoihin. Suomessa keskustelua määräprosentin varaamisesta ”rakennusten taiteelliseen koristamiseen” on käyty jo 1920-luvulta lähtien, jolloin Wäinö Aaltonen esitti valtiolle omaa taiderahastoa. Tässä tarkoituksessa perustettiin vuonna 1956 valtion taideteostoimikunta, jonka toiminta rahoitetaan suoraan valtion budjetista. Toimikunta hankkii teoksia tai sijoittaa kokoelmiensa teoksia julkisten rakennusten yhteyteen. (Valkonen 1986, 100; Isohanni 2006, 41.) Yhä useammat kunnat, Helsingin ja Oulun ohella Vantaa, Salo ja Hyvinkää, ovat sitoutuneet prosenttiperiaatteen käyttöön (Rantala 2003) ja sitä on suositeltu useissa alueellisissa kehittämisohjelmissa (mm. vuonna 2007 valmistuneessa Satakunnan kulttuuristrategiassa). Perusteluina on tuotu esiin mm arksen ympäristön kaunistamista taiteella, imagokysymyksiä sekä alueen taiteilijoiden työllistämistä. (vrt. myös Schakir 2003.)

87 Vuoden Valaistuskohde 1993, Vuoden Ympäristörakenne 1994, Vuoden Kivityökohte 1996. <http://www4.kotka.fi/puistotoimisto/>, 2007.

88 Myös Kotkan Keskuskadun peruskunnostus palkittiin Puutarhaliiton ja Rakennusteollisuusliiton Vuoden Ympäristörakenne –palkinnolla vuonna 2001.

Kuvat 34 ja 35.
**Markku Ojalan
Aikakapseli ja kuva
kapselin kannesta.**
Kapselin sisään
kätetyn salaisuuden
saa paljastaa
vuonna 3000.

Monissa muissakin suomalaisissa kaupungeissa taiteen esiin tuominen on nähty tavoittelemisen arvoisena. Tähänastisista hankkeista kunnianhimoisin ja suhteessa ympäristöön kokonaisvaltaisin on Kuopion Saaristokaupunkihankkeeseen liittyvä SaaristoGalleria-hanke ja Taiteen kaava, joka tosin toteutettujen kohteiden suhteen on vielä alkuvaiheessa. Taiteen kaava lähtee alueen kulttuurihistorian ja luonnonympäristön nykytilan tunnistamisesta. Suunniteltaessa tulevia rakennuksia, rakennelmia, maastorakenteita ja viheralueita otetaan huomioon ja esitetään paikat erilaiselle visuaaliselle taiteelle kuvataiteesta muotoilun kautta arkkitehtuuriin sekä myös esittäville taiteelle.⁸⁹

Mihin suomalaisten taidekaupunkien joukossa sitten sijoittuu Pohjois-Satakunnan Kankaanpää? Profiloituminen taidekaupunkina kaupunkien joukossa ei enää sellaisenaan riitä, vaan taiteen alalla pitää olla tarjota omaleimainen linja – pitää erottautua taiteen kentällä. Tähän, niin uskon, Kankaanpäällä on taide-elämänsä omaleimaisen historian vuoksi hyvät mahdollisuudet. Myös hankkeiden toteuttamisen suhteen kaupunki on päässyt hyvään alkuun.

Kaupunkitaide – korkeaa vai matalaa?

Postmodernille ajallemme on tyypillistä moninaisuuden kirjo, joka on lähes häivyttänyt rajan taiteen ja ei-taiteen väliltä. Samoin korkeakulttuurin ja populaarikulttuurin⁹⁰ (matalan kulttuurin) ero on tullut vaikeaksi havaita. Faktan ja fiktion rajat vuotavat mediakulttuurissa. Mitä sitten ovat postmodernin kulttuurin ja yhteiskunnan piirteet, jotka voisivat selittää rajojen hämärtymistä? Philip Smith (2001) listaa ominaisuuksia, joista monet tutkijat ovat yhtä mieltä huolimatta yksilöllisistä selityksistä, mm seuraavanlaisia:

⁸⁹ http://www.saaristokaupunki.fi/uploads/files/Taiteen_kaava29102007_3.pdf, tulostettu 15.7.2008.

⁹⁰ sanan alkujuuri lat. *populus* eli kansa

- *Kulttuuri ja joukkotiedotus ovat tulleet paljon aiempaa voimakkaammiksi ja tärkeämmiksi yhteiskunnassa*
- *Taloudellinen ja sosiaalinen elämä pyörii symbolien ja elämäntyylien kulutuksen ympärillä enemmän kuin teollisesti tuotetun tavarain*
- *Imago, tarinat ja historia on otettu uuteen käyttöön kulttuurisessa tuotannossa*
- *Tyylillisinä ilmiöinä yleistyvät parodia, pastissi (tyyliäljitelmä), ironia ja pop-ektekismi (tyylielementtien valikointi ja yhdistely)*
- *Kulutukseen perustuva kaupunkikuva dominoi urbaania ympäristöä. Ostoskeskukset, huvipuistot ja teemoitettut asuinaluekokonaisuudet ovat esimerkkejä tästä.*
- *Sekamuotoisuus (hybridity) on tullut jäykkien sidosten ja luokitusten tilalle*

Kuva 36.

Kankaan päät
-näyttely esitteli ke-
sällä 2002 moder-
nin tekstiilitaiteen
mahdollisuuksia.
Helena Hyvösen
teos *Pojat verkossa*
sisältää tekijän
muistumia Niinisa-
lon varuskunnan
valatilaisuudesta.

Postmoderni taideteos asettaa Smithin mukaan alituisen kyseenalaiseksi korkean ja matalan kulttuurin rajat. Postmoderneille töille on ominaista erilainen estetiikka: leikillinen, fragmentaarinen, tyyliäljitelmiä ja lainauksia käyttävä, irrationalismi. Töissä ei useinkaan ole selvää moraalia tai sanomaa. Ne ovat usein ironissävyyisiä, panevat halvalla vakiintuneita esteettisiä käytäntöjä ja käsitteitä. Kirjallisuudessa ja elokuvassa puuttuu usein perinteinen juonirakenne ja selvä moraalinen viesti. Sotkuiset tarinat ovat tulleet suurten kertomusten tilalle ja intertekstuaalisuus⁹¹ on suosiossa. Tämä kaikki haastaa idean kaikivoivan tekijän taiteellisesta luomuksesta. (Smith 2001.)

Erkki Seväs (1998) mukaan kysymys siitä, miten taiteen ja ei-taiteen välinen raja muodostuu ja miten taide voitaisiin määritellä, on kuulunut 1950-luvulta lähtien angloamerikkalaisen estetiikan keskeisiin teemoihin. Taidemaailma on ratkaisevassa asemassa siinä, että johonkin tuotteeseen liitetään määre

”taideteos”. Tämän institutionaalisen lähestymistavan uranuurtajina pidetään Seväs (1998) mukaan Arthur C. Dantoa ja George Dickietä. Danto on artikkelissaan ”The Art World” (Taidemaailma, 1976/1964) esittänyt, että ”taiteen historia ja teoria luovat ne kehykset, joissa jokin tuote tai esine vasta voi toimia taideteoksena: Jonkin näkeminen taiteena vaatii jotakin, mitä silmä ei pysty havaitsemaan - taiteen teorian luomaa ilmapiiriä, tietoa taiteen historiasta: taidemaailmaa.” Dickie kehitteli 1960- ja 1970-luvun vaihteessa teoriaa, jossa taidemaailma käsitetään erityislaatuiseksi sosiaalisesti instituutioksi, johon kuuluvat tiettyjä rooleja hoitavat henkilöt: museoiden ja gallerioiden johtajat, näyttelyjen ja konserttien järjestäjät, kriitikot,

esteetikot, taideteoreetikot. Dickien mukaan ”jokin objekti on taidetta, jos tietyn instituution - ’taidemaailman’ - edustajat hyväksyvät sen taiteeksi, ristivät sen taideteokseksi”. Myöhemmin Dickie lavensi taidemaailman käsitettä epämuodolliseksi kulttuuriseksi käytännöksi, jossa tiettyjen sääntöjen noudattaminen luo rajaa taiteen ja ei-taiteen välille ja uusintaa samalla tämän rajan. (Seväs 1998, 13–14.)

Ossi Naukarisen (2003) mukaan taiteen ala on reunoiltaan epämääräinen eikä yleisesti hyväksyttyä taiteen määritelmää ole toistaiseksi saatu aikaan. Useimmiten taide tunnustetaan, vaikkei osata sanoa,

⁹¹ Esimerkiksi filmi tai kirja viittaa tai lainaa toisilta.

miksi se on taidetta. Yksinkertaistettuna: "Taidetta on se, jota taiteena pidetään". (Mt., 21) "Jonkin tunnistamiseen taideteokseksi tietyssä yhteydessä riittää tavallisesti, että tuntee taidetta jonkin verran taaksepäin ja että osaa kytkeä näkemänsä tai muuten kokemansa perinteeseen."

Lehtosen (1999) mukaan korkea ja populaari kulttuuri on erotettu toisistaan historiallisesti katsoen varsin lyhyen ajan, koska erottelu edellyttää suhteellisen laajan kulttuurisen yleisön olemassaoloa. Lähtökohtana voidaan pitää modernin julkisen sfäärin syntymistä 1700-luvulla. Jako palautuu yhteiskuntaluokkiin; korkeakulttuuri kuuluu yläluokalle ja populaari puolestaan viihdyttää alaluokkia. Kulttuurin sfääri erottui modernissa yhteiskunnassa omaksi autonomiseksi alueekseen erilleen muista inhimillisen toiminnan muodoista, kun aikaisemmin taide ja kulttuuri olivat olleet osa muita sosiaalisia käytänteitä, esimerkiksi uskontoa. Alkoi taiteen autonomisoituminen, mikä näkyi selvästi puheena taiteesta, kun keskeiseksi taiteen määrittäjäksi nähtiin sen tarkoituksettomuus tai praktinen hyödyttömyys. (Lehtonen 1999.)

Korkeakulttuurin ja populaarikulttuurin⁹² sekoittumista edesauttavat Lehtosen (1999, 17, Fornäs 1998, 178–179) mukaan neljä nykykulttuuria luonnehtivaa prosessia: kulttuurin globalisoituminen, arjen medioituminen, kulttuurin tavarautuminen ja sen digitalisoituminen, jotka kaikki ovat enemmän tai vähemmän suoraa seurausta globaalin kapitalismin kehityksestä. Korkeakulttuuri on aina ollut leimallisesti kansallista kulttuuria, mikä nyt uhkaa jäädä kansainvälisten mediajättien armoille, kun tähtäimessä on "kaikkien ihmiselämän alueiden tavarautuminen (eli niiden muuttaminen rahavälitteiseksi) ja kaikkinaisen (myös kulttuurisen) sääntelyn purkaminen". Medioituva kulttuuri merkitsee puolestaan kulttuurin arkipäiväistymistä ja sitä kautta osaltaan korkean ja matalan erojen pienentymistä. Kulttuuri tarjotaan meille yhä useammin maksullisessa tavaramuodossa, tuotteenä, jota myydään "elämyksenä". (Lehtonen 1999, 18.)

Kuvatun kehityksen valossa nousee yhä suurempaan arvoon mahdollisuus saada nauttia kulttuurisista ja taide-elämyksistä ilmaiseksi. Tähän tarjoaa arkipäiväistynyt kaupunkitaide mahdollisuuden. Kynnys nauttia kulttuurista on matala. Taide on demokraattisesti kaikkien ulottuvilla eikä piiloudu museoiden uumeniin. Tilanne on haastava niin yleisölle kuin taiteilijallekin. Teokset joutuvat alttiiksi julkiselle arvioinnille, jopa "asiantuntemattomien" kommenteille. Taiteen demokratisoituminen kuulostaa oikealta, mutta toisaalta vaikeasti avautuvan modernin taiteen pysyvä esille pano, saattaa olla myös kiistanalaista. Castrénin (1999) mukaan uusi taiteessa herättää aina polemiikkia ja varsinkin silloin, "kun se astuu ihmisten elämänpiiriin ja heidän arvomaailmaansa". Kiistojen taustalla lienee modernistiseen

Kuva 37.
Turveveistosympo-
sium tuotti kesällä
1998 Taidekehälle
kymmenen teoksen
sarjan. Knut Woldin
Turvetallit muodos-
ti sijoituspaikkansa
kanssa hienon
kokonaisuuden,
mutta kieltämättä
herätti myös
ihmetystä.

92 Fornäs (1998, 177) mukaan populaarikulttuuria voi luonnehtia kolme piirrettä: se saattaa olla peräisin rahvaan arkikäytännöistä, se voi olla kansan suosiossa tai se saattaa olla tuotettu kansaa (keitä he sitten ovatkin) varten.

Kuva 38.
Antti Immosen
teos *Naisen
torso* padotun
Ruokoaltaan
pohjoispäässä.

taiteeseen usein liitetty suurelle yleisölle vieras elitistisyyden leima⁹³. Ongelmia ei synny niin kauan kuin taide pysyy instituutionsa sisällä, poissa ihmisten elämästä ja heidän reviiriltään. Traagiseksi tilanne muodostuu, jos julkisesta veistoksesta tuleekin ”näkiensä ymmärtämättömyyden ja syrjäytyneisyyden monumentti” (Castrén 1999, 124–126).

Ympäristötaide palauttaa taiteen aitoon kontekstiinsa, arkiseen ympäristöön ja on mielestäni kaiken kaikkiaan kiehtova sekoitus korkeaa ja matalaa kulttuuria, jos nyt otsikossa esitettyyn kysymykseen vastaamisella on edes väliä. Tärkeämpää on Hakurin tapaan pohtia viestien sisältöä:

Ympäristötaide haastaa ajattelemaan elämää monisyisenä rakennelmana, jossa kaikilla valinnoilla on esteettinen ja eettinen puolensa. Näihin arvovalintoihin on vaikea löytää ratkaisumalleja. Kuitenkin meidän tehtävänämme on etsiä vastauksia ja kertomuksia, jotka osaltaan auttavat maailman hahmottamisessa. Ympäristötaide voi myös olla julkinen muistutus siitä, että on useita eri tapoja ajatella maailmaa. (Hakurin virkaanastujaisesityelmä 11.1.2002, Taideteollinen korkeakoulu⁹⁴.)

Parhaimmillaan ympäristötaide toimii juuri Hakurin luonnehtimalla tavalla.

93 Castren arvelee jopa, ”että vasta sitten, kun ns. Suuri yleisö ottaa veistoksen omakseen, se on myös valmis merkittäväksi historian kirjoihin merkkiteoksena. Hyvän julkisen teoksen määritelmä kuuluisi siis seuraavasti: kyllä kansa tietää, vaikka siihen menee paljon aikaa.” (Castrén 1999, 126.)

94 http://www.uiah.fi/to/hakuri_virka.html, tulostettu 17.1.2007.

3.6 KOHTI TARINAA

Tässä luvussa olen hahmottanut yleistä yhteiskunnallista ja kulttuurista kehitystä, johon tutkimuskaupungin ilmiöt liittyvät. Lähtien, luovuuden, kulttuurin, aluekehityksen ja talouden näkökulmista olen lähestynyt fyysistä kaupunkiympäristöä vetovoima- ja imagotekijänä. Tutkimuksen ytimeen liittyen olen kuvannut ympäristötaiteen ilmiöitä ja kehitystä sekä taiteen tuomista kaupunkiympäristöön siihen liittyvine merkityksineen. Kankaanpäähän on tässä luvussa viitattu lähinnä kuvituksen kautta. Kankaanpään taidekaupunkikehitys näyttäytyy yleistä taustaa vasten kiinnostavana siinä suhteessa, että useat taidemaailman ja kaupunkisuunnittelun ilmiöt ovat Kankaanpäässä esiintyneet varsin samanaikaisesti tai jopa edeltäen ajassa yleisesti liikkuvia vastaavia ilmiöitä, kuten seuraavista luvuista tulee vähitellen paljastumaan.

Seuraavaksi lähdenkin kuvaamaan tarkemmin tutkimuksen kohteena olevaa pikkukaupunkia, Kankaanpäästä; sen lähtökohtia, kulttuurisia ilmiöitä, kaupunkiympäristön rakentumista ja niihin liittyneitä suunnitteluprosesseja. Tämän jälkeen teoreettiset katsaukset ja pohdinnat johtavat rakentamaan osasista uutta kokonaisuutta: miten yhdyskuntasuunnittelu ja siinä erityisesti suunnittelun kommunikatiivinen ja kulttuurinen käänne ovat luoneet pohjaa uudennlaiselle taidekaupungin imagolle ja millaiset asiat yleensä ovat imagojen syntymisen rakennuspuita. Sosiaalista todellisuutta, myös kaupungin identiteettiä ja imagoa tuotetaan monipuolisien diskurssien kautta. Taustalla vaikuttaa paikkakunnan kulttuurinen muuttuminen ja fyysisen kaupunkiympäristön sekä kaupunkitaiteen osallisuus diskursseihin.

Tarina Kankaanpäästä voi alkaa.

Kuva 39. Simon Häggblomin teos *Delet* valmistui kivituvanveistosymposiumissa 1997 ja sijoitettiin Taidekoulun etuaukiolle EU-rahoitteisen ympäristöparannuksen yhteydessä 1999.

4 | MAALAI SPITÄJÄSTÄ TAIDEKAUPUNGIKSI

Tässä luvussa kuvaan tutkimuskohdettani Kankaanpään kaupunkia ja sen muutosprosesseja. Olen jakanut luvun osiin siten, että aluksi selostan lyhyesti kaupungin historiaa, ominaispiirteitä ja aluerakenteellista asemaa. Toiseksi kerron kaupungin kehittymisestä taidekaupungiksi suhteuttaen sitä yleiseen kulttuuriseen kehitykseen. Kankaanpäälainen puhe ryydittää kertomusta. Käyn läpi taidekoulun perustamisen ja taiteilijayhteisön syntyamisen alkuaikat, koulutuksen vakiintumisen ja viimeisenä vaiheena kaupunkisuunnittelun ja taiteen liittoutumisen. Kolmanneksi tarkastelen lähemmin niitä projekteja ja prosesseja, jotka ovat johtaneet taiteen näkyvyyden lisääntymiseen kaupunkikuvassa ja diskursseissa: Katseet Kankaanpäähän ydinkeskustan kehittämisprojektiä sekä Taidekehän syntyhistoriaa. Arvioin projektitoiminnan tuloksia saadun palautteen pohjalta. Luvun lopussa esitän näkemykseni Kankaanpään taidekaupunkikehityksen käännekohdista.

4.1 HISTORIA JA IDENTITEETTI

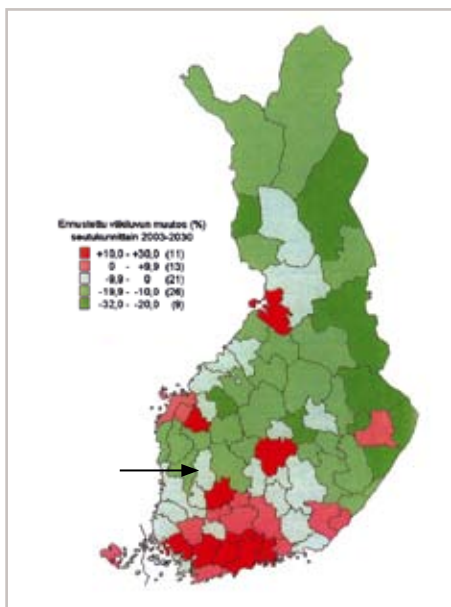
Kankaanpää on Pohjois-Satakunnan seutukunnan keskus. Kankaanpään nimi johtuu kaupungin sijainnista kahden harjun, Hämeenkankaan ja Pohjankankaan yhtymäkohdassa. Karun kaunis kangasluonto on leimannut seudun historiaa ja kehitystä. Seutu on aina ollut suhteellisen köyhää ja kaikenlainen pienyrittäjäisyys on ollut välttämätöntä, yritteliäisyyttä ja luovuutta on vaadittu elannon hankkimiseksi. 1930-luvulla perustetut Niinisalon varuskunta ja Pori-Haapamäki rautatie antoivat sysäyksen paikkakunnan kehitykseen. Seudullinen markkinapaikka Kankaanpää oli jo vanhastaan ja on sellainen edelleen, toripäivistään tunnettu.

1960- ja 1970-luvut olivat Kankaanpäässä voimakkaan kasvun ja kehityksen aikaa. Traditionaalinen suutaripitäjä muuttui parissa vuosikymmenessä moderniksi, teolliseksi tiilikaupungiksi. Usko tulevaisuuteen oli vahva, mistä kertoo kuntamuodon muuttuminen kauppalaksi v.1967 ja edelleen nopeasti kaupungiksi v.1972. ”Ei ole paikallaan pysymistä, on vain eteenpäin menoa tai taantumista” sanoi valtuuston puheenjohtaja Leo Suvanto kauppala juhliissa. Paikallisen tiiliteollisuuden ansiosta rakentamista leimasi punatiili. Perinteisen kenkä- ja vaatetusteollisuuden rinnalle syntyi metalli- ja rakennusaineteollisuutta. Tilanteen nopeaa muuttumista kuvaavat elinkeinorakenteen luvut: Kun vielä vuonna 1960 sai elantonsa maa- ja metsätaloudesta 49 % väestöstä, oli vastaava luku vuonna 2006 noin 6 %. Teollisuuden osuus on pysynyt melko vakiona muuttuen vain 25 %:sta 28 %:iin. Palveluiden osuus on sen sijaan kasvanut dramaattisesti, 26 %:sta 66 %:iin. Merkittäviä yksittäisiä tekijöitä ovat tässä valtakunnalliset palvelut kuten Niinisalon varuskunta ja Kankaanpään kuntoutuskeskus sekä useat oppilaitokset. Myös kaupallisten palvelujen alueella Kankaanpää on selkeästi vaikutusalueensa Pohjois-Satakunnan keskus. Tämän päivän Kankaanpää voi luonnehtia postmoderniksi, palveluvaltaiseksi taidekaupungiksi.

Kankaanpää oli mukana yhtenä kuudesta pikkukaupungista Teija Ojakosken (1998) väitöskirjassa Oikea pieni kaupunki. Muut tutkimuskaupungit olivat Pietarsaari, Tammisaari, Vammala, Forssa ja Uusikaupunki. Tulokset kertoivat sen, minkä itsekkin tunnistamme: Kankaanpää osoittautui tutkimuskaupungeista ”maaseutumaisimmaksi”, kaupunkiperinne on vielä ohut eivätkä ihmiset koe itseään ensisijaisesti kaupunkilaisiksi. Kankaanpää onkin leimallisesti nuori kaupunki.

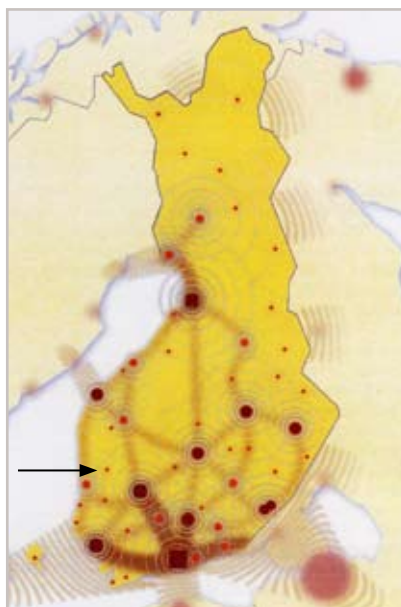
Kuva 40.

**Ennustettu
väkiluvun muutos
seutukunnit-
tain 2003–2030**
Tilastokeskuksen
trendiennusteen
2006 mukaan
(Ympäristöminis-
teriö 2006, 11).
Pohjois-Satakun-
nan seutukunta
on osoitettu
nuolella.

Kuva 41.

**Suomen moni-
keskuksinen ja
verkottunut aluer-
akenne** (Ympäristö-
ministeriö 2006, 25).
Nuolella osoitettu
Kankaanpään
kaupunki, joka
sijoittuu katego-
riaan alueellisesti
tärkeä keskus.

Seudullinen asema ja näkymät

Pohjois-Satakunta on suhteellisen köyhää aluetta; sosioekonomisilla ja tulotasomittareilla mitattuna Länsi-Suomen ”kainuuta”. Viime vuosien kehitys on Kankaanpäässä ollut tasaista. Kaupungin keskusta on edelleen ympäröivän maaseudun kustannuksella kasvava, vaikka koko kaupungin väkiluku on las-
kenut 15 vuodessa noin 1000 henkeä. Väkiluku oli vuoden 2006 lopussa 12 600 eli se on palannut 1960-
luvun tasolle. Samoin koko Pohjois-Satakunnan seutukunnan väkiluku on ollut laskeva. Kankaanpään
vaikutusalueen väkiluku on noin 25 000. Seutukunnan muut kunnat, Honkajoki, Jämijärvi, Karvia, Kii-
koinen, Lavia ja Siikainen ovat pieniä väestötappiokuntia. Pohjois-Satakunta ja Kankaanpää¹ eivät siis
kuulu meneillään olevan rakennemuutoksen voittajiin². Huolimatta sijainnistaan melko eteläisessä Suo-
messa on seutukunta eräänlaisessa väliinputoajan asemassa.

Tilastokeskuksen trendiennusteen (2006, vrt. kuva 40) mukaan väestön keskittyminen suurille kaupun-
kiseuduille jatkuu ja Pohjois-Satakunnan seutukunnassa ennustetaan negatiivisen väestökehityksen
jatkuvan. Valitettavasti vaikuttaa siltä, ettei meneillään oleva Paras -hankekaan saa seutukunnan kuntia
riittävän voimakkaaseen yhteistyöhön, mikä nyt olisi välttämätöntä seutukunnan aseman suhteelliseksi
parantamiseksi. Haastetta tässä suhteessa siis riittää. Trendiennusteet toteuttavat itse itseään ja kehitys
kumuloituu: vahvat vahvistuvat ja heikot heikkenevät entisestään. Mari Vaattovaaran mukaan on luon-
nonlaki, että Suomen kaupungistumisaste tulee nousemaan nykyisestä 66 %:sta lähelle muiden Euroo-
pan maiden tasoa (80–90 %), mikä tarkoittaa hänen ennustuksensa mukaan sitä, että Helsingin seudun
väkiluku kasvaa vuoteen 2030 mennessä puolella miljoonalla. Kukin voi miettiä, mistä tämä on pois.
Itsestään selvää ei kuitenkaan ole Vaattovaaran mukaan, että kaupungistumispaine kohdistuisi juuri
Helsinkiin, kun vahvoja keskuksia on muitakin, esim. Tampereen ja Oulun seudut ja myös monet muut
hiovat strategioitaan.³

1 Kuvanveistäjä Kauko Räikkeen mielestä ”Kankaanpää on tämän Satakunnan Lapin viimeinen toivo. Jollakin lailla se
hiillosvalkeke voidaan saada vielä palamaan, kun tää on kumminkin semmonen veturi, joka tietysti mun filosofiani
mukaan kuuluu vielä tähän valtakunnan rasteriin. Että se on liian harvaa, jos meillä on vaan Helsinki ja Tampere ja Oulu
ja Jyväskylä.” (Räikkeen haastattelu 16.4.2004)

2 Vrt. Jussi S. Jauhiaisen ja Vivi Niemenmaan teos Alueellinen suunnittelu (2006).

3 Mari Vaattovaaran alustus ”Kaupunkiseutujen rakenteellisen kehityksen haaste” Suomalaisen Tiedekatemian
Kaupunkitutkimuksen teemaillalla 12.2.2007.

Itsestään selvä seudullinen keskusasema Pohjois-Satakunnassa on säilyttänyt Kankaanpään kaupungin Suomen aluerakennetta kuvaavalla kartalla, mikä sentään on ilahduttavaa todeta (kuva 41). Perttu Vartiainen on todennut kaupunkien ja seutujen tyypittelyjen joko kartalla tai taulukoin muuttuvan mielikuvissa rankingiksi ja osaltaan vahvistavan olevaa tilannetta. Pienille kaupungeille on tärkeää yleensä ottaen päästä kartalle.⁴ Isommat kaupungit puolestaan havittelevat asemaa globaalissa kansainvälisessä kilpailussa.

4.2 TAIDE-ELÄMÄN SYNTY JA VAKIINTUMINEN

Kankaanpään taide-elämän kehityksessä voidaan hahmottaa seuraavanlaisia vaiheita:

- *taide-elämän synty maalaispaikkakunnalle, Kankaanpään kolonian toiminta*
- *taideyhdistyksen ja taidekoulun perustaminen*
- *koulun värikkäät vuosikymmenet, vilkas taidenäyttelytoiminta*
- *taidekoulun kunnallistaminen*
- *koulun uudisrakennuksen toteuttaminen*
- *liittyminen Satakunnan ammattikorkeakouluun*
- *taiteen ja kaupunkisuunnittelun vuoropuhelu, symposiumit, Taidekehän luominen*
- *taiteen kasvava näkyvyys kaupunkiympäristössä ja mediassa.*

Tarkastelen seuraavassa em. vaiheita lähemmin. Väliotsikot olen soveltaen lainannut taidemaalari Juhani Tarnalta, joka haastattelussani kuvasi taidekoulun henkisiä alkuaikoja ”alkuhämäräksi, jonka jälkeen siirryttiin materiaaliseen, vakiintumisen vaiheeseen. Kehitys tulee hänen mukaansa jatkumaan siten, että syntyy ”legenda”, tilanne, jossa asia elää, mutta kukaan ei enää tiedä mistä tai keiden toimesta se on varsinaisesti saanut alkunsa⁵.

Alkuhämärän aika eli taide-elämä syntyy periferiaan

Suomi rakensi 1960-luvulla modernia hyvinvointiyhteiskuntaa. Niin myös Kankaanpää, joka eli tuolloin voimakkaan muutoksen aikaa. Kulttuurielämä vilkastui 1960-luvulla ja keskustelu kunnan tuesta kulttuurielämään kävi Kankaanpäässäkin vilkkaana: suunniteltiin kunnan kulttuuriohjelmaa, sivistystoimen johtajanvirkaa ja kulttuuritalon rakentaminen otettiin pitkän tähtäyksen suunnitelmiin. Kulttuuri tuli saada kaiken kansan ulottuville. Musiikkiyhdistys ja Taideyhdistys perustettiin molemmat vuonna 1965 ylläpitämään alan oppilaitoksia. Päättäjiltä löytyi riittävää avarakatseisuutta, eikä aineellista ja henkistä kulttuuria nähty välttämättä vastakkaisina. Kulttuurin laajemman merkityksen ymmärtämistä kuvaa seuraava sitaatti:

Jotkut Kankaanpäässä ovat jopa lausuneet ajatuksia, että kunta olisi osoittanut viime aikoina liiallista kulttuuriystävällisyyttä. Lausuma on hämmästyttävän harkitsematon siitä huolimatta, että kunta on todellakin osoittanut maalaiskunnissa harvinaista ymmärtämystä kulttuuriharrastuksia kohtaan. Kysymys on kuitenkin avarakatseisuudesta, jota kunta on kohdistanut monille muillekin aloille. Juuri tämän kaukokatseisuuden johdosta Kankaanpää on sitä, mikä se tänään on, ja juuri sen avulla voidaan päästä nykyistä parempiin saavutuksiin. On tietenkin syytä korostaa kunnan

4 Perttu Vartiainen alustus ”Kaupunkiverkkotutkimus kaupunkitutkimuksen ja kaupunkipolitiikan välineenä” Suomalaisen Tiedeakatemian Kaupunkitutkimuksen teemaillalla 12.2.2007.

5 Juhani Tarna on käyttänyt vertausta Kambodjan Angkor Vathiin (mm. Tarnan haastattelu 17.4.2004).

velvollisuuksia asukkaidensa taloudellisten tarpeiden tyydyttämiseksi, mutta kohtuutonta on vaatia, että tämän rinnalla kaikki muu olisi jätettävä syrjään. (Onni Pyysalo, Kankaanpään Joulu 1966)

Kuvanveistäjä Kauko Räike ja taidemaalari Juhani Tarna olivat kuvataide-elämän pioneereja Kankaanpäässä. Kun vuonna 1964 perustettu Kankaanpää-Seura ja sen alainen taidejaosto ei ajanut asiaa riittävän ponnekkaasti, perustettiin Räikkeen ja Tarnan alulle panemana Kankaanpään Taideyhdistys ry 7.1.1965. Yhdistyksen sääntöihin kirjattiin alusta pitäen ajatus taidekoulun ylläpitämisestä ja jo samana vuonna tehtiin 5.8.1965 päätös Kankaanpään taidekoulun perustamisesta, Oppilaitos oli ensimmäinen päivätaidekoulu pääkaupunkiseudun ulkopuolella⁶. Rohkea idea kumpusi Räikkeen ja Tarnan voimakkaasta sitoutumisesta moderniin taidesuuntaan ja halusta tehdä kuvataiteen aluepolitiikkaa. ”Räikkeelle oli kehittynyt selkeä maailmankuva. Pääkaupunkilaisten piiri pieni pyörii. Apurahat ja julkisten töiden tilaukset osuivat lähes yksinomaan helsinkiläisille. Jakajat kuuluivat samaan keskinäisen kehumisen kerhoon saajien kanssa. Lahjakkaat taiteilijanalut lähtivät maalta, menivät Helsinkiin opiskelemaan ja jäivät juurensa kieltäen sille tielle.” (Lilja 1990, 9.) Juhani Tarna palasi kuitenkin Helsingistä Vapaan Taidekoulun käytyään juurilleen Kankaanpäähän. Liljan mukaan Räike nosti kytymässä olevan ajatuksen taidekoulusta esille, kun Tarna palasi Pariisiin opinnoistaan. Hänen mielestään Tarna oli tarpeellinen solu hankkeen toteuttamisessa. (Mt., 9.) Tarna puolestaan kuvaa taidekoulun idean syntyä seuraavasti:

1960 sain sen stipendin ja menin neljäs kuukaudeks Pariisiin sitte sillä stipendillä. Siellä mä jo kattelin näitä pieniä kouluja, kun kato siellä oli niit vaikka kuinka paljon. Ne toimi muutamias pienes huoneessa ja niissä oli yks tai kaks opettajaa ja mä aattelin, että tommosenhan nyt vois pistää pystyyn minne vaan! Kunhan huone löytyy. Ei se niin kummallista oo, ett se oli niinku se liikeidea siinä. (Tarnan haastattelu 17.4.2004.)

Opinahjon alkuvaikeuksia kuvaa hyvin koulun käynnistämiseen vuoden 1965 syksyllä liittyvä tosiseikka: Kun kirjeet kouluun valituille lähtivät, ei koulun osoitetta voitu ilmoittaa, koska tilakysymys oli vielä ratkaisematta. Myöskään mitään varmaa tietoa ei ollut siitä, miten koulu rahoitetaan. Kunnan ensimmäinen tukipäätös saatiin samana päivänä kun koulu aloitti toimintansa eli 13.9.1965. Valtiolla ensimmäinen avustusanomus oli lähetetty tammikuussa 1965 samalla viikolla, kun taideyhdistys oli perustettu. Kielteinen vastaus oli tullut paluupostissa. Sitkeä asian ajaminen johti kuitenkin 3.9.1965 saatuun myönteiseen avustuspäätökseen. (Lilja 1990, 55) Samalla sitkeällä idealismilla, usein vekselivetoisena⁷, koulua ylläpidettiin yhdistyspohjaisena vuoteen 1989, jolloin koulu kunnallistettiin. Koulun liikkeellelähdyssä ja pärjäämisessä tärkeä merkitys oli alkuvuosikymmeninä Reiman ja muunkin kankaanpääläisen teollisuuden myönteisellä asenteella sekä Kankaanpään kunnalliselämän yhteishengellä⁸. Monet yksityishenkilöt laittoivat itsensä myös peliin sekä taloudellisesti⁹ että käyttäen vaikutusmahdollisuuksiin mm läänin ja valtion taidetoimikunnissa.

Tutkimukseni teemojen kannalta mielenkiintoinen aspekti on Kauko Räikkeen voimakas aluepoliittinen näkemys taiteen kentällä. Myös aluekehityksen suhteen hän oli aikaansa edellä oleva näkijä:

Mä silloin 50-luvun alussa, kun mä tänne tulin, sanoin että Kankaanpäähän täytyy saada yliopisto. Sehän herätti noissa kunnallismiehissä... että tänne maalaiskuntaan. Nehän piti mua varmaan ihan

⁶ Turun piirustuskoulukin oli tuolloin vielä iltakoulu. (Räikkeen haastattelu 16.4.2004)

⁷ ”No, mä en niit o ikinä laskenut, kuinka paljon mä tota taidekoulua rahotin, mutta se on aika suuria summia, ainakin Sinikan (Räikkeen taiteilijavaimo) metsät myytiin. Mutta yhden virheen mä olen tehny, et mä joudun kirjottamaan viel muistelmani, kun mä hävitin ne vekselit. Mä sanon et mul olis 5 –osanen muistelmat, tämmösiä paksu- nahkaselkisiä osia viis. Siin olis vekselit 1, vekselit 2, 3, 4 ja 5. Ei muuta muistelmateosta tarttis.” (Räikkeen haastattelu 16.4.2004.)

⁸ Koulun perustamisen aikaan valtuuston puheenjohtajana toimineen Leo Suvannon näkemys (Lilja 1990, 55).

⁹ ”Erityisen suuren kiitoksen ansaitsevat sponsorit, joista diplomi-insinööri Heikki Lampinen Reima-Pukine Oy:stä oli kaikkein merkittävin” (Ruohola 2005, 64).

Kuva 42. Kankaanpään taidekoulun ensimmäisiä opiskelijoita Torikadulla syksyllä 1965.

Taustalla koulun ensimmäinen sijoituspaikka, Kankaanpään työväentalo.

järjettömänä. (...) Paikkakunnalla täytyy olla joku semmonen opinahjo tai mieluummin korkeakoulu ennekuin se voi kasvaa. (Räikkeen haastattelu 16.4.2004.)

Aivan yliopistoa ei tuolloin syntynyt, mutta taidekoulu maaseudulla näki päivänvalon. Tämän päivän Kankaanpää olisi varmasti erilainen ilman taidekoulua. Räikkeen varhainen näkemys on osoittautunut todeksi mitä suurimmassa määrin; tänä päivänä kaupunkien kilpailukyky on selkeästi kytköksissä korkean koulutuksen läsnäoloon, osaamiseen ja luovuuteen.

Taideopiskelijoiden ilmestyminen maalaiskirkonkylän raitille vuonna 1965 oli paikkakuntalaisille shokki. Siveellistä epäilyä koulua kohtaan herätti jo alastonmallin hakeminen lehti-ilmoituksella (Lilja 1990, 14). Myöhemmin koulun ränsistyneistä ikkunoista liehuneet punaiset liput tai paljain jaloin vihillä käyneet taideopiskelijat ynnä muut tempaukset olivat omiaan herättämään närkästystä. Pitkään taideopiskelijoita ja taiteilijoita pidettiin kummajaisina, "toisina". Yhteisöasumisestaan eräskin ryhmä sai nimityksen *Vietkongin sissit* (Lilja 1990, 16–17). Kuvanveistäjä Kauko Räike on kuvannut tilanteen kehitystä omalla tyylillään:

Tää ruumis hylki niitä taidekoululaisia. Ja aina kun poliisit nappas noita kauppakoululaisia jostakin pahanteosta niin ne sano, et he on taidekoululaisia. Mut mä luulen, et ne jollakin lailla on siihen ruuansulatukseen nyt soveltuneet. En mä usko, että niitä enää kummeksutaan niin paljon ihan. Jollakin lailla kato elimistö hyväksyy jotakin pikkuhiljaa. (Räikkeen haastattelu 16.4.2004.)

Liisa Juhantalo (1999, 114), koulun rehtori vuodesta 1990, on puolestaan kuvannut 1980-lukua: "Koulu oli voimiansa tunnossa, luova, riippumaton ja vapaa. Boheemit elämäntavat, vapaa kokeileva ilmapii-ri ja anarkistisetkin ilmiöt tutisuttivat kankaanpääläisiä." Ja edelleen: "Yhdistys ei herpautunut missään vaiheessa kannustavasta, idealistisesta otteestaan, vaikka taidekoululaiset olivatkin paikkakuntalaisten hampaissa milloin mistäkin poroporvareita kiihdyttävästä pienestäkin tempauksesta."¹⁰

Taiteellisessa mielessä Räike ja Tarna loivat oman tinkimättömän modernistisen koulukuntansa. Kauko Räikkeen teos *Rauhankellot* eli Vuoksenniskan sankaripatsas vuodelta 1963 oli ensimmäinen täysin abstrakti sankaripatsas Suomessa (Lilja 1990, 24, 28). Arvovaltaa kuvanveistäjänä hän sai erityisesti voitettuaan "nimikuulussa" seurassa vuonna 1963 kutsukilpailun Väinö Voionmaan muistomerkistä

¹⁰ Liisa Juhantalo. Kankaanpään taidekoulu, 34 vuotta taidekoulutusta. Joulutervehdys 1999 (Eläkeliiiton Satakunnan piiri ry:n joululehti), 43.

Kuva 43.
Kankaanpään
taidekoulun
perustajat
Kauko Räike (vas.)
ja Juhani Tarna
koulun tiloissa
työväentalolla
vuonna 1965.

Yhteiskunnallisen Korkeakoulun (nykyisin Tampereen Yliopisto) etupihalle (mt., 9). Taidemaalari Juhani Tarna puolestaan korosti haastattelussaan tekemistensä filosofista puolta: "Se oli niin mieluista hommaa tehdä sitä just sitä filosofista puolta ja siitä se tavallaan lähtiki sitten tää Kankaanpään taidekoulun ilme, että siit tuli tämmönen abstraktinen, konstruktivinen tai sen väritteinen." Kysymykseeni, miten tämä ajoittui Suomen taiteen kenttään, Tarna vastasi:

Se oli erittäin aikasta, siis koko maata ajatellen. Helsingin seutu oli siis tavallaan ainoa Kankaanpään kanssa jossa tehtiin tätä (modernistista taidetta). Se oli ihan kummallista. Sillois suuris kaupungeis niinkun esimerkiksi Tampere tai Turku, niin ei ollenkaan. Tampereella maalattiin kuule Pispalan maisemii vielä silloin, kun täällä tehtiin abstraktia. Se on niin merkillistä. (Tarnan haastattelu 17.4.2004.)

Kuva 44.
Taidekoulun
ensimmäisen
syksyn 1965
tunnelmaa.

Porin taidemuseon johtaja Esko Nummelin on lukuisissa yhteyksissä vahvistanut yllä kuvatun. Hänen mielestään Kankaanpään kolonian synty 1950-luvulla oli valtakunnallisesti merkittävä ilmiö, josta soisi taiteen tutkijoidenkin kiinnostuvan. Kolonia -nimityksen alkuperää eivät ketkään haastatelluista osanneet tarkemmin nimetä. Ilmeisesti sen antoivat ulkopuoliset tahot aktiiviselle Kankaanpäähän sijoittuneelle taiteilijaryhmälle¹¹. Joka tapauksessa siitä muodostui nykyilmausta käyttäkseni paikkakunnan kulttuurielämää kuvaava ja vahvistava brändi.

Kaupungin ensimmäiset julkiset taideteokset ovat kuvanveistäjä Kauko Räikkeen käsialaa. Vuonna 1967 valmistuneeseen kauppalantalon hallituksen kokoushuoneeseen muurattiin Räikkeen tiilireliefi *Kasvu* -tyylitelty Kankaanpään vaakunapuu, mänty. Työväenyhdistyksen talon, Soihtulan julkisivuun toteutettiin niin ikään Räikkeen suunnittelema tiilikorkokuva vuonna 1971. Kankaanpään Taideyhdistys ry:n aloitteesta ja kankaanpääläisten yrittäjien kanssa yhteistyössä järjestetyllä varainkeräyksellä toteutettiin vuonna 1975 yrittäjäpatsas *Sampo vuorella*, joka paljastettiin asiaankuuluvien juhlin menoin 10.6.1975. Mukana oli Turun ja Porin läänin maaherra Sylvi Siltanen. Julkisen monumentaaliveistoksen saaminen kaupunkiin oli ylpeyden aihe.

11 Vrt. johdantoluvun alaviite nro 6.

Vakiintumisen aika

Taidekoulun ja taiteen aseman vakiinnuttaminen pienellä paikkakunnalla on ollut kamppailua tilasta niin henkisesti kuin aineellisesti tasolla. Koulun institutionalisoituminen ja laadukkaan taiteen levittäytyminen kaikkien nähtävälle on vasta pikku hiljaa muuttanut suhtautumista. Alkuvuosien vaikeuksia on kuvattu elävästi koulun 25-vuotishistoriikissa (Lilja 1990) ja edelleen Kankaanpään taideyhdistys ry:n 40-vuotishistoriikissa (Ruohola 2005). Koulun perustaja ja ensimmäinen rehtori Kauko Räike väsyikin taisteluun ”sotamiesneuvostoja” vastaan ja luopui tehtävästä vuonna 1972. Rehtorina jatkoi koulun toinen perustaja Juhani Tarna. Koulu toimi vuosikausia hajasijoitettuna ja puutteellisissa tiloissa. Toiminnan pyörittäminen vaati mielikuvitusta, rahoituksen saaminen jatkuvaa kerjuulla oloa ja jopa vekselivetoa.¹² Uskoa tulevaisuuteen loivat kuitenkin opetuksen hyvät tulokset ja se seikka, että hakijamäärät oppilaitokseen kasvoivat jatkuvasti ollen parhaimmillaan lähes 200 hakijaa.

Tärkeä käännekohta oli opetusministeriön asettaman kuvataiteen keskiasteen koulutusryhmän muistio kuvataiteen opetuksen järjestämisestä vuonna 1985. Kankaanpään Taidekoulu luokiteltiin sinä yhdeksi neljästä kuvataiteen koulutusta antavista oppilaitoksista, jotka ehdotettiin siirrettäviksi ammattikasvatushallituksen alaisuuteen heinäkuun alusta 1987. (Lilja 1990, 40.) Lopulta vain kolme oppilaitosta otettiin lakisääteisen valtionosuuden piiriin ja ne ryhtyivät antamaan ammatillisesta koulutuksesta annetun lainsäädännön mukaista taiteilijakoulutusta. Kankaanpään Taidekoulu oli näin uranaukaisija Suomen ammatillisessa koulutusjärjestelmässä. (Tuomikoski 1990, 90.)

Ammatillisen koulun ylläpitäjän edellytettiin huolehtivan koululle asianmukaiset toimitilat. Taideyhdistys alkoikin puheenjohtajansa Matti Antilan johdolla aktiivisesti selvittää koulurakentamisen mahdollisuuksia. Valtion viranomaisten taholta saatiin kuulla, että koulun kunnallistaminen on välttämätön edellytys valtionosuuden saamiseksi rakennushankkeelle. Kunnallistaminen laitettiin vireille ja kunnallistamisprosessi saatiin päätökseen 1.8.1989.

Kuva 46.
Juhani Tarnan
seinämaalaus
Värikuulat to-
teutettiin uuden
taidekoulun
läheisyyteen ydin-
keskustaprojektin
EU-rahoituksella
vuonna 1997.

Kuva 45.
Kaupungin ensimmäinen monumentaaliveistos, Kauko Räikkeen *Sampo* vuorossa paljastettiin 10.6.1975. Puhujavuorossa kaupunginjohtaja Ennu Virtanen.

12 Tarna kuvaa artikkelissaan ”Taistelu taidekoulusta”, miten koulun tulevaisuus oli veitsenterällä 1970-luvun lopulla. Lopettaminen tai Tampereelle siirto olivat harkinnassa. (Kankaanpään Joulu 2005, 41-43.)

Kuva 47.
Kankaanpään taidekoulun vuonna 1995 valmistunut uudisrakennus, kuten myös sen edustalla oleva aukio ovat Arkkitehtuuritoimisto Kouvo & Partasen käsialaa. Koulu sijaitsee aivan ydinkeskustassa. Aukion paikalla oli ennen sorakenttä, joka toimi 1950-luvulla eläintorina (mullittori) ja myöhemmin pesäpallokenttänä.

Rakennushankkeen valmistelu vei vuosia¹³. Valmistelua ja päätöksentekoa ei suinkaan helpottanut se, että samanaikaisesti alkoi nousta vaatimuksia uuden lukiorakennuksen rakentamiseksi. Kunnallispolitiikassa ja lehtien palstoilla käytiin ennennäkemätön kamppailu kahden suuren ja tärkeän hankkeen eteenpäin viemisestä. Jokakeväisissä lukion ylioppilasjuhlien puheissa ja jopa kirkon saarnastuolista käsin otettiin kantaa tähän polttavaan kysymykseen. Vastakkain asetettiin tunteenomaisesti ”meidän lapset ja naapurin kakarat” ja kuvaan kuului luonnollisesti myös taiteilijan ammatin ja siihen johtavan koulutuksen merkityksen vähättely. Perusongelma päättäjien kannalta oli, että valtion rahoitussuunnitelmassa oli ammatillisten koulujen puolella varauduttu taidekoulun rakentamiseen aikaisemmin kuin mitä yleissivistävien oppilaitosten eli lukion kohdalla oli mahdollista. Näin ollen taidekoulu tuli kaupungin taloussuunnittelussa asettaa aikataulullisesti etusijalle. Tässä oli melkoinen ”kipukynnys” maalaiskaupungin poliitikoille.

Kuva 50.
Lehdistön otsikointia koulukiistan aikana.

Pois tieltä lukio - taidekoulu tulee

TAIDEKOULU KAATAA K: PÄÄN TALOUDEN	Taidekouluhanke läpi. mutta lukio jäi pöydälle Lukiohanke nostattaa tunteita Kankaanpäässä	<i>Kankaanpää ei voi siirtää lukiolle taidekoulun rahoja</i>
Raha ei riitä uuteen taidekouluun	Kaupunginhallitus asetti lukiohankkeen etusijalle	

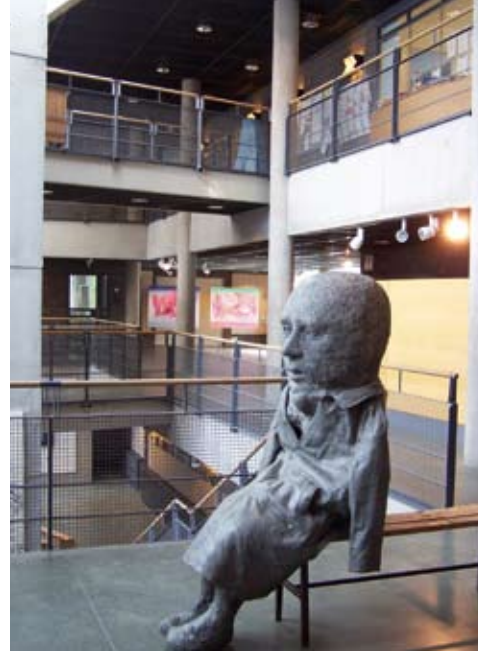
Kankaanpään koulukiistassa päästy keskusteluyhteyteen

¹³ Sain olla mukana kaikissa vaiheissa, ensin taideyhdistyksen hallituksen jäsenenä ja koulun kunnallistamisen jälkeen kaupunginarkkitehtina.

Kuva 48.
Taidekoulu-
rakennuksen
sisäpihaa voidaan
käyttää monipuoli-
sena tapahtuma-
paikkana.

Kuva 49.
Taidekoulun aulatila
avautuu kolmeen
kerrokseen ja toimii
näyttelytilana. Kuva
näyttelystä *Liikkuva
keskipiste 2005*,
etualalla Matti
Kalkamon veistos.

Taidekoulun uudisrakennushanke oli kaupungin päätöksenteossa monta kertaa veitsenterällä. Työryhmiä ja toimikuntia istui asioiden eri vaiheissa useita¹⁴ ja erilaisia päätöksentekotilanteita oli kymmeniä; lautakunnat, kaupunginhallitus ja -valtuusto, lääninhallitus ja opetushallitus¹⁵. Piti laatia ja hyväksyä perustamissuunnitelma, toteuttamissuunnitelma, vertailla neljää tonttivaihtoehtoa, hankkia tontti, kaavoittaa se, ohjelmoida ja kilpailuttaa rakennuksen suunnittelu, hoitaa suunnitteluprosessi jne. Tämän kaiken rinnalla tehtiin lukiota koskien vastaavat toimenpiteet. Molempien hankkeiden valtionosuuden saaminen tuli turvata, jotta ratkaisivat päätökset taidekoulun rakentamisesta saatiin aikaan. Toimin valmistelijana ja esittelijänä kaikissa asioissa valmistelemissa työryhmissä ja toimikunnissa. Molempien hankkeiden eteen työskentelevänä jouduin usein myös kohtuuttomien syytösten kohteeksi¹⁶, kun minua pidettiin vain taidekoulun asian ajajana. Rahoitusneuvotteluja hoitaneena tunsin tarjolla olevat mahdollisuudet ja pyrin luonnollisesti toimimaan niiden mukaan. Kun monivuotisen prosessin seurauksena sitten syntyi riittävä sitoutuminen, molemmat koulurakennukset voitiin toteuttaa. Taidekoulun uudisrakennus valmistui vuoden 1995 alussa, lukion peruskorjaus ja laajennus vuonna 1996.

Taidekoulu kehittyi edelleen voimakkaasti ja se luotsattiin osaksi Satakunnan ammattikorkeakoulua, mikä kehitystyö ei varmasti olisi ollut mahdollista puutteellisissa tiloissa. Arkkitehtuuritoimisto Kouvo & Partasen suunnittelema uudesta taidekoulurakennuksesta kaupunki sai lisäksi upean arkkitehtuurikohteen, joka on nostettu Suomessa arkkitehtuurin eliittiin esittelemällä se Suomi rakentaa 9 (1992–1997) -näyttelyssä, Arkkitehti-lehden numerossa 5-6/ 1995 sekä TV1:n ohjelmassa Arkkitehtuurin

14 Kaupunginhallituksen nimeämiä ryhmiä olivat perustamissuunnitelman laatinut työryhmä (kaupunginhallitus 18.11.1991), Taidekoulun suunnittelutoimikunta 1992, Koulurakentamisen suunnittelutoimikunta 1993. Viimeksi mainitun toimikunnan tehtäviin kuului myös lukiohankkeen eteenpäin vieminen.

15 Tärkeimpiä päätöksiä olivat: Perustamissuunnitelman hyväksyminen kaupunginvaltuustossa 27.1.1992 ja vahvistaminen lääninhallituksen, opetushallituksen ja valtion rakennusasiain neuvottelukunnan puoltamana opetusministeriössä 17.6.1992, luonnosten ja toteuttamissuunnitelman hyväksyminen kaupunginvaltuustossa 7.12.1992 ja vahvistaminen rakennushallituksen ja opetushallituksen puoltamana opetusministeriössä 23.12.1992, rakentamista koskeva ratkaiseva määrärahapäätös kaupunginvaltuustossa 21.6.1993.

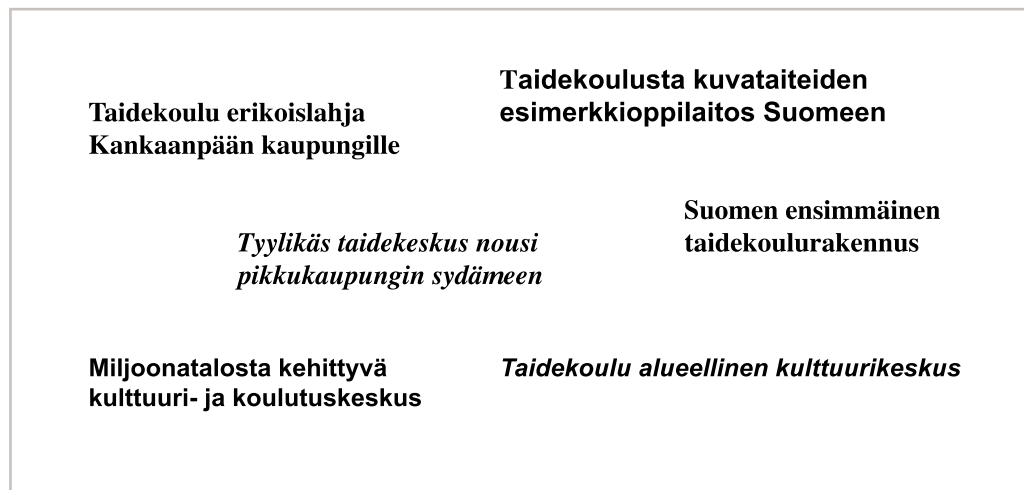
16 Lehtikirjoittelu oli runsasta ja pariin kertaan olin itsekin pakotettu kirjoittamaan asiasta, kun tuntui siltä, että päätöksenteko siirtyy median johdattelemaksi. vrt. diskurssit.

aika 14.2.2002¹⁷. Kohde on noteerattu myös kansainvälisesti¹⁸. Erityisen mukavalta tuntui se, kun Juhani Tarna, toinen koulun perustajista ilmaisi tyytyväisyytensä uudisrakennuksen moderniin arkkitehtuuriin, joka vastaa hyvin koulun henkeä:

Mulle oli merkittävä ilon aihe, just tuon uuden taidekoulun rakentaminen, koska se oli ensimmäinen oikeastaan puhtaasti semmonen talo, josta asiasta mä oon haaveillu, ja josta mä olin puhunutkin täällä kymmeniä vuosia, että jotain tommosta tulis. (Tarnan haastattelu 17.4.2004)

Taidekoulun v.1995 valmistunut uudisrakennus loi vihdoinkin paikkakunnalla yleisemminkin uskottavuutta taiteen tekemiselle oikeana ammattina. Uuteen rakennukseen tutustuttiin sen valmistuttua innolla ja lukuisille ryhmille oli tilaisuus esitellä taidekoulun työskentelyä.

Kuva 51.
Lehdistön
otsikointia
taidekoulun
uudisrakennuksen
rakentamisen
ja valmistumisen
yhteydessä.

Kohti legendaa eli taiteen kasvava näkyvyys

Taidekoulun kehittyminen ja lisääntyvä avautuminen ympäröivään yhteisöön on aikaansaanut sen, että Kankaanpäästä voidaan hyvällä syyllä puhua taidekaupunkina. Alusta asti Kankaanpään taideyhdistyksen tavoitteena oli näyttelyiden järjestäminen. Liljan (1990, 84) mukaan ”Kankaanpään taidekylvä aloitti levittäytymisensä” kun Kankaanpäässä mm vuonna 1968 oli laaja satakuntalaiseen taiteen katselmus. Taidekoulun rehtorin Juhani Tarnan ja Kankaanpään Taideyhdistys ry:n järjestämät jokakesäiset Taideposa -näyttelyt¹⁹ 1970-luvulla olivat vielä tuohon aikaan valtakunnallisestikin ajatellen harvinaisia kesätapahtumia. Vuonna 1990 koulun vetovastuu siirtyi kuvaamataidonopettaja Liisa Juhantalolle, joka oli jo lukuvuonna 1973–74 ollut rehtori Juhani Tarnan sijaisena tämän toimiessa läänintaiteilijana.

17 Ritva Heikkisen käsikirjoittamassa ja ohjaamassa Arkkitehtuurin aika -ohjelmassa nuoret suomalaiset arkkitehdit kertoivat työstään. Sinikka Kouvo ja Erkki Partanen kertoivat ohjelmassa Kankaanpään virastokeskuksen ja taidekoulun suunnittelusta. TV1 14.2.2002 klo 22.10.

18 Euro-Belgian architectural awards –palkinto vuonna 1996, vrt. myös Architecture méditerranéenne No 50 / 2e Semestre 1997, 86–89.

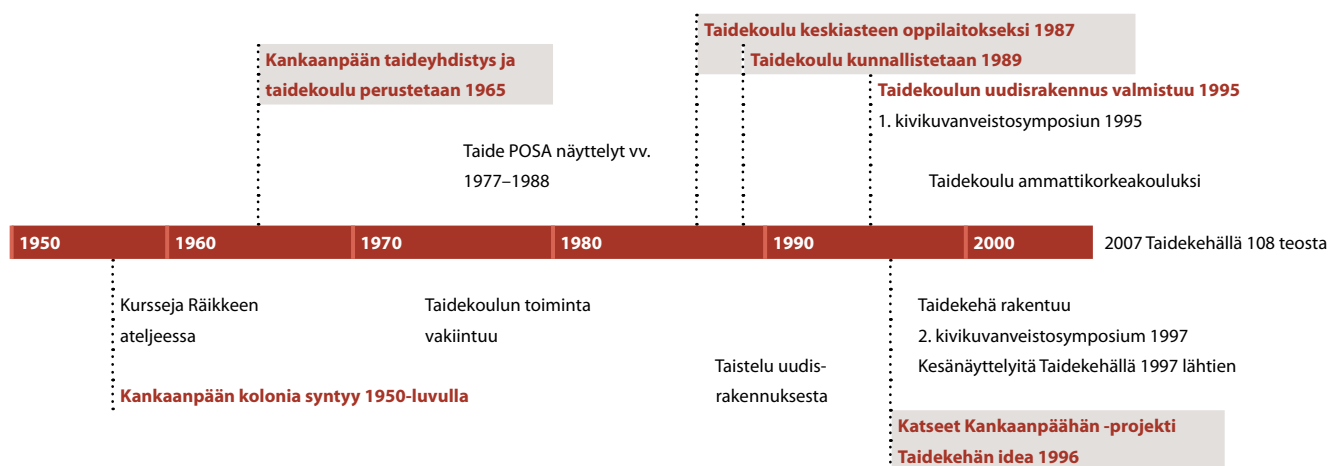
19 Posa on lyhenne Pohjois-Satakunnasta. Taideposa-näyttelyitä järjestettiin vuosina 1977–1988 yhteensä 12 kertaa (Lilja 1990, 85–88). Juhani Tarna harmitteli tämän perinteen katkeamista, olisihan siinä ollut valmis brändi edelleen kehiteltäväksi. (Tarnan haastattelu 17.4.2004.)

1990-luvun alusta lähtien alkoi taidekoulun lisääntyvä avautuminen ympäröivään yhteiskuntaan ja toteutettiin useita kaupunkielämää rikastuttava taidetapahtumia. Pajuprojekti levittyi spiraalin muodossa ympäri kaupunkia ja haastoi asukkaita mukaan tapahtumaan, katutaideita maalattiin keskustan kaduille.²⁰

Varsinaista ekspansiota kaupunkitilaan merkitsi vuonna 1995 balttilais-tshekkiläisenä yhteistyönä toteutettu kivikuvanveistosymposium. Sen tuloksena voitiin kaupungille sijoittaa 24 kiviveistosta. Halu taiteen ja kaupunkisuunnittelun vuoropuheluun osui yhteen ydinkeskustan kehittämisprojektin Katseet Kankaanpäähän tavoitteiden kanssa. Muiden kehittämistoimien rinnalla syntyi Taidekehä ja aloitettiin kesänäyttelyiden sarja julkisessa kaupunkitilassa. Em. projektiin ja Taidekehän muotoutumiseen paneudutaan tarkemmin tämän luvun kahdessa viimeisessä osassa.

Taidekehä on monien vaiheiden jälkeen ja useiden toimijoiden ansiosta nyt käsitteenä vakiintunut. Kankaanpäässä on yli sadan teoksen pysyvä taidegalleria julkisessa kaupunkitilassa. Vireillä olevan toriprojektin ja keskustan jalankulkuympäristön kehittämisen yhteydessä Taidekehän rakenteita on edelleen parannettu. Taidekehältä löytyy myös useita modernin arkkitehtuurin kohteita; Arkkitehtien Kaija ja Heikki Siren suunnittelema kaupungintalo, liikuntakeskus ja seurakuntakeskus, Arkkitehtitoimisto Kouvo & Partasen suunnittelema virastokeskus ja taidekoulu, Arkkitehtitoimisto Küttnerin lukio ja entiseen palokunnantalon saneerattu musiikkiopisto sekä vähän etäämmällä keskustasta Arkkitehtitoimisto Helamaa & Heiskasen kuntoutuskeskus. Haluankin nähdä Taidekehän kokonaisvaltaisena modernin pikkukaupungin brändinä, joka käsittää sekä kaupunkitaidetta että laadukasta arkkitehtuuria hyvin hoidetussa ja jäsennöidyssä kaupunkiympäristössä.

Taideyhdistys on edelleen vahvasti mukana taidekaupungin rakentumisessa, vaikka taidekoulun vetovastuu on jo pitkään ollut muualla. Yhdistys järjestää aktiivisesti mm. erilaisia näyttelyitä. Taiteen läsnäolo kaupungissa on poikunut myös paljon muuta toimintaa niin julkisilla kuin yksityisilläkin tahoilla, mikä on osoitus taide-elämän vähittäisestä juurtumisesta paikkakunnalle. Näihin ilmiöihin palataan tarkemmin osana tutkimukseni johtopäätöksiä.

Kaavio 5. Aikajana: Taide-elämän synty ja vakiintuminen Kankaanpäässä

20 Liisa Juhantalon haastattelu 18.4.2004

Kuva 52.
Ilmakuva
Kankaanpään
keskustasta
kesällä 1995
torstain tori-
päivien aikaan.

4.3 KATSEET KANKAANPÄÄHÄN – YDINKESKUSTAN KEHITTÄMISPROJEKTI

Kankaanpään kaupungissa toteutettiin yksi Suomen maaseutualueiden suurimmista EU-rahoitteisista kulttuurihankkeista vuoteen 1999 päättyneellä rakennerahastokaudella²¹. Ydinkeskustan kehittämissankkeen tavoitteena oli vahvistaa kaupungin asemaa Pohjois-Satakunnan palvelukeskuksena. Vuosina 1995–1997 toteutetun omaehtoisen kehittämistyön tuloksena päädyttiin toimintamalleihin, jotka toteuttivat myös EU:n alue- ja kulttuuripolitiikan tavoitteita. Vuosina 1997–1999 toteutetut projektit saivat tukensa Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR) tavoite 5b -ohjelman kautta²². Taide ja kulttuuri nähtiin hankkeessa aluekehityksen strategisena tekijänä.

Kaupunkisuunnittelun ja taiteen vuorovaikutus oli Kankaanpään hankkeessa keskeistä. Ympäristöparannuksia ja kaupunkitaidetta toteutettiin ydinkeskustaa kiertävällä jalankulkuraitilla, Taidekehällä. Keskustaa elävöitettiin myös toiminnallisesti. Keskeisinä toimijoina hankkeessa olivat Kankaanpään kaupunki, Kankaanpään Yrityspalvelu Oy ja Kankaanpään taidekoulu (nykyään Satakunnan ammattikorkeakoulun kuvataiteen yksikkö).

21 Kulttuuriministeri Suví-Anne Siimes Kankaanpäässä 17.10.1998 "EU-rakennerahastosta tuettavaksi hankkeeksi tämä on myönteisellä tavalla poikkeuksellinen myös siksi, että tällainen suoraan kulttuuriin liittyvä hanke toteutuu maaseutualueella (5b). Tällaisia hankkeita ei montaa ole. Maaseutualueiden kulttuurihankkeet ovat yleensä käyttämättömien rakennusten hyödyntämiseen liittyviä pienehköjä hankkeita. Ne ovat toki sinänsä tärkeitä, mutta tämä Kankaanpään – samoin kuin toinen Satakunnan hanke, Huittisten Katugalleria – ovat laaja-alaisempia ja liittyvät kiinteästi paikkakunnan muihin kehittämispyrkimyksiin. Opetusministeriön kulttuuripolitiikan osaston valmistelusta yli 80 rakennerahastohankkeesta Kankaanpään hanke on sekä kokonaisbudjetiltaan että EU-rahoitusosuudeltaan kymmenen suurimman joukossa."

22 Toimintalinja 4, Maaseutuyhteisöjen kehittäminen.

Keskustan kehittämisen sysäys 1990-luvun alun lamavuosista

Seutukunnan väestökato ja 1990-luvun alun lama saivat aikaan selkeän tilauksen ryhtyä etsimään uusia lääkkeitä keskustan kehittämiseen ja kaupungin vetovoiman vahvistamiseen. Kaupunkiympäristön parantamista ei enää voinut laskea uudisrakentamisen varaan ja kaupallinen vetovoima oli hiipumassa Tampereen ja Porin imussa. Myös ”nousukauden” asemakaava kaipasi tarkistamista. Viranhaltijoiden ja luottamushenkilöiden yhteisessä maapoliittisessa seminaarissa keväällä 1994 sekä syksyn 1994 valtuustoseminaarissa viritettiin keskustelua kokonaisvaltaisen keskustasuunnittelun käynnistämisestä. Kaupungin hallinnossa toteutettiin vuoden 1995 aikana laaja strategiatyö, minkä yhteydessä ympäristökeskuksen ja -lautakunnan korostamaksi painopistealueeksi nousi keskustan monipuolinen kehittäminen²³. Valtuustoseminaarissa syksyllä 1995 työskenneltiin työryhmissä. Omassa ryhmässäni muotoiltiin seuraavat konkreettiset teesit lähtökohdiksi keskustan kehittämishankkeelle:

1. *Kaupunki tahtoo kehittää keskustansa vetovoimaa ja haluaa panostaa siihen: kaupunkimiljöön parantaminen, keskustan toiminnallinen elävöittäminen.*
2. *Kaupunki toivoo, että keskustaprojektin kautta muodostuu sitoutuminen yhteisiin tavoitteisiin: oma sitoutuminen, muiden toimijoiden sitoutuminen.*
3. *Kaupunki uskoo, että yhteissuunnitteluprosessi edistää uudistuksia ja investointien käynnistämistä.*²⁴
4. *Annetaan projektille vetävä nimi. Markkinoidaan, ollaan avoimia.*
5. *Työn voimavaraksi oma kankaanpääläinen sisältö: pikkukaupungin problematiikka, laajan maaseudun keskus.*
6. *Nopeasti alkuun, hyödynnetään tähän mennessä tehty työ: perusselvitykset olemassa, hyödynnetään tehtyjen suunnitelmien käyttökelpoiset osat, konsultti tuntee alueen, valtuustoseminaarin 1994 anti.*
7. *Muodostetaan mahdollisimman kevyt projektiorganisaatio - innokkaat mukaan eri toimijatahoilta.*
8. *Hankitaan ulkopuolista rahoitusta: maakunnan kehittämisraha, asuntopoliittinen rahoitus, ehkäisevä sosiaalipoliitiikan kuntaprojekti tms., EU-rahoitus/ 5b-tavoiteohjelma, Ympäristötaitteen säätö, kiinteistönomistajat.*
9. *Visioiva, mutta realistinen ote suunnitteluun: lähtökohtana olevat rakenteet ja käytettävissä olevat suhteellisen niukat voimavarat; kokonaisvaltainen kehittämissuunnitelma, jota toteutetaan osaratkaisuin.*
10. *Pienin askelin alkuun: etsitään nopeasti toteutettavissa olevat kohteet, uskottavuus syntyy ja säilyy.*

Valtuustoseminaari hyväksyi kättentaputuksin yllä olevat kymmenen teesiä. Poliittinen sitoutuminen oli yllä kuvatun laajan valmisteluprosessin kautta saatu ja työ saattoi alkaa. Nopealla aikataululla tehtiin kaupunginhallituksessa 30.10.1995 päätös työn käynnistämisestä. Ydinkeskustan kaavarungon laadinassa oli saatu hyviä kokemuksia Arkkitehtitoimisto A-konsulteista, joten yhteistyötä jatkettiin. Arkkitehdit Staffan Lodenius ja Ann-Mari Lindgren paneutuivatkin vankalla ammattitaidolla suunnitteluun ja koko kehittämisprosessin ideointiin.

Samoihin aikoihin oli ympäri Suomen vireillä runsaasti keskustojen kehittämishankkeita toinen toistaan houkuttelevammilla sloganeilla varustettuna. Innostuksen herättämiseksi järjestimme koko suunnittelu-

23 ”Kankaanpää 2000-luvulle. Tuulten mukana vai tuulta käyttäen” strategia-asiakirja (ns. tuulimyllykirja) hyväksyttiin kaupunginvaltuustossa 13.11.1995.

24 Olimme vierailleet Pietarsaareissa, missä Roger Wingrenin innostava lähestymistapa kaupunkisuunnitteluun teki vaikutuksen. Hänen ideaansa sovelsin kolmea ensimmäistä teesiä muotoillessa.

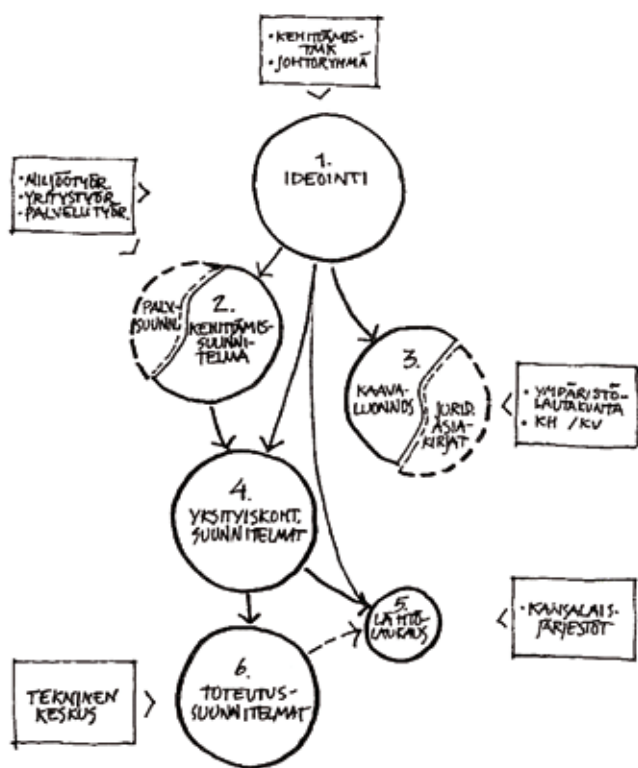

ryhmälle tutustumismatkan, jolla perehdyttiin muiden kaupunkien työmenetelmiin ja projektien sisältöön. Tutustuimme *Promenadi-Pori* -kaupunkikeskustaprojektiin, *Seinäjoki komiksi* -keskustan kehittämiprojektiin, Jyväskylän uuteen kävelykatuun ja *Laatukylä - Quality* -kehittämisohjelmaan sekä Valkeakosken keskustan uudistukseen 31.10.–1.11.1995. Oma projekti oli näin pohjustettu.

Projektin organisointi ja alkuvaiheet

Kaupungin hallinnossa vastuu projektin etenemisestä kuului toisaalta valtuustoryhmien puheenjohtajista ja kaupunginjohtajasta muodostetulle kehittämistoimikunnalle ja toisaalta operatiivisessa mielessä viranhaltijoista koostuvalle johtoryhmälle. Teemoittain työtä tehtiin lisäksi miljöö-, yritys- ja palvelutyöryhmissä.

Syksystä 1995 kevääseen 1996 oli vilkas yhteisen ideoinnin ja suunnittelun hauska jakso. Kaupunkilaiset otettiin mukaan ideoimaan. Vilkkaana toripäivänä, torstaina 23.11.1995 järjestettiin yleisölle avoin ideointipaja torin varrella sijaitsevassa, tyhjiilleen jääneessä pienessä liikerakennuksessa²⁵. Tarjolla oli kuumaa mehua ja mustaa makkaraa, joten yleisömenestys oli taattu. Seinät oli vuorattu kartoilla, aikaisemmilla keskustasuunnitelmilla ja työryhmien uusilla ideoilla. Tyhjiille kartoille oli mahdollista liimata vihreitä ja punaisia tarroja osoittamaan kaupunkiympäristön hyviä ominaisuuksia tai ongelmakohtia ja tyhjiille papereille sai kirjoittaa vapaamuotoisia kommentteja ja toivomuksia. Saman päivän iltana järjestettiin yleisölle avoin tiedotus- ja keskustelutilaisuus. Tilaisuuteen oli kutsuttu kirjeitse edustajat mm seuraavista sidosryhmistä: kaupungin eri hallintokunnat, yrittäjät, kiinteistönomistajat, oppilaitokset, lukuisat yhdistykset sekä yhteisöt kuten seurakunta ja varuskunta. Kutsulistalla oli noin 200 nimeä ja osallistujia saatiin lähes sata. Tilaisuudessa ja sen jälkeen järjestettiin kirjallinen mielipidekysely lähtötilanteen ja projektin tavoitteiden hahmottamiseksi.

Kaavio 6.

Ydinkeskustaprojektin suunnitteluvaiheet. Katseet Kankaanpäähän väliraportti 1996. Arkkitehtitoimisto A-konsultit.

²⁵ Tämä entinen postirakennus kunnostettiin myöhemmin EU-hankekokonaisuuteen liittyen keskustan monipalvelupisteeksi ja sai nimikilpailun tuloksena nimen Postelli.

Kuvat 53–56. Ydinkeskustan kehittämisprojektin alkajaisiksi järjestettiin tyhjiillään olleessa liikerakennuksessa (myöhemmin Postelli) torin varrella ideointipaja, jossa toimijat ja yleisö kohtasivat karttojen äärellä.

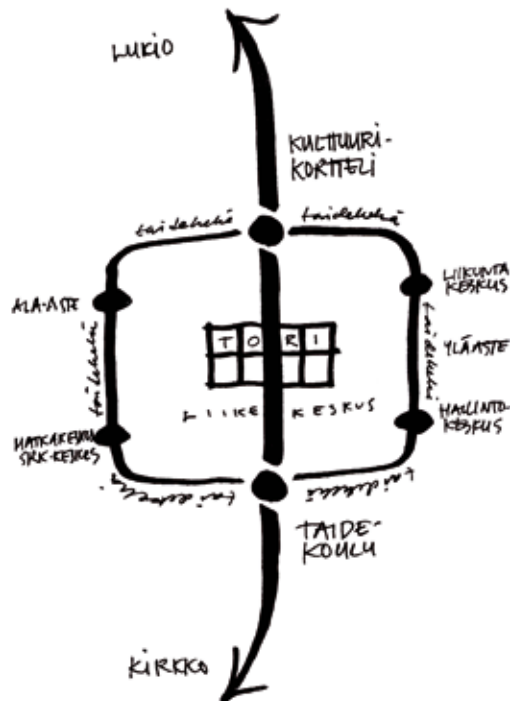
Tätä tapahtumapäivää seurasi työryhmäpäivä 7.12.1995, jolloin kaikki ryhmät kokoontuivat konsultin johdolla. Työryhmien ja kehittämistoimikunnan yhteispalaveri järjestettiin 11.1.1996. Kiinteistönomistajien kanssa järjestettiin neuvotteluja erikseen. "Katseet Kankaanpäähän" valittiin itsetuntoa ja positiivisuutta henkiväksi iskulauseeksi projektille.

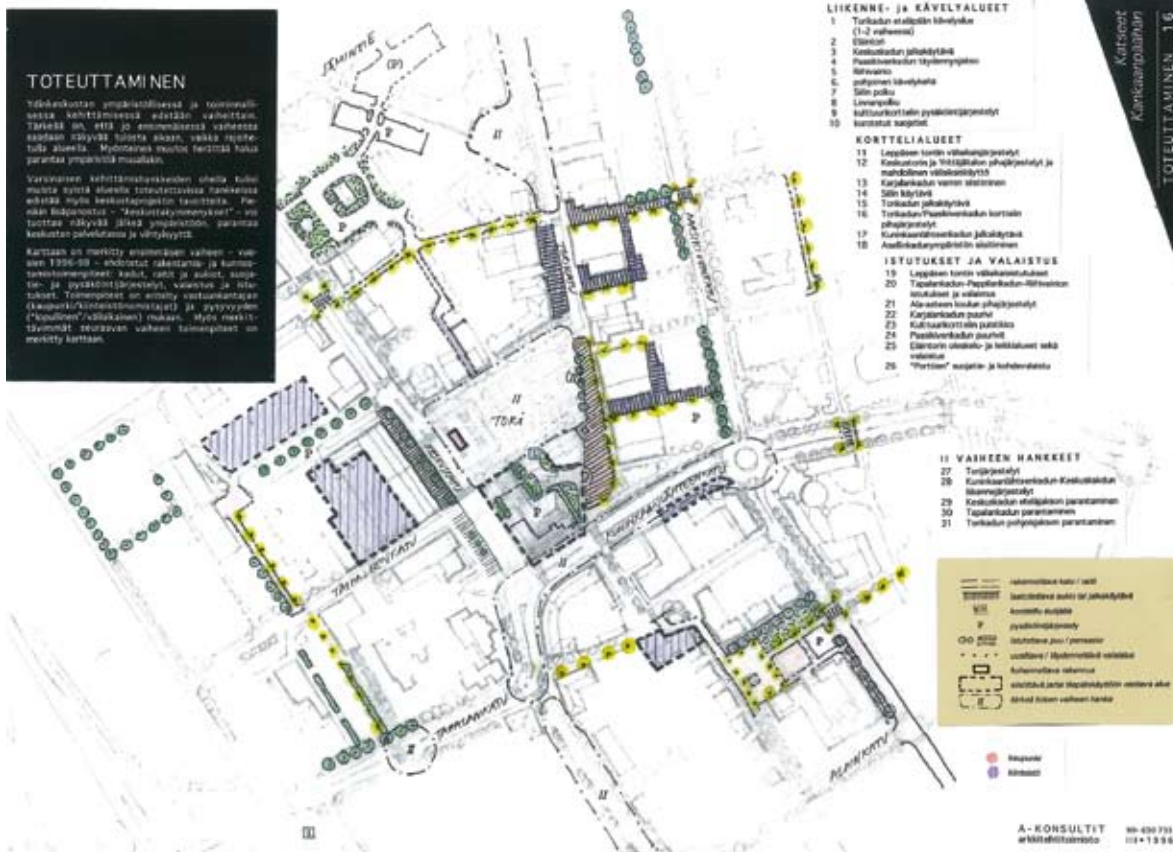
Johtoryhmä ja kukin työryhmä kokoontuivat talven 1995–96 kuluessa 5–7 kertaa. Tiiviin työskentelyjakson tuloksena syntyi *Katseet Kankaanpäähän* -väliraportti ja etenemisen ohjelma, johon konsultti kokoosi ryhmätöiden tulokset ja työsti innostavat visionsa keskustan visuaaliseksi ja toiminnalliseksi elävöittämiseksi. Samanaikaisesti valmisteltiin keskustan asemakaavan muutosta, mutta yhtä tärkeänä nähtiin kaupunkielämän sisältöjen kehittäminen. Raporttiin sisältyi nykyisen ympäristön analyysi sekä eri teemojen, kuten viherympäristön ja valaistuksen kehittämisehdotukset. Kehittämissuunnitelmansa saivat keskustan eri osa-alueet kuten "kulttuurikortteli", keskustan ala-asteen ympäristö ja Torikadulta lähtevät yksityisillä tonteilla olevat kävelykujat. Torin ympäristöön tutkittiin vaihtoehtoisia malleja, Torikadun

Kuva 57. Katseet Kankaanpäähän -väliraportin kuvitusta; tavoitteena oli keskustan toiminnallinen elävöittäminen.

Kuva 58. Katseet Kankaanpäähän -väliraportin kuvitusta; Taidekehän idea kaaviona.

Kuva 59.
Toteuttamisen
vaiheistusta
kuvaava kartta
Katseet Kan-
kaanpään
-väliraportista
1996.

eteläpään vaihtoehtoja olivat muuttaminen yksisuuntaiseksi tai kävelykaduksi. Väliraportissa esitettiin myös ensimmäiseen kertaan idea taidekehäksi.

Toteutettavat toimenpiteet asetettiin väliraportissa kiireellisyysjärjestykseen jakamalla ne kolmeen kiireellisyysluokkaan. Tavoitteena oli päästä alkuun nopeasti vaikka pieninkin askelin, jotta konkreettisia tuloksia alkaisi näkyä. Jälkikäteen kyseistä toteutuskarttaa katsoessa ei voi kuin ihmetellä, sillä vaiheet ovat seuranneet toisiaan lähes siinä kaavaillulla tavalla.

Kevään 1996 messuilla esiteltiin kehittämissuunnitelmia ja vaihtoehtoisia asemakaavan muutosluonnoksia. Kesällä 1996 toteutettiin Torikadun eteläpäässä kokeiluluonteisesti tilapäinen kävelykatu, jolla saivat alkunsa yritystyöryhmän perinteisten torstain toripäivien rinnalle ideomat ohjelmalliset kesäajan lauantaitorit. Kaupunkilaisten mielipiteitä kartoitettiin kyselyillä sekä em. messujen yhteydessä että yhteistyössä paikallislehden kanssa kesäisen kävelykatukokeilun jälkeen (vrt. kohta 4.6). Palautekeskustelu käytiin syksyllä 1996.

”Taide löi kättä rahan kanssa”²⁶

Suunnitteluprojektia varten oli jo saatu Satakuntaliitolta maakunnan kehittämisrahasta pieni avustus (50 000 mk). Keväällä 1996 ryhdyttiin kehittämishanketta valmistelemaan toteutuksen osalta EU-rahoituksen piiriin. Suomi oli liittynyt Euroopan unioniin vuoden 1995 alussa, joten niin valtionhallinnossa kuin maakunnallisessa hallinnossakin kehiteltiin vielä menettelytapoja. Hankkeen valmistelijana oli vaikea tietää, mistä lähteä liikkeelle; millainen oli opetusministeriön ja maakunnan liiton eli Satakuntaliiton

²⁶ Paikallislehti Kankaanpään seutu otsikoi näkyvästi rahoituspäätöksen saamista 17.10.1997: ”Kunnon potti EU-rahaa Kankaanpäälle. Taide ja kaupunkisuunnittelu löivät viimein kättä rahan kanssa.”

työnjako valmistelussa ja päätöksenteossa. Niinpä marssimme Liisa Juhantalo, Staffan Lodenius ja minä, suoraan opetusministeriöön kulttuuriasianneuvos Pirkko Rainesalon puheille. Taidekehän idea oli mukana Lodeniuksen ryppysillä mutta näyttävillä skitsipape-reilla. Aito innostus varmasti huokui meistä, kun saimme Rainesalolta arvokasta tukea hankkeen eteenpäin viemiseksi. Hänen mukaansa meillä oli etulyöntiasema moniin muihin hankeideoihin nähden, koska olimme ideoinnissamme jo sen verran pitkällä. Projektin kulttuuri- ja taidepainotteisuuden ansiosta opetusministe-riö olisi mahdollinen kansallinen rahoittajataho.

Tästä tapaamisesta alkoi sitten rahoitushakemuksen ja hankesuunnitelman työstäminen. Tavoite 5b-ohjelmaan ohjelmaan perehtymällä alkoi hankkeen muokaaminen ohjelmaperustaan sopivaksi. Ajatuksella, että ”isoja kaloja kannatta pyytää, vaikkei niitä saisi-kaan”, laadin ensimmäisen rahoitushakemuksen, joka päättyi yli 11 mmk:n summaan. Siitä sitten hanketta oli vähitellen karsittava, aina parilla miljoonalla kerrallaan. Projekti piti myös jakaa kahdeksi eri hankkeeksi, kun monipalvelupisteen perustamiseksi tarpeellinen suojelutalon, entisen postitalon remontti sai rahoituksensa eri toimenpidekokonaisuudesta²⁷. Pidin kir-jaa hakemuksen käsittelyn ja neuvottelujen vaiheista, yhteydenotoista, palaverista ja esittelyistä. Prosessi kesti kaikkineen noin puolitoista vuotta ja eritasoisia yhteydenottoja kertyi opetusministeriön, lääninhalli-tuksen ja Satakuntaliiton suuntaan useita kymmeniä²⁸. Maakunnan yhteistyöryhmän työjaosto hyväksyi hankkeen toteuttamisen 8.7.1997. Pääsin vielä esi-telemään hanketta rahoittajatahoille tarkemmin opetusministeriön rakennerahastotyöryhmän vierail-lessa Porissa 19.9.1997. Monien vaiheiden jälkeen viimein 3.10.1997 saimme opetusministeriöltä rahoituspäätöksen sekä ydinkeskusta- että postitaloprojekteille²⁹. Jatkosuunnittelu ja toteutukset saattoivat toden teolla alkaa³⁰. Projektisihteeriksi palkattiin kahdeksi vuodeksi tamperelainen rakennusarkkitehti Leena Silfverhuth, joten projekti sai yhden täysipäiväisen työntekijän.

- 27 Kankaanpään ydinkeskustaprojekti (hankenumero 97A036) ja Postitaloprojekti (hankenumero 97A037) saivat rahoituksen Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR) tavoite 5b ohjelmasta, sen toimintalinjasta 4, Maaseutuyhteisöjen kehittäminen – edellinen toimenpidekokonaisuudesta 4.6, palvelujen uudelleenjärjestäminen ja jälkimmäinen toimenpidekokonaisuudesta 4.5, käyttämättömien rakennusten hyödyntäminen. Itse asiassa projekti jakautui kolmeksi hankkeeksi, kun kaupallinen osaprojekti sai myöhemmin vielä oman hankkeensa: ”Ydinkeskustan kaupallistamisen esiselvitys”.
- 28 Mieleeni jäi erityisesti käyntini opetusministeriössä rakennerahastokoordinaattoreiden lina Holtarin ja Pirkko-Liisi Kuhmosen luona yhdessä silloisen kaupunginjohtajan Unto Kuivasen kanssa 5.6.1997. Tunnelma ei silloin paljoo luvannut ja hakemukset tuli jälleen kirjoittaa uusiksi.
- 29 Ydinkeskustaprojektin hakemuksen alkuperäinen päiväys on 4.11.1996, muutospäiväys on 29.1.1997 ja korjauspäivämäärät lisäksi 12.4.1997, 16.6.1997 ja 29.9.1997.
- 30 Kuriositeettina mainittakoon, että kesän 1997 kivikuvanveistosymposium järjestettiin pienellä riskillä. Pitkälle suunniteltu pohjoismainen symposium olisi ollut säälä peruttua rahoituspäätöksen viivästyessä. Symposium sisältyi rahoitushakemukseen ja kustannuksia saa EU-hankkeissa syntyä hakemuksen jättöpäivästä lähtien. Tämän tietäen otimme siis riskin ja helpotus oli suuri, kun rahoituspäätös sitten tuli. Nyt tämän voi jo tunnustaa.

Kankaanpäähän miljoonapotti keskustan kehittämishankkeeseen

Kunnan potti EU-rahaa Kankaanpäälle
Taide ja kaupunkisuunnittelu
löivät viimein kättä rahan kanssa

Kankaanpään ydinkeskustan kehittämishankkeen edustajat: kunnanjohtaja Unto Kuivasen (vasen), kunnanjohtaja Liisa Juhantalo (toinen vasemmalta), kunnanjohtaja Staffan Lodenius (kolmas vasemmalta) ja kunnanjohtaja Pirkko Rainesalo (oikealla).

EU-rahalla uutta ilmettä Kankaanpään keskustaan

Kankaanpään ydinkeskustan kehittäminen on yksi tärkeimmistä hankkeista, jolla kunnan keskuksen kasvu ja elämäntilanne parantuu. EU-rahalla toteutettavien hankkeiden avulla keskustan ilmettä muutetaan ja asuin- ja työympäristöä kehitetään. Hankkeen toteuttaminen on keskeinen osa kunnan kehitysohjelmassa.

KULTTUURI

Juhani Tarnan Värikulmat täydentää taidekehää

Kankaanpään kulttuurilautakunta on päättänyt toteuttaa Juhani Tarnan Värikulmat -taidehankkeen. Hankkeen tarkoituksena on täydentää kunnan taidekehää ja edistää kulttuurista elämäntapaa. Hankkeen toteuttaminen on keskeinen osa kunnan kehitysohjelmassa.

Palvelut puhuttavat Kankaanpäässä?

Kaupunkikuvaa kohentuu: Palvelut monipuolisia, kilpailua kaivataan lisää

Kuva 60. Kooste lehti-leikkeistä ydinkeskustaprojektin alkuajoilta. Vuosiraportin 1997 liite.

Ydinkeskustaprojekti (hankenumero 97A036) sai siis rahoituksensa Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR) tavoite 5b ohjelmasta, sen toimintalinjasta 4, maaseutuyhteisöjen kehittäminen ja toimenpidetkokonaisuudesta 4.6, palveluiden uudelleen järjestäminen. Kulttuurin tukeminen perusteltiin projektisuunnitelmassa työllisyyden, kulttuurimatkailun edistämisen, palvelujen uudelleenjärjestämisen, toimintojen kehittämisen ja verkostoitumisen kautta. Projektin kansallisen rahoituksen muodostivat opetusministeriön tukiosuus 25 % ja kaupungin oma osuus 25 %. EU-rahoituksen osuus oli 50 %. Ulkopuolista tukea saatiin siis yhteensä 75 % kokonaiskustannuksista. Yhteensä tämä merkitsi kolmeksi erilliseksi projektiksi pilkottuun kokonaisuuteen noin 4 mmk:n tukiosuutta kaupungin osuuden ollessa noin 1,35 mmk. Kaupungin osuus koottiin periaatteessa suuntaamalla eri hallintokuntien budjettivaroja keskustan kehittämiseen, joten projekti oli kaiken kaikkiaan kaupungille varsin edullinen. Juuri tästä syystä poliittiset päätökset hankkeen käynnistämisestä yleensä saatiin tehdyksi. Päättäjille voitiin osoittaa, että 25 % omarahoitusosuus löytyy kaupungin normaalista budjetista suuntaamalla määrärahojen käyttöä. Lukuisat taideprojektit saatiin siis periaatteessa "kaupan päälle".

Uusia toimintatapoja

Projektin johtoryhmästä haluttiin sitoutumisen varmistamiseksi mahdollisimman laajapohjainen, joten eri hallintokuntien johtavien viranhaltijoiden lisäksi kaupunginhallitus nimesi siihen neljän suurimman puolueen edustajat. Lisäksi johtoryhmään tulivat edustajat Kankaanpään taidekoulusta, Kankaanpään Yrityspalvelu Oy:stä sekä rahoittajien valtionhallinnon/lääninhallituksen ja Satakuntaliiton edustajat. Johtoryhmä aloitti työskentelynsä vuoden 1997 lopulla. Olisin toivonut, että joku luottamushenkilöistä olisi ryhtynyt puheenjohtajaksi. Tehtävään kuitenkin valittiin minut yksimielisesti. Jälkikäteen olen miettinyt, että ehkä juuri projektin taidepainotteisuus sai, jostakin syystä, luottamushenkilöt pysymään rivijäseninä. Projekti oli varsin työllistävä, yksinomaan johtoryhmä kokoontui vuosina 1997–1999 yhteensä 22 kertaa.

Johtoryhmän (projektin ohjausryhmän) kokoonpano Kankaanpään kaupungin ydinkeskustaprojektissa:

- *kaupunginarkkitehti Maija Anttila, ohjausryhmän puheenjohtaja*
- *projektisihteeri Leena Silfverhuth*
- *suunnittelusihteeri Risto Annala (2.3.1998 lähtien kaupunginsihteeri Anna-Liisa Mettälä)*
- *rakennuspäällikkö Erkki Liimu*
- *kaupungingeodeetti Esa Laakso*
- *kulttuurijohtaja Juhani Numminen*
- *asuntosihteri Jukka Luttinen (31.12.1998 asti)*
- *johtaja Eero Heikkinen, Kankaanpään Yrityspalvelu Oy*
- *rehtori Liisa Juhantalo, Kankaanpään taidekoulu*
- *Jarmo Alanko, kh:n nimeämä luottamushenkilö (2.10.1999 asti)*
- *Ritva Alapaattikoski, kh: n nimeämä luottamushenkilö, kaupunginhallituksen puheenjohtaja 18.1.1999 lähtien*
- *Arvo Korpela, kh:n nimeämä luottamushenkilö, kaupunginvaltuuston puheenjohtaja*
- *Pekka Toivola, kh:n nimeämä luottamushenkilö*
- *kaupunginjohtaja Tapio Turunen (1.11.1998 lähtien)*
- *Harri Haarikko, Turun ja Porin lääninhallituksen edustaja*
- *aluekehityspäällikkö Jukka Leinonen, Satakuntaliitto*
- *Eeva-Leena Vaahtio, Satakunnan TE –keskus*
- *Eine Järri, johtoryhmän sihteeri*

Kuvat 61 ja 62.
Taideviikon ja
lauantaitorin
tunnelmia.
Kankaanpään
urbaani tori-
miljöö tarjoaa
tapahtumille
hyvät puitteet.

Projektin edetessä myös monialainen miljöötyöryhmä kokoontui säännöllisesti (vuosina 1997–1999 yhteensä 21 kertaa) ja keskittyi Taidekehän jalankulkureittien ja aukoiden, paikkojen verkoston rakentamiseen. Tätä projektin keskeisintä, konkreettista tulosta selostan tarkemmin kohdassa jäljempänä kohdassa 3.4. Vetämäni miljöötyöryhmään kuuluivat teknisestä keskuksesta rakennuspäällikkö Erkki Liimu, kaupunginpuutarhuri Ilpo Möttönen ja suunnittelurakennusmestari Kalevi Salmijärvi, sähkölaitoksen edustaja Heikki Piitulainen, rakennustarkastaja Mikko Loukkalahti, taidekoulun rehtori Liisa Juhantalo sekä taideopiskelijoiden edustaja Ilpo Heinänen. Työryhmässä hiottiin eri ammattikuntien edustajien särmä ja vuorovaikutustaidot olivat usein koetuksella (vrt. Anttila 2005a). Uusina toimijoina tulivat mukaan taiteilijat, joiden vaikutus(valta) alkoi näkyä konkreettisesti kaupunkiympäristössä.

Yritystyöryhmä jatkoi ohjelmallisten lauantaitoritapahtumien järjestämistä ja kehittelyä sekä ideoi muita keskustayrittäjien yhteisiä tempauksia. Yrittäjien aloitteesta syntynyt lauantaitoritoiminta on sittemmin saavuttanut suuren suosion ja vakiinnuttanut asemansa kesäisenä kohtauspaiikkana. Tori-isännät viihdyttävät nyt myös perinteisinä torstaitoripäivinä. Palveluryhmä muuttui tapahtumaryhmäksi, jonka tehtävänä oli eri toimijoiden kanssa ideoida kaupunkiin vuotuista tapahtumien ketjua. Tapahtumaryhmä kasvatti syksyisen Hörhiäisyön, paikallisen taiteiden yön ympärille mittavan Pohjois-Satakunnan taideviikon perinteen. Elo-syyskuun vaihteessa vietettävä taideviikko on kerta toisensa jälkeen osoittanut pikkukaupunkimme keskustan toimivan hyvin yhteisenä kaupunkitilana. Kaupunki on projektitoiminnan kautta saanut uutta urbaania sykettä.

Rinnakkaisena projektina vietiin vuosina 1997-98 läpi Postitaloprojekti³¹, jossa rakennuksen korjausta varten oli oma tekninen ryhmänsä ja sinne tulevan monipalvelupisteen toiminnan kehittelyyn oma ryhmänsä. Tyhjiillään ollut kulttuurihistoriallisesti arvokas entinen postitalo torin laidalla kunnostettiin ja vuokrattiin osuuskunta Taitotiimille keskustan info- ja palvelupisteeksi. Rakennuksessa toimii mm oma-peräinen taide- ja kädentaidon tuotteiden myymälä, kahvio, matkailuinfo, galleriatila ja keramiikkapaja. Kaupallinen osaprojekti keskeisen korttelin mahdollisuuksien tutkimiseksi sai oman rahoituksensa ja siinä yhteydessä selvitettiin myös senioriasumisen tarpeita.

Kuva 63. Torin varren tyhjillään ollut liikerakennus kunnostettiin EU -rahoituksen turvin monipalvelupiste Postelliiksi. Rakennuksen seinässä on Päivi Jokisen maalaus *Merkit* ja viereisen rakennuksen päädyssä saman taiteilijan teos *Muotit*.

31 Postitaloprojekti 3.10.1997–31.12.1998, hankenumero 97A037, vrt. alaviite 165.

Projektityöskentely toi uusia käytäntöjä kaupungin toimintakulttuuriin. Linjaorganisaation rinnalla ope-
teltiin toimimaan ”poikkitieteellisissä ja -taiteellisissa” työryhmissä. Tärkeä osuus oli myös yhteisillä tu-
tustumismatkoilla ja seminaareilla. Ulkopuolisten esimerkkien saaminen keskeisten toimijoiden tietoon
ja ulkopuolisten ”gurujen” esiintyminen seminaareissa olivat tärkeitä vaiheita niin suunnittelun kuin
päättöksenteonkin kannalta. Ydinkeskustan ideointiseminaari ryhmätöineen järjestettiin 11.2.1998. Lu-
ennoitsijoina olivat arkkitehti Staffan Lodenius, Oulun Rotuaarin toimintojen ja tapahtumien ideoija
Hemmo Kuuranhalla sekä Keskustakehitys Oy:n toimitusjohtaja Matti Mare, jotka valottivat monipuo-
lisesti kaupunkikeskustojen kysymyksiä ja ryhmätöissä ohjasivat paikallista ideointia. EU-seminaarissa
2.9.1998 esittivät opetusministeriön rakennerahastokoordinaattori Iina Holtari, Satakunnan taidetoimi-
kunnan puheenjohtaja Ville Hammarberg ja Satakuntaliiton maakuntajohtaja Pekka Turunen tuoreinta
tietoa projektin toimijoille.

Yhteisellä tutustumismatkalla (johtoryhmä vahvistettuna miljööryhmän ja yrityselämän keskeisillä toi-
mijoilla) Keski-Ruotsin pikkukaupunkeihin³² 7.–11.6.1998 sitoutuminen lisääntyi ja saatiin uusia ideoi-
ta. Varsinkin yrittäjien edustajat ottivat mallia naapurimaan keskustayrittäjien tempauksista ja kehittivät
oman *Hyvät kaupungit Kankaanpäästä* iskulauseensa alle monenlaista toimintaa.

Projektin yhteydessä laadittiin lukuisia raportteja, julkaistiin esitteitä ja tehtiin Kankaanpäästä tunnetuksi
myönteisellä tavalla. Paikallis- ja alueradiot sekä paikalliset, maakunnalliset ja valtakunnallisetkin lehdet
raportoivat ahkerasti ydinkeskustaprojektin vaiheista.

Hankkeen konsultti, arkkitehti Staffan Lodenius on jälkikäteen arvioinut³³ Katseet Kankaanpäähän -
hankkeen olleen ”ehyimpiä kaupunkisuunnitteluhankkeita”, missä hän on ollut mukana. Ideoivana työ-
rupeamana projekti toimi hänen mielestään hirveän hyvin ja työryhmätyöskentelystä yms. hänelle oli
enimmäkseen jäänyt myönteinen muistikuva. Lomakekyselylläni olen kerännyt myös eri toimijatahojen
palautetta projektista. Kyselyn tuloksia esittelen tämän luvun lopussa.

4.4 TAIDEKEHÄ – KAUPUNKISUUNNITTELUN JA TAITEEN LIITTO

Kankaanpään Taidekoulu järjesti balttilais-tshekkiläisenä yhteistyönä ensimmäisen kuvanveistos-
symposiumin vuonna 1995. Taidekoulun rehtori Liisa Juhantalo piti yhteyttä kaupunkisuunnitteluun ja
yhdessä pohdittiin sopivia sijoituspaikkoja teoksille, jotka jäisivät kaupunkiin. Valokuvia ja ehdotuksia
sijoituspaikoiksi lähetettiin etukäteen luonnoksiaan tekeville taiteilijoille (vrt. kuva 65). Alusta asti pyrit-
tiin siihen, että teosten muodostama kokonaisuus olisi helppo löytää, että ne sijoittuisivat tietynlaisen
reitin varrelle ydinkeskustaan. Paikallslehti esitteli näyttävästi symposiumin tuloksia otsikoiden sisäsi-
vuilla olleen koko sivun jutun ”Veistoskaupunki Kankaanpää”.

Seuraavan talven aikana laadittiin edellä kuvattua keskustan kehittämissuunnitelmaa ja pohdittiin kau-
pungin vetovoimatekijöitä. Itsestään selvänä näyttäytyi, että seikka, jolla profiloidumme ja erotumme
muista paikkakunnista, on juuri taide kaupunkiympäristössä. Syntyi idea taidekehästä ja -polusta. Tai-
dekehä on ydinkeskustaa kiertävä vähitellen täydentyvä jalankulkuraitti, jolla pyritään korkeatasoiseen
ympäristörakentamiseen ja luomaan puitteet erilaisille taideteoksille. Taidepolku lävistää keskustan. Tai-
dekehä on pituudeltaan noin 1,5 km ja polku 1,3 km.

32 Uppsala, Söderhamn, Bollnäs, Falun, Gävle. Matkan tulokset koottiin raporttiin mottona ”Ilman visioita kansakunta
menehtyy”.

33 Professori Staffan Lodeniuksen haastattelu 22.3.2004.

Kuva 64. Lehtileike
Kankaanpään
Seudun etusivulta
12.9.1995.
Kuvan teos on
Martina Klouzovan
Aurinkopyörä.

Kankaan- päästä tulossa todellinen veistos- kaupunki

Häjättään järjestettyä kansainvälisen kuvanveistotymposiumin tuloksena syntyneitä veistoksia on sijoitettu eri puolille kaupunkia. Kaikki eivät ole vielä paikoillaan, mutta suurin osa jo on.

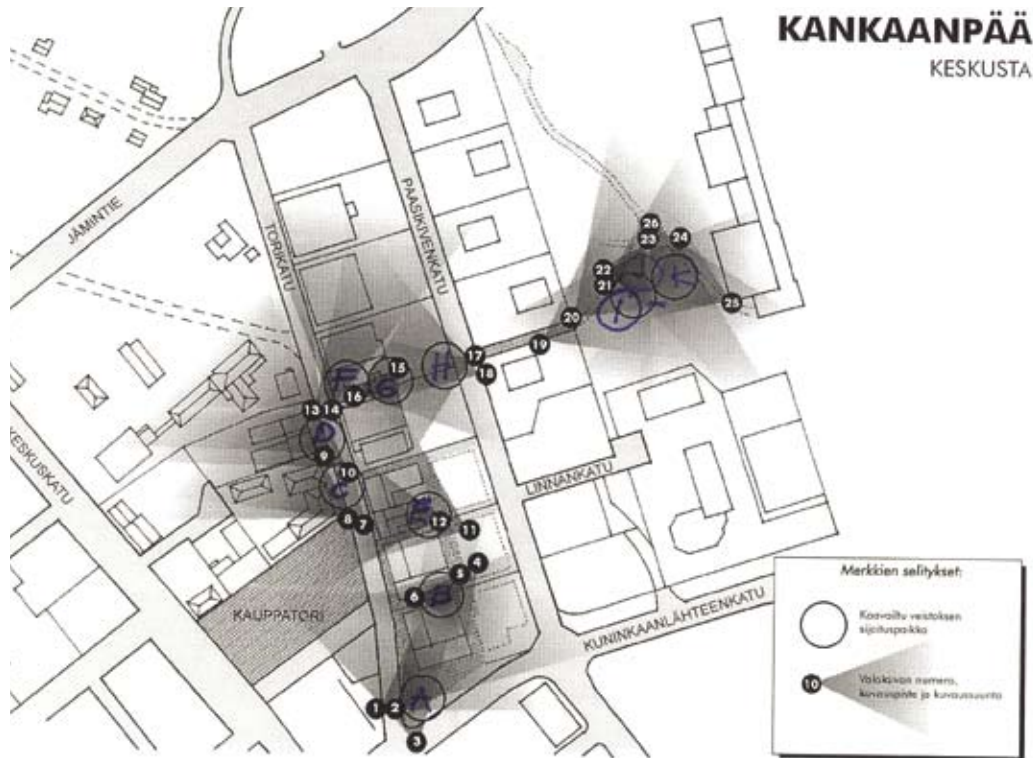
Veistokset ovat tänään päivän kankaanpäänselänselän puhemaiheissa, eikä syyttä. On hyvä, että taide nauttii puhemaiheista, sillä miehitteillä on yhä monta kuin niiden lausua.

Veistoksia esitellään sivulla 9.

Kuvassa on Linnankatualueella sijaitseva veistos, jota on suunnitellut ja toteuttanut Martina Klouzova Aurinkopyörä.

Kuva 65. Kivikuvanveisto-
symposiumiin 1995 osallistuville
tarjottujen veistosten sijoitus-
paikkojen haluttiin muodostavan
reitit, jota kulkiessa veistokset
olisi helppo löytää. Kyseessä oli
taidekehän idean "aihiot".

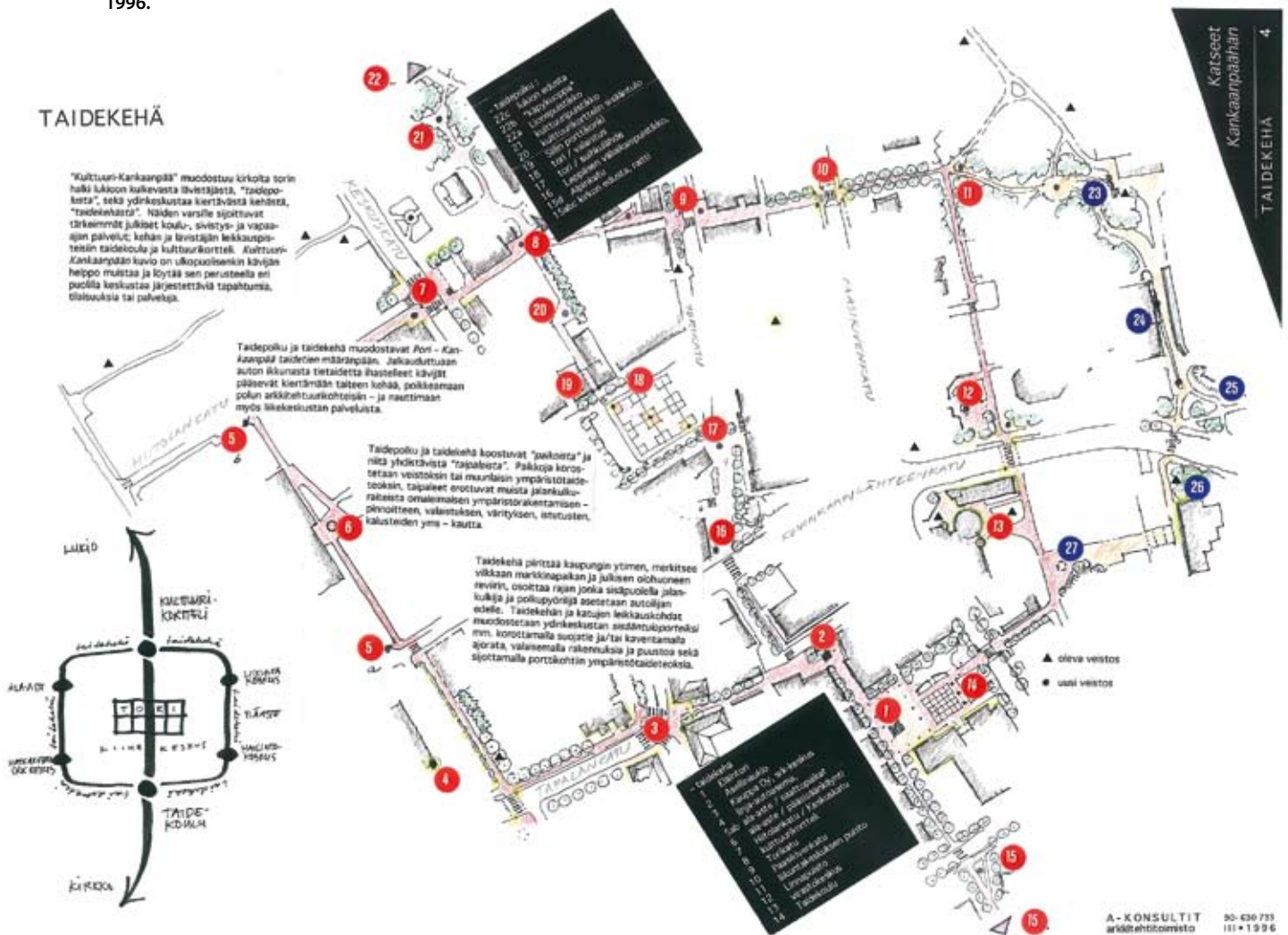

Taidekehä ja taidepolku luovat fyysiset puitteet taideteoksille, hahmottavat kehystarinan, jota yksittäiset teokset täydentävät rönnyileväksi kertomukseksi. Taidekehä on alati muuttuva, vanhetessaan kypsä: se toteutetaan askel askeleelta, se koostuu pysyvistä ja vaihtuvista osista, se muuttuu vuorokauden ja vuodenaikojen mukana. Taidekehä kasvaa paikallisen – paikkakunnan, sen asukkaiden ja tekijöiden – ja ulkopuolisten aatevirtausten, kutsuttujen taiteilijoiden ja satunnaisten kävijöiden vuorovaikutuksesta. (A-konsultit arkkitehtitoimisto 1997.)

Taidekehän idea syntyi luontevasti keskustaa kiertäväksi raitiksi ja Taidepolku keskustan lävistäjäksi - Keskustan kaupunkirakenne on selkeä ja Olli Kivisen liikenneverkkoa eriyttävissä asemakaavoissa oli osa jalankulkureiteistä jo olemassa. Taidekehä oli luonteva, kulttuurinen lisä jo toteutettuun kaavoitukseen. Haastattelussa Staffan Lodenius muisteli Taidekehän idean syntyä seuraavasti:

Tuntui siltä, että juuri taide on nyt se avainsana ja sitten seuraavaksi kun mietittiin, mitä se eri tasoilla voisi merkata, liikutaanko ihan lähiympäristötasolla vai kaupungin kokonaisuuden tai keskustan kaduilla, niin parhaiten se voidaan yhdistää tähän kaupunkisuunnitteluaspektiin keskustan kautta. (...) Silloin oli yleinen kiinnostus kaupunkisuunnittelun alalla tämä paikkojen ja paikkojen verkoston määrittely, se oli ajan henkeä silloin. Taide on ehkä kaikkein helpoin tapa merkitä paikkoja ja se tuntuu ehkä liiankin helpolta nyt, mutta siihen aikaan se ei ollut niin selvä. Ja tämä verkosto, miks se tuli konkreettisesti tämä kehä ja sen lävistäjä, ehkä se tuli vaan karttaa pyörittelemällä luonnollisesti. (...) Jotenkin mul on semmonen muistikuva (...), että se tuntui, et se on siellä ja että se (Taidekehä) asettui paikalleen. (Staffan Lodeniuksen haastattelu 22.3.2004.)

Kuva 66.
Taidekehän idea
esitettiin ensi
kerran Katseet
Kankaanpäähän
-väliraportissa
1996.

Kuvat 67 ja 68. **Valts Barkansin *Enkeli*** on sijoitettu seurakuntakeskuksen edustalle vuoden 1995 kivikuvanveistosymposiumin tuloksena.

Taidekehän ideaa kehiteltiin eteenpäin vuoden 1997 aikana. Kokonaissuunnitelma laadittiin mittakaavaan 1:500 ja toteutettavista kohteista laadittiin tarkempia suunnitelmia. Taidekehän paikkakortit laadittiin luonnehtimaan teosten sijoituspaikkoja ja kehän solmukohtia. Toteutusta vietin eteenpäin projektin yhteydessä resurssien mukaan: kunnostettiin taidekoulun etuaukio, Eläintori, Asellinaukio ja ns. kulttuurikorttelin puisto. Täydennyksiä tehtiin myöhemminkin kokonaissuunnitelman puitteissa, mm musiikkiopiston ympäristö rakennuksen saneerauksen yhteydessä. Osa suunnitelmista odottaa vieläkin toteutustaan. Pysyvien taideteosten lukumäärä kasvoi projektin aikana yli neljällä kymmenellä. Suurin osa teoksista on veistoksia, mutta myös kolme mittavaa seinämaalausta toteutettiin.

Symposiumit ja kesänäyttelyt

Kankaanpään taidekoulun erityinen vahvuus on alusta pitäen ollut kuvanveisto. Yllä mainitussa ensimmäisessä kivikuvanveistosymposiumissa v.1995 oli osallistujia, sekä kuvanveistäjiä että opiskelijoita, yhteensä 24 ja yhtä monta teosta sijoitettiin kaupunkiympäristöön. Symposiumit ovat taiteilijoiden suosima työskentely- ja tapaamismuoto. Kutsuva taho vastaa materiaalihankinnoista, välineistä, työtiloista ja ylläpidosta ja saa yleensä pitää teokset tapahtuman jälkeen.

Toinen, pohjoismainen kivikuvanveistosymposium järjestettiin vuonna 1997 jo EU-tuella. Osallistujia oli 22. Upeimpina teoksina kaupunkikuvaan jäivät islantilaisen Einar Mar Gudvardarsonin *Family*, ahvenanmaalaisen Simon Häggblomin *Delet* ja Pertti Mäkisen ja Reijo Paavilaisen teos *Hyrrä* vain muutamia mainitakseni.

EU-projektin yhteydessä toteutettiin kahtena vuonna kesänäyttely Taidekehällä. Ideana oli kutsua Kankaanpään taidekoulusta valmistuneita kuvataiteilijoita esittäytymään opiskelupaikkakunnalleen. *TAAS* -näyttely kesällä 1998 ja *Kesällä kerran* -näyttely kesällä 1999 kokosivat yhteensä 23 taiteilijaa ympäri Suomea Kankaanpäähän. Näyttelyt saivat paljon julkisuutta osakseen ja molemmista näyttelyistä pystyttiin myös lunastamaan muutamia töitä Taidekehän kokoelmaan. Toimenpiteen järjestyttä voi toki arvostella, olivathan työt alun perin suunniteltu yhtä kesää varten. Joitakin teoksia on jouduttukin myöhemmin poistamaan.

Kuva 69. Pauls Jaunzemsin *Nimetön* on saanut monia lempinimiä, esimerkiksi *Tissit* ja *Maaemon rinnat*. Taiteilija oli tyytyväinen sijoituspaikkaan, josta aukeaa avara näkymä Ruokojärvelle.

Kuva 70. Myös Gunn Harbitz löysi Ruokojärven uimarannalta paikan teokselleen *Beach Stone in Level*.

Kansainvälinen turveveistosymposium tuotti kesällä 1998 kaupunkiin 12 mielenkiintoista turve/ruohoteosta, joita ei ollut tarkoitettukaan, yhtä lukuun ottamatta pysyviksi. Katoavia luonnonmateriaaleja on käsitelty myös paju-, lumi- ja jääveistoksilla. Kaupunkilaiset ovat saaneet kokea vaihtelevaa taidetarjontaa.

Kuvat 71 ja 72. Pohjoismaisen turveveistosymposiumin satoa kesällä 1998. Vasemmalla Ulla Viottin teos *Jälkiä – Elämä – Historia – Muisti – Aika – Arkeologia – Luonto – Runous – Maa – Toistuvuus – Arkkitehtuuri – Veistos*. Oikealla Rita Czakón ja Máté Takácsin teos *Lepo*.

Taideyleisöä ei ole Kankaanpäässä päästetty helpolla. Taidekoulun modernistinen perinne on jatkunut myös Taidekehän töissä. Kriittikiä on aiheuttanut töiden abstraktisuus, käsitteellisyys, usein vakavuus tai hämmäntävyys. Pidetyimpiä ovat sovinnaiset ja esittävät työt, jotka Taidekehällä ovat usein peräisin balttilaisesta, perinteisen taitavasta kuvanveiston traditiosta. Taidekehällä järjestetyt avajaiset ja teosesittelyt ovat kuitenkin saaneet mukaan aivan uutta yleisöä. ”En tiennytkään, että avajaisiin voi tulla kuka tahansa” -tyyppiset kommentit kuvaavat hyvin niitä esteitä, joita korkeakulttuuriksi, elitistiseksi mielletyn kuvataiteen vastaanottamiselle yleensä on.

Julkisiin ulkotiloihin sijoitettu taide onkin koettu varsin demokraattiseksi kulttuuritarjonnaksi. Siitä voi nauttia ilmaiseksi ja se on pysyvästi läsnä.

Täällä ei tarvitse olla erityisen sonnustautunut kulttuuririentoihin lähtijäksi, kun tulee astuneeksi sisään kulttuuriin, Taidekehäksi nimetyllä ydinkeskustaa kiertävällä jalankulkuraitilla. Ei tarvitse varta vasten pyrkiä etsimään esteettisiä elämyksiä, vaan niitä voi saada arkiaskareita hoitaessaan.
(Kulttuuriministeri Suvi-Anne Siimes Kankaanpäässä 17.10.1998)

Paikallinen taidekeskustelu on ollut vähäistä suhteessa esillä olevan taiteen määrään: taiteeseen törmää joka puolella kaupunkia. Toki kriittisiäkin äänenpainoja saa kuulla, etenkin vaalien alla ja liittyen virheeliseen käsitykseen, että kaupungin verovarjoja olisi käytetty taidehankintoihin ylen määrin.

Oma käsitykseni on kuitenkin, että asenteissa taideprojektejamme kohtaan on tapahtunut muutosta positiiviseen suuntaan. Tätä käsitystä tukevat myös suorittamani kyselyt, joiden tuloksia esitelen tämän luvun lopussa ja luvussa 6.

Ideoita, talkoohenkeä, kansainvälisyyttä

Projektin ydinryhmä³⁴ vei hankkeita eteenpäin ja keksi uusia sivujuonteita valtavalla innolla. Meillä oli monesti hauskaa eikä talkootyönteja laskettu. Projektille keksittiin palkata siviilipalvelustaan suorittamaan vasta valmistunut kuvanveistäjä mm veistoksia tekemään ja kesän ympäristötöihin kivimies-taideopiskelija. Taideopiskelijat pitivät yllä uutta Postellin galleriaa työharjoitteluun, näyttelyiden avajaiset ja teosten paljastustilaisuudet olivat happeningejä musiikki- ja tanssiesityksineen. Kaikin tavoin pyrittiin toiminnan näkyvyyteen.

Kuvanveistäjät Reijo Paavilainen ja Pertti Mäkinen suunnittelivat Katseet Kankaanpäähän logon, pronssimitalin ja taidekehälle asennettavan tunnuslaatan. Tunnuslaatta on katukiveykseen asennettava betonilaatta, jonka yläpintaan on upotettu teräksinen taidekehän logo. Logon pintaan on kaiverrettu laatan hankkineiden yritysten, yhteisöjen tai järjestöjen nimet. Mitali jäi sponsorille muistoksi ja taidekehälle jäi pysyvä jälki kankaanpäälaisestä yrittäjyydestä ja toimeliaisuudesta. Mitalien luovutustilaisuudet olivat asiallisen arvokkaita ja saivat median huomion. Tunnustaattoja oli vuonna 2006 sijoitettu pitkin Taidekehää yhteensä 56 kpl. Kerätty tuotto rahastoidaan ja kohdistetaan taideperinnön ylläpitoon.

Kuvat 73. Taidekehän logon ja tunnuslaatan suunnittelivat kuvanveistäjät Pertti Mäkinen ja Reijo Paavilainen. Ensimmäisiin tunnuslaattoihin kaiverrettiin ydinkeskustaprojektin rahoittajatahojen nimet.

34 Varsinaisen ydinryhmän muodostimme kyllä sisareni Liisa Juhantalo, taidekoulun rehtori ja minä, kaupunginarkkitehti. Lukuisat olivat ne illat, joita vietimme vuorotellen toistemme keittiön pöydän ääressä pohtien ”seuraavia siirtoja”. Yhdessä puitiin myös Taidetie Pori - Kankaanpää projektia ja taideyhdistyksen puheenjohtajan Kaija Antilan liittyttyä seuraan myös yhteistyötä aktiivisen taideyhdistyksen kanssa.

Kuva 74. Marianne Laitin *Hyppy* Linnanpuiston suihkulähteessä. Kivisymposiumissa 1995 syntynyt taideopiskelijan teos on tässä saanut keskeisen sijoituspaikan.

Kuva 75. Kaupungintalon edustalla olevalle kalliolle sijoitettu teos *Riga-Reykjavik* on esimerkki kivisymposiumien tuottamasta kansainvälisestä yhteistyöstä. Teoksen pani alulle islantilainen Einar Mar Gudvardarson ja sen viimeisteli latvialainen Karlis Ile.

Symposiumien kansainväliset vetäjät ja osanottajat toivat vaihtelua kankaanpääläiseen kesään. Paikkakunta on pieni, iltamenopaikkoja ei juuri ole. Symposiumeista kasvoi varsin tiivistunnelmaisia, kun vapaa-aikaakin vietettiin paljon yhdessä, mökeillä ja retkillä. Ulkomaisista taiteilijoista saimme myös henkisiä tukijoita silloin tällöin ahdistavassa pikkukaupungin ilmapiirissä. Heiltä saimme kuulla olevamme erityislaatuinen pikkukaupunki maailmankartalla, ainakin mitä tulee taiteen läsnäoloon kaupungissa.

Kankaanpään symposiumit ovat liittyneet kuvanveistossa suosittuun ja taiteilijoiden kansainvälisiä kontakteja vahvistavaan työskentelytapaan. Kankaanpään symposiumiin 1995 osallistunut Pauls Jaunzems on järjestänyt useita symposiumeja Riikassa ja vuoden 1997 symposiumiin osallistunut Villu Jaanisoo on toteuttanut Pirkkalassa valurautasymposiumeja. Niinikään vuonna 1997 Kankaanpään kivi-kuvanveistosymposiumiin osallistunut ja taidekoulusta valmistunut kuvanveistäjä Sakari Peltola on siitä lähtien kiertänyt symposiumista toiseen ympäri maailmaa³⁵. Symposiumit ja taidekoulun muu kansainvälinen toiminta, mm. oppilasvaihto on kautta vuosien tehnyt pientä Kankaanpäästä tunnetuksi Euroopan kuvataidepiireissä.

Vastatuulta projektin päättyessä

EU-rahoitteisen ydinkeskustaprojektin päättyminen vuoden 1999 lopussa lopetti valitettavasti myös projektiorganisaation, pääosaltaan varsin antoisaksi muodostuneen ryhmätyöskentelyn. Toisaalta ehkä haluttiinkin vetää henkeä kiihkeiden toiminnan vuosien jälkeen, mutta toisaalta syynä oli kyllä kaupungin johdon vaihtuminen ja ”hallinnon tehokkuuden korostaminen” kuntatalouden

³⁵ Helsingin Sanomat 2.9.2008. Nimiä tänään. Kuriton kuvanveistäjä kotiutui maailmankiertueelta. Jukka Yli-Lassila.

tunnuslukujen heiketessä. Itselleni oli suuri pettymys, ettei projektin päättyessä kaupunginhallitukselle tehdyistä toimenpide-ehdotuksista hyväksytty kuin murto-osa. Johtoryhmän esitys kaupunginhallitukselle oli ydinkeskustaprojektin loppuraportin ja taloudellisten selvitysten jättämisen yhteydessä 29.11.1999 seuraava :

Hankkeen eteenpäin viemiseksi Kankaanpään palvelukeskusaseman vahvistamiseksi ja kaupungin imagon parantamiseksi johtoryhmä esittää samalla, että kaupunginhallitus päättäisi jatkotoimenpiteistä seuraavaa:

1. *Katseet Kankaanpään -hanketta sitoudutaan jatkamaan. Keskustaa kehitetään edelleen omien resurssien puitteissa sekä hyödyntäen EU:n rakennerahastokauden 2000–2006 mahdollisuudet.*
2. *Kaupunginhallitus nimeää uuden keskeisistä asiantuntijatahoista koostuvan ohjausryhmän koordinoimaan kehittämistyötä ja valmistelemaan keskustan kehittämiselle jatkoprojekteja.*
3. *Toiminnallisesti hyviksi havaittujen työryhmien, miljöötyöryhmä, yritystyöryhmä ja tapahtumatyöryhmä, työskentelyä jatketaan ja kaupunginhallitus nimeää ryhmille vastuulliset vetäjät.*
4. *Ydinkeskustaprojektin myötä aikaansaatu Taidekehä ja -polkua kehitetään edelleen niin kaupunkikuvallisessa kuin taiteellisessakin mielessä ja kaupungin imagoa nuorekkaana taidekaupunkina viedään eteenpäin.*
5. *Projektin tuloksena syntyneiden tai hankittujen teosten omistajavastuu myönnetään sivistysasiankeskukselle. Julkisista ulkoteoksista on laadittu luettelo ja hoito-ohjeet.*
6. *Monipalvelupisteen toimintaa kehitetään ja monipuolistetaan sekä matkailijoiden että kaupunkilaisten tarpeisiin.*
7. *Ydinkeskustaprojektin loppuraporttia ja muuta projektin kuluessa tuotettua aineistoa käytetään kaupungin markkinoinnissa vetovoimaisuuden, palveluiden ja kaupallisuuden kehittämiseksi.*

Esityksen käsittely siirrettiin jatkotoimenpiteiden osalta seuraavaan kokoukseen 20.12.1999, missä kaupunginjohtaja Tapio Turusen päätösehdotukseksi muotoilema esitys tuli päätökseksi:

- *Kankaanpään keskustaa kehitetään omien resurssien puitteissa edelleen ja hyödynnetään EU-rakennerahastokauden 2000-2006 mahdollisuudet. Lisäedellytyksenä on, että keskustan kehittämishankkeet pärjäävät priorisoinnissa muiden Kankaanpälle tärkeiden EU-hankkeiden kanssa.*
- *projektin päättyttyä kaupunginhallitus ei aseta tässä vaiheessa erillistä ohjaus- tai muutakaan ryhmää keskustan kehittämistoimenpiteitä varten*
- *taidekehä ja -polkua samoin kuin muitakin tuloksia hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan kaupungin imagomarkkinoinnissa*
- *kulttuuriasiainlautakunta huolehtii projektin tuloksena syntyneiden tai hankittujen teosten hoidosta*
- *kulttuuriasiainlautakunta ja Yrityspalvelu Oy huolehtivat loppuraportissa sanotuista muista kehittämis- ja markkinointitoimenpiteistä oman tavoiteasetantansa puitteissa.*

Päätös näyttäytyi itselleni varsin kummallisena, olihan projektin ohjausryhmässä ollut vahva luottamus henkilöiden edustus. Se kertoi, ainakin rivien välissä, lopullisen sitoutumisen puutteesta ja työskentelyilmiöihin suuresta muutoksesta, ryhmätyöskentelyn vähättelystä jne., mikä omalla kohdallani aiheutti vakavan pohdinnan työpaikan vaihtamisesta, vähintään halun ottaa etäisyyttä. Aloitin jatko-opinnot.

Kuva 76.
Liv Duen *Kolme kuningasta* syntyi Taidekehän varrelle pohjoismaisessa kivistä kuvanveistosymposiumissa kesällä 1997.

Useat projektin tuottamat ideat jäivät kuitenkin elämään juuri siten kuin itse asiassa toivottiinkin, muutuivat normaaleiksi toimintakäytännöiksi. Vaikka työryhmät eivät saaneet toivomaani legitiimiä asemaa, olen kutsunut esim. miljööryhmää koolle edelleen silloin tällöin. Samoin kulttuuripuolella on vahvistunut laaja-alainen yhteistyö Pohjois-Satakunnan taideviikon järjestelyissä. Taidekehällä ryhdyttiin järjestämään kesänäyttelyitä ja muita tapahtumia taideyhdistyksen ja taidekoulun tai opiskelijoiden toimesta. Viimeisten viiden vuoden kuluessa on keskustaprojekti muutoinkin taas edennyt ja Taidekehä elää.

4.5 PROJEKTIN ERI VAIHEISSA HANKITTU TIETO

Kaupunginarkkitehdin työhöni liittyen olen viimeisten runsaan kymmenen vuoden aikana hankkinut yleisökyselyillä palautetta kaupunkisuunnitteluun ja kartoittanut kankaanpääläisten käsityksiä kotikaupungistaan, mm kaupungin identiteetti- ja imagotekijöistä. Kysymysten asetteluissa on ollut eroja eri kerroilla, joten tuloksia ei voi suoraan verrata keskenään. Mielestäni ne osoittavat kuitenkin muutoksen suuntaa siinä määrin, että niistä kannattaa kertoa tässä tapaustutkimukseni kuvailuosuuden yhteydessä. Tutkimukseeni liittyneessä sidosryhmäkyselyssä kartoitin erikseen myös projektityöskentelyyn osallistuneiden mielipiteitä Katseet Kankaanpäähän ydinkeskustaprojektista. Näiden kyselyjen tuloksia käytän osaltaan todistusaineistona osoittaessani taidekaupunkiajatuksen vähittäistä juurtumista kankaanpääläiseen maaperään. Sellaisenaan ne antavat lisäksi monipuolista kuvaa projektityöskentelyn arjesta.

Kyselyt Katseet Kankaanpään -projektin käynnistyessä 1995–1996

Katseet Kankaanpään projektin käynnistyessä kartoitettiin kaksi kertaa yleisön mielipiteitä keskustan kehittämisestä ja kaupunkiympäristön parantamisesta. Yleisöltä kysyttiin mielipiteitä myös Kankaanpään imagosta ja identiteetistä, joten tulokset luonnehtivat osaltaan tapaustutkimukseni lähtötilannetta.

Ensimmäisen kerran kannanottoja kerättiin projektin alkajaisiksi pidettynä tapahtumapäivän 23.11.1995 ideapajassa. Ideapajassa saaduista 57 mielipiteestä kohdistui kaupunkikuvallisiin kysymyksiin yhteensä 12 kpl, kuten esim.: ”Katujen pimeys!”, ”Kaupungin siistiminen, tienvarret, tontit kuntoon”, ”Imua – jota-kin nähtävää”, ”Tori säilytettävä avoimena”, ”Suihkulähde Leppäsen tontille”, ”Vihreää lisää keskustaan”. *Taide tuli esiin ideapajan kommentteissa vain kerran ja negatiivisessa mielessä: ”Pajumaisemien muotoilu – ei kun sahaa vaan”*³⁶.

Tapahtumapäivän iltana järjestetyssä yleisötilaisuudessa ja sen jälkeen toteutettuun mielipidekyselyyn saatiin vastauksia yhteensä 107 kpl. Kyselyssä kartoitettiin kaupungista vallalla olevia mielikuvia pyytämällä vastausta kysymykseen: ”Kankaanpää tuo ensimmäisenä mieleeni seuraavan asian”. Suosituimmuusjärjestys muodostui seuraavaksi:

- tori/toripäivät (10 kpl)
- varuskunta (9 kpl)
- kenkäteollisuus/suutarit (8 kpl)
- männyt/kangasmaisema (8kpl)
- kotipaikka (6 kpl)
- tiili kaupunki (5 kpl)
- pesäpallo (4 kpl)
- huonokuntoiset rakennukset (4 kpl)
- Juhantalo (3kpl)
- pieni paikka (3 kpl)
- viihtyisyys (3 kpl)
- Pohjois-Satakunnan keskus (3 kpl)

Kankaanpään perinteiset, traditionaalisen suutaripitäjävaiheen identiteettitekijät (toripäivät, suutarit, mäntymaisema) nousivat korostetusti esille. Monin tiiliprojektein oli juuri nostettu tiili kaupunki-imagoa; se näkyi tuloksessa. Merkille pantavaa on, että arkkitehtuuri ja taide saivat tässä lähtötilanteessa kumpikin vain yhden maininnan.

Paikkakunnan pieni koko ja maalaismaisuus saivat useita, yleensä negatiivisia ilmaisuja kuten ”käpykylä”, sekava maalaiskaupunki, alakuloinen kaupunki, aavekaupunki, keskusta lamaannuttaa. Kokonaisuutena näin jälkikäteen tarkasteltuna hätkähdyttää kyselyn antama runsas negatiivinen palaute. Edellä mainittujen ilmausten lisäksi saivat mainintoja: työttömyys, köyhyys ja kurjuus, puliukot, alakulo sekä Murphyn laki. Kyselyn tulokset johtuivat varmasti myös ajankohdasta, järjestettiinhan vuoden 1995 kysely juuri lamavuosien jälkeen. Kommentti: ”ei tule mieleen mitään ja se kertoo kai aikalailla kaupungin imagosta” kertoi puolestaan minulle, että imagotyölle taisi olla sosiaalinen tilaus.

Toisen kerran käännyttiin yleisön puoleen *Pohjois-Satakunnan messuilla* toukokuussa 1996, minne oli asetettu esille Katseet Kankaanpään kehittämisprojektin yhteydessä tuotettu idea- ja luonnos-suunnitelma-aineisto. Taidekehän idea oli tuolloin esillä ensimmäistä kertaa. Kyselyyn saatiin yhteensä 128 vastausta. Yleisöltä kysyttiin mielipiteitä mm suunnitelmissa esitetyistä fyysisen ympäristön parannusehdotuksista. Selkeästi vähiten kannatusta sai taiteen osuus ja taidekehäidea. Ensimmäistä

36 Kommentti liittyi todennäköisesti taidekoulun pajukurssin aikaansaannoksiin. Kurssi muotoili vanhan, pusikoituneen uimarannan pajupensaat uuteen uskoon.

kertaa kysyttyjen asioiden joukkoon otettuna voitaneen yli 50 % kannatusta pitää kuitenkin varsin koh-
tuullisena tuloksena. Viherympäristöön liittyvät toiveet korostuivat lähtötilanteen kyselyissä³⁷. Muut
kaupunkiympäristön parannusideat olivat melko tasaväkisiä. Huomionarvoista on, että erilaisten tapah-
tumien järjestäminen keskustassa vei kannatuksessa voiton kaikista fyysiseen ympäristöön kohdistu-
neista parannusehdotuksista.

Yleisökyselyitä projektin päätyttyä

Vuosina 2001 ja 2003 suoritin yleisökyselyt Pohjois-Satakunnan messuilla (SataExpo), joille olin virka-
työhöni liittyen toteuttanut kaupungin messuosastot. Tulokset antoivat viitteitä siihen suuntaan, että
muutosta kaupunkilaisten käsityksissä omasta kaupungistaan ja sen imagosta oli alkanut tapahtua.

*Vuoden 2001 SataExpo -messuilla järjestetyssä kyselyssä oli tapahtunut selvä muutos verrattuna vuoden
1995 tilanteeseen. Kysymys oli muodossa: "Mikä on mielestäsi Kankaanpään imago?" Vastauksia tähän
saatiin 141³⁸ ja suurimmassa osassa niistä vastaus oli muotoa "hyvä", "OK" tai jokin muu luonnehdinta.
Luonnehdinnoista positiivisia oli 60, neutraaleja 8 ja negatiivisia vain 11. Niitä vastauksia, joissa imago-
tekijä oli nimetty, saatiin 62 ja niistä puolet eli 31 mainitsi imagotekijäksi taiteen, Taidekoulun tai Taide-
kehän. En kiistä, etteikö esillä olleella materiaalilla olisi ollut vaikutusta vastauksiin, kun messuilla esitel-
tiin näyttävin tauluin SAFA -palkinnon perusteita, mm. kaupunkiympäristön parannuksia ja Taidekehän
taideteoksia, mutta jotakin oli varmasti myös ihan oikeasti tapahtunut. Vahvat perinteiset imagotekijät
kuten luonto, kenkäteollisuus, varuskunta, tiili ja pesäpallo olivat kaikki edelleen mukana neljällä tai vii-
dellä maininnalla.*

Pikkukaupunki/maaseutukaupunki -luonnehdintaa käytettiin vuonna 2001 yleensä positiivisessa mie-
lessä esim.: "hieno korpikaupunki", "pieni viihtyisä", "siisti pikkukylä". Muutos oli suuri verrattuna vuoden
1995 negatiivissävyisiin vastauksiin. Mielelläni uskon, että juuri kaupungin ulkoisen ilmeen kohentumi-
nen oli muuttanut suhtautumista³⁹.

Messukyselyssä vuonna 2001 tiedusteltiin myös "omia ideoitasi kaupungin kehittämiseksi". Avovastauk-
sia saatiin 62 kpl. Kaupunkiympäristön laatua kommentoitiin 22 vastauksessa. Niistä taidetta käsittele-
vien vastausten osuus, 7 kpl oli sekä suhteellisesti että määrällisesti selvästi suurempi kuin vuoden 1995
kyselyssä. Taide tuli niissä esiin sekä negatiivisessa että positiivisessa mielessä:

- *Lisää ympäristötaidetta*
- *Ei sitä taidetta nyt ihan joka paikkaan tarvitse sijoittaa. Monet paikat ovat jo itsessään riittävän
hienoja ja tarjoavat elämyksiä ilman taidetta.*
- *Taideteoksia on jo riittävästi. Rahaa pitää antaa "omien" ihmisten, kaupunkilaisten hyväksi.*
- *Taideteokset hyviä kun ovat tyyliä kirkon luona äitipatsas. Pori-Kankaanpää tiellä keltainen
rautarengastekele kamala. Veneskoskella kallis kalliohiontateos, kukaan ei näe sitä. Komea
hevospatsas puuttuu Kankaanpäästä.*
- *Jos tulee taiteesta negatiivista palautetta siihen pitää reagoida*
- *Yhdistettyjä taide -puuhapustoja eri ikäisille*
- *Paljon taidetta, ne ovat iloa silmälle!*

37 Kankaanpäälaiset olivat saaneet jo esimakua vuonna 1989 kaupunginpuutarhurin virassa aloittaneen Ilpo Möttösen
taidoista ja halusivat lisää panostuksia viherympäristöön.

38 Kaikkiaan vastauksia saatiin 268 kpl, vastaajista valtaosa (206) oli kankaanpäälaisia.

39 On tosin tunnustettava, että tähtäsin kyselyllä varmaankin paitsi mielipiteiden kartoittamiseen myös niihin
vaikuttamiseen. Ammatillista missiotani on pikkukaupungissa toteutettava kaikissa yhteyksissä. Näihin tuloksiin
tuleekin suhtautua tästä syystä jopa huumorilla ja ehkä todeten, että oppi oli mennyt hyvin perille.

Vuoden 2003 SataEXPO -messuilla toteutettu kysely antoi totuudenmukaisemman kuvan taiteen ja kaupunkiympäristön osuuden noususta kuin vuoden 2001 kyselyn ehkä liian johdatteleva tilanne.

Viimeisimmän eli vuoden 2003 yleisökyselyn tuloksia referoin luvussa 6, koska niitä on tutkimukseni kannalta kiinnostavaa verrata samana vuonna toteutetun sidosryhmäkyselyn tuloksiin. Molempien em. messukyselyiden tulos osoittaa joka tapauksessa, että mielikuva Kankaanpäästä taidekaupunkina on viime vuosina vähitellen vahvistunut kaupunkilaisten keskuudessa.

Projektityöskentelyn onnistuminen sidosryhmäkyselyn 2003 valossa

Tutkimukseni eräänä metodina käytin lomakekyselyä (liite 1), jonka suorittamista on kuvattu luvussa 2. Referoin kyselyn tuloksia tässä siltä osin kuin ne selittävät tutkimukseni kannalta oleellisia ilmiöitä.

Sekä kyselyn tulosten että oman kokemukseni mukaan yhteinen suunnitteluprosessi, jollainen oli Kankaanpään ydinkeskustan ja Taidekehän suunnittelua koskenut prosessi, oli omiaan vahvistamaan yhteisöllisyyttä ja sitoutumista taidehankkeisiin. Yhteisen suunnitteluprosessin kuluessa, lukuisten kokoon-tumisten, seminaarien ja tutustumismatkojen yhteydessä tulivat tavoitteet niin yhteisiksi ja jaetuiksi kuin ne yleensä voivat tulla eri professioiden ja eri positioista asioita tarkastelevien kesken.

Sidosryhmäkyselyssäni vuonna 2003 ennakoin jo tutkimukseni ydinkysymykseksi muodostunutta juurtumista kysymällä taiteen kotiutumisesta (liite 1, kysymys nro 12). Vastauksista (liite 2, kaavio A) voi lukea varsin suuren yksimielisyyden koskien taideyhteisön juurtumista ja käsitystä Kankaanpäästä taidekaupunkina. Selkeästi ollaan ylpeitä taideperinnöstä, sitä esitellään vieraille ja kynnys tutustua siihen on madaltunut taiteen ollessa tarjolla kaikelle kansalle. Myös moderniin taiteeseen uskotaan totuttavan. Selkeästi enemmän hajontaa ilmeni sen sijaan suhtautumisessa väitteeseen, että taide olisi vain pienen eliitin harrastus. Neljäsosa vastaajista oli tästä vielä samaa mieltä, loput epäröivät tai olivat eri mieltä. Samansuuntaisesti vastattiin väitteeseen, ettei tavallinen kansa välitä taiteesta. Vastaukset väitteeseen taidekeskustelun vilkkaudesta jakoutuivat tasaisesti. Tässä keskustelu on voitu käsitellä eri tavoin, joko taiteen näkyvyytenä yleensä tai sisällöllisenä taidekeskusteluna. Jälkimmäinen onkin vielä varsin vähäistä. Vastaukset kysymykseen taidekoulun syntyhistoriasta kertovat, että tarinan kertomiselle olisi tilausta vielä omassakin piirissä.

Kyselyssä halusin selvittää sitoutumista Taidekehään kaupunkiympäristössä ja sen edelleen kehittämiseen (liite 1, kysymys nro 13). Jälleen yksimielisyys näkyy vastauksissa. Lähes sataprosenttisesti pidetään Taidekehän ideaa hyvänä. Kaupunkiympäristön laatua ei kuitenkaan pidetä riittävänä eikä Taidekehän reitti hahmotu riittävän selvästi. Valtaosan mielestä taide tulee paremmin esiin viimeistellyssä ympäristössä, joskin toista mieltäkin ollaan. Eniten hajontaa on suhtautumisessa siihen, onko taideteoksia jo riittävästi. Vastaajista 30 % pitää nykyistä määrää riittävänä. Kysyin vielä: Miten taidekehää voisi parantaa?, Mikä/mitkä paikat ovat onnistuneita? ja Millaisia teoksia kaipaisit lisää? Näihin kysymyksiin sain useita pohdittuja avovastauksia, mitä pidän myös merkinä sitoutumisesta: kysymyksiin haluttiin vastata ja yhteistä ideaa haluttiin viedä eteenpäin. (Vrt. myös Anttila 2005a.)

Sekä mielipiteissä nykytilanteesta että esitetyissä toiveissa heijastui kaupunkitilan paremman hahmottamisen halu: Reittien selkeys, alueiden erilainen luonne, solmukohtien korostaminen ja maamerkkien löytyminen olivat toiveissa. Kevin Lynchin (1960) kaupunkitilan hahmottamisen kategoriat⁴⁰ ovat siis edelleen ajankohtaisia. Taidekehän parantamideoista eniten mainintoja sai opastaulujen, viitoituksen, teosten nimikylltien jne. lisääminen. Merkille pantavaa on, että kaikki toimijaryhmät toivat esiin tämän

40 Lynchin (1960) mukaan mielikuva kaupungista muodostuu eri osatekijöiden hahmottamisen kautta. Tällaisia ovat reitti, reuna, alue, solmukohta ja maamerkki (path, edge, district, node, landmark).

Kuva 77.
**Einar Mar
Gudvardarson:**
Family.
Lomakekyselyn
suosituin teos.

Kuva 78.
**Simon
Häggblom:**
Delet. Lomake-
kyselyn toiseksi
suosituin teos.

puutteen. Erityisesti taidetoimijoiden ryhmässä kaivattiin Taidekehän kiinteyttämistä. Vastaukset kertoivat mielestäni taiteen parissa työskentelevien vahvasta sitoutumisesta Taidekehän ideaan. Myös haastattelemltani taiteilijoilta kysyin mielipiteitä Taidekehän ideasta: Onko kaupunkisuunnittelulliseen *järjestelmään alistuminen* jonkinlainen *kahle* taiteilijoille? Pieneksi yllätyksekseni näin ei koettu. Kuvanveistäjä Pertti Mäkisen mukaan:

Kankaanpään kokoisessa kylässä on pakko olla joku järjestelmä, jonka mukaan edetään taikka.. suunnitellaan, muuten tästä tulee kaaos. Eli kyllä tää ajatus, että se on jotenkin selkeästi jonkun reitin varrella nää teokset ja muokataan sitte sinne paikkoja ja etsitään etukäteen sopivia. Se on minusta ihan oikea tapa kyllä. (Pertti Mäkisen haastattelu 29.4.2004.)

Kuva 79.
**Taas-kesä-
näyttelyyn 1998
valmistunut
Antti Raitalan
Molski kuuluu
karttafiguureineen
linja-autoaseman
yhteyteen.**

Viranhaltijoiden vastauksista kävi myös ilmi Taidekehän kokonaisuuden täydentämisen tarve: "Raken-
taa sellaiseksi, että se havaitaan", "Yhtenäinen valaistus/ pintamateriaali yms". Myös maininta "jos rahaa,
korkeampilaatuista ympäristörakentamista" kertoo kehittämisen halusta ottaen huomioon talouden
realiteetit. Vastaajaryhmien sfäärit näkyivät myös osuvasti vastauksissa: kulttuuritoimijat kaipasivat osal-
listumisen mahdollistavaa taidetta kun taas teknisen toimen edustajat näkisivät taideteokset samalla
hyödyllisinä kadunkalusteina. (Anttila 2005a, 103.) Vastaus "teoksia, joilla suhde historiaan tai sijoitus-
ympäristöönsä." kertoo halusta sitouttaa teokset paikkaan.

Kuva 80.
Tarja Takkisen
Ote haluttiin
sijoittaa juuri
musiikkiopiston
sisäänkäynnin
yhteyteen.

Kuva 81.
Kauko Räike:
Torso.
Lomakekyselyn
kolmanneksi
suosituin teos.

Kuva 82.
**Pertti Mäkinen
ja Reijo Paavilainen:**
Memoria.
Lomakekyselyn
neljänneksi
suosituin teos.

Sitoutumisen kannalta huomionarvoisen kommentin tulevien teosten suhteen ilmaisi teknisen sektorin viranhaltija: "Taiteellisuus määritellään (tulisi määritellä) isommassa ryhmässä." Tämä kuvaa osuvasti halua osallistua hyvän maun määrittelyyn ja vastalauseetta ehkä koetulle taiteen määrittelyn hegemonialle. Myös luottamushenkilöiden taholta haluttiin asiaan ottaa kantaa: "On tarkkaan pohdittava, mikä on 'taidetta'. Kaiken maailman turvemöykyt eivät sitä ole!". Itseäni ihmetytti, että viimeksi mainittu jäi ainoaksi negatiiviseksi kommentiksi esillä olevien tai olleiden teosten "vaikeuden" suhteen. Vaikuttaa todella siltä, että Kankaanpäässä on jo totuttu modernin taideperinteen tuotoksiin. (Vrt. myös Anttila 2005a.)

Kiinnostuksesta teoksia kohtaan kertoi mielestäni se, että teokset tunnettiin varsin hyvin ja suosikit osatiin nimetä. Kaikkiaan viitisenkymmentä eri teosta mainittiin kyselyni vastauksissa. Kysymyksiin, jotka koskivat mielipiteitä Kankaanpään parhaista julkisista ulkotaideteoksista, tuli varsin samoja vastauksia, kuin kysymykseen mitkä taideteokset valitsisit postikorttisarjan kuviksi (liite 1, kysymys nro 9). Samojen teosten todettiin myös olevan parhailla paikoilla ja sopivan parhaiten ympäristöönsä. Eniten mainintoja saivat Einar Mar Gudvardarsonin *Family* (kuva 77), Simon Häggblomin *Delet* (kuva 78), Kauko Räikkeen *Torso* (kuva 81) sekä Reijo Paavilaisen ja Pertti Mäkinen *Memoria* (kuva 82).

Vaatimattomammat, hieman piilossa olevat teokset jäivät kokonaan vaille mainintoja, vaikka niiden joukossa on lukuisia sympaattisia, paikkaan sitoutuneita teoksia. Useat tällaiset teokset pitää tietää tai löytää sattumalta. Esimerkiksi työvoima- ja verotoimistojen edessä oleva *Rukous* (sivu 69, kuva 21) jääkin monelta huomaamatta. Leikkipuistossa tai päiväkotien pihoissa olevia teoksia ei myöskään tunneta. Niitä ei ehkä pidetä niin julkisina, mutta toisaalta tällaiset teokset otetaan omaksi sijoitusympäristöönsä.

Prosessin kuluessa ei teknisen keskuksen suhtautuminen taiteen lisääntyvään läsnäoloon ole aina tuntunut kovin myönteiseltä. Sitäkin ilahduttavampaa oli haastattelujen yhteydessä havaita sitoutumista kuitenkin syntyneen. Rakennuspäällikkö Erkki Liimun haastattelussa kävi ilmi mm. halu kehittää Taidekehää edelleen. Hänen mielestään "Taidekehä täytyy nyt, kun se on ideoitu ja semmosta on lähdetty rakentaa, niin se pitäisi nyt ensinnäkin rakentaa valmiiksi." Perustelu oli käytännönläheinen:

Mä kertoisin yhden esimerkin ihan tän päiväisistä kunnallisteknisistä puuhista, kun tossa Leijonapuistossa, siinä nyt tehdään katukiveyksiä ja tän tämmösiä, niin meillä on semmonen yksinkertainen ajatus, että mitä fiksummas kunnossa on nää pinnat, niin sitä paremmin siellä säilyy

Kuva 83.
Tommi Sarkapalon
Orwell
on ahkerassa
käytössä Luo-
man alueen
leikkipuistossa.

Kuva 84.
Mari Luukko
veisti kivikuvan-
veistosympo-
siumissa 1997
teoksen *Kettu*,
joka sijoitettiin
Luoman kerros-
taloalueelle.

Kuva 85.
Anssi Taulun
Toteemi
Torikadun
päiväkodin
pihalla.

Kuva 86.
Leijonapuisto
on yksi
kaupungin-
puutarhuri
Ilpo Möttösen
taidonnäytteistä.

ne kasvitkin, mut jos se on vähä semmonen toisarvosen olonen niin kaikki vandaalit käy kimppuun paljon helpommin. (Erkki Liimun haastattelu 23.6.2004).

Kaupunginpuutarhuri Ilpo Möttösen näkemyksen mukaan Taidekehän idea antaa tekniselle keskukselle "tietysti yhden mahdollisuuden katsoa ympäristöä myöskin taiteen silmin". Teoksien hän toivoi mielellään edustavan myös käyttötaidetta, esimerkiksi "jonkun esteen tekeminen niin se onkin hoidettu jollain taideteoksella tai muotoilulla yleensäkin (...) tehdäänkin se erillä lailla kuin yleensä ja käytetään siihen vähän enemmän suunnittelua niin päästään parempaan lopputulokseen." Möttösen oma sitoutuminen kaupungin kaunistamiseen on vahva ja ylpeys myös kaupunkitaiteen läsnäolosta heijastuu puheessa.

Työryhmiin osallistuneiden mielipiteitä

Vuonna 2003 toteuttamassani sidosryhmäkyselyssä oli osa kysymyksistä suunnattu Katseet Kankaanpäähän ydinkeskustan kehittämisprojektin johtoryhmän ja työryhmien työskentelyyn osallistuneille⁴¹. Työryhmiä olivat yritys-, miljöö-, palvelu-, tapahtumatyöryhmät sekä entisen postitalon (myöhemmin Postelli) ideointi- ja peruskorjaustyöryhmä. Lähetin kyselyn 25:lle ja vastauksia sain 15 eli vastanneiden osuus oli 60 %. Vastauksista voi tulkita yhteisen työskentelyn merkinneen tiettyä sitoutumisen lisääntymistä ja valtaosaltaan positiivisia tuntemuksia hanketyötä kohtaan.

Kysymyksellä nro 1 halusin tietoa siitä, millaisena työskentely projektiryhmissä oli koettu. Vastaukset esittämiini väittämiini olivat yllättävänkin samanmielisiä. Jokainen oli samaa mieltä siitä, että eri ammattialojen välinen vuoropuhelu oli antoisaa, että työryhmiä tarvitaan eikä aika mene hukkaan ryhmätyöskentelyssä vaan päinvastoin ryhmissä koetaan syntyvän parempia ideoita kuin muutoin. Samoin lähes kaikki katsoivat saaneensa omia näkemyksiään esiin ja yhdessä tekemisen kasvattaneen sitoutumista. EU -projektisuunnitelman sitovuutta kritisoi sentään muutama vastaaja, mutta kuitenkin oltiin yksimielisiä siitä, että laadittujen kokonaissuunnitelmien puitteissa oli helppo edetä. Kysyttiin myös, oliko ulkopuolinen näkökulma kaupungin kehittämiseen hyödyllinen. Esittämistäni väittämistä ei kukaan ollut eri mieltä, ainoastaan pari "en osaa sanoa" vastausta sain kysymystä kohden. Siispä seminaarit ulkopuolisine asiantuntijoina olivat antoisia, tutustumismatkat (Suomen kaupungit, Ruotsin matka) antoivat hyviä vinkkejä omaan kehitystyöhön, A-konsulttien ansiosta saatiin toimiva kokonaissuunnitelma ja syntyi Taidekehän idea ja taideprojektien kansainvälisyys avasi näkemyksiä. Projektin menettelytapoihin oltiin siis varsin tyytyväisiä.

⁴¹ Kyselykaavake on liitteenä 1, projektityöskentelyyn osallistuneille suunnatut kysymykset ovat kaavakkeen viimeisellä sivulla.

Vastausten valossa voisi olettaa, että työskentelytapa on varsin suosittu ja sitä tavoiteltaisiin muussakin toiminnassa ja uusien hankkeiden yhteydessä. Näin ei kuitenkaan valitettavasti aina ole, pikemminkin ”kukin hoitakoon omat asiansa” tyyppisiä ilmauksia kuulee suunnitelmien lähestyessä toteutustaan. Projektin tuloksiin sitoutumistakin voi eräiltä osin kritisoida. Teosten ylläpidosta ja pikku korjauksista sekä niiden ympäristön hoidosta on kyllä kiisteltä jatkuvasti⁴². Teosten ympäristöön on tehty niiden laatu ja näkyvyyttä heikentäviä muutoksia jne. Mieleen on tullutkin skeptinen ajatus siitä, että ryhmätyötä tehdään niin kauan kun siitä katsotaan olevan hyötyä omalle sektorille ja EU-rahoitteisten projektien loputtua palataan helposti entisiin toimintatapoihin. Tapahtumien järjestämisen puolella yhteistyö on sen sijaan jatkunut hedelmällisesti ja vähäiset voimavarat yhteen kokoamalla on saatu aikaan mm näyttäviä Pohjois-Satakunnan taideviikkoja. Samoin yrittäjien yhteistyö ja lauantaitoritoiminta on ollut jatkuvaa.

Kysymykseen nro 2 johdateltiin seuraavasti: Katseet Kankaanpäähän -projektityöskentelyn yhteydessä tehtiin parannuksia kaupunkiympäristöön ja järjestettiin tapahtumia. Osa tuloksista jäi pysyviksi tai on ”poikunut” uutta toimintaa. Projektiryhmiin osallistujilta kysyttiin, miten he arvostavat saavutettuja tuloksia. Seuraavat tulokset pyydettiin asettamaan tärkeysjärjestykseen numeroimalla 1–7 (1=tärkein, 7=vähiten tärkeä): Kaupunkikuvan parannukset yleensä (kuten Eläintori, Asellinaukio, kulttuurikortteli), ohjelmallinen lauantaitoritoiminta, monipalvelupiste Postelli, Taidekehän idea ja rakentuminen, taideteoshankinnat, Taiteiden yön kasvu suur tapahtumaksi, Taidekehän kesänäyttelytoiminta.

Ykkössijoja sai eniten ”kaupunkikuvan parannukset yleensä”, toiseksi eniten ”ohjelmallinen lauantaitoritoiminta” ja kolmanneksi tulivat ”Taidekehän idea ja rakentuminen” sekä ”Taiteiden yön kasvu suur tapahtumaksi” (liite 2, kaavio C). Kun kakkossijat lasketaan mukaan, ovat tasaväkisessä johdossa kaupunkikuvaparannukset ja Taidekehä. Nelossijat mukaan lukien lauantaitoritoiminta ja Postelli kohoavat selvästi, mutta ylivoimaisen johdon vie Taidekehä, joka siis keräsi eniten kärkipään sijoja. Näkemystä kaupunkikuvaparannusten arvostamisesta perusteltiin mm. seuraavasti: ”Kaupunkikuvaan vaikuttavat oleellisesti rakenteet ja tapahtumat”, ”Infra on perusta, jonka varaan tapahtumat voidaan rakentaa”, ”Valmiiksi kiivistä rakennettu on melko pysyvää. Näissä tapauksissa jopa asiallisen kaunista. Muut toimet ovat olleet kaikin puolin hyviä, mutta niitä voidaan siitä huolimatta kehittää edelleen”. Tapahtumien nostamista kärkisijoille perusteltiin mm: ”Muuttuvaa ja elävää toimintaa kaivataan, elämisen hyviä mausteita”, Taiteiden yö – elävä tapahtuma, Postelli kohtaamispaikka”, ”Ohjelmallinen lauantaitori on tuonut viikonloppuun lisäpotkua. Tapahtumat ovat tuoneet positiivista julkisuutta”. Vastaamatta jättämisestä puolestaan perusteltiin: ”En osaa laittaa näitä arvojärjestykseen, koska mielestäni nämä kaikki ovat toimineet yhdessä parantaen kaupunkiympäristöä.”

Kysymyksessä nro 4 tiedusteltiin toimijoiden mielipiteitä siitä, olisivatko ydinkeskustaprojektiin kuuluneet kaupunkiympäristön parannus- ja taidehankkeet sekä Postellin peruskorjaushanke, suojellun

Kuva 87.
Taidekehän ja Taidepolun solmukohdan, Asellinaukion sorapinta vaihtui raidoitettuun asfalttiin ja nupukiveyksiin ydinkeskustaprojektin EU-osarahoituksella.

⁴² Työnjako tehtiin kyllä selväksi kaupunginhallituksen päätöksellä 29.11.1999 eli tekninen sektori hoitaa ympäristön ja itse teokset kuuluvat kulttuuripuolen vastuulle. Tulkintavaikeuksia syntyy kuitenkin mm. seuraavista: missä kulkee teoksen ja ympäristön raja, mikä on teoksen korjausta ja mikä kuuluu vuosihuollon piiriin, miten hyvin teokset tulisi puhdistaa jne.

entisen postitalon kunnostaminen keskustan monipalvelupisteeksi, meillä yleensä toteutuneet ilman EU-rahoitusta. Vaihtoehdot olivat ”kyllä, en osaa sanoa, ei, myöhemmin”. Kysymyksen yhteydessä mainittiin, että ulkopuolinen rahoitus kattoi yhteensä noin 75 % kokonaiskustannuksista (opetusministeriö ja EAKR). Vastausten viesti oli varsin selvä (liite 2, kaavio D). Taidekehän ja Postellin kohdalla ei-vastauksia oli 80 % ja 85 %. Laadukkaasti toteutetut kaupunkiympäristön parannukset Eläintorilla ja Asellinaukiolla saivat nekin ei-vastauksia 70 % ja 60 %. Vastaukset kertoivat karua kieltään resurssiköyhän alueen mahdollisuuksista kulttuurin saralla. Näin hyvää ei siis uskottu saatavan ilman ulkopuolista rahoitusta.

Lopuksi pyydettiin kertomaan tavoitteita tuleville projekteille. Vastauksista kävi ilmi, että haaveita ja haasteita tulevaisuuteen oli jäänyt runsain mitoin. Näissä, kuten kyselyn avovastauksissa yleensäkin, heijastui ainainen, kehittämisintoa hillitsevä resurssipula. Fyysiseen ympäristöön kohdistuvat toiveet korostuivat, mutta myös toiminnallisia ideoita esitettiin.

4.6 POHJOIS-SATAKUNNAN TORIPROJEKTI VUODESTA 2003 LÄHTIEN

Kaupungin johdon vaihtuminen⁴³ antoi tilaisuuden projektitoiminnan jatkamiseen lähes kolmen vuoden tauon jälkeen. Kaupunginhallitus nimesi 14.10.2002 toimikunnan jatkamaan keskustan kehittämissi-työtä yhteistyössä yrittäjien kanssa. Esitellessäni asiaa ja sen merkitystä kaupunginhallitukselle toivoin sitoutumismielessä ohjausryhmään nimettäväksi ”yökkösketjua”, mikä sitten toteutuikin: Ohjausryhmään nimettiin sekä valtuuston että hallituksen puheenjohtajat sekä ylin virkamiesjohto ja yrittäjien edustus. Ohjausryhmän kokoonpano oli seuraava:

Juhantalo Kauko, ohjausryhmän puheenjohtaja, kaupunginhallituksen puheenjohtaja
Alitalo Juha, Kankaanpään Yrittäjät ry:n edustaja
Annala Risto, ohjausryhmän varapuheenjohtaja, kehittämisspäällikkö
Anttila Maija, kaupunginarkkitehti
Autio Johanna, kaupunginvaltuuston puheenjohtaja
Karjalainen Maire, Kankaanpään vammaisneuvoston edustaja
Karttunen Paavo, kaupunginjohtaja (23.1.2004 lähtien)
Liimu Erkki, rakennuspäällikkö
Pajunen Jouko, Kankaanpään Yrittäjät ry:n edustaja

Työryhmä valmisti Pohjois-Satakunnan toriprojekti -hankkeen, korostaen jo nimivalinnallaan Kankaanpään keskustan kehittämisen seutukunnallista merkitystä. Tälle suunnitteluhankkeelle saatiin Satakuntaliitosta EU-rahoituspäätös⁴⁴ 29.3.2004 vuosiksi 2003–04. Ohjausryhmää täydennettiin tällöin rahoittajan eli Satakuntaliiton edustajalla, aluekehityspäällikkö Jukka Leinosella. Suunnittelussa paneuduttiin torielämän ja kulttuuritapahtumien toiminnallisten ja kaupunkikuvallisten puitteiden parantamiseen sekä Taidekehän viimeistelyyn. Suunnitteluprosessi avattiin julkiselle keskustelulle mm. järjestämällä kaikille avoin Ydinkeskustan kehittämisseminaari 25.2.2005, jonka paikallinen kaapelitelevisio välitti kaikelle kansalle useaan kertaan. Seminaarissa puhui kehittämisestä ja imagotyöstä yleisemmäl- tä kannalta Juha Kostiainen ja kaupunkivalaistuksen mahdollisuuksista Roope Siirainen. Laaditut yleis-

43 Syksyllä 1998 virkaan astunut kaupunginjohtaja Tapio Turunen ei kannustanut projektitoimintaan. Tämä käy ilmi esim. kaaviosta 7, jossa kaupunkivetoisen projektitoiminnan kohdalla on tyhjää vuosina 2000–2002. Ennen Turusen tuloa aloitetut projektit saatettiin loppuun, mutta uusia ei hänen aikanaan käynnistetty.

44 Pohjois-Satakunnan toriprojekti -hanke, kustannusarvioltaan 115 000 € sai 70 % rahoitusosuuden EAKR –ohjelmasta. (Länsi-Suomen tavoite 2 -ohjelman täydennysosan toimenpidekokonaisuus 1.2, toiminta-alaluokka 352 Kaupunkiudistus)

Kuva 88.
**Mallinnuskuva
torin yleissuun-
nitelmasta 2005.
Ramboll Finland Oy.**

suunnitelmat⁴⁵ esiteltiin ja niistä käytiin vilkas lähetekeskustelu. Kaupunginvaltuusto hyväksyi torin ja sitä ympäröivien katualueiden yleissuunnitelman 11.4.2005 ja detaljisuunnittelu käynnistyi.

Kaupunginhallitus haki ideoita ja vahvasti sitoutumistaan tutustumalla 17.–19.6.2005 yhdessä johtavien viranhaltijoiden ja konsulttien edustajien kanssa Tanskan ja Ruotsin kaupunkiuudistuskohteisiin (mm. Odense, Malmö, Helsingborg, Helsingör). Suunnittelu saatiin päätökseen vuoden 2005 lopussa ja samanaikaisesti valmistelin tarvittavaa asemakaavan muutosta. Myös toteutus hankkeistettiin ja rahoitus sille saatiin Satakunnan TE-keskuksen kautta työllisyysperusteisena, EU-rahoitusta sisältävänä investointiavustuksena. Avustusprosentti oli kahden ensimmäisen osan kohdalla 35 % ja viimeisen kohdalla hie- man pienempi eli 33,52 %. Hanke oli suunniteltu toteutettavaksi neljässä vaiheessa vuosina 2006–2009.

Toteutus kuitenkin nopeutui, kun tarjoutui mahdollisuus saada rahoitus vuonna 2006 päättyneen rakennerahastokauden varoista. Valtuusto myönsi 5.3.2007 hankkeelle lisämäärärahan 2–4 vaiheiden toteuttamiseksi vuoden sisällä eli toteutus valmistuikin jo tammikuussa 2008. Kustannusten kohotes- sa on toteutuksesta jouduttu toistaiseksi rajaamaan pois torille suunniteltu suihkukaivo-oleskeluveis- tos ja esiintymislava. Myös suunnitelma rakennusten julkisivujen valaisemisesta odottaa vielä uusia

Kuva 89. **Torikatu työn alla kesällä 2007.**

Kuva 90. **Keskuskadun uudistunut ilme kesällä 2007.**

45 Konsulttina toimi Ramboll Finland Oy Tampereelta projektipäällikkönä insinööri Jouni Lehtomaa ja alikonsultteinaan Arkkitehtitoimisto Sigge Oy/ arkkitehti Rauno Lehtinen, Valoa-valaistusarkkitehtuuritoimisto Oy / valaistus suunnittelija Roope Siirainen sekä Idea & Design Tmi/ maisema-arkkitehti Gunnar Suikki.

hankkeistamisideoita. Torirakennuksen uudistamiselle löydettiin yksityinen sijoittaja, kun Burger Inn Oy sai hankkeen toteutettavakseen laatukilpailun perusteella⁴⁶. Keskusta kohentuu nyt silmissä.

Tässä luvussa kuvattu keskustauudistuksen ja taidekehäprosessin eteneminen on esitetty kaaviossa 7 aikajanoina. Kaaviossa prosessin vaiheet on rinnastettu väitöstutkimukseni etenemiseen, mitä olen käsitellyt luvussa 2.

KESKUSTAUUDISTUKSEN JA TAIDEKEHÄPROSESSIN ETENEMINEN KANKAANPÄÄSSÄ

1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007		
KATSEET KANKAANPÄÄHÄN keskustan keh.projekti								TORIPROJEKTI vauhtiin		Keskustauudistus toteutuu, Taidekehä täydentyy				
	Taidekehän idea			Taidekehä rakentuu					Torisuunnitelma					
	Luantaitoritoiminta			Ympäristöparannuksia										
YLEISÖ OSALLISTUU														
Ideapaja	Keskustasuunnitelmat esillä, yleisökyselyjä			Messut ja kysely		Messut ja kysely		Messut ja kysely		Asemakaavaprosessi				
											Taidekeskushanke			
	seminaari									Taidekehäkävelyitä			seminaari	
MEDIATAPAUKSET														
Uusi Taidekoulu			EU -rahoitus		SAFA-palkinto			TV1:n ohjelma		40v juhluvuosi				
KESÄNÄYTTELYITÄ TAIDEKEHÄLLÄ														
1.kivisymposium		2. kivisymposium	TAAS + turvesymp.	Kesällä kerran		Värinä	Kankaan päät	Hehku!		40v juhluv. näyttelyt		Minun Kankaanpääni		
1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007		

TUTKIMUKSEN ETENEMINEN

				Sidosryhmäkysely						Väitöskirjatyön kirjoittaminen		
YTK:n pitkä kurssi						Avainhenkilöiden haastattelut						
	Jatko-opiskelijaksi											
Kirjallisuustutkimuksia												
				Työn esittelyä tohtoritalissa vuosittain								
1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007

Kaavio 7. Aikajana: Kankaanpäässä toteutetun keskustauudistuksen ja Taidekehän rakentumisen vaiheet ja väitöskirjatyön eteneminen suhteessa niihin.

4.7 TAIDEKAUPUNKIKEHITYKSEN KÄÄNNEKOHDAT

Edellä olen kuvannut Kankaanpään kaupungin ominaispiirteitä ja vähittäistä muuttumista maalaispi-täjästä taidekaupungiksi. Kehityksessä taidekaupungiksi voidaan hahmottaa *kolme selkeää käännekohta* (vrt. kaavio 5, sivu 97). Ensimmäinen käännekohta on *taidekoulun perustaminen* vuonna 1965 ja sitä kautta taide-elämän institutionalisoituminen ja sen aseman vähittäinen vahvistuminen maalaispaikka-kunnan kaupungistumiskehitykseen nivoutuen. Toisena käännekohtana pidän *taidekoulun muuttumista keskiasteen oppilaitokseksi* vuonna 1987 ja *kunnallistamista* vuonna 1989, mikä vakiinnutti oppilaitoksen

⁴⁶ Kohteen suunnittelijana on Arkkitehtitoimisto Sigge Oy ja se toteutuu vuoden 2008 aikana. Rakennukseen sijoittuu Hesburger -hampurilaisravintola sekä kaupungin käyttöön yleisön wc:t, torikauppiaiden tilat sekä huolto- ja varastotilaa.

aseman ja mahdollisti monien vaiheiden jälkeen koulun uudisrakennuksen toteuttaminen. Vuoden 1995 alussa avatut koulun uudet toimitilat loivat koko toiminnalle uudenlaista uskottavuutta ja turvasivat omalta osaltaan koulun kehittämisen, kuten liittymisen Satakunnan ammattikorkeakouluun.

Kolmas käännekohta tuli mahdolliseksi EU-ajan myötä ja sitä kutsun *Taidekehän syntymiseksi*. Taiteen tuominen kaupunkiympäristöön oli virinnyt jo koulun piirissä ja ensimmäinen kivikuvanveistossymposium oli järjestetty vuonna 1995. Kuitenkin vasta *EU-rahoitusmahdollisuuksien avautumisen* kautta käynnistyi edellä kuvattu hedelmällinen taiteen ja kaupunkisuunnittelun vuoropuhelu. Pidän siten tapaus- tutkimukseni keskiössä olevaa Katseet Kankaanpään ydinkeskustan kehittämisprojektia (1995–99) tärkeänä käännekohtana matkalla taidekaupungiksi. Projekti synnytti Taidekehän, sai vauhtiin sen rakentumisen, teoshankinnat sekä kesänäyttelyperinteen ja sai myöhemmin jatkokseen edellä kuvatun toriprojektin.

EU:n rakennerahastopolitiikasta ei maaseutukaupungin näkökulmasta ole kuin hyvää sanottavaa. EU-rahoitusta on hyödynnetty Kankaanpäässä useissa kulttuuri- ja taidehankkeissa⁴⁷. Ulkopuolisen rahoituksen saaminen on legitimoinut myös monia sellaisia suunnittelu- ja kehittämishankkeita⁴⁸, jotka muutoin olisivat ehkä päättäjien mielestä tarpeettomina jääneet toteutumatta. Sidosryhmäkyselyni tulosten mukaan näin olisi käynyt varmasti myös taidehankkeille (vrt. liite 2, kaavio D).

Taidekehän syntymisen olen nimennyt kolmanneksi käännekohtaksi useastakin eri syystä. Fyysiseen kaupunkiympäristöön kohdistuneet muutokset ovat olleet mittavat. Kaupunkikuva on kohentunut ja taide todella näkyy julkisissa ulkotiloissa. EU-rahoituksen saaminen edellytti lisäksi uusien toimintamallien omaksumista. On pitänyt työskennellä ryhmissä ja siihen on myös sitouduttu, kun kukin on saanut yhteistyöstä myös konkreettista lisäarvoa paranevien toimintamahdollisuuksien ja paremman julkisuuskuvan muodossa. Projektien yhteydessä lisääntyneellä medianäkyvyydellä on niin ikään ollut suuri merkitys taide-elämän juurtumisen kannalta.

Kärjistäen voisin todeta, että viimeaikaisen taidekaupunkikehityksen moottorina on ollut taidetoimijoiden intoa ruokkinut ulkopuolinen raha, jonka vaikutukset ovat näkyneet paitsi materiaalisina myös immateriaalisina, aineettomina tuloksina. Kankaanpäässä tapahtunut kehitys on elävä osoitus EU:n alue- ja kulttuuripolitiikan vaikuttavuudesta.

47 Länsi-Suomen EAKR-toimenpideohjelmassa 2007–2013 nähdään kulttuurin kehittäminen edelleen keskeisenä aluekehityksen näkökulmasta. ”Yhteys alueelliseen kehittämiseen on selkeä ja kulttuurille on asetettu erityisiä tavoitteita maakunnan vetovoimaisuuden, kulttuuritoimijoiden verkostoitumisen, kulttuurimatkailun ja kulttuuripalvelujen tuoteistamisen, kulttuuriyrittäjyyden kehittämisen ja kulttuurin työllistävien vaikutusten lisäämiseksi. Mikäli aluekehitystyössä onnistutaan näiden tavoitteiden toteuttamisessa, tuottaa se merkittäviä muutoksia alueen koko toimintaympäristöön.” (Mt., 21.)

48 Muita Kankaanpään kaupungin EU-rahoituksella ja/tai yhdessä yhteistyökumppaneiden kanssa toteuttamia hankkeita ovat olleet mm. Kankaanpään Portti -suunnittelukilpailuhanke 1995 (Tielaitoksen keskushallinto ja Turun tiepiiri, Oy Shell Ab, Satakuntaliitto/EAKR), Kankaanpään uuden hautausmaan ja sen ympäristön arkkitehtikilpailu 1997 (Kankaanpään seurakunta), Kankaanpään kulttuuriympäristöohjelman laatiminen 1997 (ympäristöministeriö ja Lounais-Suomen ympäristökeskus), Karvianjokilaakson osayleiskaavoitukseen liittynyt kulttuurimaiseman kehittämissuunnitelmien laatiminen eli ”Lempusta Soikkaan” -hanke 2002–2004 (EMOTR, ALMA), Ruokojärven vesistön ja maisema-alueen kunnostussuunnitelman laatiminen 2004–2005 (EMOTR, ALMA), Pohjois-Satakunnan toriprojekti eri vaiheineen 2003–2007 ja viimeisimpänä Kankaanpään taidekeskus -esiselvityshanke 2006–2007.

Kuva 91. Pertti Mäkisen ja Reijo Paavilaisen teos *Memoria* kertoo pysyvyydestä arkkitehtuurin ikiaikaisten elementtien kautta.

5 | KAUPUNKIRAKENTAMISEN TAITEESTA KULTTUURISEEN SUUNNITTELUUN

Katsaus kaupunkisuunnittelun historiaan kertoo suhtautumisesta kaupunkirakentamisen esteettisiin ominaisuuksiin kautta aikojen, antiikin kauneusihanteista nykypäivän metropolien visuaaliseen runsauteen. Kehä on taas kerran umpeutunut, kun kauniit julkiset kaupunkitilat ovat kulttuurisen kaupunkiuudistuksen valtavirrassa varsin tavoiteltavia. Mittakaavojen ja toiminnallisen monipuolisuuden kasvaessa ovat haaveet kokonaisvaltaisesti suunnitellusta kauniista kaupungista tosin jääneet historiaan ja tilalle on tullut projektien kollaasikaupunki¹. Mosaiikkikaupungin mahdollisuudet olivat teemana YTK:n kesäseminaarissa 2006. Hilka Lehtosen (2006) mukaan ”Mosaiikkitermi tekee oikeutta kaupunkien ja kaupunkiseutujen moninaisuudelle, jossa eri osat toimivat rinnakkain toisiaan täydentäen ja jossa vanhat keskus-periferia-asetelmat purkautuvat.” Yhä ajankohtaisempia ovat – niin esteettisessä kuin toiminnallisessakin mielessä – kysymykset kaupunkien jatkuvan muutoksen hallinnasta globaalissa kilpailutaloudessa ja suhtautumisesta sallivan ja säätelevän järjestelmän (vrt. Haila 2002, 97) paremmuuteen yhdyskuntasuunnittelussa.

Nigel Taylor on teoksessaan *Urban Planning Theory since 1945* (1998) nähnyt kaupunkisuunnittelun teorian keskeisiksi kysymyksiksi seuraavat: Mitkä ovat hyvän kaupunkiympäristön osatekijät, millaisissa olosuhteissa tällainen laatu voi toteutua ja mikä rooli kaupunkisuunnittelun asiantuntemuksella voi olla parempien kaupunkiympäristöjen luomisessa? Sotienjälkeisessä kaupunkisuunnittelun teoriassaan Taylor on erottanut kaksi selkeää paradigman muutosta: 1960-luvulla murtui siihen asti vallalla ollut näkemys kaupunkisuunnittelusta taiteena ja tapahtui käänne rationaaliseen, systeemiteoreettiseen suunnitteluun. Käänne kommunikatiiviseen suunnitteluun ajoittui 1990-luvulle, kun asiantuntijavaltainen rationaalisuus muuttui kommunikaation ja vuorovaikutusprosessien hallinnaksi. Molemmat muutokset ovat koskettaneet syvällisesti niin suunnittelun kohdetta, kaupunkia, kuin suunnittelua toimintana. (Mt., Lapintie 1999.) Kimmo Lapintie² (2003a) on arvioinut uusimmaksi paradigmamutokseksi suunnittelun kulttuurisen käänteen. Samanaikaisesti puhutaan mm. ekologisesta, tekstuaalisesta (Lapintie 2003b), hankelähtöisestä ja markkinaorientoituneesta (Mäntysalo³) suunnittelusta. Alueiden välinen kilpailu on saanut erityisesti strategisen suunnittelun nostamaan päätään (Sotara 1999a, 1999b). Ovatko kommunikatiivisuus ja strategisuus yhdistettävissä, lieene edelleen yksi suunnitteluteorian päivänpolttavista kysymyksistä.

1 Colin Rowe ja Fred Koetter ovat kirjassaan *Collage City* (1983) kehittäneet omaa, kollaasitekniikan käyttöön perustuvaa mallia kriisissä olevan kaupunkisuunnittelun ratkaisuksi. Kollaasitekniikan he näkivät ainoana mahdollisuutena käsitellä utopian ja tradition yhdistämistä, sekä toivon että muistin läsnäoloa. Tarvitaan kollaasitekniikkaa yhdistämään monta pientä utopiaa. (Kaila 1993.) Vrt. myös Mattila (2003b), joka David Harveya lainaten toteaa, ettei postmodernia kaupunkia voi enää ymmärtää taiteilija-suunnittelijan muotoiltavissa olevana kokonaistaideteoksena, ”sillä kaupunkien koon ja kompleksisuuden kasvaessa tällainen kokonaisvaltainen hallittavuus on käynyt mahdottomaksi. Sen sijaan pienemmässä mittakaavassa yksityiskohtainen taiteellinen kokonaisuuden muokkaaminen on mahdollista. Postmoderni kaupunki onkin Harveyn mukaan designpainotteisten suunnitteluprojektien kaupunki.” (Mattila 2003b.)

2 Kimmo Lapintien virkaanastujaisluento 25.9.2001: Kulttuurinen näkökulma – yhdyskuntasuunnittelun uusi paradigma?

3 Raine Mäntysalon teksti ”Markkinalähtöinen maankäytön suunnittelu”, oheismateriaali YTK:n pitkän kurssin luentoon syksyllä 2006 liittyen.

Muutokset kohdekaupunkini Kankaanpään suunnittelukulttuurissa ovat omassa mittakaavassaan noudattaneet yleisiä valtavirtoja, mikä on ollut kiehtovaa havaita tutkimusprosessini kuluessa. Rationaalisella suunnittelulla luotiin hyvä pohja murroksessa maalaiskirkonkylästä kaupungiksi 1960-luvulta lähtien. Ydinkeskustan kehittämisprojekti 1990-luvun alun laman jälkeen oli luonteeltaan strategista, positiivisiin aluekehitysvaikutuksiin tähtäävää suunnittelua. Suunnitteluun kytketyt laajat sidosryhmät olivat osoitus siitä, että yhdyskuntasuunnittelun paradigmanmuutosten valossa elettiin kommunikatiivisen suunnittelun aikaa. Taidekehän muodostamisessa pikkukaupungin kaupunkitilaan vuodesta 1996 lähtien taisimme olla kulttuurisen suunnittelun pioneereja – ainakin suomalaisen pikkukaupungin kontekstissa. Suunnittelukulttuurin muutokset ovat jättäneet omat tunnistettavat merkkinsä kaupunkivaan, mutta hetkittäin on tuntunut (ja hetkittäin taas ei), että pikkukaupungissa, jos missään, voitaisiin vielä yltää jopa jonkinasteiseen esteettiseen kokonaisvaltaisuuteen.

Tähän lukuun olen lomittanut havaintoni Kankaanpään suunnittelukulttuurin muutoksista, suhteuttaen niitä soveltuvin osin laajempiin ilmiöihin. Taustalla on vahva näkemykseni siitä, että kaupunkisuunnittelun fyysiset tulokset ja suunnittelussa sovelletut käytännöt vaikuttavat keskeisesti tutkimiini ilmiöihin, kaupungin identiteetin ja imagon muodostumiseen, Kankaanpään tapauksessa erityisesti Taidekehän muotoutumisen kautta.

5.1 KAUPUNKI TAIDELUOMASTA TIETEEKSI

Valtaosa kaupunkisuunnittelun historiaa on fyysisen muodonannon historiaa. Siten esteettiseen kaupunkiympäristöön liittyvät pohdinnat, tekniikan ja taiteen hegemoniakamppailu ovat olleet keskustelussa mielenkiinnon kohteina. Vaikka moni asia on vuosisatojen saatossa muuttunut, on sentään jotakin pysyvää: insinööri- ja arkkitehtiprofessioiden välinen jännite.

Itävaltalainen arkkitehti Camillo Sitte on klassisessa teoksessaan *Kaupunkirakentamisen taide* (Sitte 2001, alkuteos *Der Städte-Bau* 1889) muistuttanut Aristoteleen tiivistäneen kaupunkirakentamisen periaatteet siihen, että kaupungit tulee rakentaa ihmisille turvallisiksi ja samalla onnellisuuden tyyssijoiiksi. Sitten mukaan:

Viimeksi mainitun toteuttamiseksi kaupunkirakentaminen ei saisi olla pelkästään tekninen, vaan oikeastaan ja perimmäiseksi tulisi sen olla taiteellinen kysymys. Sitä kaupunkirakentaminen oli vanhalla ajalla, keskiajalla, renessanssissa, kaikkialla missä ylipäänsä on vaalittu taiteita. Ainoastaan meidän matemaattisella 1800-luvullamme kaupunkien laajentamissuunnitelmista on tullut lähes pelkästään teknisiä asioita. Tuntuukin aiheelliselta huomauttaa, että näin ratkaistaisiin vain yksi ongelman puoli ja että toinen, taiteellinen puoli on vähintään yhtä tärkeä. (Mt., 7–8.)

Toisaalta Sittekin muistuttaa, ettei ”menestys voi olla laaja-alaista eikä pysyvää, jos sommitelmat eivät vastaa modernin elämän vaatimuksia.” Sitte toteaa monen asian muuttuneen arkielämässä, mikä vaikuttaa kaupunkeihin; torit vetäytyvät sisätiloihin, kaivolla ei ole enää samaa merkitystä, jne. ”Myös taideteokset siirtyvät yhä enemmän kaduilta ja aukioilta museoiden taidekarsinoihin. Samoin häviää kansanjuhlien, karnevaalikulkueiden, kirkko- ja muiden kulkueiden, katuteatteriesitysten ja muun sellaisen taiteellinen vilске.” Kun kansanelämä on häipynyt aukioilta, on Sitten mukaan ”lähes ymmärrettävää, miksi kauniiden aukiosommitelmien taju on saattanut kuihtua niin pahasti”. (Mt., 109–110.)

Sitte suree myös kaupunkien kasvua jättiläismäisiin mittasuhteisiin. Arkkitehtien tehtäväksi jää sopeutua muuttuvaan maailmaan, jonka ilmiöt ovat Sitten mukaan ”yhteydessä tiettyyn rakennusmaan arvoon ja katulinjan arvoon eikä sitä voida käskä pois, ei varsinkaan pelkillä esteettisillä perusteluilla”.

Sitteä lukiessa ei voi kuin ihmetellä yli sadan vuoden takaisten pohdintojen ajankohtaisuutta edelleen. Tänäpäin voidaan tosin kysyä, onko kaupunkien kauneus saatu takaisin katuelämän taas vilkastuessa ja kaupunkitaiteen palautuessa julkiseen ulkotilaan, vai onko kaupunki lopullisesti menetetty sisätiloihin. Arkkitehtien sopeutumiselle on niin ikään tullut yhä uusia haasteita. Gustaf Strengell pitää kirjassaan *Kaupunki taideluomana* (1923) Sitten ajattelua ensimmäisenä uudesti elpyneen vaiston ilmauksena, joka osoitti, että ”kokonaisuus - kaupunki - on tärkeämpi sen erillisiä osia - yksityisiä huonerakennuksia, joista se on kokoonpantu” ja suuntasi huomion ”kaupunkirakennustaiteeseen, vastaväitteitä tärkeimpänä rakennustaiteellisen luomisen lajina” (Mt., 10). Strengell opettaa kirjassaan kädestä pitäen, mikä on kaupungin fyysinen olemus.

Kaupungin (...) muodostavat yhdessä osittain huonerakennukset - siis plastilliset kappaleet -, osittain taas näiden huonerakennusten välissä oleva ja niiden reunustama vapaa, tyhjä tila, ilmatilavuudet - kadut ja toriaukeat. Kaupungille taiteellisena ilmiönä on välttämätöntä, että nämä ilmatilavuudet - kadut ja toriaukeat - käsitetään ja muodostetaan oikealla tavalla. Ne eivät missään tapauksessa ole vain huonerakennusten väliin jääneitä, kokonaissuunnitelmalle, kaupungille vähäpätöisiä tai suorastaan asiaankuulumattomia, muodottomia jätteitä, 'aukkoja', siis negatiivisia arvoja. Kaukana siitä.(...) Saattaapa mennä vieläkin pitemmälle ja suorastaan väittää, että kaupunkirakennustaiteen todellinen tehtävä on tällä talomateriaalilla taiteellisesti muodostaa juuri nämä tilat - kadut ja aukeat. Tilatuntu on pääasia kaupunkirakennustaiteessa samoin kuin huonerakennustaiteessakin. (Strengell 1923, 27–28.)

Strengellin ajatuksiin on nykypäivänkin kaavoittajana helppo yhtyä, kun hän korostaa, että ”rakennusluoma” tulee kauniiksi vasta oikeassa ympäristössään ja että rakennuksilla on kaupunkia kohtaan myös velvollisuuksia. ”Ennen kuin nykyään vallitseva, yhtenäisyyttä hajoittava yksilöllisyys, ellemme sanoisi anarkismi, kaupunkirakennustaiteen alalla on voitettu, ei saata odottaa arvokkaan kaupunkirakennustaiteen puhkeavan kukkaan” (Mt., 112). Tälle kukkaan puhkeamiselle on kuitenkin ilmaantunut jatkuvasi myös muita esteitä, kuin rakennussuunnittelija-arkkitehtien ja kaavoittaja-arkkitehtien näkemyserot. Strengell osoittaa yllä kuvatun (Sitten ja Strengellin edustaman) ajattelun rajat todetessaan, että meidän on ”tarkasti erotettava kaupunki yhteiskunnallisena laitoksena ja kaupunki taiteellisena organisma. Vain jalkimmainen herättää mielenkiintoamme.” (Mt.,72.)

Taylorin (1998) mukaan sodanjälkeinenkin kaupunkisuunnittelu oli edelleen fyysistä suunnittelua, arkkitehtuurin jatke. Suunnittelun nähtiin antavan kaupungeille pysyvän, lopullisen muodon kuten piirustukset tekivät rakennussuunnittelun yhteydessä. Suunnittelua ei nähty poliittisena, sosiaalisena tai taloudellisena toimintana, vaikkakin katsottiin, että kaupunkisuunnittelun tulokset voisivat palvella näiden päämäärien toteuttamisessa. Melko yleinenkin käsitys oli tuolloin, että tilallinen muodonanto voi jopa ratkaista sosiaalisia ongelmia ja naapurustojen suunnittelu tuottaa yhteisöllisyyttä. Kaupunkisuunnittelu edusti fyysistä deterministia. Muut tieteenalat, sosiaali- ja taloustieteet, kulkivat omia polkujaan eivätkä asiantuntijuudet kilpailleet keskenään. Kaupunkisuunnittelun asiantuntemusta pidettiin teknisenä eikä sitä asetettu myöskään poliittisesti kyseenalaiseksi. (Mt.)

Kaupunkisuunnittelussa keskityttiin sodanjälkeisenä aikana, 1940- ja 1950-luvuilla kehittämään ideaalikaupunkeja, kaupunkiutopioita. Ehkä Ebenezer Howardin varhaisen puutarhakaupunkiaatteen ohella kuuluisin kaupunkiutopia on Le Corbusierin *Radiant City*. Kaupunkiin kaivattiin ilmaa, valoa ja aurinkoa. Kasvavan autoliikenteen vaatimukset piti ottaa huomioon. Luotiin virtaavaa tilaa, modernia utopiaa valtaviiin pistetaloihin keskitetystä asumisesta.. Ihanteita olivat toiminnallisuus ja esteettinen niukkuus (*less is more*). Funktionalistinen suunnittelu suhtautui radikaalisti vanhaan kaupunkirakenteeseen – paljon purettiin uuden tieltä. Hurjimmat kaupunkisuunnitelmat jäivät kuitenkin utopioiksi, mutta suunnittelu-teoriaan jäi pitkään vallalle kokonaisvaltaisen suunnittelun idea. Jopa seutusuunnittelussa harrastettiin suuren mittakaavan designiä, vrt. Suomessa Alvar Aallon Kokemäenjokilaakson seutusuunnitelma tai Rovaniemen ”poronsarvikaava”.

Kaupunkiutopiat vaikuttivat kaupunkisuunnitteluun tuottaen käytännössä kuitenkin vähemmän tyydyttävää elinympäristöä. Kasvava kritiikki kohdistui nimenomaan suunnittelijoihin, jotka eivät olleet kyenneet luomaan hyviä kaupunkeja. Jane Jacobs käynnisti kritiikin aallon, jonka pääviestinä oli että kaupunkisuunnittelijat elävät utopioiden lumoissa eivätkä ymmärrä kaupunkien todellisista ongelmista mitään. Jacobsin ihanne oli toimintojen sekoittaminen. Vastakaikua ajatuksilleen hän sai Christopher Alexanderin tekstissä *The city is not a tree* (1965). (Taylor 1998, 46–50.) Alexanderin terävää, analyttistä ajattelua ei kuitenkaan tuona aikana kyetty ottamaan vastaan ja Alexanderia onkin yhdessä Kevin Lynchin (Lynch 1966) kanssa pidetty normatiivisen teorian klassikkona (Pakarinen 2003, 16).

Modernistista optimismia 1960-luvun suunnitteluteoriassa

Vallalla olleen fyysisen suunnitteluteorian kritiikistä kehittyi suunnitteluteoriaan uusi paradigma, yhteiskuntatieteellisesti orientoitunut systeemiteoreettinen näkökulma suunnitteluun. Suunnittelun kohde, kaupunki nähtiin monimutkaisena systeeminä, järjestelmänä, jossa kaikki vaikuttaa kaikkeen. Suunnitteluun kaivattiin eri alojen asiantuntemusta; fyysisen ja esteettisen rinnalle tuli taloudellinen ja sosiaalinen puoli. Tietokoneet mahdollistivat yhteiskuntatieteilijöiden tilastojen ja kaavioiden sekä liikennesuunnittelun matemaattisten mallien hyödyntämisen. Suunnittelu nähtiin mielellään tieteenä. Samanaikaisesti 1960-luvun loppupuoliskolla ilmaantui rationaalisen suunnittelun teoria, joka koski suunnittelu- ja päätöksentekoprosessia, ei siis itse substanssia eli suunnittelun lopputulosta. Suunnittelun rationaalisen prosessin tuli perustua selvityksiin kaupunkien nykytilasta, vaihtoehtoisten ratkaisumallien tutkimiseen ja toteutuksen jälkeen vielä tulosten seurantaan.

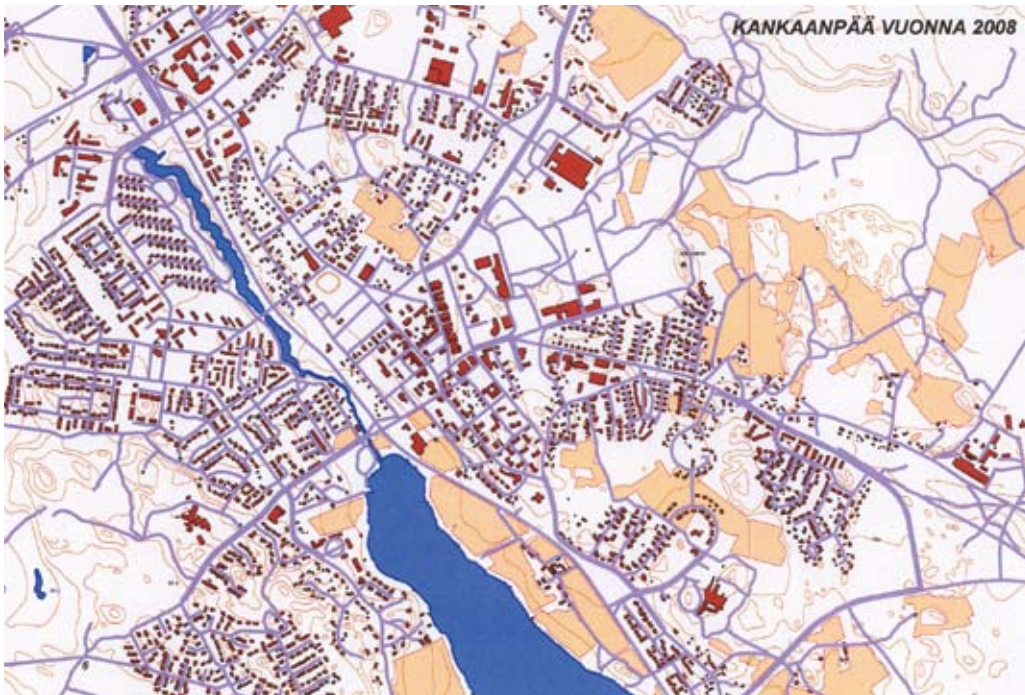
Nämä kaksi teoriaa olivat Taylorin mukaan yleisesti hyväksytyjä ja johtavia 1960-luvulla. Suurin syy niiden suosioon oli yleinen kiinnostus tieteellisyyteen ja sen ilmenemiseen suunnittelussa ja päätöksenteossa. Taylorin mukaan em. teoriat yhdessä edustivat tavallaan sodanjälkeisen ajan modernistisen optimismin aallonharjaa, jolla puolestaan on juurensa 1700-luvun valistuksen ajassa. Keskeistä tälle ajattelulle oli usko ihmisten mahdollisuuteen tuottaa hyvää elämän laatua maailman tieteellisen ymmärtämisen kautta. (Taylor 1998, 60–74.)

Puhtaan tieteellisyyden aika jäi suunnitteluteorioissa lopulta lyhyeksi. Kritiikki näitäkin teorioita kohtaan kasvoi, kun suunnittelun lopputulokset eivät tyydyttäneet. Systeemiteorian innoittama ajattelu sivuutti pienimuotoisen *town planningin*, arkkitehtuurin kaupunki jäi taka-alalle ja järjestelmien ajattelu johti myös järjestelmien arkkitehtuuriin (Pakarinen 2003, 14). Rationaalinen suunnittelu aliarvioi lisäksi kaupunkisuunnitteluun sisältyviä arvolatauksia ja suunnittelun poliittista luonnetta. Muun muassa näistä syistä puhtaana esiintyvän rationaalisuuden ihanne hylättiin jo 1970-luvulta lähtien. Suunnitteluteoria on sen jälkeen jakautunut useisiin osateorioihin eikä kattavaa teoriaa ole nähty mahdolliseksi luoda.

Jouni Häkli (2002) on ilmaissut asian siten, että rationalistisen kaupunkisuunnittelun paikan ottivat uudet ideat, joissa korostuivat suunnittelun poliittisuus, moniäänisyys, pirstaleisuus ja demokraattisuus. Nykyään ei enää tunnu mielekkäältä kuvata kaupunkisuunnittelua kaavamaisena, yksilakisena menettelynä. Kaupunkisuunnittelussa universaalin rationalismin teoria ja käytäntö onkin korvautunut tiiviimmin ajan ja paikan tarpeista nousevalla ajattelulla: pienten askelten politiikalla (inkrementalismi), paikallisten erityisintressien ohjaamalla hankkeistetulla suunnittelulla sekä osallisuutta painottavalla kommunikatiivisella suunnittelulla. (Häkli 2002, 112.) Onko sen myötä myös arkkitehtuurin kaupunki palannut, sopii kysyä.

Kuvat 92 ja 93. Kankaanpää kirkonkylästä kaupungiksi, karttapiirrokset vuosilta 1937 ja 1967.
Kankaanpään kulttuuriympäristöohjelma 1997. Piirrokset Immo Teperi.

Kuvat 94.
Kankaanpään
keskusta
vuonna 2008.

Rationaalista suunnittelua Kankaanpäässä

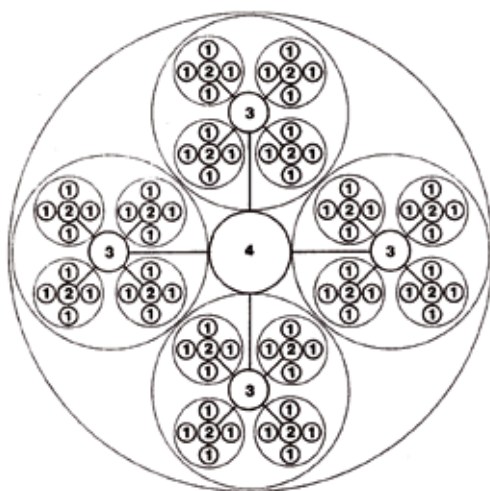
Suomessa Otto Iivari Meurmanin uraauurtava teos Asemakaavaoppi (1947) kasvatti sodanjälkeisen kaa-voittajasukupolven rationaalisen suunnittelun ihanteiden mukaisesti. Meurmanin oppilas oli myös arki-китеhti Olli Kivinen, jonka toimiston kädenjälki näkyy useissa suomalaisissa kaupungeissa.

Kuva 95.
Ilmakuva
Kankaanpään
keskustasta
vuonna 1966.

Arkkitehtitoimisto Olli Kivisen lähes 30 vuoden aika Kankaanpään kaavoituskonsulttina oli rationaalisen, systeemiteoreettisen suunnittelun aikaa. Konsulttisuhte Kivisen toimistoon alkoi vuonna 1957⁴, kun piti selvittää etelä-pohjoissuuntaisen maantien linjausvaihtoehtoja kirkonkylän kohdalla. Rakennuskaava valmistui keskusta vuonna 1966, mutta juridisesti se vanheni nopeasti, kun kuntamuodon muutos vuonna 1967 edellytti kaavamuodoksi asemakaavaa. Ensimmäinen asemakaava vahvistui vuonna 1968 keskustan ytimeen. Kivisen asemakaavat ohjasivat Kankaanpään keskustan rakentamista täysin funktionalistisen suunnitteluperiaatteen pohjalta. Vanha kylärakenne tielinjauksineen ja rakennuksineen sai väistyä, kun rakennettiin modernia pikkukaupungin keskustaa.

Vuoden 1958 rakennuslaki oli tuonut Suomeen hierarkkisen kolmitasoisien kaavoitusjärjestelmän, jonka avulla yhdyskuntakehitystä piti pystyä suunnittelemaan ja valvomaan. Seutukaavoituksen tuli ohjata kuntien yleiskaavoitusta ja yleiskaavojen edelleen yksityiskohtaista suunnittelua, asemakaavoitusta⁵. Rakennuslaki oli sanan täydellisessä merkityksessä rationaalinen suunnittelulaki. Sitä seurannut suunnittelun ohjeistus perustui systeemiteoreettiseen näkemykseen: myös eri toimintojen jäsentelyn ja sijoittelun ideaaliseen hierarkiaan.

Kaavio 8.
Kankaanpään yleiskaava. Raportti 4.

Puistojen hierarkia.

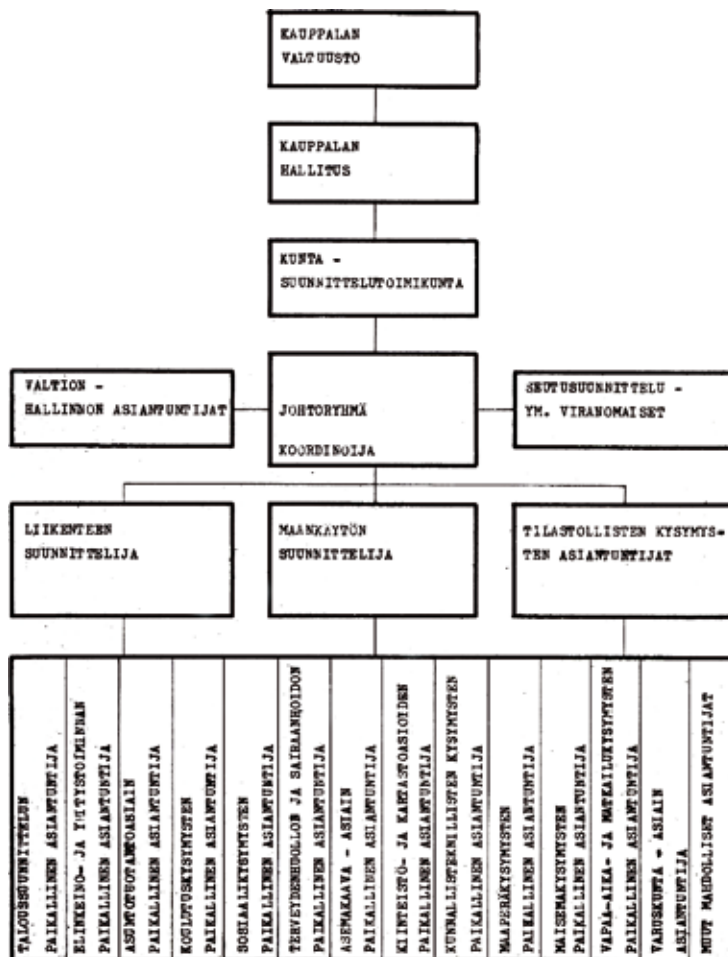
1. Tontti
(leikkipaikka pikkulapsille),
 2. Korttelipuistikko
(korttelipuisto, korttelileikkipaikka),
 3. Kauppalanosapuisto
(leikkipuisto, pieni urheilukenttä),
 4. Keskuspuisto
(julkisia palveluja)
- Arkkitehtitoimisto Olli Kivinen 1970.

4 Kankaanpään ensimmäinen maankäytön suunnitelma oli ollut Aulis Vännön pappilan maille laatima palstoitusuunnitelma vuodelta 1932. Ensimmäinen varsinainen kaavasunnitelma oli Katri Jahnssonin rakennussuunnitelma vuodelta 1941, jota täydennettiin 1945–46.

5 Kaavahierarkia säilyi olennaisiltaan piirteiltään samana vuoden 2000 MRL:ssä, mutta listan yläpäähän lisättiin vielä valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet.

Yleiskaavoitus tuli pakolliseksi kaupungissa ja kauppaloissa rakennuslain muutoksella vuonna 1969. Kankaanpää, jolla oli Kivisen toimiston kanssa "herrasmies-sopimus" tarpeellisten kaavojen tuottamisesta, ryhtyi ensimmäisten kauppaloiden⁶ joukossa laatimaan keskustaajaman yleiskaavaa. Prosessi eteni arkkitehti Olli Kivisen johdolla ja hänen toimistossaan oikeaoppisesti työn ohjelmoinnista ja lähtötietojen keruusta tavoitteiden asetteluun ja luonnoksiin. Eri toimintojen sijoittamisen järjestelmää perusteltiin kaavioiden, joista kaaviossa 8 esimerkkinä puistojen järjestelmä. Vastaava kaavio esitettiin mm. kaupallisista palveluista.

Suunnittelun asiantuntijavaltaisuus näkyi organisaatiokaaviosta (kaavio 9). Toisessa, työn sisäistä tiedon kulkua kuvaavassa kaaviossa kulkivat nuolet molempiin suuntiin, joten asiantuntijatahojen, viranomaisten ja päättäjien vuorovaikutteisuutta edellytettiin jo tuolloin hyvin kattavasti. Minkäänlaista kansalaisten suoraa osallistumista ei prosessiin sen sijaan tuolloin kuulunut. Kivisen yleiskaavan hallinnollinen käsittely jäi kesken, kun kaavoitus tuli suunnata kasvavan kaupungin uusien asemakaavojen laadintaan. Yleiskaavaluonnos toimi kuitenkin hyvänä maapolitiikan ja maankäytön ohjausvälineenä, vaikka valtuuston hyväksyntä kaavalta jäikin tuolloin puuttumaan⁷.

Kaavio 9. Kankaanpään yleiskaavan organisaatiokaavio. Ohjelmaraportti. Arkkitehtitoimisto Olli Kivinen 1969.

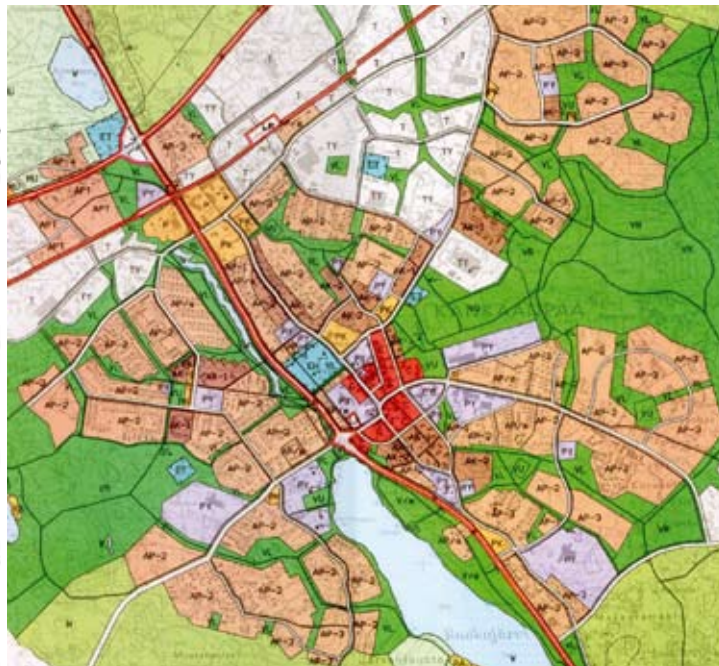
Muutos kirkonkylästä pikkukaupungiksi tapahtui Kankaanpäässä 1960-luvulta 1980-luvulle siinä määrin nopeasti, että Kivisen luoma systemaattinen kaupunkirakenne ehti suurin piirtein toteutua ydinkeskustassa, torin ympäristössä. Uusi katuverkko muotoutui Kivisen rakennuskaavan⁸ ja myöhempien asemakaavojen pohjalta. Osa vanhoista maanteistä jäi kevyen liikenteen raiteiksi osan poistuessa kokonaan systemaattisen korttelirakenteen alle. Muutos ei kuitenkaan ollut niin raju, etteikö kirkonkylävaiheesta kertovaa ajallista kerroksisuutta olisi jäljellä. Tästä vaiheesta kertovat edelleen lukuisat persoonalliset 1930–50-lukujen liike-asuinrakennukset, kun sen sijaan vaatimattomampi rakennuskanta on saanut keskustasta väistyä modernin rakentamisen tieltä. Kiihkeän 1960–70 -lukujen rakentamisen tuloksena

6 Kankaanpää oli tullut kauppalaksi vuoden 1967 alussa ja muuttui edelleen kaupungiksi vuoden 1972 alussa.

7. Kankaanpään ensimmäinen kaupunginvaltuuston hyväksymä yleiskaava on vuodelta 1992, laatijana Suunnittelukeskus Oy:n Tampereen toimisto.

8 Kankaanpään keskustan rakennuskaava vahvistui vuonna 1966 vanhentuaakseen heti seuraavan vuoden alussa kuntamoodon muuttuessa kauppalaksi. Rakennuslain mukainen ensimmäinen asemakaava vahvistui Kankaanpään keskusta 12.9.1968 niinikään Olli Kivisen toimiston laatimana.

Kuva 96.
Olli Kivisen
toimiston
laatima
yleiskaava-
luonnos 1970.

Kuva 97.
Kankaanpään
keskustaajaman
osayleiskaava
1992. Suunnit-
telukeskus Oy.

syntyi liiketaloja, kerrostaloalueita ja julkisia rakennuksia. Pientaloalueet ja teollisuusalueet levittyivät kaupunkikeskustan reunoille. Sorapäälysteinen tori ja katuverkko saivat asfaltin, ensimmäiset puistot toteutettiin ja moderni kaupunkikuva alkoi muotoutua.

Kankaanpäällä oli kasvun vuosinaan onni saada johtoonsa henkilöitä, jotka ovat arvostivat hyvää suunnittelua ja laatua rakentamisessa⁹. Julkisessa rakentamisessa käytettiin hyviä arkkitehteja jo varhain. Vuonna 1964 järjestettiin esimerkiksi arkkitehtikilpailu kansanpuisto- ja urheilualueen suunnittelusta, jonka voitti Kaija ja Heikki Sirenin arkkitehtitoimisto. Toimiston käsialaa ovat liikuntakeskus useine laajennusvaiheineen, kaupungintalo ja seurakuntakeskus. Kaavoituksen puolella käytetty asiantuntemus loi Kankaanpäähän murroksen vuosina kestävän kaupunkirakenteen, jonka puitteissa kaupunki on voinut kasvaa suhteellisen harmonisesti. Tämä koskee sekä kaupungin kaupallista ydintä että laajemmin koko keskustan yleiskaavallista kaupunkirakennetta.

Kankaanpään keskustaajaman luotu selkeä kaupunkirakenne on antanut oivan pohjan Taidekehän synnylle. Staffan Lodeniuksen mukaan toria kiertävän Taidekehän ja keskustaa lävistävän Taidepolun idea löytyi helposti: "se oli siellä"¹⁰. Jalankululle oli asemakaavassa osoitettu omia raitteja, joten reitistöä piti vain täydentää. Yleensäkin vaikuttaa siltä, että järjestynyt kaupunkirakenne antaa kaoottista paremmat puitteet taiteen esiintuomiselle kaupungissa¹¹ - ainakin mikäli kyseessä on modernismin perinteeseen

9 Legendaarinen kunnan-/kaupunginjohtaja Ennu Virtanen johti kuntaa/kaupunkia vuodesta 1953 vuoteen 1981 tyyliin "vain paras on kyllin hyvää Kankaanpäälle" Niinpä kaavoittajaksi valittiin senaikainen johtava kaavakonsultti, arkkitehti Olli Kivisen toimisto ja julkisten rakennusten suunnittelijaksi nimekkäät arkkitehdit Kaija ja Heikki Siren. Kaupungingeodeetti Esa Laakso johti maapolitiikkaa ja kaavoitusta jäntevästi vuosina 1969–2001 ja kaupungininsinööri Reijo Orhanen vastasi julkisen rakentamisen laadusta vuodesta 1965 vuoteen 1992 asti.

10 Lodeniuksen haastattelu 22.3.2004.

11 Tuovinen (1992, 76) on todennut Hilikka Lehtosen ja muiden tutkijoiden kannanottoon viitaten, että monimuotoisuuden ja selkeyden välillä on jokin tasapainosuhte, joka koetaan positiivisena ympäristöarvona. Osittain tästä on kysymys väitteessäni, että selkeä kaupunkirakenne nostaa taiteenkin paremmin esiin.

liittyvä kaupunkitaide kuten meillä valtaosin. Samoin laadukas julkinen rakennuskanta muokkaa kaupungin kokonaisilmettä ja modernin vähäeleisenä ”rauhoittaa” tilaa taiteenkin esiintuomiselle.

Taidekehä on mielestäni kokonaisuus, minkä syntyyn ja luonteeseen on paikkakunnan henkisen perinnön rinnalla vaikuttanut siis erityisesti fyysinen, rakennettu kaupunkiympäristö. Pitkäjänteinen maapolitiikka ja kaavoitus ovat tarjonneet puitteet kaupungin suunnitelmalliselle kehittämiselle ja omaleimaisen ilmeen luomiselle. Toinen puoli imagotyössä on yhteisen sävelen tunnistaminen, mikä tapahtuu vain yhdessä toimien. Tähän kaupunkisuunnittelun prosessuaaliseen puoleen paneudun seuraavassa kappaleessa.

Kankaanpään kaupunkikehityksen valossa on helppoa yhtyä professori Jere Maulan jäähyväisluennossaan Tampereen teknillisessä korkeakoulussa 21.1.2000 esittämään ajatukseen, että ”herkässä kehitysvaiheessa olevan kaupungin suunnittelu vaatii kuria ja järjestystä”. Tämän onnistuminen olikin varmasti helpompaa rationaalisen suunnittelun aikakaudella. Siirtyminen moniääniseen kommunikatiiviseen suunnitteluun ja toisaalta yrityselämän ehdoilla tapahtuvaan hankekaavoitukseen on muuttanut tilanteen. Virkaanastujaisesitelmässään Maulan seuraaja professori Staffan Lodenius¹² puolestaan kiteytti osuvasti tämän päivän yhdyskuntasuunnittelun ”kiehtovan paradoksin: Yhtä vähän kuin kaupunkoja voi suunnitella, yhtä välttämätöntä niiden suunnittelu on.”

Kuva 98.
Ilmakuva
Kankaanpään
keskustasta
vuonna 1999.

12 Lodeniuksen virkaanastujaisesitelmä 21.1.2000 Tampereen teknillisessä korkeakoulussa.

5.2 SUUNNITTELUSTA TOTEUTUKSEEN

Taylorin (1998) mukaan rationaalisen suunnittelun ihanteiden mukaisia suunnitelmia alkoi jäädä pöytälaatikkoon entistä enemmän, kun suunnittelijoilla tai hallinnolla ei ollut riittävää kytkentää toteutukseen. Oli syntynyt tilaus toteutusteorioiden kehittelyyn. (Mt., 112.) Charles Lindblom oli jo 1959 kritisoinut rationaalista suunnitteluteoriaa sen utooppisesta kokonaisvaltaisuuden tavoittelusta ja esittänyt todellisuutta lähempänä olevaa lähestymistapaa. Suunnittelun tuli olla vaiheittaista ja koostua saavutettavissa olevista osatavoitteista. Myöhemmin tämä ajattelutapa, *inkrementalismi* haastoi rationaalisen suunnittelun. (Mt., 72.) Vaatimus kaavoituksen ja toteutuskelpoisuuden samanaikaisesta arvioinnista nosti päätään 1960-luvun lopulla ja oli askel kohti nykyistä hankekaavoitusta, *public-private partnership* -hankkeita. Julkisen hallinnon suunnittelijalta edellytettiin tällaisen toiminnan vaatimusten edessä monipuolisia vuorovaikutus- ym. taitoja: Tuli ensinnäkin tunnistaa kulloiseenkin kohteeseen liittyvät toimet, luoda heihin hyvät kontaktit ja edelleen, koska päämäärät eivät useinkaan olleet täysin yhtenevät, piti suunnittelijoilla ja poliitikoilla olla neuvottelutaitoa. Vuorovaikutustaitoja alkoi edellyttää myös kansalaisten ja muiden intressiryhmien laajeneva osallistuminen suunnitteluun. 1990-luvulle tultaessa alettiin kehittää erityistä kommunikatiivisen suunnittelun teoriaa.

Vuoropuhelua vai vallankäyttöä?

Kommunikatiivisen suunnitteluteorian kehitykseen on vaikuttanut erityisesti saksalainen filosofi Jürgen Habermas, jonka kehittämä kommunikatiivisen toiminnan teoria on saanut aikaan tulkintojen kirjon ja runsaasti myös kritiikkiä. Ihanteellisessa neuvottelussa vallitsee neutraali puhetilanne, jossa ristiriidat ratkaistaan sivistyneen argumentoinnin keinoin ja ”objektiivisesti” paremman argumentaation voimalla. Yleisiä edellytyksiä aidolle vuorovaikutukselle ovat puheen ymmärrettävyys (*comprehensive*), totuudellisuus (*true*), avoimuus/ rehellisyys (*sincere*), ja oikeutus (*justified, legitimate*), kunnioitus jokaisen osallistujan ammattitaitoa kohtaan. Elleivät nuo edellytykset täyty, ei järkevä kommunikaatio ole yleensä mahdollista. (mm. Taylor 1998, 123–124.) Edellä mainittujen lisäksi tulee keskustelussa Habermasin mukaan kunnioittaa viittä tärkeintä diskurssietiikan vaatimusta: (vrt. myös Puustinen 2006, 189–190 ja Teräväinen 2006, 103–106.)

- *puolue- ja ryhmäsidonnaisuus tulee sulkea ulkopuolelle, yleisluontoisuuden vaatimus (the requirement of generality)*
- *kaikilla osallistujilla pitää olla tasa-arvoiset mahdollisuudet esittää asioita ja osallistua keskusteluprosessiin (autonomy)*
- *osallistujien täytyy tahtoa ja pystyä ottamaan vastaan itse kunkin ammattitaidon viestejä (ideal role taking)*
- *osallistujien välillä olevat valtaerot pitää poistaa niin että näillä eroilla ei ole vaikutusta yhteisymmärryksen luomiseen (power neutrality)*
- *osallistujien tulee avoimesti selittää päämääränsä ja aikomuksensa ja tässä suhteessa luopua strategisesta toiminnasta (transparency) (Flyvbjerg 2001, 90–91, oma suomennos.)*

Suunnittelu tulisi Habermasin mukaan nähdä kommunikatiivisena toimintana instrumentaalisen ja strategisen toiminnan sijaan. Kommunikatiivinen suunnitteluteoria onkin hyödyntänyt nimenomaan Habermasin instrumentaalisen rationaalisuuden kritiikkiä. Sen sijaan arvostelua on aiheuttanut Habermasin suhtautuminen ristiriitaan ja valtaan - pyrkimykseen sulkea nämä ilmiöt pois toimintatilanteesta. Ainoa ”vallan” muoto, mikä Habermasilla on mukana ideaalissa kommunikatiivisessa toiminnassa, on yllä kuvattu *force of the better argument*.

Taylorin (1998, 131–144) kuvaama *regime* -teoria lähtee siitä, että mikään rationaalinen argumentatiivisuus ei riitä, kun valta astuu kuvaan. Teorian mukaan paikallisen toimintakulttuurin mukaiset regiimit, yhteisten päämäärien puolesta toimivat koalitiot saavat vallan niin halutessaan käyttäen politiikan ja median yms. keinoja. Tämän on Flyvbjerg näyttänyt toteen kuuluisassa Aalborgin keskustasuunnitelmaa koskevassa esimerkissään. Rationaliteetti joutuu alistumaan vallalle, kun keskeiset poliittiset ratkaisut on tehty jo ennen suunnittelua edeltävää selvitystyötä. (Flyvbjerg 1998, vrt. myös Lapintie 2003a, 2004.)

Flyvbjerg onkin noussut Habermasiin pohjautuvan suunnitteluteorian keskeiseksi kriitikoksi. Teoksissaan (Flyvbjerg 1998 ja 2001) hän on pyrkinyt osoittamaan Habermasin ja koko valistuksen tradition kykenemättömäksi käsittelemään tyypillisiä valtasuhteita. Lapintien mukaan Flyvbjergin kuvaama Aalborgin esimerkki ontuu kuitenkin siinä mielessä, että se on täysin sokea ekspertiisivallalle. Flyvbjergin halukkuus nähdä suunnittelijan rationaalisuus poliittisen valtapelin ensimmäisenä uhrina tekee hänelle mahdottomaksi kohdata suunnittelija itse osana tätä poliittista valtarakennetta (vrt. myös Puustinen 2006, 191). Flyvbjerg onnistui Lapintien mukaan avaamaan suunnitteluteoriaan polun, jota hän ei itse kuitenkaan tohtinut lähteä kulkemaan. Sen seuraaminen edellyttää juuri suunnittelun asiantunteumuksen ottamista tarkemman analyysin kohteeksi yrittämättä nostaa sitä päivänpolitiikan yläpuolelle. Foucault'n mukaan valtaa tuotetaan juuri päivittäin niiden lukuisten strategioiden ja taktiikoiden kautta, joita suunnittelun tilanteet tarjoavat. (Lapintie 2003a.)

Flyvbjerg (2001) on verrannut Jürgen Habermasin ja toisen viime vuosikymmenten keskeisen filosofin, ranskalaisen Michael Foucault'n¹³ ajatuksia vallasta ja vapaudesta sekä kuvannut em. toistensa ajatukset hyvin tunteneiden teoreetikoiden välistä keskustelua. Foucault työskentelee tradition parissa, mikä keskittyy valta-analyysissaan ristiriitaan ja jolla on juurensa Aristoteleessa, Machiavellissa ja Nietzschesä. Habermas puolestaan edustaa konsensuksen etsimiseen keskittyvää traditiota, joka pohjautuu Kantin kautta Platoniin. Foucault on syyttänyt Habermasia utopistiksi kun taas Habermas Foucaultia kyynikoksi ja relativistiksi. Tämä kiistely ei Flyvbjergin mielestä johda mihinkään edustavathan molemmat melko puhdasverisesti omaa tieteenfilosofista traditiotaan. Vallan termeillä olemme puhumassa strateginen vastaan järjestelmä (*strategic versus constitution*), kamppailu vastaan säätely (*struggle versus control*) ja ristiriita vastaan yhteisymmärrys (*conflict versus consensus*) -ajattelusta. (Flyvbjerg 2001, 108–109.)

Suhteessa ristiriitaan ja valtaan on Flyvbjerg kääntynyt ajattelussaan Foucault'n puoleen. Habermas on, ehkä saksalaisesta taustastaan johtuen nähnyt ristiriidat vaarallisina ja potentiaalisina sosiaalisen järjestyksen tuhoajina. Kuitenkin ristiriidat juuri pitävät modernin demokraattisen yhteiskunnan yhdessä ja ovat demokratian peruspilareita. Foucault'laisessa tulkinnassa konfliktin tukahduttaminen on vapauden tukahduttamista, koska etuoikeus osallistua ristiriita- ja valtataisteluun on osa vapautta. Flyvbjergin viisaan johtopäätöksen mukaan vahva demokratia onkin varmin tae ristiriitojen ilmaantumiselle, yleistä konsensusta se ei takaa. Demokratian vahvan ymmärtämisen tulee siksi perustua ajatteluun, joka sijoittaa ristiriidan ja vallan sen keskiöön, kuten Foucault tekee ja Habermas ei tee. (Flyvbjerg 2001, 109.)

Omasta, muutoinkin jo varsin monisyydestä tutkimusasetelmastani olen joutunut rajaamaan sinänsä kiehtovan ja tutkimiini ilmiöihin vaikuttavan valta-aspektin tarkemman analyysin pois. Onko rajausta sille, että tutkimukseni liittyy pikemminkin habermasilaiseen modernistista optimismia jatkavaan tutkimusperinteeseen kuin muodikkaaseen foucault'laiseen näkemykseen? Itseäni kuitenkin lohduttaa, että rajausta on tehty tietoisena ristiriidan ja vallan keskeisestä olemassaolosta yhteiskunnallisissa ilmiöissä, mistä syystä olen tässä halunnut kurkistaa yhdyskuntasuunnittelun teoriaan myös siltä osin. Kommunikatiivinen suunnittelu ei suinkaan ole Kankaanpäässä poistanut ristiriitoja ja valta-

13 Yhteiskuntateorian valtavirtoihin sijoitettuna Habermas edustaa weberiläistä toimintateoriaa ja Foucault rakenneteoriaa, joka pohjautuu mm. Marxin ja Durkheimin ajatteluun (Lapintie tohtoritalissa 16.3.2004).

kysymyksiä tulen sivuamaan myös tutkimuskohteeni osalta. Kommunikatiivisuuden arvo ei olekaan yksiläkisen, kaikille sopivan totuuden löytymisessä vaan keskustelussa, pahimpien särmiä hiomisessa ja parhaimmillaan sitoutumista edistävässä vuorovaikutuksessa.

Todellisuus haastaa hierarkkisen järjestelmän

Suomessa erityisesti Raine Mäntysalo ja Kaj Nyman ovat kritisoineet hierarkkista kaavoitusjärjestelmää, koska todellisessa elämässä maankäyttötarpeet voivat syntyä vain yksityiskohtaisimmalla, elävän elämän tasolla. ”Siten lähes pahin mitä suunnittelussa voidaan tehdä on vetäytyä kaavajärjestelmän hierarkkisuuden taakse ja selittää, että maailma on kunnossa, kun asemakaava noudattaa yleiskaavaa, joka noudattaa maakuntakaavaa, joka on valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden mukainen” (Mäntysalo & Nyman 2001, 47).

Inkrementalismi ja hankekaavoitus ovat perustavaa laatua olevassa ristiriidassa rationaalisen, hierarkkisen suunnittelujärjestelmän kanssa. Käytännön maankäytön suunnittelussa joutuukin jatkuvasti pohtimaan, miten tiukka kaavan tulee olla, jotta se takaisi riittävän hyvän ympäristön tai miten välttää sen tulisi olla, jotta sitä ei ensimmäisen toteutuvan hankkeen yhteydessä joutuisi heti muuttamaan. Millaiset kaupunkisuunnittelun pelisäännöt olisivat riittävät, mutta toisaalta eivät rajoittaisi liikaa? Maakuntakaavoituksessa tämä lienee jo oivallettu, kun kaavat ovat muuttuneet entistä yleispiirteisemmiksi ja kaavojen sitovuutta on oleellisesti vähennetty.

Anne Haila on erottanut suunnittelun kaupunkirakentamisesta, mikä tarkoittaa suunnitelmien toteuttamiseksi tarpeellisia monilukuisia toimenpiteitä; lunastuksia, ostamista, myymistä, korvauksien maksamista, sopimusten tekoa, rahoitusjärjestelyjä, rakentamista. Osallistuessaan suunnitteluprosessiin kaupunkilaiset osallistuvat vain pieneen osaan kaupunkirakentamisprosessia. Hailan hongkongilaisen kollegan yksi ainoa kysymys asettaa kyseenalaiseksi koko suomalaisen hierarkkisen kaavoitusjärjestelmän: Miten suomalaiset suunnittelijat voivat tietää mitä kannattaa rakentaa? Sikäläisessä kulttuurissa vain talous sanelee ratkaisut. Myöskään kadun miehellä tuskin on sanaa sanottavana. (Haila 2002.)

Hieman toisesta näkökulmasta ovat asiaa tarkastelleet Mäntysalo ja Nyman (2001), joiden mukaan maankäyttö- ja rakennuslakiin sisältyvät ristiriidat paljastuvat suunnittelukäytännöissä, kun laissa ei tehdä eroa kaavoituksen ja suunnittelun välillä. Ylevät suunnittelutavoitteet kulminoituvat laillisuuskysymyksiin, kaavoituksen ongelmiksi. Kaavoittaja¹⁴ maalaa valheellisin havainnekuvin eteemme kuvan tavoitellusta tulevaisuuden tilanteesta eikä suinkaan pahimmasta mahdollisesta kaavan sallimasta lopputuloksesta. Mäntysalo ja Nyman (2001, 61) teroittavat, että toteutuva *kaavapäätös* on oleellinen, eikä suinkaan *suunnittelupäätös*, jota havainnekuva representoi.

Mäntysalon ja Nymanin (2001) näkemykseen siitä, että myös MRL:n voimaan tulon ajoitus oli ongelmallinen, on kaavoittajana helppo yhtyä. Kaavoitusvalta annettiin kunnille tilanteessa, jossa kuntien talous oli kurjistunut ja kuntien välinen kilpailu kiristynyt. Pyrkimys kokonaisvaltaiseen tulevien ympäristömuutosten hallintaan on saanut väistyä ja tilalle on tullut maankäytön suunnittelun välineellistyminen kunnan taloudellisen toiminnan aktivoijaksi. (Mt., 36–37.) Intressilähtöisessä suunnittelussa kokonaisnäkemys helposti hämärtyy. Suunnittelu-sanan esiintyminen MRL:n tavoitepykälissä antaa kuitenkin ymmärtää, että suunnittelu-asiantuntijoiden työ olisi arvokasta. ”Lain *hengen* noudattaminen on yhdenmukainen tarkoituksenmukaisuutta tavoittelevan suunnittelun kanssa. Lain *kirjain* kuitenkin luo tilaa

14 Tai pikemminkin kaavamuutoksen hakija, joka esittää päämääränsä myyville kuvilla, jotka sitten osoittautuvatkin utopiaksi (oma huomautus).

epätarkoituksenmukaiselle suunnittelulle, sillä se tunnistaa vain laittomuuden¹⁵ – ei epätarkoituksenmukaisuutta sinänsä” (mt., 81). Mäntysalo ja Nyman ja haastavat ympäristöministeriön ottamaan kantaa tulkintoihin. Heidän mukaansa tällöin maankäytön suunnittelijat kunnissa voisivat kokea, etteivät he ole yksin edustamassa ympäristön laatua vaan suunnittelun asiantuntemuksella on yhä merkitystä. (Mt., 72–73.)

Osaammeko suunnitella vain kasvua?

Juho Rajaniemi (2006) käsittelee väitöstutkimuksessaan *Kasvun kaavoitus* kriittisesti jatkuvan kasvun ideologiaa eli sitä, että kasvu nähdään itsetarkoitukseksi, joka tuo mukanaan ainoastaan positiivisia seurauksia yhteiskunnan ja kaupunkien kehitykseen. Rajaniemi on tarkastellut kaavoitusstrategioita kasvun oikeuttamisen näkökulmasta ja löytänyt *kaavoituksen 4H:n*:

** Heroistinen kaavoitus: kasvu professionaalisenä mahdollisuutena. Kaavan suunnittelija on kaikkivoipa, muut tunnustavat kaavoittajan aseman ja luottavat hänen kykyihinsä. ”Kasvun kaavoittaminen on antanut heroistiselle kaavoittajalle mahdollisuuden sankarillisiin suunnitelmiin.” (Mt, 83–95, 185.)*

** Hierarkkinen kaavoitus: kasvu yleisenä etuna. Kaavojen oikeutus ei perustu enää kaavan laatijan persoonaan, vaan byrokratiaan, joka nojaa toimivaltansa lakiin. Kansalaisten rooliksi jää kuuliaisuus lain edessä. (Mt., 122–135, 185.)*

** Holistinen kaavoitus: kasvu tieteellistettynä lähtökohtana. Kaavoitukseen liittyvät tehtävät laajenevat ja suunnittelupöydillä analysoidaan entistä laajempaa kirjoa elämän osa-alueista. Kaavoituksen tieteellistäminen pitää sisällään ajatuksen tiedon manipuloinnista vallanpitäjien tarkoituksiin. (Mt. 143–157, 186)*

** Hektinen kaavoitus: kasvu taloudellisena elinehtona. Kilpailun kiristyessä ja väkiluvun laskiessa kaavoitus lähtee tukemaan elinkeinoelämän yksittäisiä hankkeita. Hektisessä (hanke)kaavoituksessa kuntien ja yritysten intressit ovat samansuuntaiset ja kaavoitusorganisaatioon kohdistuu uudentyyppisiä paineita. (Mt., 163–176, 186–187.)*

Kaikille näille on ominaista työskentely kasvumyönteisten arvojen pohjalta. Kaavoitusorganisaation on vaikea poiketa kasvuyhteiskunnan tavoitteista. ”Tavoitellessaan muita kuin kasvuyhteiskunnan arvoja kaavoitusorganisaatio vaarantaa uskottavuutensa yhteiskunnan ja niin kutsutun yleisen edun palvelijana” (mt., 125). Rajaniemi kuvaa osuvasti nykypäivän kaavoituksen tilannetta, kun pienetkin elinkeinoelämän hankkeet nähdään lupauksina uudesta kasvusta. Tällöin kaavoituksen tehtäväksi jää vastata hankkeisiin ja laatia kaavat ”palokuntatyönä”. Julkinen sektori ei enää toimikaan säätelijänä vaan yritysten kumppanina, joka perustelee ratkaisujaan talouskasvun aikaansaamisella. Lopulta kaavoitusjärjestelmä on Rajaniemen mukaan aivan yhteiskuntamme näköinen ja kasvuyhteiskunnassa kasvun kaavoitus on täysin oikeutettua, vaikkakaan se ei pohjimmiltaan ole ihmisarvon mukaista. (Mt., 192–193.)

Kimmo Lapintie (2006, 10) on tarkastellessaan kaupungista käytettyjä sanoja, ”uinuvia metaforia”, havainnut, että puhuessamme kaupungin kasvusta liitämme siihen yhä agraariyhteiskunnasta tutun arvomaailman. ”Kasvava kaupunki on ’terve’ yksilö, toisin kuin ’kitukasvuinen’ tai suorastaan ’kuihtuva’ kaupunki.” Lapintie kysyy, millä sanalla kuvaisimme kaupunkia, joka päättäisikin satsata määrän sijasta

15 Tässä Mäntysalo ja Nyman viittaavat MRL:n säädöksiin delegoida lopullinen kaavapäätösten teko kunnille ja kaavavalitusten muuttuneeseen käsittelyyn. MRL on korvannut tarkoituksenmukaisuusharkinnan laillisuusharkinnalla. Jos kukaan ei valita kaavasta, se saa olla minkäläinen tahansa. Ympäristön pelastaa vai hyvä suunnittelu. (Mäntysalo & Nyman 2001, 63–64.)

laatuun? "Voisimmeko puhua 'laatukaupungeista' ja asettaa ne vastatusten 'kasvukaupunkien' kanssa. Emme ainakaan tällä hetkellä. 'Laatukäytäväkin' on meille 'kasvukäytävä'."

Lapintien ajatus on kaunis, mutta idealistinen oikeasti kuihtuvissa kaupungeissa¹⁶, joiden resurssit tuskin sallivat kovin korkeaa laatuakaan. Eri asia on, jos on todella kyse mahdollisuudesta valita, esimerkiksi päättämällä väkiluvun kasvun säätelystä kasvukaupunkien kehyskunnissa.

Ydinkeskustaprojektia käynnistettiin Kankaanpäässä 1990-luvun alun lamavuosien jälkeen. Tuolloin meillä kyllä todettiin realistisesti, että parempi kaupunkiympäristö ei synnykään enää uudisrakennushankkeiden myötä vaan siihen tulee tähdätä olevaa ympäristöä kohentamalla. *Keskustayrittäjäillassa* 28.4.1998 haastoin osallistujat keskustelemaan Kankaanpään tulevaisuuden visioista. Esitin kolme mahdollista tulevaisuudenkuvaa: lievästi kasvavan, ennallaan pysyvän ja väkeään menettävän kaupungin vision. Jälkimmäiseen liittämäni optimistissävyinen kysymys *Miten kuihtua kauniisti?* herätti etupäässä hämmennystä yleisön joukossa.

Vaativat resurssit näkyvät kaavoittajan arjessa monin erin tavoin. Esimerkiksi liiketonttia varattaessa tontinvarauskilpailun järjestäminen laatukilpailuna tuntuu vaikealta; paikallisia sijoittajia kohtaan nähdään kohtuuttomana teettää suunnitelmia "turhaan", jos kohdetta ei saakaan toteutettavakseen. Menettelytavat ovat täysin riippuvaisia kontekstista. Kasvun alueilla ja institutionaalisten sijoittajien ollessa kyseessä nähdään satsaukset kilpailuun luonnollisena osana liiketoimintaa. Tällöin voidaan vaatia ja tulisi myös syntyä parempaa laatua. Pikkukaupungin todellisuus on toisenlainen. Jos kaupunginarkkitehti vaatii kohteelta vaikkapa parempaa esteettistä laatua ja ympäristöön sopivuutta, käännytään helposti poliitikkojen tai kuntajohdon puoleen. Vaatimukset on saatava kuriin, tai kohteen toteutus vaarantuu. Pienillä katteilla pelatessa euron lisäys neliöhintaan on mahdoton. Strategioita ei muisteta, kun kehittäjä ilmaantuu ja potentiaalinen rakennushanke odottaa toteutumistaan. Näin on nimenomaan heikkenevän talouden tilanteissa – toleranssia ei ole lainkaan. (Vrt. Taylor 1998, 108.)

Näissä olosuhteissa olenkin pitänyt omana periaatteenani, että "ilo pitää repiä irti sieltä mistä saa" eli jokaisen näköpiirissä olevan hankkeen yhteydessä tulee pohtia, miten toteutukseen saisi jotakin lisäarvoa. Keinoina on käytetty milloin eri tahojen yhteisen suunnittelukilpailun järjestämistä, milloin hankkeistamista monialaiseksi EU-projektiksi. Omassa toimintaympäristössäni on lisäksi taiteen esiintuominen ollut luonteva tapa alleviivata laatua, edellyttäen luonnollisesti, että em. hankkeistamisessa on onnistuttu.

Strategisen suunnittelun idea

Oma urani yhdyskuntasuunnittelijana on jo niin pitkä, että kokemuspiiriini kuuluu myös kuntasuunnittelun¹⁷ aika, mitä suoraan sanoen olen aika ajoin kaivannut. Kunnan toiminnan, talouden ja maankäytön suunnittelun tuli 1970-luvulla kulkea käsi kädessä ja suunnitelmat kirjattiin viiden vuoden aikajänteellä kuntasuunnitelmaan. 1980-luvulla tilanne alkoi muuttua. Kaj Nymanin (2003) mukaan tuolloin siirryttiin rahan kulttuuriin ja liiketoiminta otettiin esikuvaksi julkisessa hallinnossakin. Kunnissa luovuttiin suunnittelun pitkäjänteisyydestä, joka Nymanin mukaan ei koskaan ollut ollutkaan muuta kuin illuusio. Kuntalain uudistuksessa 1990-luvulla suunnittelu-sana jätettiin kokonaan pois. Tilalle tulivat toiminta-ajatuksot, visiot ja strategiat, jotka kuitenkin myös ovat suunnittelua, toisella nimellä vain. (Nyman 2003, 85–87.)

Markku Sotarauta (1999a, 93) on kuvannut klassista strategista suunnittelua luonteeltaan analyttiseksi, systemaattiseksi ja laskelmoivaksi. "Sen perusviesti on usein selvä; mitä pitää tehdä, missä järjestyksessä

16 Suomen Kuntaliittokin (2002) on havahtunut ohjeistamaan väestötappiokuntien kaavoitusta oppaallaan "Selviytymisen käsikirja maankäyttäjille. Miten varautua vähenevään kysyntään?"

17 Vrt. esim. Jauhiainen & Niemenmaa 2006, 25, 231–233.

ja miten. Yksinkertaistaen voisi todeta, että strategisessa suunnittelussa luodaan haluttu kuva tulevaisuudesta (visio), visiota toteuttavat aiotut strategiat, strategiset tavoitteet sekä strategioita tukevat ensimmäiset toimenpiteet.” Sotarauta on koonnut klassisen strategisen suunnittelun piirteitä eri tutkijoilta. Strategisen suunnittelun käyttö on perusteltua, sillä sen on koettu auttavan:

- vahvistamaan prioriteetit,
- selkiyttämään tulevaisuuden suunnan, tukemaan yli vaalikausien ja yksittäisten budjettien ulottuvan vision luomisessa,
- tekemään päätöksiä tänään huomisen valossa,
- kehittämään raamit päätöksenteolle,
- ratkaisemaan merkittäviä organisationaalisia ongelmia,
- parantamaan organisaation toimintaa,
- kohtaamaan nopeasti muuttuvat olosuhteet, tarttumaan haasteisiin,
- kehittämään ryhmätyötä ja osaamista,
- tekemään strategisesta ajattelusta ‘todellisen, käsin kosketeltavan’,
- tunnistamaan oman organisaation roolin,
- tuomaan suunnitteluun laajemman osallistumisen,
- parantamaan suorituskyyä ja kilpailuasemaa. (Sotarauta 1999a, 92.)

Strategisen suunnittelun pullonkauloiksi muodostuvat usein seuraavat, kaikille strategiatyöhön ja sen tulosten seurantaan osallistuneille tutut ilmiöt:

- abstrakti ajattelu on vaikeaa yhdistää operatiivisiin käytännön asioihin
- yksittäiset päätökset tehdään irrallaan laadituista strategioista
- ei syntynyt uusia ideoita, kirjattiin vain olevia
- suunnittelussa on tavoitteena itse suunnitteludokumentti eikä niinkään toiminta
- toimijat eivät osallistu strategian laadintaan, sitoutuminen puuttuu (Mt., 93.)

Ongelmia on pyritty ratkomaan kehittämällä strategista suunnittelua vuorovaikutteisempaan suuntaan. ”Klassisen strategisen suunnittelun tilalle onkin usein tarjottu lähestymistapaa, joka korostaa prosessia. Tällöin lähdetään siitä, että kehittäminen lähtee organisaation sisältä, ja että se nousee pääasiassa alhaalta ylös.”¹⁸ Tässäkin Sotarauta näkee omat vaaransa. Jos uskotaan, että prosessi hakee itse suuntansa, ei ehkä kiinnitetä riittävästi huomiota tulevaisuuden suuntien etsintään. Kommunikatiivisessa suunnittelussa korostetaan yhteisymmärryksen löytämistä. Se nähdään rationaalisempaan kuin asetettuun tulostavoitteeseen pyrkiminen. Sotarauta paljastuikin strategisen suunnittelun vankaksi kannattajaksi todetessaan: ”Jos pudotaan kommunikatiivisen suunnittelun ansaan, unohdetaan tavoitteellisuus ja prosessin määrätietoinen kuljettaminen haluttuun suuntaan.” (Sotarauta 1999a, 95–97.)

Habermas (1997, 285) on havainnollistanut nelikentällä (kaavio 10) instrumentaalisen, strategisen ja kommunikatiivisen toiminnan piirteitä suhteessa toiminnan suuntaan (menestys/ yhteisymmärrys) ja toimintatilanteeseen. Menestykseen tähtäävä toiminta voi olla joko instrumentaalista tai strategista. Sen sijaan Habermasin teorian keskiössä oleva kommunikatiivinen toiminta suuntaa ymmärrykseen. Strateginen ja kommunikatiivinen toiminta ovat luonteeltaan sosiaalisia kun taas perinteinen instrumentaalinen toiminta on ei-sosiaalista. (vrt. myös Staffans 2004, 50–51.)

18 Kankaanpään kaupungissa toteutetut strategiatyöt vuosina 1995 ja 2006 poikkesivat lähestymistavaltaan toisistaan. Vuonna 1995 prosessi toteutettiin ”alhaalta ylös” lähtien työyksiköiden ja lautakuntien ideoista ja päätyn yhteiseen tulevaisuudenvisioon, sisällöltään varsin oivaan ja konkreettiseen sisältävään ”tuulimyllykirjaan”. Vuoden 2006 strategiatyön keskiössä olivat valtuutetut ja johtavat viranhaltijat, joiden konsulttivetoisen seminaarityöskentelyn tuloksena saatiin aikaan Kankaanpään kaupungin strategia 2006 (www.kankaanpaa.fi).

Toiminnan suunta Toimintatilanne		
	pyrkii menestykseen	pyrkii yhteisymmärrykseen
ei-sosiaalista	instrumentaalinen toiminta	
sosiaalista	strateginen toiminta	kommunikatiivinen toiminta

Kaavio 10. Jürgen Habermasin nelikenttä havainnollistaa strategisen ja kommunikatiivisen toiminnan eroja suhteessa toimintatilanteeseen ja toiminnan suuntaan (Habermas 1997, 285).

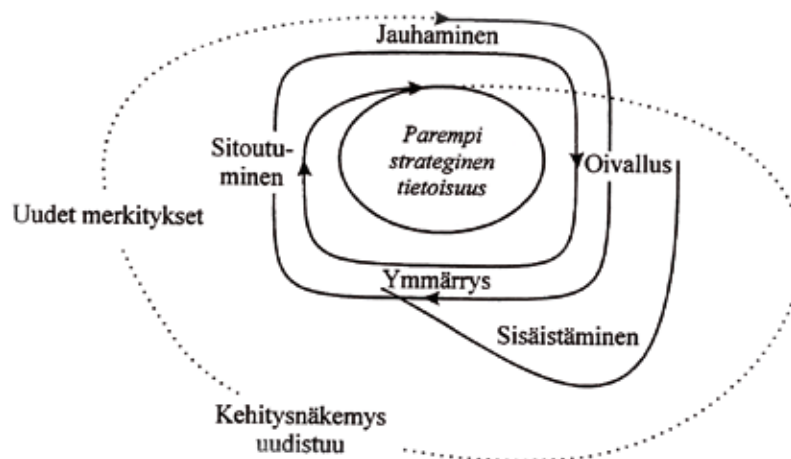
Suhteessa strategiseen toimintaan Lapintie (2003a) on luonnehtinut Habermasia puristiksi. ”Habermasin mukaan kommunikatiivinen toiminta tuhoutuu siinä silmänräpäyksessä, kun joku toimijoista päättääkin käyttää kommunikaatiota lähinnä strategisten päämäärien ajamiseen” (mt., 20).

Habermasin haaste suunnittelijoille on siten sellaisen prosessin rakentaminen, jossa strategista ajattelua voidaan rajoitetusti käyttää hyväksi, mutta jossa kukaan osanottajista ei orientoidu strategisesti, eli yritä käyttää prosessia vain omaksi hyödykseen. Osallistujien tulisi siis kyetä näkemään strategisen ajattelun periaatteellinen rajoittuneisuus voidakseen orientoitua kohti yhteisymmärrystä.

Lapintie katsoo, että keskittyminen vain strategisen ajattelun kehittämiseen samalla sulkee suunnittelijalta tai päätöksentekijältä ovet kommunikatiiviseen toimintaan. ”Silloin on turha odottaa eri toimijoiden ’sitoutuvan valittuihin strategioihin’. Kiistat eivät ratkea vaan pikemminkin kärjistyvät.” (Lapintie 1999, 8.)

Sotarauta (1999b) tarjoaa ennakoitavien ristiriitojen lieventämiseen strategisen tietoisuuden käsitettä. Strategian laadintavaiheessa tarvitaan jauhamista, jatkuvan keskustelun kautta oivallusta, henkilökohtaisen oivalluksen kautta syntyy ymmärrys. Tämä tapahtuu hitaasti askel askeleelta eikä välttämättä yhden suunnittelukierroksen aikana. Ellei asioita sisäistetä näiden vaiheiden kautta, ei voi myöskään odottaa syntyvän sitoutumista. Syntyvä strategisen tietoisuuden tila ei kuitenkaan ole staattinen vaan jatkuvasti uudistuva ajattelun ja kommunikaation prosessi.

Kaavio 11.
Strategisen
tietoisuuden
syntymisen
ydin (Sotarauta
1999b, 154).

Mäntysalo ja Nyman ovat päätyneet kyyniseen, mutta tarkemmin ajateltuna varsin oikeaan osuneeseen analyysin strategisesta suunnittelusta. Heidän mukaansa (2001, 29–31) suunnittelun toimintaympäristö on yleensäkin täynnä ristiriitaisia viestejä, jolloin toiminta on altis *patologisoitumiselle*. Esimerkiksi käy suhtautuminen maankäytön strategiseen suunnitteluun. Siihen voidaan käyttää paljon voimavaroja, mutta silti yksittäisissä ratkaisuissa voidaan strategiat jättää toistuvasti huomiotta. Paradoksaalista on, että silti ei kyseenalaisteta strategisen suunnittelun mielekkyyttä. Kunnallispolitiikan on teeskenneltävä strategisuutta näyttääkseen legitimiiltä ja vieläpä teeskenneltävä, ettei se teeskentele. Keskustelu näennäisstrategisuudesta torjutaan.¹⁹

Edellä kuvattu strateginen ja kommunikatiivinen suunnittelu ovat edenneet niin teoriassa kuin käytännössäkin samanaikaisesti. Lähestymistavat sekoittuvat elävässä elämässä keskenään: määrätietoisimpaankin strategiseen suunnitteluun tarvitaan ainakin ripaus kommunikatiivisuutta ja tuskin kommunikatiivista prosessia pystytään täysin irrottamaan strategisuudesta, onhan prosessilla aina jokin tavoite (vrt. Fornäs 1998, 173). Strategisen suunnittelun onnistuminen edellyttää sitoutumista, mikä puolestaan tarvitsee kommunikatiivisia käytänteitä. Käytäntö on kuitenkin, ainakin Kankaanpäässä, osoittanut, että mikäli strategiat liikkuvat liian yleisellä tasolla, niihin sitoudutaan huonosti. Strategiaan kirjattuun konkreettiseen toimenpiteeseen on helppo tarttua, kun sen sijaan yleispiirteinen tavoite edellyttää asian avaamista uudelleen ja jalkauttamista käytäntöön yleensä uuden kommunikatiivisen prosessin kautta.

Kaupunkisuunnittelijan monet roolit

Katsottaessa ajassa taaksepäin on asiantuntijoita kaupunkien suunnittelussa ollut vähemmän ja vähemmän. Lopulta jäljelle jää vain ydin, esteettinen asiantuntemus, joka on ollut kaupunkisuunnittelussa keskeinen antiikin ajoista nykypäivään. Painotukset ovat vaihdelleet, mutta lyhyitä viime vuosisadan jaksoja lukuun ottamatta on fyysinen muodonanto ollut keskiössä. Asiantuntemuksen asema ja suhde suunnittelun kenttään on ollut keskeinen muuttuja yhdyskuntasuunnittelun teorian paradigmoissa, olipa kyseessä suunnittelun objektiin tai suunnitteluun toimintana liittyvät teoriat (*theory in planning/ theory of planning*).

Taylorin (1998) mukaan yhdyskuntasuunnittelijalla (*planner*) on sodanjälkeisissä suunnitteluteorioissa ollut kolmenlainen rooli: taiteilijan, rationalistisen (tilasto)tieteilijän ja kommunikaattorin roolit. Normatiivisen suunnitteluteorian²⁰ aika asetti suunnittelijalle melkoiset vaatimukset ja vastuun. Suunnittelijalla tuli olla kyky koota yhteen ja luoda synteesi kaikista kaupungin kehitykseen liittyvistä näkökohdista sekä kyky integroida kaikki nämä näkökohdat luovalla tavalla yhteen suunnitelmaan. Toinen myöhemmin paljon kritisoitu piirre sodanjälkeisessä suunnitteluteoriassa oli kuvitelma siitä, että suunnittelun päämäärien suhteen vallitsee yhteisymmärrys. Elämään jäi käsitys yleisestä edusta ja suunnittelijoista sen asiantuntijoina. Suuri osa suomalaisista kaavoittajista tunnistaa työssään edelleen kokonaisvaltaisuuden tavoittelun samoin kuin pyrkimyksen puolustaa ns. yleistä etua, mitä se sitten itse kullekin tarkoittaakaan (vrt. Puustinen 2004 ja 2006).

19 Mäntysalon ja Nymanin mukaan patologioista kertoo myös, että kuin yhteisestä sopimuksesta ollaan olevinaan kuin todellinen päätösvalta maankäytön asioissa olisi poliitikoilla, joilla on kuitenkin varsin harvoin riittävää asiantuntemusta tai aikaa paneutua maankäytön kysymyksiin. Viranhaltijoiden määrittely- ja suunnitteluvallalta on Mäntysalon ja Nymanin mukaan todellisuutta. Samoin käy osallistumisprosesseissa, joissa todellinen vaikuttaminen on vaikeaa ja kuntalaiset jäävät kuunteluoppilaan asemaan. Näennäinen legitimiisyys kuitenkin toteutuu. (Mt., 30–31.) Itse en allekirjoita sentään aivan näin kyynistä asennetta.

20 Normatiiviselle suunnittelukäsitykselle oli ominaista 1. Utooppinen kokonaisvaltaisuus (Utopian comprehensiveness), 2. Antiurbaani estetiikka (Anti-urban aestheticism), 3. Tiukan järjestelmällinen näkemys kaupunkirakenteesta (A highly ordered view of urban structure) ja 4. Oletettu yhteisymmärrys suunnittelun päämääristä (Assumed consensus over the aims of planning) (Taylor 1998, 22–35. Oma suomennos).

1960-luvulla tapahtunut käänne normatiivisesta design -traditiosta systeemiteoreettiseen ja rationaaliseen suunnitteluun edellytti muutosta suunnittelijoilta vaadittuun osaamiseen; tarvittiin useiden eri alojen asiantuntemusta. Asiantuntijuuden kannalta näillä traditioilla oli kuitenkin myös paljon yhteistä. Suunnittelijoiden ajateltiin omaavan erityisiä kykyjä ja taitoja, asiantuntemusta jollaista ei ollut tavallisella kadun ihmisellä. Heillä piti olla *eksperttiisiä*. Yhteistä oli myös usko suunnittelun hyödyllisyyteen eikä asiantuntemuksen tarvetta kyseenalaistettu. (Taylor 1998, 160–161.)

Kommunikatiivisen käänteen myötä kaupunkisuunnittelija on Taylorin (1998) mukaan muuttunut mahdollistajaksi (facilitator), joka antaa tilaa muiden tahojen näkemyksille siitä, millainen kaupungin tulisi olla. Suunnittelijoilla ei ole parempaa kykyä nähdä, mikä on hyvä ympäristö, vaan se on kiinni arvoista. Kuitenkin heillä pitää erityinen kyky johtaa päätöksentekoon johtavaa prosessia ja kenties tuoda neuvottelupöytään jotain erityisiä tietoja auttaakseen ryhmää lähestymään suunnittelun ratkaisuja. (Mt., 161–162.) Lapintie (2001, 17) muistuttaa, että lisäksi ”ammattisuunnittelijan professionaalisen velvollisuutena on yleensä toimia ei-läsnäolevien osallisten puhemiehenä eli arvioida suunnitelman hyväksytävyyttä myös heidän kannaltaan.” Olisiko tässä nyt kuitenkin puhe yleisestä edusta, millä käsitteellä itse ymmärrän juuri heikompien, hiljaisten ja muutoin etujaan puolustamaan kykenemättömien huomioon ottamista sekä ns. pehmeiden arvojen puolustamista suunnittelussa?

Käänne kommunikatiiviseen suunnitteluun on joka tapauksessa merkinnyt kenties historian suurinta muutosta suunnittelijalta vaadittavan asiantuntemuksen suhteen²¹. Samalla perinteinen asiantuntijuus on asetettu enemmän tai vähemmän kyseenalaiseksi. Hanna Mattilan (2003a) mukaan kommunikatiivisen suunnittelun teoreetikot, erityisesti Patsy Healey, ovat korostaneet, ”ettei suunnittelijoilla voida itsestään selvästi ajatella olevan neutraalia asiantuntijatietoa, johon suunnittelijan auktoriteettiaseman voisi perustaa, mistä syystä myös asiantuntijoiden näkemykset olisi alistettava kommunikatiiviselle päätöksentekoprosessille.” Shamaanisuunnittelijoiden²² ohitse on aika siis ajanut jo kauan sitten. Vuorovaikutus eri toimijoiden ja sidosryhmien kanssa on noussut ratkaisevaan rooliin ja suunnittelu on muuttunut lukuisien asiantuntijoiden, maallikoiden ja sidosryhmien yhteisten prosessien johtamiseksi. Vahva vuorovaikutteisuuden vaatimus on kirjattu Suomessa myös vuonna 2000 voimaan tulleeseen maankäyttö- ja rakennuslakiin.

Aija Staffans on väitöskirjassaan Vaikuttavat asukkaat (2004) koonnut esittämiensä suunnittelu- ja toimintateorioiden pohjalta yhteenvedon syistä, miksi vuorovaikutus on tavoiteltavaa:

- *vuorovaikutus lisää ymmärrystä ihmisten välillä,*
- *vuorovaikutus tukee tiedonrakennusta erilaisten näkökulmien välillä, mahdollistaa hiljaisen tiedon jakamisen,*
- *vuorovaikutus innostaa ja inspiroi, mikä tukee innovatiivisuutta,*
- *vuorovaikutus vahvistaa luottamusta kasvattaen yhteisön sosiaalista pääomaa ja*
- *vuorovaikutus laajentaa asiantuntijuutta dynaamisemmaksi. (Mt., 104.)*

21 Mielenkiintoinen ja arkkitehtien ammattikuvan kannalta keskeinen on Sari Puustisen huomio suunnittelijaprofessioiden statuseroista. Abbotia lainaten hän toteaa, että kunkin profession sisällä tai sen piirissä eniten arvostettuja ovat ne henkilöt, jotka työskentelevät puhtaammin professionaaliossa ympäristössä, abstraktin tiedon parissa. Työn valtuutus ja suuren yleisön hyväksyntä hankitaan kuitenkin viime kädessä asiakastyöllä, jota tekevät Abbotin mukaan profession sisäisessä hierarkiassa vähiten arvostusta nauttivat käytännön työntekijät (esim. kaavoittajat). Tämän katsotaan johtuvan siitä, että työssään he joutuvat eniten tekemään ammatillisia kompromisseja. (Puustinen 2002.) Tällainen ajattelutapa on mielestäni vallalla edelleen. Arkkitehtikunta ei todella ole vielä itsekään sisäistänyt muuttunutta maailmaa. Onko tässä myös yksi syy siihen, ettei kaavoittajiksi ole ollut viime vuosina tungosta sekä siihen, etteivät arkkitehdit pyri rakennuttajatehtäviin tai hallinnollisiin tehtäviin. Niissä joutuu ammatillisten kompromissitilanteiden eteen jatkuvasti, puolustamaan arkkitehtuurin arvoja moniäänisessä vuoropuhelussa. Mutta toisaalta - siellä päätökset tehdään, kysyntä arkkitehtuurille luodaan.

22 Lapintien (mm. 2003a, 15) käyttämä käsite tarkoittaa perinteistä suunnittelijaa, joka näkee professionsa kannalta uhkana sekä ”kähmivät” luottamushenkilöt että asukkaat, joiden kanssa seurustelu on hukattua aikaa.

Taylorin ajatus suunnittelun paradigmuutoksista tavoittaa Mattilan (2003a) mukaan jotakin olennaista suunnittelun luonteen ja suunnittelijalta vaadittavan ammattitaidon muutoksista. Nämä muutokset tulisi kuitenkin nähdä lähinnä painotuseroina, sillä suunnittelu käsittää aina sekä esteettis-taiteellisen että tieteellisteknisen ja moraaliskäytännöllisen ulottuvuuden. Kaikkien uudempien paradigmojen ohella on fyysinen suunnittelu edelleen, tai pikemminkin jälleen, keskeisessä asemassa.

Sari Puustinen (2002, 2004 ja 2006) on tutkinut suomalaisten yhdyskuntasuunnittelijoiden tapaa hahmottaa suunnitteluprosessia ja omaa työtään. Puustisen mukaan kommunikaattorin rooli on vasta nousemassa rationalistisen suunnittelijan roolin rinnalle. Professionaaliseen koulutukseen perustuvat käsitykset lyövät edelleen leimansa suunnittelijoiden rooliin Puustisen mukaan kahdella tavalla: Professionäköklumasta keskeinen tekijä on professioiden taipumus vierastaa kommunikatiivisuutta sinänsä ja toisena tekijänä se, että perinteisen näkemyksen mukaan professioiden edustajat hallitsevat tieteellistä, ”objektiiivista” tietoa ja sitä kautta erityisosaamista, joka oikeuttaa heidät toimimaan ”yleisen edun mukaisesti”.

Väitöskirjassaan Puustinen (2006, 325–326) on, soveltaen Donald A. Schönin refleктоivan ammattilaisen mallia, hahmotellut refleктоivan kaavoittajan mallin, jonka ammattitaidon keskiössä ovat substanssiosaamisen lisäksi kommunikaatiotaidot. Refleктоivan kaavoittajan roolimallin toteuttamisesta koituisi kaavoittajaprofessiolle monia hyötyjä, mutta myös vakavasti otettavia professionaalisia haasteita. Näitä Puustinen kuvaa kaavoittajien ”mustan laatikon” eli profession ulkopuolisilta suljetun ammattitaidon avaamisena. Puustinen pitää uutta roolimallia realistisena, myöntäen kuitenkin, että se sisältää runsaasti myös utopian aineksia. Toisaalta hän on aineistonsa pohjalta todennut, että osa kaavoittajista toimii jo mallin mukaisesti. (Puustinen 2006, 326–333.)

Kommunikatiivisen käänteän ohella viimeisimmät paradigmuutokset ekologiseen ja kulttuuriseen suunnitteluun ovat lisänneet yhdyskunta- ja kaupunkisuunnittelun asiantuntemukselle asetettavia vaatimuksia. Vuorovaikutuskyvyt ja perinteinen substanssiosaaminen eivät riitä, vaan nyt pitäisi olla myös kestävä kehitys, viestintä, imagonrakennuksen ja kaupunkimarkkinoinnin asiantuntija. Millainen kaupunkisuunnittelijan roolin tulisi lopulta olla?

Tampere on ensimmäisenä suomalaisena kaupunkina lähtenyt soveltamaan tilaaja-tuottaja -mallia laajasti eri hallinnonaloilla, myös kaupunkisuunnittelussa. Kaupungin palveluksessa olevat suunnittelijat on jaettu tilaajiin ja tuottajiin. Merkitseekö tämä myös jakoa ”tahtojakaavoittajiin” ja ”suorittajakaavoittajiin”?²³ Oleellistahan on, mikä taho, millainen organisaatio tai millainen prosessin tuloksena kaupunkisuunnittelun tavoitteet asetetaan. Sen jälkeen kaavojen laatiminen on toki haastavaa, kuten yllä on kuvattu, mutta kuitenkin kaikesta vuorovaikutteisuudesta huolimatta melko ”teknistä”.

Tilaajiksi, ”tahtojiksi”, on tungosta. Tarjolla on geodeetteja ja muita insinöörejä, maantieteilijöitä, juristeja, kunnanjohtajia. Valta kiinnostaa. Mille ammattikunnalle kaupunkisuunnittelun vetovastuun tulisi kuulua? Jollekin taholle se kaikesta demokratiasta huolimatta kuuluu. Kapellimestarin vastuulla on, tietysti soittajien taidon rajoissa, syntykö riitasointuja vai sulosäveliä. Onko arkkitehdeillä käyttöä uudessa tilanteessa ja ennen kaikkea, haluavatko arkkitehdit hallinnollista valtaa?²⁴ Kun ammattikunta ei myöskään

23 Pikkukaupungissa tätä ongelmaa ei ole, kun kaikki roolit sisältyvät yhteen ja samaan kaavoittajaan. Kankaanpäässä on kaupunginarkkitehdilla esittelyoikeudet, oma lautakunta ja hallinnollinen vastuu ympäristökeskuksesta sekä siten myös jäsenyys kaupungin johtoryhmässä. Tätä pidän oleellisena ja sen puolesta on saanut kyllä taistellakin melkoisesti.

24 Helka-Liisa Hentilä otti virkaanastujaisesityksessään 10.4.2003 esiin karun tulevaisuudenkuvan. Eläkkeelle jäävän kaavoittajasukupolven tilalle on vaikea löytää ainakaan pienemmille paikkakunnille kokeneita seuraajia. Kun uusilla sukupolvilla on kansainvälistyvässä maailmassa monenlaisia uravaihtoehtoja, kysyy Hentilä: ”Mistä löytyy silloin se sisukas nuori kaavoittaja, joka viitsii lähteä työhön, jonka julkisuuskuvaan kuuluu resurssipula, lehmänkaupat ja konfliktit sekä erilaisten intressitahojen ja päättäjien jatkuva valitus siitä, että kaavoitus kestää liian kauan? Kuka jaksaa tänä omia valintoja ja yksilöllisiä arvoja korostavana aikana puurtaa tällaisessa toimintaympäristössä, jossa ei liiemmin kehuja tai pikavoittoja jaella? Eteensä katsovan viisan yhteisön tulisi ymmärtää pätevät yhdyskuntasuunnittelijat paikkakunnalle kilpailuetua muodostavaksi tekijäksi ja antaa heille nykyistä enemmän tukea työssään.” (Hentilä 2003, 92.)

laajemmin tunne vetoa poliittiseen vaikuttamiseen, on vaarana, että arkkitehtuuripuhe jää puuttumaan sieltä, missä päätöksiä todella tehdään. Kaupunkirakentaminen on kuitenkin fyysistä, vielä emme elä virtuaalimaailmassa, ja esteettiset arvot ovat väistämättä oleellinen osa hyvän ympäristön käsitettä.

Kommunikatiivista vai strategista suunnittelua Kankaanpäässä?

1980-luvun puolivälissä, kun Kankaanpäättä lähes 30 vuoden ajan kaavoittaneen Arkkitehtitoimisto Olli Kivisen toiminta oli vähitellen loppumassa ja Kankaanpään kaupungissa tehtiin selvitys teknisen hallinnon järjestämisestä, päädyttiin kaupunginarkkitehdin viran perustamiseen. Hain virkaa, tulin valituksi ja aloitin työt 1.3.1987. Alkuvuosina herätti suunnatonta hämmästyä, kun oma arkkitehti ei pystynyt kukaan suunnittelemaan itse kaikkea: yleiskaavaa, asemakaavoja ja julkisia rakennuksia, vaan edelleen piti käyttää myös konsultteja²⁵. Yksi tekijä työmäärän kasvussa oli varmasti juuri siirtyminen kaikessa suunnittelussa laaja-alaiseen kommunikatiivisuuteen.

Yleiskaavan laadinta ja ydinkeskustan suunnittelu olivat tulleet ajankohtaisiksi. Vuosina 1988–1992 toteutetussa taajamien (keskusta ja Niinisalo) osayleiskaavaprosessissa näkyivät jo kommunikatiivisen suunnittelun periaatteet. Kuvaan kuuluivat yleiskaavanäyttelyt, seminaarit toimijatahojen ja sidosryhmien kanssa sekä paikallislehden säännöllinen raportointi työn etenemisestä²⁶. Työn päätteeksi suunnitelmakartta tiivistelmineen jaettiin joka talouteen Kankaanpäässä²⁷. Rinnan yleiskaavatyön kanssa käynnistettiin vuonna 1988 ydinkeskustan kaavarunkotyö, jota tekemään valittiin Arkkitehtitoimisto A-konsultit. Arkkitehti Staffan Lodenius tutki Kankaanpään keskustaa uudella herkkyydellä ja löysi sieltä paljon hyvää ja säilytettävää. Moniääninen suunnittelu ja pehmeämpi kestävän kehityksen linja yhteistyössä Arkkitehtitoimisto A-konsulttien kanssa turvasi 1990-luvun kaavoituksessa keskustan jäljellä olevien ominaispiirteiden säilymisen. Vuoden 1989 kaavarungon havainnekuvassa (kuva 71) näkyy Kivisen toimiston luoma ja A-konsulttien täydentäen vaalima kaupunkirakenne. Suunnitelma loi pohjan vaihteelliselle asemakaavatyölle ja sinetöi Taidekehän myöhemmän ”löytymisen” keskustan ytimeä.

Vuosina 1995–1999 toteutettu ydinkeskustan kehittämisprojekti *Katseet Kankaanpäähän* edusti menetelytavoiltaan kommunikatiivista suunnittelua. Työtä tehtiin monissa poikkiteiteellisissä ja -taiteellisissa työryhmissä (kaavio 12), haettiin kansainvälisiä vaikutteita, oltiin vuorovaikutuksessa kaupunkilaisiin ja sidosryhmiin ideapajoissa, messuesittelyissä, seminaareissa, kulttuuri- ja taidetapahtumissa. (Prosessin tarkempi kuvaus on edellä kappaleessa 4.3.) Leimasiko työskentelyä sitten habermasilainen ideaalinen kommunikatiivisuus? Tätä varmasti tavoiteltiin, mutta kun yhteistyötä tekivät kovaääniset tekniikan ja toimen miehet sekä herkät taiteilijat ja kaikki siltä väliltä; liikemiehet, johtajat, poliitikot, kiinteistönomistajat, kulttuurisektorin edustajat, puutarhurit, arkkitehdit, konsultit, insinöörit, rakennusmestarit ja -tarkastajat, on selvää, ettei yhteistyön sujuminen ollut ongelmatonta eikä ideaalisiin vuorovaikutus-

25 Kuvasin tehtäväkentän (hallinnollisen puolen) moninaisuutta artikkelissani ”Kaavoittajan arkipäivää pienessä kaupungissa” vuonna 1998 seuraavasti: ”Keskiuudessa kunnassa, kuten meillä, liittyy sen ainoan suunnittelijan viran hoitoon yleensä myös hallinnollinen vastuu. Ei riitä, että teet asioita, vaan sinun pitää jatkuvasti raportoida tekemisistäsi: laatia talousarvioita, toimintakertomuksia tai -suunnitelmia, kaavoituskatsausta ja -ohjelmaa. Olet mukana kaupungin johtoryhmässä, vedät oman ympäristökeskuksen johtoryhmät, työpaikkakokoukset ja osastopalaverit. Osallistut sisäiseen koulutukseen ja järjestät sitä sekä koulutat aina uudet luottamushenkilöt ymmärtämään kaavoituksen saloja. Yrität seurata muutoksia ajassa ja soveltaa alati muuttuvaa lainsäädäntöä. Hallinnon hoitamiseen kuuluu kolmasosa työajasta, vaikka miten pyrkisit sen osuutta minimoimaan.” (Kuntatekniikka 1/1998, 33–35.) Samanaikaisesti kaavoituksen ja hallinnollisen puolen hoitamisen kanssa tulivat vedettäväksi 1980-luvun lopun ja 1990-luvun mittavien uudisrakennushankkeiden suunnittelu: Kankaanpään virastokeskuksen kutsukilpailu, vanhainkodin ja uimahallin saneerauksen ja laajennuksen suunnittelu, taidekoulun ja lukion rakennushankkeet, musiikkiopiston saneeraus sekä lukuisat pienemmät omana työnä tehdyt koulu- päiväkotijne. saneeraukset.

26 Kankaanpään Seudun silloinen päätoimittaja Altti Räihä kirjoitti lehteen useita, perehtyneisyyttä osoittavia artikkeleita yleiskaavatyön vaiheista.

27 Tästä saatu positiivinen palaute on jäänyt mieleen.

Kuva 99. Kankaanpään ydinkeskustan kaavarungon havainnekuva vuodelta 1989. Arkkitehtitoimisto A-konsultit Oy. Vuonna 1996 "löytynyt" keskustaa kiertävä Taidekehä ja keskustan lävistävä Taidepolku on lisätty kuvaan.

tilanteisiin aina päästy. Moniääninen vuoropuhelu, pelaaminen yhdessä siten että kaikki voivat voittaa tai ainakin selvitä suuremmista kolhuista, onkin jatkuvasti ajankohtainen haaste.

Yhdyskuntasuunnitteluun ja projektitoimintaan vaikutti kommunikatiivisuuden rinnalla kaiken kaikkiaan varsin strateginen ajattelu. Päämääränä oli selkeästi paikkakunnan vetovoiman lisääminen kehittämällä kaupungin keskustaa monipuolisesti. Tavoiteltu tilanne oli kuvattu vuoden 1995 strategiaan Kankaanpää 2000-luvulle - tuulten mukana vai tuulta käyttäen mm. seuraavasti:

Kankaanpää kaupunkikeskuksena

• Kaupungin keskustasta on muodostunut entistä vetovoimaisempi kaupunkikeskus, joka tuottaa palveluja noin 20.000:lle alueen asukkaalle. Vetovoiman parantamiseksi on keskustan ulkoista ilmettä kohennettu (...). Keskustan vetovoimaa on lisännyt myös monenlaisten kulttuuripalvelujen keskittymän syntyminen ydinkeskustaan torin tuntumaan, jonne kulttuuripalveluja on sijoitettu alueen vanhoja rakennuksia kunnostamalla. Sen monimuotoiset tapahtumat samoin kuin muutkin nuoriso- ja liikuntatapahtumat vetävät väkeä kaupungin keskustaan ja vahvistavat myös kaupallista palvelutoimintaa. (Mt., 4.)

Ympäristökeskus vahvisti kaupunkikehitystä

• Kaupungin ydinkeskustan osalta oli 1990-luvun alun kehitys tuottanut pettymyksiä. Kahdeksankymmentäluvun lopulla - kasvun hulluina vuosina - laaditut kehityssuunnat kasvavasta, kauniista kaupungista eivät toteutuneetkaan. Pääinvestoin autioituva keskusta leimasi ikävällä tavalla koko kaupungin.

• Uskoa pitkäjänteisen suunnittelun merkitykseen ei kuitenkaan menetetty. uuden tilannearvioinnin kautta löydettiin vuosikymmenen puolivälissä uusia vahvuuksia, joilla saatettiin edesauttaa kaupungin kehitystä.

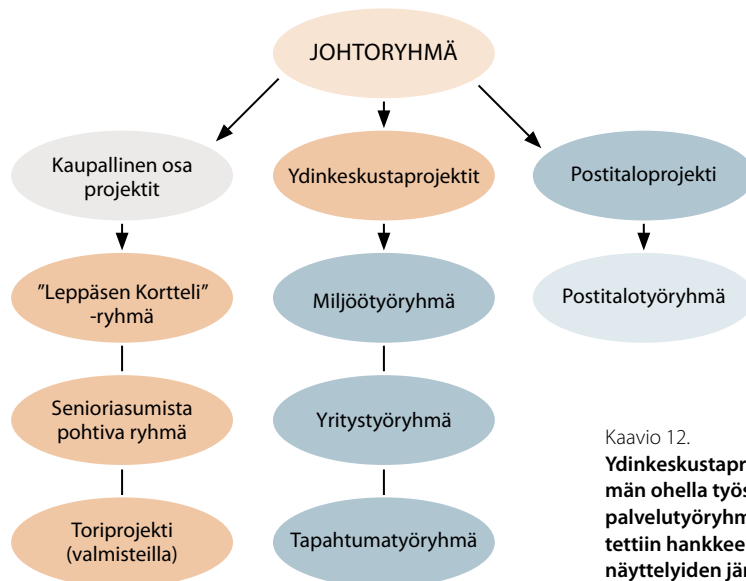
- Ympäristökeskus lähti antaumuksella mukaan keskustan elävöittämisprojektiin eri toimijaryhmien kanssa. 80-luvun lopun osin ylimitoitettu asemakaava otettiin uuteen tarkasteluun. (...)
- Keskustan elävöittämisprojekti oli todettu jo työn alkuvaiheessa merkitykseltään ja vaikutuksiltaan niin mittavaksi, että se olisi saatava EU:lta saatavan rahoitustuen piiriin. Kun tarvittava kansallinen rahoitus oli saatu selvitettyä, tässä olikin onnistuttu. (Mt., 12.)

Huomionarvoista on kaupunkiympäristön ulkoisen ilmeen ja kulttuurin voimakas mukanaolo strategiateksteissä jo 1990-luvun puolivälissä. Kaupunkikuva ja kulttuuripalvelut nähtiin kaupungin vetovoimaa lisäävinä ja siis myös liike-elämän kannalta tärkeinä. Kaupungin vahvuudet erityisesti kuvataidekaupunkina korostuivat kulttuuripalveluja koskeneessa visiossa:

Kulttuurin voimavarat koottiin kulttuurikortteliin

- Kulttuurikortteli tunnetaan laajalti monipuolisten ja oman linjansa hakeneiden vaihtuvien kuvataidetahtojen pitopaikkana taidekoulun gallerian ohella. Kankaanpää onkin muodostunut kuvataidekeskukseksi, joka omaleimaisuudessaan tunnetaan kuvataiteen ystävien piirissä. Tähän perustan ovat luoneet taidekoulun ympärille syntynyt omaleimainen kuvataiteen koulukunta ja koulun perustajan Kauko Räikkeen töiden myötä syntyneet ja täydentyneet kokoelmat. (Mt., 9.)

Vuonna 1995 toteutettu strategiatyö loi siten vahvan tilauksen ydinkeskustan kulttuuripainotteiselle kehittämiselle, vetovoiman lisäämiselle ja imagon parantamiselle taiteen, kulttuurin ja ympäristöparannusten keinoin. Työn käynnistyessä hyväksytyt kymmenen teesiä (vrt. luku 4) hahmottivat prosessin etenemisen sisäisen strategian. Samanaikaisesti oli tapahtunut suunnittelukulttuurin muutos ja kaupunkisuunnittelu oli lisääntyneen kommunikatiivisuuden myötä muuttunut keskustauudistuksen prosessien johtamiseksi. Asiantuntijavaltaisesta rationaalisesta suunnittelusta oli asteittain siirrytty tilanteeseen, jossa perinteisen virka- ja luottamushenkilöorganisaation rinnalle oli tullut uusia toimijatahoja. EU-raha projektitoiminnan vaatimuksineen oli tässä oiva myötävaikuttaja, kuten edellisessä luvussa on kuvattu.

Kaavio 12.

Ydinkeskustaprojektin työryhmät. Johtoryhmän ohella työskenneltiin miljöö-, yritys- ja palvelutyöryhmissä. Omat työryhmät muodostettiin hankkeen kuluessa vielä tapahtumien ja näyttelyiden järjestämiseen, entisen postitalon saneeraamiseen keskustan monipalvelupisteeksi sekä kaupallisiin jatkohankkeisiin.

Uudenlaista valtaa

Kankaanpään kokemukset osoittavat, että hankkeiden ideoijat, vetäjät ja aktiiviset toimijat voivat saada myös (vaikutus)valtaa. Taina Rajannin mukaan ”yhdyskuntasuunnittelu ja arkkitehtuuri ovat tyypillisiä *hallinnan (governance)* apparaatteja. Hallinnalla tarkoitetaan uutta hallitsemisen ja hallinnoinnin tapaa, modernia vallankäytön tapaa. Hallinta viittaa vallankäytön siirtymiseen hierarkkisista ja muodollisista vallankäytön organisaatioista erilaisille instituutioille ja toimijoille.” (Rajanti 2003, 27.) Viime vuosina käyttöön yleistynyt käsite *toimija* ilmaisee Rajannin mukaan ”että suunnittelu ei vain tapahdu, vaan on tulosta aktiivisesta toiminnasta”. (Mt., 29.)

Strategisuus, kommunikatiivisuus ja siten myös *vallankäytön uusi jakautuminen* kietoutuivat toisiinsa kiinnostavalla tavalla Kankaanpään keskustan kehittämisessä. Aktiivisilla toimijoilla on yleensä ajankohtainen tieto hallussaan, olipa kyse yrittäjistä, taiteilijoista, suunnittelijoista, tai yhdistysaktivistista. Tiedon omaaminen ja vallan käytön mahdollisuus kytkeytyvät toisiinsa. Ranskalaisen filosofin Jean-Francois Lyotardin (1985, alkuteos 1979) esittämän näkemyksen mukaan tieto tulee olemaan postmodernissa yhteiskunnassa tärkein tuotantovoima ja valtataistelun keskeinen kohde. ”Tieto ja valta ovat saman kysymyksen kaksi puolta: kuka päättää, mitä on tieto, kuka tietää, mitä tulee päättää? Informatiikan aikakaudella kysymyksessä tiedosta on enemmän kuin koskaan kysymys myös hallitsemisesta.” (Mt., 18–19.)

Saman käsityksen jakaa myös Foucault, joka on jopa väittänyt, että tiedonhalu on aina vallanhalua (Fornäs 1998). Foucault’n valtakäsitys on monitahoinen, mutta hän painottaa kuitenkin myös vallankäytön tuottavaa ja luovaa puolta. Valta ei ole vain pakottavaa ja rajoittavaa alistamista, vaan myös liikkeelle paneva voima. Valta ei ainoastaan estä ihmisiä tekemästä asioita, vaan myös pakottaa heidät luovaan toimintaan. Juuri sellainen valta, jota pikemminkin harjoitetaan kuin omataan, eli alhaalta ylöspäin kulkeva, pikemmin tuottava kuin alistava valta on Foucault’n mukaan moderneissa yhteiskunnissa keskeisen tärkeä. (Mt., 85.)

Yllä kuvattu palauttaa mieleen muistumia menneestä, asiantuntijavallasta²⁸. Totuus ei kuitenkaan liene niin kaksijakoinen vaan lähellä Habermasin käsitystä, mikä tunnistaa neljä toisistaan erottuvaa vallan tyyppiä: hallinnollinen, sosiaalinen, kommunikatiivinen ja poliittinen valta. Hallinnollinen valta viittaa hallinnon ammattilaisten harjoittamaan systeemiseen valtaan. Sosiaalinen valta mitataan elämismäärä ilman käytännöissä yksilöiden ja ryhmien kykyä saada tahtonsa läpi sosiaalisissa suhteissa vastustuksesta huolimatta. Kun sosiaalinen valta perustuu muita paremmalle argumentaatiolle, siitä tulee kommunikatiivista valtaa, jota hyödynnetään demokraattisessa päätöksenteossa. Poliittinen valta toimii välittäjänä edellä mainittujen kesken ja on sosiaalisen vallan kollektiivisesti järjestetty muoto. (Fornäs 1998, 94–95.)

Kappaleen 5.2 alkupuolella esitettiin suunnittelukulttuuria koskeva kysymys: *vuoropuhelua vai vallankäyttöä?* Lopullista vastausta tuskin löytyy. On varsin vaikeaa hahmottaa, millainen vallankäytön järjestelmä tämän päivän suunnittelussa tai imagon rakentamisessa vallitsee. Vallan ja vallanjaon kysymyksiä ja ongelmia on tyydyttävä tarkastelemaan yksittäisinä, mutta toisiinsa monimuotoisesti kietoutuneina ilmiöinä. Olivatpa valtasuhteet millaiset tahansa, ne asetetaan lakkaamatta kyseenalaisiksi erilaisissa kamppailuissa ja diskursseissa. Jotta tilanne ei helpottuisi, astuvat kuvaan mukaan vielä kulttuuriseen valtaan, estetiikkaan ja makuun liittyvät kysymykset. Tämän päivän yhdyskuntasuunnittelua voidaan hyvällä syyllä luonnehtia ”strategiseksi navigoinniksi”.²⁹

28 Myös Pakarisen (2003, 16) mukaan se, joka sanoo, mistä on kysymys, käyttää valtaa koko prosessin suhteen. Valta on hänen mukaansa olennaisesti määrittelyvaltaa ja määrittely vaatii puolestaan teoreettista terävyyttä.

29 Jean Hillier 18.9.2008 YTK:n juhlaseminaarinesitelmässä ”Are we there yet?”

5.3 KULTTUURINEN NÄKÖKULMA, AVAIN UUTEEN KAUNIISEEN KAUPUNKIIN?

Olen edellä, tutkimuksen taustoitussivussa, kuvannut luovuuden, kulttuurin ja fyysisen kaupunkiympäristön merkitystä kaupunkien menestystekijöinä. Tässä sivussa palaan näihin teemoihin siltä osin kuin haluan alleviivata tätä kehitystä yhdyskuntasuunnittelun uusimpana paradigmuutoksena. Onko kulttuurisesta näkökulmasta tullut avain uuteen kauniiseen kaupunkiin? Vaikka tilausta on, kohtaa esteettinen asiantuntijuus merkittäviä haasteita tämän päivän kaupunkisuunnittelussa. Aina ajankohtainen kysymys on myös, kenelle kaupunkia suunnitellaan. Ovatko mielitymukset ja arvot asiantuntijoiden ja kansan yhteisesti jakamia? Voidaanko puhua esteettisen vallan käytöstä? Sivun lopussa palaan jälleen tutkimuskaupunkini Kankaanpään kulttuurisen suunnittelun ilmiöihin. Kankaanpään kaupunki on, pikkukaupunkien sarjaan kuuluvana, vahvasti mukana kulttuurisen suunnittelun kentässä.

Euroopan kaupungeista lähes kaikkia merkittäviä kaupunkia voidaan nimittää kulttuurikaupungeiksi ja Euroopan kulttuuripääkaupunkien sarja on 1980-luvulta lähtien vahvistanut kehitystä entisestään. Yhdysvalloissa sen sijaan on kulttuurista suunnittelua jouduttu rakentamaan täysin toiselta pohjalta, ilman historiallisia perinteitä. Siellä uraauurtava teos on ollut Sharon Zukinin *The Cultures of Cities* (1995), jossa Zukin on tutkinut kulttuurin esiinmarssia kaupunkien kehittämisessä. Zukin on pohtinut kysymystä symbolisen talouden käsitteen kautta. Esteettinen valta ja monumenttien sekä museoiden edustamat eliitit ovat aina olleet osa kaupunkia. Voimakas amerikkalainen ilmiö on kuitenkin julkisen kaupunkitilan privatisoituminen³⁰. Kirjoittajan kotikaupungista, New Yorkista tuodaan esimerkkeinä esiin mm. Central Parkin vaiherikas historia ja keskellä Manhattania olevan Bryant Parkin hämäräperäisen ja vaarallisen paikan maineen puhdistaminen ja puiston uudistaminen yksityisin varoin. Esimerkkinä liike-elämän, turismin ja kaupungin kulttuuristen tavoitteiden yhdistämisestä on mm. South Street Seaport -alueen uudistaminen³¹. Zukinin mukaan kulttuurin tuottaminen on itse asiassa juuri se asia, mistä kaupungissa on kyse. Kun kaupungit eivät enää kilpaile tehtaista vaan luovista huippuosaaajista ja turisteista, tulee kaupungin esteettisestä ilmeestä ja sen luomista sosiaalisista mielikuvista keskeisiä menestystekijöitä.

Evans Graeme kysyy kirjassaan *Cultural Planning. An urban renaissance?* (2001), voiko kaupunkien kulttuurinen renessanssi jatkua? Laajan historiaan ja nykypäivään kohdistuvan analyysin³² kautta hän tulee johtopäätökseen, että suuret hankkeet ja kulttuurin resurssit ovat kovin keskittyneet, paikallisten kulttuuripalvelujen ja kulttuurin moninaisuuden kustannuksella. Vaarana on yleisön väheneminen, kun tapahtumat, kokoelmat jne. ovat juurettomia. Evans kehottaa kulttuurisen lähestymistavan liittämiseen kaupunkisuunnitteluun sekä suurempaan tasa-arvoon kulttuurituotannossa ja kaupunkisuunnittelussa, tarkoituksena torjua maantieteellisten ja kulttuuristen eroavaisuuksien vahvistumista.

Suomessa Liisa Knuuti kirjoitti vuonna 1995³³, että arkkitehti Jan Verwijnen on luonut perinteisen hierarkkisen kaupunkisuunnittelun käsitteen rinnalle käsitteen kulttuurisuunnittelu. Hierarkkinen kaava-

30 Tämä on keskeinen teema Kaarin Taipaleen tekeillä olevassa väitöstutkimuksessa *Cities for Sale* (Tohtoritalli 18.9.2007).

31 USA:n matkallani vuonna 2004 tutustuin mainittuihin New Yorkin kohteisiin. Central Parkissa, kuten muissakin uudistetuissa puistoissa kiinnitti huomiota, että lähes jokaiseen penkkiin, rakenteeseen puhumattakaan taideteoksista, oli kiinnitetty sponsoreista kertovat laatat. Bryant Parkin vetovoima perustui paitsi läheisen pääkirjaston ulkoilmalukusaliin, myös ja erityisesti Starbucks ym. kahvila- ja pikaruokaketjujen tarjontaan. Dallasista löysin yritysten toteuttaman taidereitistön. Esitteessä kysyttiin: "What do you add to the city that has everything?" *Cultural zone* kuului kaupunkiin itsestään selvästi.

32 Kirja on uraauurtava kuvaus taiteen, valtion taidepolitiikan, kulttuurin talouden ja kaupunkisuunnittelun suhteista. Se yhdistää kulttuurin ja talouden maantieteen taiteeseen ja kaupunkipolitiikkaan käyttäen runsaasti esimerkkejä Euroopasta, Pohjois-Amerikasta ja Aasiasta.

33 YTK:n kesäseminaari oli vuonna 1995 ajan hermolla, kun sen teemana oli Rakennettu maisema ja mielikuva. Seminaarin pohjalta koostetun kirjan artikkelissaan Liisa Knuuti (1995) toteaa julkisen mielikuvan ja sen tietoisien luomisen tulleen yhä tärkeämmäksi kaikille kaupungeille laman ja nykyykehityksen pakottaessa kaupungit kilpailuun.

järjestelmä sopi hänen mielestään aikaan, jolloin toimintoja eriytettiin ja tulevaisuutta luultiin hallittavan, mutta nyt se ei enää pysty vastaamaan haasteisiin. Kulttuurisuunnittelu edellyttää aikaisempaa laajemmin kulttuurin käsitteen omaksumista. Kulttuuri läpäisee kaupungin elämän kaikki osa-alueet. Tähän sisältyvät myös kaupungin katuelämä ja ihmisten elämäntyylit. Muiden kanssa kilpaileessaan kaupungin on pystyttävä luomaan uskottava markkinointistrategia. Verwijnen on käyttänyt tässä yhteydessä kulttuurivarantojen käsitettä, johon kuuluvat mm. kaupungin iltatalous, sosiaalisen vuorovaikutuksen perinteet ja asukkaiden sekä vierailijoiden mahdollisuudet käyttää resursseja hyväkseen. "Tässä ei siis lähdetä pelkästään kaupungin fyysisestä rakenteesta, joka sekin on tietysti tärkeä. Erityisesti kaupungin julkisten tilojen houkuttelevuudella ja luettavuudella on myös suuri merkitys." (Knuuti 1995, 56.)

Keskustelu kulttuurisesta suunnittelusta tiivistyi lähestyttäessä Helsingin vuoroa olla yksi Euroopan kulttuuripääkaupungeista vuonna 2000. Helsingiläisten sparraajana toimi keskeisesti brittiläinen Charles Landry. Helsingissä järjestetyn *Creative Cities* -seminaarin esittelytekstissä Landry on todennut, että "modernin kaupungin pahoinvointi on monimutkainen kriisi, jota ei pystytä ratkaisemaan perinteisellä kaupunkisuunnittelulla ja -politiikalla. Kulttuuri on ratkaisevan tärkeä. Tulevat kiistat käydään kulttuurin areenalla – voittaen tai häviten. *Kaupunkisuunnittelun keskiöön pitää ottaa kulttuurinen näkökulma.*" (Verwijnen 1999a.)

Professori Kimmo Lapintie pitää tapahtunutta käännettä kulttuuriseen suunnitteluun siinä määrin oleellisena, että sen voidaan katsoa merkitsevän yhdyskuntasuunnittelun teoriassa paradigmamuutosta. Kommunikatiivisesta suunnittelusta on asteittain siirrytty kulttuuriseen suunnitteluun, joskin nämä, yhtä hyvin kuin esimerkiksi ekologinen käänne, kulkevat käytännön toiminnassa rinnakkain. Virkaanastujaisluennossaan hän luonnehti kulttuurisen suunnittelun haasteita mm. seuraavasti:

Samalla kulttuurinäkökulma tarttuu vahvasti tähän hetkeen. Globalisoituvaa maailmantaloutta ei enää perustu niinkään fyysisten tuotteiden valmistukseen ja kuljettamiseen vaan merkitysten kilpailuun ja virtaan. Paikallisten edellytysten jalostaminen maailmanmarkkinoille, samalla kun globaalien vaikutteiden keskeltä löytyy paikka omalle identiteetille ja kulttuurisesti kestäväälle toiminnalle – siinä on suunnittelulle riittävästi haastetta alkaneelle vuosituhannelle. (Kimmo Lapintie, virkaanastujaisluento 25.9.2001)

Esteettisen asiantuntemuksen mahdollisuudet

Asiantuntemus eri aloilla on pirstoutunut ja erikoistuminen on tuonut kuvaan yhä kapeampia osaamisen alueita. Haasteet tarvittavan tiedon kokoamiseksi suunnittelussa tarvittaviksi synteeseiksi ovat aikaisempaa vaikeammat. Miten estetiikka pärjää tässä erikoistumisen kentässä ja kommunikatiivisen suunnittelun tiimellyksessä? Kysymystä on pohtinut Hanna Mattila mm. palkitussa kirjoituksessaan *Vuorovaikutteinen suunnittelu ja kaupunkisuunnittelijan esteettinen asiantuntemus* (Mattila 2003a, vrt. myös Mattila 2003b). Estetiikan asiantuntijat jäävät hänen mukaansa vuorovaikutustilanteissa helposti syrjään, koska suunnittelijoiden taiteellinen tai esteettinen asiantuntemus ei ole argumentteihin palautuvaa eikä välttämättä edes kielellistettävää. Mattila onkin kysynyt,

eikö kysymys suunnittelun esteettisestä ulottuvuudesta tule rajatuksi vuorovaikutteisen ja kommunikatiivisen suunnittelun teorian ulkopuolelle, sillä perinteisiin estetiikan teorioihin nojaten suunnittelun esteettinen ulottuvuus - kuten kaikki muukin esteettinen tai taiteellinen toiminta - voidaan nähdä ei-argumentatiivisena tai jopa ei-diskursiivisena, kun taas vuorovaikutteisen suunnittelun teorioille on tyypillistä korostaa nimenomaan suunnittelua keskusteluna ja argumentaationa. (Mattila 2003a, 56.)

Suunnittelun esteettisen ulottuvuuden avaamista vuorovaikutukselle ja osallistuvalla suunnittelulla voidaan Mattilan mukaan puolustaa eettisin näkökohdin, mutta suunnittelun estetiikkaa ei silti tulisi "sovittaa nykyiseen, habermasilaiseen, argumentaatiota painottavaan teoriaan - muutoin kadotetaan esteettisen ja taiteellisen toiminnan ominaisluonne, jossa argumentatiivisiin perusteluihin palautumattomalla henkilökohtaisella arvostelukyvyllä on keskeinen osa" (Mt., 58). Mattila onkin esittänyt aiheellisen kysymyksen, "tuottaako kommunikatiivinen suunnittelu lopulta esteettisesti hyvää ympäristöä vai onko se pikemmin uhka suunnittelijan esteettiselle asiantuntemukselle ja ympäristön esteettisille arvoille (Mattila 2003b)?"

Selityksiä estetiikan sivuuttamiselle voidaan löytää tarkastelukulmasta riippuen toki monia muitakin. Kilpailutilanteessa yleensä muutkin pehmeät arvot, kuten ekologiset, tasa-arvokysymykseen tai yhteisöllisyyteen liittyvät kysymykset jäävät taloudellisuutta ja tehokkuutta korostavan ajattelun jalkoihin. Toisaalta selitystä voi etsiä yleisemmältä tasolta, yleensä ekspertiisiin liittyvästä hiljaisesta tiedosta, jota on vaikea pukea sanoiksi alalla kuin alalla.

Tätä kysymystä on Flyvbjerg (2001) avannut käyttämällä Hubert ja Stuart Dreyfusin mallia kuvaamaan viittä tasoa inhimillisessä oppimisprosessissa:

1. *aloittelija (Novice)*
2. *edistynyt aloittelija (Advanced beginner)*
3. *pätevä suorittaja (Competent performer)*
4. *taitava suorittaja (Proficient performer)*
5. *asiantuntija (Expert)*

Kolmelle alemmalle tasolle on tyypillistä normaali analyttinen toiminta: lähtökohdista sääntöjä noudattamalla kohti päämäärää. Siitä on suuri hyppäys oikeaan inhimilliseen asiantuntemukseen (*genuine human expertise*), jolle on ominaista nopea, intuitiivinen ja kokonaisvaltainen toimintatapa (esimerkiksi lääkäri päivystystilanteessa). Vain hyvin harvat yltävät tämän mallin ylimmälle tasolle, jolle on luonteenomaista vaivaton suorittaminen, virtuositeetin taso³⁴. (Vrt. myös Staffans 2004, 71–72.)

Onko tällainen virtuoosimainen osaaminen yleensä kommunikoitavissa ja pystytäänkö sitä vuorovaikutussuhteissa näin ollen ottamaan huomioon, on Flyvbjergin mukaan paljon keskustelua herättänyt aihe³⁵. Donald Schön on todennut, että ammattiekspertin on vaikea pukea tietämystään, hiljaista tietoa³⁶, (*knowing*) tiedon (*knowledge*) muotoon, muille ymmärrettäväksi. (Flyvbjerg 2001, 20.) Dreyfusien malli auttaa ymmärtämään miksi: virtuooseilla ei yksinkertaisesti ole sääntöjä, vaan he lähestyvät asioita kokonaisvaltaisesti intuitiolla, kokemukseensa perustuen. Virtuosiin ei toimiessaan tarvitse ajatella; hän on yhtä esim. tietokoneen tai autonsa kanssa.

Flyvbjerg on Lapintien³⁷ mukaan onnistunut avaamaan mielenkiintoisen alueen suunnitteluteoriaan: Jos kaupunkisuunnittelun asiantuntemus on kokemukseen perustuvaa osaamista, ei 'säännön seuralaista', onko se lainkaan kommunikoitavissa? Omasta kokemuksestani voin kertoa, että ymmärretyksi tuleminen ei ainakaan ole helppoa. Perinteisesti jo kaavojen esittämistä on pidetty muiden kuin asiaan vihkiytyneiden vaikeasti lähestyttävänä. Kun sen lisäksi näyttää siltä, että esteettiset ja taiteelliset

34 Flyvbjergin mukaan ranskalainen filosofi Pierre Bourdieu on käyttänytkin vastaavassa yhteydessä sanaa virtuoosi.

35 Tuovisen (1992) näkemyksen mukaan suunnittelijat kykenevät kyllä periaatteessa ilmaisemaan ympäristökuvan ja arkkitehtuurin arviointiperusteet, mutta he eivät halua lausua niitä julki. "Salaamalla arviointiperusteet ja väittämällä niiden olevan intuitiivisia ja saavutettavissa vain asiantuntijakoulutuksen ja -kokemuksen kautta suunnittelijat voivat vahvistaa valtaansa ympäristön käyttäjiin, toimeksiantajiin ja muihin rakentamisen osapuoliin nähden." (Mt., 93, vrt. myös Lehtonen 1994, 28.)

36 Vrt. myös Staffans 2004, 79–82: japanilaisen Ikujiro Nonakan vastaavat tulkinnat hiljaisesta tiedosta (tacit knowledge).

37 Lapintie Tohtoritallissa 2004.

tavoitteet eivät ole jaettavissa ja nekin havainnekuvat, joita tuodaan esille, ovat yleensä valheellisia ja manipuloivia (Mäntysalo & Nyman 2001, 61), vahvistuu myytti kaavoituksesta salatieteenä entisestään. Käytännön ristiriitatilanteita helpottaa yllä kuvattu teoreettinen tieto, että sanomalla ei oikeastaan ole edellytyksiäkään mennä perille ja että muut toimijat eivät ole kuuntelematta ilkeyttä³⁸.

Hilkka Lehtonen on väitöstutkimuksessaan tarkastellut arkkitehtuuru suunnitelmien esityskäytäntöjä ja todennut jo vuonna 1994, että oleellista niissä on ”katsojan ja esityksen välinen kommunikaatio, mihin lisäksi vaikuttaa kulttuurin kokonaisuus, eikä kenenkään yksittäisen ihmisen ymmärrys.” Suunnitelmien esittämisessä käytetään yleensä vakiintunutta ammatillista kieltä ja koodistoa, mikä vaikeuttaa esitysten ymmärtämistä. Lehtonen tarkastelee kysymystä Wittgensteinin kielipelin kautta: suunnittelun ei-ammattilaiset eivät ole suunnittelijoiden tunteman kielipelin jäseniä, mutta dialogisilla suunnittelutilanteilla on mahdollista parantaa tilannetta – tosin tietyin rajoituksin, sillä eivät suunnittelijatkaan voi toimia muiden ehdoilla, irrallaan omasta käsitemaailmastaan eivätkä luopua ”ammattitaustan tuottamista vi-vahteista ja erotteluista”. (Lehtonen 1994, 27–28.)

Haastetta tulevaisuuteen siis riittää ja suunnittelukeskustelun avainkysymys lienee lähellä Mäntysalon ja Nymanin (2001) asettamaa kysymystä; onko kaavoitus yleensä suunnittelua. Juridinen kaava-asiakirja käsitellään ja vahvistuu, ei korea ja elävä havainnekuva. Pahinta mahdollista kaavan sallimaa ratkaisua ei yleensä havainnollisteta ja valitettavaa, mutta totta: se yleensä toteutuu. Tätä ristiriitaa eivät poista edes modernit mallinnustekniikat. Toisaalta kulttuurisen suunnittelun kohteet, kuten myös varsin yleiset *public-private* -hankkeet ovat lähtökohtaisesti ja aikataulullisesti rajattuja ja edellyttävät siten vuorovaikutteista hankekaavoitusta. Esteettisen laadun varmistamiseen on mahdollista päästä vain valistuneiden rakennuttajien ja pätevien suunnittelijoiden, sekä kaupunkisuunnittelijoiden että kohteen suunnittelijoiden yhteistyöllä.

Yllä kuvattu kaavojen toteutuksen ennakoimattomuus on valitettavaa nimenomaan osallistumisen näkökulmasta. Entä millainen on sitten specialistien suhde suureen yleisöön? Kenelle tai keille nämä asiantuntijat kaupunkia suunnittelevat?

Asiantuntijoiden vai kansan kaupunki?

Kaupunkien epäkohtiin on etsitty syntipukkia milloin asiantuntijoiden ylivallassa ja kansan mielipiteiden kuulematta jättämisestä, milloin taas arkkitehtuurin äänen puuttumisesta. Terttu Pakarinen (2003) on teoreettisten pohdintojensa kautta päätenyt siihen, että arkkitehtuurin kaupungin entistä voimakkaampi manifestoiminen on tarpeen. Hänen mielestään eri alojen välisessä kilpailussa on käynyt niin, että ”arkkitehtuuriksi on jäänyt se savuava, pirstaksi lyöty lavastus, jossa taloudelliset, sosiaaliset ja poliittiset näkökulmat ovat ottaneet mittaa toisistaan. Lukuun ottamatta pääkaupungin edustavia kasvoja, kaupunkiarkkitehtuuri maassamme vertautuu hyvinkin taistelutantereeseen.” (Pakarinen 2003, 24.)

Kaj Nyman on puolestaan kirjoillaan *Talojen kieli* (1998) ja *Sinisilmäisyyden aika* (2003) lähtenyt purkamaan suunnittelun myyttejä ja kritisoinut voimakkaasti suunnittelun asiantuntijavaltaisuutta. Nymanin mukaan ympäristössä on kaksi arkkitehtuurin kieltä rinnan, ”asiantuntijoiden” ja ”kansan”. ”Asukkaat kehittävät omia keinojaan voidakseen ottaa vieraaksi kokemansa maailman haltuunsa: tylliverhoja, rukinpyöriä, muoviveistoksia (Nyman 1998, 49). Kärjistäen Nyman toteaa, että suunnittelu merkitsee kehittyneen yhteiskunnan epäluottamusta ihmisten itseohjautumista kohtaan (mt., 65). Suunnittelu esiintyy hyväntekijänä mutta on todellisuudessa väkivaltaa (Nyman 2003, 31).

³⁸ Jaana Venkulakin totesi luennossaan syksyn 2004 ARMI -päivillä specialistien järjenkäyttötapojen yksinkertaisesti eroavan niin paljon toisistaan, että eri professioilla ei ole yleensä ottaen edellytyksiä ymmärtää toisiaan. Hänen mukaansa kommunikaatiokaan ei poista yhteistyön esteitä, koska myös kuuntelemisen taito on täysin ruostunut.

Nymanin (2003, 13) mukaan on vaikea löytää esimerkkejä moderneista rakennetuista ympäristöistä, joita voitaisiin kiistattomasti sanoa viihtyisiksi. Tarkoitus on hyvä, osaamistakin on, mutta tulos on harvoin keskinkertaista parempi. Rakennettu ympäristö voidaan hänen mukaansa jakaa karkeasti kahteen luokkaan: ”miellyttävät ympäristöt, joista uudet talot puuttuvat, ja epämiellyttävät ympäristöt, joita uudet talot hallitsevat” (Nyman 1998, 71). Kaikesta pessimismistään huolimatta Nyman näkee kuitenkin edellytyksiä hyvälle kaupunkisuunnittelulle olevan vielä olemassa, ”kunhan arkkitehti ymmärtää, että hänen taiteeseensa kohdistuu erityisiä vaatimuksia; sen on oltava käyttöaidetta” (Nyman, 2003, 45).

Nyman haastaa arkkitehdit muutokseen. Hänen unelmansa on arkkitehti, joka on oppinut luopumaan vallastaan. Hän ei pyri sullomaan elämää tietyn kulttuurin muottiin vaan tiedostaa arvojen moninaisuuden. Arkkitehtien tulisi palata taiteilijoiksi ja jättää yhteiskuntateknikon roolinsa. Tällainen mielenmuutos tarvittaisiin, mutta se edellyttäisi Nymanin mukaan nöyryyttä. Vallasta luopumisen palkinnoksi saataisiin kuitenkin kauneutta. Estetiikalle tulisi palauttaa sille kuuluva paikka arkkitehtuurissa. (Mt., 123; 147.)

Kauniita ajatuksia, mutta *Sinisilmäisyyden aika* -teoksessaan Nyman taitaa itse sortua sinisilmäisyyteen. Jos arkkitehdeilta vietäisiin loputkin vallan rippeet, millaista ympäristöä sitten mahtaisi syntyä ja kenen ehdoilla. Kenen tilauksesta kauneutta alkaisi syntyä, jos arkkitehtuuripuhetta ei kuulataisi siellä, missä valtaa käytetään? Vai lähteekö Nymanin ajatus siitä, että arkkitehdit itse muuttuvat siten, että heitä oikeasti alettaisiin haluta suunnittelijoiksi³⁹?

Asiantuntijoiden ja kansan makujen kohtaamattomuus on vaikeasti ymmärrettävä ja pohjimmiltaan varsin valitettava asia. Kommunikatiivisen suunnittelun yhteydessä ovat Mattilan (2003b) mukaan erityisesti arkkitehdit olleet huolestuneita siitä, miten käy ympäristön esteettisille arvoille, jos maallikot saavat osallistua niitä koskevaan päätöksentekoon. Hänen mukaansa tuskin kuitenkaan on mielekäästä puolustaa sellaisia esteettisiä arvoja, jotka eivät realisoidu ympäristön käyttäjien kokemuksissa. Vuorovaikutus on siten kannatettavaa. Samalla kun ympäristön käyttäjien mielipiteitä kuullaan, tarjoutuu asiantuntijoille mahdollisuus ympäristökasvatukseen⁴⁰ ja eri osapuolten tulkinnat tulevat ainakin ymmärrettävämmiksi. Lopulta Mattila tuntee kuitenkin luottavan suunnittelijan ammattitaitoon, joka turvaa paikan yksilöllisyyden ja esteettisen laadun. (Mt.)

Suunnittelu on tämän päivän kaupungeissa usein projektiluontoista, toisistaan verrattain riippumattomien projektien hallintaa, joiden luonteesta sitten riippuu tarve ja halu kaupunkiympäristön estetisöimiseen. Helsingin lippulaivaprojekti estetisöinnin suhteen on eittämättä Arabianrannan *Art and design city* -hanke, jolla on kuitenkin alusta asti ollut myös kaupunkipoliittisesti varsin tärkeä rooli Helsingille. Arabianrannan myötä Helsinkiä on markkinoitu ihanteellisena kansainvälisten yritysten toimintojen sijaintipaikkana sekä tieto- ja taitoammattilaisten asuinpaikkana. Kaupunkiympäristön estetisöiminen oli alusta asti tavoitteena ja siihen on osoitettu myös tarvittavat resurssit edellyttämällä, että 1–2 % eri kohteiden rakennuskustannuksista varataan taiteeseen. Taiteellisena koordinaattorina toiminut Tuula Isohanni on väitöskirjassaan *Arabia Arabia* (2006) analysoinut tätä Suomen oloissa ainutlaatuista prosessia ja omaa osuuttaan siinä tuottaen kiinnostavaa tietoa yhteistyöstä taiteen tuottamisessa.

Mattilan (2003b) mukaan maailmalla kaupunkisuunnittelun uusi estetisöityminen on liitetty Arabianrannan kaltaisiin, jossain määrin elitistisiin, usein kaupunkimarkkinoinnin kärkihankkeisiin. Suomalaisissa kaupungeissa sen sijaan rakennetun ympäristön kaunistaminen on kohdistunut myös tavallisiin arkiympäristöihin. Esimerkiksi lähiöuudistushankkeet kertovat siitä, että suomalainen suunnittelu

39 Tähän kysymykseen on paneutunut omakotirakentajan näkökulmasta arkkitehti Heini Korpelainen tekeillä olevassa väitöstutkimuksessaan. Korpelaisen tulokset kertovat karua kieltä; tavallinen rakentaja ei arkkitehtia kaipaa.

40 Pitääkö kansaa valistaa? Valistuksen traditio elää sitkeässä.

pyrkii jakamaan rakennetun ympäristön kauneutta tasapuolisesti. Samoin kuin kaupunkimarkkinoinnin kärkihankkeissa, näkee Mattila estetiikalla olevan lähiöidenkin tapauksessa myös tärkeä välineellinen merkitys: fyysisen ympäristön laadun parantamisella on ajateltu voitavan katkaista alueiden negatiivisen leimautumisen kierre. (Mt.)

Estetiikasta on siis moneksi. Helsingin kaupungin lähiöprojekteissa taiteen esiintuomisella on ollut myös vahva yhteisöllisyyden kasvattamisen päämäärä - oleellisena keinona torjua alueellista ja henkilökohtaista syrjäytymistä. Yhteisen tekemisen kautta ympäristöjä on kohennettu ja ne on otettu paremmin omaksi, lähiötaiteilijat ovat toimineet asukkaiden parissa heitä aktivoiden ja teosten paljastustilaisuudet ovat koonneet väkeä yhteen.⁴¹

Kankaanpään Taidekehän ajattelussa on mukana ripaus elitismia, mutta arkiympäristöön sijoitettu taide tuo ajatuksia herättävät teokset ja kauneuden kaikkien ulottuville (halusivatpa he sitä tai eivät). Aiheellinen kysymys on varmaankin, keiden ehdoilla ja kenelle Kankaanpäässä rakennetaan taidekaupunkia. Myönnettäköön, että kaupunkitaiteen tuominen kaupunkiympäristöön on Kankaanpäässä toteutettu asiantuntijoiden toimesta, kaupunkisuunnittelun ja taiteilijoiden yhteistyössä. Kysymykseeni, tulisiko osallistumista myös tähän lisätä, sain kuvanveistäjä Pertti Mäkiseltä seuraavan vastauksen, joka johdat takoon Kankaanpään kulttuurista suunnittelua kuvaavaan osaan:

Jos me aina kysyttäis laajoilta kansankerroksilta, että voidaanko me nyt tähän laittaa tämänönen teos niin ei me ikinä laitettais yhtään mitään mihinkään. Että kyllä tavallaan pitäis luottaa myös, tavallaan ammattilaisiin vähän joka alalla, että en minäkään mene neuvomaan lentokoneen tekijää kovinkaan mielelläni, taikka en paljo arkkitehtejakaan – tai no ehkä vähän vois niitä neuvoo. (Pertti Mäkisen haastattelu 29.4.2004.)

Kaupunkisuunnittelun ja taiteen vuoropuhelu Kankaanpäässä

Vuosina 1995–1999 toteutettu ydinkeskustan kehittämisprojekti *Katseet Kankaanpäähän* edusti paitsi kommunikatiivista myös kulttuurista suunnittelua, kun tavoitteena oli taiteen, kulttuurin ja ympäristöparannusten keinoin nostaa keskustan vetovoimaa ja kaupungin imagoa. Taidekehän idea syntyi luontevasti kulttuuriseksi lisäksi jo toteutettuun kaavoitukseen. Toiminnalliset ideat, kuten ohjelmallinen lauantaitoritoiminta ja jokasyksyisen Pohjois-Satakunnan taideviikon tapahtumat, ovat niin ikään elävöittäneet kaupunkia ja osoittaneet pikkukaupunkimme keskustan toimivuuden monipuolisten kulttuuritapahtumien pitopaikkana.

Kulttuurinen suunnitteluote on sittemmin jatkunut mittavampien kaupunkikuvan uudistusten yhteydessä, joskaan esimerkiksi prosenttiperiaatteen käytöstä ei Kankaanpäässä ole toistaiseksi tehty päätöksiä⁴². Kulttuurisen suunnittelun ketjuun liittäisin myös kaupungissa toteutetut arkkitehtikilpailut ja julkisen rakentamisen kunnianhimoisimmat kohteet, modernin arkkitehtuurin kärkenä juuri Taidekoulun uudisrakennuksen vuodelta 1995.

41 Toistuvat keskustelut projektipäällikkö, arkkitehti Ulla Korhonen-Wälmän kanssa vuosien mittaan.

42 Pikemminkin on todettava, että teoshankkeiden saaminen läpi ei ole ollut mitenkään itsestään selvää, vaan se on vaatinut mielikuvitusta ja taistelua, enemmän tai vähemmän. Esimerkiksi lukion saneeraus- ja uudisrakennushankkeen yhteydessä, kun haluttiin vanhan osan seinään toteutettavalla tiilirelieffillä liittää vanha osa uuteen arkkitehtuuriin, muotoiltiin hankkeen työselitykseen ja siis hankkeeseen kuuluvaksi myöhemmin suunniteltava, seinään muurattava tiilireliefi, joka on kooltaan yksi kolmasosa seinän pinta-alasta. "Piilottamisidea" ei täysin onnistunut, kun laskentavaiheessa reliefistä pyydettiin erillishinta ja ennen toteutusratkaisun löytymistä teos sai aikaan runsaasti kriittistä keskustelua. Päämäärään päästiin kuitenkin, kun muuraustyö tehtiin ammatillisen aikuiskoulutuskeskuksen työnä ja kuvanveistäjät Reijo Paavilainen ja Pertti Mäkinen suhtautuivat eri vaiheisiin ymmärtävän joustavasti.

Vuonna 2003 käynnistyi EU-rahoitteinen Pohjois-Satakunnan toriprojekti, jonka tavoitteena oli seutukunnan keskeisen kaupallisen keskustan, Kankaanpään torin kehittäminen sekä toiminnallisilta että kaupunkikuvallisilta ominaisuuksiltaan. Ympäristöllisiksi tavoitteiksi⁴³ kirjattiin:

- *Uudistunut tori parantaa keskustan kaupunkikuvaa.*
- *Turvataan torin läheisyydessä olevien kaupunkikuvassa tärkeiden rakennusten arvot.*
- *Varmistetaan ratkaisujen hyvä toiminnallisuus ja kaupunkikuva myös pimeään aikana.*
- *Otetaan torin ratkaisuissa huomioon taiteen esittäminen⁴⁴.*

Viimeksi mainitulla tavoitteella viitattiin sekä esittävään taiteeseen että kaupunkitaiteen mahdollisuuksiin. Suunnitelmiin sisällytettiin esiintymislava, paikka suihkukaivo-oleskeluistokselle sekä Roope Siiroisen⁴⁵ ideoima katuvalaistusta täydentävä julkisivuvalaistus. Juuri nämä osat projektista odottavat vielä toteutuspäätöstään, kun muilta osin suunnitelma toteutui vuoden 2008 tammikuun loppuun mennessä. Mittavaan toriprojektiin onnistuttiin yhdistämään myös Taidekehän parannukset: reitin hahmotumista edesauttavat rakenteet kuten kivipollarit ja noppakiviraidat, teosten nimikyltit⁴⁶ ja informaatio-aulut. Kaavatyön ollessa muilta osin vielä kesken, päästiin nämä myös toteuttamaan kesällä 2006.

Kuva 100. Kankaanpään virastokeskus on Kankaanpään kaupungin ja rakennushallituksen järjestämän suunnittelukilpailun tulosta. Kohteen suunnitteli Arkkitehtuuritoimisto Kouvo & Partanen.

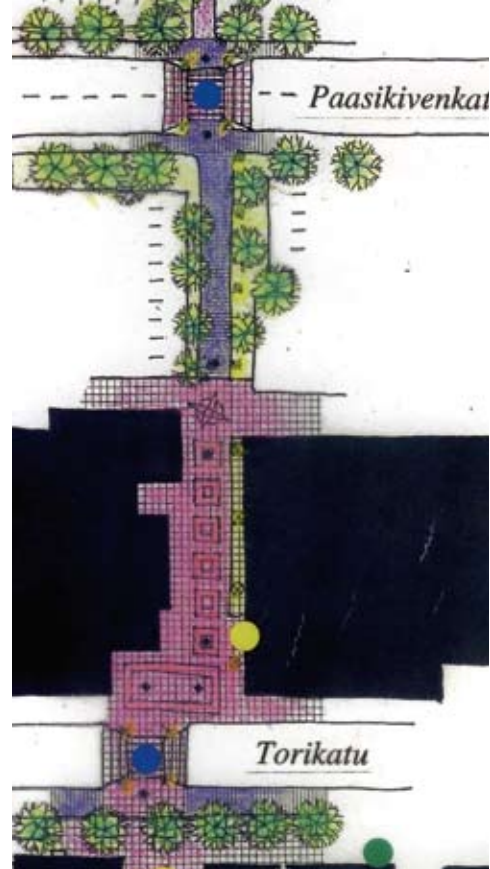
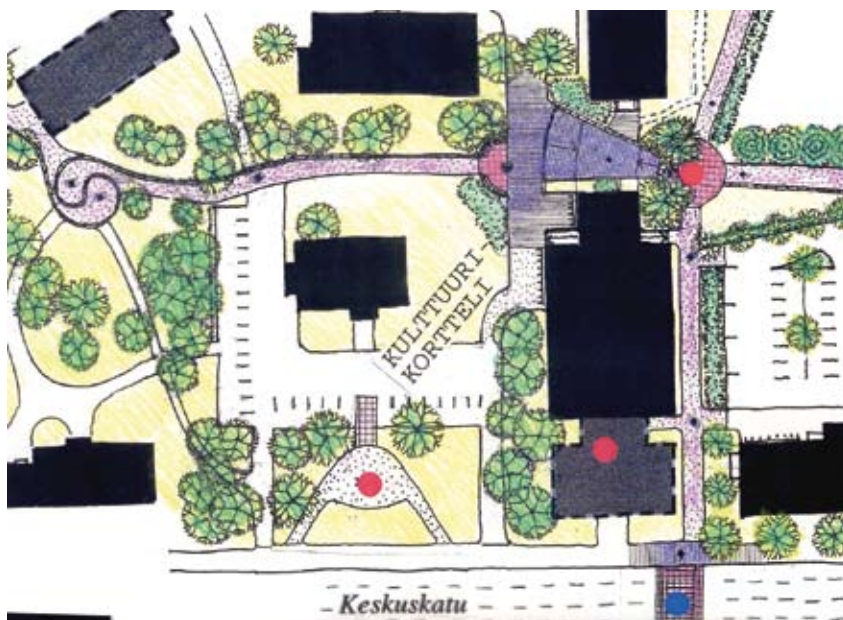
Kuva 101. Uuden hautausmaan ja Via Sacran detaloitua ympäristöä. Alueesta ja sen ympäristöstä, kaupungin ja seurakunnan yhteistyöllä järjestetyn kutsukilpailun voittivat A-konsultit ja Ympäristötoimisto Oy.

⁴³ Toriprojektin yhteydessä suunniteltiin myös Taidekehän parannustoimet sekä opasteiden ja teosinformaation lisääminen, kuten luvun 3 lopussa on selostettu. Taidekehän reitillä olevat suojatiet varustettiin valaistuilla valaisinpollareilla ja pinnoitettiin mustin ja valkoisin noppakivin. Näin suojatiet muodostavat pääkaduille ikään kuin portit aivan keskustan ytimeen saavuttaessa.

⁴⁴ Tavoitelauseen muotoilusta voi lukea, että toriprojektin konsultin Ramboll Finland Oy:n projektivastaava Jouni Lehtomaa oli oivaltanut taidepuheen vastaanottoon liittyvän varauksellisuuden. Ilmaus ”taiteen esittäminen” ei viittaa pelkästään kuvataiteisiin vaan myös yleisesti ”hyväksyttävämpään” esittävään taiteeseen kuten konsertteihin, tanssiesityksiin jne.

⁴⁵ Valaistussuunnittelija Roope Siirainen on modernin kaupunkivalaistuksen uranuurtajia Suomessa. Hänen kansainvälisestikin palkittuja töitään on mm. Tampereen keskustan valaistussuunnittelu. Siiroisen toimisto, Valoa Design Oy osallistui Kankaanpään ydinkeskustan suunnitteluun Ramboll Finland Oy:n alikonsulttina.

⁴⁶ Taidekehä -esite saatiin uusittua vuonna 2006, teosluettelo vastaa nyt maastoon asennettuja kylttejä.

Kuvat 102 ja 103. Yksityiskohtia Taidekehäsuunnitelmasta. Kulttuurista suunnittelua edustavan Taidekehän kokonaisvaltaista ideaa on toteutettu resurssien mukaan osaratkaisuin. Arkkitehtitoimisto A-konsultit Oy.

Toriprojektin hankesuunnitelmaan oli kirjattu ajatus torille sijoitettavasta suihkukaivo-oleskeluveistoksesta taidekaupungin "pisteeksi iin päälle". Ohjausryhmä päätti tilata teoksesta vaihtoehtoiset luonnokset kuvanveistäjiltä Pertti Mäkinen ja Reijo Paavilainen. Neljästä luonnoksesta ohjausryhmä valitsi *Torikaivo*-teoksen mahdollisen toteutuksen pohjaksi. Torin yleissuunnitelman käsittelyn yhteydessä teoksen toteutuksesta edellytettiin kuitenkin tehtäväksi eri päätös⁴⁷. Torin rakentamisen hankesuunnitelmaan ja Satakunnan TE -keskukselle osoitettuun rahoitushakemukseen sisällyttiin teoksen toteuttamisen kustannusarvion 150 000 euron mukaisena, mutta muiden kustannusten ylittyttyä saatu rahoitus ei kuitenkaan olisi riittänyt hankkeen toteutukseen.

Toimeksiantoa taiteilijoille annettaessa olin esittänyt toivomuksen eräänlaisesta kokonaisvaltaisesta ympäristöteoksesta siten, että teos ei olisi vain yksittäinen patsas vaan näkyisi laajemmin koko torimiljöössä. Tämän idean kehittelyyn tarjoutui mahdollisuus, kun Puolustusvoimien Kansainvälinen Keskus otti yhteyttä tarkoituksena saada aikaan Suomen 50-vuotisen rauhanturvatoiminnan muistomerkki. Teos haluttiin nimenomaan kaupungin keskusta-alueen nähtäville eikä Niinisaloon suljetulle varuskunta-alueelle. Paikaksi valittiin torimiljööseen läheisesti liittyvä pieni aukio. Esitykseni siitä, että teoksen luonnokset tilattaisiin toriteoksen suunnittelulta kuvanveistäjiltä juuri kokonaisuutta tavoitellen, hyväksyttiin. Kehiteltiin yhteishanke, missä Puolustusvoimien Kansainvälinen Keskus vastasi rauhanturvateoksen luonnosten kustannuksista ja toriprojektin puitteissa suunnitteluun liitettiin myös torirakennuksen ja tulevan esiintymislavan yhteyteen ideoitava oleskelualue.

⁴⁷ Hankkeen eteenpäin vieminen on itse asiassa "suurennuslasin alla", mitä kuvaa vaikkapa kaupunginhallituksen kokous 13.11.2006, missä olin esittelemässä ydinkeskustan asemakaavan muutosehdotusta. Havainnekuvaan oli piirretty torisuunnitelmaan oleellisena osana kuuluva suihkukaivo-oleskeluteoksen hahmo, mikä sai aikaa kriittisen keskustelun vaikka järjestelyjen yleissuunnitelma oli jo hyväksytty valtuustossa.

Kuvat 104 ja 105. Kuvanveistäjien Pertti Mäkisen ja Reijo Paavilaisen *Rauhankyyhky* paljastettiin YK:n päivänä 24.10.2006 (vasen kuva). Samojen taiteilijoiden suunnittelema, torille tarkoitettu suihkukaivo-oleskeluveistos, *Torikaivo*, odottaa vielä toteutustaan. Teoksen pienoismalli kuvassa yllä.

Kolmesta luonnoksesta valittiin toteutuksen pohjaksi *Rauhankyyhky*. Mittavan teoksen toteutuksen rahoitus jakautui siten, että varsinaisen teoksen maksoi puolustusvoimat ja kaupungin teknisen keskuksen (toriprojektin) osuudeksi jäivät ympäristötyöt teokseen kuuluvine graniittipenkkeineen. Innovaatiivisuutta hankkeessa tarvittiin siis alusta loppuun asti. Teos paljastettiin juhmallisin menoin puolustusministerin läsnä ollessa YK:n päivänä 24.10.2006. Teos toimii itsenäisesti sitoutuen omaan lähiympäristöönsä, mutta yhteinen muotokieli liittäisi teoksen siis myöhemmin toteutettavaan *Torikaivo*-teokseen. Kaarevat graniittipenkit ovat aihe, joka toistuisi vielä torirakennuksen ja esiintymislavan tuntumaan toteutettavalla oleskelualueella, jolloin toriteosten sarja täydentyisi suunnitellulla tavalla kolmiosaiseksi.

Kankaanpään kaupungin näkyvyys valtatielle 23 on ollut liikenteellisen ja kaupunkikuvallisen pohdinnan kohteena pitkään. Kankaanpään liittymään⁴⁸ suunniteltiin 1980-luvulla eritasoliittymää, 1990-luvulla päädyttiin säästösyistä ns. hajautetun liittymän mallin mukaiseen tasoliittymään. Tuolloin ideoiittiin korkein tavoittein toteutettu *Kankaanpään portti* suunnittelukilpailu, jonka järjestäjinä toimivat Tielaitoksen keskushallinto ja Turun tiepiiri, Kankaanpään kaupunki sekä Oy Shell Ab, joka omisti laajan, liittymäalueen keskelle jäävän maa-alueen. Kutsukilpailun voitti LT-konsultit Oy:n ja Arkkitehtitoimisto B&M:n ehdotus *Kankaanpään Kangastus*. Nimi oli enne, suunnitelmaa ei koskaan toteutettu. Shell lakkasi investoimasta Suomeen ja tiehallinto alkoi muuttaa suunnitelmiaan. 2000-luvulle tullessa päädyttiin kiertoliittymän suunnitteluun. Osallisena moniin suunnitteluvaiheisiin ja työryhmiin pidin esillä liittymän ts. kaupungin sisääntulon korostamista korkealaatuisella ympäristörakentamisella, mielellään

48 Valtatien 23 eli Järvisuomentien ja kantatien 44 eli Pohjanmaantien liittymää kutsutaan tiehallinnon kohteena Kankaanpään liittymäksi. Kansan suussa puhutaan "alaristeyksestä".

Kuvat 106–108. Taidekehän tunnuslaattoja on myyty paikallisille yrityksille. Tuotolla rahoitetaan teosten kunnostamista.

Kuva 109. Taidekehä sai opastaulut ja nimikyltit teoksille toriprojektin yhteydessä 2006.

Kuva 110. Taidekehän valaistut pollarit näyttävät suojatien paikat ja ovat myös liikenneturvalisustekijä.

taiteella. Ramboll Finland Oy:n suunnitteluryhmään kuului valaistussuunnittelija Roope Siirinen, jonka ammattitaito oli käytettävissä toiminnalliseen ja luovaan valaistusratkaisuun. Ajatuksena oli korostaa liittymää nimenomaan valaistuksella, mutta kuitenkin siten, että rakenteet myös päiväsaikaan muodostavat esteettisesti korkeatasoisen kokonaisuuden. Vaihtoehtojen tutkimisen tuloksena syntyi *Valometsä*, corten -teräksestä toteutetut valaistut pylonit, joiden ryhmä kohoaa liittymän keskellä ryhmänä ja myös reunustaa liittymää liitettyinä tievalaistukseen. Valometsän rahoitti Kankaanpään kaupunki siltä

osin, kuin kustannukset ylittivät normaalin tievalaistuksen järjestämisen tarpeen (noin 80 000 euroa). Kankaanpään liittymä ja *Valometsä* valmistuivat syksyllä 2007.

Eräänlaisena toteutetun kulttuurisen suunnittelun legitimointina ja osoituksena kaupungin sitoutumisesta taidekaupunki-ajatukseen, voidaan pitää vuoden 2005 aikana toteutetun strategiatyön tulosta⁴⁹. Kaupunginvaltuuston 14.12.2005 hyväksymän Kankaanpään kaupungin strategian⁵⁰ slogan kuuluu: Kankaanpää – seudullinen markkinapaikka, taide-, koulu- ja varuskuntakaupunki kankailla. Vetovoimaisen kaupungin näkökulmasta katsoen strategisena päämääränä nähdään siis myös profiloituminen taidekaupunkina. Konkreettisena toimenpiteenä mainitaan Pohjois-Satakunnan taidekeskus, mikä merkitsisi vähintään, että taide huomioidaan eri palvelukeskusten suunnitelmissa ja hankkeissa. Strategian toteuttamiseksi käynnistettiin vuonna 2006 EAKR -rahoitteinen Kankaanpään taidekeskus -esiselvityshanke. Strategia alkoi jo näkyä kaupungin hallinnossa, teknisen lautakunnan esittelytekstejä myöden. Yllä kuvattu *Valometsän* hankkiminen Kankaanpään liittymään oli taidekaupungin strategian ensimmäinen mittava konkreettinen hanke. Julkisen kaupunkiympäristön kannalta oli merkityksellistä, että strategiassa sitouduttiin mittavan toriuudistuksen toteuttamiseen. Tältä osin strategia on myös toteutumassa, kun toriuudistus valmistuu vuoden 2008 aikana.

Kuva 111. Roope Siiroisen *Valometsä* valmistui Kankaanpään liittymään kesällä 2007. Corten -teräksestä valmistetut pylonit hallitsevat Kankaanpään sisääntulon maisemaa niin päivällä kuin yölläkin (vrt. kansikuva) viitaten punaruskealla hehkullaan kaupungin vaakunapuuhun, mäntyyn.

49 Mieleeni jäi erityisesti strategiaprosessiin kuulunut valtuuston ja johtavien viranhaltijoiden seminaari Naantalin kylpylässä 6.–7.6.2005. Kankaanpäässä pidetty Lapintien tohtoritallin kesäseminaari *Kulttuurinen käänne suunnittelussa* (5.–6.6.2005) meni valtuustoseminaarin kanssa osittain päällekkäin, joten saavuin seminaariin vasta ensimmäisen päivän iltana. Pääsin suoraan saunan lauteille, jossa valtuuston puheenjohtaja Johanna Autio kommentoi päivän työskentelyn tuloksia toteamalla, että ”kyllä se taide sieltä vaan nousee”. Tutkimukseni johtopäätösten rakentuminen alkoi näin saada vahvistusta.

50 Ks. www.kankaanpaa.fi.

5.4 YHDYSKUNTASUUNNITTELUN IMAGOMAHDOLLISUUDET

Yhdyskuntasuunnittelun paradigmat eivät postmodernissa yhteiskunnassa voi enää esiintyä ”puhtaina”, vaan piirteitä kaikista sisältyy jokaiseen suunnitteluhankkeeseen, painottuen kulloisenkin tilanteen mukaan. Tässä luvussa olen osoittanut näin olevan Kankaanpään ydinkeskustan suunnittelun suhteen. Rationaalinen suunnittelu on luonut pohjan selkeälle kaupunkirakenteelle ja modernin vähäeleinen kaupunkikuva antaa tilaa taiteenkin esiintuomiselle. Kommunikatiivinen suunnitteluote yhdistettynä strategiaan ja kulttuuriin päämääriin ovat leimanneet kaupunkisuunnittelua ja keskustan kehittämisprosessia viime vuosina. Tutkimuskysymyksen kietoutuvat näihin yhdyskuntasuunnittelun ajankohtaisiin ilmiöihin.

Yhdessä tutkimuskysymykseksi olen muotoillut, minkälainen on yhdyskuntasuunnittelun rooli pikkukaupungin imagon rakentamisessa eli millaisten prosessien kautta fyysinen suunnittelu ja suunnittelun käytännöt vaikuttavat paikkakunnan identiteettiin ja imagon muodostumiseen. Vaikutukset ovat monitahoiset: Suunnittelun lopputulos, julkinen kaupunkitila säilyy pysyvänä osana ihmisten elämää. Prosessi jättää jälkensä toimijoihin. Kaupunkitaide vaikuttaa ihmisten elämämaailmassa, puheissa, kirjoituksissa, teoissa. Näistä muodostuu identiteettiä vahvistava ja imagoa rakentava juurtumisen prosessi, jota lähdän seuraavissa luvuissa hahmottamaan.

Kuva 112.
Ilmakuva
Kankaanpään
keskustasta 2008.
Kuvaan on lisätty
Taidekehän ja
Taidepolun reitit.
Taidekehän idea
pitää sisällään
melkoisen
imagopotentialin
Kankaanpään
kaupungille.

Kuva 113. Kari Tykkyläisen teos *Ajatus* Kankaanpään virastokeskuksen (suunnitellut Arkkitehtuuritoimisto Kouvo & Partanen) edessä. Tiiliarkkitehtuuri ja taide kaupunkikuvassa ovat Kankaanpälle ominaisia.

6 | KAUPUNKI-IMAGON RAKENTUMISESTA

Kaupungin imago on sitä mitä kaupunki on. Jo haluat parantaa kaupungin imagoa, paranna kaupunkia ja kehitä kaupungin omaleimaisuutta.¹

Kaupunkitutkimuksessa ja -suunnittelussa on käyty vilkasta imagokeskustelua viimeisten viidentoista vuoden ajan. Monilla poikkitieteellisen kaupunkitutkimuksen aloilla kuten kulttuuri- ja kaupunkimaantieteessä on imagon ja siihen läheisesti liittyvän mielikuvan käsitteet otettu uudelleen arvioinnin kohteeksi. On sanottu, että syvällisempi keskustelu imagojen merkityksestä niin suomalaisessa kuin kansainvälisessäkin kaupunkien kehittämistyössä on vasta alkamassa (Äikäs 2003, 31). Yhteiskuntatieteessä, erityisesti tiedotusopin näkökulmasta on tutkittu imagojen rakentumisen mekanismeja.

Oma tutkimukseni osallistuu keskusteluun suomalaisen pikkukaupungin näkökulmasta, mikä näkökulma on tutkimuksen kentällä melko harvinainen. Tutkimukseni tulosten esittelyn ja analysoinnin pohjaksi käsittelen tässä luvussa imagoteorioita mm. Karvosen (1997, 1999), Virtasen (1999) ja Äikäksen (2001, 2003) tuotannon pohjalta ja avaan keskeisiä käsitteitä. Lähteiden vertailun kautta määrittelen, missä merkityksessä käytän käsitteitä omassa tutkimuksessani.

Kaupunkien imagotyö näyttäytyy nykyisessä mielikuvayhteiskunnassa ja kilpailutaloudessa vielä aikaisempaakin tärkeämpänä. Liioittelu houkuttelee ja keskustelussa imagon rakentamiseen liitetään usein negatiivisia mielleyhtymiä. Vain aito imago on kuitenkin perusteiltaan kestävä. Selkeän oman identiteetin omaavalla kaupungilla on mahdollisuus profiloitua onnistuneesti myös ulospäin. Imago- ja identiteettitehtävät toimivat vuorovaikutteisesti². Tässä mielessä minua on työskentely- ja tutkimusprosessini yhteydessä kiinnostanut erityisesti kaupunkilaisten itsensä sekä suunnittelun sidosryhmien käsitykset omasta kaupungistaan (identiteetti) ja näissä käsityksissä mahdollisesti tapahtumassa oleva muutos, mikä todennäköisesti aikaa myöten heijastuu kaupungin imagoon³. Tämän luvun teoriaosuuden jälkeen esittelen tutkimustulokseni Kankaanpään kaupungin identiteettiä ja imagokäsityksiä koskevilta osin. Onko fyysisellä ympäristöllä ja kaupunkitaiteella imagopotentialia suhteessa tutkimuskaupungin muihin ominaisuuksiin?

Median osuus on imagon rakentumista palvelevien viestien perille menon kannalta keskiössä. Näihin kysymyksiin paneudun Fornäsin (1998), Karvosen (1999) ja Fairclough'n (1997) tarjoamissa viitekehyksissä. Sidosryhmäkyselyn tulokset kertovat Kankaanpäästä koskevassa uutisoinnissa tapahtuneesta muutoksesta. Tarinayhteiskuntaan siirtymisen ajatus johdattaa seuraavaan lukuun ja tarkastelemaan lähemmin imagon rakentumisen ja muuttumisen diskursiivista luonnetta.

1 Virtanen 1999, 163

2 Vrt. myös Virtanen 1999, 12.

3 Tämän käsityksen jakaa kanssani Kaj Zimmerbauer väitöskirjassaan "Alueellinen imago ja identiteetti liikkeessä" (2008).

6.1 MAINEESTA BRÄNDIIN

Imagon käsitettä on määritelty tutkijasta ja tieteenalasta riippuen monella eri tavalla. Sama koskee imagon sukulaistermejä, mainetta, mielikuvaa ja identiteettiä. Yhdysvalloissa sana *image* (kuva, mielikuva) otettiin nykykäyttöön 1950-luvun puolivälissä. Pian sana levisi liike-elämästä muillekin elämänalueille ja siitä tuli muotikäsité. Karvonen⁴ (1999) pitää televisioistumista eräänä syynä käsitteen yleistymiseen. Näköaistiin pohjautuvana välineenä televisio vaikutti vahvasti kulttuurisen todellisuuden visualisoitumiseen. Joltakin näyttäminen tuntui tulevan tärkeämmäksi kuin todellinen "oleminen". Suomessa yleiseen käyttöön on 1970-luvulta lähtien vakiintunut latinasta juontuva sana *imago* äänneasultaan paremmin suomen kieleen sopivana⁵. Imagon käsitteeseen on kaiken aikaa sisältynyt tietty epäilyksenalaisuus: onko *imago* todellisuutta?

Tuotteiden kohdalla viitataan usein niiden brändiin eli tavaramerkkiin. Amerikasta on peräisin tämäkin ilmaus, sillä *brand* tarkoitti vanhassa lännessä karjaan iskettyä polttomerkkiä (Klein 2001⁶). Tuotemaailmasta tullut termi saa sinne jäädäkin. Kokonaisten kaupunkien brändäus ei ole mahdollista⁷. Kaupunki ei ole tuote. Sitä ei voi myöskään kulutuksen jälkeen vaihtaa kokonaan uuteen. Historia ja aikaisempien sukupolvien ratkaisut seuraavat mukana. Jorma Mukala (1995) on pohtinut kaupunki-imagon tuottamista seuraavasti:

Onko ympäristö ja kaupunki tuote? Voidaanko kaupungille luoda tunnistettava imago samalla tavalla kuin mille tahansa markkinoitavalle tuotteelle? En usko. Kuvittelen kaupungin luonteen ja imagon syntyvän hitaammin, vähemmän suunnitelmallisesti, epämääräisemmin, mutkikkaammin ja epämainosmaisemmin kuin tavaratalosta ostettavan tuotteen imago. Kaupungin intressiverkostojen moninaisuutta ei voi kukaan hallita yhtä päämäärätietoisesti kuin hallitaan uuden shampoon imagonrakentaminen. (Mt., 60.)

Mukalan mielestä kaupunki on liian suuri ja liian komplisoitu "tuote", jotta sille voisi suunnitelmallisesti luoda imagon (mt., 61).

-
- 4 Erkki Karvonen on filosofisesti suuntautunut yhteiskuntatieteilijä, joka on väitellyt tohtoriksi erilaisista imagoa koskevista teoreettisista lähestymistavoista Tampereen yliopistossa tiedotusoppi pääaineenaan ("Imagologia" 1997). Omassa tekstissään olen tukeutunut lähinnä em. väitöskirjaan perustuvaan teokseen "Elämää mielikuvayhteiskunnassa, *imago* ja *maine* menestystekijöinä myöhäismodernissa maailmassa" (Karvonen 1999).
- 5 Nykysuomen sanakirja tunsu 1950-luvulla *imago*-sanalle ainoastaan hyönteistieteellisen määritelmän: *IMAGO* s. el. täysimuotoinen hyönteinen. Perhosen kehitysasteet: muna, toukka, kotelo ja *imago*. WSOY:n Spectrumin (1976) mukaan: *Image* (engl) henkilöstä, liikeyrityksestä tai yhteisöstä muodostunut vallitseva käsitys *Imago* (1. Eläint. merkitys kuten alla, 2. Psykol. Merkitys kuten alla,) 3. Nyk. usein sama kuin *image* Identiteetti, *I d e n t i s y y s*, Log. samuus, (...) matemat. yhtäsuuruus (...) Olion yksilöllisyys, ominaislaatu tai olennaiset tunnusmerkit; henkilön henkilöllisyys. Gummeruksen Suuren sivistyssanakirjan (2001) mukaan: *Imago* 1. täysimuotoinen hyönteinen (el.), 2. Isästä, äidistä ym. lapsuudessa muodostunut kuva (psyk.), 3. *Maine*, vallitseva käsitys jostakin, jonkin itsestään antama kuva. Identiteetti 1. identtisyys, samuus, yhtäläisyys, 2. Henkilöllisyys, 3. Persoonallisuus (psyk.), 4. Ominaislaatu.
- 6 Kirjallaan *NO LOGO* Naomi Klein nousi brändiäjättelyn johtavaksi kriitikoksi. Klein maalaa kaunistelemattoman kuvan kulutusyhteiskunnan nykymenosta. Brändien leviämisestä johtuen kulttuurituotanto ja julkinen tila supistuvat suorastaan orwellilaista vauhtia. Koko julkisen tilan käsite on määriteltävä uudelleen. Mutta "kun tilan haltuunotto tapahtuu yksilön sisällä, ei enää ole kyse fyysisestä vaan henkisestä riistosta." (Klein 2001.)
- 7 Wilenius (2004, 166) on kylläkin esittänyt, että brandi on enemmän kuin pelkkä tuote ja esittänyt brandiarvon syntymisen edellyttävän organisaation kokonaisvaltaista prosessia: Brandin jäävuori (alhaalta ylös, kuva mt., 170) Kulttuuri - Älykkyys - Arvot - Nimi - Logo. Wilenius on myös todennut yhtä hyvin imagon rakentamista ja ylläpitoa koskevan totuuden: "Brandin rakentaminen voi myös pahasti epäonnistua, jos ihmiset eri puolilla organisaatiota eivät puhallakaan yhteen hiileen vaan vievät tiedostaen tai vahingossa brandin kehitystä väärään suuntaan." (Wilenius 2004, 172–173.)

Imagotulkintojen moninaisuus

Imago, mielikuva, ulkoinen kuva, maine, julkinen mielikuva, kollektiivinen mielikuva, ulkoinen identiteetti ovat käsitteitä, joita on käytetty imagotutkimuksessa varsin kirjavalla tavalla tarkastelukulmasta riippuen. Niin ikään on lukuisia tulkintoja vaikkapa kaupunki-imagoiden (tai -mielikuvien) syntymekanismista ja siitä, miten paljon niihin voidaan vaikuttaa aktiivisella imagon rakentamisella. Imagoviestien lähettäjän keinot ja resurssit tai vastaanottajan intressitilanne vaikuttavat lopputulokseen (vrt. mm. Norvasuo 1994). Kun maantieteilijä tarkastelee imagotyön ja kaupunkimaiseman välistä suhdetta, ollaan tiedotusopin näkökulmasta kiinnostuneita ennen muuta lähettäjän ja vastaanottajan välisestä viestinnästä, imagoviestinnän keinoista, viestien vastaanotosta ja tulkinnoista.

Imagoteorian historia kertoo tarkastelukulmien vähittäisestä monipuolistumisesta. Karvosen (1999) mukaan amerikkalaisen Walter Lippmannin sanotaan aloittaneen julkisuuskuvista puhumisen teokseensa *Public Opinion* vuodelta 1922. Lippmann ei kuitenkaan käytä sanaa *image* vaan sen sijaan sanaa *picture*. Kirjan ensimmäisen luvun nimi on *The World Outside and the Pictures in Our Heads*. Siinä on suoraan esitetty tuttu käsitys mielikuvista todellisuuden heijastuksina mielen valkokankaalla. (Mt., 131) Lippmanille todellisuus on olemassa tuolla ”ulkona” meistä riippumatta ja meille kaikille samanlaisena. Se on jopa tarkistettavissa puolueettomasti esimerkiksi tieteen keinoin. Ihmiset erehtyvät kuitenkin pitämään todellisuutena huolellisesti rakennettua tarkoitushakuista näytöstä. (Mt., 147–149.)

Kenneth E. Bouldingin teos *The Image. Knowledge in Life and Society* ilmestyi vuonna 1956. Bouldingia voidaan Karvosen (1999) mukaan pitää imagokeskustelun uranuurtaja, kun koko termi (*image* -muodossa) oli tuolloin vasta otettu käyttöön. Bouldingin *image* on luontevaa kääntää mielikuvaksi tai kuvaksi, mieluummin kuin imagoksi. Mielikuva on Bouldingille yksilön mielessä oleva esitys maailmasta eli maailmaa koskeva subjektiivinen tietorakenne, joka on syntynyt aiemmasta kokemuksesta. Informaatio voi tulla luonnosta (signaalit) tai se on ihmisperäistä (symbolit). Informaatio suodatetaan arvojärjestelmän läpi. Joukkotiedotus ei Bouldingin mukaan juuri pysty muuttamaan ihmisillä ennestään olevia kantoja mutta kylläkin vahvistamaan niitä. Ihmisillä ennestään oleva mielikuva on varsin vastustuskykyinen muospaineiden edessä. Vaikka Bouldingin lähtökohta on varsin yksilökeskeinen, löytyy hänen käsitteistöstään myös käsite *public image* vieläpä niin, että ei ole vain yhtä ainoaa yhteistä kuvaa vaan itse asiassa monia sellaisia. (Mt., 153–163.)

Dan Nimmo ja Robert L. Savage korostavat Karvosen (1999) mukaan omassa imagon määritelmässään, että muodostuva mielikuva ei ole yksin lähettäjän eikä yksin vastaanottajan hallinnassa, vaan riippuu näistä molemmista. Mielikuva syntyy kohtaamisesta ja vuorovaikutuksesta ja siihen tarvitaan vähintään kaksi osapuolta. Imago ei Nimmon ja Savagen mukaan ole erityisesti visuaalisten aistimusten tulosta, vaan muodostuu kaikesta saatavalla olevasta informaatiosta. (Mt., 40.)

Karvonen (1999) nimeää Daniel J. Boorstinin yhdeksi urauurtavista kulttuuri- ja mediakriitikoista. Hänen teoksensa *The Image. Or What happened to the American Dream* vuodelta 1962 on kriittinen kuvaus kulttuurisen epätodellisuuden luomisesta. Imagot ovat Boorstinille samaa sukua kuin järjestetyt ja keinotekoiset näennäistapahtumat. Hän ennakoikin Baudrillardin ja Econ postmodernistisia ajatuksia simulaatiosta ja hyperreaalisesta. Representaatiosta, esityksestä, kuvasta tulee tietyllä tavalla ensisijaisempaa kuin todellisuudesta. Imago sana jopa juontuu Boorstinin mukaan latinan sanasta *imitari*, joka tarkoittaa imitointia, jäljittelyä. (Mt., 171–174). Boorstinin perusajatus on mielenkiintoinen, sillä hän toteaa, että luonnollinen todellisuus on korvautumassa ihmistekoisella tekotodellisuudella (mt., 177). Ihmistekoiset imagot ja näennäistapahtumat ovat kuin toimitettu ja retusoitu kulissi, joka kohotetaan meidän ja oikean todellisuuden väliin. Boorstinin näkemyksessä on Karvosen mukaan vikana ajatus, jonka mukaan todellisuuden on mahdollista ongelmattomasti kuvautua tietoisuuteen, jos tätä kuvautumista ei vain keinotekoisesti häiritä tai vääristetä. (Mt., 185.)

Karvonen on väitöskirjassaan *Imagologia* ehdottanut (1997), että Suomessa käytössä olevat kaksi synonyymisesti käytettyä sanaa imago ja mielikuva voitaisiin panna merkitsemään eri asioita, jolloin imago viittaisi lähettäjän viestinnälliseen toimintaan ja mielikuva taas viittaisi vastaanottajan tulkitsevaan toimintaan. Myöhemmässä tuotannossaan hän on kuitenkin päätenyt muuttamaan tulkintaansa: "Vaikka tällainen erottelu onkin asioiden tasolla aiheellinen, seuraa siitä helposti terminologista hämminkiä, koska imago on markkinointiviestinnän terminä vakiintunut tarkoittamaan juuri vastaanottajan muodostamaa kuvaa" (Karvonen 1999, 43).

Kulttuurisen maantieteen alaan kuuluvassa väitöskirjassaan *Imagosta maisemaan* Topi Antti Äikäs (2001) tukeutuu paljolti Karvosen (1997) väitöskirjassaan esittämiin lähtökohtiin imagon ja mielikuvan käsitteiden viestinnällisistä suhteista. Imago tulee ensikädessä käsittää lähettäjän (esim. kaupungin) produsoiduksi esitykseksi tai viestiksi jostakin asiasta. Vastaanottajan taholla viestin on muututtava jonkinlaiseksi ymmärrykseksi tai tietämiseksi ennen kuin voidaan puhua mielikuvasta. Imagoa ei voida siis tavoittaa muuten kuin jollakin tapaa tulkittuna. (Äikäs 2001, 59–60.) Imagon ja mielikuvan erottelussa korostuu se, että imagon käsite viittaa ensisijassa esittävään, merkkien ja symbolien tuottamisen näkökulmaan. Mielikuvan käsite puolestaan viittaa psykologiseen ja merkityksen aktiiviseen muodostamiseen kohteesta saatujen tietojen ja viestien perusteella. Äikäsen mukaan puhe imagoista on problemaattista, melkein paradoksaalista ilman imagon ja mielikuvan käsitteellistä erottelua. (Mt., 61–62.)

Pekka V. Virtanen (1999) on kirjassaan *Kaupungin imago* käsitellyt aihetta lähinnä fyysisen ympäristön näkökulmasta. Virtaselle kaupungin imago tarkoittaa sitä, miten muut kokevat ja mistä tuntevat kaupungin. Hän ei kannata käsitteen jakamista eräiden tutkijoiden (kuten Äikäs) tavoin "kahtia" aktiivisesti luotuun ulkoiseen kuvaan eli imagoon ja olemassa olevaan muiden kuvaan ja käsitykseen eli mielikuvaan (image). Tämä jako merkitsisi Virtasen mukaan imagon käsitteen hyvin ahdasta rajaamista. (Mt., 9.)

Äikäsen mukaan sen sijaan tämä mielikuva-imago -käsiteparin kaksoisrakenne ei merkitse imago-käsitteen rajoittunutta tulkintaa, kuten Virtanen väittää, vaan tähtää tutkimuksen käsitteelliseen laajentamiseen, kun sen sijaan "Virtasen (1999) tarjoama imagonäkemyksen liittyminen lähinnä kaupunkikuvien fyysisen todellisuuden sekä siihen väljästi nivoutuvan traditionaalisen paikan hengen ulkokohtaiseen analyysiin." (Äikäs 2001, 62–63).

Virtanen (1999) ottaa imago-käsitteen rinnalle identiteetin käsitteen, joka on edelleen jaettavissa sisäisen ja ulkoisen identiteetin käsitteisiin. Kaupungin sisäinen identiteetti (identiteetti) tarkoittaa ihmisen samaistumista tiettyyn paikkaan tai alueeseen, paikallistunutta. Ulkoinen identiteetti tarkoittaa sitä yleistä mielikuvaa, joka kohteesta on muodostunut. (Mt. 7–9.) Virtasen esittämä ulkoisen identiteetin käsite on lähellä imagon käsitettä, Virtasella itse asiassa synonyymi (mt., 11). Koko käsite on siten mielestäni tarpeeton ja on omiaan tuottamaan vain sekaannusta.

Norvasuo (1994, 3) on imagomäärittelyssään samoilla linjoilla Äikäsen kanssa. Hänen mukaansa imago "on jollekin kohderyhmälle suunnattu julkinen mielikuva, jonka luoja pyrkii hyödyntämään omia toimintamahdollisuuksiaan ja houkuttelemaan kohderyhmän myös toimimaan halutulla tavalla." Määritelmä korostaa imagolle keskeisiä piirteitä: merkitystä ja vaikutustapaa, julkisuutta, tavoitteellisuutta ja sisältöä. Yleisimmillään määrittely julkiseksi mielikuvaksi olisi Norvasuon mielestä kuitenkin riittävää eli: "Voimme siis nimittää kunnan julkisuuteen itsestään antamaa mielikuvaa kunnan imagoksi." (vrt. myös Lahti & Heinonen & Huhdanmäki & Martamo & Norvasuo 1996, 57.) Allekirjoitan yllä olevasta johtopäätöksen eli sen, että imago voidaan määritellä julkiseksi mielikuvaksi. Sitä en kuitenkaan ymmärrä, miten mielikuvaa⁸ voidaan "suunnata jollekin kohderyhmälle" tai "antaa itsestään julkisuuteen", onhan mielikuva pikemmin vastaanottamiseen kuin lähettämiseen liittyvä käsite.

8 Hilikka Lehtosen kommentin mukaan representaatio olisikin tässä yhteydessä parempi käsite.

Karvosen (1999) mukaan sanoja ei kuitenkaan kannata jäädä tuijottamaan, vaan on lähdeittävä liikkeelle perusasioista. Ensinnäkin on syytä erottaa viestien lähettäjä ja niiden vastaanottaja toisistaan. Se mitä lähettäjä lähettää, ei sellaisenaan siirry ihmisten tajuntaan, vaan tulkintaprosessin jälkeen vastaanottajan mieleen syntyvä ymmärrys voi olla erilainen kuin lähettäjän tarkoittama ymmärrys. Se, mitä lähettäjä ajattelee olevansa, ei myöskään välttämättä ole sama kuin vastaanottajan käsitys hänestä. Tulkintamahdollisuuksia on lukemattomia eikä imagoa voidakaan tarkkaan ottaen luoda tai rakentaa. Ainoastaan voidaan tarjota aineksia, joiden pohjalta imago rakentuu. (Mt., 43–44.) Karvonen välttääkin käyttämästä tavanomaista sanontaa ”imagon rakentaminen, joka viittaa tarkoitukselliseen, jopa laskelmoituun toimintaan (mt., 51).

Omassa imagoajattelussani kallistun lopulta Karvosen (ja myös Virtasen) suuntaan *määrittelemällä kaupungin imagon* (mielestäni myös vakiintuneen kielenkäytön mukaisesti) vastaanottajan tai pikemminkin vastaanottajien muodostamaksi käsitykseksi kyseisestä kaupungista ts. *kaupungista vallalla olevaksi kollektiiviseksi mielikuvaksi*. Vaikka imagoa toki pyritään tietoisesti rakentamaan ja sitä varmaan voidaan myös suunnata, tosiasia on kuitenkin, että *imago rakentuu* lukuisista kulttuurisista ja fyysisistä elementeistä, joista muodostuvat käsitykset muuttuvat matkalla lähettäjäiltä välittäjien kautta vastaanottajille.

”Kunnia meni mutta maine kasvoi”

Vanha kynninen sanonta kertoo ikaikaisen totuuden, josta kuulee sovelluksia myös tämän päivän mediayhteiskunnassa tyyliin ”ei ole väliä, mitä puhutaan, kunhan puhutaan”. Siinä missä tämä pätee vaikkapa median kautta eläviin pintajulkisuuden henkilöihin, ei johtopäätöstä todellakaan voi soveltaa laajemmin. Pikemminkin ”paha kello kauas kuuluu” ja hyväkin imagotyö muuttuu turhaksi, jos media samanaikaisesti rummuttaa skandaalia. Tästä on monilla kaupungeillakin karvaita kokemuksia. Maine on voinut kasvaa, mutta imago on heikentynyt.

Maine on Karvosen (1999) mielestä käsitteenä kuitenkin eräissä suhteissa parempi kuin imago. ”Imago on erityisesti journalistisessa kielessä leimautunut tarkoittamaan luotua sumuverhoa, joka peittää todellisuuden taakseen. Imago tai image on myös hyvin epämääräinen käsite. Imago on visuaalinen metafora, ja kaikkien metaforien tapaan se korostaa joitakin puolia asiassa ja vähättelee toisia puolia.”

”Sana ”maine” on luonteeltaan *kuulemiseen ja puhumiseen perustuva* eikä siis visuaalinen termi. Maine liittyy siihen, mitä jostakin kohteesta tai henkilöstä ”mainitaan”, puhutaan ja minkälaisia juttuja siitä kuullaan.” .. ”Näin maine on perinteisesti liittynyt puhumiseen ja kuulemiseen, viestien esittämiseen ja niiden ymmärtämiseen. Maine on suoraan yhdistettävissä nykyaikaisen kulttuurintutkimuksen näemyksiin siitä, kuinka esityksiä (representaatioita) tuotetaan ja kierrätetään yhteiskunnassa. (Mt., 46–47.)

”Jo muutaman vuoden ajan yhteisöviestinnän seminaareissa on puhuttu yritysten maineesta. Kyseessä ei ole vain imagon ja brandin kanssa suosiosta kilpaileva muotitermi, vaan maineen käsite pitää myös sisällään mahdollisuuden määritellä liiketoimintaa uudella, vastuuntuntoisella ja kestäväen kehityksen mukaisella tavalla.” (Karvonen 21.11.2002. Aamulehti, Torstaivieras) Karvonen siteeraa mainitussa artikkelissaan Aulan ja Heinosen kirjaa *Maine – menestystekijä* (2002):

Maine ei perustu vain viestintään, vaan ennen muuta hyvään toimintaan. Maine on ihmisten antama hyvä tai huono todistus organisaation toiminnasta. Arvottavat lausunnot leviävät kerrottuna ihmisten keskuudessa ja vaikuttavat ratkaisevasti menestykseen.

Maine on Karvosen mukaan sikälikin hyvä sana, että se liittyy esittämiseen ja esitysten yhteisölliseen kierrättämiseen. Mainetta ei siten voi luontevasti ajatella vain yhden ihmisen päässä olevaksi kuvaksi (kuten imagon voi), vaan se on yhteisön kommunikatiivisen toiminnan tuotetta.

Pekka Aula, Kimmo Vehkalahti ja Topiantti Äikäs (2007) ovat tutkineet kaupunkien maineen rakennetta aineistonaan yhdeksän suomalaisen kaupunkiseudun keskuskaupunkia⁹. Tutkimus osoittaa kuusi kaupunkimaineen osatekijää merkitysjärjestyksessä: julkinen kuva, kaupungin palvelut, kaupunkivastuu, kaupunkimiljö, johtaminen ja innovatiivisuus. Kaupunkimaine rakentuu tutkimuksen mukaan kohtauksissa¹⁰, joiden laatu ja määrä, välillisuus ja välittömyys muokkaavat kaupunkisuhdetta. Kaupunkisuhteen intensiteetti ja laatu luovat puolestaan kaupunkimaineen. Tekijöiden mukaan tässä tutkimuksessa yhdistetään ensimmäistä kertaa viestintätieteellisen mainetarkastelun näkökulmia kaupunki- ja alue- tutkimuksen perinteeseen.

Aulan ym. määrittelemä maineen käsite on varsin lähellä sitä, miten itse olen edellä määritellyt imagon. Puheeseen ja viestintään viittaavana maine tuntui aluksi luontevaltakin ilmaukselta soveltamassani diskurssianalyysin viitekehyksessä. Kuitenkin, kuten jäljempänä käy ilmi, tulkitsen puolestaan diskurssin käsitettä sen laajassa merkityksessä, myös kuvat, teot ja fyysisen ympäristön käsittävänä puhutana. Olen siten nähnyt perustelluksi tukeutua imagon käsitteeseen ja kuten yllä on kuvattu, sen laveaan tulkintaan.

Kaupungin identiteetti?

Sanaa identiteetti on perinteisesti käytetty subjektiin liittyvänä, mutta myös kollektiivisena kuten kansallisuuteen, yhteisöihin tai kulttuuriin liittyvänä ilmauksena (vrt. Hall 1999). Identiteetin käsitteelle annettuja merkityksiä on kritikoitu ja sen sisältöä on viime aikoina määritelty perin pohjin uudelleen.

Karvonen (1999) pitää identiteettiä hankalana käsitteenä, koska sillä tarkoitetaan yhtäältä sitä, mitä ihminen ajattelee itsestään ja toisaalta sillä on tarkoitettu sitä, miten esimerkiksi yritys visuaalisesti ja viestinnällisesti erottuu muista ja on tunnistettavissa. Kyse on siitä, miten persoonallisuus näkyy ulos viesteissä. Identiteetti juontuu latinan sanasta "identitas" ja se tarkoittaa "samaa, samuutta". "On välittömästi selvää, että kun puhutaan samanlaisesta, niin samalla edellytetään, että on olemassa myös jotakin erilaista. (...) Ulkoa päin katsoen identiteetti on se erityisyys, josta jokin erottuu omaksi yksikökseen eikä kuulu samuutena johonkin muuhun." (Mt., 45.)

Fornäsin mukaan identiteettiä ei tulisi pelkistää ainoastaan (esimerkiksi) sosiaalisiin tai psyykkisiin aspekteihin. *Kollektiivinen* tai *sosiaalinen identiteetti* käsittää ryhmät, subjektiasemat sekä yhteiskunnalliset normistot ja yksilöiden väliset suhteet, kun taas *yksilöllinen* ja *subjektiivinen identiteetti* on sisäistä subjektiviteettiä, joka sisältää sekä henkisiä että ruumiillisia aspekteja. Kolmanneksi identiteetin muodoksi Fornäs nimeää *kulttuurisen identiteetin*, joka muotoutuu yksilöille ja yhteisöille merkityksellisten symbolien ja tekstien välityksellä. Samalla tavoin kuin yksilöt muokkaavat henkilökohtaisia ja sisäisiä identiteettejään tai minuuttaan erilaisten itseä tematisoivien tekstien avulla, myös ryhmät, alakulttuurit ja muut yhteisöt tuottavat kollektiivisia identiteettejä yhteisillä teksteillä. Näin kollektiivinen identiteetti voidaan lukea kertomuksiksi konstruoiduista yhteisöistä. (Fornäs 1998, 278.)

Hallin (1999) mukaan identiteetit eivät ole koskaan yhtenäisiä ja myöhäismoderneina aikoina ne ovat yhä pirstoutuneempia ja säröisempiä. Ne muodostuvat aina moninaisesti erilaisista, usein toisiaan ristävistä ja myös toisilleen vastakkaisista diskursseista, käytännöistä ja positioista. (Mt., 250.) Eikö tämä voisi yhtä hyvin olla puhetta kaupungista? Fornäs käyttääkin identiteettityötä kuvatessaan kiinnostavasti vertausta kaupunkiin, vaikka identiteettiä käsitellään subjektiin liittyvänä:

9 Helsinki, Jyväskylä, Kuopio, Lahti, Lappeenranta, Oulu, Tampere, Turku, Vaasa.

10 Tutkimuksessa tällaisia kohtaamisia on erotettu kolmea tyyppiä: 1) Omaehtaiset kokemukset kaupungista, 2) Mediavälitteiset kohtaamiset ja 3) kerronnalliset kohtaamiset, joilla tarkoitetaan epämuodollisia keskusteluja kaupungista ja joissa tarinat nousevat päärooliin (Aula & Vehkalahti & Äikäs 2007, 35–36).

Kuva 114.
Ossi Somman
teos *Kotipesä*
valmistui
liikuntakeskuk-
sen edustalle
rakennusliikkeen
lahjoittamana.
Teos symboloi
kankaanpääläis-
ten lempilajia ja
identiteettiteki-
jäksikin koettua
pesäpalloa.

Kuva 115.
Punatiiliarkkiteh-
tuuri ja Kankaan-
pään Kuntoutus-
keskus kuuluvat
kaupungin tunnet-
tavuustekijöihin.
Arkkitehtitoimisto
Helamaa &
Heiskanen Oy.

Tässä mielessä elävä subjekti muistuttaa pikemminkin elävää kaupunkia kuin maalausta: se on päättymätön produktio, jonka tuottaminen on jatkuvaa työtä. Siksi se voidaan "jäädyttää" vain väliaikaisesti, silmänräpäyksen ajaksi, ja sitä voidaan pitää ainoastaan hetkellisesti lopullisena kokonaisuutena. (...) Yksilö etsii itselleen identiteettiä ja toisinaan hän luulee jopa löytäneensä sellaisen. Mutta hän ei voi kuitenkaan paeta sitä, että hänen täytyy jälleen aloittaa etsiminen uudelleen, koska hän itse ja hänen ympärillään olevat toiset kehittyvät jatkuvasti. Dynaamisen kaupungin tavoin identiteetti ei ole mikään lukittu olio, vaan loputon rakennelma, jossa vanha ja uusi elävät rinnakkain. Myös kokemukset ja muistot kasautuvat jokaisessa identiteetissä kaupunkien kaltaisesti. (Fornäs 1998, 281–282.)

Identiteetin käsite liitetään myös fyysisiin paikkoihin. Arkkitehtuurin tutkimuksessa puhutaan paikan hengestä tai olemuksesta sekä termillä *genius loci*. Fenomenologisen maantieteen piirissä korostetaan tilallisten ominaisuuksien rinnalla paikkojen kokemuksellisuutta. Edward Relph määrittelee paikkoihin liittyvän identiteetin (*identity of place*) koostuvan kolmesta toisiinsa vuorovaikutteisessa suhteessa olevasta peruselementistä, joita ovat paikan pysyvät fyysiset puitteet, siellä tapahtuvat toiminnot ja paikkaan liitettävät merkitykset tai symbolit (Relph 1976, 61).¹¹ Tunnistan kaikkien näiden ominaisuuksien läsnäolon ja vaikuttavuuden kytkeytyvän tutkimukseni tuloksiin, vaikka en tätä polkua ole voinutkaan oman tutkimusasetelmani puitteissa lähteä seuraamaan.

Tutkimuksessani ja sitä edeltävissä kyselyissä olen käyttänyt identiteetin käsitettä laajassa merkityksessä kysyessäni, miten ihmiset kokevat oman kaupunkinsa, millaisessa kaupungissa he mielestään elävät eli mikä on Kankaanpään identiteetti. Virtasen (sisäinen) identiteetti tai paikallistunne ja Äikäksen sisäinen mielikuva sekä myös Karvosen viestintään liittyvä tulkinta ovat lähellä tarkoittamaani identiteetin käsitettä. *Kaupungin identiteetissä on omassa tulkinnassani siten mukana paitsi Fornäsin kollektiivinen, kulttuurinen identiteetti, myös fyysisen ympäristön koettu erottautuminen muista kaupungeista.*

¹¹ Vrt. myös Teräväinen 2006, 136–141.

6.2 FYYSINEN YMPÄRISTÖ IMAGOTEKIJÄNÄ

Taustoituvuudessa kuvasin julkisen kaupunkitilan merkitystä kaupunkien uudistamispolitiikan kannalta. Taustoituksen sfääreistä palataan tässä lähemmäs maanpintaa ja siten pikkukaupungin kontekstia.

Markku Norvasuo on tutkinut kunnan fyysisen ympäristön ja sen osien imagomerkityksiä (Norvasuo 1994, vrt. myös Lahti & Heinonen & Huhdanmäki & Martamo & Norvasuo 1996¹²). Analyysit ovat peräisin 1990-luvun alun lamavuosilta ja siitä syystä ne ovat kiinnostavia juuri aluekehitysongelmien kanssa kamppailevan pikkukaupungin näkökulmasta. Niissä tuodaan esiin seikkoja, jotka ovat tänä päivänä useiden Suomen pikkukaupunkien arkipäivää:

Ylipäänsä valtaosa rakennettuun ympäristöön kohdistuvista toimista on lähiaikoina luonteeltaan korjaavia. Siksi olisi

- kiinnitettävä entistä enemmän huomiota vähäisenkin uudisrakentamisen tuloksiin ja erityisesti täydennysrakentamiseen*
- pohdittava, miten peruskorjaushankkeet tukisivat kunnan tavoitteita mahdollisimman hyvin*
- ulotettava tällainen pohdinta myös muihin kuin talonrakennushankkeisiin (tiet ja kadut, sillat, rannat, kadunkalusteet jne.)*
- otettava huomioon myös muu kuin rakennettu fyysinen ympäristö (kasvillisuus, maiseman erityispiirteet jne.).*

(Norvasuo 1994, 4; Lahti ym. 1996, 58.)

Norvasuon (1994) kehittämä imagon tulkintamalli käyttää käsitteitä: *lähettäjän voimavarat ja vastaanottajan intressitilanne*. Jos nämä kaksi kohtaavat, viestinnällä on mahdollisuus onnistua. Lähettäjä käyttää *imagosymboliikkaa* voidakseen muokata vastaanottajalle muodostuvaa mielikuvaa. Symbolin viittaus-suhde imagoon voi olla suora (denotatiivinen) tai epäsuora (konnotatiivinen), tai niitä molempia. (Mt. 7–10.) Norvasuo listaa kunnan imagon kannalta tärkeitä intressiryhmiä ja tarvittavia kunnan voimavaroja. Mahdollisia imagosymboleja ovat Norvasuon listauksessa (luetteloa järjestetty uudelleen jättämättä kuitenkaan mitään pois) seuraavat:

- luonnonolojen omaleimaisuus, luonnonvaraiset alueet*
- erityiset luonnonnähtävyydet, maisemat, ranta-alueet*
- kasvillisuus (puistot, puukujat, rantakasvillisuus jne.)*
- alueellisen miljöö, esim. asuinympäristöjen, omaleimaisuus (millainen?)*
- kulttuuriympäristöt, historialliset paikat*
- erityiset kulttuurinähtävyydet ja laitokset (museot jne.)*
- arkkitehtoniset nähtävyydet, kunnan julkinen rakennuskanta*
- kulttuuritapahtumat miljöineen, niihin liittyvä mainonta*
- kulttuurilaitokset*
- urheilulaitokset ja -miljööt, muut vapaa-ajan laitokset*
- eri elinkeinojen tarvitsemat rakennukset, rakenteet ja erityisalueet (maatalous, teollisuus jne.)*
- rautatieasemat yms. kohteet, sillat yms. rakennelmat*
- erityisesti tiet ja kadut ja mitä niiden varrella on*
- torit, aukeat, kadunkalusteet*
- sisään tulokohdat, ohikulkupaikat*

12 Norvasuon tutkimus liittyi Kunnallissalan kehittämissäätiön rahoittamaan ja VTT:n toteuttamaan tutkimusprojektiin ”Fyysisen rakenteen merkitys kunnan taloudellisena perustana ja menestystekijänä”, jonka loppuraporttiin tekstissä viitataan. Siinä on käsitelty yhdyskuntien menestystekijöitä yleensä, fyysisen rakenteen taloudellista, ekologista ja imagomerkitystä sekä kehitelty fyysisen rakenteen hallintaa koskevaa tietojärjestelmää. (Lahti & Heinonen & Huhdanmäki & Martamo & Norvasuo 1996)

- *eri toimintoihin käytettyjen alueiden luonne*
(Norvasuo 1994, 16; Lahti ym. 1996, 69–70.)

Oman tutkimukseni fokuksen kannalta on kiinnostava havainto, että ympäristö- tai kaupunkitaidetta ei luettelossa vielä mainita missään muodossa, joskin julkisten ulkotilojen merkitys ja ”mitä niiden varrella on” nähdään keskeisenä. Ympäristötaiteen laajamittainen invaasio kaupunkieihin onkin Norvasuon tekstejä tuoreempi ilmiö. Arkkitehtuuri ja kunnan julkinen rakennuskanta on Norvasuon luettelossa itsestään selvästi mukana ja muutoinkin luettelo on varsin kattava. Pohtiessaan imagoajattelun ja taajamakuva-ajattelun suhdetta, Norvasuo toteaa: ”Kestävä imago on luotava harkitusti, pitkäjänteisesti ja kokonaisvaltaisesti. Samat vaatimukset koskevat taajamakovankin vaalimista” (Norvasuo 1994, 24; Lahti ym. 1996, 77). Tämä varsin terve periaate on tietysti totta, mutta pelkästään sen noudattaminen ei taida tänä päivänä riittää. Tarvitaan kohokohtia, jotka voivat nousta imagosymboleiksi. Kilpailun tuoksina- sa saattaa käydä niinkin, että sorrutaan pikavoittojen tavoitteluun ja arkiympäristö unohtuu. Kestävä pohja hyvälle imagolle luodaan kuitenkin arjessa, niin fyysisen ympäristön kuin toiminnallisuudenkin puolella.

YTK:n kesäseminaarissa avattiin jo vuonna 1994 keskustelua kaupunkikuvasta uudesta näkökulmasta; symboliset merkitykset ja psykologiset vaikutukset olivat keskiössä. Fyysinen ympäristö nähtiin tärkeänä myös kaupunkien myönteisen imagon ja houkuttelevuuden kannalta. Seminaariaineisto on luetta- vissa kirjassa *Rakennettu maisema ja mielikuva* (Knuuti toim.1994). Huoli imagon ja markkinointiviestin- nän aitoudesta heijastuu teksteistä.

Yksi keskeisimpiä imagoon ja sen rakentamiseen liittyviä kysymyksiä on imagon suhde todellisuuteen. Kaksi päätyyppiä ovat (1) markkinoida olemassa olevaa tuotetta ja (2) markkinoida tuotetta, jota ei vielä ole, mutta jota aiotaan kehittää. Kolmas periaatteellinen mahdollisuus, markkinoida jotain, mitä ei ole olemassa eikä aiota tehdä, on sitten asia sinänsä. (Hurme 1994, 67.)

Ja edelleen:

Kaupungin imagon ainekset löytyvät siellä jo esiintyvien ilmiöiden kautta. Kaupungin tulee etsiä taiteen, tieteen, elinkeinoelämän, hallinnon, asukkaiden arjen ja julkisen kaupunkitilan aikaansaamaa yhteistä energiaa. Tärkeää on huomata myös kaupungin sosiaalinen elämä. Kaupungin täytyy tiedostaa omat vahvat ominaisuutensa ja korostaa niitä. Voimistamalla niitä voidaan tuoda kaupungin vahvuudet ja omaleimaisuus esille uudella tavalla. (Knuuti 1994, 56–57.)

Virtanen (1999), jonka imagotarkastelujen fokus on fyysisessä ympäristössä, on myös kysynyt, voiko imagoa luoda tietoisesti. Tarvitaanko vain etevää markkinointia? Hän kannustaa idullaan olevien ima- gotekijöiden vahvistamiseen ja antaa myös hyviä käytännön ohjeita kunnan imagon esiin tuomiseen:

Kokonaan uuden imagon luomisyrityksen sijasta onkin usein tärkeämpää, hyödyllisempää ja etenkin halvempaa

- *turvata jo olevaa (myönteistä) imagoa synnyttäneiden ja korostavien tekijöiden säilyminen*
- *vahvistaa ja tukea idullaan olevia imagotekijöitä sopivin keinoin*
- *sallia ennakkoluulottomasti toimet, jotka voivat edistää omaleimaisuutta, ja – jopa tukea tällaisia hankkeita*
- *poistaa tai lieventää kielteisiä imagotekijöitä (mt., 159).*

Virtasen mielestä vahvaan identiteettiin liittyy yleensä paikkakunnan omaleimaisuus ja toisaalta vah- van identiteetin omaavilla kunnilla on yleensä myös hyvä imago. Virtasen mielestä etenkin pikkukau- pungeilla on vaikeaa erottua massasta ja hän toteaa oman tutkimusaiheeni kannalta ilahduttavan

ystävällisesti: ”Tämän vaikeuden vuoksi juuri pienien kaupunkien imagokysymykset ovatkin mielenkiintoisimpia” (mt., 114).

Imago-tekijä on tullut jäädäkseen osaksi yhdyskuntasuunnittelua ja suunnittelu osaksi kaupunkimarkkinointia olivatpa kyseessä uudet, uudistettavat tai vanhat kaupunkialueet. Termit ja niiden sisällölliset luonnehdinnat ovat jatkuvassa muutoksessa ja uudelleen tulkintojen kohteena.

Imagotyö yhdyskuntasuunnittelussa

Yhdyskuntasuunnittelijat ja arkkitehdit ovat toki ottaneet imagotyön haasteen mielellään vastaan. Mutta mikä voi kaiken kaikkiaan olla suunnittelijan rooli imagojen rakentamisessa ja millaista osaa imago näyttlee yhdyskuntasuunnittelussa? Aihetta sivuavaa tutkimusta löytyy Suomessa lähinnä maantieteen alalta (Jauhiainen 1995, Äikäs 2001) ja katsaus Äikäsen havaintoihin onkin oman työni ja tutkimuskysymysteni kehittelyn kannalta perusteltu.

Äikäsen (2001) mukaan kaupunkikäsityksen kokonaisvaltainen ymmärtäminen on tärkeää. Hänen kulttuurimaantieteellisen kaupunkitutkimuksen alaan kuuluva väitöskirjansa lähtee siitä, että ”kaupunkikehityksen kulttuurinen ymmärtäminen pohjautuu ennen kaikkea historiallisen, nykyisen ja tulevan maiseman yhteiseen leikkauspisteeseen sekä näihin käsitteisiin perustuvaan tiedolliseen ja emotionaaliseen kokemukseen”. Myös maantieteen alalla koettu kulttuurinen käänne¹³ leimaa tutkimusta. Tutkimuksen tarkoitus on jäsentää uutta kaupunki-imagojen rakentamista sekä kaupunkimaiseman muutosta koskevaa tarkastelutapaa soveltaen ja yhdistäen kahta maantieteellisen tutkimusotetta, maisema- ja kaupunkitutkimusta. (Mt., 15.)

Tapaustutkimuksina Äikäs on tarkastellut Turun ja Oulun kaupunki-imagojen muodostumista. Turun tarkastelussa ”keskitytäänkin ainoastaan siihen, kuinka historialliset paikat ja historiallisuutta representoivat kaupunkitilat jäsenyivät paikallisen imagorakentamisen perustaksi sekä siihen, kuinka imagon muodostamisessa on hyödynnetty historian esittämiseen sekä tulkintaan liittyviä paikallisia erityispiirteitä” (mt., 100). Oulun kohdalla tutkimuksellista kiinnostavuutta lisää sen suuntautuneisuus tulevaisuuteen. Tietoisien imagon rakentamisen taustalla ovat olleet teknologisen edistyksen ja osaamisen teemat. (Mt., 103.)

Tapaustutkimuksensa perusteella ja käsitteellisen tarkastelun kautta Äikäs on tehnyt jaon materiaaliin ja symbolisiin imagoresursseihin. Jakoa havainnollistaa sivun 71 taulukko:

Materiaaliset imagoresurssit	Symboliset imagoresurssit
• fyysis-ympäristölliset tekijät • historiallinen kaupunkirakenne • historialliset rakennukset • historialliset kaupunkitilat • kaupunki-ikonit • museot, muistomerkit, patsaat • ”Se mistä kaupunki tunnetaan vanhastaan...”	• kulttuuris-käsitteelliset tekijät • teknologiakeskukset • menestyvät (teknologia-) yritykset • ostoskeskukset, galleriat • kattava mediatunnettuus • tuotetut tapahtumat • ”Se mistä kaupunki tunnetaan nykyisin...”

13 ”P.T.Karjalaisen (1995a) tunnetuksi tekemä käsite kulttuurinen maantiede on seurausta tieteenalaa kohdanneesta ’kulttuurisesta käänteestä’, jonka hän näkee mahdollistavan ’syvälle maailmaan’ menemisen” (Äikäs 2001, 30).

Kohdekaupunkien tarkastelussa on päädytty siihen, että Turun tapauksessa imagotekijät on nähty erityisinä materiaalisina imagoresursseina - ovathan ne useimmiten käsin kosketeltavia rakennuksia, tiloja ja jopa arkeologisten kaivausten tuloksena paljastuneita raunioita. Niiden kautta ja avulla kaupunki on pyrkinyt muodostamaan historiaan viittaavaa symbolista pääomaa mielikuvansa vahvistamiseksi.

Oulun kohdalla imagoresurssien tarkastelu on tapahtunut päinvastaisesta suunnasta Turkuun verrattuna. Symbolinen imagoperusta, joka perustuu abstraktioihin kuten 'osaaminen', 'teknologia' ja 'hi-tech', liittyy kaupunkikuvan muutokseen Oulun Teknologiakylän ja Lentokentäntien suunnittelualueiden konkreettisen rakentamisen kautta. Molemmissa kaupungeissa oli selvä tilaus imagon rakentamiselle ja imagon rakentaminen perustuu reaaliin kaupungeissa olemassa oleviin resursseihin. (Äikäs 2001, 277–278.)

Yhdyskuntasuunnittelun kannalta ja yhdyskuntasuunnittelun kulttuurisen käänteen taustaa vasten Äikäksen tulkinta on kiinnostava. Ensimmäinen ajatus, kun kuulee jaon materiaaliin ja symbolisiin imagoresursseihin, on yksinkertaisesti, että kyseessä todella on jako fyysiseen ja mentaaliseen maisemaan¹⁴. Näin helpolla ei Äikäs lukijaansa kuitenkaan päästä, sillä Äikäksen mielestä: "Imagoresurssien tutkimukseen liittyvä tärkein kysymys on, kuinka materiaaliset imagoresurssit saavat symbolista sisältöä, ja kuinka symbolisia imagoresursseja materialisoidaan" (Äikäs 2001, 70)¹⁵. Yhdyskuntasuunnittelija voi olla tyytyväinen, onhan fyysinen ympäristö kummaltakin kannalta erittäin keskeinen. Käsitteeseen urbaani maisema avautuu Äikäksen (mt., 80) mukaan kolme näköalaa: kaupunkihistoria, kaupunkikulttuuri ja visuaalinen kaupunkikuva. Nämä elementit tiedostetaan myös tämän päivän yhdyskuntasuunnittelussa.

Turun imagomenestys, joka Äikäksen tarkastelussa perustuu historiaan ja sen tarjoamien fyysisten puitteiden kehittämiseen, on lähtökohdiltaan yksiselitteinen ja syntyhistorialtaan helppo jäljittää. Sen sijaan olisi kaiken kaikkiaan kiinnostavaa tietää, mitkä kaikki suunnittelu- ja päätöksentekotahot ovat Oulun "imagopolis" -ihmeen taustalla? Onko sen toiminnallinen pohja lähtenyt aikanaan valtionhallinnon rahoituspäätöksistä yliopiston kehittämisen suhteen? Millaisia tahtohenkilöitä ja organisaatioita on siitä seuranneen kehityksen takana? Ratkaisevimmat päätökset on varmaankin tehty vähitellen ja kaukana kansalaiskontrollin ulottumattomissa. Fyysinen kaupunkiympäristö ja sen suunnittelu on tullut Oulun tapauksessa mukaan selkeästi myöhemmin. Lentokentäntien suunnittelukilpailussa tavoiteltiin uudenlaisen imagomaiseman tuottamista, postmodernia *hi-tech* -imagoa (Äikäs 2001). Tehtävä oli vaikea jopa paperilla arvioituna. Millaiseksi sitten lopullinen, fyysisen ympäristön ilmentämä imago muodostuu, riippuu vielä todella monista seikoista. On tyydyttävä hyviin pyrkimyksiin ja hyväksyttävä kehityksen sattumanvaraisuus. Mukaan tulee vielä aikaulottuvuus, hyvätkin imagot ja suunnitelmat vanhenevat¹⁶. Tavoiteimago on siis lähtökohta muiden joukossa.

Fyysisen ympäristön suunnittelija voi nähdäkseni melko harvoin määritellä kohteen imagotavoitteita. Parhaimmillaan hän pääsee esisuunnittelutiimin osaksi. Kaupunkiuudistuskohdeissa, teollisuus- ja satama-alueiden uusiin käyttötarkoituksiin on olemassa yhteiskunnallinen ja usein taloudellinen tilaus.

14 Esim. Virtanen on käyttänyt tätä jakoa todetessaan: "Imago voi olla joko konkreettinen, mikäli se perustuu johonkin olemassa olevaan tekijään (kuten tiettyyn rakennukseen), tai abstraktinen, jos se nojaa seikkoihin, joista ei (enää) ole mitään selvää todistetta (esim. taruun) tai jotka jo perusluonteeltaan ovat ei-aineellisia (kuten dynaaminen, nuorekas, rohkea, ennakkoluuloton, perinteikäs, tms.)." (Virtanen 1999, 9.)

15 Pentti Tuovinen on jo 1980-luvulla, pioneerina Suomessa, tutkinut lisensiaattityössään kaupungin esittävää symboliikkaa. Hänen mukaansa esittävä symboliikka luo yhteisöön sosiaalista kiinteyttä ja sen tulisi olla yksi kaupunkisuunnittelun näkökulma taiteellisen, taloudellisen ja toiminnallisen jne. näkökulman ohella. (Tuovinen 1985, 137–145.) Väitöskirjassaan Ympäristökuva ja symboliikka Tuovinen jatkoi saman aihepiirin parissa. Siinä hän kehitti ympäristökuvan analyysimallin, jolla voitaisiin luoda edellytyksiä suunnittelulle, joka tukisi yhteisön identiteetin rakentumista ympäristökuvaa kehitettäessä. (Tuovinen 1992.) Tuolloin ei vielä puhuttu imagotyöstä, mutta nämä teemat kietoutuvat toisiinsa.

16 Esimerkiksi aikanaan ihannoitujen modernismin suunnitteluperiaatteiden mukaisesti toteutettuja kerrostaloalueita puretaan.

Kulttuuri ja turismi vetävät. Fyysinen suunnittelu tulee usein mukaan vasta moniportaisen ja monialaisen tutkimus-, selvitys-, rahoitus-, hallinnointi- ja päätöksentekojärjestelmien jälkeen tai sen osana. ”Näpertely” fyysisen ympäristön maamerkeillä on pääsääntöisesti mahdollista vasta sitten, kun jossakin on päätetty toteuttaa jotakin. Suunnittelijan tehtäväksi jää muodonanto ja design.

Helsingissä Viikin ekokaupunki on vetänyt puoleensa luontoa säästävää elämäntapaa kunnioittavia asukkaita. Pettymys on suuri, kun paljastuu, että palvelujen saanti on lähinnä henkilöauton varassa¹⁷. Vuosaaren uuden asuinalueen markkinoinnin avain oli Mustalahden nimen muuttaminen Aurinkolahdeksi. Miten suunnittelijat saavat auringon paistamaan, alkaa jo olla nähtävissä. Korkealaatuinen miljöö on syntymässä, mutta elävää kaupunkia näyttää kuitenkin olevan varsin vaikea saada aikaan suunnittelun keinoin. Pääkaupunkiseudun keskustelussa, uusien asuinalueiden suunnittelun ja lähiöiden kehittämisen yhteydessä tavoitellaan monesti pikkukaupunkimaisuutta, toiminnallista monipuolisuutta¹⁸. Suomen aluekehitys on kuitenkin johtamassa ihmisten arkielämän tavoitetasoon nähden varsin paradoksaaliseen tilanteeseen: maa on täynnä hyvillä palveluilla ja valmiilla infrastruktuurilla varustettuja pieniä kaupunkeja, jotka tyhjenevät ja jollaisia uusia on suunnittelun keinoin vaikea luoda.

Vanhat kaupungit ovat vielä yliverkaisia imagokamppailussa¹⁹. Vahvan identiteetin (ja imagon) luominen neitseelliselle alueelle on vaikeaa. Se taitaa muodostua, jos on muodostuakseen, ajan kanssa. Yksittäisten uusien maamerkkien ja *vau*-arkkitehtuurin suunnittelu vielä onnistuu, mutta haasteena tulisikin olla uuden onnistuneen, puhuttelevan kaupunkikokonaisuuden aikaansaaminen - sortumatta vanhan jäljittelyyn²⁰. Kaisa Broner-Bauerin²¹ esittämään mielipiteeseen on helppo yhtyä: ”Sitten vasta voimme nukkua rauhassa, kun olemme luoneet hyvän, kauniin, modernin kaupungin.”

Valekaupunkeja vai aitoja?

Mervi Ilmosen (1999) mukaan ”useimmissa amerikkalaisissa kaupungeissa ’historisesta’ on tullut ainoa yhteisesti hyväksytty virallinen arvo. Nykyinen urbaani muodonanto on simulacrumin²² kasvavaa hegemoniaa, se on kiinnostunut ainoastaan jäljentämisestä, valepukujen ja kullissien luomisesta.” (Mt., 34–35.) Ilmosen mielestä on varsin ironista, että samaan aikaan kun yhteiskunta tekee parhaansa tuhoakseen kaupunkikeskustat, nostalginen kaipuu urbaaniin jalankulkukaupunkiin lisääntyy ja määrittelee teemaympäristöjä. Tunnetaan kaipuuta juuri sellaiseen kaupunkielämään, jota ollaan hävittämässä. (Mt., 35–36.) Tätä taustaa vasten on luvussa 2 esitelty mielenkiinto Floridan oppeja kohtaan ymmärrettävää. Myös eurooppalaisten osoittama kiinnostus kertoo kaupunkikehityksen vastaavista uhista meillä.

17 Helsingin Sanomat 27.4.2007. Auto on vielä tarpeen Viikin ekokaupungissa. Lähipalvelujen puute ja huonot bussiyhteydet nakertavat ekoalueen uskottavuutta.

18 Sama ilmiö toistuu muidenkin kasvukeskusten yhteydessä: Esimerkiksi Tampereella uutta Vuoreksen aluetta markkinoidaan pikkukaupunkina luonnon kainalossa (opastaulu valtatie 23 varrella).

19 Mairie Mattisen luento ”Kulttuurihistorialliset ympäristöt imagotekijänä” YTK:n Kulttuuria suunnitteluun –kurssilla 23.5.2002. Mattisen painotti imagon rakentamista paikkakunnan omista lähtökohdista syntyvän vahvan identiteetin varaan. Hänen mukaansa kotiseutuyllpeyden vahvistaminen, kokonaisvaltainen elämyksellisyys ja tarinoiden liittäminen imagotyöhön ovat avainasemassa ja parhaan näyttämön tarjoavat historialliset ympäristöt.

20 Vrt. esim. Vantaan Kartanonkoski -keskustelu

21 Kaisa Broner-Bauer kritisoi luennossaan ”Vapaus uuteen ja vanhan variaatiot” voimakkaasti modernia kaupunkisuunnittelua ”Muuttuvan kaupungin tulevaisuus”-seminaarissa (SAFA, SKI, MARK, SUM) 17.10.2002.

22 Simulacrum (varjokuva) ja simulation (jäljittely) ovat ranskalaisen sosiologin Jean Baudrillardin käyttämiä termejä, joilla hän kuvaa postmodernin yhteiskunnan vieraantumista. Baudrillard puhuu jopa sosiaalisen elämän kuolemasta death of the social. Oikeat, aidot siteet ihmisten välillä murenevät ja olemme tuomitut kokemaan toisemme vain pelureina merkkien kentässä, passiivisina spehtaakkeleiden seuraajina, toistemme varjokuvina. Tätä synkkää tulevaisuudenkuvaa Baudrillard kuvaa käsitteellä ”hyperjäljittely” hypersimulation. Baudrillard oli toinen postmodernin teorian varhaisista kehittäjistä Jean-Francois Lyotardin rinnalla. (Smith 2001.)

Teemaympäristöjen luomisessa on Amerikka ollut ehdoton edelläkävijä, mutta tänä päivänä voi Las Vegasin kaltaisiin jäljitelmiin törmätä jo lähes kaikkialla maailmassa. Simulaation huippu, tai sen yritys, lie-nee eittämättä Floridassa sijaitseva Celebration, Disney-kaupunki, jossa ”pysyvästi asuvat perheet ovat saavuttaneet tuoteteistun elämäntavan lopullisen päämäärän: brändistä on tullut heille jokapäiväistä elämää.” (Klein 2001). Täydellisen kaunis kaupunki 1940-luvun retroarkkitehtuureineen ja kattavine palveluineen vaikutti aluksi sinne muuttaneille ihannekodilta, jossa kaikki ongelmat ratkeavat turvallisessa, yhteisöllisessä ja iloisessa pikkukaupunkiympäristössä. Ristiriitoja alkoi kuitenkin ilmaantua, olihan asu- jaimisto kuin Amerikka pienoiskoossa.²³

Suomessa jäljittelyn kulttuuri on vielä hillittyä, mutta urbaanin miljöön jäljittelyyn törmää yhä use- ammin puolijulkisissa sisätiloissa: kauppakeskuksissa, autolautoilla tai kylpylöissä. Kauppakeskukset pyr- kivät kaikin keinoin naamioitumaan aidoiksi pikkukaupungeiksi. Lempäälässä vuonna 2006 avattu *Idea- park* mainostaa itseään oikeana kaupunkina katuineen ja puistoineen. Löytyypä kaupungin ytimeistä myös ”vanha kaupunki” putiikkeineen ja kahviloineen. Vihtiin suunnitteilla olevan Ideaparkin arkkitehti kertoo, että ”keskeisenä ajatuksena on kaupunginmuuri, jonka sisällä on katuja ja keskellä tori”²⁴.

Ilmonen (1999) kritisoi kaupunkijäljittelmiä rinnalla myös uutta steriiliä kaupunkiympäristöä:

Modernismin tuhoama katutila on viety sisään ja luotu illuusio pikkukaupungin puistomaisesta kadusta, jonka varrella on kivijalkamyymälöitä. Sieltä se on tuotu uudestaan ulos, kuten monien suomalaisten kaupunkienkin keskustoissa on havaittavissa. Katu ei ole kuitenkaan entisensä, se on käynyt matkalla kauneuskäsittelyssä. Siltä puuttuu kaikki mikä liittyy huonoon makuun, epäyhtenäisyyteen tai rähjäisyyteen. Kun sen varrella on liikaa homogeenisia merkkejä, liian paljon palkittuja valaisimia, liian paljon harkittuja penkkejä, liikaa hyvää makua tai sen jäljittelyä ja liian paljon päällysteitä, on lopputuloksena tylsää konformismia ja maailmanlaajuisesti toisiaan muistuttavia ympäristöjä. (Mt., 36.)

Kun yllä olevan sitaatin lukee nopeasti, voi sen sisältämään ajatukseen aidosta, myös nurjat puolet sisäl- tävästä kaupungista hyvinkin yhtyä. Pikkukaupungin näkökulmasta sitaatin viesti on kuitenkin ennenai- kainen. Sellaisessa voi olla onnellinen jokaisesta pienestä kaupunkiympäristön parannuksesta, päällys- teen korjaamisesta tai uudesta valaisimesta. Aidon kaupungin nostalgisen kaipuun voi ymmärtää, mutta laitakaupunkien rähjäisyyttä tuskin monikaan kaipaa. Profiloituminen haetaan mieluummin muusta, vaikka kieltämättä, tässähän voisi nähdä erottautumisen mahdollisuuden, markkinointikikan. Itse asias- sa on nähtykin, suuntaahan länsimainen turismi jo ihmettelemään kaukomaiden slummeja.

Kaupunkisuunnittelun ja arkkitehtuurin - toivottavasti asukkaidenkin - näkökulmasta on pelkästään po- sitiivista, että fyysisen ympäristön kauneusarvoilla kilpaillaan. Tässä kilpailussa erottautuminen on varsin haastavaa. Muoti-ilmiöt leviävät kaupungista ja maasta toiseen, vaarana on Ilmosen edellä kuvaama sa- manlaistuminen. Toisaalta, eikö kaupungeja rakenneta ja kehitetä ensi sijassa siellä asuvia varten? Saat- taan olla, että samantapaiset asiat todella koetaan globaalisti kaupunkiympäristön hyvinä ominaisuuksi- na. Erottautuminen onkin lopulta tärkeää vain kilpailun näkökulmasta.

Olipa niin tai näin, kaupungin historian ja ominaispiirteiden säilyttäminen ja korostaminen kaupunki- uudistuksessa, on ensiarvoista niin asukkaiden identiteetin kuin kaupungin ulkoisen profiloitumisenkin kannalta. Keinovalikoima on laaja lumesta, jäästä ja joulusta aina teknologiaan ja taiteeseen. Historial- lisia alueita ja satama-alueita muokataan kulutuksen ja kulttuurin käyttöön. Kulissien rakentaminen ei

23 TV 4:n Täydellinen idylli, Dokumentti Disneyn Celebration -kaupungista 1.5.2007 kertoi kuitenkin utopian epäonnistumisesta. Muuttajien ongelmat eivät ratkenneet, tällä elokuvalla ei ollutkaan onnellista loppua. Disneykin huomasi, ettei kaupunkia voi ohjata kuin huvipuistoa ja luopui tästä bisneksestä. Kaupungin elämä on normalisoitumassa.

24 Helsingin Sanomat 12.3.2008: Vihtiin nousee jättimäinen kauppakeskus. Suomen suurin liikekaupunki työllistää 1500 ihmistä.

kuitenkaan riitä, ellei taustalla ole elävä toiminnallisuus. Verwijnenin mukaan (1999b) kaupunkiuudistuksissa on usein lähdetty innolla rakentamaan esimerkiksi uusia kulttuurilaitoksia, jolloin tuki on suunnattu rakentamiseen sen sijaan, että olisi tuettu kulttuuriaktiiviteetteja. Pahimmissa tapauksissa on saatu aikaan tyhjät seinät eikä varaa ole enää ollut ylläpitää laitoksia. Omana kokemuksenani muistan Iso-Britanniaan kohdistuneen tiiliekskursion vuodelta 1990, jolloin hämmästelinkin vielä tyhjyyttään ammottavaa Liverpoolin uudistettua satama-aluetta Albert Dockia. Makasiineihin kunnostetut Tate Modern ja Beatles-museo odottivat vielä yleisöään. Fyysisen ympäristön kohentamisella oli aloitettu, kaukonäköisesti tulevaisuuden trendejä ennakoiden. Esimerkkini ei varmasti ole poikkeus. Kaupunkeja uudistettaessa, niiden kilpailukykyä parannettaessa ovat fyysisen ympäristön muutokset usein ”helpoin” ja nopein tapa saada (näkyviä) tuloksia aikaan.

Nykykehityksen valossa aito kaupunki katuineen ja toreineen on käymässä yhä harvinaisemmaksi. Ehkä oikea, toimiva pikkukaupunki, jollaisena vielä näen tutkimuskaupunkini Kankaanpään, voi sinällään olla tulevaisuuden nähtävyys. Tosin kehityksen valtavirratt kulkevat toiseen suuntaan ja niitä vastaan pyristely taitaa olla vain viivytystaistelua. Tällä menolla elämä yksinkertaisesti kuolee pieniltä paikkakunnilta vähitellen. Voisiko Kankaanpään tapauksessakin nähtävyyden elämä perustua turismiin; taidekaupunki tarjotaan esille - maailmankartalle? Tätähän imagotyöllä myös tavoitellaan. Mutta jos taidekoulu menetetään²⁵ ja sen myötä aito taide-elämä hiipuu, onko jäljellä vain taidekaupungin simulaatio? Rakennameko mekin lopulta vain teemaympäristöä tulevaisuuden turisteille vai jääkö jotain muuta jäljelle?

Kaupungit markkinoivat

Juha Kostiainen on kirjoituksissaan ja esitelmissään nostanut kaupunkimarkkinoinnin näkökulmaksi aluepolitiikkaan ja kaupunkiseutujen kehittämiseen. Hän on korostanut, että kaupunkien markkinointi on samalla kehittämistä, kun painopisteitä pohditaan ja kaupunkia tehdään niiden kautta tunnetuksi. Toisaalta kaupungin kehittäminen näkyvine projekteineen toimii kuin itsestään kaupungin markkinointina. Markkinoinnissa tulee pitää huolta perusteellisesta suunnittelusta, on pohdittava kohderyhmiä, kehitettävä organisaatiota sekä löydettävä sopivat viestit ja kanavat. Kostiaisen mukaan kyse on niin tärkeästä asiasta, että sen tulee kuulua kaupungin ylimmälle johdolle. (Vrt. mm. Kostiainen 2001a.)

Suomessa kaupunkimarkkinointi on liittynyt pitkälti elinkeinopolitiikkaan. Elinkeinopolitiikan muuttuessa yritysten toimintaedellytysten luomisesta kohti laajempaa näkemystä kaupunkiseutujen kilpailukykyyn kehittämisestä myös kaupunkimarkkinointi ymmärretään yhä enemmän osaksi yleistä kehittämisprosessia. Kaupunkimarkkinointi ei ole mikään kokoelma yksittäisiä temppejuja tai kampanjoita, vaan markkinointi on yksi kokonaisvaltaisen elinkeinopolitiikan osa-alueista. (Kostiainen 1999, 2001b, 19.)

Imagotyö ja kaupunkimarkkinointi pyrkivät toki palvelemaan ainakin välillisesti kuntien taloutta. Suunnittelujärjestelmät ja imagon rakentaminen perustuvat edelleen usein kasvun ideologiaan, kun valtaosa Suomen kaupungeista on tilanteessa, jossa tulevaisuudenusko tulisi rakentaa aivan muista elementeistä. Globaalien trendien mukaisesti nyt kyllä osataan panostaa paikallisuuteen ja kulttuuriin. Suomi on täynnä mitä omaleimaisimpia, innovatiivisimpia ja kiehtovimpia pikkukaupunkeja, joista ei Kehä III:n sisäpuolella ole koskaan kuultukaan. Eikä ilman tiedottamista - tai jos niin halutaan ilmaista - markkinointia koskaan kuultaisikaan. Markkinoinnin jälkeen törmätäänkin sitten toiseen todellisuuteen, vastaanottajan rooliin prosessissa. Mikäli viesti ei kiinnosta, sitä ei myöskään oteta vastaan (vrt. Norvasuo 1994).

25 Opetushallinnon paineet vähentää korkeakoulujen aloituspaikkoja johtivat vuoden 2006 alussa päätökseen Satakunnan ammattikorkeakoulun liiketalouden yksikön lopettamiseen Kankaanpäästä. Uhkat kohdistuivat tuolloin myös Kuvataiteen yksikköön, mutta ainakin toistaiseksi ne väistyivät. (vrt. esim. Satakunnan Kansa 26.1.2006, 27.1.2006, 28.1.2006, 24.3.2006, 25.3.2006, 31.3.2006.) (– Noustakseen taas jälleen esiin talvella 2008 ns. Ruohosen (2008) raportin myötä.)

Toki tiedottamisessakin on puutteita ja resurssiköyhillä alueilla on turha uneksia vaikkapa ammattilais-tiedottajan palkkaamisesta. Myös itsestään selvyyksien ja latteuksien tarjoilu on varsin yleistä. Suomi on täynnä puhtaan luonnon, kauniiden maisemien, turvallisien ja viihtyisien asuinalueiden ja hyvän palvelutason omaavia kuntia. Kaupunkien ja kaupunkiseutujen markkinointi sortuu usein tavanomaisuuksiin eikä niiden kenties hyvinkin kiinnostavia erityispiirteitä osata tuoda esiin.

Kostiainen (1999, 2001b) onkin kannustanut alueita ja kaupunkeja nimenomaan erikoistumaan samalla tavoin kuin yritykset joutuvat erikoistumaan kilpailukyvyyn nimissä. Kankaanpään ydinkeskustan kehittämisseminaarissa²⁶ talvella 2005 puhunut Kostiainen korosti, että ei ole mahdollista olla vetovoimainen monella sektorilla vaan pitää pystyä tekemään strategisia valintoja. Suomalaiset kaupungit ovat niin pieniä, että alueellisessa (tai keskinäisessä) kilpailussa niille riittää, että on valtakunnan tasoa muutamalla kapealla segmentillä. Pitää pystyä erottautumaan joukosta. Kankaanpään erääksi vahvuudeksi hän nimesi yksiselitteisesti taiteen. Se on alue, jolla Kankaanpää erottuu muista. Kostiainen ihmetteli, miksi asiaa ei valtakunnassa laajemmin tunneta.

Myöskään paikallaan pysyminen ei riitä, vaikka miten olisi löytänyt oman juttunsa. Linnamaa (1999) ja Kostiainen (1999) ovat viitannet virtojen dynamiikkaan, joka pakottaa kaupunkiseudut jatkuvasti kehittämään kilpailukykyään. ”Tässä turbulentissa ympäristössä paikkojen täytyy kyetä luomaan jotakin ainutlaatuista ollakseen kiinnostavia” (Kostiainen 2001b, 13). Myös Karvon (1999) on kiinnittänyt huomiota jatkuvaan toimintaympäristön muutokseen, mikä tulee ottaa huomioon markkinoinnissa. ”Kontekstuaalisuuden idean mukaan olion ominaisuudet määräytyvät suhteessa muihin olioihin. Oliion suhteelliset ominaisuudet muuttuvat, jos muut kontekstiin kuuluvat oliot muuttuvat tai jokin niistä muuttuu.” Pelkästään omana itsenään, samana pysyminen vaatii koko ajan toimintaympäristön tarkkailua ja ajan tasalla pysyttämistä. ”Hyvä maine on lunastettava yhä uudelleen ja uudelleen hyvällä toiminnalla ja hyvillä kokemuksilla.” (Karvon 1999, 100.)

Kilpailu ja kaupunkimarkkinoinnin tarve ovat tuoneet mukanaan uuden paikallisuuden aallon, mistä ei ole muuta kuin hyvää sanottavaa. Kuntakuvan kiillottaminen voidaan tehdä myös aidolla tavalla, selvittäen ja analysoiden kunnan parhaat piirteet yhdessä esiin. Tällainen prosessi tukee parhaimmillaan kunnan identiteetin ja asukkaiden kotiseututunteen vahvistamista. Tunnetaan ylpeyttä omista, ehkä uudelleen löydettyistä arvoista ja vahvistetaan uskoa paikkakunnan mahdollisuuksiin. Tämä puolestaan helpottaa markkinointia. Oma kaupunkiani ajatellessa minusta tuntuu, että monipuolisten projektien ja eri sidosryhmät yhteen kokoavien prosessien ansiosta Kankaanpään identiteetti on entisestään vahvistunut ja aidot mahdollisuudet kaupungin imagotyöhön ovat löytymässä. Onko todella näin, tähän kysymykseen etsin vastausta mm. yhteisöllisyysdiskurssia tarkastelemalla.

6.3 KÄSITYKSIÄ KANKAANPÄÄN IDENTITEETISTÄ JA IMAGOSTA

Kaupungin identiteetti ja imagon rakentuminen kietoutuvat yhteen monisäikeisellä tavalla. Aidon imagon rakentuminen voi lähteä vain todellisuudesta ja parhaita imago vaikuttajia ovat vahvan paikallistunteen omaavat asukkaat itse. Kaupunkilaisten oma käsitys kaupungistaan on oleellinen lähtökohta.

Kankaanpään imagoa olenkin pyrkinyt hahmottamaan sen kautta, millaisena kankaanpääläiset itse kuvittelevat kaupungin imagon näyttäytyvän ulkopuolisille. Uskon, että kankaanpääläisillä on itsellään asiasta tarkoitukseeni nähden riittävän oikeansuuntainen tieto - sen verran herkällä korvalla ulkopuolisia

²⁶ Juha Kostiainen luennoi Kankaanpään keskustan kehittämisseminaarissa 25.2.2005 aiheenaan Kilpailukykyisen kaupungin ominaisuudet ja fyysinen ympäristö kaupunkimarkkinoinnissa.

Kuva 116.

Katseet Kankaanpäähän -projektin luonnosmateriaalia esiteltiin kevätmessuilla 1996 ja samalla kartoitettiin kävijöiden mielipiteitä.

Kuva 117.

SataExpo -messuilla 2003 olivat esillä taulut, jotka oli laadittu Euroopan rakennusperintöpäivän teemaan liittyen ja otsikoitu "Kankaanpään vanhaa ja uutta rakennusperintöä". Imagotyötä tämänkin.

arvioita ja kommentteja yleensä kuunnellaan. Tämä tarkastelu on ollut varsin valaiseva, sillä imagotyölle näyttäisi kaupunkilaisten mielestä löytyvän vahva tilaus. Tästä kertovat myös vaikkapa Taloustutkimus Oy:n suorittamat imagotutkimukset, joista on Kankaanpään osalta saatu vähemmän mairittelevia tuloksia²⁷.

Pekka V. Virtanen on listannut suomalaisten kuntien imagotekijöitä ja luettelon mukaan Kankaanpään imagoa luonnehtivat: Niinisalons varuskunta, tykistömuseo²⁸ ja Kuninkaanlähde²⁹ (Virtanen 1999, 168). Imagonäkemykset ovat aina subjektiivisia ja kyselyihin saadut vastaukset riippuvat kohderyhmästä. Oliko lista nyt paljонkaan täydentynyt laajoin kyselyin tai ulkopuolisilla haastattelemalla? Rajaus on siten ollut myös tutkimusekonominen.

Esittelin eräiden (varhaisempien) yleisökyselyjen tuloksia luvun 4 yhteydessä. Tässä luvussa ovat tarkastelun kohteina suorittamistani yleisökyselyistä viimeisin eli vuoden 2003 SataExpo -messuilla toteutettu kysely ja samalta vuodelta oleva tutkimukseeni liittyvä sidosryhmäkysely. Näiden tuloksia vertaamalla lähestyn ajatusta Kankaanpään identiteetin ja imagon muuttumisesta puhunnan ja medioitumisen kautta. Ennakoivatko toimijoiden mielipiteet tulevaa muutosta myös yleisön mielipiteissä? Mikä on median vaikuttavuus identiteetti- ja imagokysymyksiin? Onko fyysisellä ympäristöllä ja taidekaupungin imagolla tulevaisuudessa menestymisen mahdollisuuksia verrattuna paikkakunnan muihin imagotekijöihin ja mitä nämä kilpailevat imagotekijät ovat? Näihin kysymyksiin etsin vastauksia tässä luvussa.

27 Taloustutkimus Oy:n vuonna 2004 toteuttamassa Suomen kuntia koskeneessa imagotutkimuksessa selvitettiin kuntien tunnettuutta, julkisuuskuvaakin sekä kuntien heikkouksia ja vahvuuksia. Tutkimus toteutettiin internet-kyselynä ja kuntien imagoa arvioivat mm. julkisen sektorin päättäjät, tiedotusvälineiden edustajat, kauppakamarien ja Suomen yrittäjien aluejärjestöjen ja paikallisyhdistysten ym. liike-elämän edustajat. Tutkimukseen kuuluneista Etelä- ja Länsi-Suomen läänien kuntaluokkaan "10.000-20.000 asukkaan kunnat" kuuluneista 32 kunnasta Kankaanpää arvioitiin imagoaltaan huonoimmaksi. Kankaanpään Kokoomuksen, Vihreiden ja Kristillisdemokraattien valtuustoryhmät pitivät tätä vakavana viestinä Kankaanpään imagosta ja esittivät valtuustoaloitteessaan 14.2.2005, että kaupunki ostaisi Taloustutkimus Oy:ltä tutkimuksen Kankaanpäästä koskevan osan, jotta tulokset analysoitaisiin perusteellisesti ja suunniteltaisiin toimenpiteet imagon parantamiseksi. Kaupunginjohtaja esittikin kaupunginhallitukselle tutkimuksen tilaamista perustellen sen merkitystä tulevan markkinointistrategian pohjatietona. Esitys ei kuitenkaan mennyt läpi vaan se äänestettiin kumoon äänin 7–2. (Kaupunginhallituksen pöytäkirja 28.02.2005 § 80 liitteineen.) Epävirallisesti kuulin ratkaisua perustellun mm. kritisoinnilla tutkimuksen tekotapaa ja vähättelemällä tästä syystä tutkimuksen todistusvoimaa Imago- ja markkinointityö ei kuitenkaan näistä lähtökohdista näyttäydä kovin kiitollisena.

28 Valtakunnallinen tykistömuseo sijaitsi Kankaanpään Niinisalossa, mutta on vuonna 1997 siirretty Hämeenlinnan panssarimuseon yhteyteen (suuruuden logiikalla).

29 Hämeenkankaan ja Pohjankankaan kautta kulkevan keskiaikaisen kangastien varrella sijaitseva lähde, jonka luona Ruotsi-Suomen kuningas Adolf Fredrik pysähtyi kruunajaismatkallaan vuonna 1752. Lähde on perinteinen matkailunähtävyys jo 1930-luvulta lähtien, kun sen partaalle rakennettiin Suomen lomaliiton lomahotelli. Kuninkaanlähde ja siitä lähtevä lähdepuro (joka aikanaan pyöritti seitsemää myllyä) sekä viereinen Hämeenkangas kuuluvat merkittävänä luontokohteina Natura-verkostoon.

Pikkukaupunki-identiteetti korostuu

Vuoden 2003 SataExpo -messuilla järjestämässäni kyselyssä pyrin muiden teemojen ohella kartoittamaan kaupungin identiteettiä kysymällä seuraavasti: "Miten kerrot muille Kankaanpäästä, eli millaisessa kaupungissa mielestäsi asut". Kyselyyn vastasi lähes 300 messuilla kävijää. Vastaukset olen koonnut liitteen 2 kaavioon E. Tiettyyn konkreettiseen asiaan liittyvissä luonnehdinnoissa tuotiin ylivoimaisesti eniten esiin pikkukaupunki-identiteettiä (75 vastaajaa). Huomionarvoista on, että se samoin kuin maalaiskaupunki-identiteetti koetaan käytetyistä ilmauksista päätellen valtaosaltaan positiivisena arvona. Luonnonläheisyyteen viittaavat kommentit olivat 25 vastauksella selvällä kakkoskilalla. Taidekaupungin identiteettiin samaistutaan jo varsin laajasti myös suuren yleisön joukossa eli 16 maininnalla se oli kolmannella sijalla. Vastauksista vain yksi oli negatiivissävyinen: "Täynnä omituisia taideteoksia". Fyysiseen ympäristöön liittyvänä myös tiili oli esillä viidessä vastauksessa. Muiden tekijöiden saamissa maininnoissa ei ilmennyt suurta hajontaa, ne liikkuivat välillä kahdesta kuuteen.

Kaavion alaosassa ovat yleispiirteiset luonnehdinnat kotikaupungin ominaisuuksista. Identiteettivastauksissa positiivisten luonnehdintojen osuus oli vastaansanomattoman suuri eli noin 130 myönteistä ilmausta, kun kielteisiä oli alle kymmenen. Messuilla oli liikkeellä harvinaisen tyytyväistä väkeä tai sitten tilanne oli vuoden 1995 lähtötilanteeseen verrattuna muuttunut dramaattisesti. Toisaalta kysymyksen asettelu "Miten kerrot muille, millaisessa kaupungissa mielestäsi asut?" oli ehkä omiaan tuomaan esiin tiettyä vieraskoreutta. Joka tapauksessa negatiivisia kommentteja oli selvä vähemmistö. Jotakin kaupungin luonteesta kertonee havainto, että "vireä, kehittyvä" ilmauksia oli varsin vähän verrattuna sellaisiin kuin "rauhallinen, turvallinen, viihtyisä, mukava".

Kuvat 118–120.
Kankaanpään
imagotekijöitä
ovat harju-
maisemat
(kuva Hämeen-
kankaalta),
vilkas torielämä
(kuva vuodelta
1931) ja punatii-
lirakentaminen.

Kuva 121.
Kankaanpää
on leimallisesti
myös varuskun-
takaupunki. Ku-
vassa Niinisolon
modernin arkki-
tehtuurin helmi,
funktionalistinen
lamellikasarmi
peruskorjauksen
jälkeen v. 2007.

Sidosryhmille vuonna 2003 tekemässäni kyselyssä olin muotoillut kaupungin identiteettiä koskevan kysymyksen seuraavasti: ”Millainen Kankaanpää mielestäsi on? Mikä on kaupungin identiteetti, ominaislaatu?” Sidosryhmien vastauksissa, aivan samoin kuin yleisönkin vastauksissa korostui pikkukaupunki-identiteetti (liite 2, kaavio F). Seuraavaksi eniten vastauksissa tuotiin esiin fyysiseen kaupunkiympäristöön ja taiteeseen liittyviä asioita, johtuen ehkä juuri näiden asioiden esillä olost ja siitä, että useat vastaajat olivat seuranneet läheltä projektien etenemistä. Vastauksissa käytettyjä ilmauksia olivat: ”hyvin rakennettu/ suunniteltu, viihtyisä, mukava asuinympäristö, tiivis kaupunkimaisuus”. Luonnonläheisyyttä korostettiin puolestaan yleisön vastauksissa suhteellisesti enemmän. Kohtaan muut on niputettu hajakommentit, jotka jakautuivat tasan positiivisiin ja negatiivisiin arvioihin: ”sekava, syrjässä, laskeva tevanake³⁰, palveleva henkilöstö, tori, rauhallinen”. Sidosryhmien samoin kuin yleisönkin vastauksissa heijastui samantyyppinen arvio Kankaanpäästä sisäänpäin lämpiävänä paikkana mieluummin kuin viireänä tai kehittyvänä. Yrityselämän taholta sain osuvia kannanottoja, kuten ”Kankaanpää on tyyppilinen pikkukaupunki, jossa ’kaikki tietävät toistensa asiat’, joka johtaa joskus epäterveeseen kateuteen. Puutuu yhteen hiileen puhaltaminen”.

Yhteenvetona identiteettinäkemyksistä voisi Kankaanpäästä luonnehtia luonnonläheiseksi pikkukaupungiksi, jolle on ominaista hyvät palvelut, viihtyisä ympäristö mutta myös tietty sisäänpäin lämpiävyys sekä jonka erityispiirteinä nousevat esiin taide ja varuskunta. Yleisön vastauksissa korostui luonto ja siihen liittyvät mahdollisuudet sekä yleensä varsin positiiviset luonnehdinnat. Toimijat korostivat seutukuntakeskuksen asemaa, palvelutasoa, fyysistä ympäristöä. Molemmilla erottuivat taiteeseen liittyvät asiat selkeästi paikkakunnan identiteettiin kuuluvana.

Taideimago nousussa

Kartoittaessani käsityksiä Kankaanpään imagosta olen siis joutunut tyytymään ”toisen käden” tietoihin eli kankaanpääläisten arvioihin siitä, millainen kaupunkimme on muiden mielestä. Vuoden 2003 SataExpo -messuilla toteutetussa yleisökyselyssä kysymys oli muotoiltu: ”Mistä Kankaanpää tunnetaan muualla?” Vastaajia oli lähes 300. Yleisön vastauksissa (liite 2, kaavio G) varuskunta³¹ nousi 71 maininnalla imagotekijäksi numero yksi. Kahtena seuraavana yleisö toi esiin mediajulkisuuden johtotähdet; pesäpallotoiminta³² oli saanut lisää tunnettuutta sopupelilijupakoista (63 mainintaa) ja Juhantalon³³ tiedävät lähes kaikki (61 mainintaa). Perinteinen kenkäteollisuus³⁴ sai myös edelleen runsaasti kannatusta (38), mutta sen jälkeen arvioitiinkin jo taide (tai taidekoulu) tekijäksi, mistä Kankaanpää tunnetaan muualla (28 mainintaa). Kuntoutuskeskus³⁵ oli seuraavana 12 maininnalla ja kaikki muut jäivät tasaisesti alle

30 Tevanake -lyhennettä käytetään kuvaamaan tekstiili-, vaate-, nahka- ja kenkäteollisuuden aloja.

31 Niinisalon varuskunta on Suomen suurin tykistövaruskunta. Pohjankankaan ampuma-alue ja Hämeenkaan harjoitusmaastot tarjoavat Etelä-Suomen laajimmat harjoitusalueet. Varuskunnan omaleimaiseen historiaan kuuluvat mm. reserviupseerikoulun sodanaikainen sijoitus Niinisaloon ja sodasta palanneiden internaattikoulu. Puolustusvoimien Kansainvälinen Keskus on näihin asti sijainnut Niinisalossa, muutosta Tuusulaan on tosin jo päätetty. Varuskunta kuuluu kuitenkin harvojen kehitettävien varuskuntien joukkoon. Varuskunta työllistää noin 650 siviiliä, ja kerrannaisvaikutuksineen sen merkitys on seutukunnalle suuri.

32 Kankaanpään Maila (perustettu 1958) nousi pesäpallon mestaruussarjaan 1968 ja hyvä menestys jatkui pitkälle 1970-luvulle. Sittemmin joukkue on silloin tällöin noussut pesäpallon supersarjaan pelaten viime vuosina kuitenkin lähinnä ykkössarjassa. Vuoden 1998 supersarjan pelit nostivat kohun sopupeleistä ja syytettynä oli myös kankaanpääläisiä. Asia sai runsaasti julkisuutta tiedotusvälineissä ja oikeudenkäynnit saatiin päätökseen vuonna 2001.

33 Kauko Juhantalo on kankaanpääläinen poliitikko, joka on tehnyt pitkän uran eduskunnassa edeten vuonna 1991 Esko Ahon hallituksen kauppa- ja teollisuusministeriksi. Juhantalo tuomittiin valtakunnanoikeudessa 29.10.1993 ministeriaseman väärinkäytöstä ja on siitä asti saanut osakseen runsaasti median huomiota. Juhantalo on ollut keskeinen vaikuttaja Kankaanpään kunnallispolitiikassa toimien vuosina 1981-1992 kaupunginvaltuuston puheenjohtajana. Vuodesta 2001 lähtien Juhantalo on ollut kaupunginhallituksen puheenjohtaja.

34 Kankaanpään suutariperinne on vahva. Kankaanpäässä on parhaimmillaan toiminut useita kymmeniä kenkätehtaita.

35 Kankaanpään Kuntoutuskeskuksen toiminta käynnistyi vuonna 1991, kansaneläkelaitoksen ja Kankaanpään kaupungin yhteisen, vuonna 1986 perustetun säätiön toimesta. Laitos on kaupungin ja varuskunnan jälkeen paikkakunnan suurin työllistäjä (noin 200 työpaikkaa) ja on niin sanottu raskaan kuntoutuksen laitos, joka palvelee koko läntistä Suomea.

kymmenen. Kyselyn tulos osoittaa, että mielikuva Kankaanpäästä taidekaupunkina on viime vuosina vähitellen vahvistunut myös kaupunkilaisten keskuudessa.

Sidosryhmille suunnatussa kyselyssäni vuonna 2003 pyysin nimeämään Kankaanpään imagotekijöitä. Sidosryhmien vastaukset (liite 2, kaavio H) antavat mairittelevan kuvan kaupungin kulttuuri- ja taide-elämästä. Taidekoulun ja julkisen taiteen merkittävän osuuden ohella nähdään erilaiset kulttuuritapahtumat keskeisenä imagotekijänä: Pohjois-Satakunnan taideviikko, Hörhiäisyö³⁶, Ramppikuume³⁷, kesäteatteri, pelimannitoiminta, Kuninkaanpäivät³⁸ jne. Valtakunnallista uutiskynnystä eivät em. tapahtumat kuitenkaan ylitä. Niiden luonne on lähinnä paikallinen ja seudullinen. Ehkä juuri tästä syystä suuri yleisö ei messukyselyssä noteerannut niitä juuri lainkaan. Siellä korostuneet pesäpallo, Juhantalo ja kenkäteollisuus jäivät puolestaan tässä kyselyssä suhteellisen vähille maininnoille. Molemmat noteerasivat varuskunnan imagoarvon varsin korkealle. Yleisöltä jäivät huomiotta tässä kyselyssä useita mainintoja saaneet toriperinne (5) ja fyysiseen ympäristöön liittyvät arkkitehtuuri ja hyvä kaupunkiympäristö tms. (6). Molemmissa kyselyissä muistettiin kyllä Kankaanpään tiili-imago.

Kuvat 122.
Taideteokset leimaavat Kankaanpään kaupunkikuvaa, kuten tämä Pertti Mäkisen ja Reijo Paavilaisen tiilireliefi Aivoni ajattelevi Keskuskadun varrella Taidepolun päätteessä.

Teos muurattiin Kankaanpään lukion vanhan osan pätyyn rakennuksen peruskorjauksen ja laajennuksen yhteydessä 1996.

Imagovastausten painotukset kertovat vastaajien kokemuspiirien eroavaisuuksista. Projektitoimintaa läheltä seuranneet sidosryhmät katsovat Kankaanpään imagon rakentuvan kulttuuritoimeliaisuuden aikaansaannosten ympärille, kun taas suurella yleisöllä lienee kokonaisuutena nykytilanteesta oikeampi kuva. Voisiko tulosta kenties tulkita siten, että yleisöltä kuullaan totuus, toimijoilta tavoiteimago? Siirtymää on kuitenkin tapahtumassa, kun toimijoiden rummuttava taidepainotteisuus alkaa näkyä selvästi myös suuren yleisön kokemuksena.

Kuvat 123 ja 124.

Ensio Härkösen *April* on yksityinen taidehankinta. Galleria, Taide ja Kehys Räikkälän edustalle sijoitettuna veistos asettuu puolijulkiseen tilaan. Härkösen teoksia on myös muilla yksityisillä pihilla ja jopa yhdellä teollisuustontilla.

36 Paikallinen taiteiden yö. Hörhiäinen on Kankaanpään murretta ja tarkoittaa ampiaista.

37 Jokakeväiset valtakunnalliset nuorisoteatteripäivät.

38 Muutamana vuonna 2000-luvulla järjestetty tapahtuma, minkä yhteydessä kerrotaan tarinaa Kankaanpään Kuninkaanlähteellä 1752 seurueineen vierailleesta Adolf Fredrikistä.

Kuvat 125–127.
Kankaanpään
keskeiset julkiset
rakennukset ovat
vahvaa modernis-
mia, arkkitehtien
Kaija ja Heikki
Sirenin käsialaa.
Kankaanpään
Siren keskuks-
seen kuuluvat
kaupungintalo
(1967), seurakun-
takeskus (1971)
ja liikuntakeskus
(1970–1994),
kuvissa vasem-
malta oikealle.

Imagonäkemykset vahvistuvat

Imagokysymyksiä sivusivat myös muutamat muut sidosryhmäkyselyni kysymyksistä. Kysymystä 2 poh-
justin seuraavasti: ”Talouden keskittyminen on johtanut Suomessa toiseen laajaan muuttoaaltoon,
jossa ei enää tyhjene vain maaseutu vaan myöskin pienet kaupungit. Alueet ja kaupungit kilpailevat
keskenään vetovoimasta, uusien työpaikkojen ja asukkaiden saamisesta. Kilpailussa on tärkeää erottua
muista.” Kysymys kuului: ”Millä asioilla Kankaanpään kaupunki mielestäsi erottuu edukseen muista, mit-
kä ovat tai voisivat olla *kaupungin kilpailuetuja*?”

Ylivoimaisesti eniten saivat mainintoja hyvät harrastus- ja koulutusmahdollisuudet (14 ja 10). Seuraa-
vaan kategoriaan pääsivät luonto (8), peruspalvelut (7), viihtyisä ympäristö (7), taide (7) sekä paikka-
kunnan sopiva koko (7). Varuskunta sai viisi (5) mainintaa, yrittäjyys ja asumiseen liittyvät asiat kum-
pikin neljä (4). Kolmen maininnan asioita olivat hyvä vesi, perusteellisuus/ työ ja kaupalliset palvelut.
Kaksi kertaa mainittiin arkkitehtuuri ja hyvä keskustarakenne, kerran seutukuntakeskus ja kuntoutus-
keskus. Luottamushenkilöt korostivat eniten peruspalvelujen, harrastusmahdollisuuksien ja koulutuk-
sen osuutta. Kaiken kaikkiaan vastaukset pitäytyivät perinteisissä, minkä tahansa paikkakunnan hyvissä
ominaisuuksissa.

Kilpailuedun käsitettä ei ehkä ollut ymmärretty (vrt. esim. Linnamaa 1999³⁹). Lähes kaikki Suomen kun-
nat mainostavat luonnonläheisyytään, viihtyisää asuin ympäristöä ja harrastusmahdollisuuksia. Niistä
ei kilpailuetua irti saa. Vastauksista ehkä varuskunta, taide, arkkitehtuuri ja hyvä vesi olisivat sitä, mitä
itse käsitän kilpailuedulla.

39 Linnamaan (1999) mukaan: Kilpailukyky (competitiveness) voidaan yleisesti määritellä sellaisiksi toimijan
ominaisuuksiksi, joiden avulla tämä pystyy a) osallistumaan kilpailuun ja b) omaa sellaista potentiaalia, jonka turvin
toimija voi menestyä kilpailussa kilpakumppaneita paremmin. Kilpailukykyyn saavuttaminen ja säilyttäminen edellyttää
jatkuvaa aiempaa parempien toimintatapojen etsimistä, päättymätöntä oppimisprosessia.
Kilpailukykyä voidaan jäsentää myös kolmen toisiinsa kietoutuneen tekijän - kompetenssin, pääsyn ja motivaation
avulla. Pääsillä tarkoitetaan sitä, että toimijalla on resurssiensa kautta pääsy mukaan kilpailuun: esimerkiksi pienellä
maaseutumaisella seudulla ei yleensä ole niukkojen resurssiensa vuoksi mahdollisuuksia osallistua kilpailuun
osaamiskeskusstatuksesta. Kompetenssi taas viittaa toimijoiden kykyyn käyttää resursseja, esimerkiksi kykyä etsiä
kaupunkiseudun toimijoiden tavoitteiden väliltä yhteistyömahdollisuuksia ja saattaa eri toimijoita yhteen. Motivaatio
taas viittaa toimijoiden haluun käyttää resursseja ja kehittää omaa kompetenssiaan. Ilman motivaatiota resurssit voivat
jäää hyödyntämättä optimaalisesti.
Kilpailukykyyn liitetään usein myös kilpailuedun (competitive advantage) käsite. Kilpailukykyyn määritelmää soveltaen
kilpailuetua voidaan määritellä toimijan ominaisuuksiksi, joiden avulla a) toimija pystyy osallistumaan kilpailuun ja
b) menestyy kilpailussa muita paremmin. Barney ja Hesterlyn mukaan toimijalla on kilpailuetu, kun sen resurssit
ovat 1) arvokkaita mahdollistaen ympäristön tarjoamien mahdollisuuksien hyödyntämisen ja uhkien poistamisen, 2)
harvinaisia toimijan nykyisten ja potentiaalisten kilpailijoiden keskuudessa, 3) kalliita jäljitellä ja 4) resursseille ei ole niitä
korvaavia resursseja. (Mt., 22.)

Kysymykseen nro 6 "Mitä seuraavista Kankaanpään tulisi *matkailullisessa mielessä kehittää* tai tuoda paremmin esiin?" annoin kyselykaavakkeessa 15 valmista vaihtoehtoa, joita vastaajien piti asettaa tärkeysjärjestykseen. Vastausten jakautuma käy ilmi liitteen 2 kaaviosta I ryhmiteltynä sijoille 1–3 merkityt, sijoille 1–8 merkityt ja kaikki "ruksatut". Luonto korostui tällä kertaa sidosryhmien taholta varsin selkeästi, taide oli hyvänä kakkosena (taidekehä, taidetie ja vaihtuvat näyttelyt yhteensä), toriperinne ja kulttuuritapahtumat saivat yksittäisinä asioina eniten kannatusta. Vastauksissa tuotiin esiin myös uusia ideoita kuten golfkenttä (2), taidemuseo, kultaisen iän taidetalo, kaupunginteatteri jne. Suurta kiinnostavaa tapahtumaa kaivattiin. Arkkitehtuurikommentti "Seinäjoella on Aalto -keskus, voisiko meillä olla Siren -keskus" oli ilahduttava idea⁴⁰.

Kysymys nro 7 kuului: Mitkä paikat/aihepiirit Kankaanpään kaupungista valitsisit *postikortisarjan* kuviksi? Mielestäni sinänsä kekseliään kysymyksen vastausten tulkinnessa törmää jo saturaatioilmiöön⁴¹ – samat teemat toistuvat kuin yllä esitellyissä vastauksissa. Painotukset kuitenkin vaihtelevat, minkä katson merkitsevän sitä, että postikortteihin esitettävät teemat kertovat tavoiteltavasta imagosta: Luontopainotteisuus jatkuu, arkkitehtuuria ja taidetta halutaan selvästi tuoda esiin, myös torielämä ja muut tapahtumat saavat hyvin kannatusta. Kysymyksellä nro 8 pyysin täsmentämään suosituimmuusjärjestystä rakennusten osalta. Ylivoimainen ykkönen oli taidekoulun uudisrakennus. Huolimatta aikanaan paljon keskustelua herättäneestä rakennuksen postmodernista arkkitehtuurista, on kohde nyt ylpeyden aihe ainakin sidosryhmien mielissä. Modernin arkkitehtuurin voimakas läsnäolo kaupunkiympäristössä näkyy vastauksissa muutoinkin selvästi.

Kaiken kaikkiaan kyselyiden tulokset kertovat taidekaupungin identiteetin vahvistumisesta sekä siitä, että kaupungin moderni arkkitehtuuri, kaupunkitaide ja -ympäristö sisältävät merkittävää imagopotentiaalia. Median merkitystä tapahtuneeseen kehitykseen arvioin seuraavassa kappaleessa. Luvussa 7 tulen tarkastelemaan identiteettiä ja imagoa muodostavien diskurssien tyyppejä ja esiintymistä. Luvussa 8 esitän johtopäätökseni puhunnan merkityksestä imagon rakentumisessa

40 Olin itse muutamaa päivää ennen kyselyn suorittamista heittänyt tämän idean ilmaan, kun paikallislehti teki jutun laatimastani Rakennusperinnön teemavuoden näyttelystä Kankaanpään vanhaa ja uutta rakennusperintöä: "Täällä voisi isojen kaupunkien tapaan puhua 'Siren-keskuksesta', onhan meillä kolme Heikki ja Kaija Sirenin suunnittelemaa kohdetta: kaupungintalo, seurakuntakeskus ja liikuntakeskus, Maija Anttila naurattaa." Kankaanpään Seutu 29.5.2003. Kuvamatka kaupunkiin. Raili Paul. Näin puhunta kumuloituu.

41 Saturaation käsitteellä viitataan kvalitatiivisen aineiston keruussa aineiston riittävytyteen, kylläisyyteen. "Aineisto on riittävä, kun samat asiat alkavat kertaautua haastatteluissa. Tällöin on tapahtunut saturaatio. On siis ikään kuin olemassa tietty määrä aineistoa, joka tuo esiin teoreettisesti merkittävän tuloksen." (Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2005, 171.)

6.4 MEDIOITUMISEN MERKITYS IMAGOTYÖSSÄ

Medioituva maailma on tätä päivää. Tuntuu siltä, että ilmiötä ei ole, ellei sitä ole käsitelty julkisuudessa. Ulkopuolinen huomio herättää vasta omanakin väen. Käsitys ei kuitenkaan ole uusi, kuten käy ilmi vaikkapa seuraavasta siteerauksesta vuosien takaa:

Ei voi olla huomaamatta, että paikkakuntamme herättää mielenkiintoa suuressa määrin juuri kulttuuriharrastusten takia. (...) Tuntuu väkisin siltä, ettemme aina itse huomaa, kuinka tärkeää kaikki tämä on ja miten paljon se merkitsee paikkakuntamme eteenpäin menossa. Naapurien täytyy se sanoa, vai olemmeko niin kiitoksen kipeitä, että kuuntelemme mielellämme, kun naapurit sen sanovat, ja vasta sitten panemme sen merkille. Totta tämä joka tapauksessa on. (Leo Suvanto; Kankaanpään Joulu 1967)

Johan Fornäsin (1998) mukaan joukkoviestinnällä on yhä tärkeämpi osuus objektiivisten, subjektiivisten, sosiaalisten ja kulttuuristen identiteettien tuottamisessa. Median kautta välittyvät tekstit ovat yhä keskeisempiä niin yksilöllisen kuin kollektiivisenkin identiteetin rakentamisessa, kuten myös siinä, kuinka ihmiset suhtautuvat toisiinsa ja millaiselta maailma heidän ympärillään näyttää. Tätä ilmiötä kutsutaan *medioitumiseksi*. Taustailmiönä Fornäs tunnistaa yksilöiden, yhteiskunnan ja kulttuurin *refleksiivisyyden*⁴² yleisen lisääntymisen myöhäismodernissa. Instituutiot, sosiaalisen vuorovaikutuksen kaavat ja media vaativat jatkuvaa itsen määrittelyä ja tarjoavat myös koko ajan enemmän resursseja tällaiseen itseensäviittaavuuteen. Refleksiivisyyteen sisältyy kasvava yleinen tietoisuus kulttuurisista aspekteista, ja täten se liittyy *kulturalisoitumisen* tai arjen *estetisoitumisen* prosesseihin. Fornäsin mukaan kehitys on johtanut myös median kulturalisoitumiseen. Näin refleksiivisyys toteutuu myös kulttuurin ja median suhteissa, kun toisaalta kulttuuri on yhä enemmän riippuvainen viestinnästä ja mediasta. Median levittäytyminen on johtanut kulttuurin medioitumiseen ja mediasta on tullut suhteellisesti tärkeämpi kaikissa myöhäismodernin yhteiskunnan kulttuurisissa ilmiöissä. (Mt., 251–258.)

Mediavälitteinen mielikuvien muodostus on medioituvassa maailmassa oleellinen tutkimuskohde. Harvoin toimija ja kansalainen kohtaavat suoraan. Välittäjänä toimii media. Kansalaiset pääsevät muodostamaan käsityksiä vasta sen pohjalta, miten media on asioita tulkinnut ja halunnut ne esittää.

Karvonen (1999) muistuttaa kuitenkin, että media on maailman suhteen pyyteellinen toimija. Sen intressit nousevat ns. medialogiikasta, jonka mukaan arvossaan ovat uutisarvoisuus ja dramaattisuus⁴³.

Media on siis aktiivinen toimija, ”tiedusteluelin, suodatin, muuntaja, vahvistin”, joka tulkitsee lähteestä tulevaa informaatiota omien tietorakenteidensa pohjalta ja omia tarkoitusperiään varten. (Mt., 78–79.) Journalistit ovat portinvartijoita, jotka voivat omilla kriteereillään valita sen, mikä ja missä suhteessa korostettuna pääsee julkisuuteen - ja mistä taas vaietaan (mt., 85). Karvonen toteaa jopa, että ”mahdollisesti toimittajat ovat kaikkein keskeisimpiä imagonrakentajia (mt., 314), sillä Karvosen mukaan:

Imagossa on kyse jonkin tahon kulttuurisen olemassaolon jatkuvasta tuottamisesta ja uusintamisesta yhteiskunnallisessa prosessissa. Minkälaista elämää taho elää ihmisten keskuudessa? Millaisia tarinoita siitä kerrotaan ja jälleenkerrotaan turuilla ja toreilla? Minkälaisia representaatioita tiedotusvälineet kierrättävät päivästä toiseen? (Karvonen 1999, 314.)

⁴² Refleksiivisyys on peräisin latinankielisestä sanasta reflectere: kääntäjä/ taipua takaisin (Fornäs 1998, 252).

⁴³ Tämän voivat varmasti allekirjoittaa kaikki kaavoituksen parissa työskentelevät: Uutinen ei ole hitaasti etenevä mutta hyvin hoidettu kaavoitusprosessi eri vaiheissaan vaan mieluiten jo ennen prosessin alkamistakin saatu vihje kaavamuutoksen myötä mahdollisesti toteutuvasta hankkeesta taikka sitten kaavahanketta vastustavat kannanotot, ristiriidat. ”Kaavoituskatsaus taas nähtävillä” otsikoi Kankaanpään Seutu 9.9.1994, kun olin yrittänyt saada paikallislehden tiedottamaan Kankaanpään järjestyksessä neljännessä kaavoituskatsauksesta.

Kuva 128.
Satakunnan Kansa
29.8.1999.
Maakunnallinen
lehti on esitellyt
Kankaanpään
taidetahtumia
näkyvästi.

Tässä mielessä jäljempänä esiin tulevat toimittajakunnan arviot Kankaanpäässä tapahtuneesta kehityksestä ja yleensä median lisääntynyt kiinnostus kaupunkiympäristöä ja kaupungin taide-elämää kohtaan nousevatkin arvoon arvaamattomaan. Ennakoiko tämä jopa syvempiä muutoksia kaupungin identiteettiin ja imagoon?

Sidosryhmäkyselyn media-arvioita

Kaupunkisuunnittelun toimijoille ja sidosryhmille järjestämässäni kyselyssä keväällä 2003 halusin nostaa esiin median roolin kaupunki-imagon rakentumisessa. Kysymystä nro 16⁴⁴ alustin seuraavasti: "Median katsotaan tänä päivänä vaikuttavan yhä keskeisemmin yksilöllisen ja yhteisöllisen identiteetin

44 Kyselykaavake lähetekirjeineen on liitteenä 1.

Kuva Marko Lahti
Kivi saa vaikka siivet Kankaanpään kivi kuvanveistosymposiumissa. Sakari Peltola, Kankaanpään taidekoulun opettaja on ahertanut mitä yöstä päivää.

Kankaanpäässä kivi saa vaikka siivet

Kankaanpäässä on kohta kolme vuotta hikoilut kivityomailla, jossa kova suomalainen graniitti on saanut antaa periksi porille, hakuille ja räikköille. Toisessa kivi kuvanveistosymposiumissa ammattilaiset ja oppilaat ovat yksissä tuumin selvittäneet kiven saloja, mutta samalla työstäneet

luokin omaa veistostaan. Eivät ne työt häviä paikkakunnalta tekkijöiden myötä. Ne, kuten edellisenkin symposiumin tulokset, jäävät osaksi kaupunkia.

Kivenkova ammattilainen Is-lannista, Einar Mar Gudvar-darsson kehuu hanketta, jossa taide ja kaupunkisuunnittelu

hyötyvät kättä. Hän uskoo, että muutaman vuoden kuluttua Kankaanpäähin virtaa ihmisiä tutustumaan tähän ainutlaatui-seen projektiin, taidetiehen ja -polkuun.

Sivu 10

rakentumiseen. Puhutaan yhteiskunnan ja kulttuurin medioitumisesta." Kysymykseni kuului "Millainen on median rooli kaupunki-imagon muodostajana?" Esittämiini kahdeksaan väitteeseen piti valita vastausvaihtoehdoista *samaa mieltä, en osaa sanoa tai eri mieltä*.

Vastaajat olivat lähes yhtä mieltä median tärkeästä roolista kotiseutuylpeyden kasvattajana ja median valintojen vaikutuksesta kaupungin imagoon (liite 2, kaavio J). Katsottiin myös, että media voi hyvin-kin osallistua kaupunkimarkkinointiin. Samoin lähes yksimielisesti vastattiin, että myönteiset viestit paikakunnasta lisäävän myös uskoa yrittäjyyteen. Tässä yhteydessä ei ymmärrettävästi haluttu korostaa median kriittisyyttä. Median vaikuttavuutta ei sentään pidetty aivan ylivertaisena, kun väitteestä "Asiaa 'ei ole tapahtunut', jos sitä ei ole noteerattu mediassa" oltiin enemmän eri mieltä kuin samaa mieltä. Samoin enemmän eri mieltä oltiin väitteestä "Kaupungin imago on sellainen, minkä se on ansainnut", minkä tulkitsen tarkoittavan, että negatiivisia tapahtumia usein suurennellaan mediassa.

Median edustajien käsitykset median roolista poik-kesivat eräiltä osin mielenkiintoisella tavalla muiden vastaajaryhmien mielipiteistä. Median edustajat ko-

rostit kriittistä rooliaan ja vähätelivät toisaalta median vaikuttavuutta. "Asiat kyllä tapahtuvat" ilman mediaakin, kaupungin imago on ansaittu, eikä median valinnoilla ole siinä niin suurta merkitystä kuin muiden vastaajien mielestä. Vastauksista ei niiden pienen edustavuuden vuoksi (vastaajina neljä median edustajaa) toki voi vetää mitään pidemmälle meneviä johtopäätöksiä, joskin tulos näyttäytyy ainakin itselleni varsin uskottavana.

Ylivoimaisesti suurin osa vastaajista oli havainnut taiteen osuuden kasvaneen Kankaanpäästä koskevassa uutisoinnissa. Tämä kävi ilmi sekä "rasti ruutuun" vastauksissa että etenkin avovastauksissa, kun pyysin mainitsemaan teemoja, joita Kankaanpäästä on käsitelty eniten viimeisten vuosien aikana (liite 2, kaavio K). Taiteen osuus oli sidosryhmien mielestä kasvanut Kankaanpäästä koskevassa uutisoinnissa niin määrällisesti kuin suhteellisestikin ottaen ja koskien sekä paikallista että seudullista ja valtakunnallista uutisointia. Syynä saattaa yksinkertaisesti olla aiempaa runsaampi ja näyttävämpi tarjonta, kuten laajat kesänäyttelyt, taiteilijoidemme menestys maailmalla tai paikallisella tasolla uuden taidekahvila Naulan näyttelyt. Toinen syy lienee ympäristö- ja kaupunkitaidetta kohtaan tunnettu kasvava kiinnostus tämän ajan ilmiönä. Median herkkyyks ottaa esiin taideaiheita on ajan myötä kasvanut. Luvun 7 sekä määrällinen että laadullinen mediatekstien tarkastelu todistaa tämän väitteen kuten myös kyselyni tuloksen oikeansuuntaiseksi.

Kyselyä laatiessani minulla itselläni oli selvä käsitys ja muistikuva siitä, mitkä tapahtumat olivat erityisesti herättäneet median kiinnostusta ja halusin testata tätä käsitystä muilla. Ehkä halusin samalla myös muistuttaa sidosryhmiä näistä käännekohtista: Taidekoulun uudisrakennus valmistui 1995, ydinkeskus-tan taidepainotteinen kehittäminen sai merkittävän EU-tuen 1997, Kankaanpään kaupunki sai SAFA -palkinnon 2000, *Kankaan päät* -kesänäyttelyiden sarja sai runsaasti julkisuutta 2002, TV1:ssä esitettiin

Kulttuuri- ja taidetapahtumat, kaupunkiympäristön parantaminen ja hyvä arkkitehtuuri (varsinkin huomionosoitukset ja palkinnot) ylittävät uutiskynnyksen yleensä positiivisella tavalla. Saadessaan seudullista ja valtakunnallista huomiota ne luovat paikkakunnasta myönteistä julkisuuskuvaa sekä suoraan että välillisesti, kasvavan kotiseutuylpeyden myötä. Kyselyni osoittavat, että tällaisen näkyvyyden koetaan nimenomaan kasvaneen.

6.5 TARINOILLA IMAGOA

Tanskalainen tulevaisuudentutkija Rolf Jensen on paljon siteeratussa⁴⁵ kirjassaan *The Dream Society* (Jensen 1999) hahmotellut tulevaisuuden yhteiskunnan tarinayhteiskuntana. Tietoyhteiskunnan (*The Information Society*) aurinko on saavuttanut lakipisteensä Jensenin mukaan jo 1990-luvulla, mutta se pysyy keskeisenä osana liike-elämää vielä 2000-luvun alkupuolella. Tarinayhteiskunnan (*The Dream Society*) aurinko on jo noussut, mutta on vielä aamu. Tämä aurinko tulee paistamaan kasvavalla voimalla. Se tunkeutuu strategioihin ja visioihin kunnes se viimein voittaa ja yhteiskunta, jossa elämme, on tarinayhteiskunta. (Mt., 4.)

Kun maatalousvaltaisen ajan tuotantovälineitä olivat maaperä, pellot ja karja, teollisella ajalla keskeisiä raaka-aineita olivat hiili, öljy ja teräs ja tietoyhteiskunnassa puolestaan data, informaatio ja tieto, ovat Jensenin kuvaaman tarinayhteiskunnan keskiössä tarinat, myytit ja legendat. Tarinayhteiskunnalle on ominaista visuaalisuuden ja kuvan merkityksen painottuminen kirjoitetun tekstin sijaan. Tulevia markkinoita hallitsevat tunteet. Jensenin mukaan tarinayhteiskunta merkitsee loppua ihmiskunnan monituhatuotiselle materiaalisen hallinnan aikakaudelle; samalla se on ensimmäinen postmaterialistinen aikakausi - jonkin uuden alku. (Mt., 40–50)

Vaikka Jensenin teos onkin varsin liike-elämäorientoitunut⁴⁶, voi sen visioita yhtä hyvin soveltaa kaupunkeihin. Jensenin mukaan kaikkien, jotka haluavat menestyä markkinoilla, tulee olla tarinankertojia. Ihmiset janoavat tietoa juuristaan, rakastavat tarinoita. Jokaisella vanhalla eurooppalaisella kaupungilla, suurella ja pienellä, on tarinansa, joka vain odottaa tulla kerrotuksi. (Mt., 39.) Onko tarinoiden kertominen sitten samaa kuin *brändaus*? Jensenin mukaan tarina on brändäusta laajempi käsite, mutta brändin taustalla on usein tarina. (Mt., 99.)

Landry ja Bianchini (1998) ovat ottaneet *brandingin* -merkkituotteistamisen esimerkeiksi Montpellier'n ja Ironbridgen kaupungit. "Ennen kuin on juonut ensimmäisen kahvikuppinsa, vierailijalle on kerrottu *tarina* kaupungista nimeltä Montpellier. Luova innovaatio on tässä prosessinomainen ajattelu, jossa kaupunkiin tullessa sitä luetaan kuin avointa kirjaa." Ironbridgen opetus puolestaan on, että *paljoutta*

45 Esimerkiksi Wilenius (2004, 76) viittaa Jenseniin kuvaillessaan, että leimallista ajallemme on kulttuurista ammennettavien mahdollisuuksien korostuminen, mikä näkyy muun muassa narratiivisuuden hyödyntämisessä yritysten strategisen kehittämisen keinona. Voidaan ajatella, että todistamme yhteiskuntamme eräänlaista syklistä palautumista sellaiseen aikaan, jolloin tarinat muodostivat nykyistä tärkeämmän osan ihmisten kokemusmaailmaa. (Vrt. myös Sotara 2001, 116.)

46 Jensenin klassinen esimerkki tarinayhteiskunnan logiikasta on vapaan kanan munat; niistä ollaan valmiita maksamaan enemmän: maksetaan tarinasta, eläinten eettisestä kohtelusta, maalaisromantiikasta, kaipuusta menneeseen (Jensen 1999, 3.) Eteen avautuvat laajat globaalit markkinat, joilla kaupitellaan seikkailuja, yhteenkuuluvaisuutta, ystävyyttä ja rakkautta, välittämistä, identiteettejä, mielenrauhaa ja vakaumuksia. Tarinoita on aina ollut, mutta nyt ne valjastetaan markkinoiden käyttöön. Elämäntapoja ostaessamme voimme valikoida haluamamme, emmekä välttämättä joutu edes naurunalaiseksi, vaikka esitämme jotakin muuta kuin olemme. (Mt., 52–53, vrt. myös Wilenius 2004, 174.) Jensenin mukaan työelämän muutos heikentää suuntaa jatkuu ja yhteiskunnan, erityisesti liike-elämän tulevaisuudenkuva on pehmeitä arvoja edustavista tarinoista huolimatta kovan laskelmoiva. Tarinayhteiskunnan liikeyritys on kuin heimo jaettuine arvoineen ja sääntöineen. Elämä on jatkuvaa draamaa ja menestyskappaleeseen haluavat kaikki osallistua. (Jensen 1999, 134–136.)

voidaan luoda vähemmästäkin. Yhden vanhimmista terässilloista avulla markkinoidaan koko pienen kylän tarjontaa menestyksellä. (Mt., 46.)

Landryn ja Bianchinin em. teos *Luova kaupunki* sisältää runsaasti muitakin inspiroivia esimerkkejä ja oli aikanaan merkittävä puheenvuoro imagokeskusteluun⁴⁷. Landry ja Bianchini ovat havainneet, että monen kaupungin hyödyntämät ideat näyttävät jälkikäteen ajateltuna itsestään selviltä. Parhaat ideat ovat yksinkertaisia ja resursseja voi löytää yllättävistäkin, jopa haitallisina pidetyistä asioista. ”Rohkeus heittää ehdotuksia ja suunnitelmia vastahakoisuuden ja vastoinikäymisten kasvoille on erittäin tärkeää. Usein täytyykin mennä vastaan oletettuja terveen järjen ryppäitä, sovinnasta viisautta ja kapeita kaupallisia ehtoja.” Ja edelleen: ”Yksityisen liike-elämän sektori kuolisi hyvin nopeasti ilman aktiivista tutkimus- ja kehittämisbudjettia. Kaupunkien johtojen tulisi rohkaista kokeilevia hankkeita ja pilottiprojekteja.” (Landry & Bianchini 1998, 52.)

Myös Jensen (1999) kannustaa unelmoimaan. Hänen mukaansa jokaisen teknologisen läpimurron tai uuden tuotteen taustalla on unelma (*dream*). Unelmat luovat todellisuutta - kovan työn kautta. Tulevaisuutta tulee ajatella mahdollisuuksien maailmana, joka on aina suurempi kuin voit kuvitella. Strategisen suunnittelun voi unohtaa sellaisena kuin sitä on totuttu harrastamaan. Markkinat ovat jatkuvassa liikkeessä eikä trendejä voi ennustaa markkinatutkimuksilla, siis menneisyyttä tutkimalla. Tulee suunnata tulevaisuuteen, kohti vision luomaa inspiraatiota. (Mt., 24–27.)

Jensenin maalaamassa tarinayhteiskunnan viitekehyksessä liikutaan mm. Suomen Kuntaliiton kirjassa ”Tarinoita ja tutkimuksia kaupunkimarkkinoinnista”⁴⁸. Mika Raunio mukaan kertomusyhteiskuntaan siirtyminen on todellisuutta jo monilla viestinnän osa-alueilla. Raunio korostaa erityisesti tarinan aitouden merkitystä:

Menestymisen avain ei kuitenkaan ole ”satusetien” palkkaamisessa vaan ammattimaisesti hoidetussa viestinnässä, markkinoinnissa, joka perustuu tarkkaan harkittuun imagoon, profiiliin ja brandiin vaikuttavan kertomuksen lähtökohtana. ”Kertomus” on olemassa kaupunkiseudun todellisuudessa, mutta kehittämistoiminnan näkökulmasta sen välittäminen ja muokkaaminen on organisoitava kiinteäksi osaksi kehittämisen prosesseja. Koko kertomusta ei ole tarkoituksenmukaista kertoa kaikille mahdollisille tahoille, vaan tiettyjen painopisteiden kautta kohdistaa osia kertomuksista valituille kohderyhmille. (...)

Avainyksilöiden ja -organisaatioiden rooli ei ole vain viestinnällinen, vaan ne myös konkreettisesti toteuttavat ja luovat kertomusta. Samalla ne luovat innostuksen ilmapiiriä seudulle ja yhteen kutovat paikallisia verkostoja prosessin käynnistämiseksi ja toiminnan tueksi. (...) Kertomusta ei keksitä, vaan vahvistetaan olemassa olevia vetovoimatekijöitä ja kehittämisprosesseja soveltaen tarkoituksenmukaista markkinointistrategiaa kaupunkiseudun vetovoimaisuuden kasvattamiseksi.” (Raunio 2001, 105–107)

Juha Kostiainen heittää haasteen Suomen kaupungeille: ”Jensenin visio avaa kaupunkien kehittämisen kannalta huikeita mahdollisuuksia, mutta myös pakottaa uudistamaan koko kaupunkien kehittämiseen liittyvää ajattelua. Mikä suomalainen kaupunki ehtii ensimmäisenä kansainvälisen tason tarinankertojaksi?” (Kostiainen 2001b, 40.) Olisiko pienellä Kankaanpäällä potentiaalia tähän? Traditionaalisen suutaripitäjän muuttuminen postmoderniksi taidekaupungiksi sisältää eittämättä runsaasti kiehtovan tarinan aineksia.

47 Itselleni Landryn ja Bianchinin tekstit olivat tärkeitä ”uskon vahvistajia” vuosituhannen vaihteessa ja tutkijanurani alkutaipaleella.

48 Juha Kostiainen (toim.) 2001. Tarinoita ja tutkimuksia kaupunkimarkkinoinnista. Suomen Kuntaliitto. ACTA nro 141, Helsinki. Teoksen kirjoittajia ovat mm. Juha Kostiainen, Mika Raunio ja Markku Sotara.

Kuvat 131 ja 132.
Kuvanveiston jat-
ko-opiskelijoiden
tiili-installaatioita
taidekoulun
etuaukiolla kesällä
2006. Kankaan-
pään vahvoja
imagotekijöitä
ovat punatiili ja
kaupunkitaide sen
eri muodoissaan.

6.6 IMAGOLUVUN LOPUKSI

Jorma Mukala (1994) on nähnyt tarinallisuuden ja kaupunkien identiteetin kietoutuvan yhteen. "Kaupungit rakentuvat ja muuttuvat hitaasti. (...) Kaupunki kertoo tarinaa, jonka ihmiset kuulevat aina keskenänsä, sillä kaupunki elää kauemmin kuin ihminen. Kaupunki kasaa sukupolvien virrasta itseensä merkityksiä ja leikkii niillä sepittäessään tarinaa. Tarinan assosiaatiokentän moninaisuus synnyttää ihmisiin vaikutelmia, joiden summaa on totuttu nimeämään kaupungin identiteetiksi." (Mt., 62.)

Identiteetit, tarinat, syntyvät mielikuvat tai rakentuva imago vaikuttavat toisiinsa monipolvisella ja vuorovaikutteisella tavalla. Myös Äikäs (2001) on keskeisiä tuloksiaan esitellessään päättänyt huomioon, että hänen omaksumaansa imagonäkemyistä⁴⁹ voitaisiin tarkastella "eritellymmmin imagoon perustuvan

⁴⁹ Kaupunki-imagojen tuottaminen, tarkoituksellinen rakentaminen, määrittäyty Äikäksellä kaupunkiorganisaatioiden aktiiviseksi toiminnaksi. Sen tarkoituksena on parantaa kaupungista muodostettuja mielikuvia.

kaupungin maineen ('ulkoisen ja kollektiivisen mielikuvan') ja kaupungille ominaisen identiteetin ('sisäisen omakuvan') käsitteiden kautta". Äikäksen mukaan "*jatkotutkimuksen ytimeen* nouseekin näin kysymys: miten kaupunkien ulkoisia ja sisäisiä imagoja on mahdollista analysoida samanarvoisina ja toisiaan tukevinä tutkimuskohteina. Mielenkiintoiseksi nousee myös kysymys siitä, millaiseksi ulkoisen, mielikuvia kehittävän imagon ja kaupunkien 'sisäisen imagotuotannon' (itsetunnon) edistämisen välinen suhde muodostuu. Samalla olisi mahdollista arvioida sitä, 'missä järjestyksessä' imagon kehittäminen tapahtuu. Näin voitaisiin selvittää sitä, edeltääkö hyvän maineen syntyminen menestyksestä kaupungin sisäisen imagon tuottamista, eli vahvan identiteetin ylläpitämistä, vai päinvastoin?" (Mt., 278.)

Omassa tutkimuksessani olen Kankaanpään esimerkin kautta paneutunut juuri Äikäsen kuvaamaan jatkotutkimuksen haasteeseen - käsitteiden tulkintaeroista huolimatta. Olen kysynyt, onko taide-elämä juurtunut osaksi kaupungin identiteettiä, vaikuttaako tämä osaltaan myös kaupungin imagoon ja miten tämä prosessi on tapahtunut. Äikäsen yllä olevassa sitaatissa käyttämä maineen käsite on sitä, mitä itse siis ymmärrän imagolla. Myös kysymys ulkoisen ja sisäisen imagon⁵⁰ kehittämisen järjestyksestä tulee saamaan eräänlaisen vastauksen oman aineistoni pohjalta, vaikkakaan jälleen itse en käytä *ulkoisen, mielikuvia kehittävän imagon* käsitettä samalla tavalla enkä tarkastelussani ole Äikäsen tavoin pitänyt tietoisesti tuotetun imagon parissa vaan olen pyrkinyt tarkastelemaan imagon (Äikäksellä maineen) rakentumista monipuolisen puhunnan kautta tapahtuvana⁵¹.

Olen tässä luvussa kuvannut käsityksiä Kankaanpään identiteetistä ja imagosta, jotka kietoutuvat monitahoisesti toisiinsa ja muokkaavat toinen toisiaan. Keskeisenä vaikuttajana toimii media, jonka merkitys tuntuu vain kasvavan. Havaintojeni mukaan näyttää siltä, että Taidekehään; fyysiseen ympäristöön ja kaupunkitaiteeseen on latautunut merkittävää imagopotentialia suhteessa muihin nimettyihin ominaisuuksiin. Kankaanpäälainen taide-elämä pitää sisällään vahvojen tarinoiden ainekset. Tutkimukseni päätavoitteena on avata taidekaupunki-imagon syntymisen prosessia, sillä sellainen on vahvasti kehittymässä ja sillä Kankaanpää voi erottua muista pikkukaupungeista. Prosessin havainnollistamiseksi tulee kuitenkin ensin sukeltaa diskurssien maailmaan.

50 Äikäksen sisäinen imago (=identiteetti) näyttäytyy minulle kyllä tässä yhtä epäloogisena tai pikemminkin turhana käsitteenä kuin Virtasen ulkoinen identiteetti (=imago) aiemmin.

51 Zimmerbauer (2008) on korostanut vahvan alueidentiteetin tärkeyttä alueellisen imagon kehittämisessä ja nimenomaan puhunnan merkitystä näiden muodostumisessa. Zimmerbauerin mukaan imago ja identiteetti ovat samantyyllisiä sosiaalisia konstruktioita."Kyse on loppujen lopuksi paikan kielellisestä käänteestä eli siitä, miten paikka muuttuu sanoiksi, kuviksi ja symboleiksi ja miten ne toimivat aluetietoisuuden rakentajina ja ylläpitäjinä." (Mt., 68–69.)

Kuva 133. Evelyn Scobie & Anne Kaurin *Välissä*. Kuva turveveistosymposiumin 1998 avajaistapahtumasta.

7 | DISKURSSIT IMAGOTYÖSSÄ

*Do something good and then talk about it.*¹

Kaupunkisuunnittelun tuloksena syntyy konkreettista, visuaalista, käsin kosketeltavaa ympäristöä. Lopputuloksen muotoutumiseksi tarvitaan kuitenkin ennen muuta puhetta, tekstiä, kirjallista ja suullista ilmaisua. Puhetta tarvitaan tahtotilan luomisessa, asioiden käyntiin saattamisessa, sitä tarvitaan itse prosessissa, vuorovaikutuksessa osallisten kesken ja puhetta syntyy – halusimme tai emme – lopputuotosten äärellä. Virka-arkkitehdin työ on suurelta osin kirjoittamista ja puhumista. Taidetapahtuma ei synny eikä taideteos löydy paikkaansa ilman puhetta. Kaupunkisuunnittelu on prosessi, puhunta on jatkuvaa. Puhunta luo mielikuvia, kasvattaa identiteettiä, muokkaa imagoa. Eri osapuolten puhunta poikkeaa toisistaan. Diskurssit ovat sidoksissa kulttuuriin taustoihin; sfääreihin, makuun, valtaan. Diskurssit kamppailevat hegemoniasta.

Kimmo Lapintie tarkastelee puheenvuorossaan *Yhdyskuntapolitiikka ja tutkimuksen retoriikka* (Lapintie 2003b) politiikan ja tutkimuksen ymmärtämistä tekstin tuottamisena ja kommunikaationa, mm. retoriikka ja argumentaationa. Hän toteaa, että ”toisaalta niin tutkimuksen kuin politiikan on vaikea paeta sitä tosiasiaa, että nämä toiminnan alat muodostuvat lähes sataprosenttisesti vain puheiden ja tekstien tuottamisesta” ja kysyykin, ”eikö sen voisi myös oikeasti myöntää olennaiseksi osaksi tutkimusta ja politiikkaa ja ottaa sen siten myös tarkastelun kohteeksi? Tätähän ’kommunikatiivisella’ tai ’tekstuaalisella’ käänteellä niin tutkimuksessa kuin suunnittelun ja politiikan kentälläkin tarkoitetaan.” (Mt., 27.)

Otsikkoni *Taidekehän tarina* korostaa puhunnan merkitystä². Vaikka tekstien ja puhumisen rooli on suunnittelussa ja toiminnan aikaansaamisessa edellä kuvatulla tavalla keskeinen, olen tutkimuksessani kuitenkin päättänyt diskurssin käsitteen laajaan tulkintaan siten, että sen piiriin kuuluu puheen, kirjoitusten ja kuvallisen viestinnän ohella myös ympäristön tarjoamat viestit kuten kaupunkitaide³ ja edellä mainittua viestintää ruokkiva toiminta. Fyysinen kaupunkiympäristö ja -taide on minulle puhunnan ”konkreettinen” vaihe, sitä edeltää ja sitä seuraa ”abstrakti” puhunta.

Edellä luvussa 2 olen perustellut diskurssianalyysin käyttöä havaintoaineistoni pelkistämisessä. Tässä luvussa tuon esiin lisäperusteita diskurssin käsitteen laajalle tulkinnalle tarkastelemalla mm. Fornäsin (1998) pohjalta tekstin ja teoksen käsitteitä sekä fyysisen ympäristön diskursiivista luonnetta. Lopulta fyysiset, toiminnalliset, kuvalliset ja tekstuaaliset kannanotot kaupunkiympäristöön ja -taiteeseen kietoutuvat yhteen. Kankaanpääläisiä diskursseja tarkastellessani olen nähnyt oleelliseksi tarkastella niitä kaikkia, koska tutkimuksessani on kysymys identiteetin ja imagon muotoutumiseen vaikuttavien tekijöiden kokonaisvaltaisesta hahmottamisesta.

Tässä luvussa annan puheenvuoron kankaanpääläisille itselleen. Katsaukset paikallisiin diskursseihin hahmottavat toimintakentän kokonaisuutta ja johdattelevat kohti tutkimukseni johtopäätöksiä. Käytän

1 Professori Klaus R. Kunzman YTK:n Kulttuuria suunnitteluun -kurssilla 4.6.2004.

2 Tarinallisuus viittaa siinä sekä kulttuuriin kertomukseen kyseisen ilmiön synnystä että Taidekehän ja sen teosten kertomaan tarinaan.

3 Kaikki tutkijat eivät jaa käsitystä taiteesta kommunikaationa (vrt. esim. Bonsdorff 1991, 16). Pentti Tuovisen mukaan taideteosta voidaan kyllä pitää eräänlaisena kielenä, koska sillä on jotakin sanottavaa. Taideteos välittää jonkin merkityksen samoin kuin puhekielen lausekin, mutta taideteoksen merkitystä ei Tuovisen mukaan voida tyhjentävästi kääntää sanallisen kielen merkitykseksi. ”Taiteesta voidaan puhua, mutta taidetta ei voi kääntää puheeksi. (...) Taideteos on sanaton sanoma. Se on laajasti ottaen viestintää.” (Tuovinen 1984, 51–54.)

runsaasti mediatekstejä omien kyselyiden ja haastattelujen ohella. Olen lajitellut aineistostani nousseet havainnot sellaisiksi diskursseiksi, jotka mielestäni hallitsevat puhunnan kenttää. Taideimagoa edistävinä diskursseina erottuvat *aluekehitys*-, *eiffel*- ja *yhteisöllisyys*diskurssit ja sitä hillitsevinä *peruspalvelut kuntoon*, *ristiriita*- ja *henkinen lama* -diskurssit.

Taideimagoa edistävä, eteenpäin vievä puhunta on aineistostani jaoteltavissa seuraaviin aladiskursseihin ja niitä luonnehtiviin ilmenemismuotoihin:

Aluekehitysdiskurssi

- *Kehitysoptimismi (tai hiipumisen hillitseminen)*
- *Taiteilijoiden työllistäminen ja sitouttaminen paikkakuntaan*
- *Vetovoima- ja imagodiskurssi*
- *Markkinointi, jatkuvuus, toisto*
- *Kilpailuetu, harvinaisuus*

Eiffeldiskurssi

- *Suuret puheet, usko asiaan*
- *Sitkeys, omanarvontunto*
- *Ajan hermolla oleminen*

Yhteisöllisyysdiskurssi

- *Uskottavuus, vahva traditio, aitous*
- *Sitoutuminen, yhteinen prosessi*
- *Kommunikatiivinen suunnittelu*
- *Kaupunkitaidetta helppo lähestyä*
- *Kotiseutuylpeys*
- *Yhdessä tekeminen ja siitä puhuminen*

Mitä elementtejä pitää sitten sisällään taideimagoa hillitsevä, joko voimakkaan selvänä tai hillityn varovaisena ilmenevä "jarrudiskurssi"? Olen tunnistanut aineistostani seuraavat taideimagoa hillitsevät diskurssit ja niille tyypilliset puhunnat:

Peruspalvelut kuntoon -diskurssi

- *Talous, resurssit*
- *Rahat eivät riitä, mitä priorisoidaan?*
- *Ei turhia panostuksia*

Ristiriitadiskurssi

- *Hallinnon, asioiden hoidon suhteen*
- *Politiikan suhteen*
- *Professioiden välillä*
- *Rasistiset puheet (taiteilijat/ kunnon ihmiset)*
- *Toripuheet*
- *Hiljaisuus*

Henkinen lama -diskurssi

- *Maalaiskaupunki, sisäänpäin lämpiävyys*
- *Työttömyys, väkiluvun lasku*
- *Muut negatiiviset kilpailukykytekijät*
- *Vaatimattomuus, omien saavutusten vähättely*

Populistinen jarrudiskurssi pyrkii kovasti hegemoniaan ja henkisen laman voi kokea kouriintuntuvasti, mutta toisaalta myös taidekaupunki-imagolle myönteiset diskurssit näyttävät voimistuvan ja saavan uusia muotoja.

Olen tarkastellut diskursseja tässä luvussa myös niiden lähteestä käsin. Löytämäni diskurssit esiintyvät eri tiheydellä ja voimakkuudella toimijoiden, median ja yleisön puheessa. Aineistostani voi päätellä, että kaiken tapahtumisen edellytyksenä on *toimijoiden* tuottama puhe, mitä seuraa ja minkä kanssa vuorovaikutuksessa toimii *median* tuottama puhe. Vasta sitten, kun syntyy *spontaania* puhetta eli ruohonjuuritasolta nousevaa, itseohjautuvaa puhetta, ollaan tekemisissä kaupungin identiteettiä ja imagoa muokkaavan puheen kanssa.

7.1 TEKSTI, TEOS, PUHUNTA, DISKURSSI

Ruotsalainen kulttuurintutkija Johan Fornäs (1998) on eritellyt tekstin, teoksen ja diskurssin käsitteitä. Hän käyttää tekstin käsitettä sen laajimmassa mielessä ja muistuttaa, että alkuaan sana *teksti* ei viittaa verbaalisuuteen lainkaan, vaan se on peräisin latinankielisestä sanasta, joka tarkoittaa kutomista. ”Tekstit ovat kuin verkkoja, joihin symbolit kutoutuvat muodostaen merkitseviä verkostoja, joissa tekstin kokonaisuus rikastuttaa ja muuntaa jokaisen symbolisen rakenneosan merkitystä yhtä aikaa sekä tarkentamalla että laventamalla sen merkitysvaruutta. Tekstit ovat mutkikkaita kokonaisuuksia, jotka ovat enemmän kuin osiensa summa.” Ne voivat Fornäsin mukaan muodostua ”puhutuista tai kirjoitetuista sanoista, kuvista, veistosten tai arkkitehtuurin muodoista, musiikillisista äänistä, kehon liikkeistä tai näiden tai muiden symbolisten kokonaisuuksien yhdistelmistä”. Tämä laaja käsitys tekstistä voi Fornäsin mukaan vaikuttaa kirjallisen ja lingvistisen termin ongelmalliselta laajennukselta, mutta se tuleekin pitää erillään suppeammista tavoista käsitellä puhuttuja ja kirjoitettuja tekstejä. (Mt., 182–183.)

Teksteissä täytyy Fornäsin mukaan olla symboleja, joissa on materiaalisuutta, muotosuhteita ja merkitystä. ”Nämä symboliaspektit ovat kaikissa kulttuurisissa artefakteissa usein ihmisten tekeminä, mukaan lukien lausumat, eleet, alakulttuurit, mediatuotteet ja taideteokset.” Pelkät fyysiset objektit eivät kuitenkaan toimi tekstinä, ellei niiden merkitystä ole konstruoitu. Tämä tapahtuu Fornäsin mukaan ainoastaan vuorovaikutuksessa ihmissubjektien kesken. (Mt., 183–184.) Toisin sanoen fyysiset objektit tulevat näkyviksi vasta puheen ja kirjoituksen kautta. On merkityksellistä, että niistä puhutaan⁴. *Teoksen* suhteessa tekstiin Fornäs määrittelee seuraavasti:

Tekstejä, joiden merkityksen lisäksi myös niiden materiaalisuus ja muotosuhteet ovat ihmisten tuottamia, sanotaan usein teoksiksi, varsinkin jos ne ymmärretään selvästi kokonaisiksi kompositioiksi ja ne kuuluvat taiteiden institutionaaliseen sfääriin. Teokset ovat tekstejä, joita on työstetty ja joista ei voi pyyhkiä pois jälkiä subjektienväliseen toimintaan ja luovaan käytäntöön kuluva työstä – uurastuksesta, teosta, tuottamisesta, tekemisestä ja luomisesta. (...) Jokainen kulttuurinen ilmiö yksittäisistä symboliyksiköistä mutkikkaimpiin teksteihin edellyttää merkityksenantotyötä. Hyvin laajassa mielessä kaikki tekstit ovat tämän vuoksi teoksia, mutta useimmiten käsitteellä ’teos’ tarkoitetaan suppeammassa mielessä taiteen kulttuurisessa sfäärissä (materiaalisesti ja muodollisesti) konstruoituja tekstikokonaisuuksia. Jokainen sävelmä tai kuva on teksti, joka voidaan ymmärtää teokseksi: moniääniseksi verkoksi, josta on aistittavissa paitsi se työ ja elämä, joka on antanut sille materiaalisuuden ja muodon, myös se loputon työ, jossa sille itselleen annetaan merkityksiä. (Fornäs 1998, 184.)

4 Tuovinen on ilmaissut saman näkemyksen jo vuonna 1985: ”Kaupungin elementeistä ei voi suoraan nähdä tai lukea niihin liitettyjä symbolisia merkityksiä. Merkitykset ovat ihmisen tajunnassa. Symbolisia merkityksiä on ylipäättensä olemassa vain sikäli, mikäli niitä on annettu ja saatettu yhteisön tietoisuuteen sanallisen kielen avulla.” (Tuovinen 1985, 8.)

Määritelmä tukee omaa ajatustani teosten eli fyysisen ympäristön kuulumisesta tulkittavaan tekstiin, diskurssin osaksi. Erityisesti identiteetin ja imagon synnyttämisen kontekstissa on tällä fyysisellä aspektilla paikkansa, mihin tulkinnan mahdollisuuteen Fornäskin viittaa mm. seuraavassa:

Hyvin suppea käsitys diskurssista rajaa sen koskemaan vain verbaalista argumentointia: sanallista kanssakäymistä. Silti musiikki- tai kuvateokset – eivätkä ainoastaan sanalliset viittaukset niihin – voivat yhtälailla muodostaa diskursseja tai osallistua niihin, jos niissä on merkitseviä symbolien ketjuja, jotka tietyissä tulkinnan konteksteissa ja tulkintayhteisöissä ymmärretään argumenteiksi tai propositioiksi. (Fornäs 1998, 186.)

Fornäs luonnehtii merkityksellistämisen käytännöiksi⁵ sellaisia subjektienvälisiä viestintätekoja, joilla subjektit sosiokulttuurisissa konteksteissaan yhdistävät ja käyttävät symboleja, tuottavat tekstejä. Symbolisia ilmiöitä luodessa erilaiset äänet sekoittuvat, vaelletaan ympäriinsä, joskus jopa vastakkaisiin suuntiin. Fornäs kuvauksen mukaan diskurssi on

konkreettinen - sujuvan lineaarinen ja dialogisesti kutoutunut – merkityksellistävien tekojen suunta; erilaisten äänten keskustelu, jossa symboliset yksiköt järjestyvät lausumiksi, jotka ilmaisevat propositioita ja sekoittuvat vastakkain, erilaisin ja polyfonisin tavoin. Latinan sana "discurrere" tarkoittaa erilleen tai ympäriinsä juoksentelua. Symbolit kutoutuvat tällä tavoin diskursseiksi: tekstuaaliset verkostot ovat symboleista muodostuvia punoksia, jotka syntyvät diskurssien sukkuloidessa sisään ja taas niistä ulos. (Mt., 185.)

Symbolien ja diskurssien suhdetta Fornäs selventää edelleen: "Symbolit saattavat yhteen materiaalisia merkkejä ja subjektienvälisiä merkityksiä, mutta diskurssit ovat merkityksellisiä ääniä, jotka erkaantuvat toisistaan. Symbolit yhdistävät, diskurssit erottavat. Symbolit ovat perustavia mikroyksiköitä diskurssien laajemmissa rakennelmissa." (Mts.) Puhuntaa käytän omassa tekstissäni diskurssin synonyyminä.

Fornäsin yllä kuvattuun käsitteistöön tukeutuen näen siis fyysisen ympäristön käsittelemässäni kontekstissa diskurssin osana ja tulen omassa analyysissäni tulkitsemaan kaupunkiympäristön ja -taiteen teksteinä ja teoksina osaksi kankaanpääläistä puhuntaa. Näkemykseni tueksi esitän aluksi vielä joitakin yleisiä havaintoja ja paikallisten puheenvuorojen kautta johdattelen kohti löydettyjä diskursseja.

7.2 FYYSINEN YMPÄRISTÖ DISKURSSINA

"Kaupunki puistoinen ja aukioinen on kuin monimerkityksinen teksti, jota voidaan lukea uudelleen ja uudelleen eri tavoin", kirjoitti William J.R. Curtis johdannossaan teokseen Barcelona 1992–2004. Aamulehden Torstaivieras -palstalla 14.4.2005 Terttu Pakarisen teksti oli otsikoitu: "Miten kaupunkia tulee lukea?". Paikallinen esimerkki kaupungin lukemisesta (tekstinä) on vaikkapa Satakunnan ammattikorkeakoulun Kuvataiteen koulutusjohtaja Liisa Juhantalon kuvaus kaupungista:

Kaupungit ovat yksilöitä. Ne ovat kollektiivisen työn, muistin, perimän, kielen pyramideja. Niin kuin yksityinen ihminenkin, ne ovat ja pysyvät arvoituksina monine salattuine portteineen ja samalla kaupunkien visuaalista olemusta kuitenkin voi lukea kuin avointa kirjaa. Niillä on pintansa, ilmiänsä, joka kielii niiden salattuja syvyyksiä. (Liisa Juhantalo. Puhe Kankaanpää-päivän juhlassa 2.9.2001.)

⁵ Teräväinen on otsikoinut väitöskirjansa viimeisen luvun Merkityksellistetty kulttuuriympäristö. Lapuan Vanhan Paukun tapauksessa kulttuuriympäristödiskurssin paikallinen syntyminen, joka on tapahtunut prosessi- ja paikkadiskurssien yhdistyessä, on saanut aikaan kulttuuriympäristön merkityksellistymisen. (Teräväinen 2006, 287-304.)

Lukutaidon käsite on puhekielenkin tasolla yleistynyt tarkoittamaan mitä moninaisinten ilmiöiden tulkintaa ja ymmärtämistä. Toista ihmistäkin luemme kuin avointa kirjaa, urheiluselostajat puhuvat pelinlukutaidosta jne. Lukutaidon käsite onkin Janne Seppäsen (2001) mukaan metaforisoitunut. ”Sillä voidaan viitata lähes minkä tahansa taidon hallintaan. Opetusministeriön asettama *Tietoyhteiskunnan lukutaidot* -työryhmä on vuonna 2000 listannut seuraavia lukutaitoja: visuaalinen lukutaito, televisuaalinen lukutaito, tietokonelukutaito, interventiolukutaito, intertekstuaalinen lukutaito, teknologialukutaito, monilukutaito, medialukutaito, ja verkkolukutaito.” Tähän voisi Seppäsen mukaan lisätä funktionaalisen, kulttuurisen ja digitaalisen lukutaidon. (Mt., 16–17.) Seppäsen esimerkkilistasta jäin kaipaamaan myös runsaasti käytettyjä ympäristön, kaupungin⁶ ja arkkitehtuurin lukutaitoja.

Visuaalisen kulttuurin, kuvallisen esittämisen ja informaation määrän kasvua nykykulttuurissa ei voi kiistää. Tarvitaan visuaalista lukutaitoa⁷, jonka Seppänen (2001) määrittelee seuraavasti: ”Visuaalinen lukutaito on visuaalisten järjestysten tajua ja perusteltujen tulkintojen tekemistä niistä.” Siihen kuuluu myös kyky kielellistää visuaalinen kokemus ja kommunikoida siitä toisten kanssa. (Mt., 16 ja 22.) Visuaalisuus ei kuitenkaan ole astumassa muiden esittämisen tapojen tilalle vaan täydentää ja rikastuttaa niitä. Fornäs sanoin:

Ajatus siitä, että visuaaliset symboliset muodot ovat ohittaneet äänelliset muodot, tai se, että suullista kulttuuria on seurannut kirjallinen ja sen jälkeen kuvaorientoitunut kulttuuri, on turhan yksinkertaistettu. Uudet aikakaudet eivät pyyhi pois aikaisempien kokemuksia ja jälkiä. Myöhäismoderni kulttuuri ei korvaa sanoja kuvilla, vaan pikemminkin lisää sekä sanojen että kuvien ja musiikin virtaa ja käyttötapoja. Uudet mediat ja muodot ovat pikemminkin vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä kuin kilpailutilanteessa vanhojen kanssa. (Fornäs 1998, 198.)

Kaupunkiympäristö, arkkitehtuuri ja taideteokset ovat muiden ominaisuuksiensa ohessa symbolein laadattua visuaalista viestintää. Oman tulkintani mukaan ne osallistuvat diskurssiin, *puhuvat*, ja merkityksellistämisen näkökulmasta *niistä puhuminen* ja kirjoittaminen on myös oleellista.

Taide puhuu

Taiteen puhe on voimakasta. Aina vallan kumoutuessa ensimmäiseksi kaatuvat patsaat, murtuvat vallan näkyvät osoittimet, kuvat ja kuvastot, vallan visuaaliset järjestykset (vrt. esim. Tuovinen 1992, 31, Seppänen 2001, 11). Julkisilla taideteoksilla on siten erityinen asemansa vallalla olevien arvojen tulkkina.

Porin taidemuseon johtaja Esko Nummelin on korostanut julkisen taiteen *puheen* merkitystä: ”Jos taide halutaan nähdä *kielenä*, ihmisten välisen kommunikaation ja vuorovaikutuksen välineenä, niin erityisen mielenkiintoisia ovat juuri julkiset taideteokset ” (Nummelin 1999, 11). Hänen mukaansa tällä foorumilla sitä paitsi ”taiteen sisällöt mittaautetaan keskimääräistä laajemmalla väestöryhmällä” (mt., 14). Maria Hirvi (2000) on nähnyt julkisen taiteen osana urbaania diskurssia:

Kaupunkitaideteoksen katsominen ja kokeminen sekoittuu kaupunkitilan havainnointiin ja analysointiin - teos on visuaalista tietoa muun rinnalla. On mahdollista, että katsoja huomaa teoksen sattumalta, ohikulkiessa. On mahdollista, että hän ei edes tiedä, että teos on taidetta tai mihin kokonaisuuteen se kuuluu. Satunnainen kokeminen ja teosten väliaikaisuus korostavat taidetta osana urbaania diskurssia ja dramaturgiaa, jonka muodot tukevat yksilöllisen havainnoitsijan ja toimijan mahdollisuutta liittyä ja vaikuttaa julkiseen kokemuspäiiriin. (Hirvi 2000, 9–10.)

6 Laura Uimonen (2006) on kirjoittanut liikkumalla luetusta kaupungista, kaupungista liikkumisen kertomuksena.

7 Television läpimurto sai aikaan sen että Yhdysvalloissa alettiin 1960-luvulla keskustella visuaalisesta lukutaidosta, Suomessa keskustelu virisi 1980-luvulla. Puhuttiin ehkä laajemmin medialukutaidosta ja visuaalinen lukutaito jäi laajemman medialukutaidon jalkoihin. (Seppänen 2001, 19.)

Samoin Altti Kuusamo on korostanut nykyaiteen diskursiivista luonnetta. Hänen mukaansa julkinen veistos voidaan nähdä osana kadun tai paikan retoriikkaa ja mieltää narratiiviksi, joka edustaa "sille vie-raitä" konteksteja. (Kuusamo 2005.)

Satakunnan ammattikorkeakoulun kuvataiteen koulutusohjelmavastaava, fil.maist. Matti Velhonoja on toistuvasti muistuttanut taiteen sisällöllisten kannanottojen monitahoisista merkityksistä:

Taideteoksen olemassaolo täytyy viime kädessä olla eettisesti perusteltua, mutta itseilmaisu ja taideteosten itseisarvo oikeuttaa käytännössä lähes kaikenlaisten teosten olemassaolon. Raastuvassa kyseenalaistut teokset määrittelevät yhteisön moraaliarvoja, vaikka ensivaikutelma on että kysymys on taiteen rajoista. Ilman taidetta on aika vaikea pitää yllä keskustelua arvoista ja saada aikaan muutosta yhteisöllisissä arvopäämäärissä. (...) hyvältä elävältä taiteelta voi edellyttää kriittisyyttä kaikkea kohtaan. Myös niitä tahoja kohtaan jotka suhtautuvat ymmärtäväisen hyväksyvästi ja haluavat pahimmillaan sopeuttaa sen salonkikelpoiseksi. Nopean muutoksen maailmassa kriittistä reagoitakykyä vaaditaan entistä enemmän – taide muuttuu maailman mukana, mutta se myös muuttaa maailmaa ihmiselle paremmin sopivaksi. (Matti Velhonoja Pamela pam pam -näyttelyesitteessä 2006.)

Julkinen taide on tässäkin suhteessa erityisasemassa. Asettuessaan kaikkien katseiden kohteeksi sen puhe kuuluu parhaiten. Kriittinen puhe voi ärsyttää, kaunis puhe synnyttää hyvää oloa ja ympäristöön kantaa ottava puhe saattaa johtaa toivottuun muutokseen. Taiteen puhe synnyttää uutta puhetta, saa parhaimmillaan kaupunkilaiset osallistumaan keskusteluun. Muiden muassa taiteilija Hannu Castrén on todennut, ettei ympäristötaiteen funktiona ole ainoastaan yksitoikkoisen ympäristön elävöittäminen vaan myös vuorovaikutuksen synnyttäminen uudistuvan kaupungin ja kaupunkilaisten välillä. Tässä kaupunkilaiset ovat myös saavana osapuolena. "Kansainvälisen Situationistien (1957–72) liikkeen reseptin mukaan havainnoiva vaeltelu urbaanissa ympäristössä on ihmisten omaehtoista luovaa toimintaa." (Castrén 1999, 128.)

Taiteen puhe voi parhaimmillaan tarjota monella tavoin täydentävän lisän kaupunkiympäristön viestintään. Ympäristökuvaa ja symboliikkaa käsittelevässä väitöskirjassaan Pentti Tuovinen (1992) on kehittänyt ympäristökuvan analysointimenetelmää ja pitänyt ympäristökuvan oleellisina arviointiperusteina seuraavia ominaisuuksia: ympäristön omaleimaisuus, historiallinen jatkuvuus, yhtenäinen monimuotoi-

Kuva 135.

Saara Karirannan puhutteleva oppilastyö purkutalon portaan alla kesällä 2002. Teos *Jotta Jumala siunaisi ja varjelisi heitä* oli kolmiosainen, "nukkumapaikat" olivat eri puolilla Kankaanpään keskustaa. Liinavaatteet oli kerätty kankaanpääläisiltä. Teokset herättivät spontaaneja kommentteja.

Kuva 134.

Miika Karttusen teos *Maasta maahan* oli Kesällä kerran -näyttelyssä 1999 sijoitettuna hautausmaan viereiseen Kappelinpuistoon.

Kuva 137.

Villu Jaanisoon
teos *Päällekkäin*
Pori-Kankaanpää
Taidetien varrella
Veneskoskella
(*Kake ja Liisa*).

Kuva 136.
Antti Pedrozon
teos *Valtaistuin*
Pohjanmaantien varrella
Kankaanpään
keskustassa
– kansan suussa
Kaken tuoli.

suus⁸, tilan eheys ja rajautumisen selkeys, suunnistettavuus ja yhteisölliset identiteettimerkitykset. Taiteella on sanansa sanottavana näiden kaikkien haasteiden kannalta. Se tarjoaa myös Tuovisen peräänkuuluttamaa tiettyä salaperäisyyttä, joka herättää uteliaisuuden ja jatkotutkimuksen tarpeen. (Tuovinen 1992, 73–76.)

Taide kaupunkiympäristössä tarjoaa myös Liisa Knuutin peräänkuuluttamia tilaisuuksia kohtaamiseen: ”Ihmiset tarvitsevat yhä enemmän tilaisuuksia ja paikkoja toistensa sattumanvaraiseen kohtaamiseen. (...) Maamerkkien pitäisi entistä enemmän ohjata meitä jännittäviin kohtaamisiin. Meillä pitäisi olla mahdollisuus omiin ’aarrekarttoihin’ kulkiessamme kaupungilla.” (Knuuti 1999, 20.) Kohtaamiset taiteen äärellä saavat aikaan kumuloituvaa puhetta. Taide merkityksellistyy.

Puhetta taiteesta

Pauline von Bonsdorff (1999) pitää tärkeänä sitä, että taiteesta puhutaan. Taide kaupungissa on hänen mielestään perimmältään sosiaalinen ilmiö. Jopa sen, että ihmiset antavat julkisille taideteoksille kutsumanimiä ja nauttivat niiden absurdeista tai ironisista, usein tahallista ”väärintulkintoista”, voi nähdä tapana omaksua ympäristöä, astua dialogiin tai avata sellainen teoksen kanssa ja siten saattaa se lähemmäksi itseään.

Julkisen taiteen tärkein julkinen elementti on inhimillisessä kommunikaatiossa, lausahduksissa ja keskusteluissa välittyvässä ja muotoilussa kokemuksessa. Sen tärkeimmät paikat ovat kielellisissä ilmaisuissa, keskusteluissa, huudahduksissa ja argumenteissa. Näiden ei tule pyrkiä konsensukseen tai keskustelun päättämiseen, vaan jatkuvaan pohdintaan ja muunnoksiin siitä mitä ja missä me olemme ja olimme. (Bonsdorff 1999, 19)

Ympäristötaidehankkeet ovat Ossi Naukkarisen (2003) mukaan tyypillisesti sellaisia, että jo suunnitteluvaiheessa niistä joudutaan keskustelemaan muiden kuin taiteen ja kuvien ammattilaisten kanssa⁹. Taiteilijoiden on esimerkiksi lupahallinnon ja talouden kysymyksiä selvittäessään osattava kertoa myös sanoin, mistä hankkeessa on kyse ja miksi se olisi syytä toteuttaa. Naukkarisen mukaan ”piirtäminen, kirjoittaminen ja puhuminen palvelevat ympäristötaidehankkeissa eri tarkoituksia, mutta mitään niistä ei voi jättää syrjään”. (Mt., 87.)

⁸ Yhtenäisen monimuotoisuuden käsitteellä Tuovinen (1995, 78) tarkoittaa ympäristökuvaa, jossa tavoiteltu yhtenäisyys ja ympäristöä rikastava monimuotoisuus esiintyvät samanaikaisesti.

⁹ Barbara Goldstein (2005) kuvaa kokoomateoksessaan *Public Art by the Book* monipuolisia, Yhdysvalloissa sovellettuja tapoja toteuttaa julkista taidetta.

Kuva 131. Villu Jaanisoon teos *Maaemon rakastaja* on jakanut kankaanpääläisten mielipiteitä. Tekijä on kuvannut teostaan seuraavasti: "Veistos kuvaa äiti maan rakastajaa, joka olosuhteiden pakosta joutuu suorittamaan aktin julkisella paikalla. Henkilö on hieman kiusaantunut ulkopuolisten katseista ja hämmennystä peittääkseen yrittää vihellellä."

Kuva 139. Matti Kalkamon teos *Siemen* kuului Kesällä kerran -näyttelyyn 1999. Maasta esiin kaivetut kehonosat muistuttavat väkivallasta ja siitä, että totuudella on taipumus tulla päivänvaloon. Yleisönosastokirjoituksessa kiinnitettiin huomiota maahan kaivetun kuopan vaarallisuuteen. Avajaisten jälkeen kuoppa ympäröitiinkin lippusiimalla.

Mä kadehdin suunnattomasti, koska sen julkisen keskustelun kautta syntyy se merkitys, että se on niinku yhteisöllisesti merkityksellistä ja se mikä mua - vaikka nää tämmöset näköistaideskustelut tuntuu jälkeenpäin kauheen banaaleilta - niin on tärkeämpää, että taiteesta keskustellaan kuin se että se vaietaan kuoliaaksi. Koska se merkitys syntyy kyllä siitä, että yleisö ikään kuin reagoi siihen ja lausuu mielipiteensä ja muuttaa sen merkitykselliseksi sen teoksen. Mykkiä taideteoksia, niin ne pitäis jotenkin kääntää yleisölle tai saattaa ne jotenkin merkityksellisiksi. (Velhonojan haastattelu 9.6.2004.)

Eräs syy kannanottojen vähäisyyteen saattaa liittyä siihen, että julkiset teoksemme ovat suurelle yleisölle ehkä vaikeasti avautuvaa, usein vakavastikin puhuttelevaa modernia taidetta. "Hauskat" teokset puuttuvat. (Anttila 2005a). Tähän mennessä parhaan selityksen ilmiölle antoi kuvanveistäjä Pertti Mäkinen: "Huittislaisille tää kaikki touhu tuli ikään kuin salama kirkkaalta taivaalta eli yllätyksenä suurin piirtein, niin tottahan siellä syntyy keskustelua, mutta Kankaanpäässä on se sama keskustelu käyty neljäkymmenen vuoden aikana vähitellen. Mä olisin sitä mieltä." (Mäkisen haastattelu 29.4.2004.) Taidekoulun perustajien lausunnot ja vaikuttavat lehtileikekokoelmat toiminnan alkuvuosikymmeniltä tukevat kyllä tätäkin näkemystä. Nykytilanteeseen ei ole tyytyväinen myöskään Liisa Juhantalo, joka haastattelussa totesi yleisön osallistumisesta: "Ei täällä kyllä voi sanoa, että yleisö olis kannustavaa. Palautetta ei niin kovin paljon kuule eikä kovin kuumia keskusteluja ole ollut mistään." (Juhantalon haastattelu 18.4.2004.)

Taidekeskustelussa on Naukkarisen mielestä koko ajan kyse siitä, miten kukin työ suhteutuu ympäröivään maailmaan; taiteeseen, perinteeseen, ympäristöön. "Onnistuuko se herättämään kokemuksia ja ajatuksia, jotka kiinnostavat ja joita ei ehkä mikään muu herätä? (. . .) Kun keskustelu on käyty, on kiinnostavaa, mitä on sanottu puolesta ja vastaan. Tai onko keskustelua ylipäätään alettu käydä? Jos ei, taiteen voi katsoa epäonnistuneen ainakin yhdeltä puoleltaan." Naukkarisen mielestä "taideteos olisi ikään kuin sitä vahvemmin ole-massa, mitä enemmän siitä keskustellaan". (Mt., 94.)

Taide on Kankaanpäässä vahvasti esillä ja yleisön saavutettavissa. Siihen nähden taidetoimijat kokevat julkisesta taiteesta keskusteltavan (julkisesti) kuitenkin varsin vähän, ainakin mitä tulee taiteen sisältöihin. Avainhenkilöitä haastatellessani kysyin mahdollisia syitä tähän ja vertasin tilannetta esimerkiksi Huittisiin, jossa Lehtorannan (2003) mukaan keskustelu uudesta julkisesta taiteesta on lehtien palstoilla ollut varsin vilkasta. Matti Velhonoja sanoi suoraan kadehtivansa Huittisten vilkasta taidekeskustelua:

Joitakin spontaaneja keskustelunavauksia kuitenkin muistettiin. Velhonojalle tuli mieleen teos, ”josta pikkusen viris keskustelua. Se oli tää Villun *Maaemon rakastaja*, joka herätti keskustelua.(...) Kun se on hyvällä, hirveen julkisella paikalla, se on just sillä tavalla pikkusen provokatiivinen, mutta kuitenkin, se ei oo millään tavalla hävytön vaan se on ihan - mihinkä taide usein liittyy - perusasioita.”

Itse muistin Matti Kalkamon teoksesta kesällä 1999 käydyn keskustelun¹⁰. Yleensäkin keskustelu viriää silloin, kun joku teos ei miellytä¹¹ tai teokset ovat jonkin muun toiminnan tiellä. Velhonoja näkee kuitenkin kaikenlaisen keskustelun arvokkaana:

Mutta se nostaa esiin ne ja moni löytää ne teokset sitten vasta tommosen julkisen huomion, huomioimisen kautta. Että se on minusta aina hyvä, jos on joku, tai olis joku semmonen, joka haukkuis kaikki lyttyyn niin sitte ihmiset huomais ja joku vois puolustautua. (Velhonojan haastattelu 9.6.2004.)

Kuva 140.
Erikka Fyrandin teos *Kosketus* on turveistosymposiumin 1998 teoksista ainoa jäljellä oleva. Paikka hautausmaata vasten olevassa rinteessä lisää teoksen vaikuttavuutta.

Jos taidetoimijat valittelevat taidekannanottojen vähäisyyttä, voi olla, että suuren yleisön mielestä taide on esillä liikaakin. Oma aineistoani, mm. lehtileikkeitä vuosilta 1995–2006 tarkastellessa on todettava, että taiteen näkyvyys on lehtien palstoilla ollut huomattava. Sama käsitys oli vuonna 2003 toteuttamani sidosryhmäkyselyyn vastanneilla. Myös ydinkeskustaprojektin yhteydessä suorittamani kyselyiden valossa voi taidepuheen tulkita pikku hiljaa lisääntyneen. Kyselyiden tuloksia on esitelty edellä luvussa 3. Tässä mielessä ei taiteen voi mitenkään väittää olevan marginaalissa ajatellen julkista keskustelua tai kaupungin visuaaliseen järjestykseen kuulumista¹².

Merkittävä taidekeskustelun avaus oli taidekehän -idean julkistamisen jälkeen maakunnallisessa Satakunnan Kansa -lehdessä 21.6.1996¹³. ”Ydinkeskustaa halutaan Kankaanpäässä kehittää määrätietoisesti vetovoimaisemmaksi ja viihtyisämmäksi sijoittamalla muun muassa taideteoksia sopiviin solmukohtiin. Tavoitteena on luoda valtakunnallisesti merkittävä kulttuurikaupunki, joka on Pori - Kankaanpää taiteiden määränpää.” Artikkelissa viitattiin heti tuoreeltaan myös esitettyyn arvosteluun: ”Soraäänikiäkin joukosta kuuluu. Ihan kaikkien mielestä kaupungin yhtenäistä ilmettä ei paranneta sirottelemalla oppilaitaita ympäri kaupunkia.” Ja edelleen:

- 10 ”Taidekehällä ns. Keltaisen talon takana olevaan taideteokseen liittyvä syvä monttu on myös aiheuttanut yhteydenottoja. Suojaamaton monttu puistomaisella alueella on vaarallinen, vaikka kuinka olisi taidetta. - Jokainen monttu niin työmaalla kuin muuallakin tulee merkitä ja aidata. Tästä montusta aidat ja merkit puuttuvat, sanoo soittaja.” (Kankaanpään Seutu 14.6.1999. Puhelinlangat laulaa: Paha monttu.)
- 11 ”Kesällä kerran -taidenäyttely on tuottanut muutamia yhteydenottoja Kankaanpään Seudun toimittamiseen. Hautausmaalla oleva taideteos on parin soittajan mielestä täysin sopimaton kyseiseen paikkaan. - Sanoisin, että työ on varmasti aivan hyvä, mutta sen paikka hautausmaalla on sopimaton. Vaikutelma on lähinnä irvokas.” (Kankaanpään Seutu 14.6.1999. Puhelinlangat laulaa: Irvokasta taidetta.)
- 12 Janne Seppäsen (2001, 44) mukaan: ”Samalla tavoin kuin kielellisessä vuorovaikutuksessa tärkeää on se mitä ei sanota, visuaalisessa vuorovaikutuksessa ja esityksissä tärkeää on se mitä ei nähdä. Näkymättömyys on pois sulkemista visuaalisen järjestyksen piiristä. Lehdissä on suhteellisen harvoin kuvia yhteiskunnallisiin marginaaleihin - esimerkiksi vammaisiin tai seksuaalisiin ja etnisiin vähemmistöihin - kuuluvista ihmisistä. Yksi tapa marginalisoida näitä ihmisiä on juuri tehdä heidät tavalla tai toisella näkymättömiksi.” Näin ei siis Kankaanpäässä mielestäni sentään ole taiteen suhteen tilanne, olipa kyse taiteesta fyysisessä ympäristössä tai lehtien palstoilla, pikemminkin päinvastoin.
- 13 Satakunnan Kansa 21.6.1996: Taidekehä ydinkeskustaan. Kankaanpäästä halutaan luoda kulttuurikaupunki (etusivu). Taide hakee paikkaansa, mutta ei väkisin. Kohti taiteellisia atmosfäärejä. Päivi Leppilähti.

Taidemaalari Juhani Tarna kritisoi ydinkeskustaprojektia siitä, että kaupunki hankkii oppilastöitä ja sirottelee niitä joka paikkaan. Tämä on hänen mielestään tuomittavaa. - Yhtenäisiä kokonaisuuksia luotaessa pitäisi käyttää taiteilijoita, eikä sellaisia, jotka ovat olleet vasta kaksi vuotta taidekoulussa ja joista ei voi vielä sanoa ovatko he edes taiteilijoita tulevaisuudessa.

Liisa Juhantalo ei artikkelin mukaan oikein ymmärrä arvostelijoita, sillä hänen tavoitteenaan on rikas ympäristö. "Näen taidepaikkakunnan etuna, että saadaan aikaan rikas ympäristö. Esimerkiksi Euroopan kaupunkien viehätysvoima ja rikkaus on syntynyt juuri monien käsien kautta." Median välityksellä käytävä keskustelu kaupunkiympäristöstä ja -taiteesta oli näin alkanut. Myös eri professioiden dialogista saatiin artikkelissa esimakua:

Kaupunginpuutarhuri Ilpo Möttönen pyrkii omalta osaltaan luomaan Kankaanpäästä viihtyisämmän kaupungin, jonka vetovoima havaittaisiin myös lähikunnissa. - Ympäristön kehittämistä suunniteltaessa pitää miettiä aina ensimmäiseksi järkevää käyttötarkoitusta. (...) Ilpo Möttösen mielestä ydinkeskustaprojekti on tervetullut, jotta kaupunki pesisi vihdoinkin kasvonsa.

Onpa esitetty uusia teosideoitakin, kuten teki ex-kankaanpääläinen Hannu Rantasalo esittäessään paikallislehdessä puita ja patsaita ydinkeskustaan:

Kankaanpään ydinkeskusta on kovin harmaa. Ilme kirkastuisi huomattavasti, jos esimerkiksi osa Keskuskadusta muutettaisiin kävelijöiden käyttöön puistokaduksi. Torin ilmettä muuttaisi yrittäjähenkinen patsas suihkulähteineen. Kaupunginarkkitehti Maija Anttila ja taidekoulun rehtori Liisa Juhantalo ovat tukemassa ajatuksiani. (Kankaanpään Seutu 8.12.1995.)

Tyylilajiksi on voitu valita myös värikäs, ystävällisen ironinen pakinatyyli, kuten paikallislehden yleisönosastossa 25.6.1998 otsikolla Monumentaalisia taide-elämyksiä: "Kankaanpää on taidekaupunki, sen pitäisi olla selvää jo kovapäisimmillekin. Jos nyt tunnet piston sydämessäsi, niin pese korvasi, käy optikolla ja tilaa joku muukin lehti kuin Aku Ankka." Kirjoitus päättyy Kari Tykkyläisen teoksen *Ajatus* (vrt. kuva 113) arvioon:

On soveliaasta lopettaa tämä taidekiertue Kuninkaanlähteenkadun varteen valtion virastotalon eteen. Siitä on lyhyt matka kauneuden ja harmonian tyysijään eli taidekouluun, ja lisäksi paikalla on sävähdyttävä monumentti, jonka edessä voi vain nöyrytyä. Se on kuin esivallan kulmahammas, joka on yhteiskunnan mätämunien kauhistus ja oikeamielisten turva. Se on kaikessa valkeudessaan kuin majakka epätoivoiselle yön kulkijoille, jotka ystävämme poliisi sateen ja pakkasen kourista korjaa. Tuon maamerkin ääreltä voi luoda katseen yli kaupungin, joka on Pohjois-Satakunnan kulttuurin kehto, heteka ja turvalaidoilla varustettu sairaalasänky.

Oma lukunsa on taiteesta huumorin pilke silmäkulmassa kirjoittavat toimittajat, kuten Antero Karppinen kommentoidessaan *Taas* -näyttelyä Satakunnan Kansan. Päivästä päivään -palstalla 8.6.1998:

Kuva 141. Pekka Paikkarin *Uuniveistos* sai kesällä 2003 tuoreeltaan kirjallisen kommentin: "Onks tää nyt sit sitä taidetta?" Taidekeskustelua tämäkin.

Kuva 142. Kaarina Kellomäki: *Askeleita ja ajatuksia*. Lasse Korpela, Ulvila Kankaanpään Seudussa 11.7.2002: "Mattokatua tässä vaimon kanssa etsimme, niin ja nuo mainokset ovat aika silmiinpistäviä. Tuossa tapahtuman nimessä on hauska sanaleikki. Onhan tästä ollut juttua aivan television pääuutislähetyksessä."

Kuva 143. Maiju Ahlgren: *Arkiunelmia*. Ritva Korpela Kankaanpään Seudussa 11.7.2002: "Kyllä huomattiin tuolla jo nuo sukkahousut. Maija (Pellonpää) on koulukaverin sisko, täällä yhteislyseossa käytiin koulua samaan aikaan. Hänenkin takiaan tämä tapahtuma kiinnostaa."

Kuva 144. Ulla-Maija Vikman: *Riippumatot*. Jani Kuusisto Kankaanpään Seudussa 11.7.2002: "On me huomattu sukkahousuja, riippumattoja ja vaikka mitä. Varsinkin nää riippumatot on kivoja. Me huomattiin ne jo paljon ennen äitiä."

Kukahen hölmö keksi, että taideteokset pitää sulloa johonkin erilliseen tilaan, joissa niitä sitten boolilasi kourassa tiirailaan viisaan näköisinä milloin isommassa, milloin pienemmässä porukassa. Kankaanpäässä oivallettiin jo vuosia sitten, että tavallisen pulliaisen taiteellista silmää voidaan kehittää siirtämällä näkökenttään taideteoksia. Kansan sivistäminen aloitettiin varovasti kiviteoksilla, mutta tänä suven kadunmiehen taiteellisesta silmästä huuhdellaan viimeinenkin rämhä kaupungin eri puolille sijoittuvalla 12 kuvataiteilijan katugallerialla.

Paikallislehti Kankaanpään Seutu on muutamaan kertaan herättänyt taidekeskustelua tekemällä katugallupia *Minun mielestäni* -palstalla. Kesällä 2002 toteutettu tekstiilitaiteen näyttely Kankaan päät sai hyväntuulisine teoksineen aikaan ehkä kautta aikojen suurimman huomion ja myös myönteisimmän keskustelun. Minun mielestäni -palstalla kysyttiin 11.7.2002: Oletko huomannut katukuvassa mitään erikoista? "Kankaanpään katukuvaa kaunistamaan on ilmestynyt Kankaan päät -taidetapahtumaan liittyviä töitä. Mattokatu, sukkahousut ja kudotut riippumatot puistossa ovat herättäneet ihmisten mielenkiinnon. Värikkäät mainosliput ovat kuitenkin kaikkein silmiinpistävimpiä. Kysyimme paikallisilta, ovatko he huomanneet katukuvassa näkyviä taideteoksia." Yleisön kommentit olivat yhtä lukuun ottamatta tällä kerralla myönteisiä (vrt. kuvien 142–144 kuvatekstit).

7.3 TAIDEIMAGOA EDISTÄVIÄ DISKURSSEJA

Yksinkertaistaen kankaanpääläinen puhunta voidaan jakaa taideimagoa edistävään ja hillitsevään diskurssiin. Seuraavassa paneudun analysoimaan, millaisista elementeistä koostuu taideimagoa eteenpäin vievä puhunta. Mitä tarkemmin ottaen pitävät sisällään edistävinä diskursseina hahmottamani *aluekehitys-, eiffel- ja yhteisöllisyysdiskurssit*?

Aluekehitysdiskurssi

Aluekehityksen käsite on juurtunut nykypuheeseen pitkälti Euroopan Unioniin liittymisen myötä. Alueet ja kaupungit kilpailevat keskenään kehityssyysäyksistä ja aluekehitykseen viittaamalla rahahanat aukeavat. Suoraviivaisesti aluekehitykseen viittaava puhe on Kankaanpäässä korostunut ristiriitatilanteissa ja uhkaavien kriisien yhteydessä. Tällaisia ovat olleet mm. taidekoulun uudisrakennushanketta edeltänyt keskustelu sekä viimeksi talvella 2006 Satakunnan ammattikorkeakoulun supistamispainneiden aiheuttamat uhkakuvat. Aineistostani olen lisäksi tunnistanut runsaasti alueen kilpailukykyyn liittyvää *kätkettyä* puhetta milloin viittauksina taideopetuksen harvinaisuuteen suurten keskusten ulkopuolella tai milloin yhdistettynä taiteen esiintuomisen aiheuttamaan näkyvyyteen mediassa. Tyypitellessäni aineistoa olen lukenut seuraavanlaisen puheen kuuluvaksi aluekehitysdiskurssin piiriin:

- *Kehitysoptimismi (tai hiipumisen hillitseminen)*
- *Kilpailuetuun ja harvinaisuuteen viittaaminen*
- *Vetovoimasta ja imagosta puhuminen*
- *Markkinoinnin ja jatkuvuuden korostaminen*
- *Taiteilijoiden työllistäminen ja sitouttaminen paikkakuntaan*

Kiinnostavaa on, että jo Kankaanpään Taideyhdistys ry:n ja taidekoulun perustajien tärkeä motiivi oli aikanaan paikkakunnan kehittäminen (vrt. luku 4.2). Taidekoulun 25-vuotishistoriikin mukaan Kankaanpään Taideyhdistys ry:n ensimmäinen puheenjohtaja lääkäri Matti Kaskinen ennusti, että kulttuurielämää aletaan kehittää kaikkialla maassa ja että kulttuuriohjelmia laaditaan ja niitä aletaan toteuttaa lakisääteisesti. Maalaiskunnissa on tärkeää myös vapaaehtoinen toiminta, kun voimavarat eivät riitä. Lehtihaastattelussa hän arveli, että ”ellei Kankaanpäässä omaehtoisesti pystytä kehittämään myönteisiä olosuhteita kulttuurielämälle, hakeutuvat sitä edistävät voimat muualle ja siitä koituu raskas tappio koko Pohjois-Satakunnalle”. (Lilja 1990, 18.)

Taidekoulun perustajista erityisesti Kauko Räike oli palava taiteen aluepolitiikan puolestapuhuja. Historiikin mukaan hän oli julistanut Kytäjä -lehden artikkelissa *Taiteen desentralisaatio*: ”Kulttuurin hajajoitus on helpoin tapa hyvinvoinnin luomiseksi ympäri Suomea. Ilman sitä ei äärialueiden taloudellinen vaurastuminen ole mahdollista.” Taidekoulua Räike oli luonnehtinut kunnianhimoiseksi mutta realistiseksi yritykseksi: ”Nykyaikana ei tällaisen erikoisoppilaitoksen tarvitse välttämättä olla jonkin muodotoman suurkaupungin sydämessä.” (Lilja 1990, 22.) Haastattelussa vuonna 2004 Räike korosti edelleen aluekehityksen näkökulmaa:

Tämä (Kankaanpää) on tämän Satakunnan Lapin viimeinen toivo. (...) Jollakin lailla se hiillosvalkeee voidaan vielä saada palamaan, kun tää on kumminkin semmonen veturi, joka tietysti mun filosofiani mukaan kuuluu vielä tähän valtakunnan rasteriin. Että se on liian harvaa, jos meillä on vaan Helsinki ja Tampere ja Oulu ja Jyväskylä. (...) Kyllä tässä täytyy olla näitä pienempiä keskuksia, se on ruokotonta, että täältä tarttis aina lähteä leninkiestoksille Tampereelle tai Poriin, joka nyt melkein kuihtui, mut onneks ne nyt ymmärsi ruveta rakentaan sitä yliopistoa. (Räikkeen haastattelu 16.4.2004.)

Juhani Tarna on puolestaan halunnut rakentaa paikkakunnan näkyvyyttä kautta vuosien erilaisin taidetapahtumain. TaidePosa -näyttelyt saivat aikanaan nimeä ja toistuvina tapahtumina niitä tiedettiin odottaa. Tarna onkin kritisoinut viime vuosien toimintaa linjakkuuden puutteesta ja korostanut kunnollisten brändien luomisen tärkeyttä useissa yhteyksissä.

Nää taidetapahtumat on vaihdettu turhan tiheään erilaisiksi. Me ei olla saatu luotua sellasta jotain traditioo, joka automaattisesti tois tänne väkee. Ja se näkyy ihan näissä viime kesienkin tapahtumissa, että on ollu tuota mitä erilaisempien taidealojen esityksiä että olis pitäny ehkä pystyä semmoseen kymmeniä vuosia jatkuneeseen toistamiseen sen takia, että se olis lyöny itensä läpi ympäri maata. Tosin koulusta on tullu semmonen instituutio... se onkin tavallaan ainoa ainoa sellanen, joka näistä keksinnöistä, mitä me on täällä tehty, joka on todella kestäny ja siitä on tullu tää instituutio. (Tarnan haastattelu 17.4.2004.)

Vetovoima, kilpailukyky, imago

Katseet Kankaanpään ydinkeskustaprojektin tavoitteeksi kirjattiin vuonna 1996, että taide ja kulttuuri nähdään hankkeessa *aluekehityksen strategisena tekijänä*. Teksti näkyi sellaisenaan myös mm. Taidekehä 1999 -esitteessä. Aluekehityksen näkökulmaa pidettiin esillä koko prosessin ajan. Hankkeen keskeisiä päämääriä olivat siten vetovoiman lisääminen ydinkeskustaa kehittämällä ja kaupungin imagon parantaminen. EU-ohjelmaperustaan istuvina tavoitteina olivat ”kulttuurimatkailun kehittäminen” ja ”palvelujen uudelleen järjestäminen”, mikä Kankaanpään tapauksessa tarkoitti yhdessä tekemistä, eri toimijoiden verkostoitumista. Nämä ohjelmiin, hakemuksiin ja esityslistateksteihin kirjoitetut julkilausumat vahvistuivat yhteisiksi tavoitteiksi tultuaan toistuvasti esiin lehtien palstoilla niin haastattelujen yhteydessä kuin toimittajienkin tekeminä teksteinä.

Kehittämisosprosessin käynnistyttyä vuonna 1995 oli paikallislehdellä (Kankaanpään Seutu) ja maakunnallisella lehdellä (Satakunnan Kansa) vielä sama omistajapohja, joten samat tekstit saavuttivat laajemman yleisön. Asemakaavan muutospäätös ja ydinkeskustan rakennuskielto enteilivät työn käynnistymistä kesällä 1995. Satakunnan Kansa ja Kankaanpään Seutu kirjoittivat aiheesta seuraavasti:

Ydinkeskusta kaipaa positiivisia sysäyksiä. (...) Jos ihmiset halutaan koota johonkin, vetonaulaksi ei enää riitä pelkät kaupat, on oltava muutakin, kuten esimerkiksi kulttuuria, infopisteitä ja oleskelutilaa. Jos tuloksena on ilmeikäs, miellyttävä ympäristö, se nostaa Maija Anttilan arvion mukaan myös kaupungin kilpailukykyä vetovoimaisena asuin- ja liikepaikkakuntana.¹⁴

Syksyn 1995 mittaan kirjoittelu vilkastui, kun samaan aikaan laadittiin myös kaupungin strategiaa. Kankaanpään Seutu otsikoi 20.10.1995 ”Kehitystyöryhmä miettii, mitä Kankaanpää voisi olla 2000-luvulla. Elinvoimainen, uusiin ideoihin luottava palvelukeskus.” Artikkelissa siteerattiin suunnittelusihteeri Risto Annalaa: ”Ydinkeskustan pitäisi saada takaisin menettämänsä vetovoimaa. Sitä luodaan fyysisellä ympäristöllä ja palveluilla.”

Yhteissuunnitteluprosessin alkajaisiksi 23.11.1995 järjestetystä ideointipäivästä, tapahtumapäivästä uutisoitiin mm. seuraavin otsikoin: Ydinkeskusta tarvitsee kaikkia (etusivu). Keskustaan lisää vetovoimaa: Yhteen hiileen puhaltamalla Kankaanpään ydinalue ehommaksi. (Kankaanpään Seutu 21.11.1995.) Tekstistä käy selvästi ilmi myös kulttuurin osuus:

¹⁴ Satakunnan Kansa 29.6.1995: Kankaanpäässä taataan suunnittelurauha. Torin reunan korttelit rakennuskieltoon. Rakennuskielto ei estä peruskorjausta. Ydinkysymys kaupungin viihtyisyys. Kankaanpään Seutu 30.6.1995: Torin seutu uudelleen tarkasteluun (etusivu). Torin ympäristön rakentaminen halutaan miettiä uudelleen.

Jalat maassa, mutta tulevaisuuteen uskoen, virittelee kaupunki yhdessä yrittäjien, kiinteistönomistajien sekä kaikkien mahdollisten vaikuttajien kanssa Kankaanpään keskustasta houkuttelevaa markkina- ja kulttuurifoorumia.

Ideasuunnitelmien valmistuttua keväällä 1996 oli uutisointi hyvin myönteistä ja ristiriidatonta.: Kankaanpään Seutu 30.4.1996 otsikoi koko sivun juttunsa: "Valtuusto käsitteli suunnitelmaa eilen. Katseet Kankaanpäähän -projekti on monipuolinen kehittämisspaketti. Kauppiaat tyytyväisiä." Edellä mainitussa kuten lukuisissa muissakin kirjoituksissa toistuivat samat painotukset, kuten "kilpailemme suurten keskusten kanssa", "vetovoimaan on kiinnitettävä huomiota" ja "yhteisvoimin pyritään kääntämään kehitystä positiiviseen suuntaan". EU -rahoitushakemuksen jättämisen yhteydessä syksyllä 1996 nousi sitten myös kulttuuri ja taide entistä korostetummin esiin:

Ydinkeskustaprojektin tarkoituksena on korostaa Kankaanpään keskusasemaa ja vetovoimaa. Kankaanpää haluaa profiloitua laajan maaseudun monipuoliseksi kulttuurikeskukseksi ja taidekaupungiksi.¹⁵

Samanaikaisesti ydinkeskustan kehittämisprosessin kanssa pohdittiin Kankaanpään imagokysymyksiä muillakin foorumeilla. Kankaanpään kulttuuriympäristöohjelmaa (Ympäristöministeriö 1997) laadittiin viranomaisyhteistyönä. Seurantaryhmään koottiin kulttuuriympäristöön vaikuttavat tahot: kaa-voituksen, rakennusvalvonnan, kaupunginmuseon, asuntotoimen, maaseutukeskuksen, Kankaanpää Seuran ja taidekoulun edustajat. Ohjelmatyössä korostettiin kaupungin ominaisluonnetta modernina pikkukaupunkina¹⁶ ja näkökulmana oli myös se, että nyt rakennamme tulevaisuuden kulttuuriympäristöä. Kirjan loppuun listattiin toimenpide-ehdotuksia kulttuuriympäristön kehittämiseksi. Kankaanpään identiteettiä esitettiin vahvistettavaksi nostamalla esiin viiden T:n periaatetta: tori, taide, tiili, teollisuus, tykistö. Taidekehä- ja Taidetiesuunnitelmien toteutusta toivottiin edistettävän ja tavoitteeksi kirjattiin myös taidekaupunki Kankaanpää -ohjelman laatiminen sisältäen mm. julkisen taiteen kehittämisen suunnitelman.

Sidosryhmäkyselyni 2003 tulokset tukevat myös näkemystä fyysisestä kaupunkiympäristöstä ja taiteesta kaupungin vahvuutena. Kysymykseeni "Millaisen imagon haluaisit Kankaanpäälle?" sain eräältä luotamushenkilöltä kiteytetyn vastauksen: "Sijainnistaan huolimatta tämän ajan huipputekniikkaa hyödyntävä, arkkitehtonisesti korkeatasoisen keskustan omaava, viihtyisän rakentamisen mallikaupunki, jossa kaikenmoinen taiteen ymmärtämys on korkealla." Kun pyysin arvioimaan hyvän kaupunkiympäristön merkitystä asukkaiden viihtyisyyden kannalta, olivat vastaukset kovin yksimielisiä. Myöskään elinkeinoelämän kannalta hyvää kaupunkiympäristöä ei missään nimessä pidetty yhdentekevänä asiana. Eniten sen katsottiin vaikuttavan työvoiman saantiin ja kaupalliseen vetovoimaan ja vähiten yritysten sijoittumiseen. Avovastauksilla pyysin perustelemaan näkemyksiä. Niissä todettiin useasti, että ympäristö muodostuu ratkaisevaksi tekijäksi, jos työnsaannin suhteen on vaihtoehtoja tarjolla. Nähtiin myös, että harrastus- ja koulutusmahdollisuudet vaikuttavat tässä ympäristön rinnalla. "Suuri osa päätöksistä asuinpaikan suhteen tehdään ns. pehmeiden arvojen perusteella (mm. vapaa-aika, koulutusmahdollisuudet)". Kankaanpään aseman seutukeskuksena katsottiin velvoittavan niin kaupunkikuvan kuin palvelutarjonnan suhteen.

¹⁵ Kankaanpään Seutu 22.11.1996. Ydinkeskustan rakentamiselle haetaan jatkorahoitusta.

¹⁶ Esipuheessa kirjoitin: "Kankaanpään ominaisluonne heijastuu ohjelmasta. Karussa Pohjois-Satakunnassa sijaitseva Kankaanpää on alueeltaan varsin laaja, nuori kaupunki. Kohdeluettelossa on niukasti valtakunnallisessa kategoriassa arvokkaita kohteita. Niinpä tarkastelukulmaa on vastaavasti laajennettu nostaen esiin vanhimman rakennuskantamme vaatimattomiakin esimerkkejä tai eri aikakausille tyypillisiä kohteita. Lisäksi tarkastelun aikaperspektiiviä on ulotettu nykypäivään ja tulevaisuuteenkin. Kulttuuriympäristö on nähty laajana käsitteenä. Siihen on luettu myös moderni arkkitehtuuri ja taide kaupunkikuvassa." (Ympäristöministeriö 1997.)

Vastauksissa ei ollut suuria eroja eri toimijaryhmien välillä. Yhtä hyvin yrittäjät näkivät, että ”ihmisen ja perheiden tarpeet korostuvat tulevaisuudessa” ja että ”työn jälkeinen viihtyminen on tärkeää”. Hyvän kaupunkiympäristön nähtiin kuitenkin vaikuttavan myös yritysten imagoon; esim. yritysvierailuiden yhteydessä. Toisaalta tuotiin tieteenkin esiin, että ”yritysten ratkaisut tehdään kannattavuusarvioinnin perusteella” ja että ”yritysten ja työvoiman tarpeet painottuvat enemmän muihin seikkoihin” (kuin ympäristöön).

Markkinointi

Vuonna 2000 saadun SAFA -palkinnon jälkeen alettiin julkisuudessa puhua taidekaupungista. Kankaanpään Seutu otsikoi 13.11.2000 pääkirjoituksensa: Tiili- ja taidekaupunki. Päätoimittaja Antero Karppinen kirjoitti:

Pohjoisen Satakunnan keskus, Kankaanpää, tunnettiin vuosikymmeniä tuttavallisessa puheessa suutarien kaupunkina tai kenkäkaupunkina. Kankaanpää on vieläkin jalkineosaamisen keskus, mutta muualla seutukunnan keskus mielletään entistä enemmän modernin arkkitehtuurin ympäristönä sekä taiteen ja tiilirakentamisen kaupunkina. Siitä on oivana osoituksena kaupungille myönnetty Safa-palkinto. (...) Palkinto ei olisi voinut osua kankaanpääläisittäin parempaan saumaan. Kankaanpäällä on loistava tilaisuus modernisoida ulkoista kuvaansa näyttävillä kehyksillä.

Arkkitehtiilton perusteluihin viitaten Karppinen levitti aluekehitysdiskurssia todeten edelleen, että ”oikealla tavalla rakennettu ympäristö vaikuttaa sekä asuinpaikan että elinkeinoelämän sijoittumiseen. On aivan selvää, että seutukunnan keskusta on helpompi markkinoida jopa pääkaupunkiseudulla, kun kaupunki mielletään modernin ajattelun, taiteen ja omaleimaisen rakentamisen keskuksena.”

Sidosryhmäkyselyssä ja avainhenkilöiden haastatteluissa tuli selvästi esiin, että kaupungin markkinointia pidetään tärkeänä, mutta siinä koetaan olevan vakavia puutteita. Erään taidetoimijan mukaan Kankaanpään tulisi olla: ”Dynaaminen, toimiva, yrityselämän ja taiteen voimavaroja yhdistävä kaupunki, jonka markkinointiin keskitytään ammattimaisesti.” Panostusta kaivattiin monissa vastauksissa selkeästi lisää todeten mm: ”Kulttuurillisesti (kuvataide, musiikki..) Kankaanpää voisi olla suurempikin imagoaan. Resursseja riittää. Kysymys on markkinoinnista.” ja edelleen: ”Vaativia juttuja, vaativat panostamista moninkertaisesti nykyiseen verrattuna.”

Markkinoinnin puutteista kertoo vaikkapa seuraava unkarilaisen arkkitehdin Daniel Nagyn kommentti, hänen osallistuttuaan taidekehäkävelyyn yhdessä tohtoritallilaisten kanssa: ”Olen pitänyt Kankaanpäästä äärimmäisenä periferiana, josta ei kulttuuria löydy. Käsitykseni muuttui täydellisesti ja aion tuoda kotimaani kollegoita tutustumaan kaupunkiin.” (Kankaanpään Seutu 9.6.2005. Arkkitehdit aamukävelyllä¹⁷.)

Vastaavanlaisten kiitosten esiintuomisen tärkeyttä on Liisa Juhantalo korostanut useissa puheenvuoroissaan, mm. juhlapuheessaan Kankaanpää-päivän juhlassa 2.9.2001: ”On ollut ilo kuunnella vierailevien taiteilijoiden ja arkkitehtien hämmästeleviä kiitoksen sanoja siitä, miten kaupunkikuva on rikas-ilmeinen ja kiinnostava. Kiitokset kannattaa tuoda esiin.” Palautteen hän näki vaikuttavan yhtä hyvin kaupungin identiteettiin kuin vetovoimaankin:

¹⁷ Artikkelissa kerrottiin Teknillisen korkeakoulun Arkkitehtiosaston Yhdyskuntasuunnittelun laitoksen tohtoritallin seminaarista Kulttuurinen käänne suunnittelussa. Kankaanpäässä 5.-6.6.2006 järjestetty seminaari oli ensimmäinen vastaava pääkaupunkiseudun ulkopuolella järjestetty. Paikallislehden juttu alkoi: ”Taidekehäkävely sateenharmaana maanantaiaamuna ihastutti arkkitehteja ja ympäristöesteetikkoja.” (Kankaanpään Seutu 9.6.2005.)

Vasta kun olemme riittävän tiedostavia, osaamme myös tehdä elinympäristöstämme itsemme näköisen. Kun identiteetti on terve ja riittävän vahva se vetää muitakin. Meidän ei pidä väkisin kilpailla suomalaisista matkailijoista. Kenties meillä on aineksia kansainväliseen vetovoimaan? Uneksimmeko tarpeeksi?(...)

*Alueen vetovoima, kauneus, viihtyvyys, henkinen vireys kasvaa yhteisen tahdon myötä. Emme suostu muuttotappiokunnaksi, vaan houkuttelevaksi cancanpaaksi!
(Kankaanpään Joulu 2001. Puhe Kankaanpää-päivän juhlassa 2.9.2001. Liisa Juhantalo.)*

Kysymykseeni taiteen käyttämisestä välineellisessä roolissa, kaupungin imagotekijänä, vastasi Juhani Tarna yksiselitteisesti:

Se on minun mielestä aivan oikein. Siihen pitäis vaan vahvasti, vahvasti paneutua ja satsata (...), toisin sanoen käyttää sitä niin paljon kuin, sumeilematta niin paljon kuin sielu sietää. Että sehän on nyt eräs varmasti kaikista niistä parhaita mitä, jos siinä onnistutaan, on just tää taide imagon luomisessa. (...) Siis markkinointia kylmästi. (Tarnan haastattelu 17.4.2004.)

Taiteilijoiden työllistyminen

Taiteilijoiden työllistymistä paikkakunnalla on pidetty viime vuosina esillä erityisesti Satakunnan ammattikorkeakoulun taholta. Aihe ei kuitenkaan ole uusi. Avatessaan Satakunnan viidensiihen kulttuuripäivin (26.–27.10.1963) liittyvän laajan Satakunnan taiteen katselmuksen Kankaanpäässä silloinen kunnanjohtaja Ennu Virtanen ”kertoi Kankaanpään päättäneen ryhtyä järjestelmällisesti hankkimaan taidetta julkisten rakennusten kaunistukseksi. Virtanen toivoi Kankaanpään esimerkin tarttuvan ja Satakunnan kuntien ryhtyvän maakunnan taiteilijoiden työllistäjäksi.” (Lilja 1990, 19.)

Ydinkeskustaprojektilla pyrittiin muiden tavoitteiden ohella vaikuttamaan myös yritysten toimintaedellytysten parantamiseen, viihtyisyyden ja henkisen hyvinvoinnin edistämiseen, työllisyyteen ja kansalaisia aktivoivan yhdyskunnan syntymiseen. ”Toiminnallisina ideoina on kehitellä muun muassa nuorten ja taiteilijoiden työllistämistä.” (Vrt. esim. Kankaanpään Seutu 22.11.1996.)

Avainhenkilöiden haastatteluissa erityisesti kuvataidealan opetusohjelmavastaava Matti Velhonoja korosti valmistuvien taiteilijoiden työllistymistä ja elämisen mahdollisuuksia seutukunnalla. Vaikka koulun opetusohjelma ei sinänsä anna kovin paljon mahdollisuuksia hyödyttää paikkakuntaa, hän toivoi, että ”meidän kouluttamalle osaamiselle olis paikkakunnalla kysyntää.” Ja edelleen:

Kuva 145.

Kai Iltasen teos
Sininen lukko paljastettiin
kesäkuussa 2007.
Tämä Taidekehän
109. teos on tulosta
Leader-rahoitteisesta
EU-hankkeesta
”Kuvataide osana
Pohjois-Satakunnan
kulttuurimatkailua”.

Mä pitäisin semmosta rohkeana avauksena, että tarjottais taiteilijoille työn tekemisen edellytyksiä (...), koska sitä kautta se innovatiivisuus jää tänne paikkakunnalle ja jos taiteilijoitten työhön uskotaan ja luotetaan niin sitä kautta se pysyy se innovatiivisuus. (...) Me ollaan sitouduttu myös tämän paikkakunnan ja seutukunnan kehittämiseen. Se on ammattikorkeakoulun tärkeä rooli. (...) ennen ei nähty sitä mahdollisuutta, että me koulutettais osaajia meidän omalle alueelle, jolloin me oltais tuomassa sitä hyvinvointia ja koulutustasoa tämän paikkakunnan kehittämistekijäksi. (Matti Velhonojan haastattelu 9.6.2004.)

Viime vuosina on Satakunnan ammattikorkeakoulun Liiketalouden ja kuvataiteen Kankaanpään toimipisteen opetusta linkitetty enenevässä määrin paikallisten yritysten kanssa tehtävään yhteistyöhön. Yksikön johtaja Kimmo Kallama on korostanut ammattikorkeakoulun tehtävää, ei ainoastaan koulutuksen saralla vaan myös soveltavan tutkimuksen ja alueen kehittämisen näkökulmasta. Opiskelu on käytännönläheistä ja yhteistyö paikallisen yrityselämän kanssa jatkuvaa. Kallaman mukaan ammattikorkeakoulu voi toimia yhtenä alueen identiteetin vahvistajana, osaajien keskittymänä sekä porttina alueen ulkopuolisen osaamisen välillä. (Kankaanpään Jouluku 2004. Ammattikorkeakoulu voi avata uusia mahdollisuuksia alueellaan. Kimmo Kallama¹⁸.) Maakunnallinen Uusi aika -lehti kirjoitti 11.3.2005 aiheesta otsikolla: "Myös taidekoulu linkittyy yrityksiin (etusivu). Kankaanpäässä selvitetään, onko kulttuuri-osaamisesta liiketoiminnaksi." SAMK Liiketalouden yrityspalvelukoordinaattori Tomi Kuusimäki on vuosina 2002–2007 toteuttanut useita hankkeita yritysten kanssa, joissa taideopiskelijat ovat saaneet maalaus- ja kuvanveistotöitä uudisrakennuksiin Porissa ja Kankaanpäässä.

Kankaanpäässä on jo näyttöä siitä, että edullisten työskentelytilojen tarjoaminen saa taiteilijoita pysymään paikkakunnalla. Kankaanpään entinen rautatieasema on toiminut vuodesta 1992 lähtien kolmen, neljän taiteilijan työskentelytilana ja kahden asuntona. Taiteilijat ovat myöntäneet, että mieluisan työhuoneen saanti sai opintojen jälkeen jäämään

Kuva 146.
Kankaanpään Seutu 24.8.2006. Taiteen asema.
Kankaanpään entinen rautatieasema on kuvataiteilijoiden käytössä. K aupungin tarjoamat edulliset tilat ovat tärkeä syy asua ja työskennellä paikkakunnalla.

16 Tilaisuus 24. elokuuta 2006

TAIDEVIIKKO
Keskityksy

Taiteen asema

Hanna Heinimäki
Kankaanpäässä on jo näyttöä siitä, että edullisten työskentelytilojen tarjoaminen saa taiteilijoita pysymään paikkakunnalla. Kankaanpään entinen rautatieasema on toiminut vuodesta 1992 lähtien kolmen, neljän taiteilijan työskentelytilana ja kahden asuntona. Taiteilijat ovat myöntäneet, että mieluisan työhuoneen saanti sai opintojen jälkeen jäämään

Pohjojan kulttuuriperintö avartuu
Hanna Heinimäki
Kankaanpäässä on jo näyttöä siitä, että edullisten työskentelytilojen tarjoaminen saa taiteilijoita pysymään paikkakunnalla. Kankaanpään entinen rautatieasema on toiminut vuodesta 1992 lähtien kolmen, neljän taiteilijan työskentelytilana ja kahden asuntona. Taiteilijat ovat myöntäneet, että mieluisan työhuoneen saanti sai opintojen jälkeen jäämään

Tilut tulivat
Taiteilijoiden työskentelytilat Kankaanpäässä on maadellisesti tyydyttävä. Kankaanpäässä tilat on tällä hetkellä kahdeksan taiteilijan käytössä. Tilat on rakennettu vuonna 1992 ja tilat on rakennettu taiteilijoiden käyttöön. Tilat on rakennettu taiteilijoiden käyttöön.

Tulokset
Taiteilijoiden työskentelytilat Kankaanpäässä on maadellisesti tyydyttävä. Kankaanpäässä tilat on tällä hetkellä kahdeksan taiteilijan käytössä. Tilat on rakennettu vuonna 1992 ja tilat on rakennettu taiteilijoiden käyttöön. Tilat on rakennettu taiteilijoiden käyttöön.

18 Kallaman puhe Kankaanpää Päivän juhlassa vuonna 2004.

Kankaanpäähän (vrt. mm Kankaanpään Seutu 5.7.2001. Vanhalla asemalla viisi taiteilijaa). Työskentelytilojen tarjoaminen ja valmistuvien taiteilijoiden työllistäminen todettiin keskeiseksi kehittämisen kohteiksi Kankaanpään taidekeskus -esiselvityshankkeen yhteydessä 2006–07.

Harvinaisuus, kilpailuetu

Matkailuesitteet, kuten kaikki tekstit, toimivat refleksiivisesti: Ne heijastavat aikaansa ja toisaalta ne ovat muovaamassa aikalaiskäsityksiä kaupungista ja vaikuttavat siten myös kaupungintulevaisuuteen. Matkailuesitteitä kaupungista on koko Kankaanpään historian aikana tuotettu vain noin kymmenkunta. Matkailulautakunnan¹⁹ tuottama ensimmäinen pienimuotoinen esite on vuodelta 1969 ja parempi, painettu esite on vuodelta 1971. Esiteiden tuolloin tarjoama kuva kaupungista on sinänsä varsin kiinnostava ja niitä tarkastellessani yllätyin siitä, miten hyvin yhteiskunnallinen, taloudellinen ja kulttuurinen tilanne näkyy esitteissä. Tutkimukseeni liittyen selvitin erityisesti sitä, millaisena kaupunkikuva ja taiteen läsnäolo kaupungissa on eri vuosikymmeninä näyttäytynyt esitteiden antaman kuvan valossa.

Esiteessä vuodelta 1971 todetaan, että ”kauppala on rakennettu kaupunkimaisesti, keskustoria reunustavat monikerroksiset liiketalot”. Uusi kauppalantalo on esillä kahdessakin kuvassa ja kuvateksti kertoo, että kauppalantalon ovat suunnitelleet Kaija ja Heikki Siren. Palveluja esiteltäessä todetaan: ”Harvinaisia poikkeuksia maaseudun koulukuvassa edustavat Kankaanpään arvostettu taidekoulu ja vireästi toimiva musiikkiopisto.” Taidekoulu on mukana myös esitteen muuten varsin niukassa kuvituksessa²⁰. Vuoden 1979 esitteessä korostuu taidekoulutuksen merkitys paikkakunnalla seuraavasti:

Kankaanpään taidekoulu on jo runsaan kymmenen vuoden ajan tarjonnut oppia tuleville kuvataiteilijoille. Taidealan oppilaitoksilla on tärkeä panoksensa Kankaanpään kaupungin kulttuurielämän moni-ilmeisyyteen.

Matkailulautakunnan vuoden 1987 esite on luonteeltaan toteava: ”Kaupunkia on rakennettu voimakkaasti 1960-luvulta lähtien. Se näkyy kaupunkikuvassa: rakennukset, niin julkiset kuin yksityisetkin ovat valtaosaltaan uusia. (...)Yleiskuva on nuorekas ja eteenpäin pyrkivä.” Taidekoulua arvostettiin edelleen: ”Kankaanpään Taidekoulu ja Musiikkikoulu ovat valtakunnallisestikin tunnettuja opintajoukkoja.”

Aluekehitysdiskurssiin kuuluvana puheena näen esitteistä heijastuvan ylpeyden kaupungin nuorekkuudesta sekä taidekoulun olemassaolon harvinaisuudesta. Nämä teemat käyvät ilmi kaikista esitteistä, vaikka painotukset vaihtelevatkin. Esimerkiksi 1990-luvun alun lamavuosina nousi historiasta, perinteistä ja perinteisistä arvoista puhuminen esiin moderniutta voimakkaammin²¹.

Kunnallisen elinkeinoyhtiön, Kankaanpään Yrityspalvelu Oy:n²² tuottaman ensimmäisen esitteen ”Illoinen, palveleva kaupunki” (1987) yhtenä väliotsikkona oli ”Kankaanpää kasvaa tyylikkäästi”. Esiteessä todettiin mm:

19 Matkailulautakunta toimi kaupungin hallinnossa vuodesta 1960 vuoteen 1991 ja tuotti tuona aikana lähinnä luottamushenkilöidensä ideoimana Kankaanpään kaupungin arkistolähteiden perusteella kuusi kuntaesitettä, seitsemäntenä vuoden 1987 esitteestä monikielisen painoksen vuonna 1988.

20 Esiteessä on mm. kuva ”Taidekoulussa tehdään julisteita”. Esillä olevien julisteiden sanoma sisältää osuvaa ajankuvaa: *Elintaso vai elämisen taso*.

21 Tämä korostui matkailulautakunnan tuottamassa viimeisessä esitteessä vuodelta 1991. Esiteessä siteerattu paikallinen sanonta ”kaupunki elää tavallaan, vieraat kulkee ajallaan” kuvastaa sisäänpäin kääntyneisyyttä.

22 Kankaanpään Yrityspalvelu Oy perustettiin vuonna 1986 ja sen tehtäväksi annettiin myös kaupungin markkinointi. Yhtiö tuotti matkailuesitteet vuosina 1987, 1994 ja 1999. Seudulliset organisaatiot Pohjois-Satakunta Säätiö (1989–1999) ja vuodesta 2004 lähtien toiminut Pohjois-Satakunnan Kehittämiskeskus Oy ovat keskittyneet edistämään kuntien yhteistoimintaa ja seudullista elinkeinotoimintaa eikä Kankaanpään kuntamarkkinointia siten viime vuosina ole juuri ollut. Vuonna 2007 vasta herätettiin kaupungissa luomaan uutta markkinointistrategiaa. Itsekin kuuluiin perustettuun työryhmään, mutta määrärahojen pienuus on ollut esteenä kaupunkimarkkinoinnin kehittämiselle. Sisäiseen markkinointiin on kuitenkin panostettu, kun vuonna 2008 julkaistiin ensimmäinen joka kotiin jaettava kaupunkilehti Lähde.

Kaupunkimme nuoruus näkyy rakentamisen nykyaikaisuudessa. Kankaanpään kasvu kaupunkikelpoiseksi on ollut nopea. Suurin osa on rakennettu kahdenkymmenen vuoden aikana. Kankaanpäässä toimivan taidekoulun ansiosta kuvataiteilla on kaupungissamme erityinen merkitys.

1990-luvun taitteen molemmin puolin kaupungissa satsattiin markkinointiin tähänastista eniten, kun markkinointi oli annettu em. elinkeino-yhtiön tehtäväksi. Myös televisiossa mainostettiin eteenpäin menevää kaupunkia. Elinkeinoelämälle suunnatussa esitteessä kaupunkia luonnehdittiin optimistisesti: "Vetovoimainen Kankaanpää – menestyksen kasvukaupunki." Kulttuuri oli voimakkaasti esillä. Kankaanpäähän haluttiin luoda monipuolinen osaamiskeskus, jossa myös "kuvataiteen kautta tuotamme näkemystä ja koulutusta laajalle alueelle". Jopa neljässä eri kohdassa (kuvat mukaan lukien kuudessa) esitteessä tuotiin esiin taidetta mm. seuraavasti:

Suomessa on vain kolme taidekoulua, joista yksi on Kankaanpäässä. Koulu on valtakunnallinen ja opiskelupaikat ovat erittäin tavoiteltuja. Sieltä voi valmistua taidegraafikoksi, taidemaalariksi tai kuvanveistäjäksi.

Täällä voit opiskella taiteesta itsellesi ammatin tai rentoutua sen puitteissa harrastamalla.

Vuonna 1994 löydettiin sloganiksi "Kankaanpää, kaupunki luonnostaan". Kaupunkikuva oli esillä monin tavoin ja taidekoulun harvinaislaatuisuuden ohella tuotiin esiin myös sen yhteisöllisiä vaikutuksia:

Kaupunkikuvaa hallitsee tiiliarkkitehtuuri. Kankaanpääläiset ovat osanneet hyödyntää kauniilla tavalla tätä asuinrakennusten ja julkisten rakennusten suosikkimateriaalia.

Tämänpäivän taide- ja kulttuuritarjonta on Kankaanpäässä monipuolista. Siitä pitävät huolen mm. v. 1965 perustettu Kankaanpään Taidekoulu, jonne hakeutuu opiskelijoita ympäri maata, ja Kankaanpään Musiikkikoulu. Molemmat ovat saavuttaneet valtakunnallisesti merkittävää tunnustusta.

Kankaanpäähän on sijoittunut ammattitaiteilijoiden ryhmä, jonka työt koristavat monia paikkallisten yritysten ja julkisten rakennusten tiloja ja tuovat oman leimansa kaupunkikuvaan.

Yhteenvetona matkailuesitteiden tarkastelusta ei voi kuin todeta, että taidekoulun olemassa olo on esitteiden edustamassa *virallisessa puheessa* koettu koulun alkuaajoista lähtien esittelemisen ja ylpeyden aiheena – huolimatta koulun kautta aikojen herättämistä ristiriitaisista tunteista. Nykyilmausta käyttäkseni taidekoulu on nähty kaupungin kilpailuetuna. Samalla tavoin myös moderni kaupunkikuva ja tiiliarkkitehtuuri on tuotu esiin tavalla, joka oikeuttaa tulkitsemaan niidenkin olevan kaupungille selkeä imagotekijä.

Avainhenkilöiden haastatteluissa kannanotot aluekehitykseen tulivat esiin kiertotietä kannanottoina vaikkapa taidekeskustelun harvinaisuuteen, kaupungin omaleimaisuuteen ja tavoitteisiin lisätä taide-tarjontaa sekä työllistää taiteilijoita paikkakunnalla. Rakennuspäällikkö Erkki Liimu näki taiteen paikkakunnan vahvuutena ja luonnehti asiaa seuraavasti:

Mun mielestä (...) siis tää on aika poikkeuksellinen kunta, mä kuvittelisin, (...) näiden tämmösten ulkona olevien taideteosten määrän suhteen ja mä uskosin, että se (...) on seurausta siitä paikkakunnalla olevasta koulutuksesta ja paikkakunnalla olevista aktiivisista ihmisistä. Se näkyy tässä muodossa ja jos meillä ei tätä harrastusta eikä ammattilaisuutta tällä paikkakunnalla olisi, niin ei me tämmösistä asioista keskustelisi.

Keskustelussamme tarjosin tähän kilpailuedun käsitettä, jolloin haastateltava jatkoi:

Joo, ja mä luulen, että tää on hiukan vaikeemmin kopioitavissa, koska otetaan nyt taas tämä ajankohtainen hiihtoputki, niin kun tänne Jämille semmonen rakennettiin ja nyt niitä rakennetaan

tähän vanhaan Turun ja Porin lääniin vielä pari kolme lisää, mutta tämmösiä, näitä, tätä taidetta, taiteen levittämistä maalaispaikkakunnalle, niin se ei ehkä ihan yhtä helposti tapahdu. (Erkki Liimun haastattelu 23.6.2004.)

Kuvataiteen koulutusohjelmavastaava Matti Velhonoja näki ammattikorkeakoulun opetuksen Kankaanpäässä ”hirveän suurena mahdollisuutena paikkakunnan kehittämiseksi”. Oppilaitoksessa oli alettu juuri vahvasti panostaa liiketalouden puolen eri koulutusohjelmien kehittämiseen ja yhteistyöhön kuvataiteen koulutuksen kanssa. Velhonoja näki tämän olevan ”tärkeän osan tätä kaupunkia ylipäänsä kehittämismahdollisuuksien näkökulmasta.” Ja edelleen:

Mä tavallaan uskon siihen, että päättäjätkin tajuaa sen ja varmaan moni on tajunnutkin sen ja pikku hiljaa ymmärtää sen, että pitää tarttua niihin olemassa oleviin mahdollisuuksiin, jotka vie kehitystä johonkin suuntaan, että se on semmonen oljenkorsi, että siihen pitäis tarttua. (Matti Velhonojan haastattelu 9.6.2004.)

Haastattelun yhteydessä elettiin vielä aikaa, jolloin ammattikorkeakoulun tulevaisuuden ei koettu olevan paikkakunnalla uhattuna. Vuonna 2006 tehdyn liiketalouden lopettamispäätöksen jälkeen tuo Velhonojan kuvaama oljenkorsi -vertaus kohdistuu entistäkin enemmän juuri taideosaamisen suuntaan: sen suhteellinen merkitys vain kasvaa. Taidekoulurakennuksen laajentaminen ja kuvataiteen ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon tarjoaminen ovat suunniteltuja seuraavia kehittämistoimenpiteitä.

Aluekehityspuhetta kriisien uhatessa

Taidekoulun rakennushankkeen valmistelun yhteydessä 1990-luvun alkuvuosina käytiin Kankaanpään kunnallispolitiikassa ehkä kautta aikojen vilkkain keskustelu yksittäisen hankkeen puolesta ja sitä vastaan. Taidekoulun ja lukion rakennushankkeiden vastakkainasettelu synnytti kiivaan kirjoittelun lehtien palstoilla (vrt. lehtiluettelo), kantaa otettiin julkisissa puheenvuoroissa niin lukion kevätjuhlien yhteydessä kuin jopa kirkon saarnastuolista käsin. Elettiin taloudellisen laman aikaa, joten epäiltiin kunnan mahdollisuuksia selviytyä kummastakin hankkeesta. Toisaalta keskusteluun nousi taidekoulun rakennushankkeen työllistävyys ja taloutta elvyttävät vaikutukset, sekä myös koulutustarjonnan alueellinen merkitys. Myöhemmin kuvattavan, ristiriitoja korostavan diskurssin rinnalla aluekehitysdiskurssi oli siis voimakkaana esillä.

Itsekin katsoin aiheelliseksi – molempien hankkeiden eteen työtä tehneenä – ottaa kantaa myös lehtien palstoilla. Seuraavasta käy selvästi ilmi näkemykseni taidekoulun rakennushankkeen kytkeytymisestä paikkakunnan kehitykseen:

Jos nyt maanantain ratkaisevassa valtuustokäsittelyssä taidekouluhanke hylätään, on päätös tehtävä tietoisena siitä, että hankkeelle varattu valtion rahoitus menee muille ammatillisille oppilaitoksille Suomessa, eikä suinkaan ole siirrettävissä Kankaanpään lukiolle päinvastaisista väitteistä huolimatta. Määrärahavaraus on nimenomaan hankekohtainen ja pitkän valmisteluprosessin tulos. Tietysti on totta, ettei taidekoulua ole pakko rakentaa. (...) Mutta ellei kunta halua oppilaitosta kehittää, se voidaan ammatillisten oppilaitosten kovassa kilpailussa vaikkapa lakkauttaa. (...) Joka tapauksessa menetetään nyt tarjolla oleva edullinen rahoitusvaihtoehto ja lähivuosien merkittävin, elvyttävä rakennushanke Kankaanpäässä tietämättä mitä ja milloin saadaan tilalle. (...) Valtakunnallista kantavuutta omaavan hankkeemme valmistelu on kaupunkimme yleisen edun nimissä nähty virkamieskunnan taholla tärkeänä tehtävänä. (Satakunnan Kansa 15.11.1992. On asiaa: Arvoisat kankaanpääläiset päättäjät. Maija Anttila, kaupunginarkkitehti.)

Taidekoulutuksen aluekehitysvaikutukset nousivat voimakkaasti esiin taas talvella 2006, kun Satakunnan ammattikorkeakoulu päätti lakkauttaa Liiketalouden yksikkönsä Kankaanpäästä vuonna 2009 ja uhkia leijui myös Kuvataiteen yksikön yllä. Kaupunginjohtaja Paavo Karttusen mukaan kuvataiteen yksikön pienuus asettaa tulevaisuudelle haasteita, toisaalta tämä perinteinen ja maineikas oppilaitos ei kilpaile muiden SAMK:n toimintojen kanssa.

Kuvataiteen yksikön toiminnan takaaminen paikkakunnalla tulevaisuudessakin edellyttää riittävän suuren, taloudellisesti ja henkisesti riippumattoman yksikön kehittämistä. Taiteen opetuksen tulokset ovat voimavara, joka voi toimia tärkeänä, elävänä osana Kankaanpään taidekeskuksen rakentamisessa ja koko seutukunnan vetovoimatekijänä, Karttunen tähdentää. (Uusi aika 10.3.2006.)

Artikkeli sisälsi arvokkaan viestin kaupungin ylimmän johdon taholta. Opetusministeriö oli edellyttänyt selvitystä SAMK:n Kankaanpään Kuvataiteen toimipisteestä ja neuvottelu ministeriössä oli järjestetty 16.2.2006. Kaupunginhallitukselle valmisteltiin esitys, jonka mukaan kaupunki on valmis osallistumaan koulutuksen kehittämiseen ensisijaisesti fyysisen toimintaympäristön turvaamisen, mm. kuvanveistotilojen kehittämisen kautta, sekä osallistumalla mahdollisesti palkattavan, tutkimukseen ja kehitykseen keskittyvän henkilön palkkakustannuksiin. Esitys hyväksyttiin kaupunginhallituksessa 13.3.2006, mikä on osoitus aluekehitysdiskurssin voimasta tämän päivän Kankaanpäässä²³.

Myös Satakunnan taidetoimikunnan pääsihteeri Risto Ojanen otti maakuntalehdessä²⁴ voimakkaasti kantaa Kankaanpään taidekoulun lakkautussuunnitelmaan. Hän ilmaisi olevansa tyrmistynyt asiasta ja ihmetteli, ”että nyt oltaisiin lakkauttamassa taidekoulua, jolla on maakunnallisesti ja valtakunnallisesti huomattava merkitys. Se olisi isku paitsi Kankaanpäälle myös vahvasti kuvataiteessa elävälle ympäristölle.” Risto Ojaseen mukaan kuvataiteella on ollut Satakunnassa keskeinen merkitys. ”Jos kenttää leikataan, niin se heikentää myös Porin yliopistoa. Korkeakouluopetus ei ole tullut tyhjästä polkaisten, vaan Kankaanpään taidekoulu on ollut vahvasti luomassa maaperää.”

Eiffeldiskurssi

Koulun alkuaikoina jouduimme me sen perustajat jonkinlaisen vihamielisyyden kohteiksi. Sanottiin, että Tarna ja Räike pystyttävät eiffeltornia Kankaanpäähän – meitä haukuttiin eiffelmiehiksi. Eihän maaseudulla sulateta heti semmoista, mikä ei ole jokapäiväiseen elämänmenoon kuuluvaa. Ymmärrystä ei kovin herunut ns. seurapiireiltäkään. Varauksellisuus leijui ilmassa. (Juhani Tarnan kirjoituksesta Alkuaika. Kankaanpään Joulu 2004, 38–39.)

Taidekoulun perustajia, Kauko Räikettä ja Juhani Tarnaa kutsuttiin siis ”eiffelmiehiksi”. Tutkimuksessani kuvaan ”eiffeldiskurssin” käsitteellä omanarvontuntoista, vahvaa - hieman uhoavaakin – puhuntaa. Eiffeldiskurssille on ominaista:

- *Suuret puheet, vankkumaton usko asiaan*
- *Sitkeys, omanarvontunto*
- *Aikaansa edellä oleminen*

²³ Periaatepäätöstä testattiin ensimmäisen kerran syksyllä 2007, kun taidekoulurakennuksen kuvanveistotilojen laajennushanke tuotiin budjettikäsittelyyn. Vuoden 2008 talousarvioon varattiin määräraha suunnittelua varten.

²⁴ Satakunnan Kanssa 25.3.2006. Taidekoulun lakkautussuunnitelma otettiin tyrmistyneenä vastaan. Päivi Leppilahti.

Sanomattakin on selvää, että taidekoulun perustajien kannanotot niin 1960-luvulla kuin vielä 2000-luvullakin sisältävät eiffeldiskurssia puhtaimmillaan. Erityisesti Räike oli tunnettu myös värikkästä kielenkäytöstään²⁵. Koulun perustamista Räike on myöhemmin itsekin ihmetellyt:

*Niin kato mull on oikein päätä huimannu joskus, kun mä oon ajatellu, että voi hyvät ihmiset, että kun ihminen on nuori niin se ei kyllä ajattele mitään! (...)
Ja muuten, tämmönen taidekoulu tänne maalaiskylään, sehän olis ollu mahdoton ajatus, jos me oltais ruvettu meneen sitä niinku kunnallista tietä. (Räikkeen haastattelu 16.4.2004.)*

Juhani Tarna vahvisti asian toteamalla:

(...) ja juuri niihin kustannuksiin, kun ainahan sanotaan ensimmäiseks, että ei oo rahaa ja mitä se maksaa. Jos mekin oltais taidekoulun aikana aina siihen tuijotettu, niin ei olis ikänä tätä tullu. (Tarnan haastattelu 17.4.2004)

Tarnan mukaan alun perin taidekouluun/työpajaan piti ottaa vain viisi oppilasta. Kun Kankaanpään taidekoulu syksyllä 1965 aloitti toimintansa, otettiin sisään kuitenkin 26 oppilasta. ”Näin suuruudenhuliuus oli kuitenkin iskenyt meihin” kuvasi Tarna tilannetta Kankaanpään Joulu –lehden 2004 artikkelissaan Alkuaika.

Omaa osuuttaan taidekoulun syntyyn ei Räike vähätellyt. Kysymykseeni siitä, voisiko joillakin paikan tai seudun ominaisuuksilla selittää modernin taidesuuntauksen suosiota ja leviämistä Kankaanpäässä, Räike totesi:

*Jos mä sanon asiat suoraan niin, jos mä en olis tullu tänne niin ei tääl olis mitään kuvataidetta kummunnu koskaan. Jos ois kummunnu ne olis kaikki häipyny täältä etelään. (...)
Mä on sanonu, että jokainen, joka joutuu...tuota sanosin luvattoman pitkäksi ajaksi mun vaikutuspiiriin, niin siit tulee kuvataiteilija. (Räikkeen haastattelu 16.4.2004.)*

Taidekoulun alkuajoista keskusteltaessa tuli esiin lehdistön osoittama kiinnostus koulua kohtaan. ”Niin no, eihän Aamulehdess paljon muusta kirjoitettu siihen aikaan kun minusta” totesi Räike ja jatkoi:

Muuten mä olin -televisiosta puheen ollen, kun perustettiin toi Tamvisio niin mä olin siellä ensimmäisiä haastateltavia. Mä olin joka paikassa aina. Mä olin semmonen julkuri että mua ihan hävettää jälkepäin.

Juhani Tarna edisti omana rehtorikautenaan taiteen näkyvyyttä tavalla, joka oli valtakunnallisestikin ajatellen aikaansa edellä. Jokakesäisiä Taideposa²⁶ -näyttelyitä järjestettiin Kankaanpäässä vuosina 1977–1988 yhteensä 12 kertaa. Kesänäyttelyiden pitäminen ei tuolloin Suomessa ollut vielä kovin yleistä. Myös muita suunnitelmia oli Tarnalla varastossa runsain mitoin:

Meillähän oli tämä, mä sen joskus pähkäilin sen Posa -taidetapahtuman ja toivoin, että siit olis tullu sellanen, joka olis jatkunu. (...) Kutsuttiin ympäri Suomee merkittäviä taiteilijoita, hyvin merkittäviä taiteilijoita. Kyllä niitä oli suunnitelmia tosiaan kaiken näkösi, kun on noita vanhoja papereita tossa kattelulla, niin siellä on oikeestaan kaikki mahdollinen niissä. (Tarnan haastattelu 17.4.2004)

25 Nuorena kuvanveistäjänä Räike oli lähettänyt töitään Wäinö Aaltosen arvioitavaksi. Kirjallisessa arviossa Aaltonen piti Räikettä lupaavana veistäjänä ja kannusti häntä eteenpäin urallaan. (Wäinö Aaltosen arvio Räikkeestä oli esillä Kankaanpään kolonia –näyttelyssä Kankaanpään kaupunginmuseossa kesällä 2007.) Kun haastatteluni yhteydessä keskustelimme eräästä Räikkeen pääteoksista, Imatran Vuoksenniskan sankaripatsaasta Rauhankellot, Räike totesi tyylilleen uskollisena: ”Se on kyllä kieltämättä Suomen hienoin sankaripatsas, ei siitä mihinkään pääse. Kyllä Aaltosen Väiskilläkin aika hienoja on.” (Räikkeen haastattelu 16.4.2004.)

26 Näyttelyn nimi Posa tuli Pohjois-Satakunta -sanasta.

Taidemuseo ynnä muita haaveita

Räikkeen haaveena oli alusta asti saada paikkakunnalle myös taidemuseo. Haave eli vielä haastatellesani Räikettä, mutta oli muuttunut osatavoitteiksi:

Kun tuo taidemuseo ny viä viipyy jonkin aikaa, niin nyt täytyy panna tuo Niinisalon museo kuntoon. (...) Ei se taidemuseoajatus, ei se kaadu siihen, jos tää kaupunginmuseum pannaan tältä osin nyt kuntoon niin, että mäkin nukun sit rauhallisesti tuoll haudass, kun mä tiedän, että Sinikan työtki on saatu... Mä kerkeen ne vielä, ennen kun mä kuolen ripustaa, jos se tapahtuu nopeesti²⁷.

Keskustelu taidemuseosta on pulpahtanut pintaan aika ajoin ja haave elää taidetoimijoiden keskuudessa vahvana. Kuntatalouden tunnuslukujen nykyvalossa aiheen voi ehkä kokonaisuudessaan lukea utopiasarjaan kuuluvaksi. Historia opettaa ainakin, että hankkeessa tulee edetä pienin askelin. Media antoi syksyllä 2001 keskustelulle sivustatukea valitessaan otsikoksi: "Keskustelutilaisuuden antia: Taidemuseo seuraavaksi listalle." Artikkelin kosketteli Väriä -näyttelyyn liittyntä yleisötilaisuutta, jossa keskustelun teemana oli: "Kankaanpää, Pohjois-Satakunnan taidekaupunki":

Taidemaalari Juhani Tarna esitti kaupunkiin taidemuseota, johon koottaisiin pääosin 1950-luvun modernismia ja sen jälkeen syntyntä taidetta. Tarnan mielestä hankkeeseen tulisi pikimmiten tarttua.

- Entuudestaan on tiedossa, että ideoita ja asioita esitettäessä seuraava puheenvuoro on, ettei ole rahaa. Näin oli taidekoulunkin perustamisen aikaan. Meillä ei ollut edes toimitaloja, kun ensimmäiset oppilaat olivat tulossa sisään, Tarna muisteli. (Satakunnan Kansa 31.8.2001.)

Myös Liisa Juhantalo on ottanut monessa yhteydessä voimakkaasti kantaa taidemuseon puolesta. Satakunnan Kansan etusivulla 11.9.2003 ollut otsake "Kankaanpäähän halutaan oma taidemuseo" johdatti lehdessä olleeseen Liisa Juhantalon 60-vuotishaastatteluun. Kuvatekstissä "Liisa Juhantalo toivoo, että Kankaanpäähän saataisiin oma taidemuseo, jotta kaupungin taidekokoelmat voitaisiin asettaa nykyistä paremmin esille" ja tekstissä todetaan edelleen:

Kuvat 147 ja 148. **Kankaanpään kaupunginmuseon taidesastolla on hyvät tilat Niinisalon entisellä koululla, haittapuolena museon syrjäinen sijainti. Vasen kuva Sinikka Räikkeen näyttelystä 2005. Kuva oikealla kevään 2008 näyttelystä Pääasiaa – professori Kauko Räike 1923–2005.**

27 Sinkka Räike lahjoitti (deponoi) työnsä Kankaanpään kaupungille vuonna 2005. Kauko Räike ehti suunnitella ja toteuttaa Sinikka Räikkeen 80-vuotis juhlanäyttelyn Kankaanpään museon remontoituihin tiloihin. Räike kuoli näyttelyn ollessa vielä avoinna syksyllä 2005.

Monet tahot ovat jo pitkään toivoneet, että Kankaanpäähän saataisiin taidemuseo. Uudelle taidemuseolle pitäisikin löytää riittävän omaperäinen konsepti, jotta hanke jonakin päivänä toteutuisi, sanoo huomenna 60-vuotistaivaltaan juhliva Satakunnan ammattikorkeakoulun kuvataidealan koulutusjohtaja Liisa Juhantalo. (Satakunnan Kansa 11.9.2003.)

Museohankkeen edellytyksiä ovat vahvistaneet mm Sinikka ja Kauko Räikkeen lukuisat teoslahjoitukset Kankaanpään kaupungille. Tähän kokoelmaan kuuluu jo lähes 400 teosta. Kokoelma on sijoitettu Kankaanpään kaupunginmuseoon, jonne on sitä varten perustettu oma osastonsa eli museon toiminta on laajentunut taidemuseotoiminnan alueelle. Uutisoidessaan viimeisimmästä, Sinikka Räikkeen teoslahjoituksesta Kankaanpään Seutu 3.10.2005 otsikoi jutun lainaten Kauko Räikettä: ”Taidekaupunki tulee nostaa omalle paikalleen”. Tekstissä toistuu jälleen omanarvontuntoinen, osittain suuruudenhullu puhe Kankaanpäästä:

Kauko Räikkeen mukaan Kankaanpää on taiteilijakaupunki eikä sille enää voi mitään. Täällä on paljon kuvataiteilijoita ja lisää tulee jatkuvasti. (...)

Kankaanpää pitää nostaa Euroopan kuvataidekeskukseksi. Sitä se oikeastaan jo on, sillä kaikki kuvataidekeskuksen edellytykset ovat olemassa. Koulussa annetaan korkeatasoista opetusta ja tehdään paljon kansainvälistä vaihtoa. Pitää oivaltaa tämä tosiasia ja riittävällä tiedottamisella nostaa taidekaupunki sille kuuluvalle paikalle. (Kankaanpään Seutu 3.10.2005, Hannele Piippo-Fair.)

Vahvaa sparrausta

Kankaanpään taidekoulun 1990-luvun jälkipuoliskolla järjestämät kuvanveistosymposiumit olivat merkittäviä tapahtumia, ei ainoastaan konkreettisten tulostensa vuoksi vaan myös kansainvälisten vieraiden kanssa tapahtuneen vuorovaikutuksen ansioista. Kaupunkisuunnittelun ja taiteen vuoropuhelu oli muotoutumassa, taidekehän ideaa vietiin eteenpäin. Vierailevilta taiteilijoilta, ulkopuolisilta, saimme tuolloin kaipaamaamme tukea projektimme eteenpäin viemiseen.

Erityisen kannustavina persoonina ovat jääneet mieleen vuoden 1998 turveveistosymposiumiin osallistunut ruotsalainen kuvanveistäjä Ulla Viotti ja vuoden 1997 kivikuvanveistosymposiumin osallistunut islantilainen kuvanveistäjä Einar Mar Gudvardarson. Monumentaalisia tiiliveistoksia ja ympäristöteoksia suunnitellut Ulla Viotti ihasteli vuolaasti Taidekehää ja olisi halunnut tuoda oman kotikuntansa päättäjät kokemaan Kankaanpään positiivinen ilme. Gudvardarsonilla oli kyky ottaa myös media haltuunsa. Satakunnan Kansan 28.8.1997 etusivun otsikkoa ”Kankaanpäässä kivi saa vaikka siivet” seurasi ingressi: ”Kivenkova ammattilainen Islannista, Einar Mar Gudvardarson kehuu hanketta, jossa taide ja kaupunkisuunnittelu lyövät kättä. Hän uskoo, että muutaman vuoden kuluttua Kankaanpäähän virtaa ihmisiä tutustumaan tähän ainutlaatuiseen projektiin, taidetiehen ja -polkuun.” Lähes koko sivun näyttävästi kuvitetussa artikkelissa todettiin muun muassa:

Gudvardarson oli yleisemminkin ilahtunut Kankaanpään pyrkimyksistä nivoa taide ja ympäristösuunnittelu läheisesti yhteen. Hänestä se on ainutlaatuista.
- Tässä taide ja kaupunkisuunnittelu tehdään yhdessä. Se on harvinaista. Neljän, viiden vuoden kuluttua tähän kaupunkiin kiinnitetään paljon huomiota, ihmiset tulevat muualta tänne tutustumaan, koska se, mitä täällä tehdään on tärkeitä. Se rikastuttaa kaupunkia ja luo johonkin kuulumisen tunteen, Gudvardarson kehuu.

Gudvardarson palasi vielä pariinkin otteeseen Kankaanpäähän ja ohjasi koululla eräitä kuvanveiston kursseja. Hän käsikirjoitti ja filmasi videon Taidekehästä, suunnitteli Kankaanpäähän metsäisen järven rannalle kansainvälistä taiteilijaresidenssiä ja ideoi opiskelijaryhmän kanssa mittavaa ympäristöteosta Kankaanpään keskustan koulun pihalle. Ideana oli sijoittaa keskelle pihaa hänen oma veistoksensa, Π (pii) -portti ja muotoilla piha siitä säteettäin leviävin ympäristörakentein. Edelleen Pii -portti keskipis-

teenä aallot tai paremminkin kehät leviäisivät ympäri maailmaa siten, että eri puolilla, vaikkapa San Franciscossa, olisi joku teos tai kehään kuuluva fragmentti. Näin Kankaanpään Taidekehä laajenisi ja Kankaanpää saataisiin maailman kuvataiteen keskuksiksi. Tämä vähemmän vaatimaton idea sopi hyvin omaan ajatteluunne. Tosin kaikki ideat eivät voi toteutua.

Gudvardarson esitti siis Kankaanpäästä maapallon keskipisteeksi. Räikkeelle riitti Eurooppa: ”Taidekouluhan oli ainakin mun aikani Euroopan johtava taidekoulu” totesi Räike haastattellessani häntä vuonna 2004. Hän kertoi myös tuoreesta käynnistään Taidekoululla seuraavasti:

Liisa näytti mulle semmosta vieraskirjaa niin siellä oli ne kaksi taiteilijaa, toinen oli Islannista ja toinen oli vissiin Riikasta. Ne oli kirjottanu sinne, että tää Kankaanpää on, olikse Euroopan kuvataiteen keskus ja kun mä luin sen niin mä sanoin, että Liisa, onks nää tullu hulluiks nää miehet paitsi... että mä oon kyllä ihan samaa mieltä. (Räikkeen haastattelu 16.4.2004.)

Kun kerroin Räikkeelle lähemmin taiteilijoista ja yllä kuvaamastani Einar Mar Gudvardarsonin II (pii) -portti-ideasta, Räike kannusti: ”No ruvetkaa tota ideaa kehittämään!” Eiffeldiskurssin edustaja tunnisti näin hengenheimolaisensa.

Ajan hermolla

Taidekoulun rehtoreista erityisesti Liisa Juhantalo on halunnut tuoda taiteen keskelle ihmisiä, kaupunkiympäristöön tai luontoon. Jo Juhantalon ensimmäisen rehtorikauden aikana²⁸ taideopiskelijat tekivät mm. katumaalauksia Kankaanpään keskustaan ala-asteen oppilaiden iloksi. Siis taide tuotiin ulos kaupungille. Juhantalon aloitteesta toteutettiin vuonna 1992 taidekoulun ensimmäisellä vuosikurssilla amerikkalaisen kuvataiteilijan, Rolf Westphalin ohjaamana pajukurssi ja näyttely, johon paikalliset asukkaat otettiin laajasti mukaan²⁹.

Kankaanpään taidekoulussa järjestettiin esteettisen ympäristösuunnittelun kurssin lukuvuonna 1992–93. Kurssin idea lieene syntynyt opetusministeriön asettaman miljöörakentamisalan koulutusta käsittelevän toimikunnan lausuntopyynnöstä 19.12.1991, jolla koulutuksen eri tasoja edustavilta tahoilta, myös Kankaanpään taidekoululta, pyydettiin lausuntoa toimikunnan alustavista arviolausumista³⁰. Kankaanpäässä ei aikailtu, vaan kurssia alettiin välittömästi talvella 1992 suunnitella rehtori Liisa Juhantalon johdolla. Uutta täydennyskoulutusohjelmaa, esteettisen ympäristösuunnittelun jatkolinjaa markkinoitiin kuvataiteilijoille, rakennusarkkitehdeille ja -insinööreille sekä hortonomeille, joilla on opistoasteinen tutkinto ja vähintään kahden vuoden työkokemus. Kurssi toteutui tavoitteensa mukaisesti eri ammattialojen taitoja yhdistävänä koulutuksena 5.10.1992–30.3.1993³¹. Kurssin vetäjinä toimivat arkkitehti Jorma Mukala ja maisema-arkkitehti Kaija Uusitalo. Keskustellessamme haastattelun yhteydessä tästä esteettisen ympäristösuunnittelun kurssista Juhantalo kommentoi:

Kuva 149. Einar Mar Gudvardarsonilla oli myös media-taidot hallussaan. Kankaanpään Seudun etusivu 26.10.2000.

28 Liisa Juhantalo toimi rehtori Juhani Tarnan sijaisena vuosina 1973–1974 hänen toimiessaan Turun ja Porin läänin läänintaiteilijana.

29 Vrt. Eija Hautalan kirjoitus *Muistelmia pajukurssista* teoksessa *Näkökulmia maisemaan* (toim. Mukala 1993).

30 Aineisto sisältyi Rakennushallinnon lehteen *Takstooli* 4/1991, joka oli omistettu miljöörakentamisen käsittelylle. Rakennushallituksen pääjohtaja Matti K. Mäkinen oli keskeinen alan koulutuksen kehittäjä.

31 Kurssin loppuputona syntyi Ruokojärven pohjoispään *Rivieran* maisemointi- ja puistosuunnitelma, josta sitten löytyi sijoituspaikka kuvakuvaneuvoston symposiumien 1995 ja 1997 tuloksena syntyneille kolmelle teokselle.

Kuva 150.
Timo Hannusen
teos *Nimetön*
tarjoaa nuorisolle
kokoontumis-
paikan keskustan
uimarannalla.

Mä on itte kokenu, että oon niissä just ollu sillai vainutarkkana, että... Mutta sai pelätä ja niinku toteutu, että kun se yks kerta täällä hyvin järjestettiin, niin sitte se sovellettiin ja otettiin Tampereelle jossa on isommat rahat ja mahdollisuudet. (Liisa Juhantalon haastattelu 18.4.2004.)

Yhdyskuntasuunnittelun täydennyskoulutuskeskus (YTK) järjesti 22.11.1993 Miljööraikentamiskoulutuksen tietoisu -seminaarin, jonka kohderyhmänä olivat miljööraikentamisen koulutuksesta kiinnostuneet, koulutuksen järjestäjät ja heidän yhteistyökumppaninsa. Tuolloin siis Kankaanpää oli oman kurssinsa jo järjestänyt! Koulutukselle ei sittemmin kuitenkaan Kankaanpäässä seurannut jatkoa.

Ajatus taiteen ja ympäristön vuoropuhelusta kyti kuitenkin, ja uusia avauksia suunniteltiin. Kankaanpään Taidekoulun julkaisu *Näkökulmia maisemaan* (toim. Mukala 1993) jatkoi osaltaan keskustelua. Liisa Juhantalo kirjoitti teoksen esipuheessa: "Taiteilijakunnan ja kuvataidekoulutuksen vastuu ympäristömme kauneusarvoista on tehtävänä paljon laajempi kuin yksittäisen taiteilijan itseilmaisun ongelmakenttä." Ja edelleen: "Kirjoitukset ja teot muodostavat ajankohtaisen lisän miljöökysmyksistä maassamme virinneeseen keskusteluun." Kankaanpäässä tämä diskurssi todellakin jatkui.

Esteettisen ympäristösuunnittelun kurssin päättänyt yleisölle avoin seminaari Ympäristö ja kauneus 22.3.1993 sai jatkokseen Kankaanpään taidekoulun järjestämän Kankaanpään omaleimaisuus -seminaarin 7.2.1994. Taidekoulu teki talvella 1996 myös laajaa valmistelutyötä lisätäkseen koulutustarjontaansa ympäristötaiteen suuntautumisvaihtoehdon neljän vuoden koulutuksen. Aktiivisuus opetuksen kehittämisen saralla noteerattiin myös opetushallituksessa ja oli varmasti yksi syy myös uudisrakennushankkeen myönteiseen etenemiseen. Joka tapauksessa yhteistyölle kaupunkisuunnittelun kanssa ja taidekehän idealle luotiin noina vuosina yhteistä pohjaa.

Koulutuksen kentällä käytävä kova kilpailu on saatu kokea myös Kankaanpäässä. Esimerkiksi medianomikoulutusta suunniteltiin vuonna 1997, opetusohjelmat ja anomukset oli Kankaanpäässä laadittu, mutta neuvotteluissa opetusministeriön kanssa ei suunnitelmaa painotettu, koska seuraavana vuonna Satakunnan ammattikorkeakoulu hankki päätöksen koulutuksen toteuttamisesta Porin liiketalouden yksikössä. Onnistunut avaus on puolestaan ollut kuvataideterapian opintojen tarjoaminen. Siinäkin samoin kuin yhteisöllisissä projekteissaan (vrt. seuraava kappale, yhteisöllisyysdiskurssi) tai viimeksi vaikkapa hoitavan taiteen tutkimisessa³² on kuvataidealan koulutusjohtaja Liisa Juhantalo ollut ajan hermolla. Kuvataideterapeuttien koulutuksesta keskustelimme haastattelun yhteydessä:

32 Teoksessa (Bardy, Haapalainen, Isotalo, Korhonen, toim., 2007). *Taide keskellä elämää* nähdään taide entistä aktiivisempana osana ihmisten arkea, terveyttä ja hyvinvointia. Hoitava taide on vasta nousemassa taiteen agendalle.

Nyt on toinen kurssi meneillään ja todella fiksuja ihmisiä, ympäri Suomea 15, kaikkia ihmeellisiä ammattialoja puheterapeuteista valtiotieteilijöihin, taiteilijoihin. Se on siis niin upee porukka, lastentarhanopettajia ja erityissairaanhoitajia.

Niin, mä oon tahtonu sitä (...), että meillä vierailee semmonen ja semmonen opettaja, niinku oli Maarit Lipsanen-Rogers ja Sisko Miettinen. Pedagogisessa koulutuksessa niill oli pienet kurssit. Mä darrasin heti siihen, että täs on nyt kuvataideterapian ammatti-ihmisiä, jotka täytyy saada paremmin linkitettyä kouluun. (Liisa Juhantalon haastattelu 18.4.2004.)

Pienen kaupungin ja pienen oppilaitoksen kansainvälistymispyrkimykset ovat edellyttäneet normaalia suurempaa sitkeyttä ja omanarvontuntoa. Kansainvälisyys tarvitsisi jatkossa Juhantalon mukaan oman toimintasuunnitelmansa.

Kankaanpäässä on taiteilijaresidenssi, jonka rinnalle tulisi etsiä aktiivisia toimijoita. Yhteistyösopimuksia on solmittu Englantiin, Tshekinmaalle, Venäjälle, Viroon, Puolaan ja Portugaliin. Yhteistyökorkeakouluja tavoitellaan lisäksi Kiinasta, Espanjasta, Unkarista ja USA:sta. (Kankaanpään Seutu 20.2.2003.)

Maakunnan kuvataideväeltä on saatu kiitettävää sivustatukea Kankaanpään taideilmiöiden arvottamiseen. Ulkopuoliset asiantuntija-arviot ja tunnustukset herättävät usein vasta tapahtumia läheltä seuraneidenkin huomion. Tällaisia sparraajia ovat olleet vaikkapa Porin taidemuseon johtaja Esko Nummelin ja huittislainen taiteilija, Satakunnan Kansan toimittaja Hannu Aaltonen, joka kolumnissaan kesällä 2005 viittasi juhlavuottaan viettävään Kankaanpään Taideyhdistykseen ja -kouluun ja nosti niiden merkityksen yli maakuntatason kirjoittamalla:

Kulttuurikesän puoliväliin osuu maakunnalle perin tärkeän kuvataidekaupungin, Kankaanpään, taidekoulun 40-vuotisjuhlanäyttely. Ajoittain syntyy yhä vaikutelma, ettei Satakunnassa oivalleta kuinka suuri merkitys Kankaanpään koululla on tässä maassa.

Varsinkin kuvanveistäjien kouluttamisessa Kankaanpää on profiloitunut korkealle, koulutetuin erinomaisiin tekijöihin kuvataiteen eturivissä. (...)

Porin taidemuseon lisäksi Kankaanpään urauurtava taideopetus saatteli maakunnan kuvataidetyön hienoon kehitykseen. (Satakunnan Kansa 9.7.2005.)

Kaupunkisuunnitteluun palatakseni on syytä huomata, että uskoa tulevaisuuteen tarvittiin ja suuria tavoitteita julistettiin myös ydinkeskustaprojektia käynnistettäessä. Satakunnan Kansa kirjoitti aiheesta 21.6.1996: "Ydinkeskustaa halutaan Kankaanpäässä kehittää määrätietoisesti vetovoimaisemmaksi ja viihtyisämmäksi sijoittamalla muun muassa taideteoksia sopiviin solmukohtiin. Tavoitteena on luoda valtakunnallisesti merkittävä kulttuurikaupunki, joka on Pori - Kankaanpää taidetien määränpää." Kirjoitus käsitteli tuolloin uutta taidekehän ideaa, jonka kantavuuteen niin ideana kuin rahoituksen saamisen lähteenä itse uskoin alusta asti:

Kaupunginarkkitehti Maija Anttilan mukaan Kankaanpäässä haluttaisiin korostaa kaupungin taideimagea. Hän toivoisi, että kaupungissa alettaisiin tietoisesti miettiä taiteen ja ympäristötaiteen asemaa. (...)

Maija Anttila arveli, että taidekehän toteuttamiseen on mahdollista saada EU-rahaa, koska kyseessä on idea, jolla on kantavuutta. Kyse on 8 miljoonan markan hankkeesta³³, jonka suunnitteluun saatiin Satakuntaliitolta 50 000 markan kehittämisraha. Maija Anttila hymähti, että kaikki on kiinni rahasta. Tästä eteenpäin tarvittaisiin joka vuodelle miljoona, jos mielittäisiin saada ympäristötaidetta taidekehän solmukohtiin vuoteen 2000 mennessä, hän huomautti. (Satakunnan Kansa 21.6.1996.)

33 Rahoitusta haettiin syksyllä 1997 aluksi 11 miljoonan markan hankkeelle, mutta hakemus jouduttiin tekemään neljään kertaan; seuraavaksi 9 miljoonan, sitten 7 miljoonan ja lopulta sitten myös rahoituksen saaneelle noin 5 miljoonan markan hankkeelle (vrt. luku 4).

Kaupungin ydinkeskustaa käsittelevä prosessi on vuosikymmenen kuluessa saanut aikaan ansaitseman-
sa huomion niin kriittisinä kommentteina kuin ilouutisina rahoituksen järjestymisestä tai onnistuneista
ratkaisuista. Vähitellen tiedotusvälineetkin ovat osallistuneet unelmointiin paremmasta, vetovoimaisesta
ja laajaa huomiota keräävästä keskustasta. Kun paikallislehti käsitellessään torisuunnitelmaa otsikoi
pääkirjoituksensa ”Valolla kaupunki kauniiksi”, on mielipiteen kantavuus aivan toista luokkaa kuin vaikkapa
yksittäisen viranhaltijan päättäjille kirjoittaman perustelutekstin. Em. toimittaja Leena Ruoholan
laatimassa pääkirjoituksessa visioitiin vielä lisää ja kannustettiin päättäjiä - vieläpä hauskaasti vetoavalla
tavalla - rohkeisiin ratkaisuihin:

*Kankaanpäästä puuttuu jokaiseen sivistyskaupunkiin kuuluva iltakahvila, joka voisi toimia eloisana
musiikki- ja taidekeskuksena vaihtuvine taidenäyttelyineen ja jammailuiltoineen. (...) Toriprojektin
yleissuunnitelma oli valtuustossa hyväksyttävänä. Näyttää siltä, että todellinen
mahdollisuus onkin valoissa. Mikäli valosuunnitelma toteutetaan, kaupungin keskusta muuttuu
tunnelmaltaan ja ulkoasultaan paljon viihtyisämmäksi ja kiinnostavammaksi. Mikäli kaupungissa
olla on oikein rohkeita, voisi Kankaanpään valoista tulla vaikkapa matkailun vetonaula. Ihastusta se
tulisi ainakin herättämään, koska Suomessa kaupungit eivät ole valaistuneita. (Kankaanpään Seutu
18.4.2005)*

Samaa positiivista puhetta paikallislehti on jatkanut seuratessaan toriremontin vaiheita. Otsikollaan
”Torista eurooppalaisen viihtyisää” (Kankaanpään seutu 18.1.2007) lehti jatkoi osaltaan eiffeldiskurssia
viittaamalla omaa traditiotamme vanhempaan, perinteiseen kaupunkikulttuuriin, jota kaupunkiuudis-
tuksessamme omalla tavallaan tavoitellaan.

Niin omahyväisiltä kuin yllä oleva sitaatti saattavat kuulostaakin, on tämän tapaustutkimuksen valossa
selvinnyt, että ilman uskoa asiaan ja tietynlaista suuruudenhulluutta olisi moni asia jäänyt toteutumatta.
Tuntuu siltä, että aina on ensin tavoiteltu enemmän kuin mihin rahkeet oikeasti riittäisivät. Vastustus-
ta on osattu odottaa ja sitä on myös saatu, mihin palataan tuonnempana, mutta aina on jotakin myös
saatu aikaan.

Yhteisöllisyysdiskurssi

*Kaupungin esittävä symboliikka on yksi keino luoda yhteisöön sosiaalista kiinteyttä. Se tekee
osaltaan mahdolliseksi yhteisön kasvun uudenlaiseksi luovaksi subjektiksi, joka vie evoluutiota
eteenpäin.³⁴*

Kaupungin esittävää symboliikkaa tutkineen Pentti Tuovisen mukaan arkkitehtoniset elementit voivat
muodostua symboleiksi, jotka vahvistavat yhteisön jäsenten yhteenkuuluvuuden tunnetta ja sosiaalista
identiteettiä. Samojen symbolien hyväksyminen merkitsee samojen arvojen hyväksymistä ja tietty-
jen symbolien kollektiivisen omaksumisen kautta yhteisö voi saavuttaa sisäisen kiinteytensä. (Tuovi-
nen 1985, 47.)

Taidekehän, kaupunkitaiteen ja omaleimaisen julkisen arkkitehtuurin kautta symbolinen näkökulma on
tavanomaista vahvemmin läsnä kankaanpääläisessä kaupunkikuvassa. Näistä asioista puhutaan ja kir-
joitetaan. Taideopiskelijoiden projektit haastavat kaupunkilaisia osallistumaan ja monet taidetapahtu-
mat ovat omiaan lisäämään yhteisöllisyyttä. Vaikka tämä kaikki ei johtaisikaan Tuovisen kuvaamaan sa-
mojen arvojen hyväksymiseen tai yhteisön sisäiseen kiinteyteen, näyttää kuitenkin siltä, että liikahtusta
siihen suuntaan on tapahtumassa.

34 Tuovinen 1985, 138 ja 146.

Olen tunnistanut aineistostani yhteisöllisyyteen pyrkivää tai siitä kertovaa puhuntaa, mikä ilmenee muun muassa seuraavanlaisten asioiden painotuksessa:

- *Uskottavuus, vahva traditio*
- *Kaupunkitaidetta helppo lähestyä*
- *Kotiseutuyllpeys*
- *Yhdessä tekeminen ja siitä puhuminen*

”Se on niin totta”

Kankaanpään kolonia oli ainutlaatuinen ilmiö 1950–60-lukujen Suomen taidekentällä. Maaseudulla vaikuttanut taiteilijayhteisö vannoi modernin taiteen nimiin ja perusti tavoitteidensa eteenpäin viemiseksi oman taidekoulun. Alettiin puhua Kankaanpään koulukunnasta. Eri yhteyksissä, kun olemme haaveilleet myös omasta taidemuseosta, on sen profiloitumista tähän kaupungille omimpaan perinteeseen pidetty itsestään selvänä. Taidemaalari Juhani Tarnan mukaan ”ei missään oo tällasta”. Hänen mielestään tulisi sekä Kankaanpään museon imago että samalla Kankaanpään imagoa rakentaa tämän 1950–60-luvun modernismin pohjalta. ”Se on niin totta, se on niin äärettömän totta, että siis koska se on totta, niin se lyö itsensä läpi.” (Juhani Tarnan haastattelu 17.4.2004.)

Kuvataidepiireissä on tunnistettu Kankaanpään taidekoulusta valmistuneiden käsiala. Satakunnan Kansa kirjoitti 29.4.2000 Kankaanpään kuvataiteen yksiköstä valmistuneiden lopputyönäyttelystä, joka järjestettiin Porin taidemuseossa ja otsikoi: ”’Kankaanpääläisyys’ näkyy, vaikka taidekoulun nimi meni.” Artikkelissa harmitellaan perinteisen Kankaanpään taidekoulun nimen muuttamista ammattikorkeakouluun liittymisen seurauksena. Haastateltavana on lopputöitä ohjannut taiteilija Hannu Castrén, joka vakuutti, että ”nimen muuttumisesta huolimatta joistakin nykyaikaisen taiteen ilmiöistä voidaan puhua nimellä ’kankaanpääläisyys’”. Tämä kankaanpääläisyys näkyy hänen mukaansa silloin, kun taidetta punnitaan historiallisessa kehyksessä ja muutoksessa. Artikkelin mukaan edelleen:

Kankaanpääläisyys on paljolti joidenkin taiteilijoiden perinnettä, totesi toinen lopputyön ohjaaja Anne Alho. Erityisesti vaikuttajana on ollut Ossi Somma. (...) Alhon mukaan kankaanpääläisyyteen kuuluu myös reipasotteisuutta, letkeyttä, huumoria ja tekemisessä näkyvää vapautuneisuutta. Kankaanpääläisyyteen on kuulunut myös tiettyä yhteiskunnallista kannanottoa. (...) Samoja ajatuksia on varmasti tekijöillä muissakin oppilaitoksissa. Alhon mukaan eroa on; esimerkiksi Lahdessa ollaan Kankaanpäähän verrattuna kovin ”siistejä”. (Satakunnan Kansa 29.4.2000, Helena Laine.)

Professori Staffan Lodenius painotti haastatteluni yhteydessä perinteen, aitouden ja uskottavuuden merkitystä. Hänen kokemuksensa mukaan tuntuu siltä, että Taidekehän teokset ovat kasvaneet kaupunkiympäristöstä ja että (verrattuna esimerkiksi Huittisiin) ”se ei oo mikään galleriatyyppinen, vaan se on enemmän tapa tulkita sitä kaupunki- ja luontoympäristöä ja sitä, mitä siellä on ja tuoda sen ominaispiirteitä esille.” Hänen mielestään edelleen:

Tämä vakiintuneisuus ja että se oli pioneeri kuitenkin minusta tällä saralla, on semmonen vahvuustekijä, että jos muut ovat sitten vain perässä tulijoita, niin ei ne oo yhtä uskottavia. (...) Jo tämä peruspääoma, henkinen ja taideteoksina, on jo niin mittava, että myöhemmin aloittava ei pääse siihen mukaan. Isommassa kaupungissa se on vain ehkä yksi sivujuoni tai jos se on myöhemmin tuotu, se on ehkä keinotekoinen. Siinä on (Kankaanpäässä) jonkinlainen aitous ja jos on niin, että koko paikkakunta on siihen sitoutunut, niin se on jo sellainen vahvuus, joka kyllä huomataan sitten. (Staffan Lodeniuksen haastattelu 22.3.2004)

Kuva 151.
Marko Mertalan
 teos *Emo* vetää
 lapsia puoleensa.
 Taustalla näkyy
 As.Oy. Tiilitopin
 seinässä Marja-
 na Tykkyläisen
 betonireliefi
Yhteisvastuu
 vuodelta 1985.

Taide-elämän puolivuosisatainen perinne on merkinnyt kankaanpääläisille jatkuvaa taidetarjontaa, taidekoulun uudisrakennuksen valmistuttua näyttelytoiminta on ollut ympärivuotista. Lisäksi julkisiin rakennuksiin sijoitetut taidekokoelmat ovat mittavat, joten taide on monella tavoin läsnä kaupungissa.

Taide ihmisten arkipäivässä

Nykytaiteen ilmiö, taiteen tuominen ihmisten arkipäivään, näyttää saaneen puolelleen niin taiteilijat kuin vastaanottavan yleisönkin. Taide vetää lapsia puoleensa, uimarannan veistokset ovat nuorison koontumispaikkoja jne. Kuvanveistäjä Pertti Mäkinen kuvaa tilannetta:

Sehän on pelkkää plussaa vaan siis juuri se että se tulee tällä konstilla lähemmäksi sitä normaalia tavallista ihmistä. Että jos se on jossain taidepyhäkössä niin se on monelle semmonen arka paikka. Mutta siis tää Taidekehä on juuri hyvä esimerkki, että kun näitä teoksia on tuolla, niin mä on kuullu monen kehuvan näitä siis semmosen, ettei mua välttämättä hirveen hyvin tuntenu (...) se on erittäin myönteisenä koettu. Tietysti siellä voi olla jokusia töitä tai ihmisiä, jotka ihmiset ei kaikista töistä tykkää ja se kuuluu taiteeseen, se on yks osa sitä, eihän kaikkia voi hyväksyä eikä tykätä. En minäkään tykkää kaikesta. (Pertti Mäkinen haastattelu 29.4.2004.)

Kuvataiteen koulutusohjelmavastaava Matti Velhonoja vahvistaa yllä olevaa puhetta. Hänen mielestään kaupunkitaide tarjoaa ainakin mahdollisuuksia yhteisöllisyyden kehittymiseen. Velhonoja on sitä mieltä, että keskustoja pitäisi kehittää nimenomaan asukkaiden ja ihmisten tarpeista käsin, mikä vaatii, että ”tehdään jotain tällöisiä kauaskantoisia suunnitelmia”. Taidekehän idea kaupunkitilassa on Velhonojan mielestä ”fantastinen” ja hän pitää myös siitä ajatuksesta, että ”se vastustaa luonnollista kaupallisten keskustien kehittymistä, jotka kehittyvät vaan pelkästään automarkettien ehdoilla. Sillä pystytään ohjaan sitä, että keskusta ei räjähdä käsiin (...). jotain inhimillistä tässä on.”

Velhonoja korostaa Taidekehän merkitystä erityisesti foorumina erilaisille tapahtumille, muille kulttuurin aloille ja siten tulkintani mukaan yhteisöllisyyden kasvulle:

Taidekehä taiteen esille tuomisena, siinä on mun mielestä julkilausuttu se mahdollisuus, että sen yhteydessä, sen puitteissa voidaan väljästi tuoda esiin kaupunkitaidetta ja se ei lyö lukkoon sitä, että onko se pysyvää vai onko se tilapäistä vai onko se mitä taidetta, ei sen tarte välttämättä olla

patsaita taikka kuvataidetta edes. Että se tarjoo foorumin myös muille kulttuurialoille. Se mitä siinä vois kehittää on tietysti sen markkinointia ja sen tapahtumaluonteisuutta, että ihmiset löytäis sen ja kansalaiset ottais myös aloitteita itte omiin käsiin, että sinne ei pelkästään tuotettaisi ulkopuolelta ohjelmaa vaan eri kansalaisjärjestöt ottais sen haltuunsa, että ei mun mielestä kuvataiteilijoitten pidä toimia vaan siinä yhtenä sisällöntuottajana, vaan siinä täytyy olla koko yhteisö jotenki sitoutettu, et siihen saadaan oikeesti suuren yleisön mielenkiinto. (Matti Velhonojan haastattelu 9.6.2004.)

Kaupunginpuutarhuri Ilpo Möttösen mielestä suuri yleisö alkaa kyllä pikku hiljaa ymmärtää taidetta, mutta hänen mielestään ymmärtämistä pitäisi kyllä alkuvaiheessa hieman edesauttaa:

Sinne täytyy saada semmosia juttuja mukaan, mitkä menevät tähän suureen yleisöön, vähän niin kun kosiskella, vaikkei se taidearvo oo yhtään sen huonompi, jos se on (...) niin sanottua esittävää tai historiallista ja siihen pohjautuvaa taidetta. Ja silloin se olis hyvin lähellä, lähellä jokaista ihmistä, kulkijaa tuolla ja (...) mun mielestä se taide täytyy olla niin, että välttämättä sitä ei edes heti huomaa, (...) että löytää päivittäisestä kulkureitistä niin uusia vivahteita, kun avaa silmänsä. Olis vähän niinku kätketty, hiukan piilossa. Piilotaidetta. (Ilpo Möttösen haastattelu 24.6.2004.)

Möttösen saaman palautteen mukaan suuren yleisön suhtautuminen kaupunkitaiteeseen on muutenkin myönteisempään suuntaan:

Kyllä ihmiset ymmärtää, ymmärtää sen. Sanotaan nyt, että välttämättä jostain yleisönosastokirjottelusta tai muusta ei saa sitä oikeaa kuvaa, mikä on, koska ne kärjistävät tilanteet ja ne kärkkäimmät henkilöt niin ne on aina negatiivisesti ajattelevia, jotka sinne laittaa. (...) Että mä on saanu hyvin paljon myönteistä palautetta ja varsinkin minun kollegat ovat erittäin, erittäin kateellisia suoraan sanottuna siitä, että meillä on täällä taidekoulu ja on tätä taidetta mukana vähän siellä sun täällä. (Ilpo Möttösen haastattelu 24.6.2004.)

Tunnistin yhteisöllisyyden merkitykseen viittaavaa puhetta myös rakennuspäällikön haastattelussa:

Sitte siinä vois olla sellasia elementtejä - siinä on tämmösiä pysyviä teoksia - mutta siä vois olla välissä jossain semmonenkin kohta, missä olis ikään kuin tämmösiä vaihtuvia näyttelyitä, et ne olis sen kehän tai polun varressa. Ja se nyt ainakin sitten tätä vahvistais ja tois sen Taidekehän ehkä paremmin kansalaisten tietoisuuteenkin. (Erkki Liimun haastattelu 23.6.2004.)

Kuva 153.
Ilpo Heinäsen teos *Lovely Place* sijoitettiin As.Oy. Tiilitopin edustalle, kun yhtiö panosti jalankulkuympäristön parantamiseen.

Kuva 152.
Sakari Peltolan teos *Perhonen* vaikuttaa mitä arksammissa ympäristössä.

Kuva 154.
**Ensio
Härkönen.
Vuode.**

Suuren yleisön kommentteja olen tässä valinnut edustamaan Ritva Heikkisen kaksi haastateltavaa kulttuuridokumentin *Ihmisten kaupunki* valmistelun yhteydessä vuonna 2002. Heikkisen kysymykseen ”mikä täällä (Kankaanpäässä) on hyvää tämän taiteen tekemisen kannalta” vastasi paikallinen keraamikko seuraavasti:

No varmasti täällä on hirveen paljon samanhenkisiä ihmisiä, koska täällä nyt on tää taidekoulu ja on paljo taiteilijaystäviä. Ja jotenki se on vaan pinnalla täällä. Se on just tuolla ulkonaki, kun on paljon teoksia ja ne vaihtuu ja näyttelyitä on kuitenkin näin pieneksi paikkakunnaksi paljon. (...) ja on ihan jatkuvasti jotakin esillä. Ja tää vaihtuvuus, että täällä on niin kun kaikelle kansalle, että ei tarvitse mennä sisään ovesta taidenäyttelyyn, vaan sä ihan voit katsella ympärillesi niin sä näät.

Parturikampaajaopiskelija määritteli kulttuurin: ”Kulttuuria mun mielestä on just nää tämmöset kaikki taideasiat ja näyttelyt ja niitä täällä on tosi paljon, että riittää varmaan jokaiselle jotakin.” Kulttuuri näkyy kaupunkikuvassa vastaajan mielestä ”tosi hyvin sillai, että täällä on hirveen paljon noita kaikkia patsaita ja taideteoksia. Ja sitte just kun nytkin kun on tää Kankaan päät -näyttely, niin tosi hyvin mun mielestä näkyy.” Heikkisen jatkokysymykseen ”Onks sitä liikaa?” saama vastaus kertoo myönteisestä suhtautumisesta: ”Ei mun mielestä, ei oo liikaa sillai että, kun täällä on sitä niin paljon, (...) tulee nähtyä nuo taide-teokset silloin kun kulkee, et muuten jää vähän vähälle.”

Vastauksista voi lukea kaupunkitaiteen lähestymisen olevan helppoa verrattuna perinteiseen, sisätiloihin sijoitettuun taidetarjontaan. Kuten jo aiemminkin on kuvattu, samansuuntaisia vastauksia löytyy aineistosta runsaasti. Tuodessaan taiteen kaupunkiympäristöön Taidekehän teokset saavat uutta yleisöä ja Taidekehän idea kokonaisuudessaan edesauttaa siten taide-elämän juurtumista yhteisöön.

Yhteisöllistä taidetta ja yhteistyökumppaneita

Nykytaiteen suuntautuminen yhteisöllisyyteen on näkynyt myös Kankaanpäässä. Yhteisöllisiä teoksia on saatu kokea kesänäyttelyiden yhteydessä ja enenevässä määrin taideopiskelijoiden kaupungilla näkyvinä projekteina. Kesänäyttelyiden avajaiset ovat keränneet uutta yleisöä ja olleet melkoisia yhteisöl-

Kuvat 155 ja 156.

Virve Lilja: Jäljet. Grafiikan uusia ilmaisumuotoja kokeileva yhteisöllinen monumentaaliteos Kankaanpään musiikkiopiston seinässä.

lisiä tapahtumia. Yhdessä on kierretty teokselta toiselle, kuultu taiteilijoiden selostukset töistään ja nähty vaikkapa teoksiin liittyviä tanssiesityksiä. Yhteisölliset teokset ja teot virittävät taidekeskustelun aivan uudelle tasolle ja saavat uusia tahoja sen piiriin.

Haluan nostaa esiin pari esimerkkiä ensimmäisistä, ydinkeskustaprojektiin liittyneistä kesänäyttelyistä: Kankaanpäälainen kuvanveistäjä Ensio Härkönen valmisti vuoden 1998 kesänäyttelyyn *TAAS* teoksen *Vuode*, joka on saanut Härkösen käsissä eriskummallisen muodon – siinä on kolme päätyä. Matti Velhonoja kuvaa *TAAS* -näyttelyn esitteessä teosta seuraavasti:

Ensio Härkösen "Vuode" on sijoitettu kävelyreitillä varrelle siten, että siihen voi istahtaa kuka tahansa. Sänkyyn mahtuu useampikin samaan aikaan ja siinä voi kertoa vaikka salatuista tunteistaan. Sängyn laidalla ihminen usein pääsee parhaaseen ilmaisuvireeseen, siksi tämä teos kätkee aidon sosiaalisen toiminnallisuuden ulottuvuuden.

Teos on yksi omista suosikeistani. Kesänäyttelyn jälkeen teos hankittiin kaupungin kokoelmaan. Se on ollut myös vandaalien suosikki. Teos on jo kertaalleen rakennettu uudelleen ja odotti taas kesällä 2008 varastossa korjaamista.

Tamperelainen, Kankaanpään taidekoulusta valmistunut graafikko Virve Lilja valmisti *Kesällä kerran* -näyttelyyn vuonna 1999 yhteisöllisen, grafiikan uusia ilmaisumuotoja kokeilevan monumentaaliteoksen *Jäljet*. Hän otti yhteistyökumppanikseen paikallisen jalkahoitajan ja kutsui kankaanpääläisiä mm. uimahalliin antamaan jalanjälkensä ja saamaan samalla jalkahoidon. Matti Velhonoja kirjoitti teoksesta näyttelyn esitteeseen:

Teoksen taustalla on projekti, jossa taiteilija järjesti kaupunkilaisille mahdollisuuden jalkahoidon yhteydessä jättää omat jalanjälkensä kaupunkikuvaan. Täten teoksessa on suora yhteys siihen yhteisöön, jolle se on suunnattu. Yhteisöllisyys on nykytaiteen uusia painotuksia, jotka asettavat taiteilijalle uuden sosiaalisemman roolin. Julkisessa taiteessa tämä piirre on hyvin luontevaa ja omalta osaltaan lähentää usein vieraaksi koettua kuvataidetta.

Jäljet -teos kiinnitettiin alun perin paloasemarakennuksen vaaleanpunaiseen seinään. Kun rakennus saaneerattiin musiikkiopiston käyttöön, se sai sisäänkäyntinsä edustalle kaupungin lahjoituksena Tarja Takisen teoksen Ote. Musiikkiopiston rehtori Juhani Numminen oli tyytyväinen uuteen teokseen.

- Kuvataiteella tulee olla oma osuutensa rakennuksessa, vaikka rakennusvaiheessa taide helposti unohtuukin. Etenkin musiikin olemus kaipaa ympärilleen kuvataidetta, Numminen miettii. Entistä musiikkiopistoa ympäröi monipuolinen kuvataide. Myös uuden rakennuksen ympäristöä halutaan kaunistaa.

- Etupuolen erkkeri-ikkunoiden eteen sopisi vielä isohko taideteos, Numminen sanoo. (Kankaanpään Seutu 29.11.2001. Vahva ote musiikista. Hanna Pihlajamäki.)

Yhteisöllisen taiteen kehittämisen avainhenkilö on eittämättä ollut Liisa Juhantalo. Edellä kuvattu taidekoulun pajutaidekurssi oli ehkä varhaisin yhteisöllinen projekti. Sen jälkeen ideat ja toteutuneet projektit ovat seuranneet toisiaan. Suhtautumistaan yhteisölliseen taiteeseen Juhantalo kuvasi haastatteluni yhteydessä seuraavasti:

Se oli niin kauheen ihana ja helppo se viime syksyn kontakti, kun mä tein sen konseptin siitä käsityönäyttelystä³⁵, että se on riittävän lähellä ihmisiä ja taide on kaukana, niin sillä saa ihmisiä sillai näitisti mukaan ja innostumaan. Se on ollu mun politiikkani just, ja mun linjani. Se sydäntupakan³⁶ lähti juuri siitä pettymyksestä, että taidekoulun galleriaan ei, vaikka mitä keinoja käytti, niin sinne ei tuu uutta yleisöä, eikä siihen opetuksen rinnalla voinu määrättömästi pistää aikaakaan sen yleisön kosimiseen, tietenkään. (Liisa Juhantalon haastattelu 18.4.2004.)

Kuva 157.
Yhteisöllisen
tiilimuurin
ensimmäinen
jakso muurattiin
Taidekehälle
vuonna 2008.

35 Näyttelyiden sarja: Kankaanpään taide- ja käsityökesä 2004; eri järjestäjätahoja.

36 Kesällä 2001 oli ydinkeskustan vanhassa ns. Leppäsen talossa avoimet ovet. Liisa Juhantalo keräsi kaupunkilaisilta sydänaiheista esineistöä ja niihin liittyviä tarinoita. Esillä oli hänen jo aiemmin keräämäänsä materiaalia ja tekemäänsä taidetta. Yhteistyökumppanina oli Kankaanpään Sydänyhdistys ry. Juhantalo valmisti tuolloin myös gradua, joka valmistui v. 2002: Sydän taiteen ja populaarikulttuurin symbolina.

Kuva 158. Puumerkkiitiilien valmistusta syksyn 2006 tapahtumassa. Tiiliä on jo varastossakin runsaasti odottamassa muurin seuraavaa jaksoa.

Kuva 159. Yksityiskohta tiilimuurin puumerkkiitiilistä.

Taidekehälle on suunniteltu Juhantalon aloitteesta vähitellen rakentuvaa yhteisöllistä tiilimuuria, mihin kankaanpääläiset ryhmät, yksityishenkilöt ja täällä vierailevat ryhmät jättäisivät omat jälkensä muovailamalla muurin sijoitettavat puumerkkiitiilensä. Juhantalon konehallissa tai taideviikon tapahtumiin liittyen kaupungin keskustassa ovat tiiliä olleet muovailmassa jo monet ryhmät paikallisista rakennusalan toimijoista ja taideyhdistyksen jäsenistä kansainvälisiin vieraisiin ja erilaisiin lapsiryhmiin. Myös tohtoritallin *Kulttuurinen käänne suunnittelussa* -seminaariin kesällä 2005 osallistuneet muovailivat taidekouluilla omat tiilensä.

Liisa Juhantalon ideasta kasvoi Minun Kankaanpääni -teemavuosi 2007, jota sitten ryhdyttiin toteuttamaan lukuisien toimijatahojen yhteistyönä. Kuva taiteen saralla merkittävimmät tapahtumat olivat kankaanpääläisten taiteilijoiden kotiseutuaiheisten teosten näyttely Taidekoulun Galleriassa ja Taidekehällä sekä Kankaanpään museon järjestämä *Kankaanpään kolonia* -näyttely. Juhantalon oma teos oli – kuinka ollakaan – yhteisöllinen *Pitsitelta* sijoitettuna taidekoulun etuaukiolle. Lehteen laitettun ilmoituksen avulla hän keräsi paikalliseen muotiliikkeeseen kankaanpääläisten vanhoja pitsiverhoja ja -pöytäliinoja. Näistä koottu näyttävä pitsi-installaatio koristi kaupunkikuvaa koko kesän³⁷.

Eräs yhteisöön kiinnittymisen muoto on ollut paikallisten taidemallien aktiivinen käyttäminen taidekoululla. Malleina on nähty herrasmiehiä ja jätkiä, romaneja, nuoria ja vanhoja naisia. Vuonna 2004 oli mallina työskennellyt perinteiseen tapaan paikallinen eläkeläinen Paavo Uusitalo. Sekä Satakunnan Kansa että Kankaanpään Seutu uutisoivat 7.10.2004 näyttävästi kuvan kera tilaisuuden, jossa kiitokseksi Paavo Uusitalolle lahjoitettiin Heidi Kestin hänestä tekemä kipsiveistos. Opettajana toiminut kuvanveistäjä Pertti Mäkinen totesi, että iäkkäästä on helpompaa tehdä kuva, koska vanhasta ihmisestä löytyy särmää. Myös malli oli tyytyväinen ja yhteisöllisyyttä korostettiin:

Kuva 160. Liisa Juhantalon yhteisöllinen *Pitsitelta* kuului kesän 2007 Minun Kankaanpääni -näyttelyyn.

³⁷ Pitsiteltan voi luonnehtia edustavan *osallistavaa* taidetta. Taiteilijan ohella hankkeen osapuolia olivat Kankaanpään Taideyhdistys ry, MariVarumo, Kankaanpään Seutu ja runsas vapaaehtoisten talkoolaisten joukko.

Paavo Uusitalo sanoi pitäneensä mallina oloa elämänsä parhaana aikana. – Kuinkas muuten, kun joukko nuoria naisia oli kiinnostunut minusta.

Taidekoulun apulaisjohtaja Kimmo Kallama sanoi puheenvuorossaan, että vuorovaikutus oppilaitoksen ja ympäristön välillä on tärkeää. Mallin käyttö on sen yksi muoto. Uuden mallin etsintä on käynnistynyt. (Kankaanpään Seutu 7.10.2004. Leena Ruohola.)

Paikallisten yhteisöjen ja yhdistysten kanssa on virinnyt vuosien mitaan monenlaista yhteistyötä. Näistä mainittakoon Kankaanpään seurakunnan kanssa yhteistyössä järjestetty kilpailu hautausmaan porteista. Maarit Puhakan veistoksellinen teos *Arbos* voitti kilpailun ja portit toteutettiin vuonna 1999. Kotiseutuyhdistys Kankaanpää Seura halusi 50-vuotisjuhlavuonnaan 2006 aloittaa Kauko Räikkeen kipsiveistosten valamisen pronssiin ja ehdotti asiassa yhteistyötä kaupungin kanssa.

Jääbaari ja muita kommentteja kaupunkitilaan

Taideopiskelijoiden projektit ovat kautta vuosien näkyneet ja kuuluneet kaupunkikuvassa vuodenaikaan katsomatta. Talviset lumen ja jäänveistokurssit ovat silloin tällöin tuottaneet näyttäviä teoksia kaupunkitilaan. Yhteistyö paikallisen ravintolan kanssa tuotti talvella 2004 ensimmäisen jääbaarin, josta paikallislehti otsikoi ”Jääbaari uutta ravintolakulttuuria” alla kirjoitti seuraavasti:

Ellei sää heittäydy ihan mahdottomaksi avataan kaupungin ensimmäinen jääbaari huomenna kello 21. Ohjelmassa on tuliperformanssi, musiikkiesityksiä ja valoshow. Idea jääbaarista syntyi jokin viikko sitten toimitusjohtaja Jouni Viitalan mielessä. Hän otti yhteyttä SAMK:n taidekouluun ja sai ilokseen kuulla, että tällä viikolla siellä opiskellaan jäänveistoa. Niin syntyi yhteinen projekti, jossa on mukana myös kaupunki. (Kankaanpään Seutu 26.2.2004. Leena Ruohola.)

Taideopiskelijoiden ryhmä järjesti vuonna 2002 koskettavan installaation keskeisellä paikalla kaupungissa olevaan purku-uhan alaiseen Leppäsen taloon. Talon monivaiheinen historia heräsi näyttelyssä henkiin. Näyttelyllä opiskelijat halusivat alleviivata talon tarinaa ja vaikuttaa talon purkamista vaativien asenteisiin. Kyseinen tyhjillään ollut liikerakennus on kiehtonut taiteilijoita monien muidenkin näyttelyiden yhteydessä toimien teosten sijoituspaikkana, taustaseinänä tai näyttelytilana.

Leppäsen talo -installaation järjestäneet opiskelijat perustivat valmistuttuaan yhdistyksen nimeltä T.E.H.D.A.S. ry³⁸. Yhdistyksen jäsen Jussi Matilainen kertoi yhdistyksen tavoitteista: ”Kankaanpäässä on paljon nuoria kuvataiteilijoita, joiden on hankala toimia yksin taiteilijana. Yhdistyksen kautta saa tukea toisista taiteilijoista.”³⁹ Taiteilijat valloittivat jälleen tyhjillään olleen Leppäsen talon järjestäen siellä erilaista toimintaa, siellä saattoi nähdä taiteilijoita työssään sekä näyttelyitä. Edelleen kesällä 2004 talossa toteutui T.E.H.D.A.S. ry:n näyttely, joka kommentoi purku-uhan alaisia taloja⁴⁰. Taideopiskelijoiden herättämästä keskustelusta huolimatta rakennus purettiin vuonna 2006.

Kuva 161. Postellin parvekkeelta torille katselevalla Tommi Sarkapalon *Kaisalla* on ollut monenlaista myssyä vuodesta 1998. Syksyisin Kaisan päivänä teos myssytetään asianmukaisin seremoniain. Yhteisöllisyyden nimissä myssyttäjä vaihtuu vuosittain.

38 Kirjainyhdistelmä T.E.H.D.A.S. tulee sanoista *Taide Eheyttää Harmonisoi Dada Anarkiaa Suomeen*.

39 Kankaanpään Seutu 9.6.2003. Mirva Kontinen.

40 Kankaanpään Seutu 19.7.2004. Muuri paloina esille. Mikko Vähätalo

"Leppäsen Talo" onkin hereillä..

KANKAANPÄÄ

Leena Huoma

Taideopiskelijat Antti Pedrozo, taitelijat Maria Markkio ja arvostaja Treemu Kangas toteuttavat keskeittävän installaation "Leppäsen Talossa", entisen Hotelli Keskuskuolan tiloissa.

Uudessa ja kumokirjallisuudessa talo symboloi ihmisen elämää. Se on taustaa vasten installaatio onkin mielenkiintoinen kokemus. Talon historia, salaisuudet, rapion merkit ja lopullinen kohtalo herättävät tunteita.

Talossa on tehty kumokirjallisuutta, vanhaa rakennusta rikkaalle menneisyydelle sekä herättämisnäkökulmaa. Se on avoinna syyskuun 5. päivään.

Taitelijat maastuttavat näiden rakennuksessa on tosin useita eri pöytäryhmiä, loppuunsaattamassa sen historiaa. Rakennus on kuitenkin päätetty paljolti rapionumaan ja keskustelut ovat pyörineet sen kohtalon ympärillä.

Talossa installaatiomme on ratkaisukohdassa, kumokirjallisuuden talon on seikkailuina puolesta että vertauskuvallisesti, taitelijat kertovat.

Sisäilmiö on hyvin valokuvan ja miellyttävän puhtaus. Harvokäyttöä eristävät eteisen rapposista ja voimistavat valokuvan merkitystä. Se jo herättää kysymyksiä: "Voi kai tosta nyt mennä läpi, mikä ihminen tarkoitus tola on?"

Harvokäyttöä jälleen alkaa talon toinen maailma ja todellisuus. Sisäilmiöt tilat.

Talossa saadaan aikaan mahdollisimman vahvat kysymykset, josta tulla herättääsi vahvoja tunteita ja kysymyksiä. Teimme tiloista hyvin sovelia ja kauniita. Aulassa oli jo valmiina muutamia tulpia, kun aloitimme installaation tekemisen, taitelijat kertovat.

Teimme niitä sinne paljon lisää, myös kylttille. Valokuvia muutettiin peittävämmästä. Tuntuu, että katsoja voisi milloin vain tippua näkönsä.

Lattioille on kasattu kaikkea epämääräistä roosaa ja roosia, mitä talon lukuista huoneista on löytynyt. Tila on kuin varasto, josta kukaan ei poista. Tulee olo, että siinä pölyä kukaan ei poista. Tulee olo, että siinä pölyä kukaan ei poista. Tulee olo, että siinä pölyä kukaan ei poista.

Antti Pedrozo, Maria Markkio ja Treemu Kangas ovat rakentaneet Leppäsen talon yläkertaan asutuskäytön, jossa nimenä Asia vanha rakennus herättää kumokirjallisuutta. Kuvalehti Huoma.

olon surulliseksi, vihaiseksi ja ahdistuneeksi vanhan talon puolesta.

Kuitenkin "katsastella" tekijä meidän tutkia, mitä kaikkea siinä löytyykin. Kukaan aulasta käyttäville on estetty, se on omalla vastuulla. Mutta aulasta on suorat näkymät

myös valokuvia huoneisiin.

Jälleen valkoista ja rauhallista ja harvoja ikkunoita peittämässä. Todellisuus muuttuu täysin, aika tuntuu pysähtyneen, tunne on läheinen tunteita. Näiden huoneiden oviaukkoihin on laitettu laudat poikittain. Valokuvat

huoneet ovat puhtaat, sinne ei mennä, tai jos menee, niin hiljaa ja varovasti, puhdasta ja loista, kumokirjallisuuden valkoista huonetta.

Aikamäärä antaa installaatiolle edelleenkin ja hyönteisemmän latauksen. Leppäsen Talo on hereillä.

Kuva 162.

Taideopiskelijoiden installaatio Leppäsen talossa kertoi rakennuksen historiaa ja otti kantaa sen purku-uhkaan. Kankaanpään Seutu 2.9.2002.

Taideopiskelijoiden työharjoittelu on tuottanut myös lukuisia yhteisöllisyyttä vahvistavia projekteja ja jättänyt jälkeensä runsaasti taidetta eri laitoksiin, työpaikoille, kouluille. Näyttävät uutisoinnit ovat välittäneet tietoa laajemmallekin yleisölle. Kankaanpään Seudun SataExpo 2001 messulehdessä kirjoitettiin työharjoittelutöiden tekemisestä ja uudesta koulujärjestelmästä, jota esiteltiin messuilla. Otsikko "Taidekoulutus jättää jälkensä. Kankaanpää, kuvataiteen kaupunki" ja koko juttu todisti taiteen näkyvyydestä:

Kuvataiteen jälki on juurtunut syvään Kankaanpäässä. Jopa peruskallioon muotoiltuna se tervehtii tulijaa Kirkkokadulla, seinään maalattuna se ilahduttaa päivää Reimankallion päiväkodissa ja ikkunaan kuvattuna se värittää arkipäivää työvoimatoimiston aulassa. Kankaanpään Taidekoulun, nykyisen ammattikorkeakoulun kuvataidealan, olemassaoloa ja vaikutusta ei voi kiistää.

Opiskelijoiden työharjoittelusta kertoi esimerkiksi Satakunnan Kansa 1.5.2002 värikkäin kuvin:

Pojat, se on kevät nyt. Pienet päivähoitolapset ilakoivat karnevaaliasuissa Kankaanpään torilla. Kankaanpään kaupungin perhepäivähoidon ja Satakunnan ammattikorkeakoulun Kankaanpään kuvataideyksikön opiskelijoiden Outi Tuomelan ja Sini Haverisen yhteistyössä ideoitu tapahtuma oli tulevien kuvataiteilijoiden työharjoittelun loppuhuipennus.

Kankaanpään Seutu puolestaan kirjoitti 1.9.2002:

Maalaukset tuovat piristystä koulutyöhön. Tulevat graafikot rakensivat Kangasmetsän kouluun uuden ilmeen. Työharjoittelutöitä Kangasmetsän kouluun tekivät grafiikan opiskelijat Katariina Mannio ja Maria Paasto – monen tahon yhteistyö; aloite tuli vanhempainyhdistykseltä.

Kaupunkitilan haltuunottoa tapahtui jälleen syksyllä 2004, kun keskustan valaisinpylväiden mainostelineisiin vaihdettiin kahden viikon ajaksi kankaanpääläisten muotokuvia ja mietelauseita. Kolmen opiskelijan omaehtoisesti toteuttama yhteisöllinen "muotokuvaprojekti" oli saanut Kulttuurirahaston Satakunnan rahastolta apurahan, jonka turvin hanke oli mahdollista toteuttaa. Taidekoulussa opiskelleet Saara

Kuvat 163–165. Taideopiskelijoiden Saara Karirannan, Maria Markkion ja Hanna Luukkosen järjestämä yhteisöllinen näyttely *Ihmisen kuva* levittyäti keskustan lyhtypylväisiin syksyllä 2004. Jokaisen muotokuvan taustapuolella oli mallina olleen henkilön mietelause. Kuvaesimerkkinä taiteilija Juhani Tarna mietteen.

Kariranta, Hanna Luukkonen ja Maria Markkio piirsivät ihmisistä muotokuvia kesä-heinäkuussa mm. Kankaanpään torilla ja vanhainkodissa. Tuloksena oli 20 muotokuvasta koostuva yhteisöllinen taideteos *Ihmisen kuva*. Kunkin kyltin toisella puolella oli muotokuva ja toisella puolella oli luettavissa mallin elämän motto.⁴¹ Projektin aikana taiteilijat piirsivät yhteensä 173 muotokuvaa sadasta eri mallista. Muotokuvista oli myöhemmin syksyllä näyttely Taidekoulun Galleriassa, mistä mallit saivat halutessaan noutaa muotokuvansa omakseen. Tämä lienee ollut yhteisöllistä taidetta parhaimmillaan.

Taideyhdistys ja kesänäyttelyt yhteisöllisyyden vahvistajina

Kankaanpään Taideyhdistys ry, joka aikanaan perusti taidekoulun ja ylläpiti sitä 25 vuotta, on koulun kunnallistamisen jälkeen voinut keskittyä toimimaan vapaammin yleisön ja taiteilijoiden yhteisenä foorumina ja "taideyleisön kasvattajana". Yhdistyksen ja musiikkiopiston yhteisestä *Pienestä yösoitosta* on kehittynyt mittava jokasyksyinen taiteiden yö, *Hörhiäisyö* ja Pohjois-Satakunnan taideviikko, jonka järjestelyihin yhdistys osallistuu edelleen. Runsaan näyttelytoiminnan lisäksi yhdistys järjestää mm kuvataidekursseja lapsille sekä suosittuja taidematkoja kotimaahan ja ulkomaille. Yhdistyksen jäsenmäärä on kasvanut jatkuvasti. Jäseniä on jo lähes 200.

Mittavimpia invaasioita kaupunkitilaan ovat olleet vaihtuvat kesänäyttelyt vuosina 1998 (Taas), 1999 (Kesällä kerran), 2001 (Värinä), 2002 (Kankaan päät) ja 2003 (Hehku!). Näyttelyihin on edellä jo viitattu eri yhteyksissä, mutta yhteisöllisyyksiemme niistä kannattaa tässä nostaa esiin kolme viimeksi mainittua, joissa taideyhdistys on ollut järjestäjänä, Värinä ja Kankaan päät -näyttelyissä keskeisenä toimijana.

Värinä -näyttely järjestettiin kesällä 2001 Kankaanpään Taideyhdistys ry:n ja kankaanpääläisten lähes 20 taiteilijan voimin Taidekehällä ja gallerioissa. Näyttely laajeni loppukesällä vielä keskustan näyteikkunoille. Tapahtumasarja oli omiaan kiinteyttämään paikallista taiteilijayhteisöä, ajatus taiteilijoiden yhteistoiminnan vahvistamisesta ja taiteilijaseuran perustamisesta nousi esiin. Sekä Satakunnan Kansa (4.7.2001) että Kankaanpään Seutu (5.7.2001) kertoivat, miten Värinä tuo paikkakunnan taiteilijat yhdessä esiin ja antaa samalla katsojalle hyvän mahdollisuuden arvioida Kankaanpäätaidekaupunkina. Taiteilijoiden lisäksi tähän tarvitaan yleisö. "Näyttely on sijoitettu mahdollisimman helposti tavoitettavaksi

41 Vrt. myös Satakunnan Kansa 26.10.2004. Ihmisen kuvia valopylväissä. Päivi Leppilähti.

keskustan alueelle.” Aamulehden haastattelussa heinäkuussa 2001 totesin, että uusin näyttely on tuottanut hauskoja ja koskettavia töitä kaupunkitilaan ja että näyttely on monipuolinen ja jokamiehen vetoavampi kuin aiemmat. ”Kaikki kaupungissa toimivat taiteilijat halusivat puhalttaa yhteen hiileen, kun taideyhdistys kutsui, Maija Anttila iloitsee.” kirjoitti Aamulehti.

Kankaanpään Seudun SataExpo Messulehti hehkutti syksyllä 2001 isoin otsikoin: Taideyhteisö näyttää leijonan kynnet. Toimittaja Leena Ruohola kirjoitti:

Harva tulee ajatelleeksi, että Kankaanpää on kulttuurikaupunki muullakin tavoin kuin paikkana, jossa on taidekoulu, gallerioita, patsaita ja kuvataidekokoelmia.

Mieleeni tulee Kreikassa, Ateenan lähetyvillä sijaitseva pieni Hydran saari, jossa asuu voimakas ja elävä taiteilijayhdyskunta. Kankaanpäässäkin asuu parin- kolmenkymmenen kuvataiteilijan yhteisö. Aika ajoin katukuvassa vilahtaa lehtikritiikeistä, haastatteluista tai näyttelyistä tutut kasvot: kas taiteilijahan se siinä.

Taideyhteisön voiman yksi ilmentymä on kesänäyttely Värinä. Eri puolilla kaupunkia silmä osuu toinen toistaan herkullisempiin taideteoksiin.

Kuvat 166–167. Yksityiskohtia teoksesta *Perisyntikö?*, jonka oli Värinä -näyttelyyn toteuttanut kankaanpääläinen keraamikkoryhmä *Elmat* eli Maileena Liukkonen, Erja Kujansuu ja Leena Järvinen.

Taideyhdistyksen puheenjohtajan Kaija Antilan kanssa kerroimme haastattelussa tulevista tapahtumista, yhteisestä keskustelutilaisuudesta ja paikallisten taiteilijoiden taideviikolla avautuvasta näyteikkunanäyttelystä *Lisää Värinää*.

Torin ympäristön liikkeet ovat ottaneet sen hyvin myönteisesti vastaan. Ideana on, että taide tuodaan lähelle ihmistä. Posa-näyttelyt järjestettiin aikoinaan 1980-luvulla perinteiseen tapaan sisätiloissa. Nykyään ei ihmisten tarvitse mennä vartavasten galleriaan vaan he pääsevät vaivattomasti silmäkkäin taiteen kanssa siellä, missä he liikkuvat, Kaija Antila sanoo.

Näyteikkunanäyttelyn avajaiset olivat jälleen hauska yhteinen kierros kaupungilla teosten äärellä. Avajaiskierros päättyi tulitapahtumaan taidekoulun edustalle, Tarja Takkisen ja Aki Sulosen *Tulivoimaa* teoksen äärelle. *Värinä* tapahtumasarjaan kuuluvat lisäksi Marja ja Juhani Tarnan näyttely Taidekoulun Galleriassa sekä Kauko ja Sinikka Räikkeen veistosnäyttely koulukeskuksessa, taidemaalari Pekka Mattilan muistonäyttely kaupunginmuseolla⁴².

Kankaan päät -tekstiilitaidenäyttelyiden sarja oli vuorossa kesällä 2002, jonka Kankaanpään taideyhdistys ry järjesti keksimänsä uuden rahoituskanavan, Pohjois-Satakunnan Leader+ ohjelman myötävaikutuksella⁴³. Vuoden 2002 tekstiilitaiteilija Maija Pellonpää-Forss on kotoisin Kankaanpäästä ja hänen halunsa palata juurilleen käynnisti näyttelyiden sarjan suunnittelun yhteistyössä taideyhdistyksen kanssa. 15 suomalaisen tekstiilitaiteilijan teokset levittyvät ulkotilaan kaupungin keskusta ja kohtasivat yleisön suosion vahvistaen

42 Järjestin samana vuonna Rakennusperinnön teemavuoden näyttelyn Kankaanpään vanhaa ja uutta rakennusperintöä, jossa myös kankaanpääläinen moderni arkkitehtuuri ja kaupunkitaide noteerattiin – osana tulevaa rakennusperintöä.

43 Kyseessä oli Satakunnan TE -keskuksen valvoma ja paikallisen toimintaryhmän Aktiivinen Pohjois-Satakunta ry:n hallinnoima maaseudun kehittämisraha. Leader –rahoitukseen piiriin kuuluva ydinmaaseutu käsittää myös alle 15 000 asukkaan kaupunkeja. Näyttelyiden kokonaisrahoitus oli 27 000 euroa, mistä Leader –rahoituksen osuus kattoi 70 %. Omavastuusuutena oli taideyhdistyksen hankkima sponsorirahoitus ja oma talkootyö.

Kuva 169.

Värinä-näyttelyn avajaisyleisöä kulkemassa teokselta toiselle.

Kuva 168.
Värinä-näyttelyn avajaiset saivat heinäkuussa 2001 liikkeelle runsaan kaupunkilaisten joukon. Maileena Liukkonen esittelemässä työtään.

yhteisöllisyyttä, niin uskon (vrt. edellä *Puhetta taiteesta*). Sateisesta säästä huolimatta avajaiset keräsivät ennätysmäärän yleisöä teosten esittelykierrokselle Taidekehälle. Aamulehti noteerasi mittavan talkootyön otsikoimalla 5.7.2002. "Naisenergian työvoitto Kankaanpäässä.":

Kankaan Pääät -näyttelykokonaisuus on jatkoa jo vuonna 1998 aloitetulle näyttelysarjalle, jonka avulla Kankaanpäästä yritetään tehdä tunnettua taidekaupunkia. Anttilan mukaan taide ylittää positiivisesti uutiskynnyksen, jolloin myös kaupunki saa nostetta. (...) Kuluva vuosi on ollut Kankaanpään taideyhdistyksen aktiivisin ja työ on myös tuottanut tulosta. Kankaanpäässä on koolla monipuolinen ja korkeatasoinen näyttelykokonaisuus.

Hehku! Tiili ja keramiikka kaupunkitaiteessa -näyttelyiden sarja kesällä 2003 lähti Liisa Juhantalon unelmasta tuoda esiin paikallista tiilenteon ja tiilirakentamisen historiaa sekä tiilen ja keramiikan käyttöä taiteessa. Kahdeksan näyttelyn ja tapahtuman sarja tutustutti yleisönsä ympäristötaiteen, keramiikan ja kuvanveiston luoviin mahdollisuuksiin⁴⁴. Yhteistyökumppaneita olivat tällä kerralla Kankaanpään kaupungin, Satakunnan ammattikorkeakoulun Kuvataiteen yksikön ja Kankaanpään Taideyhdistys ry:n lisäksi Kuvataideakatemia, Taideteollinen Korkeakoulu ja Kankaanpää Seura.

Satakunnan Kansa antoi näyttelylle paljon palstatilaa 3.9.2003 ja nosti kirjoituksessaan esiin paitsi näyttelyiden runsaan annin myös yhteisöllisyyden näyttelyiden kokoamisessa.

Kankaanpäässä on hienosti kruunattu syyskauden avajaiset monipuolisella ja kiinnostavalla taiteen tarjonnalla. Kyseessä on Hehku-näyttely, joka koostuu useasta eri näyttelytilasta ja ulkoveistoksesta.

Taideteoksia on kaiken kaikkiaan sijoitettu kaupungin keskustassa lähes 30 eri paikkaan eli näyttely on jo tarjonnaltaan varsin runsas. Määrällisesti teoksia on jo melkein puuduttavankin paljon, mikä on toisaalta etu ja toisaalta haitta. Loppuvaikutelma on kuitenkin se, että näyttelyn idea on erinomainen ja toteutus on tehty huolella.

Hehku-näyttelyn teemana on tuoda esille Kankaanpään omaa tiiliperinnettä ja siinä sivussa myös muita teoksia. Näyttelyn toteutukseen ja perinteisen tiilikulttuurin renessanssiin on osallistunut useita sponsoreita ja yhteistyökumppaneita. Tämä on kieltämättä hyvä asia. Kankaanpään taidekoulu on siten saanut valjastettua liike-elämää ja muita intressitahoja taiteen tarkoituksiin ja kaikkien iloksi. (Satakunnan Kansa 3.9.2003. Pauliina Laitinen-Laiho.)

Hehku! -näyttelyiden sarja sisälsi runsaasti yhteisöllisyyden siemeniä. Kuvanveistäjä Pekka Paikkarin unelma, massiivinen tiilinen uuniveistos muurattiin talkoilla. Liisa Juhantalo sai paikalliset mestarimuu-

⁴⁴ Oma osuuteni oli tässä jälleen viimeistellä EU -rahoitushakemus Satakuntaliittoon ja hoitaa asiaa eteenpäin kaupungin hallinnossa sekä osallistua kaupunkisuunnittelun puolesta teosten sijoituspaikkojen valintaan.

rarit töihin muuraustyön opettajan Keijo Kerolan johdolla eikä ilman yhteisöllistä talkoohanosta uuni olisi syntynytäkään. Satakunnan Kansa kirjoitti uuniveistoksesta 16.9.2003 otsikolla "Haastavasta työstä tatsia. Kankaanpääläiset ammattilaiset muurasivat massiivisen uuniveistoksen talkoilla":

Paikkakunnan ammattilaiset muurasivat tänään paljastettavan kuvanveistäjä Pekka Paikkarin Uuniveistoksen talkoilla Kankaanpäässä.

- Minulla ei ole kuin positiivista sanottavaa yhteistyöstä. Pystyin vain ihmettelemään, miten miehet ottivat työn omakseen, sanoo kuvanveistäjä Pekka Paikkari.

- Oli vähän kunnianosoitus meillekin päästä tekemään teosta. Se on muisto tuleville muurareille ja kunnianosoitus vanhoille kankaanpääläisille mestareille. Täällä on aina osattu muurata, sanoo muurarimestari, kouluttaja Keijo Kerola. (Satakunnan Kansa 16.9.2003. Mari Kolehmainen.)

Hehku! -näyttelyn perinteiseen tapaan järjestetty esittelykierros yleisölle päättyi uuniveistokselle, jonka luona järjestetyn tuliperformanssin toteuttivat taideopiskelijat yhdessä tamperelaisen tulikollektiivi Flamman kanssa.

Kuvat 170.

**Pekka Paikkarin
Uuniveistos syntyi
Hehku-näyttelyyn
kankaanpääläisten
muurarien
talkootyönä.**

Hehku! tapahtumaan kuului myös tiilileikkipuisto lapsille ja lapsenmielisille. Paikalliset asukkaat pääsivät sommittelemaan ja rakentamaan Piirivintin pihassa tiilistä tilapäisveistoksia. *Tiilitarinoita* näytellyyn Liisa Juhantalo keräsi vanhojen työtapojen kuvausta, tarinoita ja muistoja tiilenteosta ja -tekijöistä. Näyttely oli kaupunkilaisten hyvin tavoitettavissa, kirjaston aulassa. ”Kirjastonjohtaja Aini Lähteenmäen mukaan näyttely sai katsojia jatkuvana virtana pysähtymään ja myös kertomaan omia tietojaan ja muistojaan” (Kankaanpään Joulu 2003, 13.)

Edellä mainitun Uuniveistoksen lisäksi kaupunkiin jäi Hehku! näyttelystä toinenkin monumentaaliteos, *Taru*, keramiikkataiteilijoiden Tao Huang, Anni Paunila, ja Heini-Johanna Riitahuhta suunnittelema, eläinsatuaiheisilla keramiikkalaatoilla päällystetty muuntamo Taidekehän varrella⁴⁵. Myös tästä teoksesta otettiin yhteisöllinen ilo irti:

Hehku-kuraattori Liisa Juhantalo kutsui päiväkotien lapset Kaisan päivänä aamukävelylle. Tapahtumaa kutsuttiin ”Taruksi ja Kaisaksi” sen kunniaksi, että Taru on liitetty Taidekehän teoksiin. Postellin parvekkeella värjöttelevä Kaisa-veistos sai perinteiseen tapaan myssyn päähänsä. (...)

Heini-Johanna Riitahuhta kertoi kävelyllä lapsille sadun ketusta ja neljäsluokkalaiset lauloivat Pasi Niemisen kitaran säestyksellä. Kävelyn loppuksi lähes sata pientä päiväkotilasta hoitajineen siirtyi Taidekoulun galleriaan katsomaan Matti Kalkamon merkillistä, moniosaista pronssiveistosta. (Kankaanpään Seutu 27.11.2003. Leena Ruohola.)

Tapahtuman jälkeen julkaistussa Hehku! -kirjasessa saattoi projektin vetäjä Liisa Juhantalo todeta: ”Vuoropuhelu taiteen ammattilaisten ja paikallisten asukkaiden kesken otti myös hyvän askeleen eteenpäin.”

Taideyhdistyksen ja taidekoulun 40-vuotisjuhlinta sai näkyvyyttä vuoden 2005 aikana. Kesänäyttely Liikkuva keskipiste ja Taideyhdistyksen historianäyttely sekä historiikin julkaiseminen olivat keskeisiä ta-

Kuvat 171–173.
Tao Huang, Anni Paunila, ja
Heini-Johanna Riitahuhta: *Taru*.

⁴⁵ Taiteilijat itse hoitivat pääosin työnsä rahoituksen; laattojen valmistuksen Pukkilan kaakelitehtaalla Turussa, muiden sponsoriin ja myös Ympäristötaiteen säätiön avustuksen hankkimisen.

pahtumia. Taideyhdistyksen puheenjohtaja Kaija Antila painotti taidekaupunki-ilmausta tervetuliaispuheessaan yhdistyksen perustamisen 40-vuotisjuhlassa 7.1.2005. Kankaanpään Seutu kertoi juhlasta ja tulevan vilkkaan juhluvuoden tapahtumista otsikoiden artikkelin: "Satakunnan kulttuurielämä kiittää taideyhdistystä." Otsikko viittasi Satakunnan taidetoimikunnan puheenjohtaja Liisa Nummelinin pitämään juhlapuheeseen, jossa hän totesi: "Ilman taideyhdistystä ja sen ylläpitämää taidekoulua Kankaanpää olisi tänä päivänä täysin toisenlainen paikka asua ja elää, kuin mitä se nyt on."

Taideyhdistyksen puheenjohtajaa Kaija Antilaa muistettiin Kankaanpään puolesta mitalilla, mitä Kankaanpään Seutu uutisoi 5.9.2005 otsikolla "Merkittävää talkootyötä paikkakunnan parhaaksi".

Kaija Antila haluaa nähdä saamansa huomionosoituksen kiitoksena koko taideyhdistyksen aktiiviselle porukalle. – Talkoilla on töitä tehty pitkään paikallisen kulttuurielämän eteenpäin viemiseksi ja kehittämiseksi, kiitteli Antila. Tyytyväinen Antila on juhluvuoden onnistumiseen. Väki on lähtenyt liikkeelle ja saanut kokea monta unohtumatonta taidenautintoa. – Kynnys on selvästi madaltunut. On alettu ymmärtää, mitä todella taidekaupungin imagolla tarkoitetaan. (Kankaanpään Seutu 5.9.2005. Tiina Jönkkäri.)

Juhluvuonna 2005 taidekaupunkipuhe vahvistui siis entisestään.

Kuva 174.
Taideyleisöä saapumassa Kankaanpään Taideyhdistys ry:n 40-vuotisjuhla-näyttelyn avajaisiin 7.7.2005. Kuva taidekoulun sisäpihalta.

7.4 TAIDEIMAGOA HILLITSEVIÄ DISKURSSEJA

Taideimagon kehittymistä hillitseviä diskursseja olen tulkinut olevan kolmenlaisia. Suoranainen vastustus ilmenee useimmiten puheena varojen käyttämisestä turhuuteen, kun tärkeämpiäkin kohteita olisi. Tätä *peruspalvelut kuntoon -diskurssia* esiintyy tyypillisimmin paikallislehden yleisönosastossa. Toisena imagotyötä ainakin hidastavana diskurssina koen *ristiriitadiskurssiksi* nimeämäni kiistelystä hallinnossa, politiikassa ja eri professioiden välillä. *Henkisen laman -diskurssia* ylläpitää heikkenevä aluekehitys, mikä osaltaan vaikuttaa taustalla muiden imagotyötä hillitsevien diskurssien esiintymiseen ja voimakkuuteen.

Peruspalvelut kuntoon -diskurssi

Tämä diskurssi sisältää kärjekkäimmät kannanotot kaupungin taidepainotteisen ympäristön kehittämistä vastaan. Diskurssille tyypillistä on vedota seuraaviin seikkoihin:

- *Talous, resurssit eivät riitä.*
- *Varat suunnattava vanhusten ja sairaanhoitoon, katujen kunnostamiseen jne.*
- *Taiteeseen panostaminen on turhaa.*

Vastakkainasettelu tulee esiin erityisesti yleisönosastokirjoittelussa, mutta kaiken kaikkiaan on todettava, että sitä on esiintynyt suhteellisen vähän. Kannanotot ovat viime vuosina kuitenkin lisääntyneet, kun median tarjoamat uudet keinot ovat helpottaneet mielipiteen esittämistä. Paikallislehden Puhelin-pirahti-palsta ja tekstiviestien lähettäjiille tarkoitettu 160 merkkiä-palsta ovat tarjonneet oivan mahdollisuuden nimettömiin mielipiteen ilmauksiin. Varsin pitkätkin yleisönosastokirjoitukset saavat palstatilaa nimimerkin suojissa. Kritiikkiä on näin helpompi esittää.

Keskustelu yleisönosastossa leimahtaa tyypillisesti jonkin kaupunkiympäristöä tai taidetta koskevan merkittävän suunnitelman tai toteutuksen tullessa julkisuuteen. Tällaisia ovat olleet aikanaan taidekoulun rakennushanke ja viime vuosina erityisesti torin uudistaminen sekä Kankaanpään liittymään rakennettu *Valometsä* -ympäristöteos. Monenlaisten kunnallisten palveluiden puutteista valitettaessa kirjoituksia höystetään mainitsemalla, että taiteeseen on kyllä varaa, mutta ei johonkin kirjoittajan tärkeäksi kokemaan.

Tyypillisen sekavahkon, myös hieman myönteistä sävyä sisältävän vuodatuksen tarjoili nimimerkki Säästöpossu Kankaanpään Seudun yleisönosastossa 14.6.2004:

Lopuksi en malta olla puuttumatta näihin kaupungin taideteoksiin. Siellä ei säästellä. Tässä yhtenä kesänä ajelin Porin tietä monta kertaa viikossa. Ja mitä tapahtui Veneskosken kohdalla? Satoi tai paistoi, oli taiteilija työssään hioen kallion kylkeä. Hinkkaamista kesti noin 4 kuukautta. Lopputuloks: puoli metriä korkea sileä läntti! Ei näe muuta kuin tarkkaan tietämällä kohdan. Olisivat pystyttäneet edes viitan, jotta saisin käydä ihailemassa.

Ympäri kaupunkia on rastasverkkoja, kivikasoja, kekoja ja kaken tuolikin. Parasta oli kuitenkin yhden kesän narulla roikkuneet punaisten sukkahousujen kavalkaadi. Oikein paloauton avulla tämä taidepläjäys ripustettiin narulle.

Kankaanpään Seudun 15.11.2004 yleisönosastossa kirjoitti nimimerkki *Arvomaailma kohrallleen!* jo selväsanaisen tekstin otsikolla "Mielenkiintoista päätöksentekoa", missä pyydettiin päättäjiltä vastauksia lasten päivähoiton ongelmiin ja kunta/kaupunkiläisän puuttumiseen. Vastauskin oli valmiina:

Haluan myös ilmaista mielipiteeni siinä, että on turha puolustella näiden asioiden huomioonottamattomuutta rahapulalla, kun samaan aikaan kaupungilla on varaa tehdä patsas- ja taidehankintoja jokaiseen kadunkulmaan (se on jo tukehduttavaa, eikä taidekaupungin mainetta muutenkaan luoda pelkillä patsailla!)

Vieläkin selvemmin sanoin puuttui nimimerkki *Veronmaksaja* kaupungin tuhailuun; toriuudistukseen patsaineen kaikkineen Kankaanpään Seudun yleisönosastossa 3.3.2005 tekstillään "Loppuuko järki!":

Onko Kankaanpään päättäjiltä loppumassa järki kun katselee lehdestä uutta torisuunnitelmaa, ei muuhun tulokseen voi oikein tulla, onko kaupungin rahakirstuun tullut lottovoitto, vai mistä se raha on saatu joka aiotaan torin ehostukseen sijoittaa. Tällaisiin hömpötyksiin, kuin tämäkin on, ja ne monet kymmenet patsaat eri puolilla kaupunkia, niihin löytyy kyllä rahaa, mutta ei sitten paljon muuhun, paitsi tietysti golfkenttään, joka on yhtä hölmö ajatus. (...) Ei tällainen torin kohennus paljon 'kesää tee'. Ensinnäkin tänne pitäisi saada uusia, pysyviä työpaikkoja ja sitä kautta lisää veroeuroja, jotta voisi ajatella jotain uudistuksia, esimerkiksi torille. Ei patsaat ketään elätä. (...) Vanhukset (...) Makaavat märissä vaipoissa ja syövät kylmää ruokaa, jos pystyvät. Tämän päivän päättäjät eivät nyt 'pöyhisi' näin, ilman näitä vanhuksia. (...) Torisuunnitelmaan varatulla rahalla saataisiin paljon hyvää aikaan, jos olisi järkeä.

Samaa kriittistä linjaa jatkoi muun muassa nimimerkki *Se tavallinen* tekstillään ”Harvainvaltaako?” Kankaanpään Seudussa 30.3.2006:

Ihmetyttää kummastuttaa pientä kulkijaa, niin päättäjiä, kuin muidenkin isokenkäisten puuhastelu nyky-yhteiskunnan holhoojana. Kankaanpäässä näyttää omanlaisensa taide olevan se kirkkain tähti, jota kaikkien pitäisi kumartaa ja pumpulissa kääriä. Tavalliselle pienelle kulkijalle on komennus kuulunut, että säästösyistä ei, jos on uskaltanut omia oikeuksiaan perätä. Kaiken maailman pintakiillotuksiin ja taiteeseenkin näyttää rahaa löytyvän, vaikka muualla susi ulvoisi.

Tähänastista kriittisin ja laajin ”taidekeskustelu” ryöpsähti lehtien palstoille, kun kaupunki päätti vuoden 2006 talousarvion käsittelyn yhteydessä varata 100 000 euron⁴⁶ määrärahan *Valometsä* –teoksen toteuttamiseen Kankaanpään liittymään⁴⁷ sen rakentamisen yhteydessä. Vireillä oli samanaikaisesti keskustelu toriprojektin toteutuksista ja Puolustusvoimien Kansainvälisen Keskuksen hanke rauhanturvamuistomerkeksi. Keskustelun aloitti nimimerkki *J:pää&kumpp* Kankaanpään Seudun yleisönosastossa 27.4.2006:

Kankaanpäässä panostetaan lähiaikoina varsin mittavia summia taiteeseen. Alaristeen valometsä 100 000 euroa, Taidekehään 80 000 euroa, Rauhankyyhky 30 000 euroa. Lisäksi Kankaanpään torin yleissuunnitelmassa on varauduttu torin taideteokseen 150 000 euroa ja esiintymislava- ja katosrakennelma 80 000 euroa. Yhteensä nämä teokset maksavat 440 000 euroa. Esimerkiksi Alaristeen Valometsä, mikä on materiaali kustannus, työn osuus ja suunnittelun hinta? Veronmaksajia takuulla kiinnostaa, kuinka muutama ruosteen värinen putki, jossa on valo sisällä, voi maksaa omakotitalon hinnan. Maksaako teoksessa muu, kuin kuuluisa suunnittelija. Olisiko silloin järkevää palkata touhuun hieman halvempi ja tuntemattomampi tuulimyllyn lämmittäjä teosta tekemään? Syntyneet säästöt voitaisiin ohjata välillä johonkin järkeväänkin, esimerkiksi teiden kunnostukseen? Myös torin tuleva esiintymislavan hinta ihmetyttää, mistä materiaalista lava tehdään, kun puhutaan noin järjettömistä summista, vai suunnitteleeeko senkin joku kuuluisa taiteilija. Eiköhän Kankaanpäässä rupea olemaan taidetta jo vähän joka nurkalla, luulisi jo tyhmempienkin uskovan, että ollaan tosi taidekaupunki. Taiteeseen panostetaan, kun rahareikiä kyllä muuallakin olisi.

Tämä teksti oli siinä määrin provosoiva ja sisälsi suoranaisia virheitä, että laadin vastauksen, joka julkaistiin 8.5.2006:

”Alaristeelle” tuleva Valometsä on Kankaanpäässä ensimmäinen taideteos, johon on osoitettu suoraan määräraha kaupungin budjetissa. Kaupungin runsas julkinen taide on tulosta taidekoulun, kaupungin ja taideyhdistyksen monipuolisesta projektitoiminnasta, runsaasta vapaaehtoistyöstä sekä eri yhteisöjen, yhdistysten ja yksityisten tahojen eikä vähiten taiteilijoiden panostuksista.

Nimimerkki *J:pää&kumpp* sai lukuisia kannustavia kommentteja, yleensä nimimerkin suojissa esitettyjä, paikallislehden Puhelin pirahti -palstalla tai tekstiviestillä 160 merkkiä -palstalla.

*Taiteeseen paasataan liikaa rahaa. Kankaanpäässä olisi useita ihan tolkuttomassa kunnossa olevia katuja kuten Vuohiniityntie. Teiden kunnostus pitää saada etusijalle. Jos rahaa vielä jää niin sitten voidaan harkita taidetta, joka alkaa olla kaupungille jo pyhä lehmä. Kyllä pulliaisen oikeustajua koetellaan.*⁴⁸

⁴⁶ Teoksen lopulliset kustannukset jäivät 80 000 euroon.

⁴⁷ Kankaanpään liittymäksi kutsutaan Valtatien 23 ja Kantatien 44 liittymää. Laaksossa sijaitsevana sitä on kutsuttu Alaristeykseksi, joka kankaanpääläisellä murteella ilmaistuna on *Alaristee*.

⁴⁸ Kankaanpään Seutu 1.5.2006. Puhelin pirahti. Asioita seurannut.

Hyvä, että joku puuttuu kaupungin tuhlailuun. 10 pistettä j:ppää& kumppaneille.⁴⁹

Alaristeelle tulotasoomme sopivat putket ja valot autohajottamolta ja aurinkopaneeleista sähkö, sponsorioksi joku mahtimies.⁵⁰

Nimimerkki *J:ppää&kumpp.* ei ollut tyytyväinen laatimaani vastineeseen, vaan moitti sitä kauniiksi myyntipuheeksi ja epäili, mahtavatko kaupungin virkamiehet olla lainkaan tietoisia siitä, miten hinnat muodostuvat vaatien "Lisää täsmennystä" Kankaanpään Seudussa 18.5.2006 ja kirjoittaen mm.:

Kankaanpään kaupunki on jo nykyisellään kaunis, tuskin pari kallista taideteosta sitä muuttaa suuntaan tai toiseen. Vai onko niitä tulossa lisää? Taidekehään saatava 35 prosenttia EU-avustus on ihan hyvä asia. Pitää vain muistaa, ettei EU-raha ole taikurin hatusta saatua. Kyllä joka sentti on Brysselissä poikennutta omaa rahaa.

Samoilla linjoilla oli samassa lehdessä omalla nimellään kirjoittanut Matti Orrela:

Kun virkamies puolustaa omaa hankintaesitystään, niin hyvin yleinen perustelu on: Siihen saadaan EU-tukea tai vastaavaa. Hankintahan on melkein ilmainen. (...) Taidekehän kustannuksista siis kankaanpääläiset maksavat 65 prosenttia. Olenko väärässä? (Kankaanpään Seutu 18.5.2006.)

Keskustelun jatkuessa kantaa ottivat myös kuvataidealan koulutusjohtaja Liisa Juhantalo ja kaupunginjohtaja Paavo Karttunen. Edellinen vertaili tilastoja ja muistutti taiteen ja kulttuurin merkityksestä ihmisten terveydelle ja hyvinvoinnille (Kankaanpään Seutu 18.5.2006). Jälkimmäinen täsmensi taideteosten hintatietoja (Kankaanpään Seutu 25.5.2006) ja sai kiitokseksi keskustelun käynnistäjiltä viestin "Hienoa Karttunen!" (Kankaanpään Seutu 29.5.2006).

Tekstiviestit ovat helppo tapa ilmaista mielipiteensä. Seuraavassa esitän vielä eräitä peruspalvelut kuntoon -diskurssiin lukemiani toimintoja Kankaanpään Seudun 160 merkkiä -palstalta:

Kankaanpäässä ei olisi mitään ihmeteltävää, ellei olisi älyä⁵¹, golfia, taidetta ja hometta!!! (29.5.2006. Ällitälli.)

Ihmettelen kaupunginjohtajan kieltä, kun "yritti" selittää taiteen kustannuksia. Olisiko jo aika tajuta, että kansa ei kestä enää ruostunutta "taidetta"? (29.5.2006. Verollinen.)

Jopa alkoi kaunistamisprojekti. Muuttaa keskustan ilmettä. Saadaanko kaadettujen puiden tilalle niitä piiskataimia. (18.5.2006. Kaunista.)

18.5. Seudus oli kirjoitus taiteen puolesta. Puhuttiin 4 %:n menoista kaupungin menoista. Aika suuri turhuuteen. Mun selkävaivaan ei ole apua. (25.5.2006. Jope.)

Tehkää Kankaanpään keskusta Eiffeltorni ja sen huipulle Kankaanpää, maailman napa. Kyllä kansa rahaa toisi, koko maailma sen nähdä haluaisi. Näkisivät kauniit järvimaisemat ym. (25.5.2006. Iloksi kaikille.)

Laitetaan kaikki kyläkoulut nurin. Saadaanpa lisää taidetta ja pari uutta reikää vaikka golfkentälle. Kynnytyistä kaduista viis. (5.6.2006. Kirppu.)

Lapset viettävät päivänsä homeisissa kouluissa ja kaupunki käyttää rahansa taideteoksiin ja järjestömiin torisuunnitelmiin! (31.8.2006. Äiti)

49 Kankaanpään Seutu 1.5.2006. 160 merkkiä. JK.

50 Kankaanpään Seutu 8.5.2006. 160 merkkiä. Suhteellisesti.

51 Tällä viitataan Reima Oy:n, Tampereen teknillisen yliopiston ja Kankaanpään kaupungin yhteiseen "älyvaateprojektiin" eli Clothing+ tai Puettavan teknologian -projektiin.

Joskus, vaikka varsin harvoin, saatetaan kriittistäkin kirjoittelua höystää huumorilla. Tätä tyyliä edustaa vaikkapa Erkki Pentikäisen yleisönosastokirjoitus ”Katset Myllymäelle” Kankaanpään Seudussa 12.6.2006, josta ote tässä:

Kankaanpäässä on tällä hetkellä yli kahdeksankymmentä⁵² pysyvää taideteosta ja rahaa niiden lisäämiseen tuntuu riittävän rajattomasti. Samaan aikaan Myllymäen katujen kunto heikkenee niin, ettemme enää kohta pääse autolla katsomaan näitä teoksia. (...) Yksi ratkaisu voisi olla, että Myllymäkeen toteutetaan taiteelliset kadut, jolloin määrärahojen löytyminen hankkeeseen voisi olla helpompaa.

Kankaanpään Seudun Puhelin pirahti -palstalla 13.7.2006 ehdotti taiteeseen kyllästynyt soittaja puolestaan ratkaisua Leppäsen talon purkamisen jälkeen syntyvälle tyhjälle tontille: ”Tehdään Kankaanpäähän oma Pääsiäissaari ja kootaan Leppäsen tontille kaikki kaupungin taidehöketykset ja kivikaset ihmisten ihmeteltäväksi. Kaikki taide löytyy silloin helposti yhdestä osoitteesta.”

Ristiriitadiskurssi

Toisena imagotyötä ainakin hidastavana diskurssina koen ristiriitadiskurssiksi nimeämäni kiistelystä hallinnossa, politiikassa ja eri professioiden välillä. Tälle diskurssille on tunnusomaista:

- *Ristiriidat hallinnon, asioiden hoidon suhteen*
- *Poliittiset erimielisyydet*
- *Professioiden väliset jännitteet*
- *Taiteilijat/ kunnon ihmiset -asenteet*
- *Hiljaisuus*

Hallinnollista ristivetoa, ”rasismia”, henkilöitymistä

Aineistoni parissa tunsin toisaalta lomaannusta ja toisaalta huojennusta sen asian edessä, että ristiriidat ovat aina kuuluneet innostavienkin asioiden hoitamisen arkipäivään. Niiltä eivät säästyneet taidekoulun perustajat eivätkä ne näytä päättymisen merkkejä. Tämänkin kappaleen haluan aloittaa siis viittamalla alku aikojen vaikeuksiin. Kuvanveistäjä Kauko Räike, toinen koulun perustajista, luopui jo vuonna 1972 koulun vetovastuusta jättäen sen Juhani Tarnalle. Taidekoululla oli tukijansa, mutta ne olivat harvassa. Koulu kamppaili taloudellisten, tila- ym. ongelmien kanssa, mikä häiritsi taiteilijan omaa luomis-työtä. Haastattelussani Räike kuvasi asiaa:

Kato kun tää meni siihen pisteeseen, että mua rupes oksennuttan tämä ja mä aattelin, että nyt se on sitte kerrasta poikki ja jätin Jussille (Tarna) sen homman⁵³, mitä, nuori mies. (...) Se viimeinen pisara oli se, että kun katos kun joku asia rupee hiukan noin niinku asettuun raiteilleen ja sit sinne tulee niitä byrokraatteja, jotka muodostaa semmosia, mä on sanonu niitä sotamiesneuvostoiks, ja ne rupee sit oleen niin viisaita, paljon viisaampia kuin - Mooses.

Sitten se oli viimeinen naula se, kun mulla oli jo Kalle Räikkeen⁵⁴ piirustukset siihen kumikorjaamon jatkoks taidekoululle (...) Niin mä ehdotin että – mä tiesin, että kunnalla ei oo rahoja – et mä rakennan sen, että kun vaan taideyhdistys vuokraa sitte ne tilat taidekoululle; mä pystyn hoitaan sen pääoman. (Kauko Räikkeen haastattelu 16.4.2004.)

52 Virheellinen tieto, niitä oli jo tuolloin yli sata.

53 Kauko Räike muutti perheineen Raumalle ”maanpakoon” v. 1972, mistä palasi vasta 25 vuoden kuluttua Kankaanpäähän eläkepäiviä viettämään. Kauko Räike kuoli v.2005.

54 Arkkitehti Kalle Räike oli Kauko Räikkeen veli.

Kun koulun hallinto ei suostunut Räikkeen ehdotuksiin, hän veti omat johtopäätöksensä: "Ja sit mä ajattelin, ett mä en rupee teiän kanssanne hölmöileen kauempaa ja mä lähdin."

Taidekoulun ja lukion rakennushankkeiden kilpaillessa keskenään 1990-luvun alussa saatiin Kankaanpäässä kokea melkoinen julkinen keskustelu, josta ei sävyjä puuttunut. Asiallisuus unohtui, arvostelussa menttiin henkilökohtaisuuksiin ja jopa "rasistisia" äänenpainoja kuultiin. Taiteilijoita ja taideopiskelijoita mustamaalattiin, päättäjiä kykyjä epäiltiin ja viranhaltijoita syytettiin puolueellisuudesta asioiden valmistelussa. Julkista keskustelua käytiin nimimerkkien suojassa, mutta myös lukion opettajakunnan edustajat, poliitikot, jopa kirkkoherra⁵⁵ ottivat asiaan kantaa. Myös itse jouduin lehtien palstoilla vastaamaan virheellisiin väitteisiin parikin kertaa.

Yleisönosastokirjoitusten pohjanoteeraus oli Kankaanpään Seudussa 18.2.1992 julkaistu teksti otsikolla "Eräiden asioiden tärkeysjärjestys", josta seuraava sitaatti:

Musta sinne tänne hapsottava tukka. Mustat vaatteet, maihinnousukengät. Hiukan kumara ryhti. Siinä on varsin karkea kuvaus erästä taidekoululaistyyppistä. Ehkä tällainen epäsovinnainen ulkokuori ei kätke sisäänsä anarkistista luonnetta, vaikka niin voisi joskus luullakin. Ehkä taidekoulustakin löytyy vastuuntuntoisia nuoria, jotka ajattelevat maansa ja kansansa parasta. Mutta jos asetetaan vastakkain lukiolainen ja taidekoululainen, niin kumpi on tulevaisuudessa maallemme hyödyllisempi?

Usein vedottiin myös siihen, että vastakkain ovat "meidän omat lapset", kankaanpäälaiset lukiolaiset ja "naapurin kakarat" eli ympäri Suomea tulevat taidekoulun opiskelijat. Maakunnallisessa Satakunnan Työ-lehdessä otsikoitiin 14.2.1992 "Taidekoulu etusijalle Kankaanpäässä. Valtionavustus ratkaisee rakentamisympäristönsä." ja haastateltiin valtuutettu Mikko Hietapakkaa:

Lukiolaisista on suurin osa kankaanpääläisiä, taidekoululaiset ovat ympäri Suomea, tosin oppilaiden kotikunnat maksavat käyttökulut. On kohtuutonta, että omat lapset ovat ala-arvoisissa tiloissa ja muille tehdään uudenaikainen koulu, Hietapakka ihmettelee.

Samasta teemasta kirjoitti nimimerkki Erkki Kankaanpään Seudussa 16.10.1992 "Vielä kerran pojat ja tytöt".

Lukio palvelee satoja Kankaanpään veronmaksajien lapsia, joista pitäisi tulla tulevia veronmaksajia, työntekijöitä, virkamiehiä, ehkä ministereitä. Eikö ole ensiarvoisen tärkeää, että kaupunki hankkii heille hyvät opiskelutilat? Entäs nämä taidekoululaiset? He tulevat ympäri Suomea, jotka tuskin koskaan maksavat veroja, ei ainakaan Kankaanpäähän. Paremminkin he valmistuttuaan karkkyvät valtion taideapurahoja.

Asioiden hoitamista hallinnossa kritisoitiin jatkuvasti. Milloin tehtiin liikaa työtä, milloin viivyteltiin tahallisesti, milloin vääristeltiin valtionapuviranomaisilta saatuja tietoja tai tehtiin tarkoitushakuisia selvityksiä. Esimerkeistä käyvät seuraavat kirjoitukset:

Eräänä sokeuttavana piirteenä näen sen mahtavan innostuksen ja toimeliaisuuden, jolla taidekoulun kannattajat jatkuvasti pitävät asiaansa esillä. Ryöppymäisesti esitellään uusia malleja ja kutsutaan puolestapuhujia ympäri valtakuntaa. En voi välttyä siltä ajatukselta, että "huonon" asian läpimenon edellytys on suuri meteli. Tämä myös näyttää toimivan. (Kankaanpään Seutu 13.11.1992. Yleisön osasto: Koulurakentamisen vaihtoehto. Paavo Kamppi, lehtori, lukio)

⁵⁵ Kankaanpään Seutu 4.2.1992. Yleisön osasto: Pois tieltä lukio - taidekoulu tulee. Keijo Rainerma, kolmen lukiolaisen isä.

Taidekoulupiirileikissä silmäni aukesi siinä vaiheessa, kun taidekoulun uudisrakennustyöryhmän jäseniltä kysyttiin heidän tutkittuaan ja hylätttyään kaikki tyhjät teollisuushallit sopimattomina taidekoulun käyttöön, että miksei mikään halli kelvannut. Silloin eräs jäsenistä vastasi, että silloinhan me ei olisi saatu uutta taidekoulua. Alusta asti ajettiin siis monumenttia. Ei haluttukaan säästää. (Kankaanpään Seutu 13.11.1992. Yleisön osasto: Raha ei riitä uuteen taidekouluun. Anssi Joutsenlahti.)

Oma mittani tuli täyteen ja kirjoitin Kankaanpään Seutuun 15.12.1992 otsikolla *Yhteistyöllä eteenpäin*. Habermasilaiseen konseksukseen uskoen korostin, että "Työtä on edelleenkin tehtävä yhdessä. Keskinäinen syyttely ei asioita edistä." Minua oli myös syytetty liian innokkaaksi taidekoulun asian ajajaksi. Sitäkin kommentoin enkä voinut myöskään olla puuttumatta "rasistisiin" puheisiin:

Syytös asioiden häkellyttävän ripeästä eteenpäinviemisestä asettuu todella outoon valoon, kun vuosi sitten kaupunginvaltuuston yksimielisellä budjettipäätöksellä varattiin taidekoulun suunnitteluun aloitusmääräraha ja tavoitteeksi asetettiin toteuttamisohjelman ja luonnosten saattaminen valtion viranomaisten hyväksyttäväksi tämän vuoden loppuun mennessä. Harvoin kuulee virkamiehiä syytettävän liiallisesta työnteosta, mutta nyt sellainenkin ihme on tapahtunut. Taidekoulusta puhuttaessa tunnutaan koko ajan unohtavan, että kyseessä on vakavasti otettava ammatillinen oppilaitos, siis esim. ammattikouluun tai kauppaoppilaitokseen rinnastettava opinahjo, joiden saamisesta ja nykyään säilymisestä kunnat yleensä kilpailevat. Jos muunlaisesta oppilaitoksesta olisikin nyt kyse, keskustelu tuskin olisi täälläkään saanut 'rasistisia' piirteitä.

Julkisen, hallinnollisen viran hoitamisen sisäänrakennettu etuoikeus on olla kritiikin kohteena. Virkaura-ni aikana yllä kuvattu keskustelu oli yksi vaikeimpia, mutta ei suinkaan ole jäänyt ainoaksi. Sitäkin iloa, minkä koin kaupungin saadessa vuoden 2000 SAFA -palkinnon, pystyttiin himmentämään heti seuraavassa Kankaanpään Seudun numerossa 16.11.2000 peräti kahdessa viestissä yleisöltä. .. Nimimerkki *Teinpäs mä tästä hyvän* kirjoitti Arkkitehtuuripalkinnosta:

Ei liene mitään ihmeellistä siinä, että Kankaanpään kaupunki sai arkkitehtiliiton Safa-palkinnon. Ovathan arkkitehtiliiton lukuisat jäsenet suunnitelleet vuosikaudet Kankaanpään rakentamista, silloin, kun kaupungin omat suunnittelijat ovat olleet jakamassa "suunnittelupalkintoja". Itselleen arkkitehtiliiton jäsenet ovat tunnustuksensa antaneet. Päättäjät ovat taas olleet virkamiesten kuljetettavana.

Ja samassa lehdessä *Puhelin pirahti* -palstalla kommentti "Kallis palkinto":

*Ärtynyt veronmaksaja moitiskeli Kankaanpään kaupungin arkkitehtisuunnittelua ylimitoitetuksi ja kalliiksi.
- Safa-palkinto on tullut maksamaan veronmaksajille maltaita. Ihmeellistä toimintaa, että arkkitehtipalvelut ostetaan pääosin muualta, vaikka meillä on palkattuna oma arkkitehti, ihmetteli soittaja.*

Ydinkeskustaprojektin aikaista ristiriitadiskurssia en tässä kohdassa katso tarpeelliseksi käsitelläkään vaan sen suhteen luotan yllä olevan perusteella lukijan mielikuvitukseen. Projekteistamme tehtyä TV1:n kulttuuridokumenttia arvioineella Tarja Nurmella lienee ollut asiasta omat aavistuksensa. Hänen odotuksensa ohjelman suhteen olivat korkealla arvostetun taidekriitikon, Marja-Terttu Kivirinnan etukäteisarvion perusteella (Helsingin Sanomat 6.3.2003), mutta Nurmi pettyi ja olisi kaivannut ohjelmalta kriittisempää otetta:

Hieman ohjelman puolivälin jälkeen oli pakko todeta, että sanomalehden kertomus ei vastannut ohjelman todellisuutta: arkkitehdit eivät tohtineet tai saaneet sanoa, miten vaikeaa ja monenlaista taitoa ja sinnikkyyttä vaativaa uusien asioiden läpivienti on, ja miten outoja intohimoja ja intressejä

erilaiset prosessit saattavat kätkeä taakseen. Ja minkälaista vastustusta monet asiat herättävät ja miten hienoja ideoita ja ihmisiäkin osataan jyrätä näkymättömiin – ainakin jos heidän katsotaan olevan tärkeämpien asioiden ja ilmiöiden tiellä. (Arkkitehtiutiset 4/2003. Kaupungeista ja kulttuurista. Tarja Nurmi.)

Dokumentti ei Nurmen mukaan lainkaan eritellyt niitä voimia, jotka pienissä kaupungeissa yleensä ja näissä kaupungeissa erityisesti jylläävät ja ovat niiden historiaan ja nykyisyyteen vaikuttamassa. ”Päähenkilötkin – kaikki kiitos heille! – olivat kohteliaasti vähän kuin toistensa luona kylässä, pikkuporvarillisella visiitillä ja vastavisiitillä.” Nurmi olisi toivonut jotain ulkopuolista näkökulmaa, soraääntä tai analyysejä tähän kahden kaupungin matkailumainokseen, sillä” eiväthän kaupungin johdon ja poliitikkojen alaisuudessa työskentelevät virka-arkkitehdit paljon uskalla asioista edes sanoa. Olisi ollut aidosti kiinnostavaakin kuulla, millaisten ponnistusten jaittelöiden takana mm. Kankaanpään taideprojektit ja arkkitehtuuriin panostamiset ovat olleet...” (Arkkitehtiutiset 4/2003. Kaupungeista ja kulttuurista. Tarja Nurmi.)

Poliittista puhetta

Kulttuuriset pyrkimykset asetetaan politiikassa vastakkain kovien taloudellisten arvojen kanssa ja useimmiten toissijaiseen asemaan verrattuna kunnallistalouden kovaan ytimeen: sosiaali- ja terveydenhoitoon tai koulutukseen. Kulttuurin taloudellisiin, työllisyys- ja imago vaikutuksiin tai vaikkapa hyvinvointia edistäviin vaikutuksiin ei vielä uskota. Pienten kaupunkien kiristyvän talouden ilmapiirissä on varsin ymmärrettävää, jos päättäjien mieleen ei tule ensimmäiseksi korostaa kaupunkiympäristön tai kulttuurin, puhumattakaan taiteen merkitystä. Kankaanpää antaa kuitenkin taideilmeensä perusteella ulospäin varsin kulttuurimyönteisen kuvan. Missä määrin kulttuuri tai taide meillä sitten kuuluu poliittiseen puheeseen?

Sidosryhmäkyselyssäni vuonna 2003 käytin hyväkseni tilaisuutta vaikuttaa eli visioin myös tulevaisuutta ja kysyin sitten suhtautumisesta erilaisiin kehittämisajatuksiin. Kysymys nro 14 kuului:

Miten Kankaanpään kaupungin taidepolitiikkaa tulisi mielestäsi kehittää?

- *Laatia kulttuuri- ja taidepoliittinen ohjelma*
- *Lisätä kaupunginmuseon taideosaston voimavaroja*
- *Perustaa taidemuseo asiantuntevine resursseineen*
- *Rakentaa taideimagoa vahvistava uudisrakennus*
- *Sijoittaa oleviin tiloihin (esim. meijeriin, Venetmäkeen)*
- *Kaupungin ei tarvitse tehdä yhtään mitään*
- *Myydä julkiset teokset eniten tarjoavalle*

Useissa laajaan kyselyyn (vrt. liite 1) saamissani vastauksissa oli paljon samanmielisyyttä, mutta tämän kysymyksen kohdalla yksimielisyyys loppui. Kun kyse on tulevaisuudesta ja resursoinnista, suhteutetaan vastaukset luonnollisesti muihin kunnallisiin hankkeisiin ja kiristyneeseen taloudelliseen tilanteeseen. Radikaaleimmin muiden ryhmien vastauksista erosivat juuri luottamushenkilöiden vastaukset. Siinä ryhmässä suhtauduttiin varauksella jopa taide- ja kulttuuripoliittisen ohjelman laatimiseen. Taidemuseon uudisrakennus ei saanut kannatusta ollenkaan ja tästä ryhmästä löytyivät myös ainoat *samaa mieltä* -vastaukset kehittämisvastaisiin väitteisiin: ”kaupungin ei tarvitse tehdä yhtään mitään” tai ”myydään taideteokset eniten tarjoavalle”. (Anttila 2005a, 106.)

Vaaliteemoiksi eivät kulttuuri-, kaupunkikuva- tai ympäristökysymykset ole Kankaanpäässä, kuten eivät kyllä yleensä muuallakaan, juuri yltäneet. Kunnallisvaaleissa vuonna 2000 Sosialidemokraattinen vaalipäivälehti Kankaanpään Aikamerkki otti etusivun teemakseen *Näitä meillä on jo* tarkoittaen kaupunkitaidetta (kuva 175). Vastakkain asettelu syntyi, vaikka lehden päätoimittaja Katri Kujanpää lehdessä

perustelikin aihevalintaa: ”Etusivun kuvitus kuvastaa sosialidemokraattien tuntemuksia näin kunnallisvaalien alla. Kaupunkikuvamme, keskustan yleisilme on muuttunut huomasti positiiviseen suuntaan muutaman vuoden aikana. Me pidämme sitä erittäin tärkeänä, mutta nyt on kaupungin sisällön aika.” Muutoksesta oltiin siis tavallaan ylpeitä, mutta kirjoituksessa povattiin vaikeita aikoja ja raskaita päätöksiä. ”Mihin vähät rahamme kohdennamme? Kaikki kunnia patsaille, mutta eivät ne luo työpaikkoja.” Teema oli ymmärrettävä ja vaalien alla herkullisen populistinen.

Vuoden 2004 kunnallisvaalien alla Satakunnan Kansan toimittaja Miika Kaukinen analysoi Kankaanpäässä kunnallisvaalien alla ilmestyneitä neljää vaalilehteä otosikolla ”Taloko Kankaanpään Suuntana?” Vasemmistoliiton *Kankaanpään Suunta*-lehdessä oli kansikuvassa esillä korkeatasoista kerrostalorakentamista, mm. veteraanitalo. Keskustan vaalilehden kansikuvassa oli järvinäkymien ohella virastokeskus taideteoksineen ja kaupungintalo, siis arkkitehtuuria ja taidetta, mikä itseäni ilahdutti kyllä. Vaaliteemoista kuvat eivät kertoneet, olivatpa ”vain kuvitusta”, mutta tämänkin arkkitehtuurin näkyvyyden asetti toimittaja kyseenalaiseksi: ”Lähes kaikkia lehtiä vaivaava pönöttävän talon syndrooma hyppää silmille heti kannesta. Lukijan mielenkiinto voidaan todella tappaa talon kuvalla, joka ei liiku, ei puhu, eikä puhuttele.” (Satakunnan Kansa 21.10.2004.) Mistä tämä kertoo, kannattasi miettiä?

Poliitikon puheenvuoron annan tässä ympäristölautakunnan puheenjohtaja Katri Kujanpäälle, jota ohjaaja Ritva Heikkinen haastatteli vuonna 2002 TV 1:n kulttuuridokumenttia tehdessään. Haastattelutilanne on luonnollisesti vaikuttanut vastausten muotoiluun, mutta poliittisen puheen äänenpainot niistä kuitenkin heijastuvat. Kysymykseen siitä, onko Kankaanpään kaupunkikuvassa riittävästi kulttuuria, Kujanpää vastasi:

Tietysti kulttuuri herättää varmaan niin kun tämä taidekulttuuri intohimoja puoleen ja toiseen. Että saattaa olla, että joidenkin mielestä sitä on ehkä jo liikaakin mutta joidenkin mielestä liian vähän. Mutta itse henkilökohtaisesti koen, että tässä rakkaassa kotikaupungissani kaikki on kyllä sen suhteen ihan balanssissa, että yllättävän vireä kulttuuritarjonta, jos ajatellaan kuitenkin kaupungin kokoo.

Kysymys: Entä jos ajattelet kaupungin päättäjänä tätä asiaa, ovatko ne tosiaan balanssissa, että on arvosteltu myöskin sitä, että se täällä tavallaan hallitsee, et muihin asioihin pitäisi fokusoida enemmän.

Vastaus: Se on ihan tosi tietysti näin, että kun ajatellaan meidänkin kaupungin niin kuin monen muunkin kaupungin ja kunnan taloudellista tilaa, niin priorisointia tietysti vaatii siinä, että mihinkä satsataan. Mutta ei kaupunki pelkästään elä täysin silläkään, että satsataan vain johonkin tiettyihin peruspalveluihin, jotka on aivan tietysti ensisijaisen tärkeitä. Mutta jollakin tavalla pitää pyrkiä kyllä huolehtimaan, että on jotain muutakin. (...) Että henkilökohtaisesti koen, että nyt kun näihin kaikkiin patsaisiin tuolla Taidekehällä sun muualla on tottunut, niin hyvä, mutta silloin kun ne siihen alko ilmestyä, niin silloin kävi mielessä, että eikö sillä rahalla olis voitu tehdä jotain muutakin.

Kysymys: Onko se mielestäsi tärkeä Kankaanpään imagoille, nyt tällä hetkellä?

Vastaus: Kyllä ja mä uskon, että siinä on ehkä ollut silloin tän meidän kehittämisprojektin tiimoilta klassista muutosvastarintaa, että kun tuodaan tänne Pohjois-Satakunnan sydämeen jotain joka ei ehkä ole niin helposti heti sisäistettävissä, niin nyt ainakin näyttää siltä, että ne silloiset satsaukset ovat hyvin paikallansa, että... Mutta nyt taas, jos uudelleen ajatellaan sitä, niin olisiko tällä hetkellä

Kuva 175. Kankaanpään Aikamerkki. Sosialidemokraattisen vaalipäivälehden kansi lokakuussa 2000.

meillä varaa isoihin semmoisiin projekteihin, niin saattaa olla, että kun valtuusto budjettia pui, niin vielä enemmän katotaan sitä, että eihän minkään voi voida ajatella, että on tavallaan pois peruspalveluista.

Kokemukseni mukaan taide on Kankaanpään kunnallispolitiikassa ollut aihe, josta on pikemminkin vaiettu, vaikka juuri sillä alueella paikkakunta on saanut myönteistä julkisuutta viime vuosina. Poliitikkojen puheeseen sana taide⁵⁶ ei ole juurikaan kotiutunut, vaikkakin se vuoden 2005 strategiatyössä nousi esiin kaupungin vetovoimatekijänä. Kulttuuriin ja taiteeseen panostaminen on luonteeltaan siinä määrin proaktiivista, riskejä ottavaa toimintaa, että se on poliittiselle toiminnalle vielä varsin vierasta.

Taiteilijahaastatteluissa poliitikkoja kuitenkin ymmärrettiin. Pertti Mäkisen sanoin: ”Poliitikot, jotka näitä asioita päättelee, siin on se ikävä juttu, että ne on niinku taloudellisessa vastuussa aina kaikista asioista useimmiten. Siinä tulee tämmönen kytkentä juuri rahaan ja kaikkeen tekemiseen ja kuten tiedämme niitä rahanreikiä on nykyään niin paljon, on työttömyyttä ja kaikkea muuta, siis tärkeitä asioita ilman muuta.” Samaan hengenvetoon Mäkinen kuitenkin muistuttaa, että ”kun nämä samat päättäjät lähtee täältä Kankaanpäästä ja menevät johonkin maailman kaupunkiin, niin ne viedään heti johonkin hienolle piazzalle ja kattomaan jotakin veistosta ja taidemuseoon ja siis kulttuuripaikkoihinhan ne viedään”. (Pertti Mäkisen haastattelu 29.4.2004.)

”Hajuvesi ja lihapullat”

Haastatellessani professori Kauko Räikettä hän kertoi pitkän tarinan Voionmaa –muistomerkin suunnittelusta Tampereen yliopiston, silloisen Yhteiskunnallisen korkeakoulun, päärakennuksen eteen ja arkkitehti Toivo Korhosen määräyksistä teoksen suunnan ym. suhteen. ”Ei mutta kun ne puuttuu arkkitehditkin taiteilijan hommiin, se on ihan kamalaa. Sill oli mennä vähän jauhota päähän sille Korhoselle!” Kun arkkitehdin kanssa sopu oli sitten syntynyt, tuli teoksen myöhemmistä vaiheista esiin mm seuraavaa: ”Tampereella se Voionmaan (...) ensinnäkin ne on tuonu siihen jotakin kukkasia, semmosia purkkeja, ne on ihan kamalia, mut sitte semmonen istumapenkki just siihen kaikkein herkemälle kohdalle. Miksei sitä penkkiä panna vähän kauemmaks jonnekin, näkis siit vaik sen monumentin... *Sehän on niinku hajuvesi ja lihapullat.*” Kysymykseeni, mistä tämä kertoo mielestäsi, Räike vastasi nauraen: ”Se kertoo siitä, et joka mies on hyvä mies.” (Kauko Räikkeen haastattelu 16.4.2004.)

Olen Kankaanpään taideprojektien yhteydessä joutunut pohtimaan paljon teosten sijoittumista ja asemaa kaupunkiympäristössä sekä niiden suhdetta kaupunkiympäristön muihin visuaalisiin elementteihin. Kukin ammattikunta on oikeutettu laittamaan kaupunkiympäristöön omia kulttuurisia merkkejään: tarvitaan liikennemerkkejä, valaisimia, roskalaatikoita, penkkejä, mainoksia, infotauluja jne. Lumet on aurattava ja huollon on pelattava, joten eri intressien törmäyskohtia riittää. Olen tulkinnut kyseessä olevan eräänlaisen valtataistelun kaupunkitilassa; kuka saa viimeisen siirron suunnittelupelissä (vrt. Anttila 2005a, 99–104).

Ympäristökuvaan liittyy kaiken kaikkiaan erilaisia symbolisia merkityksiä, arvoja ja eri intressitahojen pyrkimyksiä. Pentti Tuovisen mukaan ympäristökuvaan vaaliminen ei ole yhteiskunnallisesti neutraalia toimintaa, vaan nimenomaan yhteiskunnallista kamppailua. Ympäristökuva kauneus on arvioitava julkisessa keskustelussa ja kaikki yhteisön jäsenet voivat vaatia itselleen kauneuden määrittelijän asemaa. ”Makuasioista kannattaa kiistellä. Ne ovat sosiaalisesti tärkeitä asioita. Maku liittyy kamppailuun kunkin toimijan arvostetusta asemasta yhteiskunnassa ja ryhmien keskinäiseen valtataisteluun.” Tässä kukaan ei voi astua tilanteensa ulkopuolelle ja vapautua identiteetistään. Kamppailu hyvästä mausta on samalla taistelua vallasta. Tuovisen mukaan maun määrääjä on vallankäyttäjä. (Tuovinen 1995, 95–100.)

⁵⁶ Mieluummin käytetään edelleen sanontaa ”Kankaanpää, kaupunki luonnostaan” kuin puhutaan taidekaupungista.

Kuvat 176 ja 177. **Mindaukas Navakasin** eleetön teos *This Place* merkitsee paikan ja näyttää liikuntakeskuksen kallion todellisen luonteen. Pettymykseni oli valtava, kun pesäpallokentän aitaajat olivat pilanneet teoksen, tahattomasti tai tahallaan. Tilanteen korjaus antaa odottaa itseään.

Tuovisen johtopäätöksiä voi mielestäni soveltaa myös kaupunkiympäristön mikrotasolla, vaikkapa juuri kaupunkitaiteeseen suhteessa muuhun ympäristöönsä. Asioiden yhteensovittamisessa on kyse Kimmo Lapintien kuvaamasta interdisiplinäärisestä tilanteesta, usean asiantuntemusalan kohtaamisesta, jollaisia syntyy tyypillisesti monialaisissa hankkeissa.

Tällaisissa tilanteissa argumentaation vaatimustaso kasvaa huomattavasti. Taustaoletukset on usein purettava huolellisesti, ja asiantuntijan on kyettävä suhtautumaan reflektiivisesti ja itsekriittisesti myös omaan koulutus- ja kokemustaustaansa, samalla kun hänen on yritettävä tavoittaa toisten asiantuntijoiden poikkeavia lähtökohtia. Monialainen yhteistyö kaatuu usein perspektiiviharhaan eli siihen, että asiantuntijat pyrkivät palauttamaan ongelmat vain oman kriteeristönsä sisään, esimerkiksi ekonomi kannattavuuteen, insinööri tekniseen toteutettavuuteen, arkkitehti kaupunkikuvaan. (Lapintie 2001, 8.)

Kuva 178.
Penkin ja roska-
laatikon sijoitus
suhteessa
taideteokseen
ei ole paras
mahdollinen.
Teos taustalla
on Liisa Juhan-
talon Kivikukka.

Avainhenkilöiden haastatteluissa vuonna 2004 halusin kuulla sekä taiteilijoiden kokemuksista että teknisen keskuksen edustajien näkemyksistä kaupunkikuvan elementtien yhteensovittamisen problematiikkaan. Projektityöskentelyn yhteydessä eri ammattialojen särmiä oli hiottu, mutta kokemukseni mukaan ryhmätyöskentelyn päättymisen jälkeen oli palattu entisiin toimintatapoihin. Veistosten eteen alkoi ilmaantua esimerkiksi mainostauluja, aurasesteitä tai penkkejä. Haastattelujen anti oli valaiseva. Yllättäen ymmärtämystä löytyi puolin ja toisin.

Kuva 179.
Kulttuurikorttelin
opastaulu saattaa
täyttää käytän-
nöllisyyden mutta
ei tyylikkyyden
vaatimuksia.
Taustalla Anne
Alhon Portrait.

Oliko näissä taideteosten "loukkauksissa" siis kyseessä vallankäyttö vai oliko kysymys silkasta ymmärtämättömyydestä, "sfäärien" eroavaisuudesta Kuvanveistäjä Pertti Mäkisen vastasi kysymykseeni seuraavasti:

Siinä on kyse molemmista. Siinä on vallankäyttöä varmaan ja siinähan voi kostaa heti, jos ajatellaan niin joku toinen taho jossain kaupungissakin, jos ei tykkää jostain, taikka sulla on joku riita tai jotain muuta, niin siinä voi ikään kuin kostaa. Mutta on myös tahatonta ymmärtämättömyyttä siis semmosta, ettei ymmärretä, että se vaikuttaa jotain.

Siis että jos taideteos on tehty määrättynä, määrättyyn paikkaan määrättynä aikana ja se ympäristö on ollut silloin valmis ja jossain tilassa niin nyt jos sitä sen jälkeen ruvetaan voimakkaasti muuttaa esimerkiksi tuomalla siihen niitä hiekkalaatikoita ja ylimääräisiä kiviä... niin silloin sen suhde, tämän teoksen suhde siihen ympäristöönsä, sehän muuttuu oleellisesti. Koska se ympäristö muuttuu. Se on ihan toinen juttu. (Pertti Mäkisen haastattelu 29.4.2004.)

Tällaisia tapauksia Pertti Mäkinen kuten myös muut haastatellut taiteilijat pitivät erittäin tyypillisinä. Jokaisella oli näistä esimerkkejä kerrottavana. "Näinhän käy lähes jokaisen teoksen kohdalla", "näitähän on maailma täynnä" ja "ne on erittäin, erittäin tyypillisiä".

Rakennuspäällikkö Erkki Liimun mukaan yllä kuvatut ratkaisut ovat yleensä täysin käytännön sanele-mia ja tuskin muutoksen mahdolliset vaikutukset taideteokseen ovat edes käyneet mielessä. Liimu ko-rostikin kaupunkiympäristön luonnetta jatkuvasti muuttuvana ja nosti esiin oleellisen kysymyksen siitä, miten laaja reviiri taideteokselle sitten pitäisi varata. Toisaalta hän asetti vastuun taiteilijalle: "Kyllä tai-teilijankin täytyy sen verran olla arkinen yhteiskuntaa elävä ihminen, että tajuaa sen, että tää katu voi levitä, kun meistä tulee New Yorkki. Ja nää puut voi lahota ja kuolla, että siis ymmärräks ei tässäkään oo varmaan ollu pahaa tarkoitusta, vaan tarpeeseen." (Liimun haastattelu 23.6.2004.)

Otin haastattelun yhteydessä esiin joitakin konkreettisia esimerkkejä valokuvien avulla (kuvat 177–181) Kuvan 179 opastaulun sijoituksesta ja mallista keskusteltaessa Liimu osui ytimeen: "Se on kato, kun pe-likenttä on sama molemmille, tossakin opastaululle ja taideteokselle." Taulun ulkonäön perusteluksi Liimu totesi nauraen: "Tää on varmaan halvin mahdollinen" Liimun vastauksissa nousivatkin hyvin esiin tekniikka, talous, toimivuus ja muu välttämättömyys, mutta lopulta tuli esiin myös ymmärtämystä muil-le tavoitteille: "Ne täytyis jotenkin osata (...), että jos siellä joku taideteos on, niin silloin pitäis jälkeen-päin tulevan aina niinkun sitä kattoo, kyllä mä sen hyväksyn sen ajatuksen." Sain vielä vinkin asemakaa-vojen laadintaankin:

Ja tuli nyt vaan mieleeni, että eihän se mahdotonta ole, että johonkin vaikka kaavakarttaan, jos joku osaa laittaa, niin piirtää siihen rakennusoikeusalueen, mihin voidaan sijoittaa taideteoksia (naurahtaa), jolloin se säilyy siinä sitten se kohta vapaana. (Erkki Liimun haastattelu 23.6.2004.)

Mainostaulut halutaan ymmärrettävästi sijoittaa yhtä näkyville paikoille kuin taideteoksetkin. Kankaan-päässä niiden aiheuttamista ongelmista on kuitenkin päästy eroon, sillä kansainvälinen JC Decaux -yhtiö on keskittynyt mainostamaan suuremmilla paikkakunnilla. Mainostaulujakin varmasti joku jäi kaipaamaan, tulihan niistä vaikutelma hieman "suuremmasta citystä". Kuvissa 180–181 näkyvät, taideteosten eteen pystytetyt opastaulut on nyttemmin siis poistettu. Pienuudesta ja köyhyydestä voi siis olla jotain iloaikin.

Ainainen resurssipula saa kuitenkin aikaan ristiriitoja ja vaikeuksia aivan käytännön tasolla. Kaupungin-puutarhuri Ilpo Möttönen kuvaili, miten työmaalla toimitaan hektisesti ja on sovittettava yhteen työnte-kijöiden, urakoitsijoiden, mittamiesten ym. hommat: "Se on semmonen hullunmylly ja jos sä oot jossain muualla vielä sillä hetkellä, kun sun täytyis olla just siinä, niin ketuille meni, että karahti, kiville. Elikkä näissä täytyis olla aina se, että maltilla tehdään ja olla sitä aikaa, mutta sitä ei tahdo aina olla riittävästi."

Haastattelussa korostuivat vaatimukset teosten ja niiden ympäristöjen huollettavuudesta, aurauksen sujumisesta ja muista käytännön sanelemista seikoista. (Ilpo Möttösen haastattelu 24.6.2004.)

Maakunnallisen Lalli -lehden artikkelissa 30.4.2004 haastateltiin kaupunginpuutarhuri Ilpo Möttöstä. Kaupungin puistot ja yleiset alueet ovat kaunistuneet hänen yli kymmenvuotisen uransa aikana ja au-liisti hän on antanut apua myös yksityisten pihojen suunnitteluun. Asiantuntevan kaupunginpuutarhurin kädenjälki näkyy jatkuvasti kaunistuvana viherympäristönä. Hienovaraista viittausta yhteistyön jännitteisiin sisältyy Möttösen kommenttiin: "On selvää, että paikkakunnalla voimakkaasti toimiva kuvataidekoulu vaikuttaa myös meidän työhömmä, sanoo Möttönen ja uskoo sekä toivoo yhteistyön paranevan tulevaisuudessa." Kuitenkin Möttönen näkee ympäristössään paljon hyvää ja kertoo haastattelussa arvostaen monen hankkineen kuvataidekoulun taiteilijoilta esimerkiksi kivitaideteoksia pihoihinsa. Hänen mielestään kuitenkin "puutarhatontutkin ovat sallittuja, jos joku haluaa kertoa, että on tonttu."

Näkyvyys ärsyttää

Diskursseissa alkaa toistuvasti kuulua sen suuntaisia mielipiteitä, että taiteen liika näkyvyys ja esillä olo ärsyttää. Tämän ilmaisi Katri Kujanpää Ritva Heikkisen haastattelussa vuonna 2002 seuraavasti:

Mutta tietysti meillä voi olla kaupungissa se, että meillä on tämä kulttuuri niin näkyvillä. Kun kuljetaan taidekehää ja patsaita ja näin, niin ne on fyysisesti läsnä ihmisten silmissä, että se on niin kun koko ajan siinä, niin siinä on ehkä helpompi sanoa, että sitä on jo tarpeeksi ja täytyy tehdä jotain muutakin.

Kun taas sitten voi olla kaupunkia, jossa on sen tyyppistä kulttuuria, joka ei koskaan ns. tavalliselle kaduntallaajalle näy missään, niin silloin sitä ei välttämättä huomatakaan, että siihen menis jotain, vaikka satsaukset voi rahallisesti olla huomattavasti suurempiaakin.

Omissa kyselyissäni ja haastatteluissani kaivattiin reilumpia satsauksia taidekaupungin esiin tuomiseen ja markkinointiin. Tätä mieltä oli myös Liimu, mutta hän ilmaisi myös mitalin kääntöpuolen: "Silloin kun sä mainostat niin silloin sä korostat jotain asiaa ja silloin tulee taas aina vastustaviakin ajatuksia mukaan." (Erkki Liimun haastattelu 23.6.2004.)

Ärsyntyminen konkretisoituu kaupunkitilassa vandalismina. Teoksiin kohdistuvalta väkivallalta ei ole välttytty täälläkään. Anne Alhon *Portrait* on kaadettu useaan kertaan, vaikka teos on niin painava, että siihen tarvitaan Möttösen mukaan useampia henkilöitä. Linnanpuistossa sijaitsevaa Martina Klou-zovan *Aurinkopyörää* on jätetty siirrellä paikasta toiseen, ennen kuin se ankkuroitiin maahan.

Kuvat 180 ja 181.
Mainostaulut halutaan sijoittaa vähintään yhtä näkyville paikoille kuin taideteoksetkin.
Nämä mainokset on sittemmin poistettu, kun JC Decaux keskitti toimintaansa isompiin kaupunkieihin.

Kankaanpään Seutu otsikoi 3.8.2006 ”Naispatsas kaadettiin kumoon väkivalloin”. Kyseessä oli Galleria taide ja kehys Räikkälän eteen sijoitettu ja yrityksen hankkima teos, Ensio Härkösen *April*. Lehden mukaan ”naisveistos koki viime viikonloppuna kovia. Parimetrinen ruostumattomasta teräksestä tehty veistos oli väännetty väkisin kumoon ja veistoksen viereinen lamppu potkaistu irti.” Teos oli omistajan mukaan kokenut kolhuja jo aiemminkin, käsi oli katkaistu, lamput rikottu.

Ilahduttavasti ilkvallantekijöitä on myös alettu moitiskella lehtien palstoilla. Kankaan päät näyttelyn yhteydessä ”Teokset joutuivat myös ilkvallan kohteiksi, mm riippumatot oli revitty alas. Kaikki ei taida arvostaa.. Toimitukseen soittaneen mielestä moinen touhu on typerää ja lapsellista.” (Kankaanpään Seutu 11.7.2002.) Puhelin pirahti –palstalle soittanut henkilö oli huolestunut ympäristön turmelemisesta ja vandalismista ja kohdisti huomion myös taideteoksiin: ”Samaan sarjaan kuuluu se, että kaupungin keskustan hienoja taideteoksia peitetään kaiken maailman plakaateilla tai jopa varastetaan, kuten kävi Ensio Härkösen ’kolmipäätiselle sängylle.’” (Kankaanpään Seutu 20.8.2001.)

Henkinen lama -diskurssi

Kankaanpäässä on paljon hyviä osatekijöitä, mutta kokonaisuus ei ole osiensa summa, vaan vähemmän.⁵⁷

Aluekehityksen suunta ei voi olla vaikuttamatta paikkakunnan henkiseen ilmapiiriin. 1990-luvun alun laman vaikutus näkyi selvästi ydinkeskustaprojektin alkaessa vuonna 1995 tehdyissä kyselyissä. Myöhempien, vuosien 2001 ja 2003, kyselyiden valossa näytti siltä, että aktiivinen kehittämistoiminta olisi lisännyt uskoa tulevaisuuteen. Seutukunnan ja Kankaanpään väkiluku on kuitenkin jatkanut laskuaan⁵⁸ ja vaikuttaa siltä, että tällainen kehityssuunta on heijastusvaikutuksineen saamassa kumulatiivisia piirteitä. Ehkä tästä tai ehkä jostakin muusta syystä olen tunnistanut aineistossani henkisen lamaan viittavaa ja sitä ruokkivaa diskurssia, joka valitettavasti vaikuttaa imagotyötä hillitsevästi ja ilmenee seuraavanlaisten asioiden korostumisena:

- *Maalaiskaupunki, sisäänpäin lämpiävyys*
- *Työttömyys, väkiluvun lasku*
- *Muut negatiiviset kilpailukykytekijät*
- *Vaativattomuus, omien saavutusten vähättely*

Menemättä sen syvemmälle satakuntalaiseen kansanluonteeseen, on vain todettava, että silläkin lienee vaikutuksensa meneillään olevaan kehitykseen. On sanottu, että ”täällä eivät viihdy kuin kateus ja keuhkotauti”. Maakunnan pääkaupunki Pori ja kakkoskaupunki Rauma leikkivät kissaa ja hiirtä, kun pitäisi ponnistella maakunnan yhteiseksi hyväksi. Muu maakunta kokee, että Pori ajaa vain omaa etuaan. Maakunta onkin viimeisten vuosikymmenten aikana menettänyt reuna-alueitaan milloin Pirkanmaahan, milloin Varsinais-Suomeen tai Keski-Suomeen. Paras-hanke on saanut kunnat katsomaan yhteistyömahdollisuuksia maakuntien rajojen yli ja Satakunta on vaarassa kutistua entisestään. Myös Kankaanpää selvittää yhteistyökuvioitaan avoimesti eri suuntiin. Olipa suunta perinteinen Satakunta tai vaikkapa Pirkanmaa, tulee Pohjois-Satakunnan seutukunta olemaan jatkossakin periferiaa, ellei sitten jonkin ihmehen kautta oma tahtomme yllä yksittäiseksi tähdeksi Suomen aluekehityksen kartalla.

⁵⁷ Ote viranhaltijan vastauksesta sidosryhmäkyselyssä 2003.

⁵⁸ Kankaanpään väkiluku on pudonnut viimeisten kymmenen vuoden aikana noin 1000 asukkaalla ja on vuonna 2007 noin 12 500 asukasta. ”Vuoden 2004 tilastollisen vuosikirjan mukaan Kankaanpään ja sen naapureiden muodostaman kuusiokunnan alueella asui vuonna 1952 peräti 35 780 asukasta. Viimeinen tilastotieto tältä vuodelta ynnää saman alueen asukasmääräksi 23 850.” (Kankaanpään Seutu 20.5.2005. Seutu tyhjenee tasaista tahtia. Antero Karppinen.)

lhmeisiin on vaikea uskoa tänä päivänä. Niihin oli uskonsa menettänyt myös professori Kauko Räike⁵⁹, jota haastateltiin Satakunnan Kansaan 28.8.2003 hänen valmistautuessaan 80-vuotisiinäyttelynsä avajaisiin. ”Satakunnan suunnannäyttäjä” oli huolissaan ennen niin mahtavan Satakunnan henkisestä lamasta:

Radiossa herjataan jo tätä nykyä, että Parkano kuuluu Hämeeseen. Pitääkö vielä kuulla, että Parkanossa syntynyt vaimoni on kotoisin Hämeestä. Hän on vahvasti satakuntalainen.

Räike toteaa vakavana, että maakunnan vanhat rajat kulkivat ennen vanhaan nykyistä laveammalta. Eteläraja kulki Loimaalla, itäraja Tampereella ja Keuruulla. Miksi Länsi-Suomen läänille ei panna nimeksi Satakunnan lääni? Alue on vanhaa Satakuntaa. Kohta Satakuntaan kuuluu vain Pori ja Ruosniemi. (Satakunnan Kansa 28.8.2003. Mari Kolehmainen.)

Maalaiskaupunki

Ei maalaisuudessa sen enempää kuin pienuudessa pitäisi periaatteessa olla mitään vikaa kaupungin-kaan ominaisuutena. Pikkukaupungin ominaisuuksiahan kaivataan suurten kaupunkien uusiin lähiöihin: Helsingin Konalaan muodostetaan Lehtovuoren pikkukaupunkia ja Espoon Kaukalahden asuontomessualueetta markkinoitiin pikkukaupunkina jne. Kankaanpäässä pikkukaupungin identiteetti koetaan kyselyiden mukaan voimakkaana ja valtaosin myönteisenä arvona. Heikkenevään aluekehitykseen yhdistettynä pienuus tuo kuitenkin helposti mukanaan tiettyä alavireisyyttä, mistä kertovat myös saamani vastaukset. Aineistossani oli merkkejä lannistumisesta, enemmän kuin eteenpäin menosta. Vaikka omasta kaupungista listattiinkin pääosin positiivisia asioita, tulivat rauhallisuus, viihtyisyys ja luonnonläheisyys esiin huomattavasti useammin kuin vireyys tai edistysellisyys. (Vrt. luvut 4.5 ja 6.3.)

Richard Floridan mukaan elinympäristöt, jotka ovat avoimia uusille ihmisille, ajatuksille ja verkostoitumiselle, ovat luovia ekosysteemejä. Niissä epätavallisia ajatuksia ei tukahduteta vaan kehitellään uusiksi projekteiksi, yrityksiksi ja kasvuksi. Luovan ekosysteemin kehittäminen on orgaaninen prosessi ja Florida toteaa optimistisesti jokaisella paikkakunnalla olevan ainutkertaiset edellytyksensä yltää siihen. (Florida 2005, 26–29.) Toisaalta Florida itsekkin muistuttaa juuri pienen tiiviin yhteisön pysähtyneisyydestä, verrattuna suuren kaupungin elävyyteen. ”Pienessä yhteisössä menestyy todennäköisimmin tavallinen ihminen, joka ei ole mitenkään erikoinen tai epätavallisen lahjakas. Pieni yhteisö yleensä vain suvaitsee epätavallisuutta, mutta kaupunki antaa sille arvoa.” (Mt., 409.)

Suomalaisia pikkukaupunkeja tutkinut Teija Ojakoski (1998) ei näe pikkukaupunkien tulevaisuutta olenkaan synkeänä. Ojakoskikin kuitenkin painottaa: ”Jotta pienellä kaupungilla säilyisi tai sille syntyisi houkutusvoimaa ja ulospäin voimallinen identiteetti, on pienen kaupungin sisäisen identiteetin ja sosiaalisen elämän hengen oltava vahvat” (mt., 232). Ojakosken tutkimuskaupungeista Kankaanpää poikkesi monien ominaisuuksiensa suhteen eniten muista tutkituista kaupungeista⁶⁰. Kyselyyn vastanneiden enemmistön mielestä esimerkiksi ystävällisyys ei luonnehdi kaupungin ilmapiiriä. ”Syyt kankaanpääläisten synkeään käsitykseen paikkakunnan ystävällisyydestä voivat olla moninaiset, mutta on mahdollista, että taustalla vaikuttavat kaupungin elinkeinorakenteessa tapahtuneet muutokset ja työttömyysongelmat sekä kaupungissa julkisesti käydyt poliittiset kiistat.” (Mt., 183.)

59 Yhden selityksen Satakunnan alamäkeen Räike toi esiin häntä haastatellessani: ”Ja yks juttu tässä satakuntalaisessa mentaliteetissa, että tää on niin hullun kateellista. Kun me perustettiin vuonna 65 tää taidekoulu, niin seuraavana vuonna perustettiin Poriin. Jollei me oltais perustettu, niin sinne ei olis perustettu vielääkään. Ja nythän ne voi, meinaa viedä koko koulun.” (Kauko Räikkeen haastattelu 16.4.2004.)

60 Kankaanpään ohella muita Ojakosken (1998) tutkimuskaupunkeja olivat Pietarsaari, Tammisaari, Forssa, Vammala ja Uusikaupunki.

Sidosryhmäkyselyssäni 2003 kysyin, mitkä seikat nakertavat Kankaanpään kilpailukykyä. Eniten mainintoja saivat työttömyyteen, köyhyyteen ja väestötappioon liittyvät asiat. Ikävä kyllä runsaasti tuli myös negatiivisävyisiä mainintoja liittyen paikkakunnan ilmapiiriin, kuten: poliittinen ja henkinen ilmapiiri, kateus, ahtaus, ennakoluulot, sulkeutuneisuus, joustamattomuus, moniarvoisuuden puute, innovaatioiden ja uskalluksen puute. Samaan sarjaan kuuluivat vastaukset tyyliin: ”yhteisen päämäärän näkeminen” (=puuttuminen), tai ”erimielisyydet hallinnossa”. Henkiseen lamaan viittaa kommentti: ”väsyminen ymmärryksen puutteeseen sivistyssektorilla” ja resurssipulaan: ”ideoita on, mutta toimeenpano vaatimatonta”.

Avainhenkilöiden haastatteluissa vuonna 2004 tulivat edellä kuvatut piirteet myös selvästi esiin. Raken-
nuspäällikkö Erkki Liimun kanssa olimme samaa mieltä siitä, että meillä on vallalla jonkinlainen alem-
muudentunto, mitä Liimu luonnehti kuitenkin positiiviseen tapaansa: ”Me kuvitellaan, että meillä ei
oo mitään ja meillä kaikkia on. Eihän meiltä puutu täältä muuta kuin raitiotie ja ooppera” (Erkki Liimun
haastattelu 23.6.2004).

Imagokipuilua

Kankaanpäällä on kieltämättä ollut ongelmia imagonsa kanssa. Taloustutkimuksen kyselyt ovat tuot-
taneet kaupungin kannalta heikkoja tuloksia. Paikallislehden päätoimittaja Antero Karppinen kirjoitti
erään tuloksen jälkeen, miten kaupunginjohtajan, perusturvajohtajan tai terveyskeskuksen ylilääkärin
virkoihin ei ole ollut hakijoita ja miten kuntakuva on muutenkin ”hakusessa”. Selitystäkin seurasi:

*Joku porilainen koiranleuka saattaisi vetää asiantilasta sellaisen johtopäätöksen, että
Kankaanpäällä on niin huono maine, etteivät kaupungin johtovirat kiinnosta muun maan päteviä
kuntapomoja. Samainen koiranleuka saattaisi epäillä, ettei kukaan järkevä ja pätevä hakeudu
sellaisen kaupungin pomoksi, jossa marsijärjestyksen määräävät täysin poliitikot.*

*Ei niin pientä pilaa, ettei siemeneksi tottakin. Kankaanpään laajempaa julkisuuskuvaa sävyttävät
pääosin kielteiset asiat. Safa-palkinto tuli ja meni ja nyt puhutaan taas enemmän aidanseipäistä
kuin aidasta. (Kankaanpään Seutu 28.11.2002.)*

Kannattaa kiinnittää huomiota sitaatin viimeiseen lauseeseen. Siihenhän sisältyy selkeä viesti kaupun-
kiympäristön tärkeästä merkityksestä ja sen sisältämästä imagopotentialista!

Jälleen vuonna 2005 oli aihetta otsikoida ”Mikä imagoa vaivaa?” ja kertoa Taloustutkimuksen imago-
tutkimuksen tuloksista. Alle 20 000 asukkaan kaupungeista Kankaanpää sijoittui huonoiten ja samoin oli
ollut tilanne vuosi sitten. Paikallislehti kysyi kaupunginvaltuuston puheenjohtajalta Johanna Autiolta:
Mitä mieltä olet huonosta numerosta? Viran puolesta Autio vähätteli tutkimusta eikä pitänyt sitä otan-
naltaan mitenkään kattavana:

*Tuloksessa näkyy hyvin pienen joukon näkökulma, Minua itseäni kiinnostaa enemmän se, mitä
kankaanpääläiset kaupungistaan ja sen palveluista ajattelevat, unohtamatta koko seutukunnan
asukkaita. Onhan se tietenkin tärkeätä, että maailmallakin nähtäisiin, miten hyvä ja viihtyisä
kaupunki Kankaanpää oikeasti on. (...)*

*Media ja muutkin ovat ruokkineet kielteistä kuvaa kaupungista maailmalle. Jostakin syystä vain
negatiiviset jutut, varsinkin maakuntatasolla läpäisevät uutisseulan. Jos paikkakuntalaisilta
itseltään kysyttäisiin palveluista ja viihtyisyydestä, olisi tulos varmasti parempi. Ehkä meidän
pitäisi ryhtyä markkinoimaan itseämme voimakkaammin ja kertomaan positiivisistakin asioista.
(Kankaanpään Seutu 3.2.2005. Leena Ruohola.)*

Keskustelu jatkui, kun kokoomuksen valtuustoryhmä teki aloitteen tutkimuksen tarkempien tulosten
ja analyysin tilaamisesta kaupungin käyttöön. Kaupunginhallitus katsoi tilaamisen kuitenkin turhaksi,

mitä Antero Karppinen kommentoi Kankaanpään Seudun pääkirjoituksessa 3.3.2005 otsikolla "Kyseenalainen kuntakuva":

Päätelmä on aivan oikea. Jos 41 päättäjältä kysytään mielipidettä jostain kunnasta ja siitä vedetään johtopäätöksiä, niin ei lopputulosta millään tieteellisillä mittareilla voi pitää tutkimuksena. Suuntaa selvitys toki näyttää. Ei lopputulos missään tapauksessa mairittele häntäpäähän joutuneita.

Ikävintä näissä kuntavertailuissa on julkisuus. Media ei vaivaudu peräämään tutkimuksen taustoja eikä kyseenalaistamaan vertailuja, vaan otsikoi kylmän rauhallisesti tuloksia. Leimaa lyödyään alueiden asukkaiden otsaan syyttä suotta.

Aloitteeseen valtuustolle annettavasta vastauksesta raportoitiin vielä Kankaanpään Seudussa 14.4.2005. "Kaupunginhallituksen puheenjohtaja Kauko Juhantalo (kesk.) syytti puheenvuorossaan kokoomuslaisia ja mediaa kaupungin imagon turmelemisesta. Hän sanoi, että nimenomaan kokoomuslaiset kertovat medialle, miten heikossa jamassa kaupungin talous on. (...) Toriprojektin yleissuunnitelman toteuttaminen sen sijaan on hänen mielestään oikea tapa luoda kaupungille hyvää imagoa."

Viime vuosien merkittäviä menetyksiä Kankaanpäälle ovat monessa mielessä, eikä vähiten imagomielessä, olleet päätökset siirtää Puolustusvoimien Kansainvälinen Keskus Niinisalosta Tuusulaan ja lopettaa Satakunnan ammattikorkeakoulun Kankaanpään Liiketalouden yksikkö. Jälkimmäistä käsittelin edellä aluekehitysdiskurssin yhteydessä siitä näkökulmasta, miten tärkeänä korkeakoulun säilyminen nähdään ja miten haluttaisiin torjua Kuvataiteen yksikköön kohdistuvia uhkakuvia. Satakunnan Kansan näyttävät otsikoinnit lopettamisuhasta "Kankaanpäässä pelätään syöksykierrettä" (27.1.2006) ja "SAMK:n supistukset uusi isku Kankaanpäälle" (28.1.2006) olivat varmaan osaltaan edesauttamassa kirjoituksessa ennakoitua kehitystä:

Kankaanpäässä myös pelätään, vaikuttaako liiketalousyksikön lakkauttaminen kuvataideyksikön vetovoimaan. Kankaanpään taidekouluna tunnetulla opinahjolla on onneksi vankka asema, mutta mistään ei voi olla varma. (Satakunnan Kansa 28.1.2006, Päivi Leppilähti.)

Satakunnan Kansan haastattelussa tästä aiheesta kaupunginvaltuuston puheenjohtaja Johanna Autio ilmaisi harminsä ratkaisusta varsin selvin sanoin ja viitaten koko maakunnan ilmapiiriin: "Maakunnassa on ollut hyvä henki, mutta nyt mentiin monta askelta taaksepäin (26.1.2006). Meiltä ja harjavaltaisilta vedettiin matto jalkojen alta. Suuri kysymys on se, miten jäljelle jäävä kuvataiteen yksikkö pärjää yksinään." Paikallislehti viimeisteli vaikutelmaa julistamalla koko etusivun täyttäneellä jutullaan "Taidekoulun tappolistalla. Suomen toiseksi vanhin vakinainen taidekoulu käy eloonjäämiskamppailuaan." Kannessa komeili kuva, missä taideopiskelija makasi raatona maassa. (Kankaanpään Seutu 27.3.2006. Leena Ruohola.)

Yllä kuvattu uutisointi on suoraviivaisen negatiivista ja johtuu tietysti tapahtuneista asioista sinänsä. Media kuitenkin valitsee uutisten sävyn voimakkuuden ja painotukset. Hienovaraisempiin ja kätkeymisiin viittauksiin paikkakunnan syrjäisyydestä, maalaismaisuudesta ynnä muista puutteista voi törmätä milloin missäkin yhteydessä. Tästä käy esimerkiksi vaikkapa Satakunnan Kansan sinänsä positiivinen artikkeli Kankaanpään taidekoulusta valmistuvien taiteilijoiden lopputöiden näyttelystä Tampereella keväällä 2001. "Taidemaailman kisällit valokeilassa" oli lähes koko sivun juttu ja sisälsi varsin hyvää palautetta lopputyönäyttelystä sekä opetuksen tason kiittelyä. Väliotsikoksi toimittaja oli kuitenkin katsonut aiheelliseksi valita "Yksi lähtee Raumalle, toinen Hollantiin" ja kirjoittaa:

Valmistumista vailla oleva taiteilijanelikko ei vielä osaa sanoa mitään varmaa lähtöleivaisuudestaan. Neljän vuoden ajan kotipaikkana ollut Pohjois-Satakunta lienee kuitenkin pian historiaa heille kaikille.

- Uskon, että suurimmalle osalle valmistuvista Kankaanpää on kohta taakse jäänyttä elämää, sanoo kuvanveistäjä Paula Salmela.
- Ei koskaan takaisin sinne, naurahtaa puolestaan taidegraafikko Markus Lampinen. (Satakunnan Kansa 13.5.2001. Jukka Yli-Lassila.)

7.5 DISKURSSIEN KENTTÄ

Edellä olen kuvannut kankaanpääläistä puhuntaa jaotellen diskurssit kaupunkiympäristön ja taiteen osuutta imagotyössä edistäviin ja hillitseviin diskursseihin. Diskurssit esiintyvät eri foorumeilla ja eri toimijoiden keskuudessa erilaisin painoituksin. Diskurssit kilpailevat hegemoniasta. Samatkin toimijat voivat osallistua useisiin, jopa keskenään ristiriitaisiin diskursseihin, riippuen toimijan kulloisestakin asiasta, toimintatilanteesta ja sfääristä, mihin identifioituu.

Johan Fornäsin (1998) mukaan ihmiset elävät eri sfääreissä, joiden keskinäiset suhteet ovat kaikkea muuta kuin harmonisia. Kukin kuuluu johonkin sfääriin. Tällaisia ovat esimerkiksi eri kategoriat, alakulttuurit ja ryhmittymät – kuten miehet ja naiset, rikkaat ja köyhät, kaupunkilaiset ja maalaiset tai eri etniset yhteisöt. Toisaalta kiinnitymme julkisiin instituutioihin kuten kouluun, palvelu- ja vapaa-ajan organisaatioihin sekä yksityisiin instituutioihin kuten teolliset työpaikat, kaupat ja joukkotiedotus tai sellaisiin vähemmän muodollisiin yksiköihin kuin perhe tai vertaisryhmät. ”Eri sfäärien vaateet ja säännöt törmäävät toisiinsa, strategiat kalahtavat yhteen, ja hallinnan ja vastarinnan polariteetit muotoutuvat lakkaamatta uudelleen uudessa kontekstissa.” Fornäsin mukaan ”jokainen ihminen elää eri sfääreihin kuuluvien, keskenään ristiriitaiten diskurssien ristipaineessa, mutta suotuisissa olosuhteissa kykenee taiteilemaan eri sfäärien sisällä tai niiden välillä.” (Mt., 68–69.) Esimerkiksi politiikan vaali- ja vappupuheet voivat poiketa melkoisesti puheesta vaikkapa taidenäyttelyn avajaisissa (vrt. Anttila 2005a, 105–106).

Oman tutkimukseni kannalta erityisen kiinnostavia ovat eri professioita ympäröivät sfäärit sekä median ja politiikan sfäärit. Olen kuitenkin joutunut tiivistämään aineistostani nousevat havainnot melkoisesti yleistäen. Kaaviossa 13 olen kuvannut taidepuheen laatua ja määrää nelikenttänä, josta käy ilmi eri tahojen osallisuus puhuntaan. Jakoa ei pidä tulkita kategorisesti, kaikista ryhmistä löytyy toki kaikenlaista puhetta. Kyseessä on aineistooni ja omaan kokemukseeni perustuva tulkinta.

Puheen määrä Puheen laatu	Edistävä	Hillitsevä
Paljon	Taidetoimijat, media, osa kaupunkilaisista	Yleisönosastot, toripuheet
Vähän	Taiteilijat itse, yrittäjät, muut kulttuuritoimijat	Politiikot, tekninen hallinto

Kaavio 13. Taidepuheen laatu ja määrä Kankaanpäässä.

On luonnollista, että taidetoimijat, työkseen tai harrastukseksi kaupunkiympäristön ja taiteen parissa toimivat henkilöt, yhdistykset ja instituutiot pitävät voimakkaasti yllä taideimagoa edistävää diskursia. Samaan kategoriaan noston aineistoni perusteella myös median, jossa taidepuhe on viime vuosina saanut merkittävästi aiempaa enemmän palstatilaa. Osa kaupunkilaisista kuuluu myös tähän joukkoon. Vähemmän ja hiljaisemmalla äänellä osallistuvat diskurssiin taiteilijat itse. Tämän tulkitsemiseksi siitä, että töiden halutaan puhuvan puolestaan eikä vaatimaton taiteilijakuntamme ole tottunut pitämään ääntä itsestään ja tekemisistään. Heidät pitää löytää. Toisaalta kyse on myös puheen laadusta: toimijoiden puhe edustaa usein välineellistä puhetta taiteesta, imagopuhe sisältää väkisin instrumentaalisia piirteitä, mitä puhetapaa taiteilijat eivät koe omakseen⁶¹. Yrittäjien suhtautuminen on yleensä myönteisen hyväksyvää. Taideimagoa pidetään etuna, mutta ei oleellisena yritysten ja työntekijöiden sijoittumisen kannalta. Muiden kulttuurin alojen toimijoiden suhteen on aistittavissa pientä kilpailuasetelmaa. Kukin rummuttaa mieluummin oman taiteenlajinsa puolesta, joskin myös verkostoitumisen edut nähdään.

Taideimagon kehittymistä hillitsevä diskurssi on näkyvintä yleisönosastokirjoittelussa ja nimettömissä viesteissä paikallislehden *Puhelin pirahti* ja *160 merkkiä* -palstoilla. Sitä ilmenee varmasti myös kaupunkilaisten keskuudessa, kankaanpääläisittäin ilmaistuna *toripuheissa*, mitä kuitenkin on vaikea lähteä todistamaan. Sen aistii. Poliitikkojen hillitsevä diskurssi on ymmärrettävää talousvaikeuksien kanssa kamppailevassa kunnassa. Vastustavat äänenpainot tulevat kuitenkin melko harvoin esiin ääneen lausuttuina. Pikemminkin kyse on vaikenemisesta. Kaupunkiympäristö (myös muut ympäristöyksymykset) ja taide ovat poliittisessa diskurssissa marginaalisia. Niille ei löydy palavia puolestapuhujia vaan tuntuu siltä, että ne vaietaan lähes kuoliaaksi. Poliittinen puhe kohdistuu luonnollisesti kansalaisten peruspalvelujen turvaamiseen, kunnan talouteen ja työllisyystilanteeseen. Markkinointi- ja imagoyksymyksiin on kuitenkin vähitellen alettu kiinnittää huomiota, taide on nostettu kaupungin strategiaan, joten näkymää saattaa siinä suhteessa olla. Tekniselle sektorille on taiteen tuominen kaupunkiympäristöön aiheuttanut ylimääräistä päänsäryä. Taidehankkeisiin ei ole sillä taholla suhtauduttu innolla, pikemminkin jarrutellen. Tämä on ymmärrettävää, sillä vaatihan kaunistuva kaupunkiympäristö enenevässä määrin myös hoitoa ja huolenpitoa, siis resursseja.

Diskurssien kenttä on siis moninainen ja painotukset siinä vaihtelevat toimijan ja tilanteen mukaan. Rajat ovat häilyviä eikä maailma ole mustavalkoinen. Keskustelua syntyy vain, jos on olemassa erilaisten äänien vuoropuhelua. Fornäsin mukaan ”diskursseissa, kommunikaatiossa tai julkisissa sfääreissä ei ole kyse ainoastaan konsensuksen tuottamisesta, vaan myös siitä, että eri puolien annetaan muotoilla itsensä suhteessa toisiinsa. (...) Eri yksilöillä on erilaisia ihanteita ja näkemyksiä, jotka kohtaavat toisensa julkisissa sfääreissä - tulematta välttämättä kuitenkaan yhdeksi.” Fornäs näkee julkisten sfäärien pikemminkin tematisoivan eroja ja tekevän ne näkyviksi. Vuoropuhelut eivät siten Fornäsin mukaan poista eroja. (Fornäs 1998, 108.)

Yllä olevan voim allekirjoittaa sataprosenttisesti. Keskustelu jatkuu diskurssien ristiaallokossa. Mutta miten sitten on päästy tässä kuvattuun moniääniseen kankaanpääläiseen puhutaan ja sen tuloksena syntyneeseen toimintaan? Siihen aineistoni antaa yhden vastauksen.

61 Kari Ilmonen on väitöskirjassaan *Kulttuuri alueen käyttövarana* käsitellyt sitä, minkälaisilla keskenään ristiriitaisilla diskursseilla kulttuuripolitiikan kysymyksistä, so. kulttuuripalvelujen hyödyistä ja toimintaedellytyksistä, käydään kamppailua. Kokkolassa taidekentän hallitseva kulttuuripoliittinen puhunta saa voimansa humanistisesta taidekäsityksestä ja hyvinvointivaltion ihanteista ja käytännöistä. Asiaan kuuluu vastustaa markkinatalouden profaania ja banaalia retoriikkaa, mm hallinnon masinoimaa ”Taidekaupunki Kokkola”-imagoprojektia. Kaustisten musiikkijuhlia koskevalla vallan kentällä puolestaan dominoi markkinatalouden diskurssi. Juhlien katsotaan edistävän kunnan taloutta ja imagoa. Marginaalista kantautuva vastarinta on vähäistä ja kiteytyy mm. vaatimuksiin kansanmusiikin aitoudesta. (Ilmonen 1998, 6–7.)

7.6 TEESEISTÄ TEKOIHIN

On ollut kiinnostavaa havaita, että koko kuvaamani kulttuurisen muutoksen aikana kankaanpääläisessä puhunnassa on ilmennyt varsin samantyyppisiä piirteitä. Kullakin ajalla on ollut myös omat aktivistinsa, joiden sinnikkäät puheet, kirjoitukset ja toiminta ovat saaneet aikaan viriävää kiinnostusta mediassa, kumuloituvaa puhetta, kiistelyäkin, mutta myös päätöksiä ja tekoja. Yksinäiset idealistit tukijoukkoineen saivat taidekoulun syntymään ja kehittymään, uudisrakennuksen aikaansaaminen edellytti koko demokraattisen päätöksenteon kaikkien vaiheiden läpi käyntiä ja lopulta taiteen ja kaupunkiympäristön vuoropuhelun aikaansaaminen oli mahdollista kommunikaatiivisen suunnitteluprosessin tuloksena.

Edellä hahmotin aineistostani nousseet havainnot sellaisiksi diskursseiksi, jotka mielestäni hallitsevat puhunnan kenttää. Tunnistin tutkimukseni fokuksen, kaupunkiympäristön ja taiteen imagomerkityksen syntymisen kannalta edistävinä diskursseina aluekehitys-, eiffel- ja yhteisöllisyysdiskurssit ja sitä hillitsevinä peruspalvelut kuntoon, ristiriita- ja henkinen lama diskurssit.

Tässä täydennän vielä *diskurssien tarkastelua niiden lähteestä käsin*. Mitä olivat oleelliset piirteet *toimijoiden* puheessa? Riittikö omien toimijoiden puhe vakuuttamaan päättäjät? Entä miten ja missä vaiheessa media heräsi reagoimaan ja tekemään tapahtumat näkyviksi? Aineistostani olen päätellyt, että taidepuhunta on lähtöisin *toimijoilta*, mitä on seurannut ja oleellisella tavalla vahvistanut *median* tuottama puhe. Lopulta on alkanut syntyä *spontaania* puhetta eli ruohonjuuritasolta itsestään nousevaa puhetta, joka on osoitus taide-elämän vähittäisestä juurtumisesta. Tästä on jo runsaasti todisteita.

Toimijoiden puhunta

Toimijoita ovat tässä tarkoittamassani mielessä taide-elämän ja myöhemmin kaupunkisuunnittelun ja taiteen vuoropuhelun aktiiviset edistäjät. Heidän edustamansa puhunta on sisältänyt luonnollisesti juuri edellä kuvattuja taideimagoa edistäviä diskursseja. Kautta historian on aluekehityspuhe ollut pinnalla. Samoin omanarvontuntoisen, joskus uhoavankin puheen, eiffeldiskurssin, piirteitä on tarvittu näihin päiviin asti. Yhteisöllisyyden korostaminen on sen sijaan korostunut vasta 1990-luvulta lähtien, joitakin aikaisempia yksittäistapauksia lukuun ottamatta.

Edellä esittelemääni aineistoon sisältyy jo runsaasti esimerkkejä taidekoulun perustajien ja ydinkeskustaprojektin toimijoiden puheesta, joten tydyn tässä kohdin täydentämään sitä nostaen esiin vielä seuraavia näkökulmia: Ulkopuolisia vaikuttajia, auktoriteettipuhetta, on tarvittu kaikissa vaiheissa vahvistamaan toimijoiden omaa puhetta. ”Kukaan ei ole profeetta omalla maallaan” –sanonta on oman kokemuksenikin mukaan osoittautunut paikkansa pitäväksi. Sitkeää omaa puhuntaa olemme kuitenkin ylläpitäneet viime vuosina niin taiteen puolella Liisa Juhantalo kuin kaupunkisuunnittelun näkökulmasta minä. Tarkastelen vielä tämän puheen erityispiirteitä suhteessa prosessiin, unohtamatta myöskään kaupungin johdon merkitystä.

Ulkopuolisia guruja

Niin hyviä puhujia ja vaikuttajia kuin taidekoulun perustajat Räike ja Tarna olivatkin, antoi pyrkimyksille varmasti uskottavuutta ulkopuolisten asiantuntijoiden ja kuuluisien taiteilijoiden tuki, heidän kutsumisensa paikkakunnalle. Taidekoulun perustamista edeltävänä kesänä 1965 Kankaanpäässä järjestettiin kolmipäiväinen taiteilijaseminaari, jonka järjestelyistä vastasi Suomen kulttuurirahaston Satakunnan rahasto. Seminaari oli ensimmäinen laatuaan Suomessa ja siihen osallistui 40 taiteilijaa. Seminaarin veti Suomen kuvataidejärjestön puheenjohtaja, Hämeenlinnan taidemuseon intendentti Taisto Ahtola, joka kiitti Kankaanpään kunnan ”nousevaa ja rohkeaa kulttuuriaktiivisuutta, joka tunnetaan Satakunnan

ulkopuolellakin". Luennoitsijoita seminaarissa olivat mm Juhana Blomstedt, Seppo Niinivaara, Liisa Rekola (nyk. Juhantalo), Severi Parko ja Alpo Sarava. (Lilja 1990, 12.)

Aktiivisesta näyttelytoiminnasta ja vierailevista taiteilijoista käy esimerkiksi tapahtumasarja, josta historiikki kirjoitti:

Yksi massiivisimmista näyttelyistä pidettiin marraskuussa 1969. Kaksipäiväisiin Kankaanpään kuvataidepäiviin liittyi useita viikon mittaisia näyttelyitä. Päivillä vierailivat valtion kuvataidetoimikunta ja läänin taidetoimikunta. Tapahtumia ja tilaisuuksia mainostettiin joka kotiin Kankaanpäässä jaetulla lehdellä.

Päänäyttelyssä olivat mukana Unto Pusa, Kimmo Kaivanto, Ahti Lavonen, Heikki Häiväoja ja Raimo Utrainen omien, Kankaanpään kolonian taiteilijoiden lisäksi. (Lilja 1990, 84.)

Ydinkeskustaprojektia käynnistettäessä vuonna 1995 elettiin kommunikatiivisen suunnittelun aikaa ja valtuustoseminaarit olivat yleistyneet kunnallispolitiikassa päätöksentekoa edeltävänä toimintatapana. Seminaarissa syksyllä 1995 syntyi sitoutuminen ydinkeskustaprojektin *kymmenen teesin* muotoiluun kautta (vrt. luku 4.3). Teesit olivat tekstin muotoon kirjoitettu tavoitetilä, jota kohti prosessia lähdettiin viemään. Yksi teeseistä korosti ammattitaitoisen, paikkakunnan oloja jo tuntevan konsultin käyttöä.

Taidekehän yksityiskohtien suunnittelu jatkui vuonna 1997. Arkkitehtitoimisto A-konsultit laati Taidekehän paikkakortit -raportin. Raportin alussa kerrattiin keskustan kehittämisprojektin ja Taidekehän yleistä merkitystä otsikolla "Aluekehittämisen strategiaa". Tästä Staffan Lodeniuksen kirjoittamasta luvusta olen omaan toimintaani ja teksteihin löytänyt myöhemmin osuvia lainauksia, joita on tarvittu vaikkapa perusteluihin EU-rahoitusta haettaessa⁶².

Lodeniuss kysyi: "Miten taide pystyy toimimaan alueellisen kehittämisen strategisena tekijänä ja innovaatiojärjestelmän osana, esimerkiksi Pohjois-Satakunnassa? Mikä on kulttuurin rooli paikallistalouden, sosiaalisen hyvinvoinnin ja kestävä ympäristön edistämiseksi, Kankaanpään kaupunkiyhdyskunnan ja Pohjois-Satakunnan maaseudun elinolojen turvaamisessa?" Lodeniuksen mukaan alueellisen kehittämisstrategian täytyy lähteä käytettävissä olevista voimavaroista ja hyödyntää ensi sijaisesti omaa osaamista, mutta tähdätä myös uusien taloudellisten ja henkisten resurssien luomiseen. Lodenius luonnehti ydinkeskustan kehittämisprojektia:

KATSEET KANKAANPÄÄHÄN on monialainen sateenvarjoprojekti. Sen yleistavoitteena on keskustan, seudun henkisen moottorin, kaikinpuolinen kehittäminen. Kehittämistarpeita ja -mahdollisuuksia tarkastellaan paikallisesta, seudullisesta ja maa-/valtakunnallisesta näkökulmasta. Keinot kohdistuvat ensisijaisesti fyysiseen ympäristöön sekä siihen kiinteästi liittyviin toiminnallisiin ja sosiaalisiin tekijöihin. Avaintemoiksi ovat kiteytyneet 'yhteinen olohuone', 'seudullinen markkinapaikka' ja 'taidekeskus kankailla'.

Maa- ja valtakunnallisessa perspektiivissä Kankaanpään identiteettiä vahvistavia erityistoimintoja ovat Niinison varuskunta, kuntoutuskeskus ja taidekoulu. Keskustan kehittämisen kannalta viimeksi mainittu on keskeinen (...). Siihen liittyvällä TAIDEKEHÄ -osaprojektilla on näin ollen edellytyksiä muodostua lajissaan ainutlaatuiseksi, vaikka monenlaista ympäristötaidetta juuri nyt toteutetaan laajasti eri puolilla maamme.

62 Lodenius puolestaan siteerasi tekstinsä alussa Doris Laine-Almin ja Jorma Malkavaaran, taiteen keskustoimikunnan puheenjohtajan ja pääsihteerin kirjoitusta Helsingin Sanomissa loppiaisen 1997: "Kulttuurilla on suuri merkitys työllisyydelle. Jo nyt vapaa-ajan vietto ja kulttuuritarjonta työllistävät yhtä paljon väkeä kuin autoteollisuus. ... Kulttuurin merkitys myös kasvaa jatkuvasti. EU:n toiminta-aloilla onkin pyritty vaikuttamaan taloudellisesti myös kulttuurisektoriin. ... Esimerkiksi alueellisiin kehittämisohjelmiin olisi saatava taide mukaan laajempaa strategisena tekijänä. ... Myös taide tuottaa ainutlaatuista osaamista ja on siten olennainen osa kansallista innovaatiojärjestelmää."

Tätä puhetta on hyödynnetty meidän paikallisten toimijoiden keskuudessa. Idean kantavuuteen on uskottu. Niin seminaareihin kuin muihinkin tilaisuuksiin on säännönmukaisesti tuotettu myös muita asiantuntijoita tätä puhetta vahvistamaan. Ydinkeskustan kehittämisseminaarissa talvella 1998 olivat ulkopuolisina guruina sekä puhumassa että ryhmätöitä vetämässä professori Staffan Lodenius, Keskustakehitys Oy:n toimitusjohtaja Matti Mare sekä Oulun Rotuaarin isähahmo Hemmo Kuuranhalla.

Projektirahoituksella kunnostettiin taidekoulun viereinen keskeinen kaupunkiaukio, Eläintori. Sen valmistuttua järjestimme luonnollisesti näyttävät vihkiäiset 17.10.1998, asiaan kuuluvine ohjelmanumeroineen. Hortto Kaalo soitti ja lauloi, esitettiin aukion historiaan⁶³ liittyä sketsejä ja juhlapuhujaksi oli kutsuttu kulttuuriministeri Suvi-Anne Siimes. Muistan vieläkin hyvänolon tunteen, jonka koin, kun korkean tason vieras julisti torin täydelle kankaanpääläisyydelle Kankaanpään hankkeen olevan yksi suurimpia kulttuuriin liittyviä EU-hankkeita Suomen maaseutualueella.

Ministeri Siimes viittasi puheessa juuri julkaistuun *Syrjästä esiin* -raporttiin (Euroopan neuvosto 1998), jossa haluttiin nostaa kulttuurinäkökulma ja -politiikka vahvemaksi vaikuttajaksi päätöksenteossa. Raportin mukaan tarve vahvistaa kulttuurin asemaa ei koske vain globaalia kehitystä, Euroopan Unionia tai Suomen valtakunnallista politiikkaa vaan myös paikallistasoa. Tulisi tunnustaa, että kaikilla toimilla – investoinneilla, taloudellisilla päätöksillä, kaavoituksella, rakentamisella jne. – on seurausvaikutuksensa paitsi alueen elinkeinoelämään ja työllisyyteen, myös henkiseen ilmapiiriin, kehittämisaktiivisuuteen, asukkaiden viihtyvyyteen, ympäristön esteettisyyteen ja virikkeellisyyteen ja asukkaiden toimeliaisuuteen. Nämä vaikutukset ovat kaikki laajasti ottaen kulttuurivaikutuksia. Siimes liitti Kankaanpään ydinkeskustaprojektin puheessaan osaksi tätä ajankohtaista keskustelua:

Kuvat 182 ja 183.
Opastetut kierrokset Taidekehällä ovat kiinnostaneet kaupunkilaisia ja vieraita. Kuvissa vedän Kulttuurikierrosta Taidekehällä syyskuussa 2005.

Kankaanpään ydinkeskustaprojekti kokonaisuudessaan sopii hyvin paikallistason esimerkiksi hankkeesta, jossa edetään näiden periaatteiden suunnassa. Hankkeen toteuttaminen on edellyttänyt hallinnollisten sektorirajojen ylittämistä ja yhteistyötä, mikä on luonteenomaista yleensäkin EU:n rakennerahastohankkeille. Tämä hanke edistää elävän kulttuuriympäristön säilymistä, jossa kansalaisten, taiteilijoiden ja taideyhteisöjen osallistuminen on keskeistä. Tällaisen hankkeen luomassa ilmapiirissä paikkakunnalla voi myös kasvaa aiempaa paremmat edellytykset

⁶³ Paikalla toimi 1950-luvulla eläintori, kun hygieniasyistä eläinten myyntiä ei enää sallittu Kankaanpään torilla muun kaupankäynnin yhteydessä. Asemakaavassa aukion virallinen nimi on Eläintori, puhekielessä käytetään vieläkin ilmausta "mullitori" ja itse huomaan usein puhuvani taidekoulun etuaukiosta.

taiteellisesti luovan työn tekemiselle, 'uusimman uuden' tuottajille. Taidekoulu tekee tässä suhteessa tärkeän perustyön, mutta ympäristön myönteinen asennoituminen taiteelliseen toimintaan voi olla tärkeä lisäkannustin. (Kulttuuriministeri Suvi-Anne Siimeksen puhe Kankaanpäässä 17.10.1998 julkaistiin kokonaisuudessaan Kankaanpään taidekoulun vuosikertomuksessa 1998-99.)

Kankaan päät -kesänäyttelyyn oli puolestaan saatu merkittävä rahoitusosuus Euroopan maatalouden ohjaus- ja tukirahastosta (EMOTR), Pohjois-Satakunnan Leader+ ohjelmasta paikallisen toimintaryhmän, Aktiivinen Pohjois-Satakunta ry:n, ja Satakunnan TE -keskuksen kautta. Tapahtuman suojelijaksi oli kutsuttu maaseutuneuvos Eero Uusitalo. "Taide nostaa paikkakuntaa" oli Uusitalon puheen keskeinen sanoma, kun hän toi avajaistilaisuuteen 4.7.2002 maa- ja metsätalousministeriön tervehdyksen. Ajatus kiitettiin globaalin maailman keskeisen ominaisuuden alueiden ja paikkojen keskinäisestä kilpailusta. Hyvä ympäristö on selkeä kilpailuetu verrattaessa muilta ominaisuuksiltaan tasaveroisia paikkakuntia.

Kuva 184.
Taidekehään
tutustujia Ilpo
Heinäsen teoksen
Lovely Place luona.
Liisa Juhantalo
tällä kerralla
yleisön joukossa,
etualalla istujista
keskimmäisenä.

Kun asuminen on yhä enemmän paikkakuntien tulevaisuuden ratkaisijoita, taiteella on kasvava merkitys ihmisen hyvinvoinnille ja paikkakuntien elinvoimalle. Taide kertoo tekijästään ja hyvin usein samalla kulttuurista ja yhteisöstä, jossa sitä tehdään. Paikkakunnan ja taiteilijoiden intressit kietoutuvat yhteen. On ilahduttavaa, että tällä kertaa Kankaan päät -tapahtumakokonaisuus on saanut tukijakseen Aktiivinen Pohjois-Satakunta -yhdistyksen ja sitä kautta Leader+ -rahoituksen. (...) Uskallan tehdä kaksi ennustetta: taiteen ja taiteen tekijöiden merkitys maaseudun kehitystyössä lisääntyy ja toimintaryhmätyö on tullut jäädäkseen. Maaseutu tarvitsee molempia. (Puhe julkaistiin Kankaanpään Joulu -lehdessä 2002, 12.)

Toriprojektin luonnosten esittelyn yhteydessä järjestettiin talvella 2005 Kankaanpään keskustan kehittämisseminaari. Konsulttina toimineen Ramboll Finland Oy:n tiimiin kuuluva valaistussuunnittelija Roope Siirainen kertoi innostavin esimerkein kaupunkivalaistuksen uusista mahdollisuuksista. Kehitysjohtaja Juha Kostiainen toimi henkisenä sparraajana kertoen meille, että paikkakunnan tulee erottua muista pärjätäkseen kilpailussa. Suomen ja etenkin pikkukaupunkien mittakaavassa on tärkeää erikoistua. On mahdotonta olla huipulla kovin laajalla rintamalla. Mitä tuli Kankaanpäähen, taide oli tehnyt Kostiaiseen vaikutuksen. Hänen mielestään siinä on meidän mahdollisuutemme, samoin kuin laajemmin vetovoimaisen keskustan ja asuin ympäristön kehittämisessä. Seminaarissa esitetyt puheenvuorot

saivat laajaa vaikuttavuutta, kun ne nauhoitettiin ja esitettiin kokonaisuudessaan moneen kertaan tuoloin, analogisen tekniikan aikaan vielä toimineessa paikallistelevisiossa.

Vuonna 2007 haluttiin myös Kankaanpään taidekeskushankkeen valmisteluun ulkopuolista näkökulmaa. Ideointiseminaarissa 12.6.2007 puhunut Timo Cantell toi esiin kulttuurin työllisyys- ja aluekehitysvaikutuksia ja professori Staffan Lodenius valotti taiteen merkityksiä kaupungeille kautta aikojen. Suomen taiteilijasäätiön asiamies Esko Vesikansa kertoi kokemuksia ja innosti järjestämään paikkakunnan taiteilijoille edullisia työskentelytiloja. Osa puheenvuoroista jatkaa vaikuttamistaan internetissä kaupungin sivuilla www.kankaanpaa.fi.

Toimijan persoona pelissä

Kankaanpään taidekoulun rehtori vuodesta 1990 ja sittemmin SAMK Kuvataiteen koulutusjohtaja Liisa Juhantalo on aktiivisella, suorastaan intohimoisella toiminnallaan edistänyt Kankaanpään taide-elämää ja vienyt sitä ennen kaikkea yhteisöllisempään suuntaan. Hänen puhettaan ja toimiaan on edellä jo tuotu esiin runsaasti, mutta eräitä piirteitä on tarpeen vielä tässä täsmentää toiston uhallakin. Sellaisia ovat Juhantalon tapa heittäytyä ideointiin ja työhön täysipainoisesti ja laittaa kerta toisensa jälkeen myös itsensä ja persoonansa likoon. Voimakas ulospäin suuntautuneisuus on leimannut hänen työskentelyään, milloin koskien omaa yhteisöä, milloin maakuntaa tai kansainvälisyyttä. Oman taiteen ja tutkimuksen tekeminen on kulkenut koko ajan rinnalla.

Juhantalo luonnehti itseään Kankaanpää-päivän juhlassa 2.9.2001 pitämässään juhlapuheessa:

Leikki, ilo, hyvin tekeminen, hauskuus, huumori, yhteistyö. Huizingan Leikkivä ihminen, Spinozan Ilon filosofia ja Ferenc Juhazin Kukkiva maailmanpuu kirjoittivat aikanaan tajuntaani sen, mistä haluan pitää kiinni työssä ja elämässä; leikistä, ilosta, maailmankaikkeuden kukoistuksesta, myyttien todellisuuksista. Sitä tukevat Peppi Pitkätossun anarkistinen rohkeus ja Muumien runollinen lämmin elämänfilosofia. Työni Kankaanpään taidekoulussa on kasvanut taidepedagogin roolin kautta. (...) Vanhempani ovat antaneet minulle turvallisen startin. Haaveilusta ja uneksimisesta olen saanut pitää lapsellisen lujasti kiinni. Olen meidän perhettä sipaisseessa kovassa poliittisen julkisuuden tulituksessa pystynyt koteloitumaan ja pysynyt uneksijan ominaisuuksineni hengissä.

Juhantalo kysyi puheessaan ”Miten rakennamme taidekaupungille vahvempaa identiteettiä?” ja vastasi kysymykseensä saman tien peräänkuuluttamalla ”ihania yhteisöllisiä taidetapahtumia kuten Pohjois-Satakunnan taideviikko.” Juhantalon haave, *Kultaisen iän taidetalo* järjestäisi korkeatasoisia taidekursseja eläkeläisille hyvissä majoitustiloissa. Taidemuseo, taidekokoelmien parempi hoito ja huomion kiinnittäminen lasten taiteeseen tulivat myös puheessa esiin. ”Jaksammeko uneksia paremmasta, jaksammeko kasvattaa”, kysyi Juhantalo. ”Onko meillä tarpeeksi hämmästyttäviä tarinoita taidekaupungista?” Valmisteilla olleen gradunsa sydänteemaan viitaten hän mietti, millainen kaupunki olisi ”Sydänten Kankaanpää”:

Onko meillä joskus Rakkauspuisto, salainen puutarha, suljettu, vartioitu, muurien takana, puutarha, veistoksia, romantiikkaa musiikkia. Häätalo- matkailuvaltti? Entä jos talkoilla tekisimme hullun suuren kivisydämen. Jättiläissydämen. Jokainen rahtaisi yhden kiven sydämetään tuomalla sen yhteiseen sydänkehoon.

Paikallislehti, Kankaanpään Seutu ja kaupunki julistivat vuonna 2005 yhdessä ideakilpailun torin ja sen lähialueen kehittämistä. Ideakilpailun voittajaksi paljastui Liisa Juhantalo. Lehti kommentoi Juhantalon tekstiä: ”Hänen ideavarastonsa on ehtymätön.” Oma kokemukseni vuosien varrelta vahvistaa tämän. Yksinomaan haastatellessani Juhantaloa vuonna 2004 hän ehti parituntisen haastattelun aikana esittää kolmisenkymmentä ideaa Kankaanpään taide-elämän kehittämiseksi.

Porilaisia keskustelutti talvella 2007 Porin torille ehdotettu patsashanke. Porilaiset halusivat saada näköispatsaan legendaarisesta toriparlamentistaan, torilla kuulumisia vaihtavasta herraseurueesta. Liisa Juhantalo otti osaa keskusteluun Satakunnan Kansan Mielipide -palstalla 2.2.2007 ja muisteli samalla esittäneensä vuonna 2004 Porin kaupunginhallitukselle patsasideaa:

Esitin, että Porin juhnavuonna 2008 kaupunki ryhtyisi laajimmin tunnetun taidetapahtumansa Porin jazzfestivaalin symboliksi sopivan näyttävän julkisen taideteoksen toteutukseen. Oliko ehdotuksen esittäjä väärä, kun esitys tuli maakunnasta eikä Porista. Tämä tulee helposti mieleen. Mielestäni hyvä teema olisi silloin saanut nousta keskusteluun. (...) Jazzteeman mahdollisuudet Porin taidekaupunkikuvan virkistäjinä ovat lähes rajattomat. Laittakaa porilaiset vielä tämä ajatus

muhimaan. Innovoikaa toteutukseen oivaltavia taide-valopilkkuja myös maakunnan tiereiteille yhteistyössä taiteilijoiden kanssa. Poliittisesti ja diplomaattisesti maakunnasta tykkääminen ja sen paapominen on nyt paikallaan.

Juhantalo oli esittänyt jazzveistoksen paikaksi Pori-Kankaanpää Taidetietä kyseisen hankkeen entisenä innokkaana vetäjänä. Hanke oli vuosina 1996–2001 Porin, Noormarkun, Pomarkun ja Kankaanpään yhteisponnistus. ”Odottaisin uusia vereksiä voimia, jotka tarttuisivat Taidetie-imagon ylläpitoon ja kehittämiseen.” Näitä voimia ei ole vielä kukaan ilmaantunut.

Kankaanpään taidekoulun kansainvälistymistä Juhantalo on ajanut voimakkaasti, mistä ovat osoituksena monet kuvanveistosseminaarit, taiteilijavierailut, oppilasvaihto ja myös taiteilijaresidenssitoiminnan käynnistäminen.

Asunto on välttämätön, sillä taideyksikkö on solminut yhteistyösopimukset lontoolaisen, prahalaisen ja irlantsilaisen yliopiston kanssa. Lisäksi vireillä on sopimukset arizonalaisen, tšekin ja tšekin yliopiston tai taidekoulun kanssa. Residenssi palvelee kansainvälistymistä. (Kankaanpään Seutu 26.10.2000. Vierailijoille residenssi.)

Juhantalo jaksaa innostaa yleisöä, haastaa mukaan toimintaan, mistä toin edellä yhteisöllisyysdiskurssin yhteydessä esiin lukuisia esimerkkejä Kaisa -veistoksen myssytyksestä yhteisölliseen pitsitteltaan.

Kuvaavaa on, että Liisa Juhantalon 60-vuotishaastattelu oli paikallislehdessä otsikoitu: ”Taide lähelle ihmistä”.

Kuvataiteen koulutusjohtajan Liisa Juhantalon mielestä taide pitää tuoda lähelle ihmistä. Tämä johtoaatus on siivittänyt perjantaina 60 vuotta täyttävän Liisan elämää niin työsaralla kuin taiteilijana. Tärkeää Liisalle on myös kotikaupungin taiteellisen ilmeen ja hengen vaaliminen edesauttamalla lukuisten taideteosten syntymistä ja jäämistä tänne. (...) Liisan mukaan antoisinta ovat hänen mielestään olleet vuosien saatossa järjestetyt eri taidesymposiumit, joissa taiteilijat ja opiskelijat sekä myös yleisö ovat saaneet kohdata. - Sosiaalinen kanssakäyminen on tärkeää. Taide on saatava lähelle ihmistä. Tästä ajatuksesta kirposi myös Sydän-gradutyöni, joka huipentui taannoin Sydäntupaan Leppäsen vanhaan liiketalo. (Kankaanpään Seutu 8.9.2003. Tiina Jönkkäri.)

Luonteenomaista Juhantalolle on ollut myös usko tulevaisuuteen. Onnistuneen Hehku -näyttelyn 2003 jälkeen hän kirjoitti välittömästi, että ”Hehku-näyttelyn keskeiseksi kysymykseksi jää, millaisia haasteita kaupunki tarjoaa taiteilijoille tulevina vuosina toteuttaa mielenkiintoisia tiilirakentamisen ilmettä vahvistavia ympäristökokonaisuuksia.” Kankaanpään Joulun artikkelissaan ”Tiilen ja keramiikan lumoissa” hän visioi edelleen:

Näkönä tavoiteltavaa: Taidekehää ja hyvin hoidettua kaupunkimiljöötä matkustavat katsomaan tulevina vuosina yhä lisääntyvät koululaisryhmät, turistit ja suuren yleisön lisäksi arkkitehdit, taiteilijat ja eri ympäristörakentamisen ammattilaiset – niin Suomesta kuin muualtakin maailmasta. Tavoitteeseen pääsemiseksi tarvitaan kankaanpääläisiltä kumuloituvaa innostusta, kaupunkikuvallisten linjausten jatkuvaa selkiyttämistä ja jatkuvaa monipuolista verkostoyhteistyötä. Jos myös taidemuseo halutaan Kankaanpäähän, on tarkkaan pohdittava, mikä sen perusteltu profiili on museoiden luvatussa maassa. (Kankaanpään Joulu 2003)

Kankaanpäästä kotoisin oleva Tarja Pääjoki väitteli Jyväskylän yliopistossa 26.11.2004 aiheenaan ”Taide kulttuurisena kohtaamispaikkana taidekasvatuksessa”. Juhantalo kirjoitti väitöstilaisuudesta innostuneen artikkelin paikallislehden otsikolla ”Väitöstilaisuus oli ilotulitusta”. Tätäkin tilaisuutta hän käytti hyväkseen esittääkseen taas omaa kaupunkia koskevia unelmia ja visioita:

Miten saamme taideopetuksen tutkimisen ja taiteen tutkimuksen osaksi käytännön taideopetuksen kulttuuria pienessä Kankaanpäässä, on monen tuhannen taalan kysymys. Se on taiteilijakoulutuksen kehittämisen keskeinen edellytys. Se on myös yksi avain pienen Kankaanpään monikulttuuriseen voimaan. Verkot tulisi nyt heittää laajoihin vesiin ja lähteä yhdessä kalastamaan. (Kankaanpään Seutu 2.12.2004.)

Eläkkeelle jäädessään tammikuussa 2008 Juhantalo järjesti taidekoululla läksiäisnäyttelynsä *Liisan ihme-maa*. Näyttely ja sen yhteydessä julkaistu kirja *Liisan maan ihmeet* (Pääjoki & Sankari, toim. 2007) toivat esiin monipuolisen taiteilijan. Juhantalon toiminta yhteisöllisyyden eteen oli myös kantanut hedelmää. Avajaisiin osallistui yli 200 henkeä ja niistä muodostui osallistujamäärältään kenties laajin taidetapaus Kankaanpäässä kautta aikojen.

Oma puhuntani

Olen edellä jo useassa yhteydessä viitannut omaan puhuntaani, jonka tulee toimijan asemani vuoksi mielestäni myös olla tarkastelun kohteena. Aineistoa tarkastellessani olen löytänyt muutamia teemoja, jotka näyttävät toistuvan omassa puhunnassani. Aluekehitysmerkityksiä korostava puhe sai kohdallani alkunsa taidekoulun rakentamista valmisteltaessa, kun jouduin kirjoituksissani ottamaan rakentamis-asiaan kantaa osana kiivasta julkista keskustelua (Satakunnan Kansa 15.11.1992 ja Kankaanpään Seutu 15.12.1992). Myöhemminkin olen ilmeisesti tuonut aluekehitysteemaa esiin jopa kyllästymiseen asti, mistä on todisteena Satakunnan Kansan kirjoitus 12.2.1998, jossa otsikolla ”Kankaanpäää katseltiin mittavassa ideariihessä” kerrottiin ydinkeskustaprojektia vauhdittaneesta seminaarista:

Seminaarin alkajaisiksi saatiin kuulla, mikä on kupletin juoni, jos joku ei sattumalta sitä vielä tiennyt. Kaupunginarkkitehti Maija Anttila kertoi jälleen kerran, että Kankaanpään ydinkeskustaprojektin tavoitteena on keskustan kehittäminen vetovoiman vahvistamiseksi, palvelujen turvaamiseksi ja työpaikkojen säilyttämiseksi.

Oman kaupungin kehumiseen ilmoitan syyllistyneeni toistuvasti. Sitä olen harrastanut yhtä hyvin paikallisilla foorumeilla kuin päästessäni eri yhteyksissä kertomaan Kankaanpäästä ja projekteistamme. Olen myös kannustanut kaupunkilaisia olemaan ylpeitä omasta kotikaupungistaan tuomalla sen hyviä puolia esiin tyyliin ”Näin kaunist ja toimivaa pikkukaupunkia saa etsiä kauempaakin!” (Kankaanpään Seutu 20.12.1999). Yhteissuunnittelua ja yhdessä tekemistä olen korostanut kokoamani aineiston perusteella huomattavan paljon. Tunnistan siten omasta puhunnastani YYY -periaatteen: ylpeys omasta, ”yhteinen juttu”, yhteistyö toimijoiden kesken.

Saatuamme Kankaanpään kulttuuriympäristöohjelman (Ympäristöministeriö 1997) valmiiksi esittelin sen antia kirjoittamalla Kankaanpään Joululehteen artikkelin ”Kankaanpääläinen kulttuuriympäristö koottu julkaisuksi”. Katsoin, että suhteellisesta moderniudesta huolimatta kankaanpääläinen kulttuuriympäristö voidaan nähdä varsin rikkaana. ”Itse meidän tulee tunnistaa sen arvot, uskoa niihin ja huolehtia niistä.” Lopetin kirjoitukseni haasteeseen:

On velvoittavaa ajatella, että me luomme nyt tulevaisuuden vanhaa ympäristöä, oman aikamme kulttuuriympäristöä. Ei ole ollenkaan yhdentekevää millaisin pyrkimyksin rakennamme kotikuntaamme tänään.

Samasta aiheesta pidin juhlapuheen Kankaanpää päivän juhlassa 7.9.1997. Puheessani korostin, että keskeistä on oman identiteetin vahvistaminen luontaisista lähtökohdista. Toin esiin viiden T:n periaatteen: tori, tiili, taide, teollisuus ja tykistö, joista jälkimmäiset oleellista taloudellista pohjaa luovina. Torin liitin perusteluissani keskustan vetovoiman vahvistamiseen, uusien muotojen etsimiseen, kohtaamisen ja yhdessä tekemisen henkeen. Tiili symboloi laadukkaan rakentamisen edistämistä. Taiteen läsnäolon totesin alkavan näkyä kaupunkikuvassa ja yhä kaunistuvissa puistoissa. Lopetin puheeni suorastaan

pateettisesti: "Nykyinen sukupolvi jättää oman jälkensä kulttuuriympäristöön, olkoon se laadukas jälki!" Olin kuitenkin tosissani.

Kirjoitin vuonna 1998 Kuntatekniikka -lehteen kaavoittajan arkipäivästä pienessä kaupungissa. Väliotikkoni "Uudet yhteistyökuviot kiehtovat ja EU-projektit vievät mukanaan" kertoi innostuksestani virinneeseen projektitoimintaan. Johtopäätökseni oli: "Suunnittelu yhteistyön luominen ja sen ylläpitäminen koko prosessin ajan on tämän päivän kaavoittajan arkipäivää. Yksin toimien jää yksin, yhdessä vasta voit saada jotakin aikaan." Esimerkkeinä toin esiin mm. seuraavia:

Perinteiset kaavoituksen keinot eivät tänään enää riitä. Maaseudun kulttuurimaisemaa ei pelasta hyllyllä pölyttyvä yleiskaava. Suunnitteluun on alusta pitäen syytä ottaa mukaan kaikki tahot, joiden toimilla on vaikutusta tavoitteiden toteutumiseen: kyläläiset, maaseutuelinkeinoista vastaavat, maatalouden yhdistykset ja neuvontajärjestöt, eri viranomaiset jne. Ympäristöministeriön ja EU:n tukemana jopa suunnittelua ja työläiden selvitysten tekoa ymmärretään. (...)

Keskustasuunnittelun osapuolia ovat perinteisten tahojen ohella yrittäjät ja kiinteistönomistajat, yhteisöt ja yhdistykset, kaikki asukkaat lapsista vanhuksiin ja meillä vielä erityisesti taiteen tekijät. Hankkeen ympärille kehitelty EU-projekti on tuomassa paikkakunnalle ulkopuolista kehittämisrahaa n 4 milj.mk. (Kuntatekniikka 1/1998, 33–35.)

Kankaanpään Jouluun kirjoitin ydinkeskustaprojektin vilkkaimmasta toimintavuodesta 1998, miten EU-rahoitteinen projekti on mahdollistanut mittavan kulttuuri- ja taidepainotteisen kehittämistyön. "Kaupunkikuva on kohentunut, keskustaelämä on vilkastunut ja Kankaanpään tunnettavuus taidekaupunkina on lisääntynyt." Kerroin tulevista haasteista ja työn jatkumisesta korostaen, että kaupunkikeskustan kehittäminen on pitkäjänteistä työtä. "Kokonaisuus rakentuu pala palalta. Kehittämistyössä on nyt päästy hyvään vauhtiin. Sitä tulisi edelleen yhteistyössä jatkaa ja saada kotikaupunkimme kauniimmaksi ja entistäkin paremmaksi paikaksi elää." (Kankaanpään Joulu 1998. Katseet Kankaanpäähän - ydinkeskustaprojektin kuulumisia. Maija Anttila, 7–10.)

Jatkoin kirjoittamista ja puhumista, vaikka kaupungin johdon vaihtuminen aikaansai tilanteen, missä olisi pitänyt välillä ymmärtää olla hiljaakin. Oma esillä oloni ärsytti, teknokraattinen ajattelu, taloudellisuus ja tehokkuuspuhe olivat vallalla. Halusin kuitenkin uutisointia oloissamme mittavan ydinkeskustaprojektin hankerahoitusvaiheen päättymisestä ja otin yhteyttä paikallislehteen. Ajatuksenani oli yksinkertaisesti kertoa, että projekti onnistui hyvin ja että ulkopuolinen rahoitus oli voitu hyödyntää täysimääräisesti. Pyysin varomaan sellaisia ilmauksia, joilla olisi toivottu jatkoa projektitoiminnalle, olihan kaupunginhallitus juuri päättänyt toisin. Lehti kuitenkin aloitti otsikoimalla jutun "Ydinkeskustaprojektille toivotaan jatkoa". Muutamassa muussakin kohdassa tulivat jatkotoiveeni esiin:

Maija Anttila on tyytyväinen projektin aikaansaannoksiin ja hän toivoo, että työ ydinkeskustan kehittämiseksi jatkuu. Kaupungin keskustan kehittäminen on erittäin merkittävä asia, ei yksin kauneuden vaan myös vetovoiman vuoksi, hän sanoo. Kaupungit ja seutukunnat kilpailevat keskenään, siksi Maija Anttilan mukaan paikkakuntien on haettava omaa profiliaan ja kehitettävä vahvuuksiaan. Kankaanpää tunnetaan kulttuuristaan, se on meidän lippulaivamme. Maija Anttila toivoo, että hyviin tuloksiin päässyt projekti saisi tavalla tai toisella jatkoa. Kehitystyötä ei hänen mielestään saa päästää loppumaan.

Samana vuonna juuri opiskeltuani YTK:n pitkällä kurssilla lukuvuoden 1999–2000 kirjoitin paikallislehden artikkelin "Kankaanpää on hyvä kaupunki", joka kuten aikaisemmatkin kannanottoni, varmaan ärsytti kaupungin silloista johtoa. Myöhemmin sain kuulla käyttäväni mediaa hyväkseni ja näin varmaan olikin. Kirjoitin:

Perehtyminen ajassa liikkuvaan keskusteluun ja tutkimukseen on saanut minut entistäkin vakuuttuneemmaksi siitä, että Kankaanpään vahvuus ja imago pikkukaupunkina voidaan pitkälti rakentaa omaleimaisen ja hyvän kaupunkiympäristön varaan, joka lisäksi tarjoaa tavanomaisesta poikkeavia elementtejä: olemmehan leimallisesti tiili kaupunki sekä taidekaupunki. Kaupunkikuva täydentyi taas ilahduttavalla tavalla, kun viime viikolla paljastettiin tiilenteon perinteestä kertova teos, Toivo Lepistön lahjoittama tiiliportti ”Työn raskaan raatajat”. Kunnioittamani teollisuusneuvos⁶⁴ on monasti lausunut: ”Kankaanpään vahvuus on siinä, että tästä tehdään mahdollisimman kaunis kaupunki”. Onko tähän mitään lisättävää?” (Kankaanpään Seutu 3.7.2000. Kuntakulma: Kankaanpää on hyvä kaupunki, Maija Anttila.)

Taideteos on julkisella esillä. Oleskeluväestön julkistamistilaisuuden osallistajat ihastelevat, monista henkilöistä yhteisellä ”sohvalla” maahan. Keskellä edessä istuu kunnaneuvos Ilpo Heinänen.

Kaikkien yhteinen sohva

Kankaanpään Taidekehlän kehittämistä juhlittiin esillä Torikadun pöytäaukiolla. Tilaisuudessa vietettiin Toivo Lepistön tiiliportin eli Tiiliteon ja Soihdun väliin kujan avajaisia sekä julkistettiin aukiolle sijoitettu Ilpo Heinäsen veistos Lovely Place.

Kesän aikana alueelle asennettiin läheisten yrittäjien hankkimat Taidekehlän tunnuslaatat. Lisäksi Taidekehlän kuluva Torikadun suojatie kivettiin ja Piirivintin edustalla tehtiin poijatyöt.

Kankaanpäässä nykyään asuva Ilpo Heinänen valmistui kuvanveistäjäksi taidekouluista viime keväänä. Opikehuuikana vuonna -97 valmistunut Lovely Place on oleskeluveistos, joka on tarkoitettu istumista ja levähtämistä varten. Punaista graniittia oleva teos on sijoitettu paikkaan, jossa ihmiset liikkuvat ja jossa sitä voidaan käyttää tarkoitustaan vastaavalla tavalla.

Tämä oli ensimmäinen työni Kankaanpään taidekehlillä. Pyrkimyksenäni oli tehdä sosiaalinen, käyttöfunktion omaava veistos. Päädyin eräänlaiseen nahkasohvan jäljittämään, koska se symboloi tavallista elämää. Tällä tavalla tuodaan olohuone keskelle katu.

Kaupunginarkkitehti Maija Anttila

la korosti yksityisten kiinteistöyhtiöiden mukaantulon merkitystä keskustan kehittämisessä.

— Vuonna -95 keskustan kehittämisprojektia käynnistettäessä yhtenä kohteena suunnitelmassa olivat Torikadun ja Paasikivenkadun välit.

Nehän ovat julkista kaupunkitilaa, vaikka ovatkin yksityisessä omistuksessa.

Vaikka EU-projekti päättyikin, toimenpiteet keskustassa jatkuivat edelleen.

— Kun entinen paloasema saadaan kunnostettua musiikkiopistoksi, saadaan pihatyötkin tehtyä ja ympäristö kuntoon, hän sanoi.

Ärsyttävien juttujen sarja jatkui Kankaanpään Seudussa 28.9.2000. Ilpo Heinäsen teoksen *Lovely Place* julkistamisesta halusimme tehdä media-tapauksen. Se pääsikin paikallislehden etusivulle otsikolla ”Kaikkien yhteinen sohva” ja ison kuvan kanssa, missä taideväki patsasteli kuohuviinilaseineen veistoksen ympärillä. Veistos oli yhteistuumin sijoitettu yksityisten kiinteistöjen alueelle, jonka kiinteistönomistajat olivat kunnostaneet. Näin mahdollisuuden korostaa toteutunutta yhteistyötä vaikkapa malliksi muillekin:

Kaupunginarkkitehti Maija Anttila korosti yksityisten kiinteistöyhtiöiden mukaantulon merkitystä keskustan kehittämisessä. Vuonna -95 keskustan kehittämisprojektia käynnistettäessä yhtenä kohteena suunnitelmassa olivat Torikadun ja Paasikivenkadun välit. Nehän ovat julkista kaupunkitilaa, vaikka ovatkin yksityisessä omistuksessa.

Vaikka EU-projekti päättyikin, toimenpiteet keskustassa jatkuivat edelleen. Kun entinen paloasema saadaan kunnostettua musiikkiopistoksi, saadaan pihatyötkin tehtyä ja ympäristö kuntoon.

Kun Kankaanpään kaupunki sitten samana vuonna sai vielä SAFA-palkinnon, pysyin projekteinemme julkisuudessa. Jälkikäteen lehtikirjoituksia tarkas-

tellessa huomio kiinnittyi siihen, että haastatteluissa korostin erityisesti yhdessä tekemistä. Satakunnan Kansan 11.11.2000 etusivulla komeilimme kuvassa kaupunginhallituksen puheenjohtaja Ritva Alapaatikoski, kaupungingeodeetti Esa Laakso ja minä. Otsikkoteksti kuului ”Hyvä Kankaanpää! Suomen Arkkitehtien SAFA-palkinto hyvän elinympäristön luomisesta” ja kulttuurisivulla varsinaisen artikkelin yhteydessä ”Arkkitehtipalkinto Kankaanpäälle. Pitkäjänteisellä työllä toimiva ja kaunis kaupunkiympäristö”. Palkinnon perusteluista lueteltiin pitkä lista, mm. että arkkitehti oli palkattu hoitamaan maankäytön valmiuksia. Tätä kommentoin tekstissä:

⁶⁴ Teollisuusneuvos Toivo Lepistö johti Lohikon tiilitehdasta 30 vuotta ja vaikutti kaupunkiympäristön muotoutumiseen kaupungin kasvun vuosina toimien aktiivisesti myös kunnallispolitiikassa.

Kuva 185.
Kankaanpään
Seutu 28.9.2000.
Keskellä edessä
kuvanveistäjä
Ilpo Heinänen
ja minä skoo-
laamassa hänen
takanaan.

Tosin Maija Anttila korostaa heti, ettei palkinto ole hänen ansiotaan, niin kuin asia tietysti onkin. Hän on yksi, vaikkakaan ei vähäinen tekijä pitkässä ketjussa. Hänestä palkinto onkin kunnianosoitus koko kaupungille ja sen historialle. (...)

Yhdyskuntasuunnittelussa vasta kymmenen vuoden periodi on sellainen, että jotakin alkaa näkyä, sanoo Maija Anttila. (Satakunnan Kansan 11.11.2000, Jarmo Huida.)

Aamulehti otsikoi 11.11.2000 "Rakentaminen Kankaanpään tavaramerkki. Safa-palkinto pitkäjännitteisestä työstä" ja Kankaanpäässäkin pitkään vaikuttanut toimittaja Raimo Lilja kirjoitti:

"Kaupunginarkkitehti Maija Anttilan kiitolliset ajatukset kohdistuvat siihen kaupunkineuvos Ennu Virtasen johdolla 1950–70 -luvuilla toimineeseen päättäjäpolveen, joka piti tiukat ohjaketut silloinkin, kun moni muu pieni taajama alkoi levitä holtittomasti pelloille ja vainioille. Kankaanpäässä on arvostettu yhdyskuntasuunnittelu niin korkealle, että vain paras on ollut kyllin hyvää."

Kankaanpään Seudussa 13.11.2000 jatkoin samaa linjaa: "Yhtenä kaupungin edustajana Safa-palkintoa noutamassa ollut kaupunginarkkitehti Maija Anttila tähdentää, että palkinto on todellakin koko Kankaanpään yhteinen juttu."

On hyvä muistaa, että perusta Kankaanpään rakentamiselle ja päätös torin säilyttämisestä tehtiin vuosikymmeniä sitten. Senaikaiset päättäjät olivat kauaskantoisempia päätöksissään kuin osasivat ehkä ajatellaakaan. Yhtä lailla rakentamista ovat ohjanneet omilla päätöksillään rakennusyritykset, kaavoituksesta vastaavat, luottamusmiehet ja muut ympäristön rakentamiseen vaikuttavat tahot, kiitteli kaupunginarkkitehti Maija Anttila.

Vielä varmemmaksi vakuudeksi palasin aiheeseen seuraavana vuonna Kankaanpään Joulu -lehden palstoilla. Kirjoituksessani korostin jälleen pitkäjänteisyyttä ja yhdessä tekemisen tärkeyttä: "Totta on, että yllä kuvatut asiat ovat edellyttäneet hyvää kankaanpäälaista yhteistyötä, asioiden valmistelua valtuustoseminaareissa, lukuisissa työryhmissä ja toimikunnissa." (Kankaanpään Joulu 2001. Vuoden 2000 SAFA-palkinto Kankaanpään kaupungille. Maija Anttila.)

Kaikelle "YYY -puheelle" oli tilausta taas talvella 2002, kun TV 1 filmasi kulttuuridokumenttia Kankaanpäästä ja Lappeenrannasta ja tulossa oli myös Arkkitehtuurin aika -dokumentti, missä kankaanpäälaista arkkitehtuuria edustivat Arkkitehtuuritoimisto Kouvo & Partasen suunnittelemaat Kankaanpään virastokeskus ja taidekoulu. Olin Kankaanpään Seudussa 4.2.2002 Viikon vieraana ja Leena Ruohola kirjoitti Arkkitehtuurin mallikaupunki otsikon alla mm.:

Nykyaikana on tärkeää, että kaupungit profiloituvat kulttuuriasioilla. Että niillä on oma vahva imago. Kankaanpää on pikkukaupunki eikä sitä voi rinnastaa isoisiin, mutta olemme pärjänneet hyvin. Maija Anttila toivoo, että asukkaat voisivat olla ylpeitä kotikaupungistaan. Viihtyvyys ja omaleimaisuus on koko paikkakunnan yhteinen juttu. Siinä tarvitaan todella monen uurastusta. Prosessi on ollut pitkä ja se on vaatinut lukuisia toimijoita.

Kuvateksi viimeistelee saturaatioilmiön: "Kulttuuri profiloi kaupungit omaleimaisiksi ja toisistaan poikkeaviksi, 'Brändin' teossa Maija Anttila toivoo laajaa yhteistyötä."

En todella ole syytön myöskään eiffelpuheeseen. Taideyhdistyksen 40-vuotishistoriikkiin kirjoittaessani päätin tekstini väliotsikolla "Tämä voisi olla totta" tulevaisuuden visiointiin. Se sisältää "luonnollisesti ideoita myös monilta muilta unelmoijilta":

Kankaanpäässä on kautta historian oltu rohkeita ja yritteliäitä. Miksi emme jatkaisi samalla linjalla? Perustetaan modernismin perinteitä vaaliva ja omaa tarinaa esittelevä taidekeskus, rakennetaan sille niin näyttävä uudisrakennus, että siinä kalpenee New Yorkin MOMA't ja Bilbao Guggenheimit. Keskus toimii kaikenlaisen taide-elämän ja markkinoinnin ytimenä. Nostetaan Taidekehän statusta

entisestään lisäämällä Räikkeen ja Tarnan toivomia kohokohtia, valaistaan koko kaupunki ja etenkin Taidekehä Roope Siiron visioimalla ennennäkemättömällä tavalla, jolla taataan se, että maailmanlaajuinen turismi suuntaa tänne ympäri vuoden. Otetaan nykyaikainen tekniikka avuksi Taidekehällä, audiolaitteita ja kännykkää näppäilemällä saa tietoa teoksista reitillä kulkiessaan. Taidekehävaunu selostuksineen kiertää reittiä. Vaihdevien näyttelyiden sarja jatkuu.

Torikohennuksen jälkeen terassit täyttyvät turisteista, Pertti Mäkisen ja Reijo Paavilaisen suunnittelema suihkukaivo-oleskeluveloitus muodostuu kohtaamispaikaksi ja maamerkiksi, jota vasten käynti Kankaanpäässä halutaan ikuistaa lukuisin kameroin. Kesäisten taidetorien maine kiirii ympäri Suomen. Rauhanturvan muistomerkki vetää puoleensa kansainvälistä turismia.. Kaupungin majoituskapasiteetti täyttyy. Ravintoloita ja kahviloita tarvitaan lisää. Leppäsen kortteli rakentuu eläväksi kaupan ja kulttuurin keskuksiksi.

Tuotteistetaan matkailupaketteja ja tapahtumille tärkeille kohderyhmille. Harjuluonnon ja elämysmatkailun markkinointiin kytketään omaleimainen, hurjin tarinoin höystetty kierros Taidekehällä. Viedään liikuntarajoitteiset nauttimaan taiteesta, tehdään leikkimielisiä kiertokäyntejä lapsille, kilpailuja nuorille, uusia projekteja arkkitehti- ja taideopiskelijoille. Taidekehälle lisätään leikkipaikkoja ja ikäihmisten levähdys- ja kohtaamispaikkoja. Taidekehän arkkitehtuurireitin kohokohtia ovat modernismia edustava ”Siren -keskus” sekä postmodernit Taidekoulu ja se tuleva Taidekeskus. Kirjoin, cd-rompuin, esittein, postikorttein, tarroin jne. levitetään tietoa - omaleimaisia taide-esineitä ja Reiman taidevaatteita on kaupan.

Sitoudutaan niin liike-elämä, kolmas sektori kuin kaupunkikin taideasiaan: SAMK:n liiketalouden ja kuvataiteen yhteisesti ideoimana työllistetään nuoria taiteilijoita paikkakunnalla, tarjotaan halpaa asuin- ja työtilaa sekä mahdollisuuksia näyttelytoimintaan. Tehdään Kankaanpäästä taiteilijoiden ja symposiumien mekka, johon kaikki haluavat tulla ja useat jäädä.

Taloudelliset panostukset pysyvät kohtuullisina, kun hyödynnetään kaikkien toimijoiden EU-rahoituksen mahdollisuudet. Satsaukset tulevat takaisin moninkertaisesti kun Kankaanpää saa lisää positiivista näkyvyyttä ja vetovoimaa.

Tarvitaan vain uskoa mahdollisuuksiin ja kovaa työtä. Sloganiksi ehdotan sekä taiteeseen, arkkitehtuuriin että kaupunkisuunnitteluun viittaavaa ilmausta: Kankaanpää - modernismin kaupunki. (Anttila 2005b.)

Olen edelleen samaa mieltä.

Kaupungin johdon merkitys

Professori Klaus R. Kunzman korosti luennossaan YTK:n Kulttuuria suunnitteluun -seminaarissa 4.6.2004, että kaupunginjohtajan asema on kulttuuristen pyrkimysten suhteen oleellinen. ”On hyvin tärkeää, että johtopaikoilla on henkilöitä, jotka ymmärtävät kulttuuria. Yleensä ensimmäinen ajatus on, että kulttuuri maksaa. Mikäli johtajalla on kokonaisvaltaisempi näkemys, hän pystyy vaikuttamaan.” Oma kokemukseni ja myös aineistoni tukevat yllä olevaa käsitystä⁶⁵. Kuvanveistäjä Pertti Mäkinenkin totesi asian ääneen: ”Jos ykkösmies on myönteinen ja luo semmosta ikään kuin mielikuvaa koko ajan alaisilleen ja kaikille päättäjille, että nää on tärkeitä asioita ja että meitä katellaan vähä niinku ulkoapäin niin...”

Tätä taustaa vasten on ymmärrettävää, että syksyllä 2002 aloittaneen kaupunginjohtaja Paavo Karttusen suhtautumista ja kannanottoja on seurattu taidetoimijoiden piirissä jännityksellä. Tärkeää on, että myös johtavien luottamushenkilöiden⁶⁶ joukosta löytyy kulttuuriin ja taide-elämään positiivisesti suhtautuvia.

65 Kaupunginjohtaja Unto Kuivanen antoi vuosina 1995-1996 tukensa projektien käynnistämiseksi, kun taas hänen seuraajansa Tapio Turusen suhtautuminen kulttuuripainotteisiin kehittämishankkeisiin oli kriittinen.

66 Kankaanpään johtaviin poliittikkoihin lukeutuvan Kauko Juhantalon taidemyönteisyys on osaltaan muokannut poliittista ilmapiiriä.

Myönteinen viesti oli, että kaupunginjohtaja osallistui keväällä 2004 keskustelutilaisuuteen, missä tai-
deväki keskusteli virkamiesten kanssa kaupungin kulttuurin tulevaisuudesta. Yhdessä pohdittiin, mitä
pitäisi tehdä, ettei kaupungin kulttuurielämä näivettyisi säästöpainneiden alla. Miten pienistä puroista
rakentuvaa kulttuurielämää tulisi koordinoita, miten tapahtumia ketjuttaa, miten markkinoida. Karttu-
nen korosti omaehtoisen kulttuurin merkitystä ja totesi, ettei hallinnollisilla ratkaisuilla pidä ratkoa on-
gelmia, jotka eivät ole hallinnollisia.

*- Taiteen tekemiseen kuuluu luovuus ja vapaus. (...) Kulttuuriin kuuluu hallitsemattomuus,
epäjärjestys. Kun löytyy riittävän hyvä, kantava idea, sille löytyy ihan varmasti myös rahoitus.
(Kankaanpään Seutu 25.3.2004. Kulttuurikeskustelu pääsi alkuun. Ideoita mestauslavasta
taiteelliseen golfrataan. Leena Ruohola.)*

Kankaanpään naapurissa Jämillä järjestettiin vuonna 2004 valtakunnallinen suunnistuksen suurta-
pahtuma Jukolan viesti, jonka tiedotuslehteen Karttusta pyydettiin luonnehtimaan Kankaanpäästä
asuinpaikkana:

*Vaikka olemme kaupunki, niin luonto on täällä lähellä. Keskusta-alue on myös kauniin
puistomainen ja varsinkin näin kesällä se on jotain näkemisen arvoista. Kankaanpää on tunnettu
tiilirakentamisesta ja kauniista arkkitehtuurista, mikä myös tuo oman sävyksensä katukuvaan.
Myös näyttäviin ulkotaideteoksiin voi Kankaanpäässä kävellessään törmätä missä tahansa. (Jämi-
Jukola 2004. Kartalla Kankaanpää, kaupunginjohtaja Paavo Karttunen.)*

Kaupunginjohtaja oli omaksunut puheeseensa Kankaanpään olennaiset piirteet, myös kaupunkitaiteen.
Myönteinen asia oli myös hänen puuttumisensa Kankaanpään Seudun palstoilla käytyyn kriittiseen kes-
kusteluun taiteen hinnoista. Keskusteluun, jonka oli aloittanut nimimerkki *J:pää&kumpp*, Karttunen
osallistui 25.5.2006 kertomalla asiallista hintatietoa. (Vrt. peruspalvelut kuntoon -diskurssi luvussa 7.4.)

Sitoutumista taide-elämän kehittämiseen osoitti, että kaupunginjohtaja itse ryhtyi Kankaanpään taide-
keskuksen esiselvityshankkeen ohjausryhmän puheenjohtajaksi. Vuosina 2006–07 toteutetussa hank-
keessa kartoitettiin kaupungin strategiaan kirjatun taidekeskusajatuksen tarkempia sisältöjä. (Kankaan-
pään kaupunki 2008.)

Median puhunta

Nykykulttuurin medioituminen on tosiasia (vrt. luku 6.4). Identiteetti- ja imagotyössä on medially rat-
kaiseva rooli. Edellä olenkin diskurssien kamppailua kuvatessani käyttänyt paljolti mediatekstejä, koska
niiden kautta diskurssit vasta tulevat näkyviksi. Yksinään ajattelu tai pienessä piirissä puhuminen voi
olla toiminnan lähtökohta, mutta pitkälle se ei kanna. Tarvitaan reflektointia päättäjien ja suuren yleisön
kanssa. Välittäjänä toimii yhä useammin media⁶⁷.

Kaikkea mediassa esitettyä voidaan nimittää median puhunnaksi, sillä olipa kirjoittaja kuka tahansa, te-
kee media valinnan siitä, mitä julkaistaan. Media antaa siis äänen yhtä hyvin toimijoille kuin spontaanil-
lekin puheelle. Siitä on edellä runsaasti esimerkkejä, joten tässä kappaleessa rajaan median puheen sen
itse tuottamaan puheeseen, toimittajien omiin kannanottoihin pääkirjoituksissa tai muissa yhteyksissä.

67 Silti ihan niin pitkälle ei tilanteen soisi johtavan kuin mistä kertoo seuraava sitaatti Kankaanpään taidekoulu – lukio
-keskustelun ajoilta: ”Olen luullut, että asioiden huolellinen valmistelu luottamushenkilöelimille riittäisi. Nyt näyttää
kuitenkin siltä, että asioiden käsittely lehtien palstoilla on muodostumassa tärkeämmäksi. Virheellisiin väitteisiin on
joka tapauksessa pakko puuttua.” (Satakunnan Kansan 15.11.1992. On asiaa: Arvoisat kankaanpääläiset päättäjät. Maija
Anttila, kaupunginarkkitehti.)

Median puheena tarkastelen tässä myös painotusasioita juttujen määrän ja laadun suhteen, korostuneita valintoja tai vaikenemisia. Tässä mielessä ansaitsee erityisen huomionsa paikallisen uutiskynnyksen ylittävä seudullinen ja valtakunnallinen uutisointi, joka on imagopotentialiltaan omaa luokkaansa.

Suurin osa median itse tuottamasta taidepuhunnasta on ”neutraalia” taidetapahtumien, teoksien ja näyttelyiden esittelyä, minkä osuutta ei kuitenkaan pidä vähätellä. Asiaa pidetään säännönmukaisesti esillä, siitä ei vaieta. Lehdistön suosimat taidekuvat ovat näin tulleet vahvasti osaksi tavallisen kankaanpääläisen elämää, visuaalista järjestystä (vrt. Seppänen 2001, 44).

Määrällinen näkyvyys ja painotukset

Katseet Kankaanpäähän ydinkeskustan kehittämisprojekti 1995–1999 sai runsaasti palstatilaa sekä paikallisesti että maakunnallisesti. Loppuraportin mukaan jo ennen rahoituspäätöksen saamista oli juttuja julkaistu paikallisissa lehdissä 60 ja maakunnallisissa 20 kpl. Lokakuussa 1997 saadun rahoituspäätöksen jälkeen ja projektin päättymiseen vuoden 1999 lopussa mennessä juttuja julkaistiin valtakunnallisissa lehdissä 9 kpl, maakunnallisissa 45 ja paikallisissa 71 kpl. Kaikkiaan siis runsaan kolmen vuoden aikana yli 200 kertaa projektimme oli lehtien palstoilla jossakin muodossa. Alkuvuosina paikallista keskustelua leimasivat kaupunkisuunnittelukysymykset kuten liikennejärjestelyt: idea Torikadun eteläpään muuttamisesta kävelykaduksi sekä paikoituskysymykset. Lauantaitoritoiminta ja yrittäjien laajentunut yhteistyö olivat paljon esillä. Samoin kestoaiheena mediassa oli ja on edelleen ns. Leppäsen kortteli. Näistä aiheista oli vuonna 1996 yli 30 juttua, joista viisi Kankaanpään Seudun pääkirjoituksia.

Taide tuli mukaan uutisointiin vähitellen. Vuoden 1995 kuvanveistosymposiumin teosten levittäytyttyä kaupunkitilaan Kankaanpään Seutu otsikoi etusivullaan 12.9.1995 ”Kankaanpäästä tulossa todellinen veistoskaupunki”. Tekstissä todettiin: ”Veistokset ovat tämän päivän kankaanpääläisyyden puheenaiheena, eikä syyttä. On hyvä, että taide nousee puheenaiheeksi, sillä mielipiteitä on yhtä monta kuin niiden lausujiakin.” Aineistoni kertoo, että tämä oli vasta alkusoittoa. Parin vuoden kuluttua kirjoittelu vasta alkoi kiihtyä. Projektin aktiivisimpana toimintavuonna 1998 oli myös kaikenlaisten juttujen määrä suurin, runsaat 80 kpl, joista taiteen aihepiireistä 35 kpl. Taideaiheisten juttujen määrä kasvoi suhteessa muihin aiheisiin projektin loppua kohti, perustuen järjestettyjen näyttelyiden ja tapahtumien tai hankittujen teosten suureen määrään. Yleisö ei kuitenkaan tuolloin juuri ottanut kantaa muuhun kuin kävelykatukokeiluun.

Katseet Kankaanpäähän -projektin päätyttyä kirjoittelukin hiljeni vuoden 2000 aikana lähes tyystin, lukuunottamatta kestoaiheeksi jäänyttä keskeisen liikekorttelin, ns. Leppäsen korttelin kohtaloa. Taideaiheet ovat vakiintuneet Kankaanpäästä korkeaan uutisointiin ja kirjoittelu on kiihtynyt aina kesänäyttelyperinteen jatkuessa, kuten vuoden 2002 Kankaan päät -näyttelyn ja vuoden 2003 Hehku! -tapahtumien yhteydessä. Taulukossa 14 olen esittänyt seurantajakson 2000–2006 lehtikirjoitusten määrän kehityksen. Kaupunkisuunnittelukirjoittelua, tässä nimenomaan keskustan kehittämiseen liittyvää, on ollut tasaisesti kautta vuosien. Paikallislehti on myös toistuvasti haastanut kansalaisia keskusteluun vaikkapa katugallupeillaan Minun mielestäni -palstalla (esim. 13.4.2004 ja 14.3.2005).

Seurantajaksolla on merkillepantavaa erityisesti Kankaanpään Seudun lisääntynyt kirjoittelu taiteen aihepiireistä. Samastakin lehdestä on voinut löytää neljä - viisi taiteeseen liittyvää artikkelia tai uutista (vrt. lehtiluettelo; esim. 10.3.2005, 18.5.2006 ja 26.10.2006). Kuvataide on saanut jopa oman palstansa vuoden 2004 alusta lähtien. Paikallislehti jos mikä rakentaa käsitystä kaupungista, muokkaa kaupunkilaisten mielikuvia ja sitä kautta hiljalleen kaupungin identiteettiä.

Taulukko osoittaa samaa suuntaa kuin luvussa 6.4 ja liitteen 2 kaaviossa K esitetyn sidosryhmäkyselyn 2003 tulokset, joiden mukaan vastaajat kokivat, että nimenomaan taide on ollut viime vuosina enenevässä määrin mediajulkisuuden kohteena. Seuraavassa tarkastelen lähemmin valtakunnallisen ja seudullisen julkisuuden osuutta, jonka oli vastaajien piirissä koettu erityisesti kasvaneen.

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	yht.
valtakunnallinen	4 / 1	0 / 1	2 / 11	4 / 4	0 / 1	0 / 2	0 / 1	10 / 21
maakunnallinen	10 / 8	0 / 10	0 / 18	3 / 9	1 / 9	5 / 14	5 / 18	24 / 86
paikallinen	17 / 18	4 / 16	9 / 28	3 / 35	3 / 38	11 / 36	13 / 51	60 / 222
paikallinen, yleisö	9 / 1	7 / 1	1 / 4	0 / 1	0 / 3	3 / 1	11 / 24	33 / 35

Seurantajakso yhteensä: 127 / 364

Kaavio 14. Lehtikirjoitusten määrä seurantajaksolla 2000–2006 (kaupunkisuunnittelu / taide).

Valtakunnallista ja seudullista huomiota

Koko aineistoani ja kaaviota 14 tarkasteltaessa on todettava, että valtakunnallisesti emme ole onnistuneet saamaan median huomiota kuin poikkeuksellisesti. Ensimmäiset kesänäyttelyt vuosina 1998 ja 1999 ja silloin myös Taidekehän idea noteerattiin kyllä näyttävästi Helsingin Sanomien kulttuurisivuilla. Leena Honkavaara kirjoitti, että ”Kankaanpää haluaa profiloitua taidekaupungiksi muutenkin kuin taidekoulunsa avulla, ja sen se onnistuu tekemään.” Kesänäyttely sai myös varsin myönteisen arvion: ”Kahdentoista Kankaanpään ex-taidekoululaisen Taas on kesän mielenkiintoisimpia nykyaikataiteen ulkoilmanäyttelyitä.” (Helsingin Sanomat 13.8.1998. Lepattavia ideoita ja kuvakuvaneustoa. Taidekehällä voi eksyä, lumoutua ja väsähtää. Leena Honkavaara.) Myös seuraavana kesänä meidät noteerattiin:

Kankaanpäässä on taidekoulu, josta koko kaupunki on ylpeä. Taidekoulun läsnäolo näkyy: taiteeseen voi törmätä missä tahansa. Keskustan kymmenet teokset muodostavat Kankaanpään taidekehän, jota piristetään vaihtuvilla näyttelyillä. (...) Monet näyttelyn teokset ovat selkeää kertakäyttötaidetta – juuri omaan tilaansa sopivaa ja kesän edetessä rapistuvaa. Löytämisen riemu, aurinko ja matkan varrella nautitut jäätelöt tuovat oman lisänsä näyttelyyn. Ehdottoman oikea tapa nauttia taiteesta. (Helsingin Sanomat 8.7.1999. Kesällä kerran Kankaanpäässä. Elina Venesmäki.)

Viherympäristö -lehden päätoimittajan Pekka Leskisen huomiota kiinnitti Kankaanpäässä kesällä 1998 erityisesti pohjoismaisen turveveistosymposiumin järjestäminen, joka oli osoitus siitä, että ”Kankaanpään taidekoulun rehtori Liisa Juhantalon aktiivinen ja ennakkoluuloton ote taiteen edistämiseen ympäristössä on urauurtavaa maassamme”. Kankaanpään toimintamalleja suositeltiin lehdessä muillekin:

Käynti Kankaanpäässä elokuun lopulla vakuutti siitä, että kun kunnan virkamiehet sekä muut sidosryhmät toimivat aktiivisesti yhteistyössä, voidaan saada aikaiseksi todella mielenkiintoisia kokeiluja ja ratkaisuja. Toivoisin ennakkoluulottomuuden ja myös eri päättäjien ja vaikuttajien avoimempaa yhteistyötä Kankaanpään mallin mukaisesti muihin kuntiin. (Viherympäristö 6/1998. Katseet Kankaanpäähän - työtä ympäristön ja taiteen hyväksi. Pekka Leskinen, 62–63.)

Suomen kuntien kentälle laajasti leviävä Kuntalehti teki vuonna 1999 näyttävän jutun Kankaanpään ydinkeskustaprojektista: ”Kankaanpää kohentaa vetovoimaansa taiteella. Pohjoissatakuntalainen seutukeskus yhdistää nykyaikataiteen hyvään kaupunkisuunnitteluun.” (Kuntalehti 15/1999. Hannu Taavitsainen.) Tällaisen tekstin vaikuttavuuden uskoisin olevan suurin Kuntalehden lukijakuntaan kuuluvien paikallisten luottamushenkilöiden keskuudessa.

Taidekehällä voi eksyä, lumoutua ja väsähtää

Kirjurihallit on saanut tar-
keita lisäjäseniä kansainväli-
sopimusten tekemiseksi, jolla
suojataan... (ilman suomenkiel-

Thunat enkelin,
kannat ruumit
Kokos leikkim leikkim

LEENA THORP, WAARA

Kuva 186.

268

vuoden ympäri” ja Erkki Linnalan arvio *Kesällä kerran* -näyttelystä ”Toivottavasti toisenkin kerran”. Linna-la toivoi näyttelyiden muodostuvan perinteeksi huolimatta kriittisistäkin arvioistaan.

Maamme kaupungeista Kankaanpää on eittämättä se, jonka alueella kokoonsa nähden on eniten julkisia taideteoksia, ja saa mennä pitkälle maamme ulkopuolellekin, ennen kuin löytyy vastaavaa. Se, miten teokset näkyvät kaupunkikuvassa ja vaikuttavat asukkaiden elämään, onkin jo toinen juttu ja pitkänkin keskustelun aihe. (Satakunnan Kansa 29.8.1999).

Tarkastelujaksosi lopulla vuonna 2006 tarttui vuorostaan Miika Kaukinen Taidekehän teemaan laati-malla ison, runsaasti kuvitetun artikkelin ”Trimmattu taidekehä on ihanteellinen kävelyretki” (kuva 188). Tekstissä tuotiin esiin, että ”kaupunki teki löytämisestä entistä helpompaa julkaistessaan tällä viikolla taidekehästä ja -polusta esitteen” sekä edelleen: ”Harva Kankaanpään kokoinen kaupunki voi ylpeillä 108 julkisesta taideteoksesta ja ympäristörakentamisesta, joka johdattaa kulkijaa kehällä.” (Satakunnan Kansa 27.8.2006.)

SAFA-palkinnon saaminen Kankaanpäähän herätti vuonna 2000 luonnollisesti maakunnallisen ja pai-kallisen lehdistön. Mielenkiintoista tai oikeastaan ammattikunnan kannalta surullista on ollut havaita, ettei Safa-palkintoa juuri noteerata valtakunnallisissa tiedotusvälineissä. Helsingin Sanomat uutisoi 11.11.2000 Lyhyesti -palstallaan, yhdellä palstalla: ”Kankaanpään kaupunki sai arkkitehtien Safa-palkin-non.” Samanlaisen kohtelun Helsingin Sanomissa koki vuonna 2007 palkittu Hämeenlinnan kaupunki.

SAFA-palkinto sai Yleisradion toimittaja/ohjaaja Ritva Heikkisen kiinnostumaan Kankaanpäästä. Tapaa-misemme vuonna 2001 ensin Vuoden valopilkku -raadn yhteydessä ja myöhemmin Kankaanpäässä johti kankaanpääläisen arkkitehtuurin ja kaupunkisuunnittelun näkyvyyteen valtakunnan ykkösmedi-assa. TV 1:n *Arkkitehtuurin aika* 14.2.2002 esitteli nuorten arkkitehtien tuotoksia ja Kankaanpään koh-teina esillä olivat Arkkitehtuuritoimisto Kouvou & Partasen suunnittelemat virastokeskus ja taidekoulu. Samana vuonna Kankaanpäästä tehtiin yhdessä Lappeenrannan kanssa televisio-ohjelmaa *Ihmisten kaupunki*. TV 1 esitti tämän noin tunnin mittaisen kulttuuridokumentin 6.3.2003.

Kuva 187.
Kuntalehden
15/1999 artikkeli
oli merkityksellinen
myös hankkeiden
paikallisen hyväk-
synnän kannalta.

TV -ohjelmaan pääsy oli luonnollisesti paikkakunnalla tapaus. Etukäteiskirjoituksensa Kankaanpään Seutu otsikoi 27.2.2003 näytävästi: "Läpimurto taidekaupunkina. SAFA-palkittu Kankaanpää vertailussa Lappeenrannan kanssa." Toimittaja Leena Ruohola ei myöskään tekstiosuudessa sanoja säästellyt:

Ohjelmassa näytetään, miten Kankaanpää on taidekoulunsa ansioista silmiinpistävän voimakkaasti kansainvälinen kuvataidekaupunki. Tähän mennessä valtakunnallinen läpimurto on puuttunut. Toivottavasti pian nähtävä tv-ohjelma avaa muidenkin kuin paikkakuntalaisten silmät näkemään, miten pitkälle Kankaanpäässä on päästy.

SAFA-palkinnon ja TV-ohjelma tuottivat siten kumuloituvaa mediapuhetta. Vaikuttavimmillaan puhe toimi, niin uskoisin, muokatessaan kankaanpääläisten omia käsityksiä kaupungistaan⁶⁸.

TV1:n kulttuuridokumentin jälkeen suoritin keväällä 2003 sähköpostikyselyn kaupungin työntekijöille. Vastauksia sain 21 kpl. Kysymyksiini: "Millaisen kuvan ohjelma mielestäsi antaa ulkopuoliselle katsojalle Kankaanpäästä?" ja "Vastasiko ohjelma omaa käsitystäsi Kankaanpäästä, kaupungin identiteettiä?" vastaukset jakautuivat kahteen ryhmään. Osa ilmaisi käsityksensä seuraavasti: Positiivisen, myönteisen, "onnellisten ihmisten kaupunki", nykyaikainen kulttuuriystävällinen kaupunki, mutta "turhan lähellä matkailumainontaa". Toinen puoli vastaajista katsoi, että kuva muodostui yksipuoliseksi: "Taideasia tuli selväksi. Kuva oli kuitenkin ehkä liiankin positiivinen, koska todellisuus on taidetta ihmeellisempi", "Kovasti kulttuuria ja taidetta oli painotettu", "Arkirealismia silotellumpi kuva", "Ohjelmasta sai aika voimakkaasti kulttuuripainotteisen kuvan kaupungistamme. Se on mielestäni hyväkin, koska kulttuurin ja siinä etenkin taiteen avulla voimme erottua eduksemme muista kaupungeista."

Monet peruskankaanpääläiset kokivat ohjelman avanneen omatkin silmät näkemään kaupungin uudella tavalla: "Oli muuten mukava katsella omaa kotikaupunkia 'vieraan silmin' kameran linssin läpi. Kaikki näytti jotenkin erilaiselta eri kuvakulmasta.", "Täytyy sanoa että ohjelma oli mielestäni onnistunut. Itsellekin tuli välillä tunne; onko tuo todella Kankaanpäästä. Näki oman kaupunkinsa uusin silmin." "Kyllä, mutta taas havahtui miten kaunista täällä on ja miten meillä on yksi keskus, ja sen ympärille rakentuu kaikki myös taiteet vaikkakin vähän laajemmalle ja se on hyvä." Ja myös tässä tuli esiin, että "kaupunki saisi vain markkinoida itseään enemmän".

Yllä kuvattu sähköpostikysely samoin kuin sidosryhmäkyselyni 2004 kertovat vastaansanomattomasti, että valtakunnallinen medianäkyvyys on tänä päivänä – näin väittäisin – kotiseutuylpeyttä eniten vahvistava asia (vrt. myös luku 6.4). Aineistoni kertoo, että tämän näkyvyyden saavuttamiselle nähtäisiin kyllä potentiaalia, mutta panostusta markkinointiin tarvittaisiin huomattavasti enemmän. Aktiiviset toimijat harmittelevat myös usein näkyvyyden puutetta, joka yksinkertaisesti johtuu siitä, että vähäiset resurssit kohdistuvat itse tekemiseen ja voimavarat loppuvat siinä vaiheessa, kun pitäisi alkaa markkinoida, kirjoittaa alan lehtiin jne. Syitä on luonnollisesti paljon muitakin. Taiteilijoidemme sisäänrakennettu vaatimattomuus, samoin satakuntalainen asenne, "talo elää tavallaan, vieraat käyvät ajallaan", eivät ole omiaan edistämään asiaa.

68 Matti J. Kuronen kirjoitti ohjelmasta lappeenrantalaisille tavalla, joka olisi myös mairitellut kankaanpääläisiä: Suomen paras Lappeenranta joutui televisiossa vastakkain jonkin Kankaanpää-nimisen käpykylän kanssa. Lepotuolissakin rinta kaarella katselimme kaikki kauniit kuvat Suomen kauneimmasta kaupungistamme. Että osaakin satamamme istua maisemaan, Linnoituksesta tuli mieleen opetuslasten pällistely Jerusalemissa ja tori atomeineen ja vetyineen tuntui edustavan parhaita avokauppakulttuuria Eussa. Kankaanpäässä niillä ei ole edes markkinamiehille kunnon huusseja. Ohjelman vanhetessa teki mieli vaipua syvälle siihen samaan, mutta nyt levottomuustuoliin. Kankaanpään keskustan kulttuuririkkaus sai meidän Linnoituksen yömmä tuntumaan sikäläiseltä torstaitorilta muutenkin kuin vessojen osalta. Siinä missä meidän muutama kestokulttuurihyödykkeemme puhui vilkkaita ja iloisia juttuja keskellä tyhjää ja surullista keskustaa, meille näytettiin todella innovatiivista kaupunkikeskustan taidarakentamista, eikä vain rakentamista vaan myös tekemistä. (...) Tässä mielessä Kankaanpää pesi meidät 12-1. Tämä yksi piste tulee arkkitehti Seppo Aholle, jonka kansalaisrohkeus riitti (...) ällistelemään äimän käkenä sitä, mitä vähemmän iloiset ja merkittävästi meitä vähemmän vilkkaat virkamiehet ja päättäjät ovat saaneet aikaan Kankaanpään vilkkaan ja iloisen kaupunkimaiseman luomisessa. (Kaakkois-Suomen sanomat 16.3.2003: Olkaa hiljaa tai äänestäkää. Kankaanpää – Lappeenranta 12-1.)

Edelleen näyttää olevan vallalla myös sama piirre, joka sai aikanaan Kauko Räikköön ja Juhani Tarnan huolestumaan maaseudun taiteilijoiden puolesta. Nykyiseen apurahapolitiikkaan en osaa ottaa kantaa, mutta mediaa jo pitkään seuranneena on pakko vetää sellainen johtopäätös, että edes mahtavat kilpailumenestykset eivät suo maaseudun taiteilijoille pääsyä valtakunnalliseen taiteen eliittiin. Esimerkiksi kuvanveistäjät Pertti Mäkinen ja Reijo Paavilainen ja myös Kankaanpään taidekoulun kasvatti Tapio Kettunen ovat viime vuosina menestyneet lähes kaikissa mahdollisissa suomalaisissa mitali- ja juhlarahakilpailuissa⁶⁹, mutta niistä uutisointi on jäänyt kyllä lähes kokonaan seudulliselle tasolle. Esimerkiksi Helsingin sanomissa talvella 2007 olleessa artikkelissa, joka käsitteli Rahapaja Oy:n näyttelyä, ei Kankaanpään koulukunnan taiteilijoita mainittu lainkaan (Helsingin Sanomat 11.2.2007. Kovaa valuuttaa ja mitalitaidetta. Jukka Yli-Lassila). Mainittakoon, että kuvanveistäjä ja kuvanveiston lehtori Pertti Mäkinen suunnittelema vuoden 2003 jääkiekon MM-kilpailujen juhlaraha voitti San Franciscossa järjestetyn Maa- ilman kaunein raha 2003 -kilpailun. (Satakunnan Kansa 8.4.2004.) Hänen suunnittelemansa on myös yhden euron kolikon kansallinen puoli, joka oli Rahapaja Oy:n suora tilaus aikaisempien menestysten perusteella.

Kantaa ottavia pääkirjoituksia

Paikallislehden oma ääni kuuluu painavasti pääkirjoituksissa. Taidekoulun uudisrakennushanketta koskeneen keskustelun käydessä kuumana vuonna 1992 sai hanke tärkeän taustatuen Kankaanpään Seudun silloiselta päätoimittajalta Altti Räihältä, joka otti selkeästi kantaa hankkeen puolesta jopa kahdessa pääkirjoituksessaan seuraavasti:

Mutta tapahtuu katastrofi, jos taidekouluhanke vaarantuu. Taidekoulu on pioneerihanke, jollaista Suomeen ei ole rakennettu tällä vuosisadalla. Sen merkitys on valtakunnallinen, ja muualla Suomessa sillä olisi monia ottajia. Hanke on hyvin tutkittu ja perusteltu. Tällä kaupungilla ei ole varaa menettää sitä. (Kankaanpään Seutu 13.3.1992. Pääkirjoitus: Demokratia voittaa. Altti Räihä.)

Taidekouluhankkeen käsittelystä Kankaanpäässä uhkaa muodostua näytelmä, joka ei anna mairittelevaa kuvaa kaupungin hallintokulttuurista. Taidekoulun uudisrakennushanke on merkitykseltään valtakunnallinen. Siihen liittyy myös opetushallituksen ja valtiovallan intressi. Opetushallitus on tukenut hanketta saadakseen mallin, joka olisi esimerkki nykyaikaisesta kuvataiteen ammattioppilaitoksesta. (Kankaanpään Seutu 24.11.1992. Pääkirjoitus: Vastuunkantoako? Altti Räihä.)

Ydinkeskustan kehittämisprojektia paikallislehti seurasi varsin tiiviisti. Päätoimittaja Pekka Hyytisen aikana projekti noteerattiin runsaan muun aineiston lisäksi myös kahdeksassa pääkirjoituksessa vuosina 1996–99. Niissä otettiin kantaa lähinnä keskustasuunnittelun toiminnalliseen puoleen kuten yrittäjien yhteistyöhön, lauantaitoritoimintaan, kaupallisiin selvityksiin ja ns. Leppäsen kortteliin.

Fyysinen ympäristö pääsi pääkirjoitukseen painokkaammin vasta SAFA-palkinnon jälkeen, kun päätoimittaja Antero Karppinen kirjoitti otsikolla ”Tiili- ja taidekaupunki” mm.:

Pohjoisen Satakunnan keskus, Kankaanpää, tunnettiin vuosikymmeniä tuttavallisessa puheessa suutarien kaupunkina tai kenkäkaupunkina. Kankaanpää on vieläkin jalkineosaamisen keskus,

⁶⁹ Vuosi 2004 oli Kankaanpään koulukunnalle huippuvuosi: ”Pertti Mäkinen voitti taas. Tove Jansson -juhlarahakilpailun voitti Pertti Mäkinen suunnitelmallaan ’Pyörre’. Kaksi tunnustuspalkintoa sai samassa kilpailussa Reijo Paavilainen.” (Kankaanpään Seutu 24.5.2004.) ”Pertti Mäkisellä paras juhlarahaehdotus. Pertti Mäkinen ehdotus Lumo valittiin parhaaksi Albert Edelfelt ja maalaustaide -juhlarahakilpailussa. Toiseksi parhaaksi tuli Reijo Paavilaisen työ.” (Satakunnan Kansa 17.8.2004. Marja Ylönen.) Kun kolmannen palkinnon kilpailussa saivat Pertti Mäkinen ja Tapio Kettunen yhdessä tekemällään työllä ja Kettunen sai lisäksi omalla työllään tunnustuspalkinnon, tulivat tämän kilpailun neljä palkintoa Kankaanpään koulukunnan kuvanveistäjille. (Vrt. myös Kankaanpään Seutu 19.8.2004.) Menestys on edelleen jatkunut.

Portrait, Anne Alho.

Orwell, Tommi Sarkapalo.

Family, Einar Mar Gudvardson.

Vuode, Enso Härkönen.

Trimmattu taidekehä on ihanteellinen kävelyretki

TEKSTI JA KUVAT
MIKA KALKINEN

KANKAANPÄÄ
Venäjää

H arvoihin ehdin katselemaan kaupunkia sillä alueella. Kankaanpään keskustaa kiertäviä taidekehiä on trimmattu vuoden ajan siinä määrin, että satunnaisen törmäys sijasta taidekehoi löytä.

Kaupunki teki löytämisestä entistäkin helpompaa julkistensaamalla tällä viikolla taidekehiä ja -poluita esitte.

Harva Kankaanpään kokoinen kaupunki voi vierailla 108 julkisesta taidekehosta ja ympäristöarkentamisesta, joka johdattaa kuljuttajaa lehdellä.

Sitten esitellään ja taidekatsomaa. Kierroksen voi aloittaa

mistä vaan, koska taide on kaikkialla.

Pakoon Venäjää

Kiviseitos *Rikotut ikkunat* Paasikivenkadun pohjoispuolella on rikollisen taiteilijan Vjatslavin Zaitsevin kommentti ajasta, jolloin Latvia näi irtautuneen Venäjän vallasta. Nimi ja teos kertovat kansallista tunteesta, jota on kulunut vasta reilu vuosikymmen.

Lähistöllä metsän siimeksessä on Björk ja Jonsonin nimetön teos, jossa vahvasti painottunut tunteet olonsa alhaaksi kivipäiden sisällä. Aika laulua, jos sen vaan metästä löydetään.

Taru on maalattu sähkökeskusten kaakeloiduille seinille katuja,

ketjuja ja muita metsän eläimiä. Ajatusta hengenvaaraa kyltti liehii rikkoo tunnelmaa.

Putkan takana
mauratti

Linnauspuistosta tyhjänä Virastotalon vieressä avautuu näkymä viiteen teokseen. Suihkukaivo on huuhdeltu Mariannan Laitin *Hoppo* ja kynnymen vuotta. Samoin Kari Tykkyläisen valtavankokosien valkoiset ajatukset on koonnut Virastotalon edustalle jo vuosi.

Politiikanputkan takana hieman näppärä. Osi Sommaakin linnasta myllyttynyt *Kotini on linnani* -teokseen veistos on vanhalla, mutta vain päässä kohdalla.

Matka jatkuu Eläintorille, jota reunustaa taidekeho. Aukio on nykyisin todella komea ja siellä katseen vangitsee Simon Häggblomin *Deleto*.

Taidekeho on maalannut myös korkeiden elementtitalojen tyhjät seinät eloon. Teosten loka on huijama, niiden värit rauhalliset.

Orwell-lammas seuraillee lapsia

Tommi Sarkapalon kivinen *Orwell* Kallelaurin eteläpuolella on mielestäni lammas. Maakästä tekee aistua lausua se, että leikkikuisen lapsilla on mahdollisuus kivetä selkään.

Linja-autosemalla koululaisia tervehtii Antti Raitalan *Melö* eli kaksi karttaa painimassa keskenään.

Alaston *Kansu* katselee torielämä Galleria Postelin parvekkeelta. Eteen

nen Keskuskatua kohti musiikkioptioita. Kulttuurikorttelista löytyy yhdeksän teosta. Parantipaikalla on kaunis Kauko Riihosen *Torso*.

Anne Alhon *Portrait* on kolmeen metrin kohottamassa pöytäalokuvassa kehyksessä, jonka takana on kadulle pöytä.

En ole varmasti ensimmäinen ihminen, jota on kiinnostanut kavelle itse taulun puolelle kurkkamaan. Viataksa on peluripa pöytä, josta potteista tulee väkisin koi-juvien säilyttäminen omakuvaa.

Kierros kesti noin puoli tuntia. Oli aika mukavaa kiinnittää huomiota ympäristöön, jota ei päivittäisessä kiireessä ehdi huomata. Voi vain kuvitella, kuinka paljon aikaa, vaivaa ja rahaa on kulunut Kankaanpään tiellä kohti taidekeskustan imagoa.

Kierros lümmitti ja rauhoitti.

Heanderi, Johanna Mähtämää, Jukka Junka, Susanna Vasa ja Taina Heino.

Hole Story yksityiskohta, Tähkälä Lehtinen.

Kuva 188.
Satakunnan Kansa
27.8.2006.
Maakunnallinen
lehti on paikallis-
lehden ohella
tärkeä mielipide-
vaikuttaja.

mutta muualla seutukunnan keskus mielletään entistä enemmän modernin arkkitehtuurin ympäristönä sekä taiteen ja tiilirakentamisen kaupunkina. Siitä on oivana osoituksena kaupungille myönnetty Safa-palkinto.

Arvostettu palkinto on sekä kunnianosoitus kankaanpääläisille rakentajille ja päättäjäsukupolville, että tunnustus siitä määrätietoisesta työstä, jota viime vuosina on tehty paikallisella tasolla asuin ympäristön maisemallisten ja esteettisten arvojen kohottamiseksi ja samalla asukkaiden viihtyvyyden parantamiseksi. (Kankaanpään Seutu 13.11.2000.)

Toriprojekti ei 2000-luvulla ihme kyllä yltänyt pääkirjoitusten aiheeksi. Poikkeuksen muodosti Leena Ruoholan kirjoitus "Valolla kaupunki kauniiksi" Kankaanpään Seudussa 18.4.2005. Saman toimittajan käsialaa oli "Taidekaupunki vailla slogania", missä taide-elämä nousi pääkirjoitukseen:

Sloganille alkaisi olla käyttöä. Saihan Kankaanpää ensimmäisen julkisen patsaansa kohta 30 vuotta sitten. Sampo vuorossa –niminen, yrittäjyydelle pyhitetty teos paljastettiin vuonna 1975. Tähän mennessä teoksia on ilmaantunut rutkasti lisää. Talojen seinissä on kauniita freskoja,

puistoista löytyy salaperäisiä kivi-, tiili- ja pronssihahmoja. Ja kaikkialla julkisissa tiloissa, jopa teiden varsilla, hehkuu taide.

Kaupunki on kuvaamataidon Mekka, vaikka se ei metelöikään maineellaan. taideyhdistys on vuodesta toiseen jaksanut tarjota kaupunkilaisille mahdollisuutta pysyä taiteessa ajan hermolla. Ja paikkakunnalta löytyy vastaanottavaista mieltä. Missään muualla tuskin näkee tavallisten ihmisten kodeissa yhtä paljon taidetta kuin Kankaanpäässä. (Kankaanpään Seutu 19.7.2004.)

Kaupunginhallitus päätti toukokuussa 2006 jättää Satakuntaliitolle rahoitushakemuksen Kankaanpään taidekeskus esiselvityshankkeen käynnistämiseksi. Päätoimittaja Antero Karppinen tarttui aiheeseen. Pääkirjoituksessaan ”Taiteen kaupunki” hän viittasi myös keväällä 2006 velloneeseen vilkkaaseen yleisönosastokirjoitteluun. Eri osapuolten näkemyksiä ymmärtäen ja kuitenkin selkeän tuen taidepyrkimyksille ilmaisten hän kirjoitti:

Kankaanpää halajaa kehittyä laajemminkin tunnetuksi taide- ja koulukaupunkina. Profilin kohottaminen on paikallaan, sillä seutukunnan keskuksen tunnettavuus lepää lähinnä Niinisalon varuskunnan, vanhasta muistista Kankaanpään Mailan ja monipuolisten kaupallisten palvelujen varassa.

Taiteesta ja kulttuurista puhuminen nostattaa joissakin piireissä niskakarvoja pystyyn. Kriittisimmät vetoavat rahan vähyteen. Verovarot pitää heidän mielestään kohdentaa kunnallisten palvelujen rakentamiseen. Kulttuuri ja taide taapertakoot perässä ja tulkoot toimiin omillaan. Viimeaikaisessa keskustelussa sapekkaita kannanottoja on kirvoittanut erityisesti alaristeykseen rakenteilla oleva valotaideteos. Kansan syvien rivien mielestä suunniteltu taideteos on kallis köyhän kukkarolle. Rahoille löytyisi järkevämpääkin käyttöä.

Kolikolla on toinenkin puoli. Kankaanpäällä on vain muutamia luontaisia vaihtoehtoja, joiden varaan rakentaa kehitystä. (...) Riittävätkö Kankaanpään eväät taidekeskuksen rakentamiseen, se jää nähtäväksi. (...) Kankaanpään valttina on taidekoulu. Taidekoulun kasvateista löytyy suuri joukko valtakunnan eturivin taiteilijoita. Viestikapula kulkee luontevasti heidän avullaan. (Kankaanpään Seutu 18.5.2006.)

Päätoimittaja Antero Karppisen kynästä lähti myös kannustava uutisointi julkistaessamme uuden Taidekehä -esitteen kesällä 2006: ”Taidetta askeleen päässä. Taidekehän esite uusiksi”. Karppinen luonnehti Kankaanpäättä, Pohjoisen Satakunnan keskusta todelliseksi taiteen tyyssijaksi, missä taideteoksiin ei voi olla törmäämättä, mutta totesi myös ajankohtaiseen keskusteluun viitaten: ”Eri asia kuinka moni kankaanpäälainen erottaa metsän puilta.” Karppinen kirjoitti edelleen:

Kankaanpään kulttuuriväellä on halu laajentaa taidekehän tuntemusta ja käyttöä seutukunnalla, nostattaa alueen asukkaiden omanarvontuntoa ja osoittaa, että taiteen saralla Kankaanpää ja Pohjois-Satakunta laajemminkin ovat edelläkävijöitä eivät perässä taapertajia. (...) Kulttuuriväki aatoksuu rakentavansa tulevaisuudessa muun muassa erilaisille ryhmille opastettuja kiertokävelyjä ja -ajeluja. – Taidekehän opetuskäyttö on edelleen kovin vähäistä. Mikä ettei taiteeseen tutustuminen, jalkautuminen taiteen pariin voisi olla paikallinen ja alueellinen perinne, osa tälläistä koulutystä, mietti Maija Anttila. (Kankaanpään Seutu 24.8.2006.)

Isoja mediatapahtumia ovat paikallisesti olleet mittavien ympäristötaideteosten valmistuminen: 50-vuotisen Rauhanturvatoiminnan muistomerkki *Rauhankyyhky* vuonna 2006 ja Kankaanpään liittymään pystytetty *Valometsä* vuonna 2007. Ne, samoin kuin torin seudun kohentaminen on nostettu myös koko vuoden merkittävien uutisaiheiden joukkoon vuodenvaihteessa luotaessa katsausta menneeseen vuoteen (Kankaanpään Seutu 28.12.2006 ja 31.12.2007).

Yllä oleva antaa käsityksen median painotuksista ja valinnoista. Lähempi tarkastelu osoittaa ennakkokäsitykseni ja sidosryhmäkyselyn 2003 tulokset oikeiksi. Kaupunkisuunnittelua seurataan, mutta erityisesti

taiteen näkyvyys on mediassa kasvanut merkittävästi. Paikallislehti on toiminut usein värikkäänkin mielipiteenvaihdon foorumina tasoittaen omilla, eri osapuolia ymmärtävillä kannanotoillaan, suurimpia vastakkainasetteluja.

Spontaani puhunta

Kutsun spontaaniksi puhunnaksi itseohjautuvaa, ruohonjuuritasolta kumpuavaa puhuntaa, joka kohdistuu kaupunkiympäristöön ja taiteeseen. Tällaisen diskurssin syntymisen edellytys on sitä eri tavoin ruokkiva toiminta ja puhe, toimijoiden ja median diskurssit. Spontaaniin puheen ja toiminnan syntyminen on mielestäni osoitus taide-elämän vähittäisestä juurtumisesta. Tällöin ollaan tekemisissä kaupungin identiteettiä ja imagoa muokkaavan diskurssin kanssa. Spontaania puhuntaa ovat esimerkiksi:

- yksityiset tai yhteisöjen aloitteet ja taideteot
- taiteen esiintuominen osana visuaalista kuvastoa
- taidekaupunki -termin yleistynyt käyttö
- yhteisöllisyyden lisääntyminen

Taidekehän vuonna 2006 uusittuun esitteeseen saatettiin jo kirjoittaa ilmiöistä, jotka luen spontaaniin puhunnan piiriin:

Taidekaupunki on todellisuutta. Taidetta syntyy kaupunkiimme enenevässä määrin myös yksityisten tahojen ja eri yhteisöjen aloitteesta. Tuorein esimerkki näistä on vuonna 2006 valmistunut Hanna Luukkosen teos ”Työ tekijäänsä kiittää” Pohjois-Satakunnan ammatti-instituutin sisäänkäynnin yhteydessä. Puolustusvoimien Kansainvälisen Keskuksen tilaamana paljastettiin 24.10.2006 Kankaanpään Niinisalossa tehdyn suomalaisen 50 -vuotisen rauhanturvatyön symbolina Pertti Mäkisen ja Reijo Paavilaisen teos ”Rauhankyyhky”.

Yllä mainittu kuvanveistäjä Hanna Luukkosen monumentaaliveistos *Työ tekijäänsä kiittää* on taideopiskelijoille järjestetyn kilpailun tulos ja teos valmistettiin oppilastyönä ammatti-instituutin metalliosastolla. Voi hyvin kuvitella, että taideteoksen valmistaminen on ollut metallialan opiskelijoille kokemus, joka muistetaan. Taide jatkaa puhettaan paitsi fyysisesti oppilaitoksen pihalla myös tekijöidensä mielissä.

Kuva 189. Hanna Luukkosen teos *Työ tekijäänsä kiittää* valmistui vuonna 2006 Pohjois-Satakunnan ammatti-instituutin ja Satakunnan ammattikorkeakoulun yhteistyönä ammatti-instituutin pihalle.

Yksityisten, yhdistysten ja yhteisöjen mukaantulo

Taideteosten saaminen Kankaanpään kaupunkikuvaan on toteutunut lukemattomilla erilaisilla tavoilla. Kankaanpään ensimmäinen monumentaaliveistos, Kauko Räikkeen Sampo vuorella toteutettiin vuonna 1975 yrittäjien varainkeruulla. Suuri yksittäinen lahjoitus on tiiliteollisuuden ja tiilientekijöiden kunniaksi vuonna 2000 pystytetty tiilikaari, *Tiiliportti* Taidekehän yli, jota koristavat tiilenteosta kertovat reliefit. Portin ideoi ja lahjoitti teollisuusneuvos Toivo Lepistö ja Pansia Oy. Reliefit ovat Ensio Härkösen käsialaa. Sotaveteraanit organisoivat kansalaiskeräyksen, jonka tuloksena kirkkotarhaan pystytettiin vuonna 2001 kuvanveistäjä Tapio Kettusen pronssinen kotirintamamuistomerkki *Kaipaus*.

Julkisen kaupunkitilan ohella myös yksityisiltä pihoilta löytyy Kankaanpäässä veistoksia ja taiteesta kiinnostuneita yksityishenkilöitä alkaa olla enenevässä määrin. Taideteos on varsin tyypillinen lahja. Taidekoulun vuosittain järjestämät joulumyyjäiset ovat suosittu tapahtuma. Yrityksiä lähestytään etenkin taideyhdistyksen taholta jatkuvasti pyynnöin tukea projekteja tai sponsoroimaan näyttelytoimintaa. Yrittäjät ovat puolestaan lähestyneet SAMK Kuvataidetta toivomuksella, että ”kun kerran ollaan taidekaupunki”, tulisi firmojen käyttöön saada tähän teemaan liittyviä lahjaesineitä.

Mannermainen kahvilakulttuuri saapui Kankaanpäähän vuonna 2002 Taidekahvila Naulan muodossa. Yrittäjien ideana oli antaa vaihtuvilla taidenäyttelyillä cappuchino -nautintoon oma lisänsä. Paikasta tuli nopeasti taidekoululaisten ja myös monen muun suosikkipaikka. Omistajan vaihtuminenkaan ei vuonna 2006 merkinnyt vahvan idean muuttumista. Näyttelytoiminta on jatkuvaa ja vilkasta. Taiteilijat ja taideopiskelijat ovat ottaneet paikan omakseen vaatimattomana, mutta suosittuna näyttelytilana. Mm. taidemaalari Marja Tarna pitää taidekahvila Naulaa ihanteellisena näyttelypaikkana, ”koska taide pääsee lähelle ihmistä. Taidekahvilan ilmapiiri on luonnollinen” (Kankaanpään Seutu 29.7.2004).

Kuva 190.
**Sisänäkymä
vuonna 2002
perustetusta
Taidekahvila
Naulasta.**

Pienille ja intiimeille näyttelytiloille on Kankaanpäässä kysyntää. Avuksi pulaan tuli vuonna 2004 myös Kankaanpään kaupungin ylläpitämä Pohjois-Satakunnan Alueopisto. Kankaanpään Seutu otsikoi 18.11.2004 *Kuvataide* -palstallaan ”Alueopisto avasi gallerian” ja kirjoitti:

Galleria Räikkälän suljettua ovensa pula näyttelytiloista kaupungissa paheni. Kankaanpää on niin vireä kuvataidekaupunki, etteivät taidekoulun galleria, Postellin näyttelytilat tai taidekahvilatkaan riitä kaikille. Hätiin tuli Pohjois-Satakunnan Alueopisto, joka kunnostutti entiset kudontatilat galleriaksi.

Yksityinen Galleria Räikkälä ehti todella toimia vuosikausia järjestäen omana tuotantonaan ja mm taideyhdistyksen kanssa yhteistyössä jatkuvaa näyttelytoimintaa asianmukaisine avajaisineen, jotka olivat samalla taideyhteisön sosiaalisia tapahtumia. Näyttelytoiminnan loputtua jäljelle jäi taiteilijoiden ja taideyleisön palvelu korkeatasoisena kehystysliikkeenä, taiteen ja taiteilijatarvikkeiden myymälänä. Nuori polvi käynnisti tiloissa myös *taidelainaamotoiminnan* vuonna 2006. Näyttelytilaa on tarjolla myös Osuuskunta Taitotiimin ylläpitämässä Postellissa torin kulmalla.

Pikkuhiljaa myös matkailualan toimijat ovat löytämässä Taidekehän. Asenneilmaston muuttuminen näyttää tosin vievän aikansa. Tyypillinen kankaanpääläisten käsitys on nimittäin ollut, että meillä ei ole mitään tarjottavaa turisteille. Kaupungin palveluksessa ei ole markkinoinnin osaajaa vaan tiedottaminen tapahtuu kunkin sektorin kohdalla oman toimen ohella. Pohjois-Satakunnan ammatti-instituutin (PSAI) matkailualan opiskelijoiden laatima esite oli vuonna 2003 ilahduttava avaus. Esitteessä oli kävelyreitit kohteiksi valittu nimenomaan taideteoksia (kuva 191). (Kankaanpään Seutu 29.5.2003. Taidetta turisteille. Anssi Niemipelto.)

PSAI:n organisoima Mallikasta matkailua -projekti otti vuosina 2006–2007 asiakseen edistää juuri Taidekehän tunnettuutta. Projektin toimesta kuvattiin ja luetteloiitiin kaikki Taidekehän teokset ja kuvat varustettiin teoksia kuvailevilla esittelyteksteillä. Projektin toimesta suunniteltiin myös Taidekehän tutustumiseen keskenään erilaisia, lyhennettyjä lenkkejä teoslueteloineen. Aineisto on viimeisteltävänä ja tarjoaa valmistuttuaan hyvän pohjan syvempään tutustumiseen.

Taidekaupunkipuhe leviää

Internetissä Kankaanpään kotisivut avatessa löytyi vuonna 2004 seuraava johdantoteksti: ”Kankaanpää on kaupunkisuunnittelustaan palkittu varuskuntakaupunki, joka on Pohjois-Satakunnan elinkeinoelämän keskus. Kankaanpää tunnetaan myös taiteen, kulttuurin ja urheilun ystävien keskuudessa.” Tietohallintopäällikkö oli tekstin muotoillessaan vahvistanut imagoamme taidekaupunkina. Vuonna 2007 teksti oli muodossa:

*Kankaanpää on monipuolinen noin 13.000 asukkaan varuskuntakaupunki Pohjois-Satakunnan ytimessä. Kaupunki on Pohjois-Satakunnan elinkeinoelämän keskus ja tullut tunnetuksi myös palkitusta kaupunkisuunnittelusta, rikkaasta luonnostaan sekä runsaasta taiteen ja kulttuurin tarjonnastaan. Tervetuloa tutustumaan monipuoliseen kaupunkiimme!*⁷⁰

Ohjaaja Ritva Heikkinen haastatteli TV-ohjelmaa *Ihmisten kaupunki* varten monia kankaanpääläisiä kadunmiehiä. Aineistosta käy ilmi positiivinen suhtautuminen taidepyrkimyksiin ja vastaajat käyttivät ahkerasti myös taidekaupunki -ilmausta. *Metsätalousinsinööri* luonnehti kaupunkia mm. seuraavasti:

Kyllä Kankaanpää on taidekaupunki ja sitä keskustaa on kehitetty ja rakennettu. Taidekoulu on verrattain tai on kerrassaan moderni ja hieno rakennus, et siinä on menossa hyvää suunnittelua ja hyvää kehittämistä ja se personoituu tietysti pitkälti kaupunginarkkitehtiin ja hänen sitkeeseen puurtamiseensa. Että kyllä kaupunkilaiset on ylpeitä siitä rakennuskulttuurista ja taiteesta, mitä meillä kaupungissa on.

Haastattelijan kysymykseen: ”Kankaanpää on kuuluisa vilkkaasta taide-elämästä. Mitä mieltä sinä olet siitä, että onko se oikeassa suhteessa muihin painotuksiin. Miten sinä tekisit sen?”, kuului vastaus:

No ne panostukset on mun mielestä silti aika pieniä markkamääräisesti, että ne on tämmösiä projekteja ja EU-hankkeita, että se on hyvä, että ne on toteutettu ja saatu ulkopuolista rahaa ja eikä se oo miltään muulta pois, että jos sillä puolen on jotain oivallettu, että satsaisin kyllä näihin vahvoihin osiin, niihin täytyy uskaltaa panostaa entistä enemmän, että se taide on yks semmonen

70 Linkeistä avautuvat Safa-palkinnon perustelut ja Taidekehän esite, joten tältä osin on tapahtunut edistystä.

osa-aluekulttuuri, niin siihen vaan suosittelisin, että päättäjämme panostaisivat siihen entistä enemmän.

Ritva Heikkisen kysymykseen: "Mitä mieltä sinä olet tästä taiteen niin voimakkaasta esillä olostä täällä kaupungissa? Tai onko se esillä voimakkaasti, mitä mieltä sinä olet siitä?" vastasi majuri:

Kyllä Kankaanpää on taidekaupunki siinä kun se on myös tällanen kansainvälinen varuskuntakaupunkikin ja kyllä se luo imagoa ja on kiva katsella taideteoksia jossakin muuallaki kuin ateljeessa elikkä tuolla kallion päällä kaksi kivenlohkareta. 'Just the fucking stones', niin kuin taideteoksen virallinen nimikin on⁷¹, niin on kiva katsoa auton ikkunasta tällasta valaistua patsasta taikka kiven möhkäleitä. Elikkä taidetta ulkona luonnossa, se on minun mielestä se mikä täällä Kankaanpäässä näkyy.

Taidekaupungista puhuminen on lisääntynyt kaiken kaikkiaan mediassa ja kaupunkilaisten keskuudessa. Taidekaupunki -ilmauksen käyttäminen on jo varsin yleistä kerrottaessa taidetapahtumista, kuten tämän luvun aikaisempia sitaatteja lukiessa on voinut todeta. Huomion arvoista on se, että ilmausta käytetään enenevässä määrin myös muissa yhteyksissä. Tässä muutamia esimerkkejä sellaisesta puheesta:

Kankaanpään Seutu 23.9.2005. Minun mielestäni -palstan johdannossa:

"Kysymmekin taidekaupungissa, kumpi syö enemmän sinä vai auto?"

Kankaanpään Seutu 2.2.2006. Altti Räihän kolumnissa "Ei pidä provosoitua, vaikka...": "Irmeli Elomaa vyörytti julkisuuteen kaupungin kehittämisstrategian kannalta tärkeän näkökulman. Taidekaupunki Kankaanpään on syytä ottaa tämä herätyshuuto vakavasti, vaikka huodon muotoa ja sisältöä voidaankin arvostella."

Kankaanpään Seutu 5.6.2006. "Tyytyväisyyttä hehkuen rannalle" -uutisessa:

"Olemme kauan halunneet tänne edustavia liikelahjoja, joita voimme antaa esimerkiksi yhteistyökumppaneille merkkipäivänä, toteaa Kankaanpään työvoimatoimiston toimistonjohtaja Eeva-Leena Vaahtio. - Koska Kankaanpää on taidekaupunki ja muuallakin kuin taidekoulussa on alan opetusta, otimme yhteyttä Kankaanpään opistoon alkuvuodesta."

Aineistostani löytyy paljon esimerkkejä myös siitä, miten ensi kertaa Kankaanpäähän saapuvat ovat innoissaan ja hämmästelevät kaupunkitaiteen määrää. Kehuja olemme saaneet järjestettyjen esitysten, kiertoajeluiden ja taidekehäkävelyiden yhteydessä. Arvokkaimpina dokumentteina pidän kuitenkin spontaanisti, omaan itsenäiseen havainnointiin perustuen syntyneitä kommentteja. Paikallislehden uuden kesätoimittajan Santeri Aholan runsaasti kuvitettu kirjoitus "Paljasta taidetta" oli eräs sellainen:

Kun ensi kertaa saavuin Kankaanpäähän, heti ensimmäiseksi huomasin, että keskustan läheisyydessä oli lukuisia kummallisia veistoksia, patsaita ja luoja ties mitä kyhäelmiä. Vaikutti siltä että olin astunut ennemminkin nykytaiteen museoon, enkä suinkaan suomalaiseen maalaiskaupunkiin. Teosten ympärillä hääri ihmisiä arkisissa askareissaan välittämättä tuon taivaallista niiden olemassaolosta. (...)
Ainakin yksi asia on varmaa: Kankaanpää olisi paljon tylsempi ja kuivempi paikka ilman kaupunkitaidettaan. (Kankaanpään Seutu 24.6.2004.)

Ulkopuolista näkemystä oli liitetty niin ikään artikkeliin, jossa muutoin kerrottiin kaupungin virittelemästä Kankaanpään taidekeskus -esiselvityksestä. "Monet ulkopaikkakuntalaiset tajuavat paikallisia herkemmin taidekehän yksityiskohdat. Yksi heistä on Eeva Vaihinen Turusta, joka kertoi ihastelleensa yksittäisiä teoksia eri puolilla keskustaa. Hänen mielestään Kankaanpää ansaitsee taidekaupungin tittelin."⁷²

71 Kuvanveistäjä Villu Jaaniso on teoksen nimi on *Päällekkäin*. Teos sijaitsee Taidetie Pori-Kankaanpään varrella Kankaanpään Veneskoskella.

72 Kankaanpään Seutu 14.8.2006. Taidekeskus etsii itseään. Kaupungista taiteen tyyssija. Leena Ruohola.

Hauskana yllätyksenä koin vuoden 2004 Kankaanpää Päivän juhlassa koululaisten esittämän Kankaanpää-rapin, jonka tulkitsin aidoksi nuorten kokemukseksi omasta kotikaupungistaan. Taide on vahvasti mukana laulun lähestyessä loppuaan:

Kankaanpää-rap

(Sanat Satu Korvala)

Kankaanpää on tunnetusti nasta paikka
voi skeitata ja kohta... golfatakin vaikka!
Voit soittaa, hiihtää ja suunnistaa
ja pesäpalloa harrastaa. (YKKÖSSARJASSA!)

Hevoset on Taulunkylän vetonaula suurin
laulupuulla virittää voit linnun kanssa parti-tuurin!
Vihteljärven maisemat ei unohtua voi
Niinisalon kankahilla tykin laulu soi!
Täältä löydät Alaskan, Mörkömaan ja Mateen –
Karhusaaren, Koukunkylän, Äpätin ja... ALARISTEEN

Torstai on kaupungissa viikon kohokohta
voit lähteä sä torille ja ostaa vaikka lohta!
On porkkanaa ja perunaa ja ihan vaikka mitä
kahvilassa tunnelma on mitä KIIH-KEINTÄ!
Kankaanpäämme kouluttaa ja yrittää –
meill' on K-M-T, S-P-U, S-K-V, E-G-E... ja NAULA

Taide on kumminkin se kaikkein kovin juttu
laulun, soiton, teatterin arvo on ta-juttu.
Taideviikko hörhiäiset kaupunkiin taas toi
performanssit, tanssit, valot – joka paikka soi.
Taiteesta voi nauttia nyt ihan joka tyyppi
tule, näe, koe ja voita – jos et ole PO-LYYPPI

Kuva 192. Lions Clubien koululaisille järjestämän *Minun Kankaanpääni* -piirustuskilpailun satoa vuodelta 2007. Kuvasta löytyy viisi veistosta.

Kuva 191. Pohjois-Satakunnan ammatti-instituutin opiskelijoiden laatiman reitistöesitteen kansi.

Taide osana visuaalista kuvastoa

Kaupunginarkkitehdin virkani hoitoon on langennut luonnostaan runsaan kuvamateriaalin hankinta, käyttö ja välittäminen. Yhteydenottoja on paljon; milloin mihinkin lehteen, julkaisuun tai esitteeseen halutaan kuvia ja tietoja kaupunkiympäristöstä, arkkitehtuurista ja yhä useammin juuri taideteoksista. Yhteydenottoja tulee erilaisten tapahtumien järjestäjiltä ja vaikkapa pyyntöjä sähköyhtiön henkilöstölehteen, tykistöprikaatin esitteeseen jne. Yhä useammin taidekuvat komeilevat vaikkapa vuosikertomusten, lehtien tai esitteiden kansikuvina. Tuoreimpia havaintoja ovat Kuntoutuskeskus Kankaanpään vuosikertomus 2006 ja Kankaanpään vammaisneuvoston toimittama *Esteetön Kankaanpää. Opas liikuntaesteisille* sekä Pohjois-Satakunnan Kehittämiskeskuksen julkaiseman *Satakieli* -lehden numero 3/2007.

Kuva 193.
Kankaanpään Kuntoutuskeskuksen vuosikertomuksen 2006 kansi. Kuvan teos on Michal Novotnyn *Kukka*. Herkkä kiviveistos on sijoitettu rauhalliseen paikkaan metsäisen kuntopolun varteen.

Kuva 194.
Kankaanpään vammaisneuvoston tuottaman oppaan kansi. Kuvassa Pertti Mäkisen ja Reijo Paavilaisen *Rauhankyyhky*.

Kuva 195. Kankaanpään Voimistelijoiden lehdessä syksyllä 2007 poseerataan Timo Hannusen teoksen *Nimetön* päällä

M.O.T.

Tässä vaiheessa tekisi jo mieli sanoa ”mikä oli todistettava”. Aineistoni puhuu vahvasti taide-elämän juurtumisen puolesta. Spontaanin puheen lopuksi tuon esiin vuonna 2006 valmistuneen uuden kaupunkikirjan *Kankaanpää. Luovien ihmisten kehä*. Miksi otan sen esiin tässä, kirjahan edustaa valmistuttuaan kaupungin virallista puhetta? Kirjan toimituskunta koostui lähinnä luottamushenkilöistä ja kirjan laatimisprosessi oli varsin värikäs kuvituksesta vastanneen valokuvaaja Seppo Saveksen, tekstistä vastanneen kirjailija Risto Ojasen ja poliitikkojen intressien kesken. Mainittakoon, että minä en osallistunut kirjan tekoprosessiin muulla tavoin, kuin keskustelemalla kerran Ojasen kanssa. Sitäkin haus Kempaa oli tutustua lopputulokseen. Jo kirjan nimi ja kansikuvan valinta kertovat sitoutumisesta taidekaupunki -ajatteluun. Niiden arvo kasvaa entisestään sen tiedon myötä, että valinnasta vastasivat juuri luottamushenkilöjäsenet jopa asiantuntijoiden mielipiteiden vastaisesti.

Väliotsikon ”Taidekaupunki joka vuosi” alla Ojanen kirjoittaa:

Kankaanpää ei havitellut vuoden 2011 Euroopan kulttuuripääkaupungiksi. Se on taidekaupunki jokaisena vuotena. (...) kankaanpäälaisillä on etuoikeus elää jatkuvasti runsastuvan, taiteen syventämän ympäristörakentamisen keskellä. (...)

Abstraktit ja kokeilevat taideteokset ovat jännitteisessä suhteessa juurevan pohjoissatakuntalaisen pikkukaupungin perinteisten arvojen kanssa. Tämä haastava yhdistelmä valpastuttaa Kankaanpäähän poikkeavan vieraan: täällä on tehty jotain poikkeuksellista, täällä on uskallettu. (...)
Taide juontuu kehittäjöönsä intohimosta ja määrätietoisesta halusta toteuttaa meillä harvinainen ulkoilmagalleria. Kaupungin johto on sitoutunut toteuttamaan maaseutukaupungille aivan erityisen, muuttuvan profillin. Asukkaissa on vahvistunut käsitys, että taide ja taidekehä ovat olennainen osa kankaanpäälaishuonetta.⁷³ (Mt., 33.)

Kuva 198. Vuonna 2006 valmistuneen uuden kaupunkikirjan kansi todistaa taide-elämän juurtumisesta.

Kirjassa on haastateltu myös kadun ihmistä, Jarmo Kangasta: ”Kankaanpää on Kankaalle urheiluseuran talkoita ja kimpakkyytejä, yhteisöllisyyttä. Ammattisotilaallekin se on lisäksi taidekehä ajatuksella ’taidetta lisää keskustaan.’” (Ojanen 2006, 61.) Kirja sekä alkaa että loppuu puheeseen taiteesta ja kaupunkiympäristöstä.

Spontaanisti syntynyttä aineistoa edustakoon vielä julkaisu Suomen kulttuurinähtävyydet (Louhenjoki-Schulman & Hedenström 2003), jossa Kankaanpäästä noteerataan juuri kuvataiteen näkyvyys. Kaupunginmuseosta luonnehditaan erityisesti sen taideosastoa ja julkisesta taiteesta kirjoitetaan:

Porista Kankaanpäähän johtavaa 55 kilometrin pituista tietä kutsutaan Taidetieksi sen varrella olevien maisemataideteosten vuoksi. Kansainvälisten kuvanveistosymposiumien johdosta Kankaanpään kaupunkiin on saatu moderneja ulkoilmaveistoksia ja ympäristötaidetta. Taidekehän tuntumassa on yli kahdeksankymmentä julkista taideteosta, joista useimmat ovat pysyviä ja jotkut taas tilapäisiä installaatioita. (Mt., 102.)

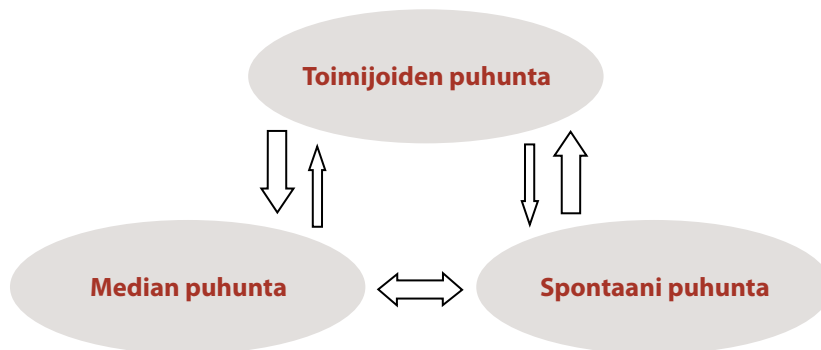
73 Kun näin sanotaan ja oikein kirjoitetaan, on se edelleen omiaan vahvistamaan ilmiötä. Puhe kumuloituu.

7.7 TAIDEPUHUNTA KUMULOITUU

Tässä luvussa olen antanut kankaanpääläisten äänen puhua. Olen hahmottanut useita rinnakkain esiintyviä ja keskenään kilpailevia diskursseja. Vaikka varsinaista syvällistä taidekeskustelua, keskustelua taiteen sisällöistä, ei taidetoimijoiden mielestä kankaanpäässä käydä juuri lainkaan, on kiistämätön tosiasia, että taide kuuluu kaupunkilaisten elämään voimakkaasti. Taide ja uudistuva kaupunkiympäristö antavat puheenaiheita. Taide pysyy esillä niin keskusteluissa kuin tärkeänä osana kaupungin visuaalista kuvastoa niin välittömästi kaupunkiympäristössä kuin lehdistön ynnä muiden julkaisujen kautta. Sotauraudan (1999b) termiä käyttäkseni, siitä todella jauhetaan. Puhunnan rooli on aktiivinen. Se on myös vastavuoroinen: Puhunta muuttaa kaupunkia ja kaupungin muuttuminen vaikuttaa siihen.

Olen edellä jäsentänyt diskurssien kenttää myös puhunnan lähteen näkökulmasta. Aineistostani voi päätellä, että edistävät diskurssit ovat lähtöisin *toimijoilta*, jotka ovat vahvistaneet omaa puhuntaansa auktoriteettipuheella. Tätä toimijoiden puhuntaa, joka siis tulkintani mukaan pitää sisällään myös toiminnan ja teot, on seurannut ja sitä on oleellisella tavalla vahvistanut *median* tuottama puhunta. Media seuraa kaupunkisuunnittelua, mutta erityisesti taiteen näkyvyys on mediassa kasvanut merkittävästi. Lopulta on alkanut syntyä *spontaania*, itseohjautuvaa puhuntaa, joka on osoitus erityisesti kaupunkitaiteen saamasta huomiosta ja taide-elämän vähittäisestä juurtumisesta. Lopulta tämä kaikki puhunta vahvistaa toinen toisiaan, *taidepuhunta kumuloituu*. Spontaanit ilmiöt innostavat toimijoita ja päättöksentekijöitä edelleen, samoin media kiinnostuu juuri niistä, kansalaisten omaehtoisesta puheesta ja toiminnasta.

Viimeisenä tässä luvussa kuvattu spontaani puhunta on mielestäni edellytys tai oikeastaan jo osoitus siitä, että kaupungin identiteetti on vaihteittain muuttumassa. Kankaanpäästä on tullut sen omien ihmisten mielestä taidekaupunki, mikä luo pohjaa myös imagotyölle.

Kaavio 15. Taidepuhunnan kumuloituminen. Toimijoiden ja median puhunnan seurauksena syntyy spontaania puhuntaa, jotka kaikki lopulta vahvistavat toisiaan.

Kuva 199. Kauko Räikkeen *Torso* kulttuurikorttelissa *Wanhan* edustalla. Kankaanpään taidekeskushankkeen esiselvityksen 2007 mukaan kuvan suojelurakennus keskellä kaupunkia sopisi taide-elämän käyttöön.

8 | TAIDEKEHÄSTÄ TAITEEN KEHÄKSI

Vaikka lopullisia totuuksia ei koskaan voitaisikaan löytää, sen ei pitäisi estää meitä heittäytymästä kamppailevien tulkintojen pyörteisiin.¹

On johtopäätösten ja yhteenvedon aika. Olen edellä kuvannut Kankaanpään kaupungin kehitystä niin fyysisesti kuin kulttuurisesti viimeisten viiden vuosikymmenen aikana. Paneutumalla kaupungin ominaispiirteisiin ja aluekehitykseen, taide-elämän vähittäiseen muotoutumiseen sekä yhdyskunta- ja kaupunkisuunnittelun vaiheisiin, olen pyrkinyt muodostamaan kokonaisvaltaista kuvaa tutkimuskaupungista. Kuvaa täydentävät eri toimijoiden, median ja tavallisten kaupunkilaisten käsitykset kaupungin identiteetistä ja imagosta. Hahmottamalla kaupungissa vallitsevaa puhunnan kenttää, diskurssien vuoropuhelua ja kilpailua olen etsinyt selitysmallia tutkimuksen pääkysymykselle, miten eli millaisten prosessien ja diskurssien kautta Kankaanpään fyysinen ja kulttuurinen muutos maalaiskaupungista taidekaupungiksi on ollut mahdollinen.

Tutkimusongelman ratkaisu koostuu vastauksista edellä sisältöluvuissa 3–7 käsiteltyihin osakysymyksiin, joihin liittyville ilmiöille on ominaista hybridinen² yhteenkietoutuneisuus. Ilmiöitä käsitteellistäen, taustakirjallisuutta hyödyntäen ja ymmärtävän selittämisen kautta olen löytänyt tulkintamallin, jonka tulen esittämään tutkimukseni johtopäätöksenä. Kun tässä ja nyt esitän oman tulkintani, olen tietoinen siitä, että kilpailevia tulkintoja voidaan aina esittää. Toisesta näkökulmasta tai positiosta ilmiöt ja niiden selitykset näyttäytyvät toisenlaisina ja sitä paitsi prosessi jatkuu. Millaisena se voisi jatkua, siitä esitän näkemyksiä luvun loppupuolella. Tarkastelen myös Kankaanpään esimerkin yleistä merkitystä: Mitä opittavaa tapaustutkimuksestani voisi olla, ovatko tutkimuksen tulokset yleistettävissä ja millaisia haasteita jatkotutkimukselle avautuu?

8.1 KOHTI SELITYSMALLIA ALAKYSYMYSTEN KAUTTA

Tutkimuksen aluksi olen kuvannut ja jäsentänyt vallitsevaa yhteiskunnallista ja kulttuurista tilannetta sekä spesifimmin kaupunkiuudistuksen ja ympäristötaiteen virtauksia, jotta olisi mahdollista hahmottaa *miten Kankaanpään taidekaupunkikehitys sijoittuu suhteessa tässä ajassa globaalisti liikkuviin ilmiöihin (luku 3)*. Tutkimusprosessin kuluessa olen kokenut innostuksen hetkiä havaitessani, miten kaikenlainen kulttuurinen toimeliaisuus sekä vaikkapa kaupunkiuudistukset ja ympäristötaiteen ilmenemismuodot ovat lisääntyneet ja miten kulttuurin yhteiskunnallinen vaikuttavuus on symbolitaloudessa kaiken kaikkiaan kasvanut. Olen myös joutunut jatkuvasti pettymään havaitessani, että huolimatta luovuusdiskurssin yleisyydestä ja kulttuuriosaamisen julistamisesta jopa nykysuomen kohtalonkysymykseksi, ovat vaikutukset poliittiseen päätöksentekoon jääneet marginaalisiksi. Kun näin on valtakunnan tasolla, mitä voi odottaa heikkenevän aluekehityksen kanssa kamppailevalta kuntakentältä?

¹ Fornäs 1998, 246.

² Eri aloja tai ominaisuuksia yhdistävä.

Kankaanpään taidekaupunkikehitys on yleistä taustaa vasten kiinnostava siinä suhteessa, että useat taidemaailman ja kaupunkisuunnittelun ilmiöt ovat Kankaanpäässä esiintyneet samanaikaisesti tai jopa edeltäen ajassa yleisesti liikkuvia vastaavia ilmiöitä. Olen omaksunut Fornäsin (1998) prosessuaalisen kulttuurikäsityksen ja tulkinnut asian niin, että kuljemme samassa, vaikkakin alati muuttuvassa kulttuurisessa virrassa riippumatta fyysisestä positioistamme. Sähköinen ja digitaalinen tiedonsiirto on pienentänyt maailmaa. Globalisaatiokehitys on johtanut kulttuurien ja elämäntapojen lähentymiseen. Ilmiöt pulpahtelevat pintaan eri puolilla Suomea ja maailmaa samanaikaisesti, katsomatta paikkakunnan sijaintia tai kokoa. Kaupunkiseudut ja paikat ovat pakotetut keskinäiseen kilpailuun, kun samalla omaleimainen profiloituminen on yhä vaikeampaa.

Sen arvioiminen, miten Kankaanpään taidekaupunkikehitys on ollut mahdollinen, on edellyttänyt tutkimukselta *yleisluontoista kuvausta siitä, millainen Kankaanpään kaupungin ja sen taide-elämän kehittyminen kaari on ollut (luku 4)* ja millaisten tekijöiden kanssa taidekaupungin imago kilpailee. Kaupungin historia, ominaispiirteet ja aluerakenteellinen asema ovat luoneet edellytyksiä tai rajoitteita taloudelliselle ja kulttuuriselle kehitykselle.

Kankaanpään kehityksessä taidekaupunkiksi voi hahmottaa *kolme selkeää käännekohtaa*. Ensimmäinen käännekohta oli maaseudulle syntyneen taiteilijayhteisön aikaansaama *taidekoulun perustaminen* vuonna 1965, mikä johti taide-elämän institutionalisoitumiseen ja taide-elämän vähittäinen vahvistumiseen. Toisena käännekohtana hahmottuu *taidekoulun kunnallistaminen* vuonna 1989, mikä vakiinnutti oppilaitoksen aseman ja oli edellytys koulun uudisrakennuksen toteuttamiselle. Kolmas käännekohta tuli mahdolliseksi EU-ajan myötä. Se merkitsi kaupunkisuunnittelun ja taiteen liittoutumista ja sitä voi luonnehtia *Taidekehän syntymisenä*. Projektitoiminnan myötä kaupunkikuva kohentui ja taide levittyäytyi julkisiin ulkotiloihin. EU-rahoituksen saaminen edellytti lisäksi uusien toimintamallien omaksumista. Piti työskennellä ryhmissä ja uudet toimijat saivat vaikutusvaltaa.

Mikä sitten on kaiken kaikkiaan ollut *EU:n alue- ja kulttuuripolitiikan merkitys* Taidekehän synnylle maaseutukaupunkiin? Sidosryhmäkyselyn tulosten mukaan niin kaupunkiuudistushankkeet kuin taidehankkeetkin olisivat jääneet valtaosaltaan toteutumatta ilman ulkopuolista rahoitusta. Kärjistäen voi todeta, että viimeaikaisen taidekaupunkikehityksen moottorina on ollut taidetoimijoiden ja myös teknisen toimen intoa ruokkinut ulkopuolinen raha, jonka vaikutukset ovat näkyneet paitsi materiaalisina myös immateriaalisina, aineettomina tuloksina. Taidemaailma ja kaupunki ovat saaneet vetoapua EU-rahoituksen muodossa sekä sen myötä lisäksi myönteistä imagokehitystä ja eri tahojen sitoutumista. Kankaanpäässä tapahtunut kehitys on elävä osoitus EU:n alue- ja kulttuuripolitiikan vaikuttavuudesta.

Tutkimuksen tulos on sidoksissa aikaan ja paikkaan. Lähtökohdan tälle tutkimukselle muodostavat luvuissa 3 ja 4 kuvattu myöhäismodernille ajalle ominainen yhteiskunnallinen ja kulttuurinen tilanne sekä suomalaisen pikkukaupungin positio siinä. Taustatekijät vaikuttavat ja tulevat esiin kankaanpäälaisissä diskursseissa. Aluekehitys huolestuttaa ja henkinen lama on seudun uhkana. Tarvittaisiin uskoa tulevaisuuteen ja parempaa yhteisöllisyyttä. Kehittämisen keinoista, kuten kulttuurin roolista aluekehityksessä, ei suinkaan olla samaa mieltä. Vaikutusvallasta ja resurssien kohdentamisesta kamppaillaan.

Mikä sitten on ollut ja voisi olla yhdyskuntasuunnittelun rooli Kankaanpään taideimagon rakentumisessa? Tätä kysymystä olen avannut rinnastamalla Kankaanpään kaupunkisuunnittelun prosesseja yhdyskuntasuunnittelun paradigmanmuutoksiin (luku 5). Havaintojeni mukaan ensinnäkin rationaalinen suunnittelu on luonut pohjan selkeälle kaupunkirakenteelle ja modernin vähäeleinen kaupunkikuva antaa tilaisuuden taiteen esiintuomiselle. Kankaanpään kaupungistumiskehitys on ollut varsin nopea, jolloin suunnitelmallisuus on korostunut. Väljyys ja kaupunkimaisuus ovat sopivassa suhteessa. Jäntevä maapolitiikka ja kaavoitus sekä rajuimman kasvun osuminen pariin kolmeen vuosikymmeneen ovat

saaneet aikaan läpeensä modernin kaupungin³. Kaupungin tietty johdonmukaisuus on vahvuus. Fyysinen ympäristö rakentuu tunnistettavista elementeistä, kuten männyt, punatiili, moderni arkkitehtuuri ja kaupunkitaide. Taidekehä on löytänyt luontevan reittinsä.

Kommunikatiivinen suunnitteluote yhdistettynä strategiaan ja kulttuurisiin päämääriin ovat leimanneet kaupunkisuunnittelua ja keskustan kehittämisprosessia viime vuosina. Aineisto osoittaa, että yhteinen suunnitteluprosessi on saanut aikaan ainakin jonkinasteista sitoutumista. Suunnitteluun liittyvien työryhmien kokoaminen ja tarvittavasta suunnitteluyhteistyöstä huolehtiminen kuuluu normaalistikin kaupunkisuunnittelun vetäjälle. Kankaanpään ydinkeskustaa kehitettäessä tulivat tässä lisäksi apuun EU-rahoituksen edellyttämät käytännöt. Kyseessä oli *win-win* -tilanne, kun osallistuvat tahot olivat saamassa yhteistyöstä myös konkreettista lisäarvoa paranevien toimintamahdollisuuksien (lue *rahan*) ja paremman julkisuuskuvan muodossa. Niin hyväuskoinen ei nimittäin pidä olla, että houkuttimeksi kommunikatiivisuudelle riittäisivät parempi lopputulos tai yhteisöllisyys. Itse kunkin motiiveista riippumatta tulokset kertovat, että prosessi on joka tapauksessa jättänyt jälkensä toimijoihin.

Todisteena laajemmastakin sitoutumisesta olen nostanut esiin sen, että vuoden 2005 strategiaproessin tuloksena taide kirjattiin vetovoimatekijänä kaupungin strategiaan. Tämä oli tärkeä askel taidekaupunkikehitykselle, olipa sen motiivina sitten tietoinen, ajanmukaisen imago- ja vetovoimatekijän korostaminen tai aito taiteen yleisen merkityksen taju. Strategian vaikutusta testataan arjessa jatkuvasti. Kankaanpään päättäjille pitääkin antaa tunnustusta, onhan strategian hyväksymisen jälkeen toteutettu *Valometsä* -ympäristöteos ja viety lähes loppuun mittava toriuudistus, johon strategiassa oli sitouduttu. Päätöksiin ovat toki vaikuttaneet monet seikat eikä jälleen vähiten jälkimmäiseen saatu ulkopuolinen rahoitus. Päätöksenteon prosesseihin kytkeytyy myös tiedon omaamisen ja vallankäytön elementtejä. Tiedon ja vallan ”kotipesät” ovat projektitoiminnan maailmassa muuttuneet (vrt. Teräväinen 2005, 294–298).

Taidekaupungilla on oletusarvoisesti kaupunkilaisten mielissä taidekaupungin identiteetti. Kaupungin ulkopuolella tunnistetaan taidekaupungin imago tai maine. Aineistoani olen tulkinnut siten, että taidekaupungin identiteetti on Kankaanpäässä ainakin potentiaalisella kasvu-uralla (*luvut 4 ja 6*) verrattuna tutkimuskaupungin muihin nimettyihin ominaisuuksiin. Luonnonläheisen pikkukaupungin identiteetti on kuitenkin vahvin ja imagomielikuvia hallitsevat perinteiset varuskunta ja pesäpallo. Tausta-aineistoon tukeutuen näyttää siltä, että *toimijoiden ja osin median taidemyönteinen asennoituminen kulkee edellä, mutta myös suuren yleisön mielipideilmasto on muuttumassa samaan suuntaan*. Media toimii välittäjänä, keskustelun ylläpitäjänä ja ilmiöiden näkyväksi tekijänä. Fyysisellä ympäristöllä, kaupunkitaiteella ja taideyhteisöllä tarinoineen on imagopotentialia ja niiden avulla Kankaanpää voi tulevaisuudessa erottua muista pikkukaupungeista.

Äikäs (2001) on nimennyt jatkotutkimuksen haasteeksi kysymyksen siitä, miten kaupunkien ulkoisia ja sisäisiä imagoja (tässä tutkimuksessa *imagoa* ja *identiteettiä*) olisi mahdollista analysoida samanarvoisina ja toisiaan tukevin tutkimuskohteina. Tällöin olisi mahdollista arvioida myös sitä, ”edeltääkö hyvän maineen syntyminen menestyksestä kaupungin sisäisen imagon tuottamista, eli vahvan identiteetin ylläpitämistä, vai päinvastoin?” (Mt., 278.) Kankaanpään esimerkissä olen osaltani paneutunut Äikäksen kuvaamaan jatkotutkimuksen haasteeseen, kun olen lähestynyt taidekaupunkikehityksen analyysiä kulttuuripääoman juurtumisen käsitteen kautta.

Tapaustutkimus osoittaa, että identiteetit ja tarinat, syntyvät mielikuvat ja rakentuva imago kietoutuvat monitahoisesti toisiinsa ja muokkaavat toinen toisiaan eri toimijatahojen diskurssien, eikä vähiten

3 Kuvaavaa on, että 2000-luvun alkuvuosina oli kaupunkikuvasta varsin vaikeaa löytää sijoituspaikkaa perinteiselle taiteelle, lahjoituksena saadulle Emil Cedercreutzin teokselle (vrt. kuva 19).

median diskurssien kautta. Äikäksen kysymys ulkoisen ja sisäisen imagon kehittämisen järjestyksestä saa tutkimuksen avaintuloksena esittämässäni kaaviossa yhden, eri riippuvuussuhteita sisältävän tulokinnan. Ilmeiseltä kuitenkin näyttää, että vain vahvan identiteetin varaan voi kehittyä kestävä imago eli järjestys on parhaimmillaan ”sisältä ulos”.

Taidekaupunkikehityksen havainnollistamiseksi olen paneutunut lähemmin *diskurssien maailmaan*. Olen jäsentänyt kankaanpääläisten diskurssien kenttää tarkastelemalla rinnakkain *taideimagon kehittymistä edistäviä ja hillitseviä diskursseja* (luku 7), jotka esiintyvät eri foorumeilla ja eri toimijoiden keskuudessa erilaisin painotuksin. Taidepuheen laatua ja määrää Kankaanpäässä olen kuvannut nelikenttänä (kaavio 13), josta käy ilmi aineistoon ja havaintoihin perustuva käsitys eri tahojen osallisuudesta puhuntaan.

Diskurssit toimivat vastavuoroisesti. Ne sekä heijastavat kaupungin ominaisuuksia että vaikuttavat niihin. Diskurssit kilpailevat keskenään, mutta aineistosta on mahdollista hahmottaa *kumuloituvaa taidepuhuntaa*: Toimijoiden puhunnan ja median puhunnan lisäksi on syntynyt *spontaania* taidepuhuntaa, aidosti ruohonjuuritasolta kumpuavaa puhuntaa. Tämä puhunta, sisältäen tulkintani mukaan myös toimintaa ja tekoja, on yhä useammin positiivista identiteetti- ja imagotyötä vahvistavaa. Toisaalta taidepyrkimyksille saadaan paikallislehden yleisönosastossa jatkuvasti myös rajua negatiivista palautetta. Uudistuva kaupunkiympäristö antaa puheenaiheita. Kaupunkitaide vaikuttaa ihmisten elämämaailmassa, puheissa, kirjoituksissa, teoissa. Myönteisen spontaanin puhunnan syntyminen on osoitus siitä, että kaupungin identiteetti on vaiheittain muuttumassa. Jos Kankaanpäästä tulee sen omien ihmisten mielissä taidekaupunki, on pohjaa myös imagotyölle.

Olen etsinyt vastausta tutkimuskysymykseeni sisältöluvuissa 3-7 ratkaisemieni alakysymysten kautta. Niistä jokaisella on taidekaupunkikehityksen selittämisessä ja ymmärtämisessä omat roolinsa. Tulokista voin vetää johtopäätöksen, että tutkitun ilmiön keskiöön asettuu kulttuuripääoman juurtumisen käsite, taide-elämän ja kohentuvan kaupunkiympäristön ottaminen omaksi, vahvaksi osaksi kaupungin identiteettiä. Sovellettu hermeneuttinen tutkimusote on auttanut ymmärtämään prosesseja, joiden kautta tämä juurtuminen on tapahtunut.

8.2 KULTTUURISEN MUUTOKSEN JUURTUMINEN

Taide-elämän ”kotiutuminen” tai ”omaksi ottaminen” sekä kaupungin kulttuurisen muutoksen ”sisäistäminen” ovat ilmauksia, jotka ovat näkyneet kysymyksissäni tutkijanurani alusta asti. Onko kulttuurinen muutos juurtunut ja onko taide-elämästä tullut osa pikkukaupungin kulttuuripääomaa? Millaisten prosessien ja diskurssien kautta tämä juurtuminen on tapahtunut? Näihin kysymyksiin vastaaminen saatinkin ratkaista koko arvoituksen.

Juurtumisen prosessien tarkastelun viitekehikseksi olen ottanut Kimmo Kainulaisen (2005) johtopäätökset, joiden mukaan kulttuurin talous, Kainulaisella spesifisemmin kulttuurifestivaalit synnyttävät ja juurruttavat alueille pitkällä aikavälillä uutta *kulttuuripääomaa* (vrt. myös edellä luku 2, kaavio 1). Kainulainen sovelsi tutkimuksessaan diskurssianalyysia ja perusteli sen käyttöä aineistonsa tulkinnassa tavalla, joka vahvisti omaa tutkimusorientaatiotani: ”Juurtumisen prosessit ovat paitsi havaittavia objekteja myös subjektiivisia tulkintoja ja sellaisenaan sosiaalisia konstruktioita. Tämän vuoksi tutkimuksessa on ollut luontevaa tarkastella diskursseja ’tosiasioiden’ sijaan.” Ja edelleen ”juuri tulkinnallisuus ja diskurssiivisuus mahdollistavat sen, että voimme ylipäänsä saada juurtumisen prosesseista tietoa.” (Kainulainen 2005, 421.)

Kulttuuripääoman Kainulainen jakaa *havaittavaan, materiaalliseen kulttuuripääomaan ja ei-esineelliseen, aineettomaan kulttuuripääomaan*. Nämä toimivat vuorovaikutteisesti ja muodostavat yhdessä imagon. (Mt., 278., myös edellä luku 2, kaavio 2.) Kaupunkien kulttuuri-imagoja Kainulainen pitää kokonaisvaltaisen kehittämispolitiikan osa-alueena. Tutkimuksensa johtopäätöksissä Kainulainen toteaa, että ”materiaalinen ja immateriaalinen kulttuuripääoma toimivat myös suomalaisten maaseutukuntien ja kaupunkien imagojen rakennusaineena”, sekä edelleen, että ”erityisesti aineettoman kulttuuripääoman imagollinen hallinta on muodostunut kaupunkien strategisen kehittämisen uudeksi haasteeksi”. (Mt., 441.) Oma tutkimukseni täydentää osaltaan Kainulaisen tuloksia *sijoittamalla puhunnan prosessit selittämään kulttuuripääoman ja imagon vuorovaikutteista suhdetta toisiinsa*.

Kainulainen on tarkastellut kulttuurifestivaalien alueellista juurtumista⁴ kahdesta näkökulmasta: *relationalisesta* juurtumisesta kertovat aineettomat, näkymättömät jäljet, kulttuuri-ilmapiiiri tai ”paikan henki” ja *rakenteellisesta* juurtumisesta edustavat näkyvät ja aineelliset *kulttuuripääoman* muodot, joita festivaalien tuloksena syntyy (Mt., 384–85)⁵. Tutkimuksensa eräänä johtopäätöksenä, viidentenä teesinä Kainulainen esittää:

Kulttuurifestivaalit ovat juurtuneet tapahtumapaikkakunnille sekä relationaalisesti että rakenteellisesti. Relationaalisuus ilmenee tapahtumapaikkakunnilla toimivien ihmisten arvoissa, asenteissa ja toimintakäytännöissä. Rakenteellinen juurtuminen konkretisoituu puolestaan uusina kulttuurialan organisoitumisen muotoina. Relationaalisen ja rakenteellisen juurtumisen prosessit vaikuttavat toisiinsa molemmansuuntaisen strukturoitumisen kautta. (Mt., 444.)

Kankaanpään kulttuurisen muutoksen ymmärtämistä helpottaa, kun juurtumisen prosesseja tarkastellaan erikseen *rakenteellisen ja relationaalisen* juurtumisen näkökulmasta. Rakenteellinen juurtuminen on empiirisesti todennettavaa. Sitä edustavat mm. syntyneet instituutiot, fyysinen kaupunkiympäristö ja kaupunkitaide. Relationaalisen juurtumisen selvittämisessä on turvauduttava luoviin tulkintoihin. *Relationaalinen todellisuus on suhteessa asettuvaa todellisuutta*⁶. Ilmiöiden ominaislaatu ja merkitys riippuvat toimintatilanteesta, tarkastelijasta ja tarkastelukulmasta. Tulkintoja tehtäessä tuleekin kysyä, mistä perspektiivistä asioita on tarkasteltu ja kenen relationaalista todellisuutta ilmennetään. Ehkä joitakin todellisuuden puolia on korostettu ja toisia häivytetty. Tältä olen tuskin voinut välttyä kankaanpääläistä todellisuutta kuvatessani. Kun nostan esiin spontaanin taidepuheen ja -toiminnan, yhteisöllisyyden ilmenemismuodot tai hallinnon ja sidosryhmien sitoutumisen asteen kasvamisen osoituksena relationaalisesta juurtumisesta, teen tulkintoja lähtien omasta tutkijan positiostani.

Rakenteellisen juurtumisen ilmiöitä

Rakenteellisella juurtumisella ei tarkoiteta ainoastaan taide-elämälle tarpeellisten rakennusten, itse taiteen tai muun sitä palvelevan fyysisen ympäristön aikaansaamista vaan myös taiteen piiriin järjestyneiden organisaatioiden syntymistä ja institutionalisoitumista. Jako rakenteelliseen ja relationaaliseseen juurtumiseen ei siten tarkoita samaa kuin jako materiaalisten ja immateriaalisten jälkien kategoriaan. Rakenteellinen juurtuminen pitää sisällään yhtä hyvin materiaalisia kuin aineettomiakin ilmiöitä.

Taide-elämän ja sen myötä kulttuuripääoman rakenteellinen juurtuminen paikkakunnalle lähti Kankaanpään Taideyhdistys ry:n ja taidekoulun perustamisesta. Nämä instituutiot ovat edelleen keskiössä ja niiden syntyminen on ollut edellytys taidekaupunkikehitykselle. Taidekoulun vuonna 1995 valmistunut

4 Juurtumisen käsitteen yhteydessä on puhuttu ainakin poliittisesta, kulttuurisesta, rakenteellisesta, kognitiivisesta, temporaaalisesta, territoriaalisesta, sosiaalisesta, teknologisesta, markkinalähtöisestä, yhteiskunnallisesta, verkostomaisesta, institutionaalisesta ja relationaalisesta juurtumisesta (Kainulainen 2005, 381).

5 Relationaalisen ja rakenteellisen juurtumisen käsiteparin yhteydessä Kainulainen viittaa mm Granovetteriin (1992b).

6 Vrt. Erkki Karvonon: Johdatus viestintätieteisiin, www.uta.fi/viesverk/johdviest/johdatus.html.

uudisrakennus on rakenteellisen juurtumisen lippulaiva. Yleisemmällä tasolla kaupunki on panostanut julkisen rakentamisen laatuun ja järkevään kaupunkisuunnitteluun sekä rakentamisen ohjaukseen.

Rakenteellisesta juurtumisesta todistavat vähitellen syntyneet yksityiset taidegalleriat ja -kahvilat tai vaikkapa Galleria Räikkälän aloittama taidelainaamotoiminta. Kaupunki on 1990-luvun alussa hankkinut ja peruskorjannut entisen rautatieaseman ja osoittanut sen taiteilijoiden asuin- ja työskentelytiloiksi. Taiteilijoiden mukaan tämä on ollut ratkaiseva asia heidän pysymiselleen paikkakunnalla. Kaupungissa järjestetään vuosittain lukuisia taidenäyttelyitä niin kaupungin eri toimijoiden kuin taideyhdistyksen, ammattikorkeakoulun ja myös muiden tahojen toimesta. Taidekoulun joulumyyjäisistä on tullut odotettu tapahtuma.

Kankaanpään Taideyhdistys ry:n jäsenmäärä on kasvanut lähelle kahtasataa. Kankaanpää Seurakin on aktivoitunut taidetoiminnan suuntaan. 50 vuotista toimintaansa juhlistaakseen seura päätti vuonna 2007 valaa pronssin muutamia Kauko Räikkeen kipsiveistoksia. Teosten sijoituspaikka on kaupunginmuseo. Kaupunginmuseon yhteyteen on perustettu taideosasto, joka tulee vuoden 2009 alusta saamaan joh-
toonsa alan ammattilaisen.

Ydinkeskustan kehittämisprosessin yhteydessä rakenteellinen juurtumista on tapahtunut monin tavoin, kuten tässä tutkimuksessa on kuvattu. Kaupunkiympäristön laatua on parannettu vaihteittain. Kaupunkisuunnittelun ja taidetoimijoiden yhteistyö on tuottanut Taidekehän, jota on vuodesta 1996 lähtien kehitetty määrätietoisesti. Julkiseen kaupunkiympäristöön on sijoitettu kaikkiaan 109 (tilanne 31.12.2007) teosta. Taidekehää on viimeistely myös teosinformaation ja reitin tunnistettavuuden osalta. Monitoimitalo Postelli on tarjonnut torin varrella mahdollisuuksia taiteen ja taidekäsitöiden esille panemiseen ja myyntiin tai vaikka keramiikan tekemiseen. Toimiessaan samalla myös matkailijoiden infopisteenä, Postelli on itse asiassa ollut julkisen kaupunkitaiteen hermokeskus⁷.

Kankaanpään liittymään vuonna 2007 toteutettu ympäristötaideteos *Valometsä* on viimeisin materiaallinen osoitus taide-elämän rakenteellisesta juurtumisesta. Teos on tähän mennessä ehdottomasti mittavin kaupungin taidehankinta. Hankintaan on oltu ilmeisen tyytyväisiä, kun teosta käytettiin vuoden 2008 alussa julkistetun kaupungin uuden visuaalisen ilmeen ja logon aiheena.

Viimeisimpänä kulttuuripääoman rakenteellisen juurtumisen aineettomana ilmentymänä on mainittava, että kaupunkiin sijoittuneet ammattitaiteilijat ovat vuonna 2007 perustaneet taiteilijaseuran oman yhteistyönsä tiivistämiseksi. Rakenteellinen juurtuminen jatkuu, mikäli vuoden 2007 lopussa päättynyt Kankaanpään taidekeskuksen esiselvityshanke poikii tavoiteltuja tuloksia. Tällaisia olisivat esimerkiksi työtilojen tarjoaminen taiteilijoille ja taidekeskuksen saaminen taiteilijoiden, yhdistysten ja yleisön kohtaamispaikaksi ensi vaiheessa kunnostettavaan suojelutaloon ja tulevaisuuden haaveissa uusiin, näyttäviin puitteisiin. On esitetty myös taideasiamiehen saamista huolehtimaan taiteilijoiden paremmasta työlistymisestä seudulla sekä projektitoiminnan jatkuvuudesta. Rakenteellista juurtumista edustaisivat myös vuoden taiteilijan valinta, prosenttiperiaatteen käyttöön ottaminen tai taideostoihin varatun määrärahan korottaminen.

Havaintoja relationaalisesta juurtumisesta

Relationaaliselle juurtumiselle on Kainulaisen (2005) mielestä ominaista luovan ilmapiirin keskittyminen, osaaminen, kulttuurimyönteisyys, kumouksellisuus, kollektiivinen identiteetti. Mikäli relationaalinen juurtuminen haluttaisiin korvata yhdellä sanalla, voitaisiin puhua *kulttuuri-ilmapiiristä*. Minkälainen on sitten kankaanpääläinen kulttuuri-ilmapiiri?

7 Tutkimukseni viimeistelyvaiheessa kävi ilmi, että Postellin toiminta loppuu 1.9.2008 lukien Osuuskunta Taitotiimille kannattamattomana. Postellin aika kesti siten tasan kymmenen vuotta. Tämän kirjan mennessä painoon ei päätöksiä jatkosta ole tehty.

Kankaanpään vuonna 2006 ilmestynyt kaupunkikirja *Luovien ihmisten kehä* todistaa virallisesti luovasta ilmapiiristä, joskin kaupunkikirjoille tyypilliseen, hieman liioittelevaan sävyyn. Miten tähän on tultu, on silti osoitus usean vuosikymmenen aikana tapahtuneesta kulttuurisen muutoksen omaksumisesta. Tässä tutkimuksessa olen ulottanut tuon muutoksen tarkastelun 1950-luvulle, jolloin taide-elämä alkoi syntyä maalaispaikkakunnalle. Taidepuhuntaa hallitsi toimijoiden voimakas eiffeldiskurssi (omanarvontuntoinen, hieman uhoavakin puhunta) sekä myös aluekehitysdiskurssi. Niiden avulla luotiin pohjaa taideyhdistyksen ja -koulun perustamiselle. Koko taidekoulun historian ajan on puhunutta hallinnut ylpeys maaseudulle syntyneen koulun erityisyydestä. Taide on jo ennen kaupunkitaiteen ilmestymistä katu-kuvaan näkynyt monenlaisin muodoin; seminaareina, kursseina, näyttelytoimintana sekä taideteoksina julkisten rakennusten ja kotien seinillä. Näkyvyys on saanut aikaan taidepuhuntaa ja aste asteelta vaikuttanut kulttuuri-ilmapiiriin.

Taidepuhunnan matka hallintoon ja päätöksentekoon on ollut pitkä. Taidekoulun alkuaikojen talousvaikeudet tuskin edesauttoivat kulttuurimyönteisen ilmapiirin syntymistä. Kommunikatiivisen toiminnan voi katsoa alkaneen taidekoulun kunnallistamisen ja uudisrakennushankkeen valmistelun yhteydessä. Lukuisissa työryhmissä ja toimikunnissa luotiin argumenttien ja diskurssien kamppaillessa pohjaa vaikeiksi koetuille päätöksille. Prosessit hioivat särmä ja jättivät jälkensä niihin osallistuneisiin. Kulttuuripääoman relationaalinen juurtuminen saattoi kuitenkin vahvistua.

Katset Kankaanpäähän -ydinkeskustan kehittämisprojektissa miljöö-, yritys- ja tapahtumatyöryhmät, seminaarit jne. kytkivät toimintaan ohjausryhmän lisäksi laajan sidosryhmien joukon. Projektissa toimineiden palaute kertoo runsaan puheen aikaansaamasta kommunikatiivisesta juurtumisesta ja kulttuurisen suunnittelun tavoitteiden sisäistämisestä (vrt. luku 4.5). Projektin tuloksia arvostettiin. Taidekehän ideaa pidettiin hyvänä ja sitä haluttiin kehittää eteenpäin. Julkiset taideteokset tunnettiin ja omat suosikit osattiin nimetä. Kulttuurinen muutos oli siten havaittu ja omaksuttu, vaikka siihen ei sataprosenttisesti olisi sitouduttukaan.

Kaupunginvaltuuston ja viranhaltijoiden yhteinen strategiaprosessi toteutettiin vuonna 2005. Kaupungin strategisena päämääränä nähtiin vetovoimaisuuden parantaminen profiloitumalla mm. taidekaupunkina. Vetovoimaisuuden lisäämisen katsottiin edellyttävän myös toriuudistuksen toteuttamista. Vaikka kyse oli strategian luomisesta, toteutettiin prosessi varsin kommunikatiivisin käytäntein. Keskustelua käytiin lukuisissa kokoontumisissa ja keskustelun voi uskoa vaikuttaneen jonkinasteisesti kaikkiin siihen osallistuneisiin. *Taide- ja kaupunkiuudistuspuhe saivat uusia ääneen lausujia ja kuulijoita.*

Strategian toteuttamiseksi käynnistettiin vuonna 2006 Kankaanpään taidekeskuksen esiselvityshanke⁸, jonka tuloksia kuvattiin jo edellä rakenteellisen juurtumisen potentiaalisina ilmenemismuotoina. Hankkeen pohjustaminen edellytti ja sen eteenpäin vieminen vaatii taidetoimijoiden yhteistyötä. Tavoitteena on edistää oppilaitosten, yrityselämän ja kuntasektorin sekä kolmannen sektorin verkostoitumista yhteisten tavoitteiden⁹ saavuttamiseksi. Toimintalinjoja hiottiin esiselvitysvaiheessa monin kokouksin ja keskusteluihin. Kaupungin strategian pitävyys testataan, kun tulee aika päättää toimenpide-ehdotuksien toteuttamisesta. Kulttuuriset päämäärät joutuvat vastakkain kuntatalouden kovan ytimen, sosiaali- ja terveystoimen kanssa. Vaikka kaikki asetetut tavoitteet eivät realisoituisikaan, on kommunikatiivinen toiminta sinänsä näyttäytynyt hedelmällisenä ja sitoutumisen astetta lisäävänä.

8 Kankaanpään kaupungin taidekeskushanke. Esiselvitysvaihe 15.5.2006-31.1.2008. (Kankaanpään kaupunki 2008)

9 Kankaanpään taidekeskushankkeen tavoitteena on vahvistaa kuvataidekoulutusta ja taiteen näkyvyyttä sekä huolehtia taide-elämän ja taidekokoelmien kehittämisestä Kankaanpäässä. Hankkeessa etsitään keinoja taiteilijoiden työllisyyden edistämiseksi ja työskentelyolosuhteiden parantamiseksi, pohditaan keinoja Kankaanpään Taidekehän markkinoinniseksi ja tapahtumallisuuden kehittämiseksi. Esiselvityshankkeen rahoittajat olivat kaupunki ja Euroopan aluekehitysrahasto EAKR.

Spontaanin taidepuheen yleistyminen on tulkintani mukaan osoitus kulttuurisen muutoksen relationaalisesta juurtumisesta. Taidekaupunki -ilmaus on viime aikoina yleistynyt käytettäväksi milloin missäkin yhteydessä – ei enää ainoastaan taiteen aihepiireistä puhuttaessa. Taide on hyväksytty osaksi yhteistä kuvastoa, sen edessä poseerataan ja teoksia käytetään kuvituksena. Syntyy yksityisiä tai yhteisöjen taidehankkeita, taidetta halutaan. Taide tulee esiin kuvattaessa kotiseutua piirroksin, kuvin tai kirjoituksin. Tämä kertoo vähittäisestä kollektiivisen identiteetin muutoksesta kulttuurimyönteiseen suuntaan. Samaan suuntaan on toiminut yhteisöllisyyspuhe ja yhteisöllisyyteen haastava toiminta.

Aineistoni perusteella olen vetänyt johtopäätöksen, että Kankaanpäässä on tapahtunut melkoinen kulttuurinen muutos ja siihen on suurelta osalta vaikuttanut vilkas taide-elämä. Syntynyt kulttuuri-ilmapii-ri pitää sisällään runsaasti myös ristiriitaisia elementtejä, joita olen edellä kuvannut mm. taideimagon syntymistä hillitsevien diskurssien kautta. Myönteisten diskurssien hegemonia olisi edellytys ilmiön laajemmalle juurtumiselle, joskin myös juurtumista hillitsevillä diskursseilla on oma roolinsa keskustelun herättäjinä.

Tiedostan ilmassa leijuvat kysymykset siitä, keiden kulttuuripääomasta on kyse, keiden ehdoilla tai jollalla taidekaupungin ideaa viedään eteenpäin. Tapahtumilla on poliittinen luonteensa ja yhtä hyvin kulttuurinen kuin muukin yhteiskunnallinen toiminta voidaan nähdä vallankäytön välikappaleena. Vallankäytön mekanismien tai eri toimijoiden positioiden spesifin avaamisen olen rajannut kuitenkin oman tarkastelukulmani ulkopuolelle. Valta-aspektin olemassaoloa en ole silti päässyt unohtamaan, tuleehan se väistämättä esiin diskurssien hegemonisuuden tarkastelussa, poliittisen puheen äänenpaineissa ja jatkuvien ristiriitojen ilmenemisenä lähtien taloudellisten resurssien jakamisesta ja ulottuen aina fyysisen ympäristön pienimpiin yksityiskohtiin. Kulttuuripääoman relationaalista juurtumista tarkastellessa ollaan siten tekemisissä varsin kiistanalaisien ja arvosidonnaisien tulkintojen kanssa.

8.3 AVAINTULOKSENA PUHUNNAN KEHÄT

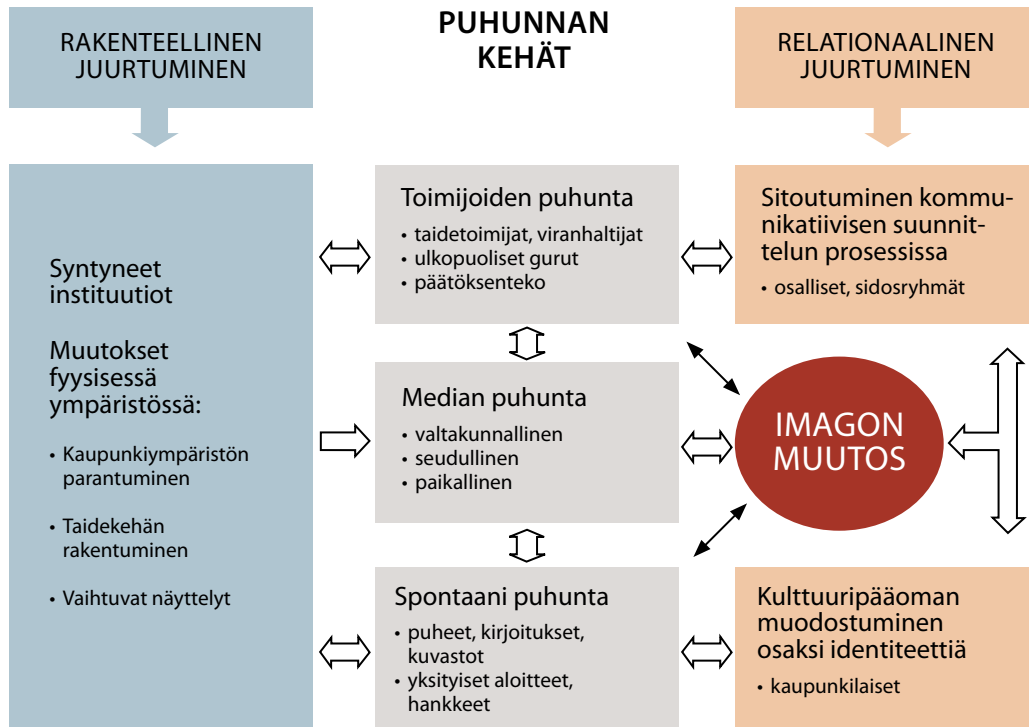
Arvoituksen ratkaisu on lähellä. Olen edellä hahmotellut vastaukset tutkimuksen osaongelmiin ja todennut ensinnäkin, että tutkimuksen tulos on sidoksissa aikaan ja paikkaan. Selitysmalli, jonka tulen esittämään taidekaupunkikehityksen ymmärtämiseksi, on mahdollinen tässä ajassa ja myöhäismodernin kulttuurin piirissä sekä sellaisenaan vain suomalaisessa pikkukaupungissa nimeltä Kankaanpää ja tulkittuna oman tutkijan positioni kautta. Tämä ei vähennä tuloksen arvoa eikä sulje pois mahdollisuutta tuloksen tietynasteiseen yleistämiseen.

Diskurssit voidaan nähdä dialektisen vuorovaikutuksen kenttänä, jolloin ne sekä kuvaavat yhteiskuntaa että toimivat yhteiskunnallisina vaikuttajina. Kenttä laajenee, kun sovellan diskurssin käsitteen laajaa tulkintaa, jonka mukaan tekstien ja puheen ohella myös kuvalliset esitykset ja fyysinen ympäristö osallistuvat taidekaupungin imagoa rakentavaan diskurssiin. Diskurssien kentällä kilpaillaan hegemoniasta ja diskurssien merkitys juurtumisen prosesseissa on keskeinen.

Olen lähestynyt taidekaupunkikehityksen analyysiä kulttuuripääoman rakenteellisen ja relationaalisen juurtumisen käsitteiden kautta. *Tutkimuksen avaintulos* on kiteytettynä kaavioon 16, josta voi hahmottaa useita *puhunnan kehiä*. Kehät kuvaavat tutkittavan ilmiön eri puolia. Ne eivät ole rinnakkaisia vaan sisäkkäisiä tai toisiinsa muunlaisin kytkennöin liittyviä. Kehät liikkuvat yleensä molempiin suuntiin ja ristteävien kehien verkostosta löytyy useitakin eri reittejä, mikä kuvaa tulosten tulkinnan monipolvisuutta¹⁰. Mistä näissä kehissä sitten on kysymys?

¹⁰ Diskurssianalyysin metodioppaassa on *kulttuurin jatkuvasti rakentuvat kehät* esitetty eräänä metodina diskurssianalyysin tulosten hahmottamiseen (Jokinen ym. 1999).

Kaavion runkona toimii kumuloituvan puhunnan ketju, toimijoiden ja median puhunta sekä jatkuvasti lisääntyvä ihmisten spontaani puhunta (vrt. kohta 7.7, kaavio 15). Puhunnan myötä syntyvä toiminta aiheuttaa muutoksia fyysiseen ympäristöön tai synnyttää instituutioita (kuten taidekoulu, taideyhdistys jne.). Toimijoiden puhunta sinänsä ja muutokset ympäristössä kiinnostavat mediaa, joka puolestaan vaikuttaa takaisin toimijoihin ja toisaalta suureen yleisöön. Alkaa syntyä spontaania taidepuhetta ja -tekoja. Media muokkaa toiminnallaan myös suoraan kaupungin ulkoista imagoa.

Kaavio 16. Puhunnan kehät. Toimijoiden, median ja spontaani puhunta, rakenteellinen ja relationaalinen juurtuminen suhteessa toisiinsa ja Kankaanpään imagon muuttumiseen taidekaupungiksi.

Imagoa rakentaa sitoutumisen kautta myös toimijoiden ja sidosryhmien yhteinen suunnitteluprosessi ja kääntäen, paraneva imago kannustaa jatkamaan. Spontaani puhe puolestaan herättää median kiinnostuksen ja saadessaan aikaan esimerkiksi yksityisiä taidetekoja se innostaa mediaa entistä enemmän. Median huomio lisää spontaania puhetta ja taide-elämä muuttuu vähitellen paikkakunnan aineettomaksi kulttuuripääomaksi ja vahvaksi osaksi identiteettiä. Vahva identiteetti saa aikaan myönteistä imagokehitystä ja kehä umpeutuu näin siltäkin osin. Ohuet nuolet näyttävät myös suoran vuorovaikutteisuuden toimijoiden ja imagonmuutoksen välillä ja samoin suuren yleisön puhunnan ja imagonmuutoksen välillä. Median puhunnan sijainti kaavion keskellä ja vahvat nuolet välittäjänä toimivaan mediaan antavat tulkintani mukaan todellisen kuvan median ratkaisevasta asemasta imagotyössä.

Puhunnan kehät sisältävät vastauksen tutkimuskysymykseeni. Ne kertovat sisään kätkeytyneeseen, miten fyysinen ja kulttuurinen muutos maalaispitäjästä taidekaupungiksi on tapahtunut ja kääntäen, miten puhunta puolestaan muuttaa kaupunkia jatkuvasti. Kehien tarjoama malli osoittaa yhdyskuntasuunnittelun keskeisen roolin pikkukaupungin imagon rakentumisessa: sekä fyysisen

ympäristön myönteiset muutokset että suunnittelun uudet, kommunikatiiviset ja kulttuuriset käytänteet vaikuttavat paikkakunnan identiteetin ja imagon muodostumiseen. Suunnittelun lopputulos, julkinen kaupunkitila ja kaupunkitaide osallistuvat imagon luomiseen alituisesti läsnä olevina. Kaupunkitaide vaikuttaa ihmisten elämismailmassa, puheissa, kirjoituksissa, teoissa. Näistä muodostuu taidekaupungin identiteettiä vahvistava ja imagoa rakentava prosessi. Identiteetit ja tarinat, syntyvät mielikuvat ja rakentuva imago kietoutuvat monitahoisesti toisiinsa ja muokkaavat toinen toisiaan eri toimijatahojen, median ja ruohonjuuritasolta nousevien spontaanien diskurssien kautta.

Virtaussuunta voi muuttua

Puhunnan kehät -kaavio pitää sisällään useita kehiä, jotka toimivat kumpaankin suuntaan ja lopulta kietoutuvat yhteen toinen toisiaan vahvistaen. Kehän kaikki nuolet kantavat mukanaan niin imagopyrkimyksiä edistävän kuin hillitsevänkin diskurssin viestejä. Tämä onkin oleellista. Diskurssien kilpailu jatkuu ja hegemoniasuhteiden muuttuminen aiheuttaa milloin tahansa virtaussuunnan muutoksen. Taidekaupunkikehitys voi lähteä hiipumaan samoja reittejä pitkin kuin se on syntynytkin.

Virtaussuunnan muutos tapahtuu aluksi vain jollakin kehän osalla. Prosessin voi käynnistää valtasuhteiden muuttuminen tai vaikkapa taidekoulun lopettamispäätös ja muidenkin toimijoiden puheen loppuminen. Kone alkaa yskiä. Positiivisen kierteen voi tällaisessa tilanteessa pelastaa vain riittävän vahvaksi kasvanut spontaani puhunta, median myötävaikutuksella, ja jatkuvasti uutta voimaa rattaisiin generoiva luova ilmapiiri.

Kierre voi lähteä imagoa heikentävälle uralle myös sitä kautta, että fyysiset muutokset koetaankin negatiivisina, patsaat ja muut uudistukset alkavat todella ärsyttää tai että kommunikatiiviset käytännöt lakkaavat toimimasta. Voimassa olevalla kiertosuunnalla, olipa se positiivinen tai negatiivinen, on sitten taipumus vahvistua. Mikäli kiertosuunnan suhteen ollaan syystä tai toisesta herässä vaiheessa, on median suhtautumisella keskeinen rooli.

Taidekaupunkikehitystä havainnollistava kaavio 16 kuvaa prosessia ottamatta kantaa prosessin tai sen lopputuloksen hyvyyteen tai huonouteen. Puhunnan kehät ovat rakentaneet maalaispitäjistä taidekaupungin, mutta kehitys, joka toisten mielestä on ollut positiivinen, on toisten näkökannalta voinutkin olla vähemmän toivottu. Kankaanpään taidekaupunkikehitys on pysynyt kumulatiivisella kasvu-uralla, mutta viitteitä suunnan muutoksesta voi nähdä - edelleen joidenkin mielipahaksi ja joidenkin toisten mielihyväksi.

Taidekaupungin mahdollisuuksia

Jos Kankaanpää onkin tutkimukseni oletusarvion mukaan taidekaupunki, tiedetäänkö siitä kovinkaan laajalti. Millaisen kuvan tutkimukseni antaa taiteen ja kaupunkiympäristön imagopotentialista? Onko Kankaanpäällä edellytyksiä menestyä kulttuurivetoisesti? Esitän vielä yhteenvedon näistä kysymyksistä tukeutuen aineistooni ja taustakirjallisuuteen. Vastaus fyysisen ympäristön ja kaupunkitaiteen imagopotentialia koskevaan alakysymykseen on tutkimukseni hyödynnettävyyden kannalta oleellinen.

Taidekehää on kehitetty määrätietoisesti ja siinä on *brändin ainesta*. Ensimmäinen Kankaanpään taide-elämää kuvaava brändi syntyi itse asiassa jo 1950–60-luvuilla, kun maaseudulla varhaista modernismia edustanutta taiteilijayhteisöä alettiin kutsua *Kankaanpään koloniaksi*. Taidekoulutuksen käynnistymisen myötä ryhdyttiin pian puhumaan *Kankaanpään koulusta* tai *koulukunnasta*, jonka nähtiin erottuvan Suomen taiteen kentällä omanlaisenaan. *Kankaanpään taidekoulu*¹¹ on käsitteenä niin juurtunut, että sitä

11 Tämä perinteikäs nimi pitäisikin ehdottomasti palauttaa.

käytetään edelleen runsaasti huolimatta nykyisestä virallisesta nimestä Satakunnan ammattikorkeakoulu, kuvataide. *Taidekehän* idea syntyi 1990-luvulla. *Taidekaupunki* -puhe on jo vallalla ainakin paikallisesti ja seudullisesti. Valtakunnallinen profiloituminen odottaa vielä itseään.

Kaikki imagotutkijat korostavat imagon aitouden merkitystä. Kaupunkitaideprojekteja syntyy ja profiloituminen taiteen kautta houkuttelee muuallakin. Kankaanpään omaleimainen historia tarjoaa kuitenkin erilaisen lähtökohdan. Kankaanpäällä on lisäksi kerrottavanaan vahva ja omaan traditioon perustuva tarina. Imagomarkkinoinnissa tarinat tulevat valtaamaan alaa. Kaupunki, jolla on kertoa kiehtovin ja omaperäisin tarina, menestyy. Miksi siis Kankaanpään Taidekehän tarina, traditionaalisen suutaripitäjän muuttuminen postmoderniksi taidekaupungiksi, ei voisi olla yksi näistä? Muodikkaan tarinallisuuden ai-nekset ovat olemassa, kunhan ne vain osattaisiin tuoda oikealla tavalla esiin.

Kainulaisen (2005, 301) saamien tulosten mukaan tutkimuspaikkakunnilla haluttiin korostaa kulttuuri-imagollisen kärkiajattelun sijaan *ketjuajattelua*, tarjonnan monipuolisuutta ja ympärivuotisuutta. Näin etenkin Tampereella ja Oulussa kun sen sijaan pienemmillä paikkakunnilla tukeuduttiin *kärkiajatteluun* tietyn festivaalin ollessa se ainoa kunnan tunnettavuustekijä. Kankaanpään tapauksessa yhdistyvät nämä molemmat. Taide ja kaupunkiympäristö ovat aina läsnä, se tarjoaa ympärivuorokautista ja -vuotista iloa niin kaupungin omille asukkaille kuin kävijöillekin. Tarjonta on ilmaista ja kohteiden luokse on helppo päästä. Meidän brändiimme ei sisälly myöskään sellaisia taloudellisia riskejä kuin vaikkapa yhden kesäfestivaalin yhteyteen. Kaikki lisäatsaukset kuten vaihtuvien näyttelyiden ja tapahtumien järjestäminen tuovat positiivista lisäarvoa, mutta taloudellisesti heikkoina aikoina riittää rakennettuun ympäristöön ja taiteeseen liittyvän perinnön ylläpito.

Kainulaisen (2005) tutkimissa maaseutukunnissa tuli diskursseissa esiin yksittäisten kulttuurifestivaalien suuri suhteellinen merkitys paikkakunnan kontekstissa verrattuna kaupungeissa koettuun festivaalien merkitykseen. Tämä *suuri suhteellinen merkitys* on Kankaanpäässäkin kiistaton tosiasia. Kyynisesti voisi todeta, että jos vaihtoehtoja olisi, tuskin taidetta niin yksimielisesti olisi hyväksytty kaupungin strategias-
sa profiloitumisen kohteeksi. Myös koulutuksen kentällä on SAMK:n kuvataiteen suhteellinen merkitys entisestään vahvistumassa, kun Kankaanpään yksikköön kuuluva liiketalous on päätetty lakkauttaa. Positiivisesti voisi ajatella, että kuvataiteeseen kohdistetaan nyt entistä enemmän kehittämispotentiaalia. Uhkia on kuitenkin senkin suhteen ilmassa, kun opetusministeriön talvella 2008 julkistamassa selvityksessä Satakunnan ammattikorkeakoulun kuvataideopetuksen jatkaminen Kankaanpäässä asetettiin koulutuspaikkojen supistamispaineen alla kyseenalaiseksi. Nyt tuntuu kuitenkin vallitsevan yhteinen tahto siitä, että kuvataiteen koulutuksen säilymisen ja kehittämisen puolesta taistellaan todella. Joka tapauksessa ollaan menettämässä hyvässä alussa ollut yhteistyö liiketalouden ja kuvataiteen kesken.

Äikäs (2001) on erottanut alueiden imagoissa materiaalisia ja symbolisia imagoresursseja; jälkimmäiset ovat Äikäksellä tietoisesti tuotettua symbolista todellisuutta (Oulun teknologiaimago). Käsitteet ovat lähellä Kainulaisen (2005) materiaalisen ja immateriaalisen kulttuuripääoman käsitteitä. Taidekaupunki Kankaanpäässä on *materiaalisten imagoresurssien* rinnalle syntynyt *symbolisia imagoresursseja* ja nämä toimivat keskenään vastavuoroisesti vaikuttaen *tertiärisellä*, rahassa mittaamattomalla tavalla varmasti myös aluekehitykseen. Puhunnan ja juurtumisen kautta on syntynyt *taiteen kehä*, paikkakuntaa positiivisella tavalla eteenpäin vievä kierre, jolla on edellytyksiä nousta kaupungin tärkeäksi imagotekijäksi.

Aula ym. (2007) ovat tarkastelleet kaupunkien maineen ja omakohtaisesti koetun kaupungin välisiä suhteita. Kankaanpään tapaukseen sopii parhaiten kuvaus kaupungista, joka koetaan monessa suhteessa mainettaan paremmaksi. Tällöin ongelma on lähinnä viestinnällinen¹². Viestinnän osuus on siten oleellinen niin taidekaupunki-imagon kuin muidenkin tärkeiksi koettujen imagotekijöiden kohdalla, sillä hyvä

12 Jotta todellista näkyvyyttä ja tavoiteltua vaikuttavuutta saavutettaisiin, tulisi Kankaanpään kyllä siirtyä markkinointi- ja kehittämispanostuksissa täysin uudelle tasolle.

maine voi synnyttää menestymisen syklin, kun taas huono maine toimii päinvastaiseen suuntaan. Mitä tulee kaupungin vetovoimaan, on syytä Kainulaisen (2005, 443) tapaan vielä todeta, että kulttuuripääoma ei sinällään ole itsenäinen vetovoimatekijä, vaan se täydentää muita sijaintitekijöitä. Joka tapauksessa on oletettavaa, että globalisoituvassa maailmassa kulttuurin välillinen vetovoimamerkitys entistään kasvaa.

8.4 LOPPUPÄATELMÄT

Yhdyskuntasuunnittelijana ja arkkitehtina ajatteluni sisään on rakentunut käsitys fyysisen ympäristön muotoutumiseen vaikuttavien ilmiöiden komplisoidusta yhteen kietoutuneisuudesta. Siksi nykyi- kaan kuuluva tieteiden välisten rajojen hämärtyminen tuntuu enemmän kuin luontevalta, suorastaan välttämättömältä. Kaikki vaikuttaa kaikkeen. Ilmiöiden analysointi on näin tullut jos mahdollista entistä haasteellisemmaksi.

Osaltani uskalsin ryhtyä yritykseen, kun tapaustutkimukseni sekä fyysinen että suurelta osin myös kulttuurinen konteksti on minulle tuttu. Olen tässä tutkimuksessa pyrkinyt hahmottamaan pikkukaupungin kulttuurista ja fyysistä muutosta maalaispitäjästä taidekaupungiksi ja ymmärtämään siihen vaikuttaneita kehityskulkuja. Tutkimusprosessin kuluessa olen pyrkinyt ja toivottavasti myös päässyt jonkin asteiseen teoreettisen ajattelun ja kokemusperäisen tiedon vuoropuheluun (vrt. Schulman 2003, 8-9). Olen kokenut merkitykselliseksi osallistua ajankohtaiseen keskusteluun pikkukaupungin näkökulmasta yhtä hyvin Kankaanpään kaupungin itsensä kuin yleiseltäkin kannalta.

Onnistuinko?

Tutkimukseni *Taidekehän tarina* kuuluu laadullisen tutkimuksen piiriin ja on tapaustutkimuksena syvästi tulkinnallinen. Luvussa 2 tarkastelin tutkimukseni lähtökohta-asetelman luotettavuutta ja perustelin aineiston hankintatapoja sekä soveltamaani metodologista pluralismia. Tässä esitän vielä arvioita siitä, miten nämä tutkimukselliset lähtökohdat näkyvät tuloksissa, olenko onnistunut vastaamaan tutkimuskysymyksiini ja ovatko tulokset joltakin osin yleistettävissä.

Keräämäni laaja aineisto on osoittautunut tässä tapaustutkimuksessa hyödylliseksi. Taidekaupungin kokonaiskuva, puhumattakaan kulttuurisesta muutoksesta on hahmotettavissa paremmin, kun lähteinä voi käyttää eri tarkastelukulmiin asettuvaa materiaalia. Onko materiaalin kerääminen sitten ollut tarkoitushakuista? Olenko pyrkinyt näkemään tapahtuneen taidekaupunkikehityksen onnistumisena, mikä olisi vaikuttanut aineiston hankintaan?

Luonnollinen aineisto eli tutkimuksen teosta riippumatta syntynyt aineisto on erityisen arvokasta, kun itse olen samanaikaisesti toimijan ja tutkijan roolissa. Tällaisen aineiston laajimman ryhmän muodostavat mediatekstit ja kuvastot. Olen seulonut lehtikirjoituksia systemaattisesti etsien yhtä hyvin rajua kritiikkiä kuin spontaaneja myönteisiäkin kommentteja. Tällä aineistolla olen pystynyt paikkaamaan mahdollisia puutteita haastatteluaineiston painottumisessa taide-elämän avainhenkilöihin tai projektien parissa muutoin toimineisiin. Avainhenkilöistä olen puolestaan saanut irti oleellista syventävää aineistoa, joka rakentaa herkkulaisesti myös kulttuurisen kehityksen kuvaa.

Olen tapaustutkimuksessani pyrkinyt luotettavuuteen kuvaamalla itse tapauksen ja sen taustat mahdollisimman tarkasti. Kuvaukset ja aineistot ovat niin objektiivista kuin ne omasta positiostani lähtien voivat olla. Arkkitehtitaustani näkyy oletettavasti voimakkaimmin siinä, että painotan fyysisen ympäristön roolia suhteessa toimintaan ja tekemiseen. Yleisö- ja sidosryhmäkyselyillä on oma roolinsa tutkimukseni kokonaisuudessa. Niiden todistusvoimassa on tilastollisessa mielessä puutteita, mutta ne kertovat

muutoksen suunnasta ja esimerkiksi avaintoimijoiden ja suuren yleisön kokemusmaailman eroista. Nämä kyselyt eivät ole tutkimukseni aineistoa vaan toimivat taustamateriaalina.

Diskurssianalyysiä olen käyttänyt jäsentämään aineistoni raakamateriaalia. Puheen ja tekstien lisäksi diskurssiin osallistuvat tulkintani mukaan kuvastot, taideteokset tai yleensä kaupunkiympäristön puhuttelevuus. Diskurssin käsitteen laajaa tulkintaa perustelin kohdassa 7.1. Aineistoni osoittaa, että laaja tulkinta on ollut tässä tapaustutkimuksessa perusteltua. Lehteen tai esitteeseen painettu kuva, yksityisen ihmisen pihalleen pystyttämä patsas, kaupungin teknisen keskuksen toteuttama korkeatasoinen puisto tai poliitikkojen päättämänä toteutettu toriuudistus osallistuvat puhuntaan. Olen selvittänyt taidepuhunnan alkulähteet ja puhunnan painopisteiden siirtymisen. Kankaanpään tapauksessa johtopäätöksenä on, että taidekaupungin imagoa vahvistava diskurssi on lähtöisin avaintoimijoilta. Media ja spontaani puhe ovat voimistuneet myöhemmin, mutta ne ovat saaneet aikaan kumuloituvaa taidepuhetta.

Kainulainen (2005) on haastanut selvittämään kulttuurin aluekehitysvaikutuksia myös tertiääristen, rahassa mittaamattomien tekijöiden kautta. Tällaisten ilmiöiden kohdalla ei voi aina tukeutua tosiasioiden osoittamiseen, johtuen ”ilmiöiden näkymättömästä, tulkinnallisesta ja hybridisestä luonteesta. Sen sijaan voimme tulkita ja ymmärtää.” (Mt., 444.) Taidekaupunkikehitykseen vaikuttaneet ilmiöt ovat paljolti juuri edellä kuvatuilta. Pitkällä tähtäyksellä realisoituvien tertiääristen vaikutusten empiirinen todentaminen on ollut haasteena myös omassa tutkimuksessani. Kulttuuripääoman rakenteellinen juurtuminen on helppo osoittaa, mutta siirryttäessä arvioimaan relationaalista juurtumista, joudutaan katsomaan *näkyvän taakse*. Olen nähnyt kiehtovana mahdollisuutena hahmottaa näitä ilmiöitä oman tutkimusasetelmani puitteissa.

Tapaustutkimus on aina ainutkertainen ja syystäkin voidaan asettaa kysymys tutkimuksen käytettävyydestä. Eskolan ja Suorannan (1998) mukaan tapaustutkimus voi kaikessa yksityisyydessäänkin sisältää mahdollisuuksia yleistämiseen, kunhan tapaus on kuvattu hyvin ja käsitteellistetty. Tällöin keskeistä ovat aineistosta tehdyt tulkinnat, niiden kestävyys ja syvyys. On tärkeää, että aineisto muodostaa tavalla tai toisella kokonaisuuden, tapauksen ja tällainen huolellisesti kuvattu tapaus voi toimia inspiraation lähteenä muille. Oman tutkimukseni kohdalla fokus ei ole kohdistunut yleistettävyyden hakemiseen, mutta lopputulokseen päästyäni on pakko todeta, että se kaikessa yksinkertaisuudessaan saattaa olla hyvinkin käyttökelpoinen, yleistettävissä kontekstuaalisuuden kautta.

Muodostamani taidekaupungin imagon kehittymisen malli on helposti siirrettävissä toiseen toimintaympäristöön. Rakenteellisen ja relationaalisen juurtuminen ilmenemismuodot vaihtelevat tapauskohtaisesti, mutta tutkimukseni avaintulos, puhunnan kehät soveltuvat muihinkin yhteyksiin. Toimijoiden, median ja yleisön suhteet voivat vaihdella, samoin vaihtelevat eri kehien keskinäiset painoarvot. Energialähde, pyörät pyörimään saava moottori, voi sijaita puhunnan kehällä eri positioissa ja kehät saattavat pyöriä eri suuntiin. *Diskurssien voima ja valta imagojen rakentumisessa on joka tapauksessa ilmeinen.*

Haasteita jatkotutkimuksiin

Olen edellä monesti viitannut valtasuhteiden merkitykseen. Ne ovat läsnä, vaikka niiden tarkastelu ei olekaan ollut analyysini keskiössä. Valtasuhteiden tarkastelu suhteessa syntyvän ympäristön laatuun tarjoaa tutkimuksellisia haasteita, joista riittää ammennettavaa ja opittavaa. Kankaanpään tapauksessa tällaisen analyysin tekijän tulisi olla täysin ulkopuolinen. Samanaikaisesti toimijan ja tutkijan roolissa olisi valtakysymyksiä uskaliasta lähteä avaamaan. Yleiseltä kannalta valtakysymykset ovat keskeisiä. Kaupunkisuunnittelijana ja virka-arkkitehtina ne näyttäytyvät itselleni erityisen kiinnostavina.

Kaupunkisuunnittelun tulosten ja vaikuttavuuden näkökulmasta keskustelua tulisi laajentaa kaavoitajien taidoista ja vuorovaikutusominaisuuksista organisaatioihin ja päätöksentekojärjestelmään sekä tilaajien merkittävään rooliin. Olisi aiheellista kysyä, millainen kunnallinen organisaatio ja millaiset

valtasuhteet organisaation eri professioiden välillä saavat aikaan hyvää ympäristöä. Mikä on kaavoittaja-arkkitehtien¹³ hallinnollinen asema, onko heillä esittelyoikeuksia? Onko heitä? Nämä kysymykset ovat oleellisia etenkin pikkukaupungeissa, joissa arkkitehdeille ei perinteisesti ole nähty lainkaan tilausta. Arkkitehdin asema, rooli ja yleensä tarpeellisuus ovat jatkuvan tarkkailun alaisena. Kaupunginarkkitehdit sanan perinteisessä merkityksessä ovat katoava luonnonvara jopa keskisuurissa kaupungeissa. Lähtien Kaupunkiliiton hallituksen 29.1.1987 hyväksymästä teknisen lautakunnan ja teknisen viraston johtosääntömallista ja päätyen yleiseen trendiin vähentää palvelukeskusten määrää ja keskittää esittelyoikeuksia, on kehitys heikentänyt kaavoittajien (samoin talonsuunnittelupuolen arkkitehtien) mahdollisuuksia vaikuttaa. Entä johtavaan asemaan kohoavan henkilön asenteet olipa koulutus tai organisaatio millainen tahansa. Onko se kaikkein oleellisinta? Ja mikä sitten on hyvä ympäristö? Tutkittavaa ja tulkittavaa riittää.

Lopuksi otan oikeuden suositella tutkimusaiheita myös taidehistorian tutkimukselle. Kankaanpään kolonian ja koulukunnan syntyyn ja kehittymiseen liittyvät aihepiirit ansaitisivat tulla systemaattisen tutkimustiedon piiriin. Mitkä seikat johtivat voimakkaan taiteilijayhteisön syntyyn maaseudulle? Miten pienen taidekoulun henki ja linja on vaikuttanut siellä koulutuksensa saaneiden taiteeseen? Onko Kankaanpään koulukunnalla ollut oma tunnistettava käsialansa ja onko sitä vielä? Maaseudun taidekeskuksena Kankaanpää on ainutlaatuinen esimerkki Suomessa ja ehkä laajemmaltikin tarkasteltuna. Tietoa tulisi tallettaa nyt, kun alkuaikojen opettajia ja opiskelijoita on vielä jäljellä. Kulttuurintutkimuksen kannalta taideyhteisön varhaiseen historiaan liittyy niin ikään herkkuisia teemoja. Modernin taiteen ja kummajaisina pidettyjen taideopiskelijoiden törmäys maaseudun kulttuuriseen ilmapiiriin, myöhempi sopeutuminen ja taideyhteisön muuttuminen kaupungin ylpeydenaiheeksi (onko se sitä oikeasti) tarjoaa valtakulttuurin ja marginaalin suhteiden analysoinnin kannalta kiehtovaa materiaalia.

Tämä oli tärkeää tässä ajassa...

Tapaustutkimuksessani olen paneutunut pikkukaupungin profiloitumisen problematiikkaan. En ole juurikaan kyseenalaistanut sitä, etteikö Kankaanpäästä voida pitää taidekaupunkina. Kankaanpäästä löytyvät luvussa 2 (sivut 29–30) luonnehtimani taidekaupunkia määrittävät ominaisuudet. Kuvataiteet näkyvät leimallisesti sekä kaupunkikuvassa että näyttely- tapahtuma- ja museotoimintana. Lisäksi kaupungille on ominaista laadukas arkkitehtuuri ja kaupunkisuunnittelu. Taiteesta laajasti ymmärrettynä on tullut osa kaupunkilaisten arkipäivää. Tutkimukseni fokus ei ole edellä kuvatun todistamisessa, vaan olen keskittynyt kuvaamaan ja ymmärtämään sitä, miten tällainen taidekaupunkikehitys on ollut mahdollinen.

Olen maalannut lukijan eteen kuvan persoonallisesta, pienestä ja sitkeästä kaupungista, jolle on tässä ajassa leimallista kamppailu heikkenevää aluekehitystä vastaan ja monien muiden kaupunkien tavoin siihen liittyvä imago-työ. Nykyinen aluekehityksen suunta ei ole Kankaanpään tapaisten pienten kaupunkien kannalta ainoastaan haasteellinen vaan se alkaa olla masentava. Osmo Soininvaara kirjoitti Suomen Kuvalehden (3/2007) kolumnissaan, että kaupunkipolitiikassa on pudotuspelin makua. Kilpailu on siinä määrin kovaa, että mitä yksi saa, on väistämättä toiselta pois. Pienet kaupungit ovat Soininvaaran mukaan pudotuspelin häviäjiä. Kirjoituksensa hän päätti siihen, minkä itsekkin olemme tunnistanee:

*Uhanalaisten kaupunkien ei kannata jäädä odottamaan valtiosta pelastajaa. Jos haluaa tukea elinkeinoja alueellaan, ei kannata tukea vain elinkeinoja, vaan ennen kaikkea asumista. Parasta elinkeinopolitiikkaa on miellyttävä asuin ympäristö, hyvät koulut ja edellytysten luominen monipuolisille vapaa-ajan palveluille. Elävä kaupunkikeskusta on avainasemassa.*¹⁴

¹³ Tässä kyllä otan oikeuden olla sitä mieltä, että arkkitehdit ovat hyvän elinympäristön parhaita asiantuntijoita.

¹⁴ Suomen Kuvalehti 3/2007, 52–53: "Kaupunkien pudotuspeli. Aluepolitiikka on kaupunkipolitiikkaa. Pikkukaupungit ovat vaarassa." Osmo Soininvaara.

Kankaanpäässä on pyritty toimimaan Soininvaaran kuvaamalla tavalla, mutta riittääkö se. Kun EU:n aluekehitystä tasoittava politiikkakin on vaihtumassa kaupunki- tai oikeastaan metropolipolitiikaksi, ovat pienten kaupunkien keinot vähissä. On nimittäin ilmeistä, että viimeisten runsaan kymmenen vuoden aikana Kankaanpäässä koettu taidekaupunkikehitys keskustauudistuksineen ei olisi ollut samassa mitassa mahdollista ilman EU-rahoitusta. Projektitoiminta on lisäksi vahvistanut yhteisöllisyyttä tavalla, joka ei olisi toteutunut linjaorganisaation puitteissa. Taidekoulun uudisrakennusta ei olisi 1990-luvulla rakennettu ilman opetusministeriön myöntämää valtionapua. Nyt sama ministeriö on tekemässään selvityksessä (Opetusministeriö 2008) ollut suosittelemassa koko oppilaitoksen lopettamista. Taidekaupungin pitkät perinteet eivät painaneet vaa'assa. Kehitystä kannattelevat todella ohuet säikeet.

Kankaanpään tieltä maalaispitäjästä taidekaupungiksi ei ole tähän mennessäkään puuttunut jännitteiden ja vastahakoisuuden elementtejä, asetelmahan on jo lähtökohtaisesti ristiriitainen. Juuri ristiriidat kuitenkin kiehtovat ja herättävät tutkijan mielenkiinnon. Ilman törmäyksiä ja ristiriitaisuuksia Kankaanpää olisi keskustelukulttuuriltaan paljon köyhempi paikka. Taistelevat diskurssit ovat pitäneet taiteen ja kaupunkiympäristön asiaa esillä. Ilmiöt ovat tulleet tutuiksi ja niistä on kiinnostuttu. Toivoo sopii, että taide-elämän myötä myös suvaitsevaisuus ja erilaisuuden kunnioittaminen olisivat saaneet jalansijaa kaupungissa (vrt. Venkula 2003, 55–58).

Kankaanpää on moderniksi kaupungiksi harvinaisen tasapainoinen ja ehkä omalla tavallaan kaunis. Erityisen huomionarvoista on lisäksi, että profiloitumisen teemana ovat ns. pehmeät arvot, kaupunkimiljööön esteettiset ominaisuudet ja taide-elämä. Nämä ovat imagopotentiaalia, joka realisoituu pitkällä tähtäyksellä. Kaupunki ja samalla sen ihmiset ovat saaneet pääomaa – kulttuuripääomaa, jonka avulla voi erottua edukseen muista vastaavista kaupungeista. Omasta mielestäni aika alkaisikin olla kypsä Taidekaupunki Kankaanpään voimakkaammalle esiin tulolle.

Juuri nyt näyttää kuitenkin siltä, että fyysiseen ympäristöön sitoutunut kaupunkiuudistusdiskurssi samoin kuin viime aikojen tärkeä vuorovaikutteisuusdiskurssi saavat väistyä, kun kaupunkisuunnittelun ja -tutkimuksen keskiöön ovat vauhdilla nousemassa ilmastonmuutoksen ja ekotehokkuuden näkökulmat. Kankaanpäässäkin ovat katseet kääntyneet uusiin haasteisiin. Nämä mittaluokaltaan toisenlaiset ilmiöt vievät toistaiseksi huomion, mutta niin kauan kuin kaupungeja yleensä tulee olemaan, palataan alkulähteille. Kehä tulee jälleen kiertymään umpeen ja kauniit kaupungit nousevat arvoosaan.

Kauneus ja kantaaottavuus eivät myöskään sulje toisiaan pois. Parhaimmillaan juuri taide avaa silmiä näkemään tapahtumassa tai tulossa olevaa muutosta. Ajan muutoksille herkällä taide- ja kulttuuripuheella on edellytykset toimia yhteiskunnan omatuntona. Sen painotuksien voi ennakoida nyt muuttuvan nopeastikin ja kohdistuvan ajankohtaiseen ilmasto- ja ympäristökeskusteluun. Toisaalta tarvitaan myös taiteen tarjoamia leikin ja yhteisöllisyyden viestejä. Taiteen näkyvä asema ihmisten arkipäivässä, kaupunki- ja ympäristökuvassa tulee antamaan taidepuheelle lisää painoarvoa.

Kankaanpää on kannustava esimerkki siitä, että jokin kulttuurinen teema voi nousta pikkukaupunkia niin voimakkaasti leimaavaksi ominaisuudeksi kuin mihin taide-elämä ja kaupunkimiljöö ovat Kankaanpäässä pystyneet. Kaupunki on tyystin eri, kuin mitä se olisi ilman tässä tutkimuksessa kuvattua kulttuurista ja fyysistä kehitystä. Malli ei ole jäljiteltävissä ja jokaisella kaupungilla on omat profiloitumisen keinonsa, jotka ovat sidoksissa aikaan ja paikkaan sekä vallitsevaan kulttuuriseen ja yhteiskunnalliseen tilanteeseen. Tutkimuksen tuloksena syntynyt imagon rakentumisen diskursiivinen tulkintamalli on kuitenkin sovellettavissa laajemminkin.

LÄHTEET

Kirjallisuus

- Adorno, Theodor (1991). *Culture Industry: Selected Essays on Mass Culture*. Ed. & introduction J.M. Bernstein. Routledge, London – New York.
- Ajuntament de Barcelona (1999). *Barcelona 4 visions*. VIII painos.
- Alasuutari, Pertti (1999). *Laadullinen tutkimus*. 3. uudistettu painos. Vastapaino, Tampere.
- Andersson, Harri (1997). Kulttuuri ja paikan politiikka kaupunkiuudistuksessa. Teoksessa Tuukka Haarni, Karvinen, Koskela & Tani (toim.), *Tila, paikka ja maisema*. Tutkimusretkiä uuteen maantieteeseen. Vastapaino, Tampere, 107–128.
- Anttila, Maija (2005a). Asuminen ja taide: Kankaanpään taidekehä. Teoksessa Liisa Knuuti (toim.), *Asumisen monet kasvot*. Teknillinen korkeakoulu, Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja C60, Espoo, 93–114.
- Anttila, Maija (2005b). Taidekaupunki Kankaanpää. Teoksessa Leena Ruohola (toim.), *Kankaanpään Taideyhdistys ry 40 vuotta*. Kankaanpää, 135–145.
- Arendt, Hannah (2002). *Vita Activa*. (Englanninkielinen alkuteos *The Human Condition*. The University of Chicago Press, Chicago, Illinois, U.S.A. 1958.) Vastapaino, Tampere.
- Aula, Pekka; Vehkalahti, Kimmo; Äikäs, Topiantti (2007). *Kaupunkimaine*. Tutkimus kaupunkien maineen rakenteesta ja siihen vaikuttavista tekijöistä. ACTA Nro 193, Suomen Kuntaliitto, Helsinki.
- Bardy, Marjatta; Haapalainen, Riikka; Isotalo, Merja; Korhonen, Pekka (toim., 2007). *Taide keskellä elämää*. Nykyaiteen museo Kiasman julkaisuja 106/ 2007, Like, Helsinki.
- Blomstedt, Jan (2003). *Retoriikkaa epäilijöille*. Loki-Kirjat, Helsinki.
- Bonsdorff von, Pauline (1991). *Arkkitehtuurin määrittely Suomessa 1940–1989*. VTT:n tutkimuksia 752, Valtion teknillinen tutkimuskeskus, Espoo.
- Bonsdorff von, Pauline (1999). Helsingin kaupunki ja taiteen kaupunki. Teoksessa *Saman taivaan alla 1*. Taidetta kaupungissa 1999–2000. Nykyaiteen museon julkaisuja 57, Helsinki, 11–19.
- Bourdieu, Pierre (1984). *Distinction. A Social Critique of the Judgement of Taste*. Harvard University Press. Cambridge, Massachusetts.
- Bäcklund, Pia (2002). Miten kuulla asukasta? Kaupunkitila ja osallisuuden haasteet. Teoksessa Pia Bäcklund, Jouni Häkli & Harry Schulman (toim.), *Osallistujat ja osaajat*. Kansalaiset kaupungin suunnittelussa. Gaudeamus, Helsinki, 141–157.
- Cantell, Timo (1993). Kannattaako kulttuuri? Kulttuurisektori ja kaupunkien kehityshankkeet. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 1993:9. Helsinki.
- Cantell, Timo (1999a). Kulttuurista pääomaa vai kulttuurista pääomaa? Teoksessa Hannele Koivunen & Tanja Kotro (toim.), *Kulttuuriteollisuus*. Sitran julkaisusarja nro 214. Edita, Helsinki, 259–268.
- Cantell, Timo (1999b). *Helsinki and a Vision of Place*. City of Helsinki, Helsinki.
- Cantell, Timo; Heikkinen, Timo (2001). Kulttuurikaupungin synty. Kulttuurikaupunkiprojektin tausta ja ensivaiheet. Teoksessa Timo Cantell & Harry Schulman (toim.), *Mitä oli kulttuurivuosi? Kirjoituksia Euroopan kulttuuripääkaupunkivuodesta Helsingissä*. Helsingin kaupungin tietokeskus. Helsinki, 9–25.
- Cantell, Timo (2002). Kulttuuri osana kaupunkipolitiikkaa. Raportti kulttuurin merkityksestä kaupunkien kehitystyössä. Sisäasiainministeriö. Aluekeskus- ja kaupunkipolitiikan yhteistyöryhmä. <http://213.143.184.82/aluekeskusohjelma/tiiv2.pdf>.
- Castren, Hannu (1999). Julkinen veistos. Teoksessa Esko Nummelin (toim.), *Solu/Cell*. Porin taidemuseon julkaisuja 44, Pori, 116–130.
- Costa, Guim et.al. (2004). *Barcelona 1992–2004*. Editorial Gustavo Gili, SA, Barcelona.
- Eco, Umberto (1995). Oppineisuuden osoittaminen (suom. Pia Mänttari; Alkuteos *Come si fa una tesi di laurea* 1977). Vastapaino, Tampere.
- Eskola, Jari; Suoranta, Juha (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Vastapaino, Tampere.
- Euroopan neuvosto (1998). *Syrjästä esiin*. Puheenvuoro kulttuurista ja kehityksestä Euroopassa. Eurooppa-työryhmän raportti Euroopan neuvostolle. Taiteen keskustoimikunnan tutkimus- ja tiedotusyksikkö.
- Evans, Graeme (2001). *Cultural Planning. An urban renaissance?* Routledge, London.
- Fairclough, Norman (1997). Miten media puhuu (suom. Virpi Blom & Kaarina Hazard; Alkuteos *Media Discourse* 1995). Vastapaino, Tampere.
- Florida, Richard (2005). *Luovan luokan esiinmarssi*. (Englanninkielinen alkuteos *The Rise of the Creative Class*. New York. 2002) Talentum, Helsinki.
- Flyvbjerg, Bent (2001). *Making social science matter. Why social inquiry fails and how it can succeed again*. University press, Cambridge.

- Fornäs, Johan (1998). Kulttuuriteoria. Myöhäismodernin ulottuvuuksia. Vastapaino, Tampere.
- Goldstein, Barbara (2005). Public Art by the Book. University of Washington Press, Washington.
- Habermas, Jürgen (2004). Julkisuuden rakennemuutos. Tutkimus yhdestä kansalaisyhteiskunnan kategoriasta. Alkuteos (1961) Strukturwandel der Öffentlichkeit. Suomennos Veikko Pietilä. Vastapaino, Tampere.
- Habermas, Jürgen (1997/ 1986). The Theory of Communicative Action, vol. 1. Reason and the Rationalization of Society. Blackwell Publishers Ltd, Oxford.
- Haila, Anne (2002). Suunnittelu ja kaupunkirakentaminen. Teoksessa Pia Bäcklund, Jouni Häkli & Harry Schulman (toim.), Osallistujat ja osaajat. Kansalaiset kaupungin suunnittelussa. Gaudeamus, Helsinki, 92–109.
- Hall, Peter (1999). The Creative City in the Third Millenium. Teoksessa Jan Verwijnen & Panu Lehtovuori (toim.), Creative Cities. Cultural Industries, Urban Development and the Information Society. UIAH Publications, Helsinki, 36–57.
- Hautamäki, Irmeli (1999). Kulttuuriteollisuus ja sen kritiikki Adornon mukaan. Teoksessa Hannele Koivunen & Tanja Kotro (toim.), Kulttuuriteollisuus. Sitran julkaisusarja nro 214. Edita, Helsinki, 27–40.
- Healey, Patsy (1997). Collaborative Planning. Shaping Places in Fragmented Societies. MacMillan Press, London.
- Heikkilä, Marja (1993). Urban Space. Teoksessa Jukka Järvinen & Juhani Karanka (toim.), Katsauksia suunnittelun teoriaan. TTTK Arkkitehtuurin osasto, Yhdyskuntasuunnittelun laitos. Tampere, 21–39.
- Hentilä, Helka-Liisa (2003). Yhdyskuntasuunnittelun haasteita. Virkaanastujaisesitys 10.4.2003. Yhdyskuntasuunnittelu 40: 3-4, 90–96.
- Himanen, Pekka (2004). Välittävä, kannustava ja luova Suomi. Katsaus tietoyhteiskuntamme syviin haasteisiin. Eduskunnan kanslian julkaisu 4/2004, Helsinki.
- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko; Sajavaara, Paula (1997/ 2005). Tutki ja kirjoita. 10. painos. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki.
- Hirvi, Maria (2000). Taiteen väliintulo. Teoksessa Saman taivaan alla 2. Taidetta kaupungissa 1999–2000. Nykytaiteen museon julkaisuja 60/2000, Helsinki, 8–10.
- Hurme, Riitta (1995). Kaupungin markkinoinnin monta särmää. Teoksessa Liisa Knuuti (toim.), Rakennettu maisema ja mielikuva. YTK C 38, Espoo, 65–71.
- Häkli, Jouni (2002). Kansalaisosallistuminen ja kaupunkisuunnittelun tiedonpolitiikka. Teoksessa Pia Bäcklund, Jouni Häkli & Harry Schulman (toim.), Osallistujat ja osaajat. Kansalaiset kaupungin suunnittelussa. Gaudeamus, Helsinki, 110–124.
- Ilmonen, Kari (1998). Kulttuuri alueen käyttövarana. Kulttuuripolitiikan hallitsevat ja marginaaliset diskurssit Keski-Pohjanmaalla. Väitöskirja. Joensuun yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja. N:o 32, Joensuu.
- Ilmonen Kari (2001). Hyvinvointivaltiolisesta kulttuuriteolliseen näkökulmaan – ilman ristiriitoja? ChyNetti nro 9, Jyväskylän yliopisto, Chydenius-Instituutti. Kokkola. Tulostettu 8.3.2005 <http://www.chydenius.fi/julkaisut/chynetti/artikkelit/chynetti09.html>
- Ilmonen, Mervi (1999). Kaupungin muuttuva rytmi. Teoksessa Liisa Knuuti (toim.), Kaupunki vuorovaikutuksessa. YTK C 52. Teknillinen korkeakoulu, Espoo, 27–38.
- Ilmonen, Mervi; Hirvonen, Jukka; Korhonen, Heli; Knuuti, Liisa; Lankinen, Markku (2000). Rauhaa ja karnevaaleja. Tieto- ja taitoammattilaisten asumistavoitteet Helsingin seudulla. YTK B 78. Teknillinen korkeakoulu, Espoo.
- Ilmonen, Mervi (2003). Menestymisopas kaupungeille. Arkkitehti 6/2003, 90–91.
- Isolahti, Tuula (2006). Arabia, Arabia. Taiteellinen toiminta osana asuin ympäristön suunnittelua, tapaus Arabianranta, Helsinki. Väitöskirja. Taideteollisen korkeakoulun julkaisu A66, Helsinki.
- Jacobs, Jane (1962). The Death and Life of Great American Cities. Jonathan Cape, London.
- Jaukkuri, Maaretta (1999). Taide kaupunkiympäristössä. Teoksessa Saman taivaan alla 1. Taidetta kaupungissa 1999–2000. Nykytaiteen museon julkaisuja 57/1999, Helsinki, 8–10.
- Jaukkuri, Maaretta (2000). Taide yhteisessä tilassa eli kuka puhuu kenelle, mistä miksi ja miten? Teoksessa Saman taivaan alla 4. Taidetta kaupungissa 1999–2000. Nykytaiteen museon julkaisuja 68/2000, Helsinki, 10–15.
- Jensen, Rolf (1999). The Dream Society. How the Coming Shift from Information to Imagination Will Transform Your Business. McGraw-Hill, New York.
- Jauhiainen, Jussi S. (1995). Kaupunkisuunnittelu, kaupunkiuudistus ja kaupunkipolitiikka. Kolme eurooppalaista esimerkkiä. Turun yliopiston maantieteen laitoksen julkaisuja, n:o 146.
- Jauhiainen, Jussi S.; Niemenmaa, Vivi (2006). Alueellinen suunnittelu. Vastapaino, Tampere.
- Jokinen, Arja; Juhila, Kirsi; Suoninen, Eero (1993). Diskurssianalyysin aakkoset. Vastapaino, Tampere.
- Jokinen, Arja; Juhila, Kirsi; Suoninen, Eero (1999). Diskurssianalyysi liikkeessä. Vastapaino, Tampere.
- Juhantalo, Liisa (1999). Kankaanpään taidekoulu. Teoksessa Esko Nummelin (toim.), Solu/Cell. Porin taidemuseon julkaisuja 44, Pori, 112–115.
- Kaila, Markku (1993). Collage City. Teoksessa Jukka Järvinen & Juhani Karanka (toim.), Katsauksia suunnittelun teoriaan. TTTK Arkkitehtuurin osasto, Yhdyskuntasuunnittelun laitos. Tampere, 72–82.

- Kainulainen, Kimmo; Suutari, Timo (2002). Kulttuurihankkeiden työllisyysvaikutukset. Valtakunnallinen arvio ohjelmakaudesta 1995–1999. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 3/2002.
- Kainulainen, Kimmo (2005). Kunta ja kulttuurin talous. Tulkintoja kulttuuripääoman ja festivaalien aluetaloudellisista merkityksistä. Acta Electronica Universitatis Tampereensis 475. Tampereen yliopisto, yhdyskuntatieteiden laitos. Tampere.
- Karvonen, Erkki (1997). Imagologia. Imagon teorioiden esittelyä, analyysiä ja kritiikkiä. Acta Universitatis Tampereensis 544. Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos, Tampere.
- Karvonen, Erkki (1999). Elämää mielikuvayhteiskunnassa. Imago ja maine menestystekijöinä myöhäismodernissa maailmassa. Gaudeamus. Helsinki.
- Katiskoski, Kaarina; Karppanen Jari (toim. 2001). Turun ympäristötaideprojektin teokset. 14 kohdetta kaupunkikuvassa. 1994–2000. Wäinö Aaltosen Museon julkaisu nro 30, Turku.
- Kinnunen, Merja; Löytty, Olli (toim. 2002). Tieteellinen kirjoittaminen. Vastapaino, Tampere.
- Klein, Naomi (2000, 2001). No Logo. Tähtäimessä brändivalta. 453 s. WSOY, Helsinki.
- Knuuti, Liisa (1995). Elämäntyylit ja kaupunkikehitys. Teoksessa Liisa Knuuti (toim.), Rakennettu maisema ja mielikuva. YTK C 38, Espoo, 50–57.
- Knuuti, Liisa (1999). Uusi urbaani yhteisöllisyys. Teoksessa Liisa Knuuti (toim.), Kaupunki vuorovaikutuksessa. YTK C 52, Espoo, 14–20.
- Koivunen, Hannele; Kotro, Tanja (toim. 1999). Kulttuuriteollisuus. Suomen itsenäisyyden juhlarahaston Sitran julkaisuja 214. Edita, Helsinki.
- Kostiainen, Juha (1999). Kaupunkiseutujen kilpailukyky ja elinkeinopolitiikka tietoyhteiskunnassa. Teoksessa Markku Sotara (toim.), Kaupunkiseutujen kilpailukyky ja johtaminen tietoyhteiskunnassa. ACTA nro 106, Suomen Kuntaliitto, Helsinki, 41–74.
- Kostiainen, Juha (2001a). Markkinointi näkökulmana kaupunkiseutujen kehittämiseen. Teoksessa Juha Kostiainen (toim.), Tarinoita ja tutkimuksia kaupunkimarkkinoinnista. ACTA Nro 141, Suomen Kuntaliitto, Helsinki, 9–12.
- Kostiainen, Juha (2001b). Kaupunkimarkkinointi globaalissa kilpailutilanteessa. Esimerkkeinä Jyväskylän, Tampereen ja Turun kaupunkiseudut. Teoksessa Juha Kostiainen (toim.), Tarinoita ja tutkimuksia kaupunkimarkkinoinnista. ACTA Nro 141, Suomen Kuntaliitto, Helsinki, 13–44.
- Kuula, Arja (1999). Toimintatutkimus. Kenttätöitä ja muutospyrkimyksiä. Vastapaino, Tampere.
- Kuusamo, Altti (2005). Palasia julkisen veistoksen merkitysoista. 1. Maailma veistospuistona. Taide 6/2005, 14–19.
- Kuusamo, Altti (2006). Murenevat marmorit. Julkisen veistoksen merkitysoista, osa 2. Taide 2/2006, 50–54.
- Lahti, Pekka; Heinonen, Sirkka; Huhdanmäki, Aimo; Martamo, Reijo; Norvasuo, Markku (1996). Fyysinen ympäristö kunnan menestystekijänä. Valtion teknillinen tutkimuskeskus, Espoo.
- Landry, Charles, Bianchini, Franco (1998). Luova kaupunki. Helsingin kaupungin tietokeskus, Helsinki.
- Landry, Charles, Greene L., Matarasso, F., Bianchini, F. (1996). The Art of Regeneration. Urban Renewal Through Cultural Activity. Comedia, London. Tulostettu <http://www.comedia.uk>
- Lapintie, Kimmo (1999). Ratkaisemattomien kiistojen kaupunki. Teoksessa Liisa Knuuti (toim.), Kaupunki vuorovaikutuksessa. YTK C 52, Espoo, 7–13.
- Lapintie, Kimmo (2001). Suunnitteluargumentaation analyysi ja arviointi. Yhteiskuntasuunnittelu 39: 1, 4–25.
- Lapintie, Kimmo (2003a). Suunnittelun paradigman muutokset ja tieto/valta. Yhdyskuntasuunnittelu 41: 2, 9–25.
- Lapintie, Kimmo (2003b). Yhdyskuntapolitiikka ja tutkimuksen retorikka. Yhdyskuntasuunnittelu 41: 4, 26–35.
- Lapintie, Kimmo (2004). Tieto vallasta ja tiedon valta: yhdyskuntatutkimuksen agenda 2004. Yhdyskuntasuunnittelu 42:1, 17–21.
- Lapintie, Kimmo (2006). Kaupunki ja mahdolliset maailmat. Teoksessa Liisa Knuuti (toim.), Mosaiikkikaupungin mahdollisuudet. YTK C 62, Espoo, 9–14.
- Lehtonen, Hilka (1994). Perspektiivejä arkkitehtuurisuunnitelmien esityskäytäntöihin. Yhdyskuntasuunnittelun täydennyskoulutuskeskuksen julkaisuja A 22, Teknillinen korkeakoulu, Espoo.
- Lehtonen, Hilka (2006). Suomalainen arkkitehtuuripolitiikka ja yhdyskuntarakenne. Teoksessa Liisa Knuuti (toim.), Mosaiikkikaupungin mahdollisuudet. YTK C 62, Espoo, 41–45.
- Lehtonen, Mikko (1999). Vuohet, lampaat ja paimenet: korkea ja populaari kulttuuri myöhäismodernissa maailmassa. Teoksessa Hannele Koivunen & Tanja Kotro (toim.), Kulttuuriteollisuus. Sitran julkaisusarja nro 214. Edita, Helsinki, 11–26.
- Lehtoranta, Teija (2003). Törmäys taiteeseen. Uuden julkisen taiteen vastaanotto ja merkitys Huittisten Katugalleriassa. Pro gradu –tutkielma. Lapin yliopisto, Taiteiden tiedekunta
- Lehtovuori, Panu (2002). Paikka on merkityksenannon hetki. Kaupunkisuunnittelun kokemuksellisen lähestymistavan historiaa. Teoksessa Anna-Maija Ylimäla (toim.), Urban Adventures. Urbaanit elämysten paikat. Taide- ja taiteellisen korkeakoulu, Helsinki, 33–89.
- Lilja, Raimo (1990). Kankaanpään Taidekoulu 1965–1990. Teoksessa Raimo Lilja (toim.), Kankaanpään Taidekoulu 1965–1990. Kankaanpään Taideyhdistys ry, Kankaanpää, 9–89.

- Lindgren, Liisa (2003). Muistomerkkien Suomi. Teoksessa Anja Kervanto Nevanlinna & Laura Kolbe (toim.), Suomen kulttuurihistoria 3, Oma maa ja maailma. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki, 385-394.
- Linnamaa, Reija (1999). Kaupunkiseutujen kilpailukyvyyn rakenteelliset ja dynaamiset elementit. Teoksessa Markku Sotara (toim.), Kaupunkiseutujen kilpailukyky ja johtaminen tietoyhteiskunnassa. ACTA nro 106, Suomen Kuntaliitto, Helsinki, 18-40.
- Linnilä, Kai (1973). Kuvataide ja ympäristö. Teoksessa Eero Paloheimo (toim.), Ympäristösuunnittelun kysymyksiä. Otava, Helsinki, 147-157.
- Louhenjoki-Schulman, Pirkko-Liisa; Hedenström, Kaius (2003). Suomen kulttuurinähtävyydet. Aava Books Oy ja Kustannusosakeyhtiö Otava, Helsinki.
- Lynch, Kevin (1960). The Image of the City. The M.I.T. Press, Cambridge.
- Lyotard, Jean-Francois (1985). Tieto postmodernissa yhteiskunnassa. Alkuteos (1979) La Condition postmoderne: Rapport sur le savoir. Suomennos Leevi Lehto. Vastapaino, Tampere.
- Mattila, Hanna (2003a). Vuorovaikutteinen suunnittelu ja kaupunkisuunnittelijan esteettinen asiantuntemus. Yhdyskuntasuunnittelu 41: 2, 55-71.
- Mattila, Hanna (2003b). Mitä on estetiikka kaupunkisuunnittelussa? Tekniikka ja Kunta 4-5/2003, 28-30. Tulostettu 5.12.2004. <http://www.helsinki.fi/hum/estetiikka/arabianranta/mattila.htm>
- Mukala, Jorma (toim. 1993). Näkökulmia maisemaan. Kankaanpään Taidekoulu, Kankaanpää.
- Mukala, Jorma (1995). Kaupungeilla on yhä erisnimet. Teoksessa Liisa Knuuti (toim.), Rakennettu maisema ja mielikuva. YTK C38, Espoo, 58-64.
- Mäntysalo, Raine; Nyman, Kaj (2001). Kaavoitus – suunnittelua? Suunnittelun patologioita maankäyttö- ja rakennuslain sovelluksissa. Oulun yliopisto, Arkkitehtuurin osasto. Julkaisu A 30, Oulu.
- Naukarinen, Ossi (2003). Ympäristön taide. Taideteollisen korkeakoulun julkaisu B 73, Helsinki.
- Nikula, Riitta (1993). Kaupunki taideluomana. Teoksessa Tuukka Haarni & Liisa Knuuti (toim.), Kaupunkikulttuuriin. YTK C17, Espoo, 55-63.
- Norvasuo, Markku (1994). Kunnan fyysisen ympäristön ja sen osien imagomerkitys. 35 s. Valtion teknillinen tutkimuskeskus, Espoo.
- Nummelin, Esko (1999). Johdanto. Teoksessa Esko Nummelin (toim.), Solu/Cell. Porin taidemuseon julkaisu 44, Pori, 10-17.
- Nyman, Kaj (1998). Talojen kieli. Rakennusalan kustantajat RAK, Kustantajat Sarmala Oy, Helsinki.
- Nyman, Kaj (2003). Sinisilmäisyyden aika. Suunnittelun myyntejä 1950-2000. Rakennusalan kustantajat RAK, Kustantajat Sarmala Oy, Helsinki.
- Ojanen, Risto (2006). Kankaanpää. Luovien ihmisten kehä. Kankaanpään kaupunki.
- Okkonen, Onni (1925). Italian taidekaupunkeja. Kustannusosakeyhtiö Otava, Helsinki.
- Opetusministeriö (2002a). Taide on mahdollisuuksia. Ehdotus valtioneuvoston taide- ja taiteilijapoliittiseksi ohjelmaksi. Helsinki. http://www.minedu.fi/opm/kulttuuri/kulttuuripoliittiset_ohjelmat.html
- Opetusministeriö (2002b). Taiteen mahdollisuuksista enemmän. Taide- ja taiteilijapoliittisen ohjelman oheisjulkaisu. Helsinki. http://www.minedu.fi/opm/kulttuuri/kulttuuripoliittiset_ohjelmat.html
- Opetusministeriö (2003). Alueiden vahvuudeksi. Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopoliittikan aluekehittämisen toimenpideohjelma – linjauksia ja painopisteitä vuosille 2003-2013. Opetusministeriön julkaisu 2003:22. Helsinki.
- Opetusministeriö (2004). Luovuuskertomus. Ehdotus hallitusohjelmassa tarkoitetun luovuusstrategian tekemisen luonteesta, lähtökohdista ja toteuttamisen tavoista. Opetusministeriön julkaisu 2004:4. Helsinki.
- Opetusministeriö (2005). Kolme puheenvuoroa luovuuden edistämisestä. Luovuusstrategian osatyöryhmien raportit. Opetusministeriön julkaisu 2005:35. Helsinki.
- Opetusministeriö (2006). Yksitoista askelta luovaan Suomeen. Luovuusstrategian loppuraportti. Opetusministeriön julkaisu 2006:43. Helsinki.
- Opetusministeriö (2008). Kuvataiteen koulutus ja tutkimus Suomessa 2007. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2008:11. Helsinki.
- Pakarinen, Terttu (2002). Osallistumisen taustalla olevat ajatusmallit ja osallistumisen tulevaisuus. Teoksessa Pia Bäcklund, Jouni Häkli & Harry Schulman (toim.), Osallistujat ja osajat. Kansalaiset kaupungin suunnittelussa. Gaudeamus, Helsinki, 75-91.
- Pakarinen, Terttu (2003). Kadonnutta kaupunkia etsimässä. Yhdyskuntasuunnittelu 41: 4, 13-25.
- Pakarinen, Terttu (2006). Jane Jacobs (1916-2006) - kaupungin paras ystävä. Yhdyskuntasuunnittelu 44: 3, 58-63.
- Puustinen, Sari (2002). Suunnittelijat yleisen edun takaajina. Teoksessa Pia Bäcklund, Jouni Häkli & Harry Schulman (toim.), Osallistujat ja osajat. Kansalaiset kaupungin suunnittelussa. Gaudeamus, Helsinki, 218-242.
- Puustinen, Sari (2004). Yhdyskuntasuunnittelu ammattina. Suomalaiset kaavoittajat ja 2000-luvun haasteet. Suomen ympäristö 715. Ympäristöministeriö, Alueidenkäytön osasto, Helsinki. www.ymparisto.fi/julkaisut

- Puustinen, Sari (2006). Suomalainen kaavoittajaprofessio ja suunnittelun kommunikatiivinen käänne. Vuorovaikutukseen liittyvät ongelmat ja mahdollisuudet suurten kaupunkien kaavoittajien näkökulmasta. Väitöskirja. Teknillinen korkeakoulu, Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja A34, Espoo.
- Päivänen, Jani; Honkanen, Martti; Päivänen, Carita; Lehtonen, Hilka (1997). Tiekokemus, tierakenteet ja taide. Tielaitoksen selvityksiä 16/1997, Helsinki.
- Rajanti, Taina (2003). Yhdyskuntasuunnittelun toimijat, toiminnaiset ja toimijuudet. Yhdyskuntasuunnittelu 41: 2, 26–38.
- Rajaniemi, Juho (2006). Kasvun kaavoitus. Tapaus Raahe 1961–1996. Väitöskirja. Messon, Kankaanpää.
- Raunio, Mika (2001). Markkinointiviestintä ja johtajuus kaupunkiseudun vetovoimaisuuden luojina kertomusyhteiskunnassa. Teoksessa Juha Kostiainen (toim.), Tarinoita ja tutkimuksia kaupunkimarkkinoinnista. ACTA nro 141, Suomen Kuntaliitto, Helsinki, 83–109.
- Relph, Edvard (1976). Place and placelessness. Pion Limited, Great Britain.
- Schildt, Göran (1982). Valkoinen pöytä. Alvar Aallon nuoruus ja taiteelliset perusideat. Kustannusosakeyhtiö Otava, Helsinki.
- Schulman, Harry (2003). Soveltavan kaupunkitutkimuksen järki ja tunteet. Yhdyskuntasuunnittelu 41: 4, 7–12.
- Seppänen, Janne (2001). Katseen voima. Kohti visuaalista lukutaitoa. Vastapaino, Tampere.
- Seppänen, Janne (2005). Visuaalinen kulttuuri. Teoriaa ja metodeja mediakuvan tulkitsijalle. Vastapaino, Tampere.
- Sevänen, Erkki (1998). Taide instituutiona ja järjestelmänä. Modernin taide-elämän historiallis-sosiologiset mallit. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki.
- Sitte, Camillo (2001). Kaupunkirakentamisen taide. Alkuteos (1889) Der Städte-Bau nach seinen künstlerischen Grundsätzen. Suomenkoski Jarmo Kalanti. Kustantajat Sarmala / Rakennusalan Kustantajat RAK, Helsinki.
- Smith, Philip (2001). Cultural Theory, an introduction. Blackwell Publishers, Great Britain.
- Sotara, Markku (1999a). Näkökulmia suunnitteluaikojen muutokseen. Teoksessa Liisa Knuuti (toim.): Kaupunki vuorovaikutuksessa. YTK C 52, Espoo, 89–98.
- Sotara, Markku (1999b). Uuden tiedon luominen ja informaatiojärjestelmä kaupunkiseudun kehittämisessä. Esimerkinä Tampereen CityWeb. Teoksessa Markku Sotara (toim.), Kaupunkiseutujen kilpailukyky ja johtaminen tietoyhteiskunnassa. ACTA nro 106, Suomen Kuntaliitto, Helsinki, 132–155.
- Sotara, Markku (2001). Tuleepa kerran olemaan... Puolivakava tarina viettelevästä johtamisesta "tarinayhteiskunnan" verkostoissa. Teoksessa Juha Kostiainen (toim.), Tarinoita ja tutkimuksia kaupunkimarkkinoinnista. ACTA nro 141, Suomen Kuntaliitto, Helsinki, 110–129.
- Staffans, Aija (2004). Vaikuttavat asukkaat. Vuorovaikutus ja paikallinen tieto kaupunkisuunnittelun haasteina. Väitöskirja. Teknillinen korkeakoulu, Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja A29, Espoo.
- Strengell, Gustaf (1923). Kaupunki taideluomana. Silmäys historialliseen kaupunkirakennustaiteeseen. Alkuteos (1922) Staden som konstverk. Suomenkoski Salmi Setälä. Kustannusosakeyhtiö Otava, Helsinki.
- Suomen Kuntaliitto (2002). Selviytymisen käsikirja maankäyttäjille. Miten varautua vähenevään kysyntään? Helsinki.
- Taylor, Nigel (1998). Urban Planning Theory since 1945. SAGE Publications, London.
- Teräväinen, Helena (2006). Lapuan Vanha Paukku - uudeksi rakennettu ja puhuttu. Kulttuuriympäristön diskursiivinen muodostuminen tapaustutkimuksessa. Väitöskirja. Teknillisen korkeakoulun arkkitehtiosaston tutkimuksia 2006/24, Espoo.
- Tuomikoski, Paula (1990). Taidekoulutuksella suuret haasteet. Teoksessa Raimo Lilja (toim.), Kankaanpään Taidekoulu 1965–1990. Kankaanpään Taideyhdistys ry, Kankaanpää, 90–93.
- Tuovinen, Pentti (1985). Kaupungin esittävä symboliikka. Kaupunkikuvan viestinnällisten ominaisuuksien tarkastelua eräiden tulkintojen valossa. YJK:n julkaisuja B 49, Teknillinen korkeakoulu, Espoo.
- Tuovinen, Pentti (1992). Ympäristökuva ja symboliikka. Ympäristökuvan ja siihen liittyvien merkitysten analysointimetodista. Yhdyskuntasuunnittelun täydennyskoulutuskeskus, Teknillinen korkeakoulu, Espoo.
- Uimonen, Laura (2006). Kaupunki liikunnan kertomuksena. Teoksessa Arto Haapala & Ossi Naukkarinen (toim.), Mobiliestetistiikka. Kirjoituksia liikkeen ja liikunnan kulttuurista. Kansainvälinen soveltavan estetiikan instituutti, Lahti, 122–136.
- Uusitalo, Liisa (1999). Kulttuurin markkinat. Teoksessa Hannele Koivunen & Tanja Kotro (toim.), Kulttuuriteollisuus. Sitran julkaisusarja nro 214. Edita, Helsinki, 131–144.
- Valkonen, Anne (1986). Taide rakennetussa ympäristössä. Rakentajan Kustannus Oy, Helsinki.
- Venkula, Jaana (2003). Taiteen välttämättömyydestä. Kirjapaja Oy, Helsinki.
- Verwijnen, Jan & Lehtovuori, Panu (toim.) (1999): Creative Cities. Cultural Industries, Urban Development and the Information Society. UIAH Publications, Helsinki.
- Verwijnen, Jan (1999a). Preface. Teoksessa Jan Verwijnen & Panu Lehtovuori (toim.), Creative Cities. Cultural Industries, Urban Development and the Information Society. UIAH Publications, Helsinki, 6–7.

- Verwijnen, Jan (1999b). The Creative City's New Field Condition. Teoksessa Jan Verwijnen & Panu Lehtovuori (toim.), Creative Cities. Cultural Industries, Urban Development and the Information Society. UIAH Publications, Helsinki, 12–35.
- Virtanen, Pekka V. (1999). Kaupungin imago. Mikä tekee Pariisista Pariisin ja Pisasta Pisan? Rakennustieto Oy, Helsinki.
- Ward, Stephen V. (1998). Selling Places. The Marketing and Promotion of Towns and Cities 1850–2000. 269 s. E. & F.N. Spon, London.
- Wilenius, Markku (2004). Luovaan talouteen. Kulttuuriosaaminen tulevaisuuden voimavarana. Suomen itsenäisyyden juhlarahaston julkaisu 266. Edita, Helsinki.
- Yin, Robert K. (1994). Case Study Research, Design and Methods. Sage Publications, Lontoo.
- Yli-Lassila, Jukka (1997). Koulu joka nousi tyhjästä. Taide 1/1997, 26–27.
- Ylimaula, Anna-Maija (toim); Lehtovuori, Panu; Isohanni, Tuula; Vikberg, Jukka (2002): Urban Adventures. Urbaanit elämysten paikat. Future Home Institute; UIAH Publications.
- Ympäristöministeriö (1997). Kankaanpään kulttuuriympäristöohjelma. Suomen ympäristö 127. Ympäristöministeriö, Alueidenkäytön osasto, Helsinki.
- Ympäristöministeriö (2006). Kilpailukykyä, hyvinvointia ja ekotehokkuutta. Suomen aluerakenteen ja alueidenkäytön kehityskuva. Suomen ympäristö 31/2006. Ympäristöministeriö, Alueidenkäytön osasto, Helsinki.
- Zimmerbauer, Kaj (2008). Alueellinen imago ja identiteetti liikkeessä. Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti. Julkaisuja 15, Helsinki. Tulostettu 2.10.2008 www.helsinki.fi/ruralia>julkaisut.
- Zukin, Sharon (1995). The Cultures of Cities. Blackwell Publishing, Cambridge.
- Äikäs, Topi Antti (2001). Imagosta maisemaan. Esimerkkeinä Turun ja Oulun kaupunki-imagojen rakentaminen. Nordia Geographical Publications Volume 30: 2, Oulu.
- Äikäs, Topi Antti (2003). Häntä koiraa heiluttaa..? Viranhaltijat, kaupunki-imagot ja mielikuvien merkitykset. Yhdyskuntasuunnittelu 41:1, 31–50.

Kankaanpäästä koskevat raportit, julkaisut, esitteet

- Kankaanpään kaupunki (1995a). Kankaanpää 2000-luvulle – tuulten mukana vai tuulta käyttäen?
- Kankaanpään kaupunki (1995b). Katseet Kankaanpäähän. Ideoita eri kaupungeista. A-konsultit.
- Kankaanpään kaupunki (1996). Katseet Kankaanpäähän. väliraportti 1996. A-konsultit.
- Kankaanpään kaupunki; Kankaanpään taidekoulu (1997). Taidekehä. Paikkakortit 1-24. Katseet Kankaanpäähän. Ydinkeskustan kehittämisprojekti. A-konsultit.
- Kankaanpään kaupunki (1998a). Katseet Kankaanpäähän. Kankaanpään ydinkeskustaprojekti. Vuosiraportti 1997. Tarkennettu toimintasuunnitelma 1998.
- Kankaanpään kaupunki (1998b). Katseet Kankaanpäähän. Opintomatka Ruotsiin 7.-11.6.1998; Uppsala, Söderhamn, Bollnäs, Falun, Gävle. Matkaraportti. A-konsultit.
- Kankaanpään kaupunki (1999a). Katseet Kankaanpäähän. Kankaanpään ydinkeskustaprojekti. Vuosiraportti 1998. Tarkennettu toimintasuunnitelma 1999.
- Kankaanpään kaupunki (1999b). Postitaloprojekti 97A037. Loppuraportti 1997-1998.
- Kankaanpään kaupunki (1999c). Katseet Kankaanpäähän. Kankaanpään ydinkeskustaprojekti 1997–1999. Loppuraportti.
- Kankaanpään kaupunki (2005a). Kankaanpään torin yleissuunnitelma. Ramboll Finland Oy, Sigge Oy, Valoa Design Oy, Toriprojektin ohjausryhmä.
- Kankaanpään kaupunki (2005b). Kankaanpään kaupungin strategia.
- Kankaanpään kaupunki (2008). Kankaanpään kaupungin taidekeskushanke. Esiselvitysvaihe 15.5.2006–31.1.2008.
- Kankaanpään Taidekoulu (1993). Näkökulmia maisemaan; Mukala, Jorma (toim.).
- Kankaanpään taidekoulu (1994). Pekka Mattila. Valöörista tilaan; Juhantalo, Liisa & Nummelin, Esko (toim.).
- Kankaanpään taidekoulu (1995). Kivikuvanveistosymposium. Kankaanpään Taidekoulu 14.8.–1.9.1995; Juhantalo, Liisa (toim.).
- Kankaanpään taidekoulu (1997a). Kivikuvanveistosymposium. Kankaanpään Taidekoulu 11.–29.8.1997; Juhantalo, Liisa (toim.).
- Kankaanpään taidekoulu (1997b). Kallioleikkaus Kankaanpään Kirkkotiellä. Puhakka, Maarit.
- Kankaanpään Taideyhdistys ry (1990). Kankaanpään Taidekoulu 1965–1990; Lilja, Raimo (toim.).
- Kankaanpään Taideyhdistys ry (2002). Kankaan päät. Kesänäyttelyjen sarja Kankaanpäässä 2002; Pellonpää-Fors, Maija (toim.).
- Kankaanpään kaupunki (2003). Hehu! Tiili ja keramiikka Kankaanpään kaupunkitaiteessa; Juhantalo, Liisa (toim.).
- Kankaanpään Taideyhdistys ry (2005). Kankaanpään Taideyhdistys ry 40 vuotta; Ruohola, Leena (toim.).

Porin taidemuseo (1982). Ensio Lamberg. Teoksia vuosilta 1939–82. Näyttelyjulkaisu.
 Porin taidemuseo (1983). Kauko Räike, veistoksia. Näyttelyjulkaisu.
 Porin taidemuseo (1986). Ossi Somma. Hakaristi on täällä tänään. Näyttelyjulkaisu.
 Porin taidemuseo (1999). Solu/Cell. Porin taidemuseon julkaisuja 44; Nummelin, Esko(toim.).
 Satakunnan ammattikorkeakoulu/ Kuvataide (1998). Juhani Tarna. Konkreettisesta aineettomaan; Velhonoja, Matti.
 Satakunnan ammattikorkeakoulu (2005). Dialogi. Taiteilija opettajana ja oppilaana; Velhonoja, Matti (toim.).
 Satakunnan ammattikorkeakoulu (2007). Liisan maan ihmeet; Pääjoki, Tarja; Sankari, Anne (toim.).
 Kankaanpään taidekoulun vuosikertomukset ja päättötyönäyttelyiden julkaisut.
 Satakunnan Ammattikorkeakoulu Kuvataide. Päättötyönäyttelyiden julkaisut.

Kankaanpään kaupungin matkailuesitteet 1969, 1971, 1977, 1979, 1987 (2 kpl), 1988, 1990, 1991, 1994, 1999, 2003.
 Löydetty aika. Ympäristöteos 1997. Esite.
 Taas. Näyttely Kankaanpään kaupungin Taidekehdillä 5.6.–15.9.1998. Esite.
 Ossi Somman teoksia Kankaanpään virastotalon puistossa 5.6.–15.9.1998. Esite.
 Paju! Näyttely Kankaanpäässä 1.7.–15.9.1998. Esite.
 Pohjoismainen turvesymposium 1998. Näyttelyluettelo.
 Kesällä kerran. Näyttely Kankaanpään kaupungin Taidekehdillä 9.6.- 5.9.1999. Esite.
 Kankaanpään Taidekehä 1999. Esite.
 Taidetie. Kankaanpää, Pomarkku, Noormarkku, Pori. Taidetie-esite, vuodet 1996–1999.
 Värinä. Kankaanpääläisten taiteilijoiden kesänäyttely 3.7.–4.9.2001. Esite.
 Kierto. Satakuntalaisten taiteilijoiden näyttely 6.5.–6.9.2002 (Karvia, Kankaanpää, Lavia, Honkajoki). Esite.
 Kankaan päät. Taidekehä 2002. Esite.
 Kankaanpään taide- ja käsityökesä 2004. Esite.
 Kankaanpään Taidekehä 2006. Esite.

Kankaanpää Joulu –lehden artikkelit

Kankaanpään Joulu 1965. Kuinka on kulttuuriohjelman laita kunnassamme? Leo Suvanto, 2–3.
 Kankaanpään Joulu 1965. Kankaanpääläisiä taiteilijoita (Kauko Räike). Anna-Kaarina Jousimies, 24–25.
 Kankaanpään Joulu 1966. Kulttuuritaloa suunnittelemaan. Onni Pyysalo, 4–5.
 Kankaanpään Joulu 1967. Kulttuurikeskukseemme. Leo Suvanto, 4–5.
 Kankaanpään Joulu 1967. Kankaanpääläisiä taiteilijoita (Juhani Tarna). Erkki Linnala, 36–38.
 Kankaanpään Joulu 1970. Kankaanpääläisiä taiteilijoita: Sinikka Räike. Liisa Juhantalo, 21–24.
 Kankaanpään Joulu 1971. Viisivuotiskauden tilinpäätös. Ennu Virtanen, 3.
 Kankaanpään Joulu 1976. Taiteen piiristä. Pekka Mattila, haastattelu. Pirkko-Liisa Kilpi, 12–14.
 Kankaanpään Joulu 1978. Kankaanpääläisiä taiteilijoita, Marja Tarna. Pertti Ala-Outinen, 57–59.
 Kankaanpään Joulu 1981. Kankaanpään julkista taidetta. Juhani Tarna, 44–45.
 Kankaanpään Joulu 1983. Kankaanpään julkista taidetta II. Juhani Tarna, 32–34.
 Kankaanpään Joulu 1984. Kankaanpään julkista taidetta III. Juhani Tarna, 20–21.
 Kankaanpään Joulu 1986. Taiteilijan tunteja. Liisa Arppola, 17–18.
 Kankaanpään Joulu 1989. Kauko Räike, maaseudun taiteen puolustaja. Raimo Lilja, 60–64.
 Kankaanpään Joulu 1990. Taidekoulun vaiheista. Juhani Tarna, 34–36.
 Kankaanpään Joulu 1990. Nuorekas taidekokoelma. Liisa Juhantalo, 37–38.
 Kankaanpään Joulu 1992. Taidekoulutusta ajan hermolla. Liisa Juhantalo, 40–42.
 Kankaanpään Joulu 1993. Taidekoulu kansainvälistyy. Liisa Juhantalo, 34–35.
 Kankaanpään Joulu 1994. Kankaanpään Taidekoulu – ainutlaatuinen uudisrakennus. Liisa Juhantalo, 43–44.
 Kankaanpään Joulu 1995. Kiviveistossymposium Kankaanpään Taidekoululla. Liisa Juhantalo, 49–51.
 Kankaanpään Joulu 1997. Kankaanpäälinen kulttuuriympäristö koottu julkaisuksi. Maija Anttila, 10–13.
 Kankaanpään Joulu 1997. Kankaanpään kaupunginmuseon kuulumisia. 36–37.
 Kankaanpään Joulu 1998. Katseet Kankaanpäähän – ydinkeskustaprojektin kuulumisia. Maija Anttila, 7–10.
 Kankaanpään Joulu 1998. Turveveistossymposium 17.8.–28.8.1998. Liisa Juhantalo, 11–12.
 Kankaanpään Joulu 2001. Vuoden 2000 SAFA -palkinto Kankaanpään kaupungille. Maija Anttila, 9–13.
 Kankaanpään Joulu 2001. Puhe Kankaanpää-päivän juhlassa 2.9.2001. Liisa Juhantalo, 23–26.
 Kankaanpään Joulu 2001. Värinä. Kankaanpääläistä taidetta kankaanpääläisille. Matti Velhonoja, 51–52.
 Kankaanpään Joulu 2002. Kankaan päät -Taidekehä 2002. Tekstiinäyttelyiden sarja väritti kaupunkikuvaa kesällä 2002. Maija Anttila, 8–11.
 Kankaanpään Joulu 2002. Taide nostaa paikkakuntaa. Eero Uusitalo, maaseutuneuvos, 12.

Kankaanpään Joulu 2003. Hehku-näyttely 2003. Tiilen ja keramiikan lumoissa. Liisa Juhantalo, 12–17.
 Kankaanpään Joulu 2004. Ammattikorkeakoulu voi avata uusia mahdollisuuksia alueellaan. Kimmo Kallama, 8–11.
 Kankaanpään Joulu 2004. Ensi kertaa mallina. Emil Cedercreutzin veistos Kankaanpään kaupungin kulttuuriomaisuudeksi. Maija Anttila, 13–15.
 Kankaanpään Joulu 2004. Patsas Kankaanpäähän. Unto Salo, 16–18.
 Kankaanpään Joulu 2004. Arvoisat Emil Cedercreutzin säätiön edustajat. Kauko Juhantalo, 18.
 Kankaanpään Joulu 2004. Alkuaika. Juhani Tarna, 38–39.
 Kankaanpään Joulu 2005. Kankaanpään Taideyhdistys ry 40 vuotta. Kaija Antila, Eine Järri, 18–22.
 Kankaanpään Joulu 2005. Taistelu taidekoulusta. Juhani Tarna, 41–43.
 Kankaanpään Joulu 2006. Taidekoulun linja. Juhani Tarna, 16–18.
 Kankaanpään Joulu 2006. Rauhankyyhky laskeutui kaupunkiin. Taidekaupunki sai uuden ympäristöteoksen yhteistyön tuloksena. Maija Anttila, 22–24.

Tutkitut ja viitatut, Kankaanpäää koskevat lehtikirjoitukset

Taidekoulu/lukio -keskustelu 1991–1996

Aamulehti 15.11.1991. Kankaanpää rakentaa ensin taidekoulun.
 Aamulehti 8.1.1992. Kankaanpää etsii tonttia taidekoulun rakennukselle.
 Aamulehti 4.12.1992. Kankaanpää ei voi siirtää lukiolle taidekoulun rahoja.
 Aamulehti 8.12.1992. Kankaanpäällä kiire rakentaa.
 Aamulehti 15.9.1993. Uusi sisäpiha tuo eloa taidekouluun. Videoita, elokuvia, konsertteja...
 Aamulehti 29.9.1995. Taidekoulu erikoislahja Kankaanpään kaupungille.

 Helsingin Sanomat 1.10.1995. Tyylikäs taidekeskus nousi pikkukaupungin sydämeen. Ensimmäinen uusi rakennus taidekoulululle Ateneumin jälkeen. Tiina Nyrhinen.
 Helsingin Sanomat 12.1.1996. Arkkitehdit Sinikka Kouvo ja Erkki Partanen palkittiin.

 Kankaanpään Seutu 10.1.1992. Taidekoulua esitetään nyt Paasikivenkadun ja Alpinkadun kulmaukseen.
 Kankaanpään Seutu 18.2.1992. Yleisön osasto: Eräiden asioiden tärkeysjärjestys. Iskuri.
 Kankaanpään Seutu 31.1.1992. Eläintorin laitaan, 20 miljoonan taidekoulu sai valtuuston siunauksen.
 Kankaanpään Seutu 4.2.1992. Yleisön osasto: Kankaanpään päättäjille!! Opiskelijat.
 Kankaanpään Seutu 4.2.1992. Yleisön osasto: Pois tieltä lukio - taidekoulu tulee. Keijo Rainerma, kolmen lukiolaisen isä (kirkkoherra).
 Kankaanpään Seutu 13.3.1992. Pääkirjoitus: Demokratia voittaa. Altti Räihä.
 Kankaanpään Seutu 20.3.1992. Yleisön osasto: Lukio tarvitsee suunnittelurahan. Raimo Lilja (kok.), kaupunginhallituksen ja -valtuuston jäsen.
 Kankaanpään Seutu 5.6.1992. Yleisön osasto: Taidekoulun suunnittelun hinta. Raimo Lilja.
 Kankaanpään Seutu 23.6.1992. Lukiorakentamisesta neuvoteltiin - vaihtavatko Puisto ja lukio tiloja?
 Kankaanpään Seutu 16.10.1992. Yleisön osasto: Vielä kerran pojat ja tytöt. Erkki.
 Kankaanpään Seutu 16.10.1992. Yleisön osasto: Lukio/taidekouluasiaa. Paavo Kamppi (lehtori, lukio).
 Kankaanpään Seutu 6.11.1992. Taidekoulun puuhaajat kustannusjähdissä. Lukiohanke palautettiin valmisteltavaksi.
 Kankaanpään Seutu 13.12.1992. Kaupunginhallitus asetti lukiohankkeen etusijalle. Läänin taidetoimikunta patistaa valtuutettuja taidekouluhankkeen taakse.
 Kankaanpään Seutu 13.11.1992. Yleisön osasto: Koulurakentamisen vaihtoehto. Paavo Kamppi (lehtori, lukio)
 Kankaanpään Seutu 13.11.1992. Yleisön osasto: Raha ei riitä uuteen taidekouluun. Anssi Joutsenlahti.
 Kankaanpään Seutu 20.11.1992. Yleisö tuli turhaan valtuuston kokoukseen.
 Kankaanpään Seutu 20.11.1992. Yleisön osasto: Lukion puolesta. Niko Rajakallio.
 Kankaanpään Seutu 24.11.1992. Pääkirjoitus: Vastuunkantoako? Altti Räihä.
 Kankaanpään Seutu 24.11.1992. Opettajakunta tyrnäsi suunnitelmat. Lukion ja Puiston vaihtomalli saa tukea opetushallituksesta.
 Kankaanpään Seutu 2.1992. Taidekoulusta kuvataiteen esimerkkioppilaitos Suomeen.
 Kankaanpään Seutu 1992. Yleisön osasto: Ymmärtämystä taidekouluhankkeelle? Hannu Huhtamäki.
 Kankaanpään Seutu 4.12.1992. Yleisön osasto: Lukio/taidekouluasiaa. Paavo Kamppi (lehtori, lukio)
 Kankaanpään Seutu 11.12.1992. Yleisön osasto: Härski näytös valtuustossa. Pekka Mäkinen, rehtori (lukio).
 Kankaanpään Seutu 11.12.1992. Yleisön osasto: Taidekoulu liputtaa. Jarmo Alanko.
 Kankaanpään Seutu 15.12.1992. Pääkirjoitus: Tieto perustaksi. Altti Räihä.

Kankaanpään Seutu 15.12.1992. Yleisön osasto: Kunnallispolitiikka. Kankaanpään lukion oppilaat Toni Alatalo, Tero Koivumäki, Niko Rajakallio.

Kankaanpään Seutu 15.12.1992. Yleisön osasto: Yhteistyöllä eteenpäin. Maija Anttila, kaupunginarkkitehti.

Kankaanpään Seutu 15.12.1992. Lukiohanke luottamusmiesten tiukkaan valvontaan.

Kankaanpään Seutu 15.12.1992. Kankaanpäällä etsikko aika. Lukio- ja taidekouluhankkeissa edettävä taiten. Altti Räihä.

Kankaanpään Seutu 15.12.1992. Seudulla siepattua: Ei kannata lyödä päätänsä mäntyyn. Kinnas.

Kankaanpään Seutu 18.12.1992. Kankaanpään kh asetti uuden koulusuunnitteluryhmän.

Kankaanpään Seutu 4.5.1993. Yleisön osasto: Harhautuksen 13 vaihetta. Tarkkailija.

Kankaanpään Seutu 4.5.1993. Vanhan osan saneeraus ei käy opettajille. Lukion suunnittelusta keskusteltiin.

Kankaanpään Seutu 18.5.1993. Lukio selvä ykköshanke kyselyssä.

Kankaanpään Seutu 11.6.1993. Taidekoulun ja lukion rakentamista aikaistetaan.

Kankaanpään Seutu 18.6.1993. Pääkirjoitus: Kouluhankkeiden ratkaisun hetket. Pekka Hyytinen.

Kankaanpään Seutu 2.7.1993. Kankaanpään taidekoululle rakennuslupa.

Kankaanpään Seutu 14.9.1993. "Vuosisadan taidekoulun" rakentaminen alkaa.

Kankaanpään Seutu 29.10.1993. Läänin kouluosaston kanta? Kankaanpäässä riittävästi koulutiloja.

Kankaanpään Seutu 4.2.1994. Taidekoulu alueellinen kulttuurikeskus (etusivulla). Taidekoulu sai peruskiven. Miljoonatalosta kehittyvä kulttuuri- ja koulutuskeskus.

Kankaanpään Seutu 14.6.1994. Taidekoulu jo harjakorkeudessa.

Kankaanpään Seutu 2.12.1994. Mielikuvituksen temmellyskenttä: Kankaanpään taidekoulun ihmeelliset 4000 neliötä.

Kankaanpään Seutu 16.1.1996. Mainetta ja kunnia taidekoulun arkkitehdeille.

Satakunnan Kansa 8.1.1992. Taidekoulun perustamissuunnitelma takaisin työryhmän hiottavaksi. Kankaanpään KH jätti pöydälle.

Satakunnan Kansa 12.5.1992. Äänestyspäätökset taidekoulun tontista ja suunnittelusta.

Satakunnan Kansa 22.9.1992. Koulurakentamiseen hupenee miljoonia.

Satakunnan Kansa 3.11.1992. Taidekoulun uudisrakennuksen toteuttamisohjelma valmistunut.

Satakunnan Kansa 8.11.1992. On asiaa: Vetoomus Kankaanpään kaupunginhallitukselle. Liisa Juhantalo, rehtori, Kankaanpään taidekoulu.

Satakunnan Kansa 15.11.1992. On asiaa: Arvoisat kankaanpääläiset päättäjät. Maija Anttila, kaupunginarkkitehti.

Satakunnan Kansa 17.11.1992. Kankaanpään KH veti taidekoulun pois esityslistalta.

Satakunnan Kansa 21.11.1992. Vaihtomalli ei miellytä. Kankaanpään koulukiistassa päästy keskusteluyhteyteen. Lukion ja taidekoulun niputtaminen yhteishankkeeksi ratkaisisi riidan, mutta mistä löytyvät miljoonat sovin lääkkeeksi? Antero Karppinen.

Satakunnan Kansa 1.12.1992. Lukiovaihtoehdot selvitetään Kankaanpäässä.

Satakunnan Kansa joulukuu 1992. Taidekoulun rakennushanke puhuttaa. Läänin taidetoimikunnan tuki uudisrakentamiselle.

Satakunnan Kansa 4.12.1992. Lähetystön tuomiset. Taidekoulun rahoitus ennen lukiota.

Satakunnan Kansa 8.12.1992. Kankaanpään valtuuston vaikea päätös. Taidekouluhanke läpi, mutta lukio jäi pöydälle. Lukion ja taidekoulun rakennushankkeista väännettiin kättä eilen Kankaanpään kaupunginvaltuuston budjettikokouksessa.

Satakunnan Kansa 15.12.1992. Uusi työryhmä suunnittelemaan lukiohanketta

Satakunnan Kansa 8.6.1993. Taidekoulun rakentamista aikaistettaneen.

Satakunnan Kansa 1.7.1993. Ympäristölautakunta hyväksyi. Kankaanpään taidekoululle rakennuslupa.

Satakunnan Kansa 14.9.1993. Taidekoulun rakentaminen alkaa.

Satakunnan Kansa 4.11.1993. Kustannusselvitys lukiovaihtoehdoista Kankaanpäässä.

Satakunnan Kansa 30.1.1994. Onnenamuletti peruskiveen (etusivulla). "Pitkän tien alku". Veistos taidekoulun peruskiveen. Kankaanpään taidekoulu otti riskiaskeleen ja ryhtyi rakentamaan taloa, jossa taiteellisen työskentelyn edellytykset huomioidaan nykyaikaisella tavalla.

Satakunnan Kansa 18.2.1995 Suomen ensimmäinen taidekoulurakennus. Taidekoulu valmistunut (etusivu). Taiteelle pyhitetty talo.

Satakunnan Kansa 30.9.1995. Vihkiäiset ja 30-vuotisjuhla oireina uudesta lokalismista. Leena Ruohola.

Satakunnan Kansa 14.2.1996. Kankaanpään taidekoulun suunnittelusta kunniainnointia.

Satakunnan Työ. 14.2.1992. Taidekoulu etusijalle Kankaanpäässä. Valtionavustus ratkaisee rakentamisjärjestyksen.

Uusi Aika 13.3.1992. Sosialidemokraatit tekisivät lukion ensin. Taidekoulu kaataa K:pään talouden.
Uusi Aika 3.3.1994. Tuotannolliset investoinnit odottavat vuoroaan. Taidekoulun jälkeen lukio, uimahalli, jäähalli?
Uusi Aika 3.3.1994. Taidekoulu valmistuu jouluksi.
Uusi Aika 5.10.1995. Kankaanpään taidekoulu esitteli uudet komeat tilansa (etusivulla). Kankaanpään taidekoulu vihittiin. Avoimet ovet yleisömenestys. Jorma Lehto.

Katseet Kankaanpäähän/ Ydinkeskustaprojekti/ Taidekehä 1995–1999

Aamulehti 24.11.1995. Kankaanpääläiset kehittivät keskustaa.
Aamulehti 1997. Kerrostalosta tuli Tarnan taideteos.
Aamulehti 16.10.1997. EU-rahoilla uutta ilmettä Kankaanpään keskustaan.
Aamulehti 2.9.1997. Kankaanpäässä tuntuu kiven voima.
Aamulehti 5.2.1998. Kankaanpään keskustaan etsitään uutta vetovoimaa. Kehittämisessä otetaan oppia Oulusta ja Ruotsista.
Aamulehti 12.2.1998. "Autot pois torilta ainakin kesäisin". Rotuaarin kehittäjä ei suosittele kävelykatua Kankaanpäähän.
Aamulehti 10.6.1998. Kulttuurikierros: Taidekehä maustaa Kankaanpään kesäilmeen.
Aamulehti 28.8.1998. Turve kätevää kuin lumi ympäristöveistoksissa.
Aamulehti 8.10.1998. Tapahtumatori Kankaanpäähän.
Aamulehti 17.10.1998. Mullien torista tuli taiteellinen lattia.
Aamulehti tammik.1999. Kulttuurikierros: Kehrä jakaa liikennettä. Hörhiäisylle uusi nimi. Jääpuisto nousi Kankaanpäähän.
Aamulehti 31.8.1999. Maksutonta kulttuuria Kankaanpään viikolla.

Helsingin Sanomat 25.7.1998. Nykytaidetta ympäri Kankaanpäättä.
Helsingin Sanomat 13.8.1998. Lepattavia ideoita ja kuvanveistoa. Taidekehdillä voi eksyä, lumoutua ja väsähtää. Leena Honkavaara.
Helsingin Sanomat 3.9.1998. Puinen risti ja pallo jalassa.
Helsingin Sanomat 15.11.1998. Taidetta turpeesta.
Helsingin Sanomat 8.7.1999. Kesällä kerran Kankaanpäässä. Elina Venesmäki.

Kankaanpääläinen, toukokuu 1996 (ilmaisjakelulehti). Katseet Kankaanpäähän – yhteinen keskustan kehittämishanke.

Kankaanpään Seutu 30.6.1995. Torin seutu uudelleen tarkasteluun (etusivu). Torin ympäristön rakentaminen halutaan miettiä uudelleen.
Kankaanpään Seutu 12.9.1995. Kankaanpäästä tulossa todellinen veistoskaupunki (etusivu). Veistoskaupunki Kankaanpää.
Kankaanpään Seutu 20.10.1995. Kehitystyöryhmä miettii, mitä Kankaanpää voisi olla 2000-luvulla. Elinvoimainen, uusiin ideoihin luottava palvelukeskus.
Kankaanpään Seutu 2.11.1995. Kankaanpään keskustaa kehitetään edelleen.
Kankaanpään Seutu 21.11.1995. Ydinkeskusta tarvitsee kaikkia (etusivu). Keskustaan lisää vetovoimaa: Yhteen hiileen puhaltamalla Kankaanpään ydinalue ehommaksi.
Kankaanpään Seutu 24.11.1995. Ideapaja sai ideoita: "Yritysten kautta tulee ydinkeskustaan elämää".
Kankaanpään Seutu 28.11.1995. Airi-Helenan aatoksia: Kaupungin ilmeeseen kaivataan imua.
Kankaanpään Seutu 8.12.1995. Puhelinlangat laulaa: Puita ja patsaita ydinkeskustaan.
Kankaanpään Seutu 27.2.1996. Katseet Kankaanpäähän kirjoituskilpailun satoa: Tori - Kaupungin sykkivä sydän. Anne-Marie Kankaisto 8.D, I palkinto. Leena Kuivanen 9.E, III palkinto
Kankaanpään Seutu 1.3.1996. Katseet Kankaanpäähän kirjoituskilpailun satoa: Miten kehittäisin ydinkeskustaa? Helena Jaakkola 9.A, II palkinto.
Kankaanpään Seutu 5.3.1996. Katseet Kankaanpäähän kirjoituskilpailun satoa: Kankaanpää - kaupunki kankaan päässä. Jatta Rantala, lukio, 1.D, I PLK.
Kankaanpään Seutu 5.3.1996. Yleisön osasto: Kankaanpään kehittämisestä. Metsien mies.
Kankaanpään Seutu 2.4.1996. Katseet Kankaanpäähän. Lauantaitori, infotaulu ja istutuksia jo kesäksi.
Kankaanpään Seutu 12.4.1996. Kankaanpään ydinkeskustan kehittämisraportti valmis.
Kankaanpään Seutu 30.4.1996. Pääkirjoitus: "Rojekti". Pekka Hyytinen.

Kankaanpään Seutu 30.4.1996. Valtuusto käsitteli suunnitelmaa eilen. Katseet Kankaanpään -projekti on monipuolinen kehittämispaketti. Kauppiaat tyytyväisiä.

Kankaanpään Seutu 30.4.1996. Yleisön osasto: Katseet Kankaanpään. Juhani Tarna.

Kankaanpään Seutu xx.5.1996. Kuntakulma: Keskustasuunnitelmasta. Kauko Juhantalo, kaupunginvaltuutettu.

Kankaanpään Seutu 16.5.1996. Katseet Kankaanpään: Ydinkeskustaprojektin väliraporttia esitellään messuilla.

Kankaanpään Seutu 24.5.1996. Tilapäinen keidas keskelle kaupunkia.

Kankaanpään Seutu 28.5.1996. Pääkirjoitus: Ripeää toimintaa. Pekka Hyytinen.

Kankaanpään Seutu 31.5.1996. Torikadulle syntyy patkka kesäkeidasta.

Kankaanpään Seutu 7.6.1996. Pääkirjoitus: Lauantaitori.

Kankaanpään Seutu 11.6.1996. Rio soitti kesätorin avauksen.

Kankaanpään Seutu 3.7.1996. Kesätorilla väkeä pilvisestä säästä huolimatta.

Kankaanpään Seutu 9.7.1996. Pääkirjoitus: Kiitosta kesätorille.

Kankaanpään Seutu 12.7.1996. Yleisön osasto: Keskustan kehittämis-suunnitelmasta. Bunkerit pois Torikadun päästä ja heti.

Kankaanpään Seutu 3.9.1996. Ovet kiinni lauantaitorilla: Kesäkokeilu onnistui yli kaikkien odotusten.

Kankaanpään Seutu 10.9.1996. Kävelykadusta päätös syksyllä. Artikkelin yhteydessä mielipidekyselykaavake.

Kankaanpään Seutu 13.9.1996. Lauantaitorikokeilu katastrofi osalle yrittäjiä.

Kankaanpään Seutu 17.9.1996. Pääkirjoitus: Keskustelun paikka. Pekka Hyytinen.

Kankaanpään Seutu 24.9.1996. Selvä enemmistö Torikadun sulkemisen kannalla.

Kankaanpään Seutu 1.10.1996. Kankaanpään yrittäjät ry:n kannanotto Torikadusta.

Kankaanpään Seutu 22.11.1996. Ydinkeskustan rakentamiselle haetaan jatkorahoitusta.

Kankaanpään Seutu 1.7.1997. Kesätorilla ohjelmaa kuorolaulusta pyörätuoliviestiin.

Kankaanpään Seutu 15.7.1997. Yleisö ja paikallislehti löysivät torilla toisensa.

Kankaanpään Seutu 5.8.1997. Tarnan monumentaaliteos Alpinkadulle. Värikulmat avaa Taidepolun.

Kankaanpään Seutu 12.8.1997. Kivikuvanveistosposium alkoi Taidekoululla.

Kankaanpään Seutu 28.8.1997. Viimeinen viikko. Kivikuvanveistosposiumin taideteokset valmistumassa.

Kankaanpään Seutu 29.8.1997. Islantilainen kuvanveistäjä pistäytyi Ahtisaaren vieraana. Gudvardarssonin työ pystytettiin Kankaanpään.

Kankaanpään Seutu 17.10.1997. Kunnon potti EU-rahaa Kankaanpäälle. Taide ja kaupunkisuunnittelu löivät viimein kättä rahan kanssa.

Kankaanpään Seutu 7.11.1997. Perhonen ensilumessa.

Kankaanpään Seutu 12.12.1997. Silfverhuth projektisihteeriksi. Kankaanpäästä katselee uusi silmäpari.

Kankaanpään Seutu 5.2.1998. Ydinkeskustan kehittämiseen etsitään ideoita.

Kankaanpään Seutu 12.2.1998. Pääkirjoitus. Ideoita imuroimaan.

Kankaanpään Seutu 12.2.1998. Keskustan kehitykselle haettiin vauhtia. Seminaari viritteli ideoita.

Kankaanpään Seutu 12.3.1998. Postitalo Osuuskunta Taitotiimille.

Kankaanpään Seutu 4.6.1998. Bussikyytiä Niinisalostakin. Antiikista lisävetoa Kankaanpään lauantaitorille.

Kankaanpään Seutu 28.5.1998. Postitalo on Postelli! (etusivu). Mennään Postelliin!

Kankaanpään Seutu 28.5.1998. 3700 kiloa taidetta.

Kankaanpään Seutu 8.6.1998. Kesätori tuo viihtyisyyttä (etusivu). Lauantaitorilla soudettiin ja arvuuteltiin kaapelin mittaa.

Kankaanpään Seutu 8.6.1998. Taas = taidetta! (etusivu). Taidekehä kaunistuu. Kesäksi taidetta keskustaan.

Kankaanpään Seutu 25.6.1998. Yleisön osasto: Monumentaalisia taide-elämyksiä. Iskuri.

Kankaanpään Seutu 29.6.1998. Iloisten ihmisten kesätori.

Kankaanpään Seutu 17.8.1998. Tiilenvalmistusta käsityömenetelmin.

Kankaanpään Seutu 20.8.1998. Pääkirjoitus. Kehittyvä keskus.

Kankaanpään Seutu 20.8.1998. Ympäristötaide vaihtaa turpeelle Kankaanpäässä.

Kankaanpään Seutu 20.8.1998. Kankaanpään Taitotiimi tänään - ja huomenna.

Kankaanpään Seutu 27.8.1998. "Löydetty aika" Kirkkotieltä.

Kankaanpään Seutu 31.8.1998. Brownien unelma. Leena Ruohola.

Kankaanpään Seutu 3.9.1998. Kankaanpäästä EU-malliksi. Yhteistyö on ylittänyt kulttuurin raja-aitoja.

Kankaanpään Seutu 3.9.1998. Tarnalta ulkoilmateos kerrostalon päätyyn.

Kankaanpään Seutu 3.9.1998. Rytökärpän pesästä helmeksi kaupungin kruunuun.

Kankaanpään Seutu 3.9.1998. Kuka särki sydämen?

Kankaanpään Seutu 17.9.1998. Pysykö Postellin talous aisoissa?

Kankaanpään Seutu 24.9.1998. "Työtä tehdään kun tarjotaan". Kyllä kivityö aina kotiolot voittaa.

Kankaanpään Seutu 1.10.1998. Marja Tarnan teos Tupavainion seinään.

Kankaanpään Seutu 8.10.1998. Katseet Kankaanpään -mitalit julkistettiin.

Kankaanpään Seutu 15.10.1998. Hortto Kaalo kajauttaa torin kunniaksi.
 Kankaanpään Seutu 19.10.1998. "Sus siunakkoon! Ne on laittaneet Mullitorille kivilaattian".
 Kankaanpään Seutu 26.11.1998. Taidekehään pronssitöitä.
 Kankaanpään Seutu 14.12.1998. Postelli etsii omaa linjaansa.
 Kankaanpään Seutu 31.12.1998. Kaupunkikuva kohentuu myös alkavana vuonna.
 Kankaanpään Seutu 11.1.1999. Keskustan kehittämistyö jatkuu Kankaanpäässä.
 Kankaanpään Seutu 14.1.1999. Pääkirjoitus. Yhteistyövirettä. Pekka Hyytinen.
 Kankaanpään Seutu 21.1.1999. Pääkirjoitus. Nytkähti eteenpäin.
 Kankaanpään Seutu 18.2.1999. Postellista runokahvila.
 Kankaanpään Seutu 4.2.1999. Veistoksissa kristallin kirkkautta (etusivu). Jäänveistokurssi taidekoululla. Alaskalainen "susiuhukka" teräseinään kimpussa.
 Kankaanpään Seutu 6.5.1999. Salaperäisyys taidekaupungin yltä katoamassa.
 Kankaanpään Seutu 6.5.1999. Turisti-infoa hipaisemalla.
 Kankaanpään Seutu 6.5.1999. Minne haluat kotisi? Kaupunki kysyy kansalta.
 Kankaanpään Seutu 6.5.1999. Unelmien koti Kankaanpäässä. Tutustu vaihtoehtoihin! Vastaa ja vaikuta suunnitteluun!
 Kankaanpään Seutu 10.6.1999. Lauantain kesätorit alkuun. Tori-isäntä tepastelee keltasinisissään.
 Kankaanpään Seutu 10.6.1999. Kuvia kesällä kerran (etusivu). Kankaanpään Taidekehä on avattu.
 Kankaanpään Seutu 14.6.1999. Kesätorin helteinen avaus.
 Kankaanpään Seutu 14.6.1999. Puhelinlangat laulaa: Irvokasta taidetta.
 Kankaanpään Seutu 14.6.1999. Puhelinlangat laulaa: Paha monttu.
 Kankaanpään Seutu 2.8.1999. Tunnuslaattoja kampanjalla Taidekehälle.
 Kankaanpään Seutu 19.8.1999. Kankaanpäässä vilkas taiteiden kesä. Kolmet avajaiset lähes yhtä aikaa.
 Kankaanpään Seutu 16.8.1999. Vanha nimi käyttöön. Hörhiäisyö kasvaa jälleen Kankaanpään Kahinoiksi.
 Kankaanpään Seutu 19.8.1999. Musiikkitalo pian uuteen käyttöön.
 Kankaanpään Seutu 19.8.1999. Kivisymposium koristaa ala-asteen pihan.
 Kankaanpään Seutu 27.8.1999. Delet paljastettiin Kankaanpäässä.
 Kankaanpään Seutu 30.8.1999. Kriittinen britti taidekehällä.
 Kankaanpään Seutu 2.9.1999. Kurkista naapurisi seinille - Postellissa.
 Kankaanpään Seutu 11.10.1999. Tavallinen kulkija tunnistaa taidekehän laatoista. Oman tunnusteen ostajat saivat mitalin.
 Kankaanpään Seutu 11.11.1999. Katseet Kankaanpäähän –projekti päättyi. Kuvanveistäjät Mäkinen ja Paavilainen julkistivat "Hyrrän". Piritta Sokura.
 Kankaanpään Seutu 29.11.1999. Kaisa sai lakin päähänsä.
 Kankaanpään Seutu 20.12.1999. Ydinkeskustaprojektille toivotaan jatkoa.

Lalli 9.10.1996. Kankaanpää etsii keskustaansa eloa ja kaupallista vetovoimaa. Vuokko Tapanainen.
 Lalli 27.8.1997. "Oleiluun kutsuvia" tai itsenäisiä veistoksia. Kalliosta kuvataiteeksi.
 Lalli 4.11.1999. Taidetta jokaiselle päivälle. Anne Mäkelä.

Satakunnan Kansa 29.6.1995. Kankaanpäässä taataan suunnittelurauha. Torin reunan korttelit rakennuskieltoon.
 Rakennuskielto ei estä peruskorjausta. Ydinkysymys kaupungin viihtyisyys.
 Satakunnan Kansa 24.11.1995. Asukkailla sanavuoro keskustan kehittämisessä.
 Satakunnan Kansa 1.5.1996. Ydinkeskustan kehittäminen puhutti Kankaanpään valtuustoa.
 Satakunnan Kansa 1.5.1996. Ydinkeskustahankkeelle leijonanosa. Kankaanpäässä ankara vääntö kylärahoista.
 Satakunnan Kansa 3.6.1996. Betoniporsas vai panssarieste.
 Satakunnan Kansa 21.6.1996. Taidekehä ydinkeskustaan. Kankaanpäästä halutaan luoda kulttuurikaupunki (etusivu).
 Taide hakee paikkaansa, mutta ei väkisin. Kohti taiteellisia atmosfäärejä. Päivi Leppilahti.
 Satakunnan Kansa 31.10.1996. Torikadun eteläpään muuttaminen kävelykaduksi saanut eniten kannatusta.
 Satakunnan Kansa 1.10.1996. Kankaanpään yrittäjiltä pyyhkeitä torikokeilulle.
 Satakunnan Kansa 15.5.1997. Taidekehän teko alkuun Asellinkadulta.
 Satakunnan Kansa 8.1997. Juhani Tarnan Värikulmat täydentää taidekehää.
 Satakunnan Kansa 12.8.1997. Pohjoismaisia kuvakuvanveistoksia symposiumissa.
 Satakunnan Kansa 28.8.1997. Kankaanpäässä kivi saa vaikka siivet (etusivu). Kankaanpää komistuu jälleen uusilla graniitteiveistoksilla. Läpi harmaan kiven. Kankaanpäässä veistetään nyt toistamiseen joukolla graniittipaasia, joista tulee osa yhä rikastuvaa kaupunkikuvaa. Tunnettu islantilainen kuvanveistäjä Einar Mar Gudvardarsson kehuu hanketta ainutlaatuiseksi.

Satakunnan Kansa 16.10.1997. Satakunnan suurin kehittämishanke. Kankaanpäähän kehitysrahaa 3,8 miljoonaa (etusivu). Kankaanpäähän miljoonapotti keskustan kehittämishankkeeseen.

Satakunnan Kansa 5.2.1998. Suurseminaari ideoimaan ydinkeskustaprojektia.

Satakunnan Kansa 12.2.1998. Kankaanpäää katseltiin mittavassa ideariihessä.

Satakunnan Kansa 7.5.1998. Entisen postitalon peruskorjaus alkoi.

Satakunnan Kansa 7.5.1998. Kankaanpää pukeutuu kulttuurikuosiin.

Satakunnan Kansa 8.6.1998. Päivästä päivään: Kankaanpää heittäytyi taiteelliseksi. Tavoitteeksi taidehölkkä.

Pystypainia ruohomatolla. Naurettavat porttivahdit. Antero Karppinen.

Satakunnan Kansa 7.8.1998. Ydinkeskustan kehittäjillä kiireiset ajat Kankaanpäässä.

Satakunnan Kansa 17.8.1998. Tiilitalkoot torin laidalla.

Satakunnan Kansa 18.8.1998. Luovuuden ehdoilla syntyy uutta ympäristötaidetta. Lumesta ja jäästä tehdään taidetta, mutta nyt myös turpeesta.

Satakunnan Kansa 19.8.1998. Postellista monipalvelukeskus.

Satakunnan Kansa 30.8.1998. Turpeesta olet sinä tullut.

Satakunnan Kansa 3.9.1998. Kulttuurinäkökulma on kannattavaa EU-hankkeissa

Satakunnan Kansa 21.9.1998. Keskustoihin haetaan vetovoimaa ideoimalla (etusivu). Aneemisuus tuttu ongelma muuallakin kuin Suomessa. Keskustojen vetovoimaa voi lisätä monenlaisin tapahtumin.

Satakunnan Kansa 1.10.1998. Maisema jatkuu seinämaalauksessa.

Satakunnan Kansa 8.10.1998. Ydinkeskustaprojektin jatkorahoitus odotuttaa. Kankaanpäässä juhlietaan eläintorin kunnostusta. Taidekaupungin markkinointi seuraava urakka.

Satakunnan Kansa 18.10.1998. Mullitorista kaupungin laattiaksi keskustan yhteiseen olohuoneeseen.

Satakunnan Kansa 25.11.1998. Kankaanpään taidekehä täydentyi pronssitöillä.

Satakunnan Kansa 28.11.1998. Suomen kulttuurirahastolta 1,7 miljoonaa koululaisille. Moni koulu voi apurahan turvin heittäytyä tavallista taiteellisemmaksi.

Satakunnan Kansa 29.11.1998. 50 kilometriä tietä taiteelle. Suomen ensimmäinen Taidetie esittelee kulkijalleen vuodenvaihteessa kahdeksan teosta.

Satakunnan Kansa 28.1.1999. Taidetielle veistos maameriksi (etusivu). Taidetien suurin teos paikoilleen Noormarkussa. Pertti Mäkisen ja Reijo Paavilaisen anti Taidetielle on keltaisena kimalteleva pitsikuviainen, yli 13 tonnia painava Kehä.

Satakunnan Kansa 2.6.1999. Lasten unelmien koulupihat esillä Postellissa.

Satakunnan Kansa kesäk.1999. Näyttelyruuhkaa Kankaanpäässä.

Satakunnan Kansa 9.6.1999. Nuoren taiteilijapolven kädenjälki näkyy taidekehdellä. Puiden ympärille kietoutuneet kädet ja kaupunkilaisten jalanjäljet osa Kesällä kerran -näyttelyä.

Satakunnan Kansa 18.8.1999. Lapset antoivat kivenveistäjille positiivista energiaa.

Satakunnan Kansa 29.8.1999. Taidekehä kiertää ydinkeskustaa (etusivu). Taidetta vuorokauden ja vuoden ympäri. Mari Kolehmainen.

Satakunnan Kansa 29.8.1999. Toivottavasti toisenkin kerran. Erkki Linnala.

Satakunnan Kansa 8.10.1999. Taidekehdelle lisää yritysten tunnuslaattoja

Satakunnan Työ 19.4.1996. Kankaanpää rakentaa uutta urbaania julkisivua. Kari Kuisti.

Satakunnan Työ 5.6.1998. Taas! Taidetta Kankaanpäässä.

Uusi Aika 16.10.1997. Kankaanpään keskustan kehittämiseen 3,8 milj. markkaa.

Uusi Aika 5.6.1998. Kesänayttely leviää kaduille Kankaanpäässä.

Uusi Aika 9.10.1998. Kankaanpää kohentaa keskustaansa (etusivu). Kankaanpään keskusta kohenee silmissä. Eläintori vihitään 17. lokakuuta.

Viskuri 1/1996. Katseet Kankaanpäähän – ajatuksia keskustan kehittämisprojektin tiimoilta. Maija Anttila, kaupunginarkkitehti, johtoryhmän ja miljöoryhmän vetäjä.

Seurantajakso 2000–2006

Aamulehti 15.7.2000. Taiteilijoista tuli itsestään oppilaita. Tiina Nyrhinen.

Aamulehti 11.11.2000. Rakentaminen Kankaanpään tavaramerkki. Safa-palkinto pitkäjännitteisestä työstä. Raimo Lilja.

Aamulehti 7.2.2001. Kankaanpään Taidekehä antaa kävellen Värinää.

Aamulehti 7.5.2002. Kulttuurikierros: Satakuntalaisten taidenäyttely kiertää katsojien luo. Tomi Lähdeniemi.

Aamulehti 18.6.2002. Kulttuurikierros: Kankaanpään Taidekehdelle tekstiilitaidetta EU-rahoin. Raimo Lilja.

Aamulehti 5.7.2002. Naisenergian työvoitto Kankaanpäässä. Kankaan Pää –näyttely esittelee tekstiilitaiteen nykysuuntauksia. Tomi Lähdeniemi.

Aamulehti 3.9.2002. Kulttuurikierros: EU-rahoista taustavoimaa taideviikolle. Raimo Lilja.

Aamulehti 6.3.2003. Ihminen ja kaupunki kuuluvat yhteen. Maila-Katriina Tuominen.

Aamulehti 24.6.2003. Kulttuurikierros: Vanhankin tiilen hehku taiteeksi. Raimo Lilja.

Aamulehti 22.7.2003. Kulttuurikierros: Naulassa näkee kuvia ja saa kupin kahvia. Raimo Lilja.

Aamulehti 19.8.2003. Kulttuurikierros: Tiili muuntuu taiteeksi. Riitta-Liisa Pirttikoski.

Aamulehti 6.7.2005. Kulttuurikierros: Näyttely ja kirja Kankaanpäästä. Raimo Lilja.

Aamulehti 30.8.2005. Kulttuurikierros: Kerroksellista Juhani Tarnaa. Raimo Lilja.

Aamulehti 19.9.2006. Taidetta poluille ja teiden varteen. Raimo Lilja.

Alueaviisi, kesäkuu 2003. Ei mikään taidemafia.

Alueuutiset 27.2.2002. Mielenpää: Taidetta kehällä, mitä jäi käteen? Nim. ”Eurot kiertoon, vaan ei kehään”.

Alueuutiset 22.5.2002. Kankaan päät.

Alueuutiset 3.7.2002. Kankaan Pää avautuu.

Alueuutiset 3.7.2002. Kankaanpäässä esillä vuoden tekstiilitaiteilijan omista prosesseista syntyneitä tekstiilitaidetta. Taidetekstiilejä kaupungin katukuvassa. Anne Lahnajärvi.

Helsingin Sanomat 11.11.2000. Lyhyesti: Kankaanpään kaupunki sai arkkitehtien Safa-palkinnon.

Helsingin Sanomat 11.7.2002. Kuvat ja tekijät: Kankaan päät ja muita tekstiilejä Kankaanpäässä.

Helsingin Sanomat 10.8.2002. Riippukeinu ja pellava-aurinko. Taidetekstiilit osoittavat kunniaa ja tulkitsevat kaupunkitilaa Kankaanpäässä. Hannu Pöppönen.

Helsingin Sanomat 6.3.2003. Tänään: Mistä kaupungin ilme? Ihmisten kaupunki -dokumentti käy Kankaanpäässä ja Lappeenrannassa. Marja-Terttu Kivirinta.

Helsingin Sanomat 24.8.2003. Keramiikkatapahtuma Kankaanpäässä.

Jämi-Jukola 2004 (Jukolan viestin tiedotuslehti). Taidekehä – tiili kaupungin helmi. Antti Pehkonen.

Jämi-Jukola 2004 (Jukolan viestin tiedotuslehti). Kartalla Kankaanpää, kaupunginjohtaja Paavo Karttunen. Antti Pehkonen.

Kaakkois-Suomen sanomat 16.3.2003. Sanomiset: Olkaa hiljaa tai äänestäkää. Kankaanpää – Lappeenranta 12–1. Matti J. Kuronen.

Kaleva 31.7.2002. Tekstiilitaiteesta iloa, kauneutta ja nostalgiaa. Riitta Mäkelä.

Kankaanpään Aikamerkki, sosiaalidemokraattinen vaalipäivälehti. Lokakuu 2000. Kansikuva ja pääkirjoitus: Näitä meillä on jo, Katri Kujanpää.

Kankaanpään Seutu 7.2.2000. Graafikko-opiskelijoilla ryhmätyönäyttely.

Kankaanpään Seutu 7.2.2000. Sää suosiollinen Rivieran lumiveistäjille. Leena Ruohola.

Kankaanpään Seutu 21.2.2000. Juhani Tarnasta kolmen kokonaisuuden analyysi. Leena Ruohola.

Kankaanpään Seutu 2.3.2000. Jäänveistomenestystä Kankaanpäähän.

Kankaanpään Seutu 2.3.2000. Rakkaus on toisten huomioonottamista.

Kankaanpään Seutu 27.3.2000. Kiinnostavia vastakohtia.

Kankaanpään Seutu x.4.2000. Tulen strukturoimia luonnoksia näyttelyssä.

Kankaanpään Seutu x.4.2000. G – toisen kerroksen grafiikkaa Postellissa. HPF.

Kankaanpään Seutu 22.5.2000. Tiilentekijälle muistomerkki.

Kankaanpään Seutu 29.5.2000. Yllättäviä löytöjä mielen maisemista. Leena Ruohola.

Kankaanpään Seutu 19.6.2000. Opettajien työt esillä.

Kankaanpään Seutu 26.6.2000. Kaupungit kehittävät keskustojaan.

Kankaanpään Seutu 31.7.2000. Kaupungit kehittävät keskustojaan.

Kankaanpään Seutu 26.6.2000. Tiilimonumentti muistuttaa käsityön perinteistä.

Kankaanpään Seutu 3.7.2000. Kuntakulma: Kankaanpää on hyvä kaupunki, Maija Anttila

Kankaanpään Seutu 17.8.2000. Leppäsen korttelin liiketalosta pian päätös.

Kankaanpään Seutu 24.8.2000. Valtuusto päättää liiketalosta.

Kankaanpään Seutu 28.8.2000. Yleisöltä: Leppäsen korttelista vielä. Kankaanpään Yrittäjät ry, hallitus.

Kankaanpään Seutu 28.8.2000. Keskustan liiketalosta riisuttu versio.

Kankaanpään Seutu 31.8.2000. Hylättävä ehdotus Leppäsen korttelista. Keskustan valtuustoryhmä, Kauko Juhantalo, puheenjohtaja.

Kankaanpään Seutu 31.8.2000. Kirjallisuus ja musiikki Pauli Vuorisalon lähteinä. Leena Ruohola.

Kankaanpään Seutu 31.8.2000. Pauli Vuorisalo kulkee yhä polveilevaa polkuaan. Leena Ruohola.

Kankaanpään Seutu 4.9.2000. Yleisöltä: Miksi vääristelet asioita, Kauko? Johanna Autio (sd.)

Kankaanpään Seutu 4.9.2000. Minun mielestäni: Mitä mieltä Leppäsen liiketalosta?

Kankaanpään Seutu 7.9.2000. Yleisöltä: Kuntalaisen ääni kuuluu. Kaupunginhallituksen puheenjohtaja Ritva Alapaattikoski (kok.)

Kankaanpään Seutu 7.9.2000. Yleisöltä: Jäitä hattuun valtuusto! Äänestäjä joka ei aio valtuustoon.

Kankaanpään Seutu xx.yy.2000. Professori Kauko Räikeellä erämaa kaupungin keskustassa.

Kankaanpään Seutu 11.9.2000. Yleisöltä: Leppäsen korttelin rakentamista. Antti Kulmala, yrittäjä.

Kankaanpään Seutu 11.9.2000. Liiketalosta päätös tänään.

Kankaanpään Seutu 14.9.2000. Neuvottelut Leppäsen korttelista jatkuvat.

Kankaanpään Seutu 14.9.2000. Yleisöltä: Tarkennus haastatteluun. Yedinkeskustan kehittämisprojektin vetäjä, kaupunginarkkitehti Maija Anttila.

Kankaanpään Seutu 18.9.2000. Kauhajokiset Kankaanpäässä. Leena Ruohola.

Kankaanpään Seutu 28.9.2000. Kaikkien yhteinen sohva.

Kankaanpään Seutu xx.9.2000. Tulitanssi vetten päällä.

Kankaanpään Seutu 28.9.2000. Taidemaalari Juhani Tarna: En usko enää kuin filosofiaan. Leena Ruohola.

Kankaanpään Seutu 9.10.2000. Kultasade ja tähtitaivaita. Leena Ruohola.

Kankaanpään Seutu 9.10.2000. Kuvataiteilija Marianne Talosen töissä Turvetta ja lehtikultaa. Leena Ruohola.

Kankaanpään Seutu 26.10.2000. Vierailijoille residenssi.

Kankaanpään Seutu 26.10.2000. Skanska valmis urakoimaan liiketalon. Antero Karppinen.

Kankaanpään Seutu 13.11.2000. Pääkirjoitus: Tiili- ja taidekaupunki. Antero Karppinen.

Kankaanpään Seutu 13.11.2000. Kankaanpää sai Safan. Kaupunkirakentajille paras kiitos.

Kankaanpään Seutu 16.11.2000. Yleisöltä: Arkkitehtuuripalkinto. Nimim. Teinpäs mä tästä hyvän. ja Puhelin pirahti: Kallis palkinto.

Kankaanpään Seutu 16.11.2000. Liikekeskukselle vihreää valoa. Antero Karppinen.

Kankaanpään Seutu 16.11.2000. Toimittajalta: Leppäsen kortteliturnaus. Antero Karppinen.

Kankaanpään Seutu 20.11.2000. Viikon vieras: Taide on elämäntapa. Hanna Ala-Erkkilä.

Kankaanpään Seutu 20.12.2000. Leppäsen kauppa mutkalle.

Kankaanpään Seutu 30.4.2001. Viikon vieras: Tarnalle valtion taiteilijaeläke.

Kankaanpään Seutu 28.5.2001. Kotirintamamuistomerkki paljastuu sunnuntaina. Veistäjä uskoo yllättävänsä myös kipsimallin omistajat.

Kankaanpään Seutu 5.7.2001. Kevyttä kesävärinä.

Kankaanpään Seutu 5.7.2001. Kahden Tarnan taidetta.

Kankaanpään Seutu 5.7.2001. Vanhalla asemalla viisi taiteilijaa.

Kankaanpään Seutu 5.7.2001. Minun mielestäni: Kulttuuria Kankaanpäässä?

Kankaanpään Seutu 20.8.2001. Puhelin pirahti: Kuka vei "sängyn".

Kankaanpään Seutu 2001. SataExpo Messulehti: Taidekoulutus jättää jälkensä. Kankaanpää, kuvataiteen kaupunki. Hanna Pihlajamäki.

Kankaanpään Seutu 2001. SataExpo Messulehti: SAFA-palkinto messuosaston teemana.

Kankaanpään Seutu 2001. SataExpo Messulehti: Taideviikko huipentuu hörhiäisviikonloppuun.

Kankaanpään Seutu 2001. SataExpo Messulehti: Taideyhteisö näyttää leijonan kynnet. Leena Ruohola.

Kankaanpään Seutu 3.9.2001. Tulen voimaa.

Kankaanpään Seutu 3.9.2001. Kansainväliset vieraat virittivät yhteistyötä.

Kankaanpään Seutu x.9.2001. Taideteokset saivat hyvää palautetta.

Kankaanpään Seutu 6.9.2001. Yleisöltä: Vessan puute haisee. Paikkakunnalle muuttanut.

Kankaanpään Seutu 2000 tai 2001. Yleisöltä: Leppäsen kortteli, kaunistus vai kauhustus. Ensio Kallionkieli. Luumäki.

Kankaanpään Seutu 12.11.2001. Taidetien viimeinen (etusivu). Projekti päättyi, jatkoa mietitään. Taidetielle valssi ja Valkoinen torso. Hanna Pihlajamäki.

Kankaanpään Seutu 29.11.2001. Vahva ote musiikista. Hanna Pihlajamäki.

Kankaanpään Seutu 31.1.2002. Sydän lähellä sydäntä.

Kankaanpään Seutu 31.1.2002. SAFA-palkinto tuo näkyvyyttä tv:ssä.

Kankaanpään Seutu 4.2.2002. Viikon vieras: Arkkitehtuurin mallikaupunki. Leena Ruohola.

Kankaanpään Seutu 18.2.2002. Toimittajalta: Reilusti Kankoompeestä. Antero Karppinen.

Kankaanpään Seutu 18.2.2002. Kankaanpääläinen vuoden tekstiilitaiteilijaksi.

Kankaanpään Seutu 18.2.2002. Ilon ja juhlan veistoksia. Leena Ruohola.

Kankaanpään Seutu 21.2. 2002. Taidekoululaisille lumiveiston pronssia.
 Kankaanpään Seutu 7.3.2002. Taidekaupunkiynnii jatkossakin. Marjo Keski-Heikkilä.
 Kankaanpään Seutu 7.3.2002. Minun mielestäni: Miellyttääkö taide?
 Kankaanpään Seutu 3.5.2002. Kierto alkaa Karviasta.
 Kankaanpään Seutu 23.5.2002. Kankaan päät, tekstiilinen taidekesä.
 Kankaanpään Seutu 13.6.2002. Rahoitusta Kankaan Päille.
 Kankaanpään Seutu 19.6.2002. Kankaan Päitä odotellessa.
 Kankaanpään Seutu 24.6.2002. Cappuccinoa ja kulttuuria. Mikko Vähätalo.
 Kankaanpään Seutu 1.7.2002. Tiekirkko on erilainen taukopaikka.
 Kankaanpään Seutu 4.7.2002. Kankaan Päät käyntiin. Marko Vuosjoki.
 Kankaanpään Seutu 8.7.2002. Kankaan Päät auki yleisölle. Marko Vuosjoki.
 Kankaanpään Seutu 11.7.2002. Minun mielestäni: Oletko huomannut katukuvassa mitään erikoista?
 Kankaanpään Seutu 11.7.2002. Pikkulinnut lauloivat...
 Kankaanpään Seutu 15.7.2002. Residenssissä kesävieraita. Leena Ruohola.
 Kankaanpään Seutu 8.8.2002. Taideturismi kukoistukseen. Hanni Huhtamaa.
 Kankaanpään Seutu 22.8.2002. Yrittäjäpatsas kuntoon taideviikoksi.
 Kankaanpään Seutu 2.9.2002. Kolmelle naiselle Pro Kankaanpää -mitalit.
 Kankaanpään Seutu 2.9.2002. TV1 kuvasi taideviikon tapahtumia. Erkki Saarinen.
 Kankaanpään Seutu 5.9.2002. Eero Heikkinen Kankaanpää-päivän juhlassa. Kankaanpään palvelualttius on parantunut.
 Kankaanpään Seutu 7.10.2002. UNIKista KiNUun. Voimakoulutuksesta itsenäisyyteen.
 Kankaanpään Seutu 10.10.2002. Hokkasen taidetta Naulassa. Mikko Vähätalo.
 Kankaanpään Seutu 14.10.2002. Keramiikkaa ja uusia pitsejä. Postellin yläkerrassa tungosta.
 Kankaanpään Seutu 22.8.2002. Turunen lähtee Pieksämäelle. "Kankaanpäässä talouden tasapainotus tärkein asia"
 Kankaanpään Seutu 28.11.2002. Toimittajalta: Kuntakuva hakusessa. Antero Karppinen.
 Kankaanpään Seutu 9.1.2003. Kankaan päät onnistui erinomaisesti.
 Kankaanpään Seutu 20.2.2003. Taidekoulu osaksi strategiaa. Sivistystoimen toimintasuunnitelma tekeillä.
 Leena Ruohola.
 Kankaanpään Seutu 24.2.2003. Kilpailukiitäjä ja kuvanveistäjä. Mirva Konttinen.
 Kankaanpään Seutu 24.2.2003. Lumiveistos houkuttelee asumaan. Mirva Konttinen.
 Kankaanpään Seutu 27.2.2003. Maalarit seinällä. Mirva Konttinen.
 Kankaanpään Seutu 27.2.2003. Läpimurto taidekaupunkina. SAFA-palkittu Kankaanpää vertailussa Lappeenrannan kanssa. Leena Ruohola.
 Kankaanpään Seutu 27.2.2003. Vääntö Leppäsen korttelista jatkuu edelleen Kankaanpäässä. Kaupunki ja Skanska tulkitsevat sopimusta eri tavoin. Virpi Tiainen.
 Kankaanpään Seutu 3.3.2003. "Löytyisikö kasvokuville nykyaikainen vaihtoehto?" Kuvataideopiskelija Outi Tuomela arvioi vaalijulisteet. Virpi Tiainen.
 Kankaanpään Seutu 3.3.2003. Raudasta taidetta. Mirva Konttinen.
 Kankaanpään Seutu 10.3.2003. Kaksi vaihtoehtoa Leppäsen alueesta.
 Kankaanpään Seutu 17.4.2003. Leppäsen kortteli palapelinä? Toria kehitetään EU-rahalla samaan aikaan.
 Leena Ruohola.
 Kankaanpään Seutu 29.5.2003. Värit veivät voiton. Naulassa Outi Tuomelan maalauksia. Mirva Konttinen.
 Kankaanpään Seutu 29.5.2003. Kuvamatka kaupunkiin. Raili Paul.
 Kankaanpään Seutu 29.5.2003. Taidetta turisteille. Anssi Niemipelto.
 Kankaanpään Seutu 29.5.2003. Heti ensi yrittämällä Tangomarkkinoiden välieriin.
 Kankaanpään Seutu 29.5.2003. Onnellisuus elämässä tärkeintä.
 Kankaanpään Seutu 9.6.2003. Taiteilijoiden yhdistys aloittaa toimintansa. Mirva Konttinen.
 Kankaanpään Seutu 16.6.2003. Taideaiheet arkielämästä. Opinnäytetyönäyttely taidekoululla koko kesän.
 Mirva Konttinen.
 Kankaanpään Seutu 19.6.2003. Leppis kaipaa veturia. Toni Korpela.
 Kankaanpään Seutu 26.6.2003. Arkiviisaus ja hartauskuvat esille. Raili Paul.
 Kankaanpään Seutu 26.6.2003. Naulassa kesämaalauksia. Mirva Konttinen.
 Kankaanpään Seutu 26.6.2003. Tiilen hehku tuo kuvataidekesän. Raili Paul.
 Kankaanpään Seutu 24.7.2003. Tiili ja keramiikka hehkuvat Kankaanpään kesässä. Kaupunkitaiteen ja kädentaidon katselmus suven teema. Antero Karppinen.
 Kankaanpään Seutu 4.8.2003. Maalaus elää tilan mukana. Raili Paul.
 Kankaanpään Seutu 11.8.2003. Muuntajasta kaakelitarina. Leena Ruohola.
 Kankaanpään Seutu 18.8.2003. Salamyhkäinen kynttiläilyhty. Hehku-näyttely sytytti avajaisvieraat. Leena Ruohola.

Kankaanpään Seutu 18.8.2003. Keraamisia veistoksia ja käyttöesineitä. Leena Ruohola.

Kankaanpään Seutu 25.8.2003. Hartauskuvat elävät arjessa. Rauli Paul.

Kankaanpään Seutu 25.8.2003. Tiili innosti pikku taiteilijoita. Tiina Jönkkäri.

Kankaanpään Seutu 25.8.2003. Lippaan ja uunin kertomaa. Tiilitarinoiden vyöry näyttelyssä. Leena Ruohola.

Kankaanpään Seutu 8.9.2003. Taide lähelle ihmistä (Liisa Juhantalon 60-vuotishaastattelu). Tiina Jönkkäri.

Kankaanpään Seutu 22.9.2003. Naissukupolvien ketjussa. Toni Korpela.

Kankaanpään Seutu 25.9.2003. Muotoilu kaipaa henkeä. Toni Korpela.

Kankaanpään Seutu 29.9.2003. Alaristeelle taiteellinen vaikutelma.

Kankaanpään Seutu 16.10.2003. Taidekehälle uusia tunnuslaattoja. Tiina Jönkkäri.

Kankaanpään Seutu 20.10.2003. Merkittävä taidelahjoitus. Pentti Luodetlahti.

Kankaanpään Seutu 27.11.2003. Kaisalle myssy. Leena Ruohola.

Kankaanpään Seutu 22.12.2003. Jättituoli Kaken valtaistuin? (etusivu). Tuoli odottaa sammalta. Toni Korpela.

Kankaanpään Seutu 8.12.2003. Materialistilla ei ole päätä. Leena Ruohola.

Kankaanpään Seutu 15.12.2003. Mallimaalaus ei ole muotokuva. Vieraissa-näyttely paljastaa ihmisen lopullisen vivahteikkouden. Toni Korpela.

Kankaanpään Seutu 29.1.2004. Kuvataide. Leikin loppu ja alku. Leena Ruohola.

Kankaanpään Seutu 12.2.2004. Kuntakulma: Parkkipaikat Leppäs-ongelma. Kauko Juhantalo.

Kankaanpään Seutu 23.2.2004. Alueopisto starttaa syksyllä.

Kankaanpään Seutu 26.2.2004. Jääbaari uutta ravintolakulttuuria. Leena Ruohola.

Kankaanpään Seutu 25.3.2004. Kulttuurikeskustelu pääsi alkuun. Ideoita mestauslavasta taiteelliseen golfrataan. Leena Ruohola.

Kankaanpään Seutu 13.4.2004. Torille projektivoimaa. Erkki Saarinen.

Kankaanpään Seutu 13.4.2004. Minun mielestäni.

Kankaanpään Seutu 13.5.2004. Keskustan kehittämisestä julistetaan yleisölle ideakilpailu. Leena Ruohola.

Kankaanpään Seutu 24.5.2004. Pertti Mäkinen voitti taas.

Kankaanpään Seutu 10.6.2004. Naisen elämää. Toni Korpela.

Kankaanpään Seutu 14.6.2004. Kuvataide: Lahjakkuutta ja ideoita. Santeri Ahola.

Kankaanpään Seutu 14.6.2004. Yleisöltä: Säästöä ja lisävinkejä. Säästöpossu.

Kankaanpään Seutu 24.6.2004. Santeri Ahola: Paljasta taidetta

Kankaanpään Seutu 24.6.2004. Minun mielestäni.

Kankaanpään Seutu 24.6.2004. Päätäjät sulattelevat vaihtoehtoja. Leena Ruohola.

Kankaanpään Seutu 28.6.2004. Puujalkajuoksua ja jättiläiskenkäkävelyä (etusivu). Vähän mutta hyvää. Leena Ruohola. Torin rakentamisesta. Ideakilpailun voittanut teksti. Liisa Juhantalo.

Kankaanpään Seutu 1.7.2004. Kuvataide: Pieniä kauniita hetkiä. Virpi Tiainen.

Kankaanpään Seutu 12.7.2004. Taidekesä juuri nyt (etusivu). Kuvataide: Irtiottoja hipoo rajoja. Leena Ruohola.

Kankaanpään Seutu 19.7.2004. Pääkirjoitus: Taidekaupunki vailla slogania, Leena Ruohola.

Kankaanpään Seutu 19.7.2004. Muuri paloina esille. Mikko Vähätalo.

Kankaanpään Seutu 29.7.2004. "Uuttu" on täynnä tarinoita. Leena Ruohola.

Kankaanpään Seutu 29.7.2004. Kulkua unen ja toden rajalla. Tiina Jönkkäri.

Kankaanpään Seutu 19.8.2004. Rakkaus on taidetta ja käsityötä. Leena Ruohola.

Kankaanpään Seutu 23.8.2004. Idästä ja Euroopasta asukkaita taidekoulun taiteilijaresidenssissä. Leena Ruohola.

Kankaanpään Seutu 23.8.2004. Kuvataide: Juhani Tarnan töitä Pyynikillä.

Kankaanpään Seutu 2.9.2004. Taidekoululla menee hyvin. Susanna Kallama.

Kankaanpään Seutu 13.9.2004. Valokuvia ja veistoksia yhteisnäyttelyssä.

Kankaanpään Seutu 13.9.2004. Talvikki Lehtisen veistos palkintona.

Kankaanpään Seutu 19.8.2004. Pertti Mäkinen lumosi "Lumolla". Kankaanpään taidekoululle triplavoitto.

Kankaanpään Seutu 6.9.2004. Monipuolinen taideviikko tarjosi jokaiselle jotakin. Tiina Jönkkäri.

Kankaanpään Seutu 4.10.2004. Kuvataide: Väijytys ja muita komponentteja. Leena Ruohola.

Kankaanpään Seutu 7.10.2004. Kuvataide: Muotokuva kuin mallinsa. Leena Ruohola.

Kankaanpään Seutu 7.10.2004. Toriprojektin luonnokset nähtävillä.

Kankaanpään Seutu 11.10.2004. Tiellä taiteilijaksi. Susanna Kallama.

Kankaanpään Seutu 18.10.2004. Kuvataide: Luoteja, pitsejä ja mustaa lankaa. Leena Ruohola.

Kankaanpään Seutu 25.10.2004. Muistolaatta seurakuntakeskukseen. Harvinainen seurakuntalaisaloite kirkkoneuvostolle. Leena Ruohola.

Kankaanpään Seutu 28.10.2004. Kunnallisvaalit 2004. Paikallaan polkemisen aika on ohi.

Kankaanpään Seutu 28.10.2004. Kuvataide: Ihmisiä, vaan ei ehdokkaita. Hanna Pihlajamäki.

Kankaanpään Seutu 1.11.2004. Leena Ruoholan Kutsuvieraille taidenäyttely

Kankaanpään Seutu 11.11.2004. Kuvataide: Opiskelijat paljastavat salaisuuksiaan näyttelyssä. Leena Ruohola.

Kankaanpään Seutu 15.11.2004. Viesti yleisöltä: Mielenkiintoista päätöksentekoa. Arvomaailma kohrallleen!

Kankaanpään Seutu 18.11.2004. Viesti yleisöltä: Vastaus nimimerkille Arvomaailma kohrallleen. Arto Rainerma.

Kankaanpään Seutu 18.11.2004. Kuvataide: Alueopisto avasi gallerian. Leena Ruohola.

Kankaanpään Seutu 18.11.2004. Kuvataide: Taiteilijan työhuoneella. Hanna Pihlajamäki.

Kankaanpään Seutu 22.11.2004. Tarja Pääjoki väittelee taidekasvatuksesta.

Kankaanpään Seutu 22.11.2004. Kuvataide: Vuosi grafiikkaa koristaa taidekahvila Naulan seiiniä. Hanna Heinimäki.

Kankaanpään Seutu 22.11.2004. Kaisa sai lämpimän myssyn päähänsä. Hanna Heinimäki.

Kankaanpään Seutu 2.12.2004. Kuvataide: Tehtaan taideisku Tampereelle.

Kankaanpään Seutu 2.12.2004. Väitöstilaisuus oli ilotulitusta. Liisa Juhantalo.

Kankaanpään Seutu 16.12.2004. Kuvataide: Taidekahvilassa tarjolla pientä näkökulmaa. Tiina Jönkkäri.

Kankaanpään Seutu 10.1.2005. Satakunnan kulttuurilämä kiittää taideyhdistystä. Tapahtumia odotettavissa pitkin juhluvuotta. Hannele Piippo-Fair.

Kankaanpään Seutu 17.1.2005. Näyttely avasi ovensa (etusivu). Tiina Jönkkäri.

Kankaanpään Seutu 27.1.2005. Torin ympäristöä kehitetään lempeästi. Leena Ruohola.

Kankaanpään Seutu 3.2.2005. Mikä imagoa vaivaa? Leena Ruohola.

Kankaanpään Seutu 3.2.2005. Viesti yleisöltä: Torisuunnitelma – kehitystäkö? Ilmari Kangasniemi.

Kankaanpään Seutu 10.2.2005. Kuvataide: Ilo, onni ja autuus näyttelyteemana.

Kankaanpään Seutu 10.2.2005. Kuvataide: Postellin galleria täynnä naisia.

Kankaanpään Seutu 10.2.2005. Kuvataide: Atmosfääristä juhlaraha. Pertti Mäkisen suunnitelma voitti Helsingin MM-kisojen kultarahan suunnittelukilpailun.

Kankaanpään Seutu 18.2.2005. Toriprojektin hankeraha pieneni.

Kankaanpään Seutu 21.2.2005. Viesti yleisöltä: Torikeskus ja liikenne. Ilmari Kangasniemi.

Kankaanpään Seutu 3.3.2005. Pääkirjoitus: Kyseenalainen kuntakuva. Antero Karppinen.

Kankaanpään Seutu 3.3.2005. Rauhanturvajille muistomerkki keskustaan. Martti Tikka.

Kankaanpään Seutu 3.3.2005. Viesti yleisöltä: Loppuuko järki!, Veronmaksaja.

Kankaanpään Seutu 3.3.2005. 160 merkkiä. Pellonpientareelta, Kaupunkilainen.

Kankaanpään Seutu 7.3.2005. Itsetutkiskelutaidetta. Hanna Heinimäki.

Kankaanpään Seutu 10.3.2005. Kankaanpää myy opiskelijoiden osaamista. Valtakunnallisen ketjun teollisuushalleja ehostetaan opintoprojektina. Antero Karppinen.

Kankaanpään Seutu 10.3.2005. Kuvataide: Leikkipaikka kiidättää muistoihin. Hanna Heinimäki.

Kankaanpään Seutu 10.3.2005. Kuvataide: Kuvataidekilpailu nuorille ja lapsille.

Kankaanpään Seutu 10.3.2005. Kuvataide: Petri Rummukaisen työt esillä Aulagalleriassa.

Kankaanpään Seutu 10.3.2005. Kuvataide: Nanna Sudelle taidepalkinto Italiassa.

Kankaanpään Seutu 14.3.2005. Minun mielestäni.

Kankaanpään Seutu 17.3.2005. Esityslistalta: Torisuunnitelma lähti valtuustoon.

Kankaanpään Seutu 11.4.2005. Kuvataide: Telaketjun rajuutta, perhosen herkkyyttä.

Kankaanpään Seutu 14.4.2005. Imagotutkimus KH:n mielestä tarpeeton. Leena Ruohola.

Kankaanpään Seutu 18.4.2005. Pääkirjoitus: Valolla kaupunki kauniiksi. Leena Ruohola.

Kankaanpään Seutu 21.4.2005. Sinikka Räikkeen kahdeksankymmentä kevättä. Hannele Piippo-Fair.

Kankaanpään Seutu 20.5.2005. Seutu tyhjenee tasaista tahtia. Antero Karppinen.

Kankaanpään Seutu 9.6.2005. Taidetta Jumalan ohjaamana. Sini-Marja Lehdonmäki.

Kankaanpään Seutu 9.6.2005. Arkkitehdit aamukävelyllä. Leena Ruohola.

Kankaanpään Seutu 9.6.2005. Hyvä ympäristö luodaan keskusteluissa. Hannele Piippo-Fair.

Kankaanpään Seutu 20.6.2005. Kuvataide: Kypsyyskoe esillä gallerian seinillä. Leena Ruohola.

Kankaanpään Seutu 7.7.2005. Pääkirjoitus: Sydämellä taiteen puolesta. Tiina Jönkkäri.

Kankaanpään Seutu 7.7.2005. Liikkuva keskipiste –näyttely juhluvuoden kohokohta. Tiina Jönkkäri.

Kankaanpään Seutu 7.7.2005. Kuvataide: Kukat puhuvat. Leena Ruohola.

Kankaanpään Seutu 11.7.2005. Nostalgiaa ja muistoja 40 vuoden ajalta. Tiina Jönkkäri.

Kankaanpään Seutu 4.8.2005. CISV:n kesäleiriväki kirjoitti nimensä tiileen. Juha Karvanen.

Kankaanpään Seutu 1.9.2005. Kuvataide: Kauneus ja järjestys näyttelyn teemana. Leena Ruohola.

Kankaanpään Seutu 5.9.2005. Kuvataide: Silmin nähtävä keskustelu. Leena Ruohola.

Kankaanpään Seutu 5.9.2005. Merkittävää talkootyötä paikkakunnan parhaaksi. Tiina Jönkkäri.

Kankaanpään Seutu 12.9.2005. Kuvataide: Kokoelmien kätköistä. Leena Ruohola.

Kankaanpään Seutu 23.9.2005. Minun mielestäni.

Kankaanpään Seutu 3.10.2005. ”Taidekaupunki tulee nosta omalle paikalleen”. Sinikka Räike teki jo toisen merkittävän teoslahjoituksen Kankaanpään taidemuseolle. Hannele Piippo-Fair.

Kankaanpään Seutu 10.10.2005. Kuvataide: Tehtaan terapiaa. Golf lääkitsee masentuneita taiteilijan alkuja. Tero Harjunen.

Kankaanpään Seutu 10.10.2005. Taidetyöpajassa kutitellaan esiin mielen kuvia. Alueopiston Wanhalla tehdään työtä tiimissä. Leena Ruohola.

Kankaanpään Seutu 13.10.2005. Mörkö seinälle. Päiväkoti Jalavan seinämaalaus kertoo monta muumitarinaa. Tiina Jönkkäri.

Kankaanpään Seutu 17.10.2005. Katja Jokelan teoksella on asiaa. Leena Ruohola.

Kankaanpään Seutu 14.11.2005. Kuvataide: Maalari maalasi taloa... Vau! Leena Ruohola.

Kankaanpään Seutu 17.11.2005. Kauko Räike In Memoriam. Juhani Tarna.

Kankaanpään Seutu 24.11.2005. Viesti yleisöltä: Maailmanpyörä. Liisa Juhantalo.

Kankaanpään Seutu 28.11.2005. Valometsän kautta kaupunkiin. Leena Ruohola.

Kankaanpään Seutu 5.12.2005. Kuvataide: Taidekoulun joulunäyttely vapauttaa itsetutkiskeluun. Marjo Keski-Heikkilä.

Kankaanpään Seutu 19.12.2005. Poikkesin toimituksessa: Vaikeaksi mennyt.

Kankaanpään Seutu 21.12.2005. Kuvataide: Tekemisen meininki. Tiina Jönkkäri.

Kankaanpään Seutu 21.12.2005. Pertti Mäkisen ehdotus juhlarahaksi.

Kankaanpään Seutu 21.12.2005. Kuvataide: Kuvia ääripäistä. Hanna Heinimäki.

Kankaanpään Seutu 23.12.2005. Viesti yleisöltä: Tasavertainen kohtelu kaikille. Maija Anttila.

Kankaanpään Seutu 29.12.2005. Kuvataide: Päiväkirjoja elämästä. Hanna Heinimäki.

Kankaanpään Seutu 12.1.2006. Kaupungille kouluarvosanaksi välttävä. Lähialueen vaikuttajilla keho käsitys Kankaanpäästä julkisuuskuvakyselyssä. Antero Karppinen.

Kankaanpään Seutu 30.1.2006. Oman tien raivaajille tunnustusta. Kankaanpään taideyhdistykselle lisämeriittejä pitkäjänteisestä työstä.

Kankaanpään Seutu 30.1.2006. Pertti Mäkisen mitalit tuovat mainetta Kankaanpään taidekoulun kuvanveistolle (etusivu). Kuvataiteen opetus on investointi pään sisään. Leena Ruohola.

Kankaanpään Seutu 2.2.2006. Räihä: Ei pidä provosoitua, vaikka... Altti Räihä.

Kankaanpään Seutu 9.2.2006. Viesti yleisöltä: Profiloinnin vaarat. Juhani Tarna.

Kankaanpään Seutu 13.2.2006. Tori ja keskusta nykyaikaan. Leena Ruohola.

Kankaanpään Seutu 13.2.2006. Se iänikuinen Leppäsen kortteli. Toni Korpela.

Kankaanpään Seutu 20.2.2006. Esityslistalta: Taidekehän saneeraus suunnitelma poikkeuksellisesti lautakunnan käsittelyyn. Opastaulut torille, taidekoululle ja kulttuurikortteliin.

Kankaanpään Seutu 20.2.2006. Viesti yleisöltä: Minne torikauppiat parkkeeraavat? Esko Myllymäki, tori-isäntä.

Kankaanpään seutu 9.3.2006. Esityslistalta: Ilmari Kangasniemi veti pisimmän korren. Leena Ruohola.

Kankaanpään seutu 9.3.2006. Viesti yleisöltä: Ei lupaa purkaa. Erkki salomäki, tekniikan lisensiaatti.

Kankaanpään Seutu 16.3.2006. Taiteilijan ja oppilaan vuoropuhelu kirjaksi. Leena Ruohola.

Kankaanpään Seutu 16.3.2006. Kuvataiteen koulutuksen kehittäminen sydämen asiaksi.

Kankaanpään Seutu 23.3.2006. Suomalaisen rauhanturvatoiminnan muistoksi uusi ympäristötaideteos (etusivu). Rauhanturvatoiminta saa oman taideteoksen. Tiina Jönkkäri.

Kankaanpään seutu 23.3.2006. Talon katoaisi 130 000 eurolla.

Kankaanpään Seutu 27.3.2006. Pääkirjoitus: Taistelu koulutuspaikoista. Antero Karppinen.

Kankaanpään Seutu 27.3.2006. Taidekoulukin tappolistalla. Suomen toiseksi vanhin vakinaisen taidekoulu käy eloonjäämiskamppailuaan. Leena Ruohola.

Kankaanpään Seutu 27.3.2006. Viesti yleisöltä: Kannanotto. Satakunnan taidetoimikunta, Risto Ojanen, pääsihteeri.

Kankaanpään Seutu 30.3.2006. Rauhankyyhky paljastetaan YK:n päivänä lokakuussa.

Kankaanpään Seutu 30.3.2006. Viesti yleisöltä: Harvainvaltaako? Se tavallinen.

Kankaanpään seutu 30.3.2006. Viesti yleisöltä: Leppäsen liiteristä. Purkavin terveisin: J:pää & kumpp.

Kankaanpään seutu 3.4.2006. Toriprojektin rahoitus kunnossa. Leena Ruohola.

Kankaanpään seutu 3.4.2006. Viesti yleisöltä: Ympäristöä kunnioittava talo Leppäsen kortteliin. Paolo Ricci, Jämijärvi.

Kankaanpään seutu 13.4.2006. Viesti yleisöltä: Leppäsen talon kunnostaminen. Järkeä tunteen sijaan.

Kankaanpään Seutu 20.4.2006. Teräsmetsä 100 000 eurolla Alaristeelle.

Kankaanpään Seutu 27.4.2006. Viesti yleisöltä: Taiteen hinta. J:pää&kumpp

Kankaanpään Seutu 1.5.2006. Puhelin pirahdi: Asiat tärkeysjärjestykseen. Asioita seurannut.

Kankaanpään Seutu 1.5.2006. 160 merkkiä. JK.

Kankaanpään Seutu 8.5.2006. Viesti yleisöltä: Täsmennys taiteen hintaan. Maija Anttila.

Kankaanpään Seutu 8.5.2006. 160 merkkiä. Suhteellisesti.

Kankaanpään Seutu 18.5.2006. Pääkirjoitus: Taiteen kaupunki. Antero Karppinen.

Kankaanpään Seutu 18.5.2006. Viesti yleisöltä: Lisää täsmennystä. J:pää&kumpp

Kankaanpään Seutu 18.5.2006. Viesti yleisöltä: Taiteen hinnasta vielä. Matti Orrela.

Kankaanpään Seutu 18.5.2006. 160 merkkiä: Kaunistu.

Kankaanpään Seutu 18.5.2006. Viesti yleisöltä: Taidekulujen vertailu. Liisa Juhantalo.

Kankaanpään Seutu 18.5.2006. Räikeää kasvioppia. Marjo Keski-Heikkilä.

Kankaanpään Seutu 18.5.2006. Kuvataide: Juhantalon surukollaasit ravistelevat. Eila Saukkonen.

Kankaanpään Seutu 18.5.2006. Taiteen perusopetusta suorastaan ahmitaan. Marjo Keski-Heikkilä.

Kankaanpään Seutu 18.5.2006. Esityslistalta: Taidekeskusselvitys eteenpäin.

Kankaanpään Seutu 22.5.2006. Taidekehä ihastutti. Hanna Heinimäki.

Kankaanpään Seutu 25.5.2006. Viesti yleisöltä. Taiteen hinnoista. Paavo Karttunen.

Kankaanpään Seutu 25.5.2006. 160 merkkiä. Jope ja Iloksi kaikille.

Kankaanpään Seutu 29.5.2006. Viesti yleisöltä: Hienoa Karttunen. J:ää&kumpp

Kankaanpään Seutu 29.5.2006. Uudet omistajat Naulan kantaan. Tiina Jönkkäri.

Kankaanpään Seutu 29.5.2006. 160 merkkiä: Ällitälli ja Verollinen.

Kankaanpään Seutu 5.6.2006. 160 merkkiä. Kirppu.

Kankaanpään Seutu 5.6.2006. Tyytyväisyyttä hehkuen rannalle. Tero Harjunen.

Kankaanpään Seutu 12.6.2006. Kuvataiteilijat uskaliaasti rajojaan kokeilemassa. Mikko Vähätalo.

Kankaanpään Seutu 12.6.2006. Tori herkkä kuin mimosa. Leena Ruohola.

Kankaanpään Seutu 12.6.2006. Leppänen maan tasalle ja idylli toriksi. Leena Ruohola.

Kankaanpään Seutu 12.6.2006. Viesti yleisöltä: Katseet Myllymäelle. Erkki Pentikäinen.

Kankaanpään Seutu 12.6.2006. 160 merkkiä. Jope.

Kankaanpään Seutu 15.6.2006. Esityslistalta: Leppäsen korttelia esitetään purettavaksi.

Kankaanpään Seutu 15.6.2006. 160 merkkiä. Harvapää.

Kankaanpään Seutu 15.6.2006. Kuvataide: kuvallisia muistoja Meksikosta. Leena Ruohola.

Kankaanpään Seutu 22.6.2006. Esityslistalta: Kaupungin kauhistus katoaa harvinaisen yksimielisesti.

Kankaanpään Seutu 29.6.2006. Esityslistalta: Taidekeskuksen esiselvitykselle maakuntarahaa.

Kankaanpään Seutu 3.7.2006. Viesti yleisöltä: Rakennettiin sitä ennenkin. Juhani Tarna.

Kankaanpään Seutu 3.7.2006. Kuukausiliite: Taiteilijan näkemys Leppäsen talosta. Juhani Tarna.

Kankaanpään Seutu 13.7.2006. Puhelin pirahti: Pääsiäissaari Kankaanpähän.

Kankaanpään Seutu 17.7.2006. Viesti yleisöltä: Leppäsen talosta nähtävyys. Enny Pihlgren.

Kankaanpään Seutu 17.7.2006. Kuvataide: Kalligrafisia akvarelleja näytteillä taidekoululla.

Kankaanpään Seutu 27.7.2006. Inspiroivia kirjainmaalauksia. Päivi Lukka.

Kankaanpään Seutu 3.8.2006. Naispatsas kaadettiin kumoon väkivalloin. Päivi Lukka.

Kankaanpään Seutu 3.8.2006. Viesti yleisöltä: Rahat väärään osoitteeseen. Paikallinen.

Kankaanpään Seutu 14.8.2006. Taidekeskus etsii itseään. Taidekehän vaikuttavista töistä yksi on Rikotut ikkunat. (etusivu). Kaupungista taiteen tyyssija. Leena Ruohola.

Kankaanpään Seutu 24.8..2006. Tiilitapahtumassa jokainen voi tehdä puumerkkinsä. Touko Santamaa.

Kankaanpään Seutu 24.8..2006. Taidetta askeleen päässä. Taidekehän esite uusiksi. Antero Karppinen.

Kankaanpään Seutu 31.8.2006. 160 merkkiä: Äiti

Kankaanpään Seutu 29.8.2006. Kuvataide: Simbergistä nykynuoriin. Leena Ruohola.

Kankaanpään Seutu 10.8.2006. Taide antaa henkistä voimaa. Hanna Heinimäki.

Kankaanpään Seutu 24.8.2006. Taiteen asema. Hanna Heinimäki.

Kankaanpään Seutu 11.9.2006. Kuvataide: Rakennusperintöä osataan omasta takaa. Leena Ruohola.

Kankaanpään Seutu 25.9.2006. Taiteen kouluttajat vakuuttavat, että taide on yhteiskunnan suurimpia muutosvoimia (etusivu). Tähtikultti liian hallitseva. Leena Ruohola.

Kankaanpään Seutu 28.9.2006. Esityslistalta: Häätö uhkaa käsityökeskusta. Leena Ruohola.

Kankaanpään Seutu 2.10.2006. Viesti yleisöltä: Kankaanpään Galleriassa hiirenhiljaista. Teuvo Rosenberg.

Kankaanpään Seutu 2.10.2006. Viesti yleisöltä: Kirje ei ollut käsityöasemaa vastaan. Kimmo Kallama, Liisa Juhantalo ja Matti Velhonoja SAMK Kuvataide.

Kankaanpään Seutu 5.10.2006. Käsityökin on taidetta! Quo vadis Kankaanpää?

Kankaanpään Seutu 26.10.2006. Kuvanveisto: Taide kulkee resiinalla. Touko Santamaa.

Kankaanpään Seutu 26.10.2006. Sinibaretit lähtevät, kyyhky jää. Antero Karppinen.

Kankaanpään Seutu 26.10.2006. Yksimielisesti lintu. Keskustan päiväkodin lasten raati arvioi rauhankyyhkyä. Tero Harjunen.

Kankaanpään Seutu 26.10.2006. Taidelaina madaltaa teoksen ostokynnystä. Leena Ruohola.

Kankaanpään Seutu 2.11.2006. Tanssilavojen suosio joutuu myös maksamaan.

Kankaanpään Seutu 20.11.2006. Kuvataide: Poutapilvien toivossa ilman pilvilinnoja. Marjo Keski-Heikkilä.

Kankaanpään Seutu 20.11.2006. Kuvataide: Sato runsas ja monipuolinen. Leena Ruohola.

Kankaanpään Seutu 23.11.2006. Esityslistalta: Valometsä asennetaan Alaristeelle keväällä. Leena Ruohola.

Kankaanpään Seutu 30.11.2006. Teuvo Rosenberg on Kankaanpään isäntä.

Kaupunkisanomat heinäkuu 2002: Valitse kesäkaupunkisi ja voita.

Lalli 31.8.2000. Onko kuvataiteilu oikea ammatti. Päivi Ojanperä.
Lalli 11.7.2002. Kankaan päät kunnianosoitus tekstiileille ja tekstiilintekijöille.
Lalli 30.10.2003. Taide arjessa. Liisa Juhantalo.
Lalli 30.4.2004. Piha kertoo omistajastaan. Teija Saarenmaa.
Lalli 28.1.2005. Kankaanpään torista olohuone. L.R.
Lalli 28.4.2006. Kapellimestarien Kankaanpää. Aimo Miinalainen.

Porin Sanomat 17.4.2005. Kankaanpään torille uutta ilmettä. Iiro Lehtonen.

Satakunnan Kansa 29.4.2000. 'Kankaanpääläisyys' näkyy, vaikka taidekoulun nimi meni. Helena Laine.
Satakunnan Kansa 7.5.2000. Sanan voimalla. Erkki Linnala.
Satakunnan Kansa 16.6.2000. Miten mitata taiteilijan pätevyys? Taideopettajat pitivät yhteisnäyttelyn Kankaanpäässä. Helena Laine.
Satakunnan Kansa 26.6.2000. Tiilientekijöiden muistomerkki paljastettiin Kankaanpäässä.
Satakunnan Kansa 3.8.2000. Taidetien pysäkeille graafinen viesti.
Satakunnan Kansa 2.9.2000. "Maalaustaide edellyttää intohimoa". Taiteilija Pauli Vuorisalo esittäytyy synnyinkaupungissaan Kankaanpäässä. Helena Laine.
Satakunnan Kansa 4.9.2000. Tanssia vetten päällä. Tuliurut loivat järvelle myyttisen maailman. Taideviikon järvip performanssi kasvoi aidoksi elämykseksi. Juhani Nummisen moniin aisteihin vedonnut visio hiljensi rannan pienimmätkin katsojat.
Satakunnan Kansa 16.9.2000. Leppäsen korttelin rakennustyö alkamaan jo tänä vuonna. Jaana Konu.
Satakunnan Kansa 28.9.2000. Kankaanpääläisille veistettiin Lovely Place.
Satakunnan Kansa 29.9.2000. Ei kannettu vesi kaivossa pysy. Eilen Porissa käynnistyneessä ja tänään Kankaanpäässä jatkuvassa pohjoismaisessa kaupunkikeskustafoorumissa vannotaan yhteistyön nimiin. Juhapekka Varjonen.
Satakunnan Kansa 11.11.2000. Etusivu: Hyvä Kankaanpää! Suomen Arkkitehtien SAFA-palkinto hyvän elinympäristön luomisesta. Kulttuurisivu: Arkkitehtipalkinto Kankaanpäälle. Pitkäjänteisellä työllä toimiva ja kaunis kaupunkiympäristö. Jarmo Huida.
Satakunnan Kansa 14.11.2000. Keskustan kauppakeskus tehdään Skanskan ehdotuksen mukaan. Juha Stähle.
Satakunnan Kansa 24.11.2000. Esisopimus Leppäsen korttelista allekirjoitetaan joulukuussa.
Satakunnan Kansa 19.12.2000. Uusi mutka Leppäsen korttelin rakentamiseen. Juha Stähle.
Satakunnan Kansa 13.5.2001. Taidemaailman kisällit valokeilassa. Jukka Yli-Lassila.
Satakunnan Kansa 4.7.2001. Kun värit yhdistävät.
Satakunnan Kansa 4.7.2001. Värinä tuo paikkakunnan taiteilijat yhdessä esiin.
Satakunnan Kansa 6.8.2001. Sydämellinen näyttely.
Satakunnan Kansa 6.8.2001. Ja vielä värinää.
Satakunnan Kansa 5.8.2001. Kuinka kivi kesytetään?(etusivu). Kiven ikuinen mysteeri. Kovakin materiaali heltyy ja alkaa elää kivisevän käsissä.
Satakunnan Kansa 31.8.2001. Keskustelutilaisuuden antia: Taidemuseo seuraavaksi listalle. Parannusta kaivataan ulkoiseen tiedottamiseen, jolla tehtäisiin Kankaanpäästä kuvataidekaupunkina näkyväksi. Aune Waronen.
Satakunnan Kansa 3.9.2001. Taideviikko huipentui järvip performanssiin.
Satakunnan Kansa 10.11.2001. Taidetie-seminaari huipentui patsaan paljastukseen.
Satakunnan Kansa 12.1.2002. Taidetien velmu päätös.
Satakunnan Kansa 30.1.2002. Lyhyesti: Tv-ohjelma arkkitehtuurista esittelee myös Kankaanpäästä.
Satakunnan Kansa 14.2.2002. Järkevää ja käytännöllistä. Maila-Katriina Tuominen.
Satakunnan Kansa 9.2.2002. Luovaa räväkkyyttä koulutuspolitiikkaan (etusivu). Kulttuurin koulutus avoimeen keskusteluun. Onko meillä maakunnallista kulttuuri- ja koulutuspolitiikkaa, kysyy Satakunnan ammattikorkeakoulun kuvataiteen koulutusjohtaja Liisa Juhantalo. Jarmo Huida.
Satakunnan Kansa 1.3.2002. Pääsuunta Lönnrotilta, kansalta kuteet. Lönnrotin juhlaraha laskettiin liikkeelle Kalevalan päivänä. Kuvanveistäjä Pertti Mäkisen suunnittelemassa rahassa "runonauha" symboloi Kalevalan ja Kantelettaren syntyprosessia.
Satakunnan Kansa 14.4.2002. Ihmisen arki kuorittuna. Erkki Linnala.
Satakunnan Kansa 1.5.2002. Pojat, se on kevät nyt. Pienet päivähoitolapset ilakoivat karnevaaliasuissa Kankaanpään torilla.
Satakunnan Kansa 8.5.2002. Kierto-näyttely tuo taiteen ihmisen lähelle.
Satakunnan Kansa 11.5.2002. Mieli-pide: Instituutiot ja asenteet. Juhani Tarna.
Satakunnan Kansa 13.7.2002. Kulttuurivaihtoa ja keramiikkaa. Kankaanpäässä vierailevat keraamikot ottavat ja antavat vaikutteita työteliään ilmapiiirin vallitessa. Tomi Nordlund.

Satakunnan Kansa 12.6.2002. Rauha ja kaipausta elävät teksteissä. Aune Waronen.

Satakunnan Kansa 13.6.2002. Tekstiiliteoksen näyttelykokonaisuus muuttaa kesäistä katukuvaa. Kankaan Päättäjien -nimellä kulkevalle näyttelyiden sarjalle euroja Satakunnan TE-keskukselta. Aune Waronen.

Satakunnan Kansa 6.7.2002. Taidetekstiilit keräävät kommentteja Kankaanpäässä (etusivu). Tekstiiliteos värittää Kankaanpään keskustaa. Jarmo Huida.

Satakunnan Kansa 8.7.2002. Päivästä päivään: Riippukeinu houkuttelee loikoilemaan.

Satakunnan Kansa 29.8.2002. Kankaanpää saa välillä myönteistäkin julkisuutta. TV 1 kuvaa kulttuuridokumenttia.

Satakunnan Kansa 1.9.2002. Maalaukset tuovat piristystä koulutyöhön. Tulevat graafikot rakensivat Kangasmetsän kouluun uuden ilmeen. Jaana Vehniäinen.

Satakunnan Kansa 2.9.2002. Naisenergia palkittiin Kankaanpää-mitalilla. Päivi Leppilahti.

Satakunnan Kansa 1.12.2002. Mieliä: Elementtikulttuuri. Juhani Tarna.

Satakunnan Kansa 26.2.2003. Leppäsen kortteli jälleen suunnitteluun Kankaanpäässä. Jaana Vehniäinen.

Satakunnan Kansa 6.3.2003. Ihminen ja kaupunki kuuluvat yhteen. Maila-Katriina Tuominen.

Satakunnan Kansa 15.4.2003. Leppäsen korttelin suunnitelmaa rukattiin. Mari Kolehmainen.

Satakunnan Kansa 13.5.2003. Leppäsen korttelin toteuttaminen vaatii sijoittajia.

Satakunnan Kansa 10.6.2003. Uusia keraamisia taideteoksia Kankaanpäässä.

Satakunnan Kansa 14.6.2003. Kuvat sanojen takana. Erkki Linnala.

Satakunnan Kansa xx.yy.2003. Vanhat tiilitarinat halutaan päivänvaloon. Tiilentekijöiden kädenjälki näkyy Kankaanpäässä. Päivi Leppilahti.

Satakunnan Kansa 20.6.2003. Leppäsen kortteliin etsitään ratkaisua räätälintyönä. Päivi Leppilahti.

Satakunnan Kansa 20.6.2003. Tiili kytkee yhteen arjen ja taiteen. Aune Waronen.

Satakunnan Kansa 15.8.2003. Hehku! valloittaa Kankaanpään (etusivu). Keramiikkaa ympäri kaupunkia. Hehku! tuo Kankaanpäässä yli viidenkymmenen taiteilijan töitä. Mari Kolehmainen.

Satakunnan Kansa 28.8.2003. Satakunnan suunnannäyttäjät. Professori Kauko Räikkeen 80-vuotisnäyttely avataan sunnuntaina Kankaanpäässä. Mari Kolehmainen.

Satakunnan Kansa 16.9.2003. "Haastavasta työstä taita". Kankaanpäälaiset ammattilaiset muurasivat massiivisen uuniveistoksen talkoilla. Mari Kolehmainen.

Satakunnan Kansa 3.9.2003. Tiilihämoja ja lihan läiskintää. Pauliina Laitinen-Laiho.

Satakunnan Kansa 11.9.2003. Kankaanpäässä halutaan oma taidemuseo (etusivu). Tiedossa uusia elämyksiä. "Aloitetaan aivan valoisista asioista jokaisen päivän kerrallaan" (Liisa Juhantalon 60-vuotishaastattelu). Päivi Leppilahti.

Satakunnan Kansa 16.10.2003. Kivilampaille löytyi paikka lampurin tilalta. Martti Rantala sai kiviteoksen, jonka on tehnyt taiteilija Marja Patrikainen. Jaana Vehniäinen.

Satakunnan Kansa 19.1.2004. Leppäsen korttelin rakentamisesta väännetään jälleen tiukasti kättä. Päivi Leppilahti.

Satakunnan Kansa 8.4.2004. Maailman kaunein raha suunniteltiin Laviassa. Marja Ylönen.

Satakunnan Kansa 8.4.2004. Kankaanpään olohuone muuttaa ilmetään. Jaana Vehniäinen.

Satakunnan Kansa 11.8.2004. Leppäsen kortteli liikahtaa syyskuussa. Miika Kaukinen.

Satakunnan Kansa 13.8.2004. Leppäsen korttelin vanhalle talolle toriparlamentin tyyli tuomio. Miika Kaukinen, Jaana Vehniäinen.

Satakunnan Kansa 17.8.2004. Pertti Mäkilällä paras juhlarahaehdotus. Marja Ylönen.

Satakunnan Kansa 17.8.2004. Hämähäkinseitti soittaa menneen kesän melodioita. Miika Kaukinen.

Satakunnan Kansa 17.8.2004. Taiteilijaresidenssi Kankaanpäässä? Miika Kaukinen.

Satakunnan Kansa 2.9.2004. Emil Cedercreutzin veistos lahjoitettiin Kankaanpäässä. Jaana Vehniäinen.

Satakunnan Kansa 7.10.2004. Uusitalo oli mallina lämpimän uskottava. Miika Kaukinen.

Satakunnan Kansa 21.10.2004. Päivä: Taloko Kankaanpään Suuntana? Miika Kaukinen.

Satakunnan Kansa 26.10.2004. Ihmisen kuvia valopölväissä. Päivi Leppilahti.

Satakunnan Kansa 14.1.2005. Luolamies tanssii vastaan taidekoulun juhlanäyttelyssä. Päivi Leppilahti.

Satakunnan Kansa 26.1.2005. Kankaanpään torisuunnitelma potkii keskustaan tilaa kävellä. Miika Kaukinen.

Satakunnan Kansa 26.2.2005. Keskustan kehittämisestä kiivas keskustelu. Miika Kaukinen.

Satakunnan Kansa 15.3.2005. Kankaanpään ydinkeskusta pesee ilmeensä (etusivu). Kankaanpään ydinkeskustassa halutaan säilyttää autot. Päivi Leppilahti.

Satakunnan Kansa 16.4.2005. Oman tiensä kulkijoita. Taideteos on kuin ihmisen ääni, joka on meillä kaikilla aivan omanlainen. Päivi Leppilahti.

Satakunnan Kansa 20.4.2005. Sinikka Räikkeen juhlanäyttely avattiin. Jaana Vehniäinen.

Satakunnan Kansa 4.6.2005. Taiteilija nappasi idean bensakanisterista. Päivi Leppilahti.

Satakunnan Kansa 9.7.2005. Kannattaa haalia töihin lisää ryhäsia ja koskisia. Hannu Aaltonen.

Satakunnan Kansa 7.7.2005. Keskipiste heijastaa juhlaa (etusivu). Neljän vuosikymmenen kasvot keskipisteeseen. Miika Kaukinen.

Satakunnan Kansa 2.8.2005. Tasalaatuinen juhlanäyttely. Laura Lilja.

Satakunnan Kansa 9.10.2005. T.E.H.D.A.S. siirtyy Poriin. "Kuvataiteilijoille on Porissa tilaa huomattavasti paremmin kuin Turussa tai Tampereella." Helena Laine.

Satakunnan Kansa 11.12.2005. Taidekoulun myyjäisistä täydennystä lahjasäkkiin. Päivi Leppilahti.

Satakunnan Kansa 27.1.2006. Pinnallisuutta vastaan ja rohkeaa taiteentekoa maaseudulla. Satakunnan taidetoimikunta palkitsi omaa tietään kulkeneita taiteentekijöitä. Helena Laine.

Satakunnan Kansa 27.1.2006. Kankaanpäässä pelätään syöksykierrettä. Päivi Leppilahti.

Satakunnan Kansa 27.1.2006. Yleisönosasto: Koulutus on aluepolitiikkaa. Paavo Karttunen.

Satakunnan Kansa 27.1.2006. Yleisönosasto: Riidankylväjän paikka ei ole komerossa! Liisa Juhantalo.

Satakunnan Kansa 26.1.2006. "Isomman oikeus puhui". SAMK:n toimipisteiden karsinnan uskotaan hukuttaneen maakunnallisen yhtenäisyyden. Maria van der Meer, Virve Suonpää, Satu Järnström.

Satakunnan Kansa 28.1.2006. SAMK:n supistukset uusi isku Kankaanpäälle. Päivi Leppilahti.

Satakunnan Kansa 19.2.2006. Leppäsen liikerakennuksen purkutyölle haetaan hintaa. Valtuustoaloite tähtää Kankaanpään keskustakuvan ehostukseen. Miika Kaukinen.

Satakunnan Kansa 21.2.2006. Mielipide: Leppäsen kortteli Kankaanpäässä. Kauko Juhantalo.

Satakunnan Kansa 22.2.2006. Mielipide: Leppäsen kortteli ihastuttaa ja vihastuttaa. Johanna Autio, Elise Antila, Katri Kujanpää.

Satakunnan Kansa 9.3.2006. Mallin piirteet siirtyvät kipsiin. Taidekoulun muotokuvanäyttelystä löytyy katseen vangitsijoita. Päivi Leppilahti.

Satakunnan Kansa 25.3.2006. Taidekoulun lakkautussuunnitelma otettiin tyrmistyneenä vastaan. Päivi Leppilahti.

Satakunnan Kansa 24.3.2006. Nyt taistellaan Kankaanpään ja Huittisten korkeakouluista (etusivu).
Lopetuskeskusteluja vielä SAMK:n Kankaanpään ja Huittisten kouluista. Opetusministeriön keskusteluihin lähdetään Porista yllättävän rauhallisin mielin. Hannu Aaltonen.

Satakunnan Kansa 31.3.2006. Kankaanpään taidekoulu säilyy, Rauma saa uuden opintolinjan (etusivu).
Ammattikorkea sai haluamansa, Raumalle myös lisäkoulutusta. Ville Hammarberg.

Satakunnan Kansa 31.3.2006. Kankaanpään liiketalousyksikössä jatkuu normaali arkinen työ. Taidekoulussa toivotaan, että lopettamiskohu ei vaikuta oppilasmääriin. Päivi Leppilahti.

Satakunnan Kansa 16.5.2006. Kankaanpää haluaa taidekaupungiksi.

Satakunnan Kansa 30.5.2006. Puheenaihe: Räikkeen kipsivalut halutaan pronssiin. Päivi Leppilahti.

Satakunnan Kansa 1.8.2006. Puheenaihe: Taidekeskus-idealalle haetaan rakentajaa. Miika Kaukinen.

Satakunnan Kansa 27.8.2006. Trimmattu taidekehä on ihanteellinen kävelyretki. Miika Kaukinen.

Satakunnan Kansa 18.10.2006. Paineet jäivät lopputyönäyttelyyn. Elämä taidekoulun jälkeen alkoi työtilan etsinnällä. Niina Pitkänen.

Satakunnan Kansa 20.10.2006. Taide kulkee rautatiekiskoilla (etusivu). Liikkuvat veistokset raiteilla. Kuvataiteen opiskelijat tekivät rautatiellä matkustamisesta taidetta. Niina Pitkänen.

Satakunnan Kansa 21.10.2006. Vaatii vastauksen: Miksi katumaisema tuntuu kauniilta? Niina Pitkänen.

Satakunnan Kansa 22.10.2006. Leppäsen liikerakennus kohta entinen. Päivi Leppilahti.

Satakunnan Kansa 25.10.2006. Rauhankyyhky-veistos kunnioittaa rauhanturvatyötä. Miika Kaukinen.

Satakunnan Kansa 12.11.2006. Sunnuntailiite: Rahamies kumartaa keskeneräisyydelle luonnostaan.
Kuvanveistäjä Pertti Mäkinen hiihtää palkintojen umpihangessa. Miika Kaukinen.

Satakunnan Työ 26.2.2004. Kankaanpäässä koulutetaan taiteilijoita itsensä ilmaisuun. Juhamatti Nieminen.

Satakunnan Työ 3.2.2005. Kankaanpään taidekoululla juhluvuosi. Pekka Ruissalo.

Satakunnan Työ 3.2.2005. Kankaanpään torin viihtyvyyttä parannetaan.

Satakunnan Yrittäjä 6/2003. Positiivisia merkkejä ilmassa. Vilkaista rakentamista ja hienoinen nousu asukasluvussa.

Satakunnan Yrittäjä 7/2004. Vaihtoehtoja kolme. Kansan ääni kuuluviin Pohjois-Satakunnan toriprojektissa.

Turun Sanomat 12.11.2000. Safa palkitsi Kankaanpään. Ympäristön ehostaminen nostanut kaupungin imagoa.

Uusi Aika 17.11.2000. Kankaanpään kauppakeskuksen rakentamiseen ehkä touko-kesäkuussa.

Uusi Aika 17.11.2000. Kankaanpäässä toimivaa ja kaunista kaupunkiympäristöä.

Uusi Aika 25.2.2003. Kankaanpää haluaa oman Promenadikeskuksen. Leppäsen korttelin rakentamiseen lähdetään "puhtaalta pöydältä". Heli Kokko.

Uusi Aika 11.3.2005. Kankaanpään tori uusiksi.

Uusi Aika 11.3.2005. Myös taidekoulu linkittyy yrityksiin (etusivu). Kankaanpäässä selvitetään, onko kulttuuriosaamisesta liiketoiminnaksi. Heli Kokko.

Uusi Aika 10.3.2006. Samkin Kankaanpään kuvataiteen yksikön kehittämisestä suunnitelma (etusivu).
Kankaanpään esitetään kuvataiteen ylempään amk-tutkintoon johtavaa koulutusta. Maarit Kautto.
Uusi Aika 22.8.2006. Taidekehän uusi esite ilmestyi. Mikko I. Elo.

Viskuri (Kankaanpään kaupungin henkilöstölehti) 4 (joulukuu)/ 2000. Kaupunginarkkitehti: "Ei näitä tule joka kylään."
Viskuri (Kankaanpään kaupungin henkilöstölehti) 4 (joulukuu)/ 2001. Kankaanpää, pala taiteellisinta Satakuntaa.
Viskuri, joulukuu 2002. Kankaanpää ensi keväänä televisiossa.
Viskuri, joulukuu 2003. Kaupungin hallinto tutuksi. Kaavoitus. Pirjo Kivimäki.
Viskuri 1/2005. Uusi tori kaupungin viihtyisäksi olohuoneeksi. Hannele Piippo-Fair.
Viskuri 1/2005. Tori viihtyisämmäksi. Eine Järri.
Viskuri 2/2005. Museon juhlanäyttelyssä kukkii kevät. Hannele Piippo-Fair.

Ykkösaviisi, lokakuu 2006 (ilmaisjakelulehti). Taidekehä halkoo Kankaanpäästä. Johanna Laurila.
Ykkösaviisi, lokakuu 2006 (ilmaisjakelulehti). Taidekärpäsen purema. Johanna Laurila.
Ykkösaviisi, marraskuu 2006 (ilmaisjakelulehti). Unen siivin Kärsäkaupunkiin.
Ykkösaviisi, marraskuu 2006 (ilmaisjakelulehti). Kankaanpään keskustassa paljastettiin 24.10.2006
Rauhankyyhkymuistomerkki.

Aikakauslehdissä Kankaanpäästä

Agora (SAMK:n osaamisuutiset) 1/2002. Elämyksiä arkipäivään. Kankaanpää profiloituu taidekaupungiksi.
Minna-Kaisa Lehtilinna, 14–15.
Agora (SAMK:n osaamisuutiset) 1/2002. Yhden euron tähden. Pertti Mäkisen taide koskettaa jokaista suomalaista ja
lukuisia eurooppalaisia. Hanna Isoaho, 16–17.

Arhippa. Satakuntalainen kulttuurilehti 2/2006. Tapetilla: Taidekaupunki Kankaanpää (kansi).
Taidekehä: Moniulotteinen kokonaisuus, 10–11

Arkkitehtiutiset 15/2000. Vuoden 2000 Safa-palkinto Kankaanpään kaupungille.
Arkkitehtiutiset 4/2003. Kaupungeista ja kulttuurista. Tarja Nurmi.

Joulutervehdys 1999 (Eläkeliiton Satakunnan piiri ry:n joululehti). Kankaanpään taidekoulu,
34 vuotta taidekoulutusta. Liisa Juhantalo, 41–45.

Kotiliesi 15/2002. Kankaan päät kertovat. Vuoden tekstiilitaiteilija Maija Pellonpää-Forss painoi kankaalle muistikuvia
nuoruutensa Kankaanpäästä, jonka elämää värittivät lukuisat vaate- ja kenkätehtaat. Elina Grundström.

Kuntatekniikka 1/1998. Kaavoittajan arkipäivää pienessä kaupungissa. Maija Anttila, 33–35.

Kuntalehti 15/1999. Kankaanpää kohentaa vetovoimaansa taiteella. Pohjoissatakuntalainen seutukeskus yhdistää
nykytaiteen hyvään kaupunkisuunnitteluun. Hannu Taavitsainen, 66–67.

Satakunnan Kauppakamari 20.11.2001. Kolumni. Peltilehmän serkku. Liisa Juhantalo

Talouselämä 24/2002. Ole rohkea, mene muualle! Pori, Savonlinna, Salmela, Kuhmo... Tuttu kierros, josta
poikkeamalla taatusti yllättyy.

Viherympäristö 6/1998. Katseet Kankaanpäähän – työtä ympäristön ja taiteen hyväksi. Pekka Leskinen, 62–63.

KUVALUETTELO

- Kansikuva. Roope Siiroisen Valometsä valmistui Kankaanpään liittymään vuonna 2007. Valokuva Ilmari Mattila.
Takakannen kuva. Taidekehän kartta infotaulussa Taidekehällä.
- Kuva 1. Tiiliportti Taidekehällä. Valokuva Maija Anttila.
- Kuva 2. Ilmakuva koillisesta Kankaanpään keskustaan vuonna 2003. Kankaanpään kaupungin suunnittelutoimiston arkisto.
- Kuva 3. Kankaanpään taidekoulun ja sen etuaukion harmonista miljöötä. Etualalla Simon Häggblomin teos Delet. Valokuva Maija Anttila.
- Kuva 4. Pertti Mäkisen ja Reijo Paavilaisen teos Hyrrä Kuninkaanlähteenkadun varrella. Valokuva Maija Anttila.
- Kuva 5. Einar Mar Gudvardarson: Family. Valokuva Maija Anttila.
- Kuva 6. Ulla-Maija Vikmanin Riippumatot kesän 2002 Kankaan päät –näyttelyssä. Valokuva Maija Anttila.
- Kuva 7. Kobinata Chiakin Tuusulanjärvi kesän 2003 Hehku –näyttelyssä. Valokuva Maija Anttila.
- Kuva 8. Heli Ryhäsen installaatio Urbaani ilmiö kesän 2003 Hehku –näyttelyssä. Valokuva Maija Anttila.
- Kuva 9. Vytautas Zaltauskas: Rikotut ikkunat. Valokuva Maija Anttila.
- Kuva 10. Sirpa Vartin teos Kevät kuvattuna syksyllä 2005. Valokuva Maija Anttila.
- Kuva 11. Mietiskelijät on Maarit Puhakan, Antti Immosen ja Mauri Lehiköisen teos Pori-Kankaanpää Taidetien varrella Kankaanpäässä. Valokuva Maija Anttila.
- Kuva 12. Antti Pedrozon teos Tuoli Keskuskadun varrella Signe Anttilan puutarhassa. Valokuva Maija Anttila.
- Kuva 13. Antti Immosen teos Auringon massa kuului Kesällä kerran –näyttelyyn, joka järjestettiin Kankaanpään Taidekehällä EU-osarahoituksella 1999. Valokuva Maija Anttila.
- Kuva 14. Päivi Hannin herkkä teos Muotokuva kesti ehjänä vain Kesällä kerran –näyttelyn avajaispäivän. Valokuva Maija Anttila.
- Kuva 15. Maarit Puhakan teos Hammerklavier entisen (taustalla) ja nykyisen musiikkiopiston välimaastossa. Valokuva Maija Anttila.
- Kuva 16. Karlis Ilen Kotka vartioi Kankaanpään apteekin edustalla. Valokuva Maija Anttila.
- Kuva 17. Anne Alhon teos Peili valmistui Taas –näyttelyyn 1998, mistä se lunastettiin pysyvästi Taidekehälle nimellä Portrait. Valokuva Maija Anttila.
- Kuva 18. Tapio Kettusen teos Kaipaus, kotirintamamuistomerkki Kankaanpään kirkkotarhassa. Valokuva Maija Anttila.
- Kuva 19. Emil Cedercreutzin teos Ensi kertaa mallina Kankaanpään Opiston puistossa. Valokuva Maija Anttila.
- Kuva 20. Mati Varikin teos Rakkauden hiljaisuus Kankaanpään Kappelinpuistossa. Valokuva Maija Anttila.
- Kuva 21. Pienimuotoinen teos Rukous on sijoitettu valtion virastotalon eteen, kohti vero-toimiston ja työvoimatoimiston sisäänkäyntiä. Valokuva Nanna Anttila.
- Kuva 22. Erja Honkasen teoksen Perhonen havaitessaan voi kokea löytämisen iloa. Valokuva Maija Anttila.
- Kuva 23. Matti Kalkamon ja Heli Ryhäsen keraaminen teos Pelle askarruttaa lapsia Jalavan päiväkodin pihalla. Valokuva Maija Anttila.
- Kuva 24. Marja Tarnan seinämaalaus Maiseman helma ilahduttaa ohikulkijoita näkyvällä paikalla As.Oy Tupavainion rivitalon päädyssä. Valokuva Maija Anttila.
- Kuva 25. Artturi Anttila Oy:n Taidebussi, Sanna Eloranta: Hauskabussi. Valokuva Maija Anttila.
- Kuva 26. Taidetie -esitteen kansi, kuvana Antti Maasalon Maaemon viesti
- Kuva 27. Kartta Pori-Kankaanpää Taidetien teosten sijainnista
- Kuva 28. Pertti Mäkisen ja Reijo Paavilaisen teos Kehä valtateiden 8 ja 23 liittymässä Noormarkussa. Valokuva Maija Anttila.
- Kuvat 29 ja 30. Jääveistoksia taidekoulun edustalla. Valokuvat Maija Anttila.
- Kuvat 31 ja 32. Sergei Aloianin teos Menneen kesän muisto kaupungintalon puistossa 2004. Verkko kiinnitetyt pienet tiu'ut helisivät tuulessa tuoden mieleen kesän riemut. Valokuvat Maija Anttila.
- Kuva 33. Mari Rätty valmisti Pajukengän paikallisen kenkätehtaan katolle taidekoulun pajukurssilla 1998. Valokuva Maija Anttila.
- Kuvat 34 ja 35. Markku Ojalan Aikakapseli ja kuva kapselin kannesta. Valokuvat Maija Anttila.
- Kuva 36. Kankaan päät –näyttely esitteli kesällä 2002 modernin tekstiilitaitteen mahdollisuuksia. Helena Hyvösen teos Pojat verkossa. Valokuva Maija Anttila.
- Kuva 37. Turveistosymposium tuotti kesällä 1998 Taidekehälle kymmenen teoksen sarjan. Knut Woldin Turvetallin muodosti sijoituspaikkansa kanssa hienon kokonaisuuden. Valokuva Maija Anttila.
- Kuva 38. Antti Immosen teos Naisen torso padotun Ruokoaltaan pohjoispäässä. Valokuva Maija Anttila.

- Kuva 39. Simon Häggblomin teos Delet valmistui kivikuvanveistosymposiumissa 1997 ja sijoitettiin Taidekoulun etuaukiolle EU-rahoitteisen ympäristöparannuksen yhteydessä 1999. Valokuva Maija Anttila
- Kuva 40. Ennustettu väkiluvun muutos seutukunnittain 2003–2030 Tilastokeskuksen trendiennusteen 2006 mukaan. Ympäristöministeriö 2006, 11.
- Kuva 41. Suomen monikeskuksinen ja verkottunut aluerakenne. Ympäristöministeriö 2006, 25.
- Kuva 42. Kankaanpään taidekoulun ensimmäisiä opiskelijoita Torikadulla syksyllä 1965. Taustalla koulun ensimmäinen sijoituspaikka, Kankaanpään työväentalo. Kuva Jorma Blomqvist/ Yhtyneet Kuvalehdet Oy:n arkisto/ Suomen kuvapalvelu Oy.
- Kuva 43. Kankaanpään taidekoulun perustajat Kauko Räike (vas.) ja Juhani Tarna koulun tiloissa työväentalolla vuonna 1965. Kuva Jorma Blomqvist/ Yhtyneet Kuvalehdet Oy:n arkisto/ Suomen kuvapalvelu Oy.
- Kuva 44. Taidekoulun ensimmäisen syksyn 1965 tunnelmaa. Kuva Jorma Blomqvist/ Yhtyneet Kuvalehdet Oy:n arkisto/ Suomen kuvapalvelu Oy.
- Kuva 45. Kaupungin ensimmäinen monumentaaliveistos, Kauko Räikkeen Sampo vuorella paljastettiin 10.6.1975. Puhujavuorossa kaupunginjohtaja Ennu Virtanen. Valokuva Kankaanpään Valokuvaamo.
- Kuva 46. Juhani Tarnan seinämaalaus Värikulmat toteutettiin uuden taidekoulun läheisyyteen ydinkeskustaprojektin EU-rahoituksella vuonna 1997. Valokuva Maija Anttila.
- Kuva 47. Kankaanpään taidekoulun vuonna 1995 valmistunut uudisrakennus kuten myös sen edustalla oleva aukio ovat Arkkitehtuuritoimisto Kouvo & Partasen käsialaa. Valokuva Kai Nordberg.
- Kuva 48. Taidekoulurakennuksen sisäpihaa voidaan käyttää monipuolisena tapahtumapaikkana. Valokuva Kai Nordberg.
- Kuva 49. Taidekoulun aulatilaa avautuu kolmeen kerrokseen ja toimii näyttelytilana. Kuva näyttelystä Liikkuva keskipiste 2005, etualalla Matti Kalkamon veistos. Valokuva Maija Anttila.
- Kuva 50. Lehdistön otsikointia koulukiistan aikana.
- Kuva 51. Lehdistön otsikointia taidekoulun uudisrakennuksen rakentamisen ja valmistumisen yhteydessä.
- Kuva 52. Ilmakuva Kankaanpään keskustasta kesällä 1995 torstain toripäivien aikaan. Kankaanpään kaupungin suunnittelutoimiston arkisto.
- Kuvat 53-56. Ydinkeskustan kehittämisprojektin alkajaisiksi järjestettiin tyhjillään olleessa liikerakennuksessa (myöhemmin Postelli) torin varrella ideointipaja, jossa toimijat ja yleisö kohtasivat karttojen äärellä. Valokuvat Maija Anttila.
- Kuva 57. Katseet Kankaanpään -väliportaalin kuvitusta; tavoitteena oli keskustan toiminnallinen elävöittäminen.
- Kuva 58. Katseet Kankaanpään -väliportaalin kuvitusta; Taidekehän idea kaaviona.
- Kuva 59. Toteuttamisen vaiheistusta kuvaava kartta Katseet Kankaanpään -väliportista 1996.
- Kuva 60. Kooste lehtileikkeistä ydinkeskustaprojektin alkuaikojilta. Vuosiraportin 1997 liite.
- Kuvat 61 ja 62. Taideviikon ja lauantaitorin tunnelmia. Valokuvat Maija Anttila.
- Kuva 63. Torin varren tyhjillään ollut liikerakennus kunnostettiin EU -rahoituksen turvin monipalvelupiste Postelliksi. Valokuva Maija Anttila.
- Kuva 64. Lehtileike Kankaanpään Seudun etusivulta 12.9.1995. Kuvan teos on Martina Klouzovan Aurinkopyörä.
- Kuva 65. Kivikuvanveistosymposiumiin 1995 osallistuville tarjottujen veistosten sijoituspaikkojen haluttiin muodostavan reitin, jota kulkiessa veistokset olisi helppo löytää. Kyseessä oli taidekehän idean ”aiho”.
- Kuva 66. Taidekehän idea esitettiin ensi kerran Katseen Kankaanpään -väliportissa 1996.
- Kuvat 67 ja 68. Valts Barkansin Enkelin on sijoitettu seurakuntakeskuksen edustalle vuoden 1995 kivikuvanveistosymposiumin tuloksena. Valokuvat Maija Anttila.
- Kuva 69. Pauls Jaunzemsin Nimetön on saanut kyllä monia lempinimiä, esimerkiksi Tissit ja Maaemon rinnat. Valokuva Maija Anttila.
- Kuva 70. Gunn Harbitzin teos Beach Stone in Level löysi paikkansa Ruokojärven uimarannalta, Rivieralta. Valokuva Maija Anttila.
- Kuvat 71. Pohjoismaisen turveveistosymposiumin satoa kesällä 1998: Ulla Viottin teos Jälkiä – Elämä – Historia – Muisti – Aika – Arkeologia – Luonto – Runous – Maa – Toistuvuus – Arkkitehtuuri – Veistos. Valokuva Maija Anttila
- Kuva 72. Rita Czákón ja Máté Takácsin turveteos Lepo. Valokuva Maija Anttila.
- Kuva 73. Taidekehän logon ja tunnuslaatan suunnittelivat kuvanveistäjät Pertti Mäkinen ja Reijo Paavilainen. Ensimmäisiin tunnuslaattoihin kaiverrettiin ydinkeskustaprojektin rahoittajatahojen nimet. Valokuva Maija Anttila.
- Kuva 74. Marianne Laitin teos Hyppy Linnanpuiston suihkulähteessä. Valokuva Maija Anttila.
- Kuva 75. Kaupungintalon edustalla olevalle kalliolle sijoitettu teos Riga-Reykjavik, tekijöinä Einar Mar Gudvardarson ja Karlis Ie. Valokuva Maija Anttila.
- Kuva 76. Liv Duen teos Kolme kuningasta syntyi Taidekehän varrelle pohjoismaisessa kivikuvanveistosymposiumissa kesällä 1997. Valokuva Maija Anttila.

Kuva 77. Einar Mar Gudvardarson: Family. Lomakekyselyn suosituin teos. Valokuva Maija Anttila.

Kuva 78. Simon Häggblom: Delet. Lomakekyselyn toiseksi suosituin teos. Valokuva Maija Anttila.

Kuva 79. Taas-kesänäyttelyyn 1998 valmistunut Antti Raitalan Molski kuuluu karttafiguureineen linja-autoaseman yhteyteen. Valokuva Maija Anttila.

Kuva 80. Tarja Takkisen Ote haluttiin sijoittaa juuri musiikkiopiston sisäänkäynnin yhteyteen. Valokuva Maija Anttila.

Kuva 81. Kauko Räike: Torso. Lomakekyselyn kolmanneksi suosituin teos. Valokuva Maija Anttila.

Kuva 82. Pertti Mäkinen ja Reijo Paavilainen: Memoria. Lomakekyselyn neljänneksi suosituin teos. Valokuva Maija Anttila.

Kuva 83. Tommi Sarkapalon teos Orwell on ahkerassa käytössä Luoman alueen leikkipuistossa. Valokuva Maija Anttila.

Kuva 84. Mari Luukko veisti kivikuvanveistossymposiumissa 1997 teoksen Kettu, joka sijoitettiin Luoman kerrostalotalueelle. Valokuva Maija Anttila.

Kuva 85. Anssi Taulun Toteemi Torikadun päiväkodin pihalla. Valokuva Maija Anttila.

Kuva 86. Leijonapuisto on yksi kaupunginpuutarhuri Ilpo Möttösen taidonnäytteistä. Valokuva Maija Anttila.

Kuva 87. Taidekehän ja Taidepolun solmukohdan, Asellinaukion sorapinta vaihtui raidoitettuun asfalttiin ja nupukiveyksiin ydinkeskustaprojektin EU-osarahoituksella. Valokuva Maija Anttila.

Kuva 88. Mallinnuskuva torin yleissuunnitelmasta 2005. Ramboll Finland Oy.

Kuva 89. Torikatu työn alla kesällä 2007. Valokuva Maija Anttila.

Kuva 90. Keskuskadun uudistunut ilme kesällä 2007. Valokuva Maija Anttila.

Kuva 91. Pertti Mäkinen ja Reijo Paavilaisen teos Memoria. Valokuva Maija Anttila.

Kuvat 92 ja 93. Kankaanpää kirkonkylästä kaupungiksi, karttapiirrokset vuosilta 1937 ja 1967. Kankaanpään kulttuuriympäristöohjelma 1997. Piirrokset Immo Teperi.

Kuva 94. Kankaanpään keskusta vuonna 2008. Kankaanpään kaupungin suunnittelutoimisto.

Kuva 95. Ilmakuva Kankaanpään keskustasta vuonna 1999. Kankaanpään kaupungin suunnittelutoimiston arkisto.

Kuva 96. Olli Kivisen toimiston laatima yleiskaavaluonnos 1970.

Kuva 97. Kankaanpään keskustaajaman osayleiskaava 1992. Suunnittelukeskus Oy.

Kuva 98. Ilmakuva Kankaanpään keskustasta vuonna 1999. Kankaanpään kaupungin suunnittelutoimiston arkisto.

Kuva 99. Kankaanpään ydinkeskustan kaavarungon havainnekuva vuodelta 1989. Arkkitehtitoimisto A-konsultit Oy. Taidekehä ja Taidepolku lisätty kuvaan Kankaanpään kaupungin suunnittelutoimistossa 2008.

Kuva 100. Kankaanpään virastokeskus on suunnittelukilpailun tulosta. Kohteen suunnitteli Arkkitehtuuritoimisto Kouvo & Partanen. Valokuva Maija Anttila.

Kuva 101. Uuden hautausmaan ja Via Sacran detaljoitua ympäristöä. Valokuva Maija Anttila.

Kuvat 102 ja 103. Yksityiskohtia Taidekehäsuunnitelmasta. Arkkitehtitoimisto A-konsultit Oy.

Kuva 104. Kuvanveistäjien Pertti Mäkinen ja Reijo Paavilainen teos Rauhankyyhky. Valokuva Maija Anttila.

Kuva 105. Torille suunnitellun suihkukaivo- oleskeluveistoksen, Torikaivon, pienoismalli. Valokuva Maija Anttila.

Kuvat 106–108. Taidekehän tunnuslaattoja on myyty paikallisille yrityksille. Valokuvat Maija Anttila.

Kuva 109. Taidekehä sai opastaulut ja nimikyltit teoksille toriprojektin yhteydessä 2006. Valokuva Maija Anttila.

Kuva 110. Taidekehän valaistut pollarit näyttävät suojatien paikat. Valokuva Maija Anttila.

Kuva 111. Roope Siiroisen ympäristöteos Valometsä valmistui Kankaanpään liittymään kesällä 2007. Valokuva Maija Anttila.

Kuva 112. Ilmakuva Kankaanpään keskustasta 2008. Lentokuva Vallas Oy. Kankaanpään kaupungin suunnittelutoimiston arkisto. Kuvaan lisätty Taidekehän ja Taidepolun reitit Kankaanpään kaupungin suunnittelutoimistossa.

Kuva 113. Kari Tykkyläisen teos Ajatus Kankaanpään virastokeskuksen (Arkkitehtuuritoimisto Kouvo & Partanen) edessä. Valokuva Maija Anttila.

Kuva 114. Ossi Somman teos Kotipesä valmistui liikuntakeskuksen edustalle 1976 rakennusliikkeen lahjoittamana. Valokuva Maija Anttila.

Kuva 115. Punatiiliarkkitehtuuri ja Kankaanpään Kuntoutuskeskus kuuluvat kaupungin tunnettavuustekijöihin. Arkkitehtitoimisto Helamaa & Heiskanen Oy. Valokuva Maija Anttila.

Kuva 116. Katseet Kankaanpään -projektin luonnosmateriaalia esiteltiin kevätmessuilla 1996. Valokuva Maija Anttila.

Kuva 117. SataExpo-messuilla 2003 oli esillä ”Kankaanpään vanhaa ja uutta rakennusperintöä” liittyen Euroopan rakennusperintöpäivien teemaan. Valokuva Maija Anttila.

Kuva 118. Kankaanpään imagotekijöitä: Näkymä Hämeenkanalta. Valokuva Maija Anttila.

Kuva 119. Kankaanpään torielämää vuonna 1931. Valokuva Kankaanpään kaupunginmuseon kokoelma.

Kuva 120. Kankaanpään imagotekijöitä: Punatiilirakentamista Järventaustan pientalotalueella. Valokuva Maija Anttila.

Kuva 121. Kankaanpää on leimallisesti myös varuskunta-kaupunki. Kuvassa Niinisalon modernin arkkitehtuurin helmi, funktionalistinen lamellikasarmi peruskorjauksen jälkeen v. 2007. Valokuva Maija Anttila.

Kuva 122. Pertti Mäkisen ja Reijo Paavilaisen tiilireliefi Aivoni ajattelevi muurattiin Kankaanpään lukion vanhan osan päätyyn rakennuksen peruskorjauksen ja laajennuksen yhteydessä 1996. Valokuva Maija Anttila.

Kuvat 123 ja 124. Ensio Härkösen April on yksityinen taidehankinta. Galleria, Taide ja Kehys Räikkälän edustalle sijoitettuna veistos asettuu puolijulkiseen tilaan. Valokuvat Maija Anttila.

Kuvat 125–127. Kankaanpään keskeiset julkiset rakennukset ovat arkkitehtien Kaija ja Heikki Sirenin käsialaa. Kankaanpään Siren keskukseseen kuuluvat kaupungintalo (1967), seurakuntakeskus (1971) ja liikuntakeskus (1970–1994), kuvissa vasemmalta oikealle. Valokuvat Maija Anttila.

Kuva 128. Satakunnan Kansa 29.8.1999. Maakunnallinen lehti on esitellyt Kankaanpään taidetapahtumia näkyvästi.

Kuva 129. Satakunnan Kansa 28.8.1997. Kivikuvanveistosymposium 1997 oli etusivun juttu.

Kuva 130. Satakunnan Kansa 28.8.1997. Taiteen tuoma mediajulkisuus on yleensä laatuaan myönteistä.

Kuvat 131 ja 132. Kuvanveiston jatko-opiskelijoiden tiili-installaatioita taidekoulun etuaukiolla kesällä 2006. Valokuvat Maija Anttila.

Kuva 133. Evelyn Scobie & Anne Kaurin: Välissä. Kuva turveveistosymposiumin 1998 avajaistapahtumasta. Valokuva Maija Anttila.

Kuva 134. Miika Karttusen teos Maasta maahan oli Kesällä kerran -näyttelyssä 1999 sijoitettuna hautausmaan viereiseen Kappelinpuistoon. Valokuva Maija Anttila.

Kuva 135. Saara Karirannan puhutteleva oppilastyö purkatalon portaan alla kesällä 2002. Valokuva Maija Anttila.

Kuva 136. Antti Pedrozon teos Valtaistuin Pohjanmaantien varrella. Valokuva Maija Anttila.

Kuva 137. Villu Jaanisoon teos Päällekkäin Pori-Kankaanpää Taidetien varrella. Valokuva Maija Anttila.

Kuva 138. Villu Jaanisoon teos Maaemon rakastaja on jakanut kankaanpääläisten mielipiteitä. Valokuva Maija Anttila.

Kuva 139. Matti Kalkamon teos Siemen kuului Kesällä kerran -näyttelyyn 1999. Valokuva Maija Anttila.

Kuva 140. Eriikka Fyrandin teos Kosketus on turveveistosymposiumin 1998 teoksista ainoa jäljellä oleva. Valokuva Maija Anttila.

Kuva 141. Pekka Paikkarin Uuniveistos sai kesällä 2003 tuoreeltaan kirjallisen kommentin: ”Onks tää nyt sit sitä taidetta?” Valokuva Maija Anttila.

Kuva 142. Kaarina Kellomäki: Askeleita ja ajatuksia. Valokuva Maija Anttila.

Kuva 143. Maiju Ahlgren: Arkiunelmia. Valokuva Maija Anttila.

Kuva 144. Ulla-Maija Vikman: Riippumatot. Valokuva Maija Anttila.

Kuva 145. Kai Iltasen teos Sininen lukko paljastettiin kesäkuussa 2007. Valokuva Maija Anttila.

Kuva 146. Kankaanpään Seutu 24.8.2006. Taiteen asema.

Kuva 147. Kankaanpään Museon taideosastolla on hyvät tilat Niinisaloon entisellä koululla, haittapuolena ainoastaan museon syrjäinen sijainti. Kuva Sinikka Räikkeen näyttelystä 2005. Valokuva Maija Anttila.

Kuva 148. Kuva kevään 2008 näyttelystä Pääasiaa – professori Kauko Räike 1923-2005. Valokuva Maija Anttila.

Kuva 149. Einar Mar Gudvardarsonilla oli myös mediataidot hallussaan. Kankaanpään Seudun etusivu 26.10.2000.

Kuva 150. Timo Hannusen teos Nimetön tarjoaa nuorisolle kokoontumispaikan keskustan uimarannalla. Valokuva Maija Anttila.

Kuva 151. Marko Mertalan teos Emo vetää lapsia puoleensa. Valokuva Maija Anttila.

Kuva 152. Sakari Peltolan teos Perhonen vaikuttaa mitä arksammissa ympäristössä. Valokuva Maija Anttila.

Kuva 153. Ilpo Heinäsen teos Lovely Place sijoitettiin As.Oy. Tiilitopin edustalle. Valokuva Maija Anttila.

Kuva 154. Ensio Härkönen. Vuode. Valokuva Maija Anttila.

Kuvat 155 ja 156. Virve Lilja: Jäljet. Valokuvat Maija Anttila.

Kuva 157. Yhteisöllisen tiilimuurin ensimmäinen jakso muurattiin Taidekehälle vuonna 2008. Valokuva Maija Anttila.

Kuva 158. Puumerkkitiilien valmistusta syksyn 2006 tapahtumassa. Valokuva Liisa Juhantalo.

Kuva 159. Yksityiskohta tiilimuurin puumerkkitiilistä. Valokuva Maija Anttila.

Kuva 160. Liisa Juhantalon yhteisöllinen Pitsitelta kuului kesän 2007 Minun Kankaanpääni -näyttelyyn. Valokuva Maija Anttila.

Kuva 161. Postellin parvekkeelta torille katselevalla Tommi Sarkapalon Kaisalla on ollut monenlaista myssyä vuodesta 1998. Valokuva Maija Anttila.

Kuva 162. Taideopiskelijoiden installaatio Leppäsen talossa kertoi rakennuksen historiaa ja otti kantaa sen purku-uhmaan. Kankaanpään Seutu 2.9.2002.

Kuvat 163–165. Taideopiskelijoiden Saara Kariranta, Maria Markkio ja Hanna Luukkonen järjestämä yhteisöllinen näyttely Ihmisen kuva levittäytyi keskustan lyhytputkisiin syksyllä 2004. Valokuvat Maija Anttila.

Kuvat 166–167. Yksityiskohtia teoksesta Perisyntikö?, jonka oli Värinä-näyttelyyn toteuttanut kankaanpääläinen keraamikoryhmä Elmat (Maileena Luukkonen, Erja Kujansuu ja Leena Järvinen). Valokuvat Maija Anttila.

Kuva 168. Värinä -näyttelyn avajaiset saivat heinäkuussa 2001 liikkeelle runsaan kaupunkilaisten joukon. Valokuva Maija Anttila.

Kuva 169. Värinä-näyttelyn avajaisyleisöä kulkemassa teokselta toiselle. Valokuva Maija Anttila.

Kuva 170. Pekka Paikkarin Uuniveistos syntyi Hehku-näyttelyyn kankaanpääläisten muurarien talkootyönä.
Valokuva Pekka Paikkari.

Kuvat 171–173. Tao Huang, Anni Paunila, ja Heini-Johanna Riitahuhta: Taru. Valokuvat Maija Anttila.

Kuva 174. Taideyleisöä saapumassa Kankaanpään Taideyhdistys ry:n 40-vuotisjuhlanäyttelyn avajaisiin 7.7.2005.
Kuva taidekoulun sisäpihalta. Valokuva Maija Anttila.

Kuva 175. Kankaanpään Aikamerkki. Sosialidemokraattisen vaalipäivälehden kansi lokakuussa 2000.

Kuvat 176 ja 177. Mindaukas Navakasin elee-ton teos This Place merkitsee paikan ja näyttää liikuntakeskuksen kallion todellisen luonteen. Pettymyksenä oli valtava, kun pesäpallokentän aitaajat olivat pilanneet teoksen, tahattomasti tai tahallaan. Valokuvat ennen ja jälkeen Maija Anttila.

Kuva 178. Penkin ja roskalaatikon sijoitus suhteessa taideteokseen ei ole paras mahdollinen. Valokuva Maija Anttila.

Kuva 179. Kulttuurikorttelin opastaulu saattaa täyttää käytännöllisyyden mutta ei tyylikkyyden vaatimuksia.
Valokuva Maija Anttila.

Kuvat 180 ja 181. Mainostaulut halutaan sijoittaa vähintään yhtä näkyville paikoille kuin taideteoksetkin.
Valokuvat Maija Anttila.

Kuvat 182 ja 183. Opastetut kierrokset Taidekehällä ovat kiinnostaneet kaupunkilaisia ja vieraita. Kuvissa vedän Kulttuurikierrosta Taidekehällä syyskuussa 2005. Valokuvat Nanna Anttila.

Kuva 184. Taidekehään tutustujia Ilpo Heinäsen teoksen Lovely Place luona. Valokuva Maija Anttila.

Kuva 185. Kankaanpään Seutu 28.9.2000. Kaikkien yhteinen sohva.

Kuva 186. Helsingin Sanomat noteerasi näyttävästi kesän 1998 Taas -näyttelyn.

Kuva 187. Kuntalehden 15/1999 artikkeli oli merkityksellinen myös hankkeiden paikallisen hyväksynnän kannalta.

Kuva 188. Satakunnan Kansa 27.8.2006. Maakunnallinen lehti on paikallislehden ohella tärkeä mielipidevaikuttaja.

Kuva 189. Hanna Luukkosen teos Työ tekijäänsä kiittää valmistui vuonna 2006 Pohjois-Satakunnan ammatti-instituutin ja Satakunnan ammattikorkeakoulun yhteistyönä. Valokuva Maija Anttila.

Kuva 190. Sisänäkymä vuonna 2002 perustetusta Taidekahvila Naulasta. Valokuva Maija Anttila.

Kuva 191. Pohjois-Satakunnan ammatti-instituutin opiskelijoiden laatiman reitistöesitteen kansi.

Kuva 192. Lions Clubien koululaisille järjestämän Minun Kankaanpääni -piirustuskilpailun satoa vuodelta 2007.
Kuvasta löytyy viisi veistosta.

Kuva 193. Kankaanpään Kuntoutuskeskuksen vuosikertomuksen 2006 kansi Kuvan teos on Michal Novotnyn Kukka.

Kuva 194. Kankaanpään vammaisneuvoston tuottaman oppaan kansi. Kuvassa Pertti Mäkisen ja Reijo Paavilaisen Rauhankyyhky.

Kuva 195. Kankaanpään Voimistelijoiden lehdessä syksyllä 2007 poseerataan Timo Hannusen teoksen Nimetön päällä

Kuva 196. Kankaanpään Seutu 2.11.2006.

Kuva 197. Kankaanpään Seutu 28.10.2004.

Kuva 198. Vuonna 2006 valmistuneen uuden kaupunkikirjan kansi todistaa taide-elämän juurtumisesta.

Kuva 199. Kauko Räikköön Torso kulttuurikorttelissa Wanhan edustalla. Valokuva Maija Anttila.

KAAVIOLUETTELO

- Kaavio 1. Alueen kulttuuripääoman käsite (Kainulainen 2005, 249.)
- Kaavio 2. Kulttuuripääoma ja alueen imago (Kainulainen 2005, 278).
- Kaavio 3. Suomalaisen kulttuuripolitiikan linjat (Wilenius 2004, 60)
- Kaavio 4. Kulttuuritapahtumien aluetaloudelliset ulottuvuudet (Kainulainen 2005, 99)
- Kaavio 5. Aikajana: Taide-elämän synty ja vakiintuminen Kankaanpäässä
- Kaavio 6. Ydinkeskustaprojektin suunnitteluvaiheet. Katseet Kankaanpään väliraportti 1996.
Arkkitehtitoimisto A-konsultit.
- Kaavio 7. Aikajana: Kankaanpäässä toteutetun keskustauudistuksen ja Taidekehän rakentumisen vaiheet ja väitöskirjatyon eteneminen suhteessa niihin.
- Kaavio 8. Kankaanpään yleiskaava. Raportti 4. Puistot. Arkkitehtitoimisto Olli Kivinen 1970.
- Kaavio 9. Kankaanpään yleiskaavan organisaatiokaavio. Ohjelmaraportti.
Arkkitehtitoimisto Olli Kivinen. 1969
- Kaavio 10. Jürgen Habermasin nelikenttä havainnollistaa strategisen ja kommunikatiivisen toiminnan eroja suhteessa toimintatilanteeseen ja toiminnan suuntaan (Habermas 1997, 285).
- Kaavio 11. Strategisen tietoisuuden syntymisen ydin (Sotara 1999b, 154).
- Kaavio 12. Ydinkeskustaprojektin työryhmät.
- Kaavio 13. Taidepuheen laatu ja määrä Kankaanpäässä.
- Kaavio 14. Lehtikirjoitusten määrä seurantajaksolla 2000–2006 (kaupunkisuunnittelu / taide).
- Kaavio 15. Taidepuhunnan kumuloituminen. Toimijoiden ja median puhunnan seurauksena syntyy spontaania puhuntaa, jotka kaikki lopulta vahvistavat toisiaan.
- Kaavio 16. Puhunnan kehät. Toimijoiden, median ja spontaani puhunta, rakenteellinen ja relationaalinen juurtuminen suhteessa toisiinsa ja Kankaanpään imagon muuttumiseen taidekaupungiksi.

Liite 1
Sidosryhmäkyselyn 2003 kaavake

Maija Anttila
Arkkitehti
Kappelinkatu 11
38700 KANKAANPÄÄ
puh. 044 – 577 2721
email: maija.anttila@kankaanpaa.fi

Kankaanpää 1.6.2003

Kulttuurintutkimukseen liittyvä kysely

Olen suorittamassa jatko-opintoja Helsingin Teknillisen yliopiston Arkkitehtiosastolla Yhdyskuntasuunnittelun laitoksella. Tavoitteenani on tehdä lisensiaatintyö aiheesta **Taide ja kaupunkiympäristö imago- ja identiteettitekijänä**. Tutkimuksen kohteena on Kankaanpään Taidekehä laajasti käsitettynä prosessina: miten maalaiskirkonkylä on muuttunut nykyaikaiseksi taidekaupungiksi, miten muutos näkyy ja onko sitä sisäistetty.

Kyseessä on kulttuurintutkimuksen piiriin kuuluva laadullinen tutkimus, jonka keskeistä aineistoa tulee olemaan tämä **Teille, avainhenkilöille** kohdistettu kysely. Täydennän kyselyä myöhemmin keskeisimpien toimijoiden henkilökohtaisilla haastatteluilla.

Se seikka, että olen sekä toimijana että tutkijana avaa mielenkiintoisia mahdollisuuksia. Asettuminen ikään kuin "ulkopuolisen" tarkkailijan asemaan auttaa ymmärtämään paremmin eri toimijoita ja erilaisia ajattelutapoja. Toisaalta oikeasti ulkopuoliselle tutkijalle olisi lähes mahdoton tehtävä sisäistää se tietomäärä, joka minulle on Kankaanpäästä vuosien mittaan kertynyt. Toivon tutkimuseni edesauttavan kaupunkimme jatkuvaa kehittämistä ja rakentumista paremmaksi ja vetovoimaisemmaksi paikaksi.

Pyydän, että ystävällisesti vastaatte kirjallisesti tässä saamiinne kysymyksiin. Mikäli ette osallistunut millään tavoin vv. 1995-99 toteutettuun ydinkeskustaprojektiin, voitte jättää selkeästi projektia koskevat kysymykset vastaamatta (viimeinen sivu).

Toivon rehellisiä vastauksia, mielipiteitä ei pidä "kaunistella".

Vastaukset tulisi postittaa **17.6.2003 mennessä** mukana seuraavassa maksetussa kuoressa kotiosoitteeseeni.

Yhteistyötä ja myönteistä suhtautumista tutkimukseeni toivoen

Maija Anttila

Liitteet: Haastattelulomake
 Palautuskuori

KYSYMYKSET

Vastaajan nimi _____ puh. _____
(ei pakollinen mutta toivottava myöhempää mahdollista haastattelua ajatellen)

1. Mitä alla olevista toimijaryhmistä Kankaanpäässä (rasti viivalle)	edustit 1995-99	edustat nyt
Luottamushenkilö	_____	_____
Viranhaltija		
- keskushallinto	_____	_____
- kulttuuri- tai vapaa-aikatoimi	_____	_____
- taidekoulu/ SAMK	_____	_____
- tekninen sektori	_____	_____
- maankäyttötoimi	_____	_____
Keskustaprojektin konsultti, projektisihteeri yms	_____	_____
Yrityselämän edustaja		
- projekteissa toiminut	_____	_____
- muu yrityselämän/ suuren työnantajan edustaja	_____	_____
Taiteilija	_____	_____
Toimittaja	_____	_____

2. Talouden keskittyminen on johtanut Suomessa toiseen laajaan muuttoaaltoon, jossa ei enää tyhjene vain maaseutu vaan myöskin pienet kaupungit. Alueet ja kaupungit kilpailevat keskenään vetovoimasta, uusien työpaikkojen ja asukkaiden saamisesta. Kilpailussa on tärkeää erottua muista. Millä asioilla Kankaanpään kaupunki mielestäsi erottuu edukseen muista, mitkä ovat tai voisivat olla **kaupungin kilpailuetuja**?

Entä mitkä seikat nakertavat kilpailukykyämme? _____

Millainen Kankaanpää mielestäsi on? Mikä on kaupungin identiteetti, ominaislaatu?:

3. Kaupungit tunnetaan usein kulttuuritarjonnastaan, yleensä *erilaisista tapahtumista* (vrt Porin jazz-festivaalit, Savonlinnan oopperajuhlat, Seinäjoen tangomarkkinat). Näistä rakentuu kaupungin **ulkoinen imago**.

Nimeä Kankaanpään nykyisiä imagotekijöitä:

	Kyllä	En osaa sanoa (Eos)	Ei
Voivatko mielestäsi seuraavat seikat muodostua Kankaanpään kaupungin imagotekijäksi ?			
- omaleimainen kaupunkiympäristö	_____	_____	_____
- laadukas arkkitehtuuri	_____	_____	_____
- julkinen taide kaupunkikuvassa	_____	_____	_____
- kulttuuritapahtumat	_____	_____	_____

Millaisen imagon haluaisit Kankaanpäälle?

4. Arvioi hyvän kaupunkiympäristön merkitystä **asukkaiden viihtyisyyden** kannalta:

	Samaa mieltä	Eos	Eri mieltä
a) Vapaa-ajan lisääntyessä ympäristön merkitys kasvanut	___	___	___
b) Privatisoitunut elämäntapa (<i>vrt. tv, videot, internet, mukavuudenhalu</i>) vähentää kaupunkiympäristön merkitystä	___	___	___
c) Omasta asuinympäristöstä huolehditaan entistä paremmin	___	___	___
d) Kaupunkiympäristöltä vaaditaan nykyään laatua	___	___	___
e) Kaupungilla; torilla, puistoissa jne. halutaan viettää aikaa	___	___	___
f) Tunnistettavat paikat kaupungissa ovat tärkeitä	___	___	___
g) Kaupunkiympäristön laatu on yhdentekevä asia	___	___	___

5. Arvioi **hyvän kaupunkiympäristön merkitystä elinkeinoelämän** kannalta:

	Kyllä	En osaa sanoa	Ei
a) Vaikuttaa työvoiman saantiin ja pysyvyyteen	___	___	___
b) Vaikuttaa kaupalliseen vetovoimaan	___	___	___
c) Vaikuttaa yritysten sijoittumiseen	___	___	___
d) Vaikuttaa matkailulliseen vetovoimaan	___	___	___
e) On yhdentekevä asia	___	___	___

Perustele lyhyesti näkemystäsi _____

6. Mitä seuraavista Kankaanpään tulisi **matkailullisessa mielessä** kehittää tai tuoda paremmin esiin (valitse niin monta kuin haluat ja aseta tärkeysjärjestykseen numeroimalla esim 1-8; tärkein 1 jne.):

a) "Etelä-Suomen Lappi"/Reima Country konseptin mukainen elämysmatkailu	___
b) Hiljaisuus ja luonnonrauha; harjut, erämaat, suot	___
c) Karavaanarialue ja Kuninkaanlähde	___
e) Taidekehä/ 80 teosta julkisessa ulkotilassa	___
g) Moderni arkkitehtuuri	___
j) Tiilirakentaminen	___
n) Taidetie Pori-Kpää	___
d) "Riviera"	___
f) Vaihtuvat näyttelyt	___
h) Varuskunta-alue	___
k) Toriperinne	___
n) Kulttuurimaisemat	___
i) Kuntoutuskeskus	___
l) Kaupunginmuseo	___
o) Kulttuuritapahtumat	___

Muuta, mitä? _____

7. Mitkä paikat/ aihepiirit Kankaanpään kaupungista valitsisit **postikorttisarjan** kuviksi?

8. Entä mitkä rakennukset?

9. Entä mitkä taideteokset (luonnehdi, jos et muista nimeä)?

10. Arvioi seuraavia väittämiä:

	Samaa mieltä	Eos	Eri mieltä
a) Taiteella on merkitystä itseisarvona	—	—	—
b) Taide tarjoaa elämänlaatua ja stimuloivia elämyksiä	—	—	—
c) Taide on ok, jos siitä on imagollista ja matkailullista hyötyä	—	—	—
d) Taiteen tekemisen tulee olla taloudellisesti kannattavaa	—	—	—
e) Taiteen "tuotteistaminen" palvelee sekä kaupunkia että taidetta	—	—	—

11. Katsellessani julkista taideteosta kiinnitän huomiota:

	Samaa mieltä	Eos	Eri mieltä
a) Puhtaasti esteettiseen vaikutelmaan	—	—	—
b) Taideteoksen sisältämään sanomaan	—	—	—
c) Taideteoksen sijaintiin ja sopivuuteen ympäristöönsä	—	—	—
d) En noteeraa taideteoksia mitenkään	—	—	—

12. Kankaanpää on melko "maalainen" pikkukaupunki. Muutos kirkonkylästä kaupungiksi on ollut nopea. Samalla Kankaanpäästä on tullut, 1960-luvun taide-elämän vaikuttajien käynnistämän kehityksen tuloksena, modernin taiteen kaupunki. Miten **taide** on 40 vuodessa "**kotiutunut**" **Kankaanpäähän**? Onko siitä tullut kankaanpääläisten "oma juttu"? Arvioi seuraavia väitteitä:

	Samaa mieltä	Eos	Eri mieltä
a) Taide on edelleen pienen eliitin harrastus	—	—	—
b) Ihmiset tottuvat ja alkavat pitää modernistakin taiteesta, kun sitä on näkyvillä	—	—	—
c) Kynnys tutustua taiteeseen madaltuu, kun sitä on ulkotiloissa	—	—	—
d) Taideperinnöstä ollaan ylpeitä	—	—	—
e) Taidetta esitellään kaupungissa vieraileville	—	—	—
f) Tavallinen kansa ei välitä taiteesta	—	—	—
g) Taidekoulu ja taideyhteisö on oleellinen osa Kankaanpäättä	—	—	—
h) Taidekeskustelu käy Kankaanpäässä vilkkaana	—	—	—
i) Kankaanpäättä voidaan hyvällä syyllä kutsua taidekaupungiksi	—	—	—
j) Taidekoulun syntyhistoria on kankaanpääläisille tuttu	—	—	—

Taidekoulun syntyyn ja "taidekaupunki Kankaanpään" muotoutumiseen maaseudulle liittyy monenlaisia kiehtovia tarinoita Millaisia tarinoita tulee mieleesi? (jatka eri paperille):

13. **Taidekehä** on Kankaanpään ydinkeskustaa kiertävä jalankulkuraitti, jonka yhteydessä pyritään korkeatasoiseen ympäristörakentamiseen ja luomaan puitteet erilaisille taideteoksille. ("**Taidekehä** ja taidepolku luovat fyysiset puitteet taideteoksille, hahmottavat kehystarinan, jota yksittäiset teokset täydentävät rönsyileväksi kertomukseksi.") Mitä mieltä olet seuraavista väitteistä:

	Samaa mieltä	Eos	Eri mieltä
a) Taidekehän idea on periaatteessa hyvä	—	—	—
b) Taidekehän reitti ei hahmotu riittävästi	—	—	—
c) Taide antaa kaupungin paikoille uusia merkityksiä	—	—	—
d) Taide tulee parhaiten esiin viimeistellyssä ympäristössä	—	—	—
e) Kaupunkiympäristön laatu on nykyisellään riittävä	—	—	—
f) Taideteoksia on Kankaanpäässä jo tarpeeksi	—	—	—
g) Julkinen taide tekee kaupunkikuvan mielenkiintoiseksi	—	—	—
h) Taidekehän toteutus kaipaa viimeistelyä	—	—	—

Miten taidekehää voisi parantaa? _____

Mikä/mitkä paikat ovat onnistuneita? _____

Millaisia teoksia kaipaaisit lisää? _____

Mikä tai mitkä Kankaanpään julkisista ulkotaideteoksista ovat mielestäsi

- teoksina parhaita _____
- parhailla paikoilla _____
- parhaiten ympäristöönsä sopivia _____

14. Taidekoulun siirryttyä osaksi Satakunnan ammattikorkeakoulua jäi kaupungin organisaatiosta puuttumaan kuvataidealan asiantuntemus ja myös resurssit hoitaa kuvataideasioita. Miten Kankaanpään **kaupungin taidepolitiikkaa** tulisi mielestäsi kehittää?

	Samaa mieltä	Eos	Eri mieltä
a) Laatia kulttuuri- ja taidepoliittinen ohjelma	___	___	___
b) Lisätä kaupunginmuseon taideosaston voimavaroja	___	___	___
c) Perustaa taidemuseo asiantuntevine resursseineen	___	___	___
- rakentaa taideimagoa vahvistava uudisrakennus	___	___	___
- sijoittaa oleviin tiloihin (esim. meijeriin, Venetmäkeen)	___	___	___
d) Kaupungin ei tarvitse tehdä yhtään mitään	___	___	___
e) Myydä julkiset teokset eniten tarjoavalle	___	___	___

Tehdä muuta, mitä? _____

15. Onko **oma suhtautumisesi** hyvän kaupunkiympäristön/ arkkitehtuurin/ taiteen mahdollisuuksiin Kankaanpään imagotekijänä muuttunut positiivisemmaksi ja mihin tapahtumiin kytkisit muutoksen, jos sitä on tapahtunut?:

a) Taidekoulun uudisrakennus valmistui 1995	___
b) Ydinkeskustan taidepainotteinen kehittäminen sai merkittävän EU-tuen 1997	___
c) Kankaanpään kaupunki sai SAFA –palkinnon 2000	___
d) KANKAAN PÄÄT kesänäyttelyiden sarja 2002	___
e) TV1:ssä Kulttuuridokumentti (Kankaanpää/Lappeenranta) Ihmistien kaupunki 2003	___

Muuhun, mihin? _____

16. Median katsotaan tänä päivänä vaikuttavan yhä keskeisemmin yksilöllisen ja yhteisöllisen identiteetin rakentumiseen. Puhutaan yhteiskunnan ja kulttuurin *medioitumisesta*.

Millainen on **median rooli** kaupunki-imagon muodostajana? Mitä mieltä olet seuraavista väitteistä?:

	Samaa mieltä	Eos	Eri mieltä
a) Median tulee olla neutraali, pikemminkin kriittinen	___	___	___
b) Positiivinen näkyvyys mediassa kasvattaa asukkaiden kotiseutuympäilyä	___	___	___
c) Myönteiset viestit paikkakunnasta lisäävät uskoa yrittäjyyteen	___	___	___
d) Media ei voi osallistua kaupunkimarkkinointiin	___	___	___
e) Asiaa "ei ole tapahtunut", jos sitä ei ole noteerattu mediassa	___	___	___
f) Kaupungin imago on sellainen, minkä se on ansainnut	___	___	___
g) Media vaikuttaa valinnoillaan kaupungin imagoon	___	___	___
h) Taiteen osuus on kasvanut Kankaanpäästä koskevassa uutisoinnissa	___	___	___

Mainitse teemat, joita Kankaanpäästä on käsitelty eniten viimeisten vuosien aikana:

Paikallisessa mediassa: _____

Valtakunnallisesti tai seudullisesti: _____

Muita mielipiteitäni median roolista: _____

KATSEET KANKAANPÄÄHÄN –PROJEKTIRYHMIIN 1995-97 OSALLISTUNEILLE:

1. Millaisena koit **työskentelyn projektiryhmissä** (johtoryhmä, yritys-, miljö-, palvelu-, tapahtuma- ym ryhmät)?:

	Samaa mieltä	Eos	Eri mieltä
a) Eri ammattialojen välinen vuoropuhelu oli antoisaa	___	___	___
b) En saanut omia näkemyksiäni riittävästi esiin	___	___	___
c) Sitoutuminen toimintaan kasvoi, kun ratkaisut tehtiin yhdessä	___	___	___
d) EU-projektisuunnitelma sitoi ja rajoitti toimintaa liikaa	___	___	___
e) Ryhmissä syntyi parempia ideoita kuin muutoin	___	___	___
f) Ryhmätyöskentelyssä aikaa meni hukkaan	___	___	___
g) Ryhmiä ei tarvita, kukin hoitakoon omat asiansa	___	___	___
h) Laadittujen kokonaissuunnitelmien puitteissa oli helppo edetä	___	___	___

Ulkopuolinen näkökulma kaupungin kehittämiseen oli hyödyllinen:

- seminaarit ulkopuolisine asiantuntijoinen olivat antoisia	___	___	___
- tutustumismatkat (Suomen kaupungit, Ruotsin matka) antoivat hyviä vinkkejä omaan kehitystyöhön	___	___	___
- A-konsulttien ansiosta saatiin toimiva kokonaissuunnitelma ja syntyi Taidekehä –idea	___	___	___
- taideprojektien kansainvälisyys avarsi näkemyksiä	___	___	___

2. Katseet Kankaanpäähän –projektityöskentelyn yhteydessä tehtiin parannuksia kaupunkiympäristöön ja järjestettiin tapahtumia. Osa tuloksista jäi pysyviksi tai on ”poikinut” uutta toimintaa. Miten arvostat **saavutettuja tuloksia**? (aseta tärkeysjärjestykseen numeroimalla 1-7; 1=tärkein, 7=vähiten tärkeä)

Kaupunkikuvan parannukset yleensä (kuten Eläintori, Asellinaukio, kulttuurikortteli)	___
Ohjelmallinen lauantaitoritoiminta	___
Taidekehän idea ja rakentuminen	___
Taiteiden yön kasvu suurtapahtumaksi	___
Taidekehän kesänäyttelytoiminta	___
Monipalvelupiste Postelli	___
Taideteoshankinnat	___

Perustele näkemystäsi _____

3. Miltä osin **omat odotuksesi** jäivät toteutumatta _____

4. **Ulkopuolinen rahoitus** kattoi yhteensä noin 75% kokonaiskustannuksista (opetusministeriö ja EAKR). Mitä arvelet, olisivatko seuraavat asiat toteutuneet meillä ilman ulkopuolista rahoitusta?:

	Kyllä	Eos	Ei	Myöhemmin
a) Taidekehän ja –polun rakentaminen	___	___	___	___
b) Eläintorin korkeatasoinen toteutus	___	___	___	___
c) Asellinaukion korkeatasoinen toteutus	___	___	___	___
d) Kauko ja Sinikka Räikkeen veistosten pronssivalut	___	___	___	___
e) Juhani ja Marja Tarnan seinämaalaukset	___	___	___	___
f) Muut taideteoshankinnat	___	___	___	___
g) Korkeatasoiset esitteet	___	___	___	___
h) Kesänäyttelyt TAAS 1998 ja KESÄLLÄ KERRAN 1999	___	___	___	___
i) Postellin peruskorjaus ja toiminnan käynnistyminen	___	___	___	___

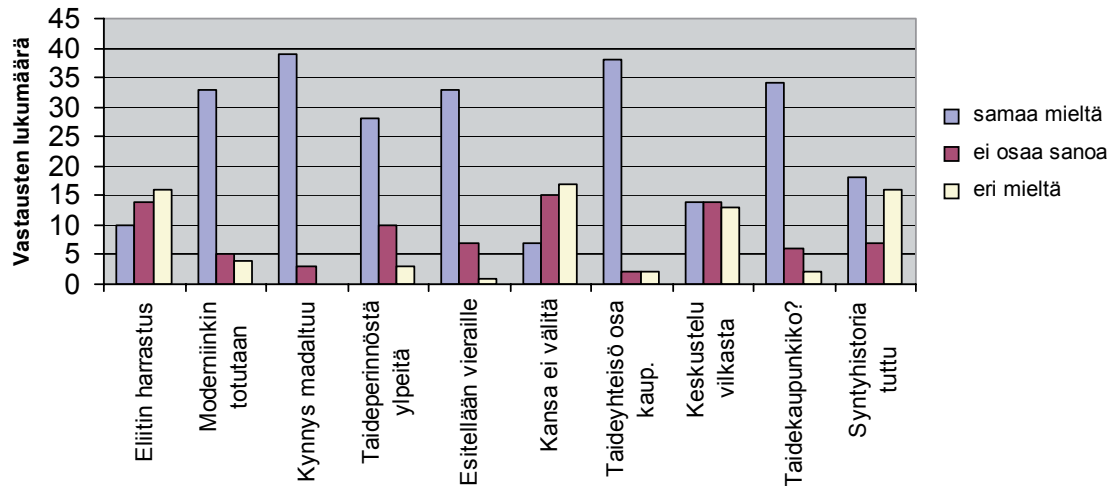
5. Kaupunki ei ole valmis. Mitä tavoitteita asettaisit tuleville projekteille? (jatka kääntöpuolelle)

SUURKIITOS VAIVANNÄÖSTÄSI!

Liite 2

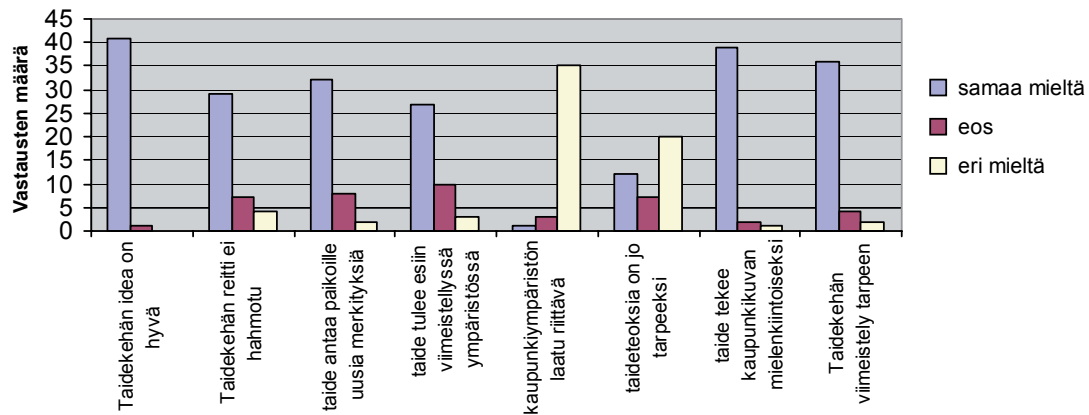
Sidosryhmäkyselyn ja yleisökyselyn 2003 tuloksia; Kaaviot A-K

Onko taide "kotiutunut" Kankaanpäähän?

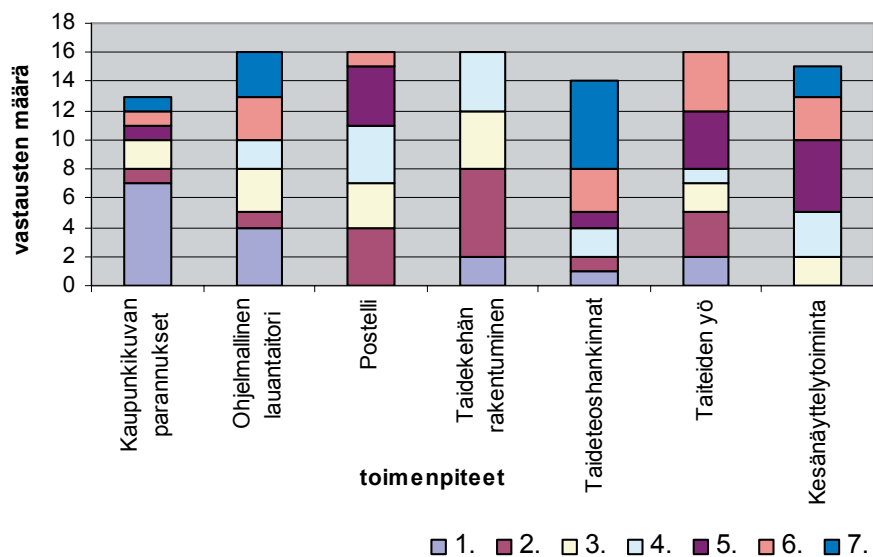
Kaavio A. Sidosryhmäkyselyn 2003 kysymyksen nro 12 vastausten jakautuminen.

Taidekehää koskevat kysymykset

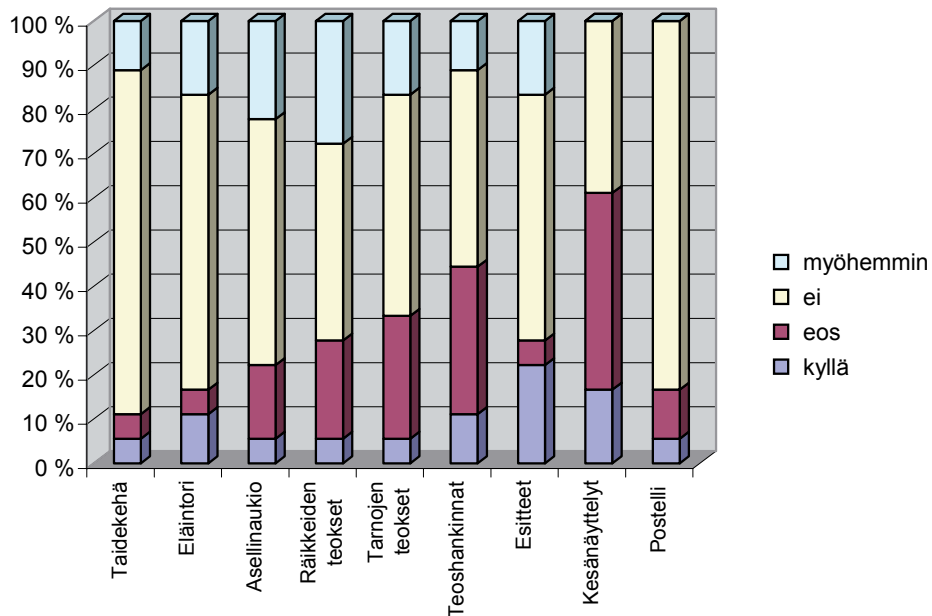
Kaavio B. Sidosryhmäkyselyn 2003 kysymyksen nro 13 vastausten jakautuminen.

Projektin tulosten arvostaminen

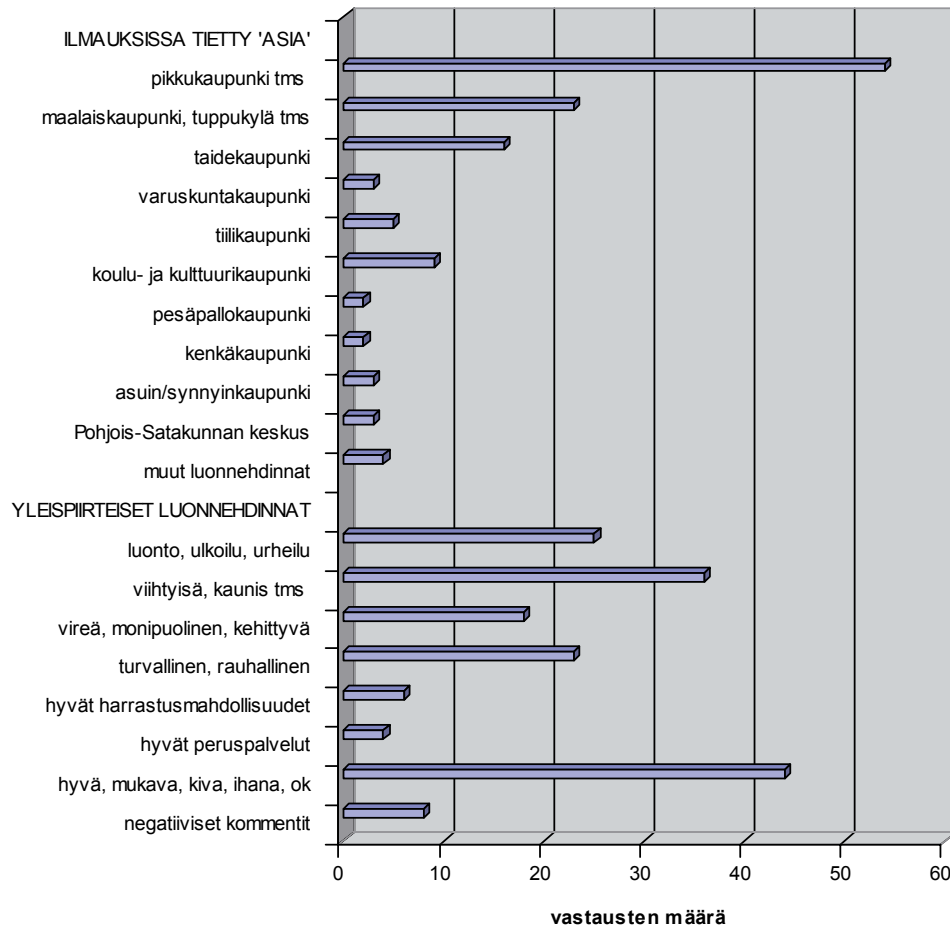
Kaavio C. Projektitoimintaan osallistuneille suunnatun kysymyksen nro 2 vastausten jakautuminen sidosryhmäkyselyssä 2003.

Toteutuminen ilman EU-rahoitusta

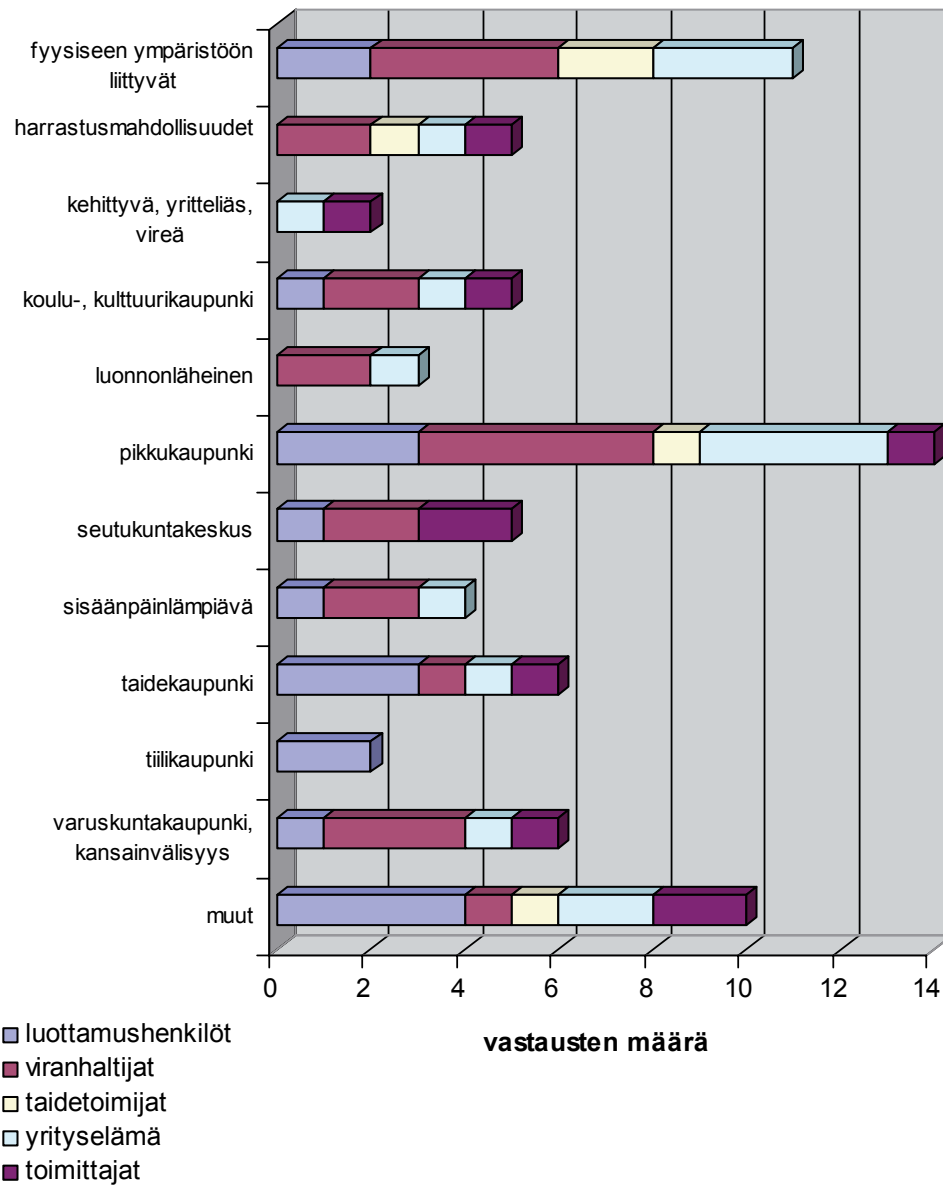
Kaavio D. Projektitoimintaan osallistuneille suunnatun kysymyksen nro 4 vastausten jakautuminen sidosryhmäkyselyssä 2003. Kysymykseen vastanneita 18 kpl.

Yleisön kokema Kankaanpään identiteetti 2003

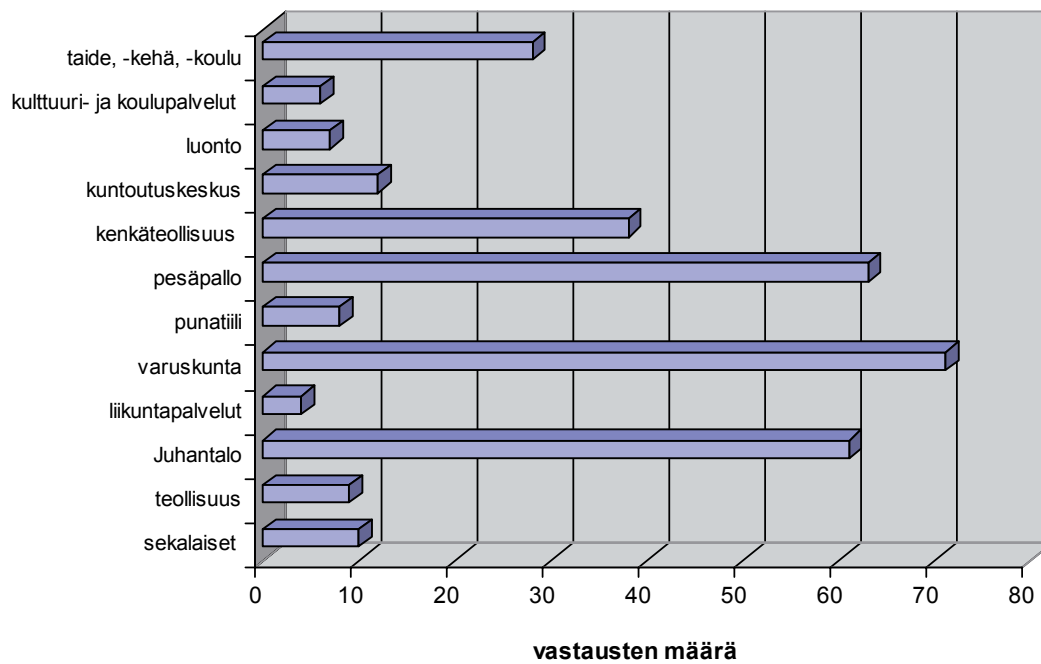
Kaavio E Yleisön kokema Kankaanpään identiteetti messukyselyn 2003 perusteella

Sidosryhmien kokema Kankaanpään ominaislaatu, identiteetti 2003

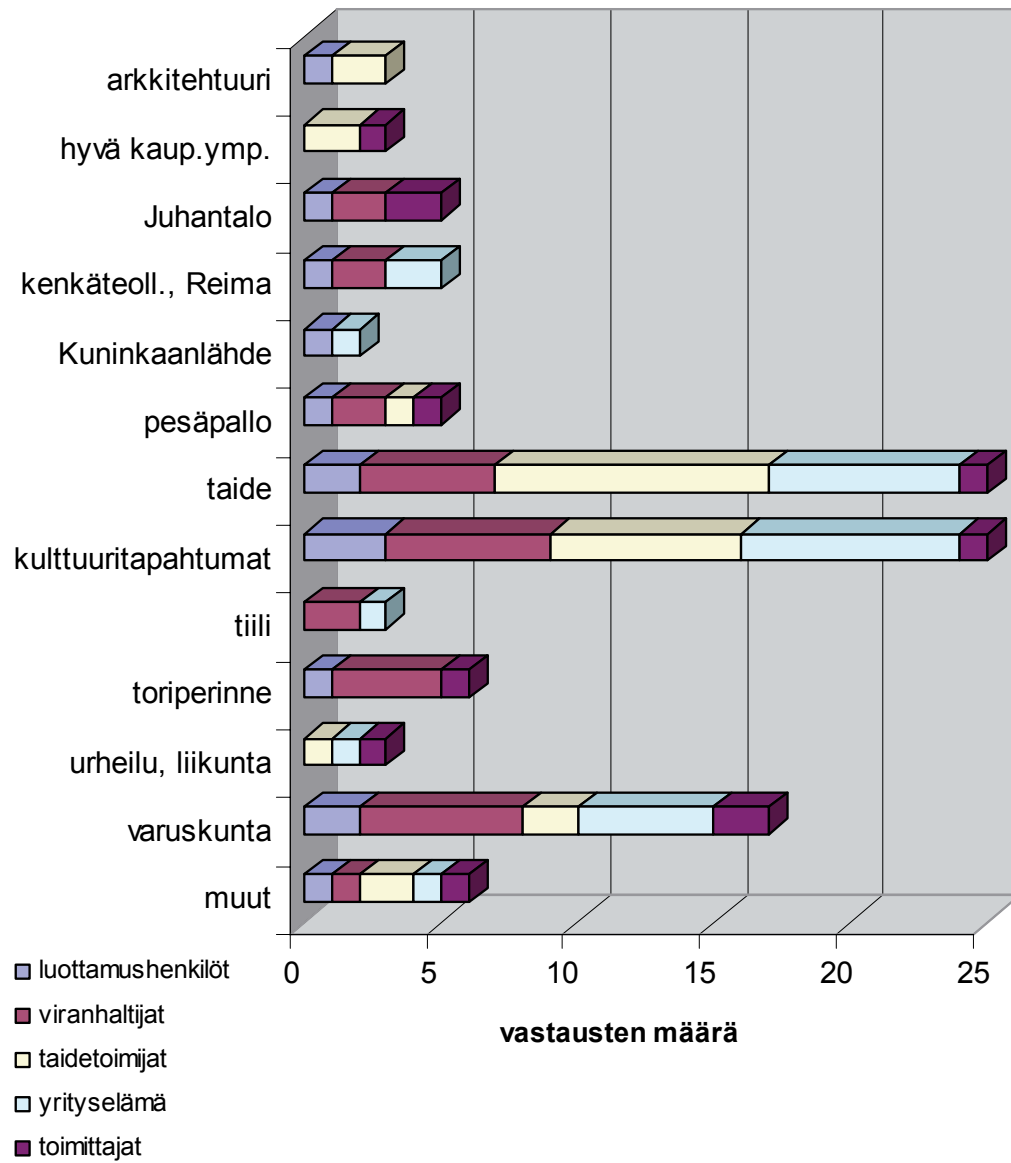
Kaavio F. Sidosryhmien kokema Kankaanpään ominaislaatu eli identiteetti vuonna 2003 toteutetun kyselyn mukaan

Yleisön arvioima Kankaanpään imago 2003

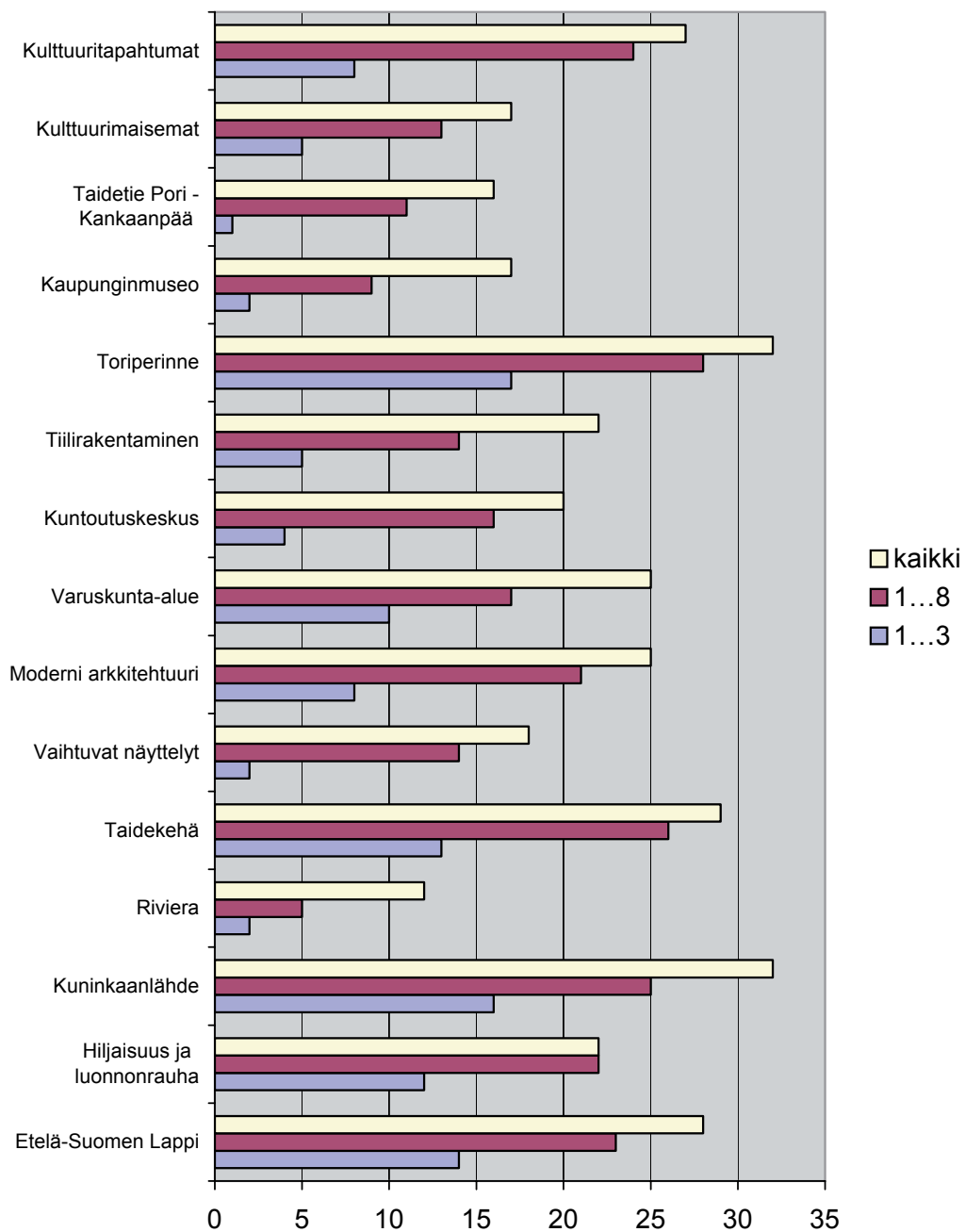
Kaavio G. Suuren yleisön käsitys Kankaanpään imagosta SataExpo-messuilla 2003 suoritetun kyselyn mukaan.

Sidosryhmien näkemys Kankaanpään imagosta 2003

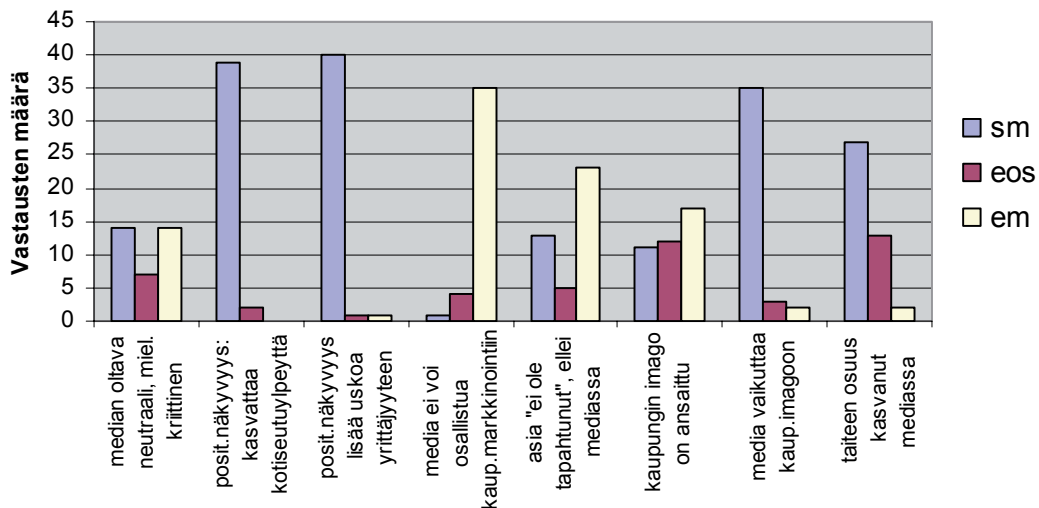
Kaavio H. Sidosryhmien näkemys Kankaanpään kaupungin imagosta vuoden 2003 kyselyn mukaan.

Matkailullinen kehittäminen

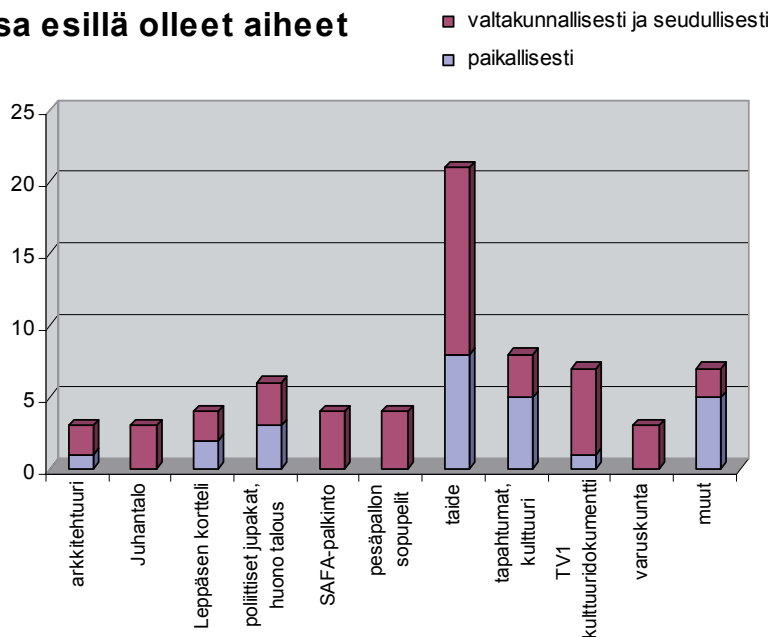
Kaavio I. Kankaanpään matkailullisen kehittämisen painopisteet sidosryhmäkyselyn 2003 valossa.

Median rooli kaupunki-imagon muodostajana

Kaavio J. Median rooli kaupunki-imagon muodostajana sidosryhmäkyselyn vastausten valossa.

Mediassa esillä olleet aiheet

Kaavio K. Sidoryhmäkyselyn 2003 vastaajat kokivat, että nimenomaan taide on viime vuosina ollut enenevässä määrin mediajulkisuuden kohteena.

Taidekehän tarina tarjoaa tutustumismatkan persoonalliseen pikkukaupunkiin ja puheenvuoron ajankohtaiseen keskusteluun kulttuurin ja fyysisen ympäristön imago- ja aluekehitysvaikutuksista. Tutkimuksen keskiössä on aineettomien ilmiöiden, identiteetin ja imagon syntyprosessien empiirinen todentaminen ja puhunnan osuus siinä.

Kankaanpään kulttuurinen ja fyysinen muutos maalaispitäjästä taidekaupungiksi on tosiasia, mutta millaisten prosessien ja diskurssien kautta kehitys on ollut mahdollinen. Tapaustutkimus hahmottaa käännekohtat, viimeisimpänä kaupunkisuunnittelun ja taiteen vuorovaikutuksesta syntyneen Taidekehän, yli sadan taideteoksen kokoelman kaupunkitilassa. Kulttuurista muutosta analysoidaan monitieteisesti. Teoreettisen viitekehyksen tarjoavat yhdyskuntasuunnittelun teoria, imago- ja kulttuuriteoriat. Diskurssianalyysin avulla paljastetaan keskenään kilpailevat, taideimagoa edistävät ja hillitsevät puhunnat. Toimijoiden ja median puheen jatkuminen spontaanina, itseohjautuvana taidepuheena on tulkittu osoitukseksi taide-elämän vähittäisestä juurtumisesta. Runsas kuvitus ja värikkäät sitaattit toimivat tulkinnan tukena.

Tutkimuksen avaintulos on puhunnan kehiä havainnollistava kaavio, joka jäsentää uudella tavalla kaupungin imagon monitahoista syntyprosessia ja korostaa vahvan identiteetin osuutta siinä. Sen tarjoama tulkintamalli osoittaa, miten materiaaliset ja aineettomat tekijät osallistuvat puhuntaan sekä miten rakenteellisen ja relationaalisen juurtumisen ilmiöt rakentavat imagoa. Mallia voi soveltaa eri tavoin profiloituvien kaupunkien tilanteisiin ja se toimii sekä vahvistuvan että heikkenevän imagon selitysmallina. Herkässä tilanteessa näyttäytyy median puhunta keskeisenä.